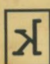
Roberto Bolaño

Laukinių detektyvai

Roberto Bolaño

Pašėlę detektyvai

Iš ispanų kalbos vertė
Alma Naujokaitienė

ISBN 978-609-427-097-0
UDK 821.134.2(83)-31
Bo-172

Roberto Bolaño
PAŠĖLĘ DETEKTYVAI

Knygos vertimą parėmė Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondas

Dėkojame leidinį parengti padėjusiam Norvydui Biruliui

Versta iš:
Roberto Bolaño, „Los detectives salvajes“,
Editorial Anagrama, S. A., 1998

Iš ispanų kalbos vertė Alma Naujokaitienė
Redaktorė Edita Birulienė
Leidyklos redaktorė Lolita Petrašiūnaitė
Dizaineriai Lina Sasnauskaitė ir Aurimas Lažinskas

Tiražas 1200 egz.

Išleido
kitos knygos
Vienybės g. 21, LT-51379 Kaunas
www.kitosknygos.lt

Spausdino
Standartų spaustuvė
www.standart.lt

Skiriu Carolinai López ir Lautarui Bolaño, nes jie neįtikėtinai panašūs

– Ar jūs norite Meksikos išgelbėjimo? Ar norite, kad Kristus taptų visų mūsų karaliumi?

– Ne.

MALCOLM LOWRY

1

Meksikoje pradingę meksikiečiai
(1975)

Lapkričio 2

Aš buvau maloniai pakviestas į visceralinio realizmo grupę. Žinoma, sutikau. Jokios priėmimo ceremonijos nebuvo. Taip netgi geriau.

Lapkričio 3

Negaliu tiksliai pasakyti, kas gi tas visceralinis realizmas. Man septyniolika, vadinuosi Chuanas Garsija Maderas, esu pradėjęs pirmąjį teisės studijų semestrą. Norėjau studijuoti visai ne teisę, o filologiją, bet dėdė taip primygtinai prašė, kad galiausia nusileidau. Esu našlaitis. Tapsiu advokatu. Tai pasakęs dėdei ir tetai nusišalinau į savo kambarį ir visą naktį ar bent didžiąją jos dalį pražliumbiau. Paskui apsimetęs paklusniu įstojau į šlovingąjį Teisės fakultetą, bet nepraėjo nė mėnuo ir įsirašiau į Filosofijos ir filologijos fakulteto poezijos kūrybines dirbtuves, kurioms vadovavo Chulijus Cezaris Alamas, ir taip susipažinau su visceralinio realizmo atstovais arba viscerealistais, netgi vicerealistais, kaip jie kartais mėgsta prisistatyti. Tose kūrybinėse dirbtuvėse dalyvavau jau keturis sykius, ir ten niekada nieko nevykdavo, nors čia tik toks posakis, nes gerai pagalvojus, ten visuomet kažką veikdavome: skaitydavome savo eiles, o Alamas jas arba girdavo, arba peikdavo – tai priklausė nuo nuotaikos. Tu skaitai savo eiles, o Alamas vardija trūkumus, paskui kitas paskaito – Alamas irgi randa prie ko prikibti, tada tu vėl paskaitai, ir Alamas vėl viską sukritikuoja. Kartais Alamą apimdavo nuobodulys, jis liepdavo mums (kurie tuo metu neskaitydavo) tas eiles analizuoti, ir mes pradėdavome vardyti trūkumus, o Alamas įknibdavo į laikraštį.

Tai pats tinkamiausias būdas, kad niekas su niekuo nebendrautų arba kad draugystė būtų grįsta ambicijomis ir pavydu.

Kita vertus, aš negaliu teigti, kad Alamas buvo geras kritikas, nors nuolat apie ją kalbėdavo. Dabar manau, kad jis kalbėdavo vien tam, kad kalbėtų. Jis žinojo, kas yra perifrazė, nors ir nevisiškai tiksliai, bet žinojo. Tačiau jis nežinojo,

kas yra pentametras (kurio metras klasikinėje eilėdaroje, kaip visiems žinoma, sudarytas iš penkių pėdų), nežinojo nei nikarchėjo (kurio eilėdaros sistema panaši į falecijaus), nei tetrasticho (kurį sudaro viena keturių eilučių strofa). Iš kur aš tai žinau? Nes pačią pirmą dieną susimoviau apie juos paklausęs. Nežinau, kas man kvoštelėjo galvon. Meksikoje vienintelis tuos dalykus žinantis poetas yra Oktavijus Pasas (mūsų didysis priešas), visi kiti apie tai neturi žalio supratimo, bent taip man pasakė Ulisas Lima po kelių minučių, kai buvau draugiškai priimtas į visceralinio realizmo atstovų gretas. Kaip netrukus supratau, Alamo klausinėti tokių dalykų iš mano pusės buvo aiškus takto stygius. Iš pradžių pamaniau, kad ta šypsena, kurią jis man skyrė, reiškė susižavėjimą. Paskui man toptelėjo, kad veikiau – panieką. Meksikos poetai (manyčiau, kad visi be išimties) negali pakęsti, kai jiems primenamas jų neišprusimas. Tačiau aš neišsigandau, ir kai per antrą užsiėmimą jis sumaišė su žemėmis du mano eilėraščius, paklausiau, ar jis žino, kas yra *rispetto*. Alamas pamanė, kad aš iš jo reikalauju pagarbos[1] savo eilėraščiams, ir (įvairumo dėlei) užsivedė skiesti apie objektyvią kritiką, kad tai minų laukas, kuriuo turį pereiti visi jaunieji poetai ir taip toliau, ir panašiai, bet aš jam neleidau tęsti ir, paaiškinęs, kad dar niekada per savo trumpą gyvenimėlį nesu reikalavęs pagarbos savo varganai kūrybai, suformulavau dar vieną klausimą, šįsyk stengdamasis kuo aiškiau artikuliuoti:

– Neknisk man proto, Garsija Maderai, – burbtelėjo Alamas.

– Gerbiamas mokytojau, *rispetto* – tai tokia lyrinė poezija, meilės lyrika, jei būsime tikslūs, artima *strambotto*, sudaryto iš šešių ar aštuonių vienuolikos skiemenų eilučių, pirmosios keturios – serventesijaus[2] metrika, o likusieji surimuoti poromis, pavyzdžiui... – jau ketinau pateikti vieną kitą pavyzdį, bet Alamas skubiai pašoko iš vietos, davęs suprasti, kad diskusija baigta. Tai, kas nutiko vėliau, pamenu lyg per miglą (nors atmintimi nesiskundžiu): pamenu tik Alamo kikenimą ir, galimas daiktas, pritariamai iš manęs besijuokiančius keturis ar penkis kolegas.

Kitas manim dėtas į studiją daugiau kojos nebūtų kėlęs, bet, nepaisant mano apgailėtinų prisiminimų (arba jų nebuvimo šiuo nevykusiu lyg ir atminties aptemimo atveju), kitą savaitę aš ir vėl buvau ten, punktualiai kaip visuomet.

Manau, kad sugrįžti mane pastūmėjo pati lemtis. Alamo studijoje vyko penktasis užsiėmimas (nors tai puikiausiai galėjo būti ir aštuntas ar devintas – pastebėjau, kad pastaruoju metu laikas savavališkai tai susitraukia, tai išsiplečia), ir ore kirbėjo įtampa, tokia kintanti tragedijos srovė, nors niekas negalėjo

1 *Respeto* – isp. pagarba. (Toliau vertėjos ir redaktorės pastabos.)

2 Kastilų (kuri laikoma normine ispanų k.) kalbos metrikoje – kai pirma ketureilio eilutė rimuojasi su trečiąja, o antra – su ketvirtąja.

paaiškinti, kur šuo pakastas. Visų pirma susirinkome visi septyni, užsirašę pramokti poezijos kūrimo meno, ko nebuvo nutikę per ankstesnius užsiėmimus. Be to – jautėmės labai susinervinę. Ir pats Alamas, paprastai toks ramus, atrodė kaip nesavas. Vieną akimirką pamaniau, kad galbūt vyksta kokie nors neramumai universitete ar susišaudymas studentų miestelyje, apie kurį aš nieko nežinojau, ar koks netikėtas streikas, ar nužudytas fakulteto dekanas, galbūt kurio nors Filosofijos katedros profesoriaus pagrobimas ar panašūs dalykai. Bet nieko tokio nenutiko ir, tiesą sakant, niekas neturėjo priežasčių nervintis. Bent jau objektyvių priežasčių tam tikrai nebuvo. Bet poezija (tikroji poezija) tokia ir yra: ji priverčia suklusti, jos pritvinkęs būna net oras, kaip prieš žemės drebėjimą, kurį, kaip teigiama, nujaučia kai kurie gyvūnai, turintys ypačių gebėjimų. (Tokiais laikomos gyvatės, vikšrai, žiurkės ir kai kurie paukščiai.) Tai, kas nutiko paskui, buvo ne tik lengvabūdiškas, bet, rizikuodamas pasirodyti pretenzingu, sakyčiau, netgi įstabus dalykas. Užsuko du poetai viscerealistai, ir Alamas griežtdamas dantimis mums juodu pristatė, nors asmeniškai iš jų pažinojo tik vieną, kitą – tik iš nuogirdų, galbūt jo vardas buvo jam girdėtas ar kažkas buvo jam apie jį pasakojęs, bet vis tiek jį mums pristatė.

Nežinia, ko jiems čia reikėjo. Apsilankymas buvo akivaizdžiai karingo pobūdžio, nors nesijautė jokių nei propagandos, nei sektantizmo požymių. Iš pradžių realvisceralistai diskretiškai tylėjo. Savo ruožtu Alamas pasirinko diplomatišką ir šiek tiek ironišką poziciją ir laukė, kas bus toliau, bet nepažįstamųjų akivaizdoje palengva visi įgavo drąsos, ir jau po pusvalandžio studija dūzgė kaip visuomet. Tada ir užvirė mūšis. Realvisceralistai suabejojo kritikos metodu, kuriuo naudojosi Alamas, pastarasis realvisceralistus pavadino suknistais siurrealistais ir apsimetėliais marksistais, ir ginčo metu jį palaikė penki studijos nariai, kitaip tariant – visi, išskyrus liesą tipelį, kuris nepaleido iš rankų Luiso Kerolio knygos ir beveik niekada nepraverdavo burnos, ir mane. Toks požiūris mane apstulbino, nes visi karštai palaikiusieji Alamą buvo tie patys, kurie stoiškai priimdavo negailestingą kritiką, o dabar pasirodė besantys (kas man sukėlė nemenką nuostabą) jo ištikimiausi gynėjai. Tada aš nutariau kyštelėti savo kuklų trigrašį ir apkaltinau Alamą neturint žalio supratimo apie *rispetto*; atvirai kalbant, realvisceralistai prisipažino irgi to nežinantys, bet mano pastebėjimas jiems pasirodė vietoje, taip jie ir pasakė; vienas iš jų pasiteiravo, kiek man metų, aš atsakiau, kad septyniolika, ir darsyk pamėginau paaiškinti, kas gi yra *rispetto*; Alamas virte virė iš pykčio; studijos kolegos mane apkaltino pedantizmu (vienas iš jų pareiškė, esą aš – akademistas); realvisceralistai mane užstojo. Įsidrąsinęs paklausiau Alamo ir visų esančių studijoje, ar jie bent pamena, kas yra nikarchėjas ar tetrastichas. Ir niekas nesugebėjo atsakyti.

Priešingai, nei tikėjausi, diskusija nesibaigė visuotiniu snukių daužymu. Turiu pripažinti, kad man tai būtų visai patikę. Nors vienas iš studijos kolegų ir pagrasino Ulisui vieną dieną išgražinti fizionomiją, galiausiai nieko tokio nebuvo, turiu omenyje – jokio smurto, nors aš ir sureagavau į grasinimą (kuris, kartoju, nebuvo nukreiptas prieš mane), priminęs grasintojui, kad mane galės pričiupti kur nors universiteto teritorijoje kada tik panorėjęs.

Vakarėlio pabaiga buvo išties netikėta. Alamas metė iššūkį Ulisui Limai, kad šis perskaitytų vieną savo eilėraščių. Šis ilgai nesibranginęs išsitraukė iš striukės kišenės apčiurusių, suglamžytų popierių pluoštą. Siaubas, pamaniau, tas mulkis pats kiša galvą vilkui į nasrus. Regis, tada užsimerkiau, apimtas svetimos gėdos. Yra laikas deklamuoti eiles ir yra laikas, kai reikia paleisti į darbą kumščius. Man tada atrodė, kad pats metas bokso treniruotei. Kaip minėjau, sėdėjau užsimerkęs ir išgirdau, kaip Lima atsikrenkštė. Girdėjau tylą (jei tik tai įmanoma, nes labai tuo abejoju) ir kažkokį aplinkui tvyrantį slogutį. Galiausiai išgirdau jo balsą, skaitantį geriausią eilėraštį, kokį man yra tekę girdėti. Paskui atsistojo Arturas Belanas ir pasakė: jie ieškantys poetų, norinčių bendradarbiauti žurnale, kurį ketina leisti realvisceralistai. Visi kolegos būtų mielai sutikę, bet po to ginčo visi jautėsi šiek tiek nejaukiai ir niekas nepravėrė burnos. Kai užsiėmimas pagaliau baigėsi (daug vėliau nei įprasta), aš drauge su jais pasukau į autobusų stotelę. Buvo jau labai vėlu. Niekas nebevažiavo, tad drauge nuvykome mikroautobusu iki Reformos bulvaro, o iš ten – į barą Bukarelio gatvėje, kur iki paryčių šnekučiavomės apie poeziją.

Nedaug man kas paaiškėjo. Viena vertus, grupės pavadinimas skambėjo lyg pokštas, bet kita vertus – tai buvo visiškai rimtas užmojis. Regis, kažkada anksčiau Meksikoje gyvavo avangardistų grupelė, pasivadinusi realvisceralistais, tik nežinau, kas jie buvo: rašytojai, dailininkai, žurnalistai, o gal revoliucionieriai? Tiksliai nežinau, ar jų veikla siejama su ketvirtuoju ar su penktuoju dešimtmečiu. Savaime suprantama, aš apie tokią grupę nieko nebuvau girdėjęs, bet dėl to kaltas tik mano literatūrinis neišprusimas – visos pasaulio knygos dar laukia, kada aš jas perskaitysiu. Anot Arturo Belano, realvisceralistai pasiklydo Sonoros dykumoje. Paskui jis užsiminė apie kažkokią Sezarėją Tinachero ar Tinacho, nepamenu, nes kaip tik tuo metu, regis, su padavėju susikivirčijau dėl kelių butelių alaus. Belanas su Lima kalbėjosi apie grafo Lotreamono „Eilėraščius", kas tuose „Eilėraščiuose" užsiminta apie tą Tinachero, ir galiausiai Lima išsakė mįslingą teiginį. Anot jo, dabartiniai realvisceralistai judėjo atgal. Kaip tai – atgal? – paklausiau.

– Atbuli. Jie žvelgia į vieną tašką, bet nuo jo tiesia linija tolsta į nežinomybę.

Pasakiau, kad, mano galva, šitaip vaikščioti šaunu, nors iš tikrųjų nieko nesupratau. Jei gerai pagalvoji, taip vaikščioti turbūt labai nepatogu.

Vėliau pasirodė daugiau poetų, kai kurie buvo viscerealistai, kiti – ne, ir kilo baisi maišalienė. Vienu metu pamaniau, kad Belanas su Lima mane pamiršo, įsitraukę į pokalbį su visais neįprastais personažais, kurie tik prieidavo prie mūsų stalo, bet kai pradėjo švisti, jie paklausė, ar aš nenorįs prisijungti prie jų šutvės. Ne „grupės“ ar „judėjimo“, o šutvės – ir man tai patiko. Žinoma, aš sutikau. Buvo labai paprasta. Vienas iš jų ištiesė ranką ir pareiškė, kad dabar esu saviškis, o paskui sudainavome tokią rančerą[3]. Štai ir viskas. Ta daina buvo apie kažkur šiaurinėje dalyje dingusius kaimus ir apie moters akis. Prieš sprukdamas lauk išsivemti dar jų paklausiau, ar tai buvo Sezarėjos Tinachero akys. Belanas susižvalgęs su Lima patvirtino, kad aš, be jokios abejonės, jau esu realvisceralistas ir drauge mes pakeisime Lotynų Amerikos poeziją. Apie šeštą valandą ryto aš vėl, šįsyk vienas, pasigavau mikroautobusą ir jis parvežė mane į Lindavistos rajoną, ten, kur buvo mano namai. Tądien į universitetą nenuėjau. Kiaurą dieną lindėjau kambaryje ir rašiau eilėraščius.

Lapkričio 4

Užsukau į barą Bukarelio gatvėje, bet realvisceralistai nepasirodė. Belaukdamas jų atsidėjau skaitymui ir rašymui. Nuolatiniai baro lankytojai, grupelė tylių, pakaruoklius primenančių girtuoklių, nenuleido nuo manęs akių.

Penkių laukimo valandų išdava: penki bokalai alaus, keturios taurelės tekilos, lėkštė sriubos, kurios tesuvalgiau pusę (mat buvo pusiau pašvinkusi), iki galo perskaityta paskutinė Alamo eilėraščių rinktinė (kurią buvau pasiėmęs specialiai, idant pasišaipyčiau iš jo su savo naujaisiais draugais), septyni Uliso Limos stiliumi parašyti tekstai (pirmasis – apie sriubą, kuri atsidavė karstu, antrasis – apie universitetą: įsivaizdavau jį sugriautą, trečiasis irgi apie universitetą: jame pavaizdavau, kaip nuogas bėgioju tarp minios zombių, ketvirtasis buvo apie mėnulį virš Meksiko, penktasis – apie mirusį dainininką, šeštasis – apie slaptą draugiją, įsikūrusią Čapultepeko kloakose, o septintasis – apie pamestą knygą ir draugystę) ar, tiksliau sakant, stiliumi vienintelio mano girdėto Uliso Limos eilėraščio, kurio net neskaičiau, tik klausiausi, be to, iš fizinės bei dvasinės vienatvės jausmo.

Prie manęs bandė kibti keletas girtuoklių, tačiau, nepaisant jauno amžiaus, esu gana kieto būdo ir galiu išmalti marmūzę. Viena padavėja (kaip vėliau sužinojau, ji vardu Brigida, sakė prisimenanti mane nuo anos nakties, kai čia buvau su Belanu ir Lima) paglostė man plaukus. Tarsi netyčiom išsprūdęs švelnumas,

3 Populiariosios meksikietiškos muzikos žanras.

beeinant prie kito stalelio. Vėliau ji trumpam prisėdo prie manęs ir davė užuominą, kad mano plaukai per ilgi. Ji man pasirodė visai simpatiška, bet nutariau nieko neatsakyti. Trečią valandą nakties grįžau namo. Realvisceralistai taip ir nepasirodė. Nejau daugiau jų nepamatysiu?

Lapkričio 5

Iš mano draugų nieko negirdėti. Jau dvi dienos, kai neužsuku į fakultetą. Ir į Alamo studiją turbūt negrįšiu. Šįvakar vėl buvau užsukęs į „Verakruso kryžkelę" (taip vadinasi baras Bukarelio gatvėje), tačiau realvisceralistų ten nė ženklo. Įdomus dalykas, kaip keičiasi tokio pobūdžio užeiga, jei užsuki į ją popiet, vėlų vakarą ir netgi ryte. Bet kas patvirtintų, kad tai skirtingi barai. Šią popietę užeiga atrodė daug labiau apšepusi ir dvokianti negu iš tikrųjų. Pakaruokliški nakties lankytojai dar nepasirodė, o publika, sakyčiau, buvo baikštesnė, ryškesnė ir taikesnė. Trys girtutėliai menkarūšiai valdininkai, veikiausia biurokratai, prekeivis vėžlių kiaušiniais su tuščiu krepšiu, du gimnazistai ir apyžilis, enčiladas[4] šlamščiantis ponas. Ir padavėjos pačios įvairiausios. Trys iš jų iki šios dienos man buvo nematytos, nors viena priėjusi prie manęs staiga pasakė: tu būsi poetas. Toks pareiškimas kiek suglumino, bet, reikia pripažinti, ir paglostė mano savimeilę.

– Tikrai taip, panele, aš esu poetas. Bet iš kur jūs žinote?

– Brigida apie tave pasakojo.

Ak, Brigida, kita padavėja!

– Ir ką gi ji jums sakė? – paklausiau, vis dar nedrįsdamas jos tujinti.

– Na, kad rašai labai gražius eilėraščius.

– Iš kur ji gali žinoti? Niekada neskaitė nė vieno eilėraščio, – atsakiau tuputį nukaitęs, bet kaskart vis labiau patenkintas mūsų pokalbio linkme. Dargi pamaniau, kad Brigida galėjo kai ką perskaityti tiesiog man per petį! Ši mintis man jau nebuvo tokia maloni.

Padavėja (vardu Rosarija) pasiteiravo, ar aš negalįs kai ką dėl jos padaryti. Veikiausia turėjau atsakyti „nelygu – ką", kaip iki koktumo mane mokydavo elgtis dėdė, bet toks jau aš esu – išsyk paklausiau, ko ji nori.

– Norėčiau, kad parašytum man eilėraštį, – atsakė ji.

– Sutarta. Artimiausiomis dienomis tau jį parašysiu, – pirmąsyk ją tujinau ir, tirpdamas iš pasitenkinimo, paprašiau jos atneši dar vieną tekilos.

– Aš tave pavaišinsiu, – pasakė ji. – Užtai eilėraštį turi parašyti dabar.

4 Paplotis iš kukurūzų miltų su įvairiais įdarais, pagardintais aitriosiomis paprikomis.

Mėginau jai paaiškinti, kad eilių tiesiog šiaip sau neparašysi.

– Ir ko čia taip skubėti?

Jos atsakymas man pasirodė kažkoks miglotas. Supratau tik tiek, kad tai susiję su Gvadalupės Mergelei duotu pažadu, susijusiu su sveikata kažkokio mylimo ir išsiilgto artimo žmogaus, kuris buvo dingęs, bet paskui vėl pasirodė horizonte. Bet kuo čia dėtas eilėraštis? Vieną akimirką pamaniau, kad jau esu apgirtęs, skrandyje seniai nieko neturėjau, o alkoholis ir alkis mane „atjungė" nuo realybės. Bet vėliau supratau, kad tai visai kas kita. Kaip tik viena iš svarbiausių sąlygų kurti eiles realvisceralizmas laiko, jei gerai pamenu (nors rankos nukirsti neduočiau) – tai visiškas atsiribojimas nuo tam tikro tipo realybės. Kad ir kaip ten būtų, klientų bare tomis valandomis nebuvo gausu, todėl kitos dvi padavėjos irgi pamažu artėjo prie mano stalo, ir dabar jaučiausi atsidūręs iš pažiūros nekaltoje (iš tikrųjų nekaltoje) padėtyje, kuri bet kokiam atsitiktiniam stebėtojui, pavyzdžiui, policininkui, galėjo atrodyti visai kitokia: už stalo sėdi studentas, o šalia jį apsupusios stovi tys moterys, viena jų dešiniuoju klubu liečia jo kairįjį petį ir ranką, o kitos dvi šlaunimis atsirėmusios į stalo kraštus (tie kraštai veikiausiai paliks įspaudus jų šlaunyse), jie nekaltai šnekučiuojasi apie literatūrą, bet pažvelgus nuo slenksčio gali atrodyti visai kas kita. Pavyzdžiui: sąvadautojas kalbasi su savo globotinėmis. Arba: gašlus studentas niekaip nesileidžia sugundomas.

Nusprendžiau padėti tašką. Kaip galėdamas atsistojau, sumokėjau ir, maloniai atsisveikinęs su Brigida, išėjau. Lauke mane kelioms sekundėms apakino saulė.

Lapkričio 6

Ir šiandien į fakultetą nenuėjau. Atsikėliau anksti, įsėdau į autobusą, vežantį į universitetą, bet išlipau anksčiau ir beveik visą rytą klajojau po centrą. Pirmiausia užsukęs į Sotano knygyną nusipirkau Pjero Luiso[5] knygą, paskui kirtau Chuaresą, nusipirkau pyragėlį su kumpiu ir patraukiau į Alamedą, kur prisėdau ant suolo užkąsti ir paskaityti. Luiso aprašyta istorija, o ypač iliustracijos, man sukėlė nežmonišką erekciją. Pamėginau atsistoti ir prasieiti, bet su šitaip styrančiu pypiu neįmanoma vaikščioti ir išvengti pasipiktinusių praeivių žvilgsnių. Tad vėl atsisėdau, užverčiau knygą ir nusipurčiau trupinius nuo striukės ir kelnių. Ilgokai stebėjau kažkokį gyvį, kuris vogčiomis laipiojo medžio šakomis, man pasirodė, kad tai voverė. Maždaug po dešimties minučių supratau, kad tai ne voverė, o žiurkė. Siaubingai didelė žiurkė! Tas atradimas sukėlė man liūdesį.

5 Pierre Louÿs (1870–1925) – prancūzų rašytojas, kūriniuose plėtojęs erotinę tematiką ir įkvėptai apdainavęs lesbinę meilę.

Štai sėdžiu čia, negalėdamas pajudėti, o už dvidešimties metrų, tvirtai įsikibusi į šaką, sėlina išbadėjusi žiurkė, ieškodama paukščių kiaušinių, vėjo iki viršūnės nešiojamų trupinių ar bet kokio mitalo. Sielvartas suspaudė man gerklę ir pajutau pykinimą. Pašokęs pasileidau bėgti, kol apsivėmiau. Po penkių minučių spartaus ėjimo erekcija baigėsi.

Vakarą praleidau Korasono gatvėje (gretutinėje su mano gatve), stebėdamas futbolo varžybas. Žaidė mano vaikystės draugai, nors gal ir per skambu juos vadinti vaikystės draugais. Daugelis dar tebesimokė gimnazijoje, kiti metė mokslus ir dirbo pas tėvus arba išvis nieko neveikė. Nuo tada, kai įstojau į universitetą, mus skyrusi praraja staiga padidėjo, ir dabar esame tarsi iš dviejų skirtingų planetų. Pasiprašiau priimamas pažaisti. Korasono gatvės apšvietimas nėra labai geras, vos galėjai įžiūrėti kamuolį. Be to, turėjome praleisti kiekvieną pravažiuojantį automobilį. Gavau kamuoliu į veidą ir man dukart įspyrė. Pakaks. Dar truputį paskaitysiu Pjerą Luisą ir užgesinsiu šviesą.

Lapkričio 7

Meksike gyvena keturiolika milijonų gyventojų. Daugiau nepamatysiu realvisceralistų. Negrįšiu nei į fakultetą, nei į Alamo studiją. Dar nežinau, ką pasakysiu dėdei ir tetai. Pabaigiau skaityti Luiso knygą „Afroditė“, dabar pereisiu prie mirusių Meksikos poetų, mano būsimų kolegų.

Lapkričio 8

Atradau nuostabų eilėraštį. Per literatūros pamokas nieko nebuvo užsiminta apie jo autorių Efreną Rebojedą[6] (1877–1929). Perrašau jį:

Vampyras

Juodos šiurkščios sruogos nuvingiuoja
Lyg upė baltutėliu tavo kūnu,
O aš barstau į raizgią ir ūksmingą srovę,
Rožes, kurios liepsnoja mano bučiniais.

6 Efrén Rebolledo - Meksikos poetas, teisininkas, diplomatas. Jo lyrinė „Poema apie beprotišką meilę“ laikoma kūrybos viršūne.

Praskleidžiu tankius žiedus,
Ir sudrebu lig pat širdies gelmių,
pajutęs šaltą ir nesvarų
prisilietimą tavo rankos.

Tavo paklaikę rūstūs vyzdžiai
sužaižaruoja nuo atodūsio, kuris
išsprūsta, kai mano vidurius draskai.

Ir kol aš kankinuosi, tu ištroškus
vaizduoji tamsų, užsispyrusį vampyrą,
kurs minta mano ugniniu krauju.

Kai pirmąsyk prieš kokias kelias valandas jį perskaičiau, neištvėręs užsirakinau savo kambaryje ir, deklamuodamas jį antrą, trečią, netgi dešimtą ar penkioliktą kartą, įnirtingai masturbavausi, įsivaizduodamas padavėją Rosariją, kuri keturiomis virš manęs prašo parašyti eilėraštį tam jos mylimam ir labai išsiilgtam žmogui arba maldauja, kad parbloškęs ant lovos savo degančiu pypiu įsiskverbčiau į ją.

Šiek tiek apsiraminęs turėjau laiko pamąstyti apie tą eilėraštį. Turbūt nekyla abejonių dėl pasakymo „raizgi, ūksminga srovė" interpretacijos. Ko nepasakysi apie antrojo stulpelio pirmąją eilutę: „praskleidžiu tankius žiedus", kas galėtų būti siejama su „raizgia, ūksminga srove", kai jos išskleidžiamos, išraizgomos, tačiau žodis „praskleisti" suteikia jiems visai kitą prasmę.

Neaišku ir kas tie „tankūs žiedai". Ar tai gaktos plaukų garbanėlės, ar vampyro plaukų sruogos, ar tiesiog įvairios žmogaus kūno ertmės? Trumpai tariant, ar jis mylisi su ja analiniu būdu? Turbūt mano sielą tebeslegia Pjero Luiso skaitiniai.

Lapkričio 9

Nusprendžiau užsukti į „Verakruso kryžkelę", bet ne todėl, kad tikėjausi ten rasti realvisceralistus, tiesiog darsyk norėjau susitikti su Rosarija. Parašiau jai keletą eilėraštukų. Apie jos akis ir neužmatomus Meksikos tolius, apie apleistas bažnyčias ir apie miražus keliuose, vedančiuose į pasienį. Net nežinau kodėl, turbūt Rosarija kilusi iš Verakruso ar Tabasko, o galbūt iš Jukatano. Nepamenu, ar ji tai minėjo. Galbūt tai tik mano vaizduotės vaisius. Galbūt tokia painiava susijusi su baro pavadinimu, o Rosarija kilusi iš Meksiko, o ne iš Verakruso ar Jukatano. Šiaip ar taip, pamaniau, kad eilėraštis, kuriame aprašomi kraštai visiškai skiriasi nuo jos gimtųjų vietų (ta prasme, kad jos gimtinė yra Verakrusas, nors šis faktas

kaskart kelia vis daugiau abejonių), suteiks man daugiau vilčių, bent jau mano intencijos tuo pagrįstos. O paskui – kaip jau bus, taip.

Šįryt klaidžiojau miesto centre ir mąsčiau apie savo gyvenimą. Ateitis man neatrodė kupina tviskesio, juolab jei ir toliau praleidinėsiu paskaitas. Vis dėlto labiausiai esu susirūpinęs dėl savo seksualinio švietimo. Nejau aš visą gyvenimą tik bičiuliausiuosi? (Taip pat nerimavau dėl savo poetinio išsilavinimo, bet geriau vienu metu susitelkti į vieną problemą.) Kaži ar Rosarija turi vaikiną? Jei taip, tai ar jis pavydus ir valdingas tipas? Ji per daug jauna, kad būtų ištekėjusi, bet ir šios galimybės negalima atmesti. Man regis, kad aš jai patinku, tai aišku kaip dieną.

Lapkričio 10

Susitikau realvisceralistus. Rosarija kilusi iš Verakruso. Visceralistai visi iki vieno davė man savo namų adresus, ir aš pasakiau savąjį. Susitikimai vykdavo kavinėje „Kito“ Bukarelio gatvėje, einant aukštyn nuo „Kryžkelės“, pas Mariją Font Kondesos rajone, arba dailininkės Katalinos O'Haros namuose Kojoakane. (Marija Font, Katalina O'Hara – šie vardai man kažką primena, tik negaliu to įvardyti).

Visa kita susiklostė puikiai, nors galėjo baigtis tragiškai.

Viskas buvo taip: apie aštuntą valandą vakaro atsibeldžiau į „Kryžkelę“. Baras buvo sausakimšas – labiau apgailėtinas ir perkarusias esybes sunku įsivaizduoti. Vienoje pakampėje netgi pamačiau neregį, kuris grojo akordeonu ir dainavo. Bet aš neišsigandau ir įsispraudžiau į laisvą tarpelį prie baro. Rosarijos nebuvo. Paklausiau apie ją mane aptarnavusios padavėjos, bet ši išvadino mane lengvabūdžiu ir aikštingu mergišiumi. Ir, patikėkit, su šypsena, bylojančia, kad ji už tai manęs nesmerkia. Atvirai kalbant, nesupratau, ką ji tuo norėjo pasakyti. Paskui pasiteiravau, iš kur Rosarija kilusi, ji atsakė, kad iš Verakruso. Paklausiau, iš kur ji pati kilusi. Iš pačios sostinės, atšovė ji. O tu? Aš esu Sonoros dykumos raitelis, nei iš šio, nei iš to išsprūdo man. Tiesą sakant, Sonoroje net nesu buvęs. Ji nusijuokė, ir būtume galėję plepėti dar kurį laiką, bet paskui jai reikėjo aptarnauti klientus. Užtat dirbo Brigida, ir kai aš jau ketinau užsakyti antrą taurelę tekilos, ji priėjusi pasiteiravo, kas man yra. Brigida yra rūškano veido moteris, todėl atrodė liūdna arba įsižeidusi. Įsivaizdavau ją kiek kitaip, bet tąkart buvau nusilesęs iki žemės graibymo, o dabar ne. Kaip laikaisi, Brigida, sumurmėjau, seniai matėmės. Stengiausi elgtis nevaržomai ir atrodyti draugiškas, nors negaliu pasakyti, kad iš tiesų būčiau taip jautęsis. Brigida paėmė mano ranką ir pridėjo sau prie krūtinės. Iš pradžių apstulbau ir pirmoji mintis buvo pasitraukti nuo baro, galbūt net dėti į kojas iš tos skylės, bet susitvardžiau.

– Ar jauti? – paklausė ji.

– Ką?

– Mano širdį, mulki. Ar jauti, kaip ji daužosi?

Pirštų galiukais čiuopiau tai, kur buvo prispausta ranka: lininį palaidinukės audinį ir Brigidos krūtis, apspaustas liemenėlės, kurią supratau esant per ankštą jas išlaikyti. Bet jokių dūžių – nė ženklo.

– Aš nieko nejaučiu, – nusišypsojau.

– Mano širdis, žioply. Nejau negirdi jos plakimo, nejauti, kad nedaug trūksta ir ji plyš?

– Žinai, nepyk, bet aš nieko negirdžiu.

– Ką gi tu išgirsi su ranka, kvaily? Aš tik prašau įsijausti. Ar tavo pirštai nieko nejaučia?

– Tiesą sakant... nieko.

– Tavo ranka šalta kaip ledas, – pareiškė Brigida. – Kokie dailūs pirštai, išsyk matyti, kad tau niekada neteko dirbti.

Jaučiausi veriamas žvilgsnių, apžiūrinėjamas, tiesiog gręžte gręžiamas. Paskutinis Brigidos pastebėjimas sudomino barą apgulusius nuodvasas girtuoklius. Kol kas nusprendžiau juos ignoruoti, o jai atsakiau, kad ji klysta. Man reikėjo dirbti, kad galėčiau susimokėti už studijas. Dabar Brigida gniaužė mano ranką, lyg skaitytų iš delno mano likimą. Susidomėjęs laikinai pamiršau apie galimus stebeilytojus.

– Nesimuistyk, – pasakė ji. – Nesivargink man meluoti, aš tave pažįstu. Tu esi tėvelio sūnelis, bet turi didelių užmojų, ir tau sekasi pasiekti tai, ko nori. Nors čia matau, kad tu ne sykį išklysi iš vėžių tik per savo kvailą galvą, nes pats nežinai, ko nori. Tau reikia žmogaus, kuris neapleistų tavęs nei varge, nei džiaugsme. Gal aš klystu?

– Ne, viskas gerai, papasakok dar.

– Tik ne čia, – paprieštaravo Brigida. – Juk nebūtina visokiems paskalų nešiotojams žinoti tavo likimo vingių. Ar ne?

Pirmąsyk išdrįsau apsižvalgyti aplinkui. Keturi ar penki perkarėliai atidžiai sekė Brigidos žodžius, o vienas netgi ypač susikaupęs stebeilijo mano ranką, sakytum ten būtų sprendžiamas jo paties likimas. Nusišypsojau visiems, nes nenorėjau jų pykinti, ir daviau suprasti, kad aš čia niekuo dėtas. Brigida įgnybo man į nugarą. Jos akys spindėjo tokiu įkarščiu, kad, atrodė, tuoj puls į kovą arba pratrūks raudoti.

– Čia netinkama vieta kalbėtis, sek paskui mane.

Mačiau, kaip, pasikuždėjusi su kita padavėja, mostu pakvietė mane ateiti. „Verakruso kryžkelė“ buvo pilnutėlė lankytojų, o virš jų galvų tvyrojo dūmų

debesys ir neregio akordeonisto muzika. Žvilgtelėjau į laikrodį, buvo jau kone pusiaunaktis. Laikas skriete praskriejo, pamaniau.

Nusekiau paskui ją.

Įsmukome į kažkokį sandėlį ar siaurą ilgą užkaborį, kur buvo sukrautos vyno dėžės ir baro švaros reikmenys (valomieji skysčiai, šluota, chloras, guminė mentelė stiklams valyti, įvairiaspalvių guminių pirštinių kolekcija). Tolėliau stovėjo stalas ir dvi kėdės. Brigida mostelėjo į vieną iš jų. Aš atsisėdau. Apskrito stalo paviršius buvo išpjaustinėtas ir išraižytas vardais, dauguma jų buvo neįskaitomi. Padavėja tebestovėjo per kelis centimetrus nuo manęs ir lyg kokia deivė arba plėšrus vanagas nenuleido nuo manęs akių. Gal ji laukė, kol aš pakviesiu ją atsisėsti. Sujaudintas jos kuklumo taip ir padariau. Mano dideliam nustebimui, ji įsitaisė man ant kelių. Situacija buvo nepatogi, bet po kelių sekundžių pajutau, kad mano kūnas atsiskyrė nuo proto, mano sielos ir netgi žemiausių geismų, mano organas taip sustandėjo, kad buvo neįmanoma nuslėpti. Brigida neabejotinai suprato mano padėtį, nes atsistojo ir, darsyk žiūrėdama iš aukšto į mane, pasiūlė pasidulkinti.

– Kas per... – pasakiau.

– Ar norėtum pasidulkinti?

Nesuprasdamas pažvelgiau į ją, nors pamažu atradau kelią juodoje savo neišmanymo jūroje, kaip koks vienišas plaukikas. Ji irgi žvelgė į mane. Jos žvilgsnis atrodė griežtas ir atviras. Nuo kitų žmonių ją skyrė viena savybė, kurios man dar nebuvo tekę pastebėti: ji visada (bet kur bet kada, kad ir kas nutiktų) žiūrėjo tiesiai į akis. Tuomet nusprendžiau, kad Brigidos žvilgsnis galėjo būti nepakenčiamas.

– Nesuprantu, apie ką čia kalbi, – nusistebėjau.

– Galiu tau jį pačiulpti, meiluti.

Neturėjau kada atsakyti, galbūt taip ir geriau. Nenuleisdama nuo manęs akių Brigida atsiklaupė, atsegė mano kelnių užtrauktuką, išsitraukė penį ir apėmė burna. Pirmiausia kelis sykius atsargiai ir švelniai krimstelėjo patį galiuką, ir tai man sukėlė didžiulį susijaudinimą, o paskui nesivaržydama apžiojo jį visą. Dešiniąja ranka tuo metu grabinėjo man papilvę, pilvą ir krūtinę, kaskart vis niuktelėdama, ką dar ir dabar prisimenu. Veikiausiai skausmas, kurį jaučiau, padėjo man pajusti retą ir nepakartojamą malonumą, bet kartu ir trukdė baigti. Protarpiais Brigida pakeldavo akis nuo savo darbo, nepaleisdama mano vyriško pasididžiavimo, ir ieškojo mano akių. Tuomet aš užsimerkdavau ir kartodavau pavienes „Vampyro“ eilutes, bet kai šį nutikimą prisiminiau vėliau, paaiškėjo, kad tai visiškai ne pavienės „Vampyro“ eilutės, o šėtoniška įvairiausių eilėraščių maišalienė, pranašiški mano dėdės posakiai, vaikystės prisiminimai, tuomet dievintų aktorių veidai (pavyzdžiui, Anchelikos Marijos[7] veidelis juodai baltame fone) ir

7 Angélica María (g. 1944) – Meksikos ir JAV aktorė, dainininkė.

kraštovaizdžiai, kurie mainėsi lyg sūkurio genami. Iš pradžių stengiausi tų niuksų išvengti, bet supratęs, kad mano pastangos bevaisės, nukreipiau rankas į Brigidos plaukus (nudažytus šviesiai kaštonine spalva ir, kaip spėjau įsitikinti, ne itin švarius) ir ausis, mažas ir mėsingas, bet neįprastai kietas, sakytum, jose nebuvo nė gramo mėsos ar riebalų, o vien kremzlės, plastikas ar netgi išlydytas metalas, su kybančiais dviem dideliais netikro sidabro auskarais.

Nenumaldomai artėjant atomazgai, aš iš visų jėgų stengiausi neaimanuoti ir iškėlęs kumščius grasinau nematomai, sandėliuko sienomis šliaužiojančiai būtybei, kai netikėtai be garso atsidarė durys, kyštelėjo kitos padavėjos galva ir iš jos lūpų pasigirdo tik santūrus įspėjimas:

– Atsargiai.

Brigida kaipmat liovėsi su ta misija. Atsistojo, pažvelgė man į akis su nevilties išraiška, o paskui timptelėjo už skvernų ir pastūmėjo prie durų, kurių nebuvau lig šiol pastebėjęs.

– Kitą kartą, branguti, – tarstelėjo kimesniu negu įprasta balsu ir stumtelėjo mane į kitą patalpą.

Staiga nelauktai atsidūriau „Verakruso kryžkelės“ tualete, niūrioje ir siauroje stačiakampio formos patalpoje.

Žengiau keletą žingsnių dar neatsitokėjęs, kaip greitai vyko visi tie dalykai. Tvoskė dezinfekavimo priemonėmis, grindys buvo drėgnos, kai kur telkšojo vandens klaneliai. Apšvietimas buvo labai prastas, galima sakyti, nulinis. Tarp dviejų aplūžusių praustuvių pamačiau veidrodį: kai akies krašteliu į jį pažvelgiau, man plaukai atsistojo piestu. Tyloje stengiausi nešlepsėti šlapiomis grindimis, tuomet pastebėjau, kad iš vieno pisuaro srovele teka vanduo. Smalsumo genamas darsyk priėjau prie veidrodžio. Iš jo į mane žvelgė ištysęs tamsiai raudonos spalvos veidas su žvilgančiais prakaito lašeliais. Loštelėjęs atgal vos nepargriuvau. Vienoje kabinoje kažkas buvo. Girdėjau kaip suniurzgė ir nusikeikė. Turbūt koks nors nukvakęs girtuoklis. Tuomet kažkas mane pašaukė vardu:

– Poete Garsija Maderai.

Prie pisuarų pastebėjau du šešėlius. Jie skendėjo dūmų debesyje. Kažkokie du pyderai, pamaniau, bet iš kur jie mane pažįsta?

– Poete Garsija Maderai, seni, prieik arčiau.

Nors logika ir sveikas protas man kuždėjo, kad reikia kuo skubiau rasti išėjimą ir nedelsiant mauti lauk iš tos skylės, žengiau keletą žingsnių to dūmų debesies link. Į mane spoksojo dvi poros spindinčių akių, tarsi vilkai vėtros metu (tai poetinis posakis, nes aš niekada nesu matęs vilkų; keletą kartų teko matyti vėtrą, ir tai nebuvo labai panašu į tą dūmų stulpą aplink tuodu tipus). Išgirdau juos kikenant: chi chi chi. Užuodžiau marihuanos kvapą. Tai šiek tiek apramino.

– Poete Garsija Maderai, jūsų aparatas kyšo.

– Kas?

– Chi chi chi.

– Tavo penis... tabaluoja.

Pasičiupinėjau antuką. Iš tikrųjų per tą skubėjimą ir išgąstį nespėjau paslėpti paukštuko. Mane užliejo raudonis ir jau ketinau pasiųsti juos kuo toliau, bet susitvardžiau, susitvarkiau kelnes ir patraukiau prie jų. Man jie pasirodė matyti, stengiausi įveikti juos supančią prietemą ir įžvelgti jų veidus.

Tuomet iš juos slepiančio dūmų kamuolio pasirodė ranka ir atkišo man marihuanos suktinę.

– Nerūkau, – atšoviau.

– Tai kanapės, poete Garsija Maderai. Akapulko auksinės.

Aš papurčiau galvą.

– Man nepatinka, – pasakiau.

Mane išgąsdino iš gretimos patalpos pasigirdęs triukšmas. Kažkas riktelėjo. Balsas buvo vyriškas. Paskui sušuko kažkoks moteriškas balsas. Turbūt Brigida. Man toptelėjo, kad baro savininkas davė jai į kaulus, ir aš panorau ją apginti, nors, tiesą pasakius, nelabai man ta Brigida rūpėjo (iš tikrųjų tai ji visai man nerūpėjo). Jau ketinau apsisukti ir grįžti į sandėliuką, bet nepažįstamųjų rankos mane sulaikė. Tuomet iš dūmų debesies ir pasirodė jų veidai. Tai buvo Ulisas Lima ir Arturas Belanas.

Aš su palengvėjimu atsidusau, kone rankomis suplojau, išpoškinęs, kad daug dienų jų ieškojau, o tada vėl pamėginau eiti gelbėti tos moters, bet jie man neleido.

– Neieškok problemų, tiedu amžinai taip, – patarė Belanas.

– Kas – tiedu?

– Padavėja ir šeimininkas.

– Bet jis ją muša, – pasakiau, ir iš tikrųjų dabar gana aiškiai nuskambėjo antausio garsas. – Mes negalime su tuo taikstytis.

– Ak, tu tikras poetas, Garsija Maderai, – pasakė Ulisas Lima.

– Su tuo taikstytis negalime, bet kartais garsai mus apgauna. Verčiau paklausyk mūsų ir nesikišk, – patarė Belanas.

Susidarė įspūdis, kad jie nemažai žino apie „Kryžkelės“ barą, ir aš norėjau jų šio bei to paklausti, bet nutylėjau, nes nenorėjau pasirodyti netaktiškas.

Kai išėjau iš tualeto, mane apžlibino bare plieskiančios šviesos. Visi ne kalbėjosi, o šūkaliojo. Kiti plėšė dainą pagal neregio melodiją, man atrodė, kad tai bolero apie meilę be atsako, kurios negali numaldyti bėgantys metai, nors ji tampa žeminanti, niekinga ir žiauri. Lima ir Belanas turėjo po tris knygas ir panėšėjo į tokius studentus kaip aš. Prieš išeidami mes petys į petį dar pastovėjome

prie baro, užsisakėme tris stiklelius tekilos, vienu mauku išlenkėme ir kvatodamiesi iškurnėjome lauk. Aš dar atsisukęs paskutinįkart pažvelgiau į „Kryžkelę“, bergždžiai vildamasis baro tarpduryje pamatyti Brigidą, bet ji nepasirodė.

Ulisas Lima turėjo tokias knygas:

Mišelio Biulto[8] rinktinę „Manifeste electrique aux paupieres de jupes“[9], Matjė Mesažė, Žano Žako Foso, Žano Žako Giujeno Tato, Žyl Bero Ramo Sotrenono F. M. ir kitų prancūzų poetų, pasivadinusių Elektriniu judėjimu, idėjomis panašiu į mūsų (man regis).

Mišelio Biulto „Sang de satin“[10].

Matjė Mesažė „Nord d'ete naitre opaque“[11].

Arturo Belano knygos:

Aleno Žofrua[12] „Le parfait criminel“[13].

Sofi Podolski[14] „Le pays ou tout est permis“[15].

Raimono Keno[16] „ Cent mille millard de poemes“[17]. (Pastaroji buvo nukopijuota, todėl horizontalūs fotokopijų brūkšniai kartu su visiškai nučiupinėtais knygos viršeliais darė ją panašią į kažkokią stulbinamą popierinę gėlę, kurios žiedlapiai styrojo į visas keturias puses).

Vėliau mes sutikome Ernestą San Epifanijų, kuris irgi turėjo tris knygas. Štai kokios jos buvo:

Brajano Pateno[18] „Little Johny's Confession“[19].

Adriano Henrio[20] „Tonight at Noon“[21].

Spaiko Hokinso[22] „The Lost Fire Brigade“[23].

---

8 Michel Bulteau (g. 1949) – prancūzų poetas, eseistas, keleto muzikinių kūrinių ir eksperimentinių filmų autorius.

9 „Elektrinis manifestas su sijonų vokais“

10 „Satino kraujas“

11 „Vasaros šiaurė gimti nepermatomu“

12 Alain Jouffroy (g. 1928) – prancūzų poetas, 2007 m. Goncourt'ų premijos laureatas.

13 „Tobulas nusikaltimas“

14 Sophie Podolski (1953–1974) – belgų poetė, grafikė.

15 „Šalis, kur viskas leidžiama“

16 Raymond Queneau (1903–1976) – prancūzų rašytojas, 1960 m. su kitais įkūręs Eksperimentinės literatūros seminarą *OuLipo*, reikalavo papildyti prancūzų kalbą žargonu, naujadarais, kasdiene šneka.

17 „Šimtas tūkstančių milijardų eilėraščių“

18 Brian Patten (g. 1946) – anglų poetas.

19 „Mažojo Džonio išpažintis“

20 Adrian Henri (1932–2000) – anglų poetas ir dailininkas.

21 „Šiąnakt vidurnaktį“

22 Spike Hawkins (g. 1943) – anglų poetas.

23 „Dingusi gaisrininkų komanda“

LAPKRIČIO 11

Ulisas Lima turi kambarėlį palėpėje Anahuako gatvėje, netoli Insurchenteso aikštės. Tai nedidelė trijų metrų ilgio ir dviejų su puse pločio skylė, kurios visi kampai užgriozdinti knygomis. Pro vienintelį langą, mažutį lyg jaučio akis, matyti gretimos palėpės, jei tikėsime Ulisu Lima, tai išgirdusio iš Monsivaiso, kad ten iki šiol aukojami žmonės. Kambaryje ant grindų numestas čiužinys, kurį dienomis Ulisas suvynioja, o jei apsilanko svečių – panaudoja kaip sofą. Čia yra ir mažučiukas stalas, ant kurio puikuojasi jo rašymo mašinėlė, ir viena vienintelė kėdė. Svečiams, savaime suprantam, tenka įsitaisyti ant čiužinio ar ant grindų arba tiesiog stačiomis. Šiandien buvome penkiese: Lima, Belanas, Rafaelis Barjosas ir Chasintas Rekena; kėdę užėmė Belanas, čiužinį – Barjosas ir Chasintas Rekena, pats Lima liko stovėti (kartais pasisukiodamas po kambarį), o aš įsitaisiau ant grindų.

Kalbėjomės apie poeziją. Nors niekas nebuvo skaitęs mano eilėraščių, visi mane laikė vienu iš realvisceralistų. Stichiškas ir pribloškiantis solidarumas!

Maždaug apie devintą vakaro apsireiškė Felipė Miuleris, jam devyniolika metų ir iki mano atsiradimo jis buvo jauniausias iš grupės. Paskui visi patraukėme vakarieniauti į kinų kavinukę, ir iki trečios valandos nakties vaikštinėjome ir šnekėjomės apie literatūrą. Vienbalsiai sutarėme, kad Meksikos poezijai būtini pokyčiai. Kaip supratau, mūsų situacija tarp Oktavijo Paso ir Pablo Nerudos imperijų nėra stabili. Kitaip tariant: tarp meškos ir vilko.

Paklausiau, kur galima įsigyti knygų, kurias pas juos mačiau aną vakarą. Atsakymas manęs nenustebino: jiedu vagia jas iš Prancūzų knygyno Rausvojoje zonoje ir iš Bodlero knygyno Generolo Martineso gatvėje, netoli Horacijaus gatvės Polanko kvartale. Panūdau ką nors sužinoti ir apie autorius (nes tai, ką skaito realvisceralistai, išsyk tampa rekomenduotina kitiems). Tuomet visi apšvietė mane apie Raimoną Keno, Sofi Podolski ir Aleną Žofrua ir apie „elektrikų“ gyvenimą bei kūrybą.

Felipė Miuleris galbūt šiek tiek pyktelėjęs manęs pasiteiravo, ar moku prancūziškai. Atsakiau, kad pasitelkęs žodyną galėčiau išsiversti. Vėliau aš to paties paklausiau jo: o tu turbūt kalbi prancūziškai? Atsakymas buvo neigiamas.

LAPKRIČIO 12

Kavinėje „Kito“ susitinkame su Chasintu Rekena, Rafaeliu Barjosu ir Panču Rodrigesu. Maždaug devintą valandą vakaro pamačiau juos įeinant ir rankos mostu pakviečiau prie savo stalo, kur naudingai praleidau beveik tris valandas, skirtas

rašyti ir skaityti. Jie supažindino mane su Panču Rodrigesu. Jis irgi toks žemaūgis kaip Barjosas, bet jo veidas – lyg dvylikos metų vaiko, nors pačiam jau buvo dvidešimt dveji. Mūsų abipusė simpatija buvo beveik neišvengiama. Pančas Rodrigesas tauškia neužsičiaupdamas. Jo dėka sužinojau, kad prieš Miulerio ir Belano atvykimą (Meksike jie pasirodė po Pinočeto pučo, todėl pradinei grupelei nepriklauso), Ulisas Lima buvo išleidęs žurnalą su Marijos Font, Anchelikos Font, Lauros Damian, Barjoso, San Epifanijaus, kažkokio Marčelo Robleso (apie kurį niekada neteko girdėti) ir brolių Rodrigesų – Pančo ir Moktesumos – eilėmis. Jo žodžiais tariant, geriausi iš jaunųjų Meksikos poetų yra jis pats ir Ulisas Lima, kurio geriausiu draugu jis save laiko. Tas žurnalas (viso labo du numeriai, išleisti 1974 metais) vadinosi „Lee Harvey Oswald“, o jį finansavo tik Ulisas Lima. Pančo Rodrigeso žodžius patvirtina Rekena, kuris tuo metu dar nepriklausė grupelei, ir Barjosas. Tokie buvo visceralinio realizmo pamatai, priduria Barjosas. Pančas Rodrigesas su ta nuomone nesutinka. Jo manymu, „Lee Harvey Oswald“ turėjo būti toliau leidžiamas, leidybą nutraukė pačiu geriausiu momentu, kai žmonės beveik susipažino vieni su kitais, sako jis. Kokie žmonės? Na, kiti poetai, visų pirma Filologijos ir Filosofijos fakultetų studentai, eilėraščius rašančios mergiotės, kurios per savaitę aplankydavo šimtą atvirų studijų, išsiskleidusių kaip gėlės po visą Meksiką. Barjosas su Rekena nevisiškai sutinka, nors mini žurnalą su nostalgija.

– Ar daug yra poečių?

– Nepriimta jų vadinti poetėmis, – šypteli Pančas.

– Visi, sakykime, yra poetai, – paaiškina Barjosas.

– Bet ar daug jų yra?

– Kaip niekada anksčiau nėra buvę Meksikos istorijoje, – sako Pančas. – Kilstelėk bet kokį akmenį, ir rasi mergiotę, aprašinėjančią savo gyvenimėlį.

– O kaip Lima išgalėjo vienas finansuoti „Lee Harvey Oswald“? – susidomėjau.

Man atrodė išmintinga kol kas palikti poečių temą ramybėje.

– Poete Garsija Maderai, žinom, kad toks tipas kaip Ulisas Lima dėl poezijos gali padaryti bet ką, – svajingai pasakė Barjosas.

Paskui aptarėme žurnalo pavadinimą, kuris man pasirodė tiesiog genialus.

– Jei gerai suprantu, Uliso Limos manymu, poetai yra kaip tas tipas Ly Harvis Osvaldas[24], ar ne?

– Panašiai, – sutiko Pančas Rodrigesas. – Siūliau jį pavadinti „Vienuolės Chuanos pavainikiai“, tai skambėtų meksikietiškiau, bet mūsų draugas kraustosi iš proto dėl gringų istorijų.

---

24 Lee Harvey Oswald (1939–1963) – remiantis trijų JAV vyriausybės sudarytų specialiųjų komisijų išvadomis, JAV prezidento J. F. Kennedy žudikas.

– Tiesą pasakius, Ulisas Lima manė, kad leidykla tokiu pavadinimu jau yra, bet jis klydo. Supratęs savo klaidą, nusprendė žurnalą taip ir pavadinti, – dėstė Barjosas.

– Kokia tai leidykla?

– „P. Ch. Oswald" Paryžiuje, kuri išleido Matjė Mesažė knygą.

– O neišmanėlis Ulisas manė, kad leidykla „Oswald" pasivadinusi taip dėl to žudiko. Bet tai buvo P. Ch. Osvaldas, o ne L. H. Osvaldas, todėl kai jis vieną gražią dieną tai suprato, pavadino žurnalą to tipo vardu.

– Turbūt tas prancūzas buvo vardu Pjeras Žakas[25],– svarstė Rekena.

– Arba Polis Žanas Osvaldas.

– Ar jis iš turtingos šeimos? – pasiteiravau.

– Ne, Uliso šeima visiškai neturtinga, – atsakė Rekena. – Regis, visa jo šeima – tai motina. Bent jau aš apie nieką daugiau negirdėjau.

– Aš pažįstu visą jo šeimą, – įsiterpė Pančas. – Ulisą Limą pažinojau daug anksčiau už jus visus. Motina ir yra visa jo šeima. Ir galiu jus patikinti, kad ji nė sudilusio skatiko neturi.

– Tai iš kur jis gavo lėšų dviem žurnalo numeriams?

– Pardavinėjo „žolę", – atsakė Pančas. Kiti du tylėjo, nors jo žodžių nepaneigė.

– Negaliu tuo patikėti, – sumurmėjau.

– Tai va kaip. Pinigai ateina iš marihuanos.

– Nieko sau!

– Važinėja į Akapulką jos pasikrauti, o paskui platina klientams Meksike.

– Pančai, užsičiaupk, – tarė Barjosas.

– Kodėl turiu tylėti? Gal šis bičiukas nėra suknistas realvisceralistas? Kodėl tuomet reikia tylėti?

Lapkričio 13

Šiandien visą dieną sekiojau paskui Belaną ir Limą. Vaikštinėjome, važiavome metro, autobusais, mikroautobusiukais, paskui vėl pėsčiomis, ir per visą tą laiką nė minutės nenutilome. Kartkartėmis jiedu stabtelėdavo, užsukdavo į tam tikrus namus, o aš turėdavau palaukti gatvėje. Kai jų paklausiau, ką tai reiškia, jiedu atsakė, kad atlieka tyrimą. Bet man regis, kad jie platina marihuaną, pristato tiesiog į namus. Pakeliui paskaičiau jiems savo naujausių eilėraščių, gal vienuolika ar dvylika, ir, man regis, jiems patiko.

---

25 Raidė *j* ispanų kalboje tariama „ch", o prancūzų „ž".

Lapkričio 14

Šiandien su Panču Rodrigesu svečiavausi pas seseris Font. Keturias valandas prasėdėjau kavinėje „Kito“, išgėriau tris puodelius balintos kavos, ir mano įkarštis rašyti ir skaityti pradėjo blėsti. Kaip tik tuomet pasirodė Pančas ir pakvietė jį palydėti. Aš su malonumu sutikau.

Seserys Font gyvena Kondesos rajone, gražiame ir elegantiškame dviejų aukštų name su sodeliu ir galiniu kiemeliu iš Kolimos gatvės pusės.

Sodas nebuvo kažkuo ypatingas, augo keletas išstypusių medžių ir ne itin kruopščiai pjaunama žolė, bet visiškai kitas dalykas buvo galinis kiemelis: jį supo aukšti medžiai ir kitokie didžiuliai augalai tokio ypatingo žalsvumo lapais, kad net atrodė juodi, vijokliais apaugęs baseinas (neapsiverčia liežuvis vadinti jo fontanu, žuvų jame nėra, plūduriuoja tik baterijomis valdomas povandeninis laivas, Chorchito Fonto, jaunylio seserų brolio, nuosavybė) ir namelis, visiškai atskirtas nuo didžiojo gyvenamojo pastato, kažkada anksčiau veikiausiai buvęs ratine arba tvartu, o dabar jame buvo įsikūrusios seserys Font.

Pakeliui Pančas mane perspėjo:

– Anchelikos tėvas truputį kuoktelėjęs. Pastebėjęs ką nors keisto neišsigąsk, stebėk mane ir elkis lyg niekur nieko. Jeigu per daug įsismarkaus, mes jį padėsim į vietą, ir tiek kalbos.

– Padėsim į vietą? – pakartojau ne itin supratęs, ką jis turi omenyje. – Mes? Jo paties namuose?

– Jo žmona jausis mums amžinai dėkinga. Tas tipas yra totaliai trenktas. Prieš metus jam jau teko mažumėlę patupėti durnyne. Bet seserų akivaizdoje apie tai neužsimink, bent jau neprasitark, kad aš tau sakiau.

– Tai jis – visiškai pamišęs tipas?

– Pamišęs ir nusigyvenęs. Dar neseniai jie turėjo du automobilius, tris tarnaites ir keldavo didžiausias fiestas. Nesuprantu, kokie varžteliai atsisuko vargšui nelaimėliui, kad vieną dieną prarado sveiką protą. Dabar jis visai duobėj.

– Tokį namą išlaikyti nepigiai atsieina.

– Tai jo nuosavybė, liko vienintelis iš to, ką turėjo.

– Kuo ponas Fontas užsiėmė, kai dar nebuvo kuoktelėjęs? – pasidomėjau.

– Dirbo architektu, bet jam nesisekė. Tai jis padarė abiejų „Lee Harvey Oswald“ maketus.

– Nieko sau.

Nuspaudėme skambučio mygtuką, ir mūsų įleisti išėjo nuplikęs tipas su ūsais ir visiškai išmušto iš vėžių žmogaus mina.

– Tai Anchelikos tėvas, – sukuždėjo Pančas.

– Taip ir maniau.

Žmogysta dideliais žingsniais prisiartino prie laukujų vartų ir dėbtelėjo į mus taip grėsmingai, kad aš apsidžiaugiau esąs kitoje grotų pusėje. Kelias sekundes padvejojęs, tarsi nežinotų ką daryti, jis atrakino vartus ir bloškėsi tiesiai į mus. Aš net kelis žingsnius atšlijau, bet Pančas ištiesė rankas ir džiugiai jį pasveikino. Tuomet vyriškis stabtelėjo, dvejodamas ištiesė ranką ir pasitraukė, leisdamas mums užeiti. Pančas skubiai patraukė į kitą namo pusę, ir aš nusekiau paskui jį. Kalbėdamas pats su savimi seserų Font tėvas grįžo į didįjį namą. Kol žingsniavome gėlėse skendinčiu taku, kuris jungė priešakinį sodą su vidiniu, Pančas man atskleidė, kad viena iš vargšo pono Fonto susirūpinimo priežasčių buvo jo duktė Anchelika:

– Marija jau prarado nekaltybę, – paaiškino Pančas, – Anchelika dar ne, bet nedaug trūksta. Senis tai žino ir kraustosi iš proto.

– Iš kur jis žino?

– Turbūt tėvystės paslaptis. Žodžiu, jis kiauras dienas svarsto, kas galėtų būti tas šiknius, atimsiantis jo dukrai nekaltybę, ir vienam susidoroti su tuo turbūt per sunki našta. Širdies gilumoje jį suprantu, aš taip pat jausčiausi jo vietoje.

– Bet jis ką nors įtaria ar nepasitiki visais iš eilės?

– Aišku, kad nepasitiki visais, nors du ar trys iš šio būrio iškrenta: pedikai ir jos sesuo. Senis nekvailas.

Aš nieko nesupratau.

– Pernai Anchelika laimėjo Lauros Damian poezijos premiją. Įsivaizduoji? Viso labo šešiolikos metų.

Yra tekę girdėti apie tokią premiją. Kaip man vėliau pasakojo Pančas, Laura Damian buvo poetė, kuri mirė nesulaukusi nė dvidešimties metų, 1972-aisiais. Jos atminimui tėvai įsteigė premiją. Anot Pančo, Lauros Damian premija buvo viena iš labiausiai vertinamų tarp ypatingų Meksiko žmonių. Nužvelgiau jį taip, lyg klausčiau, kas jis per kvailys, bet, kaip ir maniau, Pančas nesuprato užuominos. Paskui pažvelgiau aukštyn, ir man pasirodė, kad sujudėjo antro aukšto lango užuolaida. Galbūt dėl vėjo šuoro, bet nuojauta, jog esu sekamas, neapleido iki pat akimirkos, kai peržengiau seserų Font namelio slenkstį.

Viduje buvo tik Marija.

Tai aukšto ūgio juodbruva mergina juodais lygiais plaukais, tiesia (absoliučiai tiesia) nosimi ir siaurutėmis lūpomis. Iš pažiūros atrodė sukalbama, gero būdo, nors nesunku suprasti, kad jos įsiūtis gali būti nuožmus ir ilgai trunkantis. Radome ją kambario viduryje besimokančią šokio žingsnelių, ji skaitė vienuolės Chuanos Inesos de la Krus eiles, klausėsi Bili Holidėj plokštelės ir išsiblaškiusi liejo akvarelę, kurioje buvo vaizduojamos dvi moterys, susikabinusios

rankomis ugnikalnio papėdėje, aplink srūvant lavos upėms. Jau iš pradžių ji mus priima šaltai, tarsi Pančo pasirodymas būtų jai nemalonus ir ji taikstosi su jo buvimu tik iš pagarbos seseriai ir dėl to, kad namelis priklauso ne jai vienai, o abiem po lygiai. Į mane ji net nesiteikia pažvelgti.

Maža to, nesusilaikęs lepteliu banalią pastabą apie seserį Chuaną, o tai mano atžvilgiu ją nuteikia dar priešiškiau (kažkokią nevykusią dviprasmybę apie garsiąsias eiles: „Nesupratingi vyrai, / kaltinantys moterį be priežasties, / nejaučiantys esą patys / tokio smerkimo dingstis." Vėliau tuščiai stengiausi gelbėti padėtį ir padeklamavau kitas: „Sustok, mano puikiosios paniekos šešėli, / tu atvaizdas kerų, kuriuos be galo myliu, / graži svaja, mane pradžiuginus, / tu pramanas švelnus, dėl jo aš gyvenu ir kankinuos").

Tad netrukus visi trys pasijutome apgaubti nejaukios arba, kaip kam atrodė, rūsčios tylos. Marija Font nekreipė į mus dėmesio, nors aš kartkartėmis pasižiūrėdavau į ją arba į jos akvarelę (tiksliau būtų sakyti – vogčiomis dirstelėdavau į ją ir į jos akvarelę), Pančas, kuriam jos ar tėvo priešiškas nusistatymas, regis, buvo nė motais, apžiūrinėjo knygas ir švilpavo kažkokią melodiją, niekaip nesusijusią su Bili Holidėj daina, kol galiausiai pasirodė Anchelika, ir aš supratau Pančą (nes jis buvo vienas iš tų, kurie kėsinosi atimti Anchelikai nekaltybę!) ir beveik supratau seserų Font tėvą, nors turiu atvirai prisipažinti, nekaltybės nesureikšminu (nereikia toli ieškoti, juk aš ir pats dar nekaltas. Nebent nekaltybės praradimu laikytume nutrauktą Brigidos stimuliavimą burna. Bet ar tai prilygsta meilės aktui su moterimi? Ar neturėjau ir aš tuo metu daryti jai to paties, kad būtų galima sakyti, jog mudu mylėjomės? Ar prarasti nekaltybę reiškia, kad vyras turi savo penį įstumti į moters makštį, o ne į burną, subinę ar pažastį? Ar būtinai turi išsiveržti sėkla, kaip patvirtinimas, kad iš tiesų pasimylėjau? Viskas taip sudėtinga).

Bet ne apie tai kalba. Pasirodė Anchelika, ir sprendžiant iš to, kaip ji pasisveikino su Panču, bent jau man tapo aišku, kad pastarasis su poezijos laureate sentimentalioje plotmėje turėjo tam tikrų galimybių. Buvau skubiai supažindintas ir dar sykį paliktas nuošaly.

Šiedu ištempė širmą, padalijusią kambarį į dvi dalis, paskui susėdo ant lovos, ir aš girdėjau, kaip jiedu kuždasi.

Priėjęs prie Marijos pasakiau kelias pastabas apie akvarelę. Ji į mane nė nepažvelgė. Griebiausi kitos taktikos: užsiminiau apie visceralinį realizmą, apie Ulisą Limą ir Arturą Belaną. Taip pat pavadinau gana drąsiai, sakyčiau (iš kitapus širmos sklido vis irzlesni kuždesiai), prieš mane esančią akvarelę realvisceraliniu kūriniu. Marija Font pirmąsyk pažvelgė į mane ir nusišypsojo:

– Man į tuos realvisceralistus nusispjaut.

– O aš maniau, kad ir tu priklausai jų grupelei, norėjau pasakyti, srovei.

– Man dar stogas nenuvažiavo... Bent jau būtų pasivadinę ne taip šlykščiai... Aš vegetarė. Mane pykina nuo visko, kas primena vidurius.

– O kokį pavadinimą būtum pasiūliusi tu?

– Ai, nežinau. Galbūt Meksikos siurrealistų sekcija.

– Regis, Meksikos siurrealistų sekcija jau yra Kuernavakoje. Be to, mes siekiame sukurti judėjimą visos Lotynų Amerikos mastu.

– Lotynų Amerikos mastu? Tik nejuokink.

– Na, tai mūsų ateities planai ir norai, jei gerai supratau.

– O tu iš kur atsiradai?

– Esu Limos ir Belano draugas.

– Kodėl niekada neteko tavęs matyti?

– Matai, tik neseniai su jais susipažinau...

– A, tai tu esi bičas iš Alamo studijos?

Nukaitau kaip rožė, dievaži, nesupratau kodėl. Pripažinau, kad mes pagaliau susipažinome.

– Tai sakai, kad Meksikos siurrealistų sekcija jau įkurta Kuernavakoje? – susimąsčiusi tarė Marija. – Gal man reikėtų keltis gyventi į Kuernavaką?

– Apie tai skaičiau „Exelsior“. Kažkokie senukai pamišę dėl tapybos. Turbūt kokia grupelė turistų.

– Leonora Karington gyvena Kuernavakoje. Ar tik ne ją turi omeny?

– Ne, ką tu, – atšoviau. – Neturiu žalio supratimo, kas tokia ta Leonora Karington.

Staiga pasigirdo dejonė. Išsyk supratau, kad dejavo ne iš malonumo, o iš skausmo. Tuomet susigriebiau, kad kurį laiką iš anapus širmos nesigirdėjo nė garso.

– Anchelika, ar viskas gerai? – sukluso Marija.

– Viskas gerai, klausyk, gal išeik trumpam pasivaikščioti, ir tą tipą prigriebk, – pasigirdo kimus Anchelikos Font balsas.

Marija su neslepiama pagieža ir pasibjaurėjimu nutrenkė žemėn teptukus. Sprendžiant iš dažų dėmių, kurias pastebėjau ant grindų, nesunkiai įsivaizdavau, kad jos sesuo jau ne pirmą kartą prašo Marijos išeiti.

– Eikš su manimi.

Nusekiau paskui ją į atokią kiemo kertę, kur prie aukštos, vijokliais apaugusios tvoros stovėjo stalas ir penkios metalinės kėdės.

– Ar manai, kad jie?.. – paklausiau ir tučtuojau pasigailėjau dėl savo smalsumo, kuris, manau, ir ją turėjo būti apėmęs. Laimei, Marija buvo per daug įpykusi, kad rimtai pagalvotų apie mano žodžius.

– Mylisi? Ne, nieko panašaus.

Kurį laiką abu tylėjome. Marija barbeno pirštais į stalą, aš kelis sykius pakeičiau kojų padėtį ir ėmiau apžiūrinėti sodo gėles.

– Na gerai, ko lauki, paskaityk tų savo eilėraščių, – paragino ji.

Skaičiau ilgokai, net koja nutirpo. Užbaigęs nedrįsau klausti, ar jai patiko. Paskui Marija mane pasikvietė į didįjį namą išgerti kavos.

Virtuvėje radome jos motiną, kuri gamino valgį, ir tėvą. Abu atrodė linksmai nusiteikę. Supažindino mane su jais. Tėvas jau neatrodė nesiorientuojantis tikrovėje ir su manimi elgėsi visai maloniai. Paklausinėjo, ką studijuoju, kaip sekasi teisės dalykus derinti su poezija, kaip laikosi Alamas (regis, jiedu pažįstami ar buvo geri draugai jaunystėje). Motina kalbėjo apie neaiškius dalykus: apie kažkokį spiritizmo seansą Kojoakane, kuriame neseniai dalyvavo, ir apie kenčiančią garsaus penktojo dešimtmečio rančero dainininko sielą. Nesupratau, ar ji kalbėjo rimtai, ar juokais.

Chorchitą Fontą radome prie televizoriaus ekrano. Marija nepratarė jam nė žodžio ir mūsų nesupažindino. Jam buvo dvylika metų, užsiauginęs ilgus plaukus ir rengėsi kaip valkata. Į visus kreipiasi žodžiu *nakai*. Motinai sako: klausyk, *naka*, aš to ir to nedarysiu, tėvui: žinai ką, *nakai*, seseriai: mano geroji arba pakančioji *naka*, ir man pasakė: kas yra, *nakai*.

Kiek man žinoma, *nakais* vadinami mieste apsigyvenę indėnai, bet galbūt Chorchitas suteikia tam žodžiui kitą reikšmę.

Lapkričio 15

Šiandien ir vėl pratūnojau pas Fontus.

Išskyrus nedidelius niuansus, viskas vyko taip pat, kaip vakar.

Mudu su Panču susitikome kinų kavinėje „Kintana Ru Lotosas", netoli Insurchenteso aikštės ir, prisiurbę balintos kavos ir kai ko stipresnio (už viską sumokėjau aš), patraukėme tiesiai į Kondesos rajoną.

Ponas Fontas ir vėl atskubėjo atrakinti vartų, jo būklė visiškai nesiskyrė nuo vakarykštės, veikiau sparčiais žingsniais artėjo pamišimo link. Jo akys vos neišlipo iš orbitų, kai neįbauginamas Pančas linksmai padavė jam ranką; neatrodė, kad jis būtų mane pažinęs.

Sodo namelyje buvo tik Marija, užsiėmusi ta pačia akvarele, kairėje rankoje laikė vakarykštę knygą, tik patefonas grojo ne Bili Holidėj, o Olgos Gijot[26] muziką.

Toks pat šaltas buvo ir pasisveikinimas.

26 Olga Guillot (1922–2010) – Kubos dainininkė, vadinta bolero karaliene.

Savo ruožtu Pančas elgėsi taip pat, kaip vakar – prisėdo ant pinto krėslo ir lūkuriavo grįžtančios Anchelikos.

Šįsyk aš stengiausi susilaikyti nuo bet kokių sesers Chuanos vertinimų. Pirmiausia apžiūrėjau knygas, o paskui, neperžengdamas padorumo ribų, atsistojau šalia Marijos ir įsižiūrėjau į akvarelę. Čia buvo atlikti esminiai pokyčiai. Dvi moterys, sėdinčios ugnikalnio papėdėje, kurias prisiminiau iškilniai rūsčias ar bent jau rimtas, dabar žnaibė viena kitos rankas, viena juokėsi arba dėjosi besijuokianti, o kita verkė arba dėjosi verkianti. Lavos upeliūkščiuose (kurie taip ir liko raudonos arba purpurinės spalvos) plūduriavo tuščios skalbimo miltelių pakuotės, lėlės be plaukų ir pinti krepšiai, pilni pelių; moterų suknelės buvo suplėšytos arba nusėtos lopais; danguje (arba viršutinėje akvarelės dalyje) tvenkėsi audros debesys; apačioje Marija buvo užrašiusi šiandienos orų prognozę Meksike.

Paveikslas buvo siaubingas.

Paskui sugrįžo visa švytinti Anchelika, jiedu su Panču vėl ištiesė širmą. Kol Marija tapė, aš turėjau laiko pamąstyti: man jau neliko abejonių, kad Pančas tempėsi mane drauge pas Fontus tik tam, kad ją prablaškyčiau, kol jis su Anchelika užsiims savo reikaliukais. Man tai atrodė neteisinga. Prieš tai kinų kavinėje aš jo paklausiau, ar jis laiko save realvisceralistu. Jo atsakymas buvo išsamus ir dviprasmiškas. Jis postringavo apie darbininkų klasę, apie kvaišalus, apie Floresą Magoną[27], kai kuriuos ypatingus Meksikos revoliucijos asmenis. Paskui prasitarė, kad jo eilėraščiai neabejotinai pasirodys žurnale, kurį artimiausiu metu ketina išleisti Lima ir Belanas. O jei manęs nepublikuos, tegu jie eina velniop, pasakė. Nežinau kodėl, bet manęs neapleidžia nuojauta, kad Pančą domina vienintelis dalykas – permiegoti su Anchelika.

– Anchelika, ar viskas gerai? – paklausė Marija, kai pradėjo kartotis vakardienos dalykėliai, tie skausmingi atodūsiai.

– Jo, gerai. Gal gali trumpam išeiti?

– Žinoma, – atsakė Marija.

Mes ir vėl nuolankiai susėdome už metalinio stalo po vijokliais. Nežinia kodėl, bet jaučiausi taip, lyg mano širdis būtų sudaužyta į šipulius. Marija pradėjo man pasakoti apie jųdviejų su Anchelika vaikystę, tos istorijos buvo absoliučiai nuobodžios, ir buvo aišku, kad jas pasakoja vien laikui prastumti, o aš dėjausi, kad jos man bent šiek tiek rūpi. Mokykla, pirmieji vakarėliai, kolegija, abiejų meilė poezijai, troškimas keliauti ir pažinti kitus kraštus, „Lee Harvey Oswald“, kuriame buvo išspausdinti abiejų eilėraščiai, Anchelikai suteikta Lauros Damian premija... Šioje vietoje, pats nežinau kodėl, galbūt dėl to, kad Marija

27 Cipriano Ricardo Flores Magón (1874–1922) – žinomas Meksikos anarchistas, socialinių reformų aktyvistas.

trumpam nutilo, panūdau sužinoti, kas buvo toji Laura Damian. Išėjo visiškai intuityviai. Marija atsakė:

– Poetė, kuri mirė labai jauno amžiaus.

– Žinau. Dvidešimties. Bet kas ji buvo? Kodėl aš nieko apie ją nesu skaitęs?

– Ar esi skaitęs Lotreamoną, Garsija Maderai? – pasiteiravo Marija.

– Ne.

– Tai nieko keista, kad nieko nežinai apie Laurą Damian.

– Žinau, esu neišprusęs. Atsiprašau.

– Norėjau pasakyti ne tai. Tiesiog kad esi dar labai jaunas. Be to, vienintelės išleistos Lauros knygos „Mūzų fontanas" prekyboje nėra. Savo lėšomis po dukters mirties ją išleido tėvai, kurie ją labai mylėjo ir buvo pirmieji skaitytojai.

– Turbūt jie aptekę pinigais.

– Kodėl taip manai?

– Jei išgali iš savo kišenės kasmet mokėti premiją, vadinasi, nėra bėdžiai.

– Na, premija nėra didelė. Anchelikai išmokėjo nedaug. Iš tikrųjų tos premijos esmė ne pinigai, o prestižas. O ir jis nėra perdėm svarbus. Nepamiršk, kad tai premija, kuri skiriama poetams iki dvidešimties metų amžiaus.

– Tokio amžiaus buvo Laura Damian. Kaip liguista.

– Ne liguista, o liūdna.

– Ir tu dalyvavai įteikiant premiją? Ją įteikia patys tėvai?

– Žinoma.

– Kur? Savo namuose?

– Ne, fakultete.

– Kokiame fakultete?

– Filologijos. Ten studijavo Laura.

– Visiška patologija.

– Aš čia neįžvelgiu jokios patologijos. Regis, tu vienintelis čia elgiesi patologiškai, Garsija Maderai.

– Žinai ką? Mane užknisa, kai vadina Garsija Maderu. Tas pats, jei aš tave vadinčiau Font.

– Visi tave taip vadina. Nesupratu, kodėl aš tave turėčiau vadinti kitaip.

– Tebūnie, nesvarbu, papasakok man daugiau apie Laurą Damian. Ar tu pati niekada nebandei gauti tos premijos?

– Aha, bet laimėjo Anchelika.

– O kas ją buvo gavęs prieš Ancheliką?

– Tokia mergiotė iš Agvaskaljanteso, kuri MNAU[28] studijavo mediciną.

– O prieš tai?

---

28 Meksikos nacionalinis Amerikos universitetas.

– Prieš tai niekas negavo, nes premijos dar nebuvo. Galbūt ateinančiais metais vėl pristatysiu savo eiles premijai gauti, o gal ir ne.

– O ką darysi su pinigais, jeigu laimėsi?

– Tikriausia vyksiu į Europą.

Kelias sekundes abu tylėjome. Marija Font užsisvajojo apie nežinomus kraštus ir apie visus tuos nepažįstamus vyrus, kurie negailestingai ją myluos. Aš net krūptelėjau tai supratęs. Nejau aš įsimylėjęs Mariją?

– Kaip mirė Laura Damian?

– Tlalpane ją partrenkė automobilis. Ji buvo vienturtė, tėvai labai sielojosi, atrodo, kad motina net mėgino nusižudyti. Turbūt liūdna mirti tokiai jaunai.

– Aha, žiauriai liūdna, – pritariau, įsivaizdavęs Mariją dvimetrinio, beveik albinoso anglo glėbyje. Savo ilgu rausvu liežuviu jis bandė praverti jos siaurutes lūpas.

– Žinai, kieno gali paklausinėti apie Laurą Damian?

– Nea. Kieno?

– Uliso Limos. Jiedu buvo draugai.

– Su Ulisu Lima?

– Jo, veik niekada nesiskirdavo, drauge studijavo, kartu eidavo į kiną, dalijosi knygomis, žodžiu, buvo artimi draugai.

– Kas galėjo pamanyti, – pasakiau.

Iš namelio pasigirdo kažkoks triukšmas, ir mes suklusome, laukdami, kas bus.

– Kelerių metų buvo Ulisas Lima, kai mirė Laura Damian?

Marija delsė atsakyti.

– Uliso Limos tikrasis vardas nėra Ulisas Lima, – ištarė ji staiga prikimusiu balsu.

– Norėjai pasakyti, kad čia literatūrinis slapyvardis?

Marija pritariamai linktelėjo galva, o jos žvilgsnis klaidžiojo po painią vijoklių raizgalynę.

– Tai koks jo tikrasis vardas?

– Alfredas Martinesas ar kažkaip panašiai. Aš jau ir pamiršau. Bet kai susipažinome, jis dar nesivadino Ulisu Lima. Tai Laura Damian sugalvojo tokį vardą.

– Velniava, čia tai naujiena.

– Visi sakė, kad jis buvo įsimylėjęs Laurą. Bet jie turbūt net nesimylėjo. Kažkodėl manau, kad Laura mirė nepraradusi skaistybės.

– Dvidešimties metų?

– Žinoma, o kodėl ne?

– Nieko, jeigu tai žinoma.

– Kaip liūdna, tiesa?

– Žinoma, kad liūdna. O kokio amžiaus tuomet buvo Ulisas arba Alfredas Martinesas?

– Jis buvo metais jaunesnis, devyniolikos ar aštuoniolikos.

– Turbūt Lauros mirtis jam buvo lyg perkūnas iš giedro dangaus.

– Aha, jis net susirgo. Sako, kad buvo netoli mirties. Gydytojai nenustatė, kuo jis serga, nyko tiesiog jų akyse. Buvau jo aplankyti ligoninėje, vaizdas tikrai buvo graudus. Bet vieną gražią dieną jis pasveiko, viskas baigėsi taip paslaptingai, kaip ir buvo prasidėję. Paskui Ulisas metė universitetą ir pradėjo leisti žurnalą. Juk žinai apie tokį, ar ne?

– Taip, „Lee Harvey Oswald“, puikiai žinau, – sumelavau jai. Ir išsyk toptelėjo mintis, kodėl tuomet, kai svečiavausi pas Limą, jie man neparodė to žurnalo, bent jau nedavė pavartyti.

– Kaip poezijos žurnalui – tai siaubingas pavadinimas.

– O man patinka, nematau jame nieko bloga.

– Absoliuti beskonybė.

– O kaip tu būtum pavadinusi žurnalą?

– Nežinau. Galbūt „Meksikos siurrealistų sekcija“.

– Hm, įdomu.

– Ar žinai, kad visą žurnalą parengė mano tėtis?

– Pančas man kažką minėjo.

– Dizainas – štai kas tame žurnale geriausia. Dabar visi mano tėčio neapkenčia.

– Kas visi? Visceralistai? Kodėl jie turėtų jo neapkęsti? Atvirkščiai.

– Ne, visai ne visceralistai, o kiti architektai iš studijos, kurioje jis dirbo. Įtariu, kad jie pavydi jam charizmos, kuri taip traukia jaunimą. Žodžiu, jie negali jo pakęsti, o dabar verčia už tai sumokėti. Už tą žurnalą.

– Už „Lee Harvey Oswald“?

– Žinoma, kadangi tėtis jį kūrė studijoje, dabar jam užkrovė atsakomybę už viską, kas gali nutikti.

– O kas gali nutikti?

– Galybė įvairiausių dalykų. Matyti, kad tu nepažįsti Uliso Limos.

– Ne, aš jo nepažįstu, – prisipažinau, – bet galiu įsivaizduoti.

– Tai uždelsto veikimo bomba, – pareiškė Marija.

Tuo metu aš susigriebiau, kad jau sutemo ir mes neįžiūrime vienas kito, galime tik klausytis.

– Klausyk, noriu tau kai ką prisipažinti. Aš kai ką sumelavau. Nesu laikęs rankose to žurnalo ir tiesiog mirštu, kaip noriu į jį žvilgtelėti. Gal gali man jį paskolinti?

– Žinoma, galiu ir padovanoti, turiu daug.

– Gal ir tą Lotreamono knygą galėtum paskolinti?

– Gerai, bet šią tai būtinai turėsi grąžinti. Tai vienas mano mėgstamiausių poetų.

– Pasižadu, – pasakiau.

Marija nuėjo į didįjį namą. Kiemelyje likau vienas, ir vieną akimirką man pasirodė keista, kad kitapus sienos yra Meksikas. Paskui seserų namelyje išgirdau balsus, kažkas įžiebė šviesą. Pamaniau, kad ten bruzda Anchelika su Panču, kad pastarasis netrukus ateis į kiemą manęs ieškoti, bet nieko neįvyko. Atnešusi du žurnalo egzempliorius ir „Maldororo giesmes“ Marija irgi pastebėjo namelyje degančias šviesas ir kelias sekundes stebeilijo, kas ten vyksta. Netikėtai, kai visai to nelaukiau, ji paklausė, ar aš dar nekaltas.

– Žinoma, kad ne, – sumelavau jau antrąsyk tą popietę.

– Ar buvo labai sunku jos netekti?

– Šiek tiek, – atsakiau truputį pagalvojęs.

Pastebėjau, kad jos balsas vėl tapo kimesnis.

– Ar turi merginą?

– Ne, žinoma ne, – atšoviau.

– Tai su kuo padarei „tai“? Su kekše?

– Ne, su mergina iš Sonoros, susipažinau su ja prieš metus, – paaiškinau. – Mudu matėmės tik tris dienas.

– Ir daugiau su niekuo to nedarei?

Jaučiau pagundą papasakoti jai apie nuotykį su Brigida, bet galiausiai nusprendžiau to nedaryti.

– Su niekuo, – atsakiau ir pasijutau šlykščiai.

Lapkričio 16

Paskambinau Marijai Font telefonu. Pasakiau, kad noriu su ja pasimatyti. Tiesiog išmaldavau susitikti. Sutarėme susitikti kavinėje „Kito“. Jai pasirodžius, maždaug apie septintą vakaro, daugelis tipų nuo pat slenksčio lydėjo ją akimis, kol ši atsisėdo prie stalelio, kur aš jos laukiau.

Ji labai graži. Vilki Oachakos tipo palaidine, mūvi gana siaurais džinsais, avi odinėmis basutėmis, ant peties pasikabinusi tamsiai rudos spalvos krepšį su rusvais arkliukų piešiniais pakraščiuose, prikimštą knygų ir visokių popierių.

Paprašiau jos paskaityti kokį nors savo eilėraštį.

– Nebūk įkyrus, Garsija Maderai, – atšovė ji.

Nežinau kodėl, bet jos atsakymas mane nuliūdino. Turbūt jaučiau fizinį poreikį išgirsti bent vieną jos eilėraštį iš jos lūpų. Bet gal aplinka tam nebuvo

visiškai tinkama, nes kavinė „Kito"– tikras balsų, riksmų ir juoko katilas. Grąžinau jai Lotreamono knygą.

– Taip greit perskaitei? – paklausė Marija.

– Žinoma, – atšoviau, – kiaurą naktį skaičiau ir „Lee Harvey Oswald" peržvelgiau, pritrenkiantis žurnalas, kaip gaila, kad daugiau neleidžiamas. Man jis patiko.

– Tai tu dar nė nemiegojai?

– Ne, bet jaučiuosi puikiai, ypač žvalus.

Marija Font pažvelgė man į akis ir nusišypsojo. Priėjusi padavėja pasiteiravo, ką mes gersime. Nieko, atsakė Marija, mes jau ruošiamės išeiti. Lauke paklausiau, ar ji turi skubėti, bet ji atsakė, kad ne, vienintelis dalykas, dėl kurio ji išėjo – kad kavinė „Kito" jai nepatiko. Patraukėme Bukarelio gatve iki Reformos, perėjome ją ir atsidūrėme Gerero bulvare.

– Čia kekšių rajonas, – prasitarė Marija.

– Nė nenutuokiau, – gūžtelėjau pečiais.

– Paimk mane už rankos, kad kas ko nors nepagalvotų.

Tiesą sakant, iš pradžių nepastebėjau jokio ženklo, kaip nors skiriančio šią gatvę nuo anos, kurią praėjome. Tokios pat automobilių spūstys, o šaligatviais skubanti minia niekuo nesiskyrė nuo Bukarelio gatvės minios. Bet vėliau, galbūt dėl Marijos įspėjimo, retsykiais pastebėdavau tam tikrų skirtumų. Visų pirma – apšvietimas. Bukarelio viešojoje erdvėje vyravo balta, o Gerero gatvėje – veikiau gintarinio atspalvio šviesa. Dėl automobilių: Bukarelio gatvėje stovintį automobilį pamatysi tik kur ne kur, o Gerero gatvėje jų buvo ištisa virtinė. Bukarelio gatvės barai ir kavinės – atviri ir ryškiai apšviesti, o Gerero gatvės nors ir sausakimši, bet tarsi uždari, tik saviems, kažkokie paslaptingi, kuklūs ir be langų į gatvę. Galiausiai – muzika. Bukarelio gatvėje jos tiesiog nesigirdėjo, triukšmą čia kėlė tik automobiliai ir žmonės, bet vos tik atsiduri Gerero gatvėje, ypač Magnolijų ir Žibuoklių skersgatviuose, muzikos garsai užtvindo gatvę, ji sklinda iš stovinčių automobilių ir barų, iš radijo imtuvų ir iš pastatų tamsiais fasadais atvirų langų.

– Man ši gatvė patinka, – tarė Marija, – kada nors aš čia apsigyvensiu.

Prie kažkokio seno kadilako būriavosi grupė jaunučių kekšių. Marija stabtelėjo pasisveikinti su viena iš jų.

– Kaip sekasi, Lupe? Smagu tave matyti.

Lupė buvo labai sulysusi, trumpai kirptais plaukais mergiotė. Ji man pasirodė tokia pat graži kaip Marija.

– Marija! Velniai griebtų... šimtas metų, – šūktelėjo ši ir apkabino draugę.

Lupės draugužės tebestovėjo atsidrėbusios į kadilako gaubtą ir flegmatiškai stebėjo Mariją. Į mane jos nė nežvilgtelėjo.

– Jau maniau, kad tavęs nėra gyvos, – staiga pareiškė Marija. Net apstulbau nuo tokio šiurkštaus teiginio. Spėjau pastebėti, kad Marijos subtilumas kartais žiojėja duobėmis.

– Dar neužsilenkiau, kaip matai. Nors tik per plauką. Ar ne taip, Karmensita?

– Tikrai, – sumurmėjo pavadintoji Karmensita ir toliau apžiūrinėjo Mariją.

– Glorija atidavė galus. Ar tu ją pažinojai? Suknistas reikalas, bet tos pizdos visi nekentė.

– Ne, nepažinojau, – šypsodamasi atsakė Marija.

– Policininkai ją užčiaupė.

– Ar kas nors bandė ką nors daryti? – paklausė Marija.

– Nelsonas, – palingavo galva Karmensita. – O ką galima buvo padaryti? Ta kalė per daug žinojo. Ji buvo įklimpusi į šūdą iki ausų ir niekas nieko nebūtų padaręs.

– Kaip liūdna, – pasakė Marija.

– Kaip tau sekasi univerkėj? – pasiteiravo Lupė.

– Normaliai, – atsakė Marija.

– Ar tas tipas tave vis dar?..

Marija nusijuokė ir žvilgtelėjo į mane.

– Šita pupa yra šokėja, – paaiškino savo draugėms Lupė. – Mudvi susipažinome Šiuolaikinio šokio studijoje Donselese.

– Neknisk smegenų, – nusišaipė Karmensita.

– Jo, Lupė tikrai lankė šokių studiją, – patvirtino Marija.

– Tai ko ji dabar čia stypso? – įsiterpė kita, iki šiol tylėjusi mergina, ji buvo tokio žemo ūgio, kad panėšėjo į nykštukę.

Pažvelgusi į ją Marija gūžtelėjo pečiais.

– Ar eisi su mumis išgerti balintos kavos? – paklausė.

Lupė žvilgtelėjo į laikrodėlį ant dešiniojo riešo, o paskui – į savo draugužes.

– Matai, aš darbe.

– Tik trumpam, tuoj grįši, – pažadėjo Marija.

– Velniop tą darbą, pasimatysime vėliau, – mostelėjo draugužėms Lupė, nusprendusi eiti su Marija. Aš nusekiau iš paskos.

Pasukome kairėn į Magnolijos skersgatvį, iki Chesuso Garsijos alėjos. Paskui vėl kulniavome į pietų pusę, iki Revoliucijos didvyrių geležinkeliečių, galiausia priėjome tokią kavinukę.

– Tai jis dabar tavo bičas? – išgirdau Lupę klausiant Marijos.

Marija vėl nusijuokė.

– Jis tik draugas, – atšovė ji, paskui atsisuko į mane: – Garsija Maderai, jei čia pasirodys Lupės sąvadautojas, turėsi apginti mus abi.

Ji turbūt juokauja, pamaniau. Paskui pasvėriau galimybę, kad ji gali kalbėti rimtai, ir ta situacija man pasirodė tiesiog nuostabi. Tuo metu aš net neįsivaizdavau geresnio nuotykio, kad sublizgėčiau Marijos akyse. Pasijutau laimingas, nes mums prieš akis buvo visa naktis.

– Mano vyras labai stambus, – perspėjo Lupė. – Jam nepatinka, kad šlaistausi su nepažįstamais, – tai buvo pirmas kartas, kai ji kalbėdama žiūrėjo man tiesiai į akis.

– Betgi mes nesame nepažįstamos, – nustebo Marija.

– Ne, pupa, tu tikrai nesi.

– Ar žinai, kaip susipažinau su Lupe? – paklausė Marija.

– Nė neįtariu, – gūžtelėjau pečiais.

– Šokių studijoje. Lupė buvo ispanų šokėjo Pako Duartės draugužė. O jis vadovavo tai mokyklai.

– Užsukdavau pas jį kartą per savaitę, – patvirtino Lupė.

– Nė neįsivaizdavau, kad lankei šokių pamokas, – prisipažinau.

– Nieko aš nelankiau, tiesiog užsukdavau ten, – atšovė Lupė.

– Kalbu ne apie tave, o apie Mariją, – pasakiau.

– Šoku nuo keturiolikos metų, – patvirtino Marija. – Bet per vėlai pradėjau, kad galėčiau tapti gera šokėja. Nieko nepadarysi.

– Ką tu nori pasakyti? Pupa, juk tu puiki šokėja. Tikrai keista, bet kad ten visi tokie paplaukę. Ar tu matei, kaip ji šoka? – atsakiau neigiamai. – Tu tiesiog akių negalėtum nuo jos atplėšti.

Marija papurtė galvą. Kai atėjo padavėja, užsisakėme tris balintos kavos, o Lupė dar paprašė atnešti pyragaitį su sūriu, bet be pupelių.

– Aš jų nevirškinu, – paaiškino.

– Kaip tavo skrandis? – pasiteiravo Marija.

– Pusėtinai. Kartais labai skauda, o kartais net pamirštu, kad jis yra. Nervai viskuo kalti. Kai negaliu tverti – įpučiu „žolės“, ir tvarka. O kaip tu? Jau nebelankai šokių studijos?

– Ne taip dažnai kaip anksčiau, – atsiduso Marija.

– Šitas idiotas mane pričiupo Pako Duartės biure, – prasitarė Lupė.

– Aš vos nesprogau iš juoko, – prisipažino Marija. – Tiesą sakant, net nežinau, kodėl pradėjau kvatoti. Galbūt buvau įsimylėjusi Paką ir mane ištiko isterija.

– Oi netikiu, pupa, juk žinai, kad jis buvo ne tavo skonio.

– O ką tu veikei su tuo Paku Duarte? – paklausiau jos.

– Nieko tokio. Kartą susipažinau su juo gatvėje, o kadangi nei jis pas mane, nei aš į jo namus negalėjau ateiti, mat buvo vedęs tokią gringą, tai ateidavau pas

jį į tą šokių studiją. Be to, man regis, kad tam paršui žiauriai patiko mane dulkinti savo biure.

– Tai tavo sąvadautojas išleisdavo tave taip toli nuo tavo rajono? – pasidomėjau.

– Klausyk, vaikine, o tu iš kur žinai, koks tas mano rajonas? Ir kas tau rūpi, kad aš turiu sąvadautoją?

– Gerai, atleisk, jei tave įžeidžiau, bet Marija ką tik sakė, kad tavo sąvadautojas – nuožmus tipas, ar ne?

– Branguti, neturiu aš jokio sąvadautojo. Manai, kad kalbėdamas su manimi gali įžeidinėti?

– Nusiramink, Lupe, niekas tavęs neįžeidinėja, – ramino Marija.

– Tas asilas užgaulioja mano vyrą, – nenusileido Lupė. – Jei jis tave išgirs – tau šakės, bematant tave sutvarkys. Niekšelis. Tau patiktų mano vyro bybis.

– Klausyk, aš ne gėjus.

– Seniai aišku, kad visi Marijos draugai yra pyderai.

– Lupe, nekibk prie mano draugų. Kai ji apsirgo, – Marija atsisuko į mane, – mudu su Ernestu nugabenome ją į ligoninę, ir ten ja pasirūpino. Nuostabu, kaip greitai kai kurie žmonės pamiršta gerus darbus.

– Ernestas San Epifanijus? – paklausiau.

– Aha, – linktelėjo Marija.

– Ar jis irgi lankė šokių pamokas? – nustebau.

– Jo, lankė, – linktelėjo Marija.

– Ak, Ernestas, kokie geri prisiminimai apie jį. Pamenu, kad jis pakėlė mane ant rankų ir nunešė kaip ant sparnų į taksi. Ernestas yra pyderas, – man paaiškino Lupė, – bet stiprus kaip jautis.

– Eik tu ožka, tai aš tave įsodinau į taksi, o ne Ernestas, – pyktelėjo Marija.

– Maniau, kad tą naktį kojas pakratysiu, – atsiduso Lupė. – Buvau tiek apsvaigusi, kad staiga mane supykino ir pradėjau vemti kraujais. Litrais kraujo. Turbūt širdies gilumoje man buvo vis tiek, mirsiu ar ne. Prisiminiau vienintelį dalyką – savo sūnų ir neištesėtą pažadą Gvadalupės Mergelei. Pamažu gurkšnojau, kol patekėjo mėnulis, bet man negerėjo ir tada ta neūžauga, kurią tu matei, davė man nuskausminamųjų. Tai buvo mano klaida. Gal jie man netiko, o gal mano negalavimas buvo kitoks, bet, kad ir kas būtų, aš tiesiog ėmiau merdėti ant suoliuko San Fernando aikštėje, kai ten pasirodė mano brangi draugė ir jos angeliško veido pyderas.

– Lupe, tai tu turi sūnų?

– Mano sūnus miręs, – atsakė Lupė, įdėmiai žiūrėdama man į akis.

– Tuomet kokio tu amžiaus?

Lupė nusišypsojo. Jos šypsena buvo plati ir graži.

– O kiek metų man duosi?

Nutariau nerizikuoti, todėl nieko netsakiau. Marija uždėjo jai ranką ant peties. Abi susižvalgiusios nusišypsojo, o gal susimirksėjo, nežinau.

– Aš metais jaunesnė už Mariją, aštuoniolikos.

– Mes abi esame Liūto ženklo, – pridūrė Marija.

– O tu kokio ženklo? – pasiteiravo Lupė.

– Nežinau, tiesą sakant, niekada tuo nesidomėjau.

– Vadinasi, esi vienintelis meksikietis, kuris nežino savo zodiako ženklo, – pareiškė Lupė.

– Kokį mėnesį gimei, Garsija Maderai? – paklausė Marija.

– Sausį, sausio šeštą.

– Vadinasi, esi Ožiaragis, kaip Ulisas Lima.

– Tas įžymusis Ulisas Lima? – nustebo Lupė.

Paklausiau, ar jį pažįsta. Baiminausi, kad jos man pasakys, jog ir Ulisas Lima lankė tą šokių studiją. Sekundės dalį aš net save išvydau šokantį ant pirštų galų tuščioje salėje! Bet Lupė atsakė girdėjusi apie jį tik iš nuogirdų, nes Marija ir Ernestas San Epifanijus nuolat jį mini.

Paskui Lupė pradėjo porinti apie savo mirusį sūnelį. Kūdikis pasimirė sulaukęs keturių mėnesių. Jis gimė ligotas, ir Lupė pasižadėjo Gvadalupės Mergelei nebedirbti gatvėje, jeigu jos sūnus pasveiks. Pirmus tris mėnesius ji laikėsi pažado ir, anot jos, kūdikis atrodė sveikstąs. Bet ketvirtą mėnesį ji buvo priversta vėl išeiti į gatvę ir sūnelis pasimirė. Mergelė jį iš manęs atėmė, nes aš sulaužiau priesaiką. Tuo metu Lupė gyveno „Paragvajaus" daugiaaukštyje, netoli Santa Katarinos aikštės, ir naktimis palikdavo kūdikį saugoti tokiai senutei. Kai vieną rytą ji sugrįžo, jai pasakė, kad kūdikis miręs. Štai ir viskas, pabaigė Lupė.

– Nebūk prietaringa. Tu dėl to nekalta, – tarė Marija.

– Kaip tai aš nekalta? Juk nesilaikiau duoto žodžio – pasakiau, kad negrįšiu į gatvę, o paskui grįžau.

– Tai kodėl Mergelė atėmė gyvybę tavo sūneliui, o ne tau?

– Mergelė neatėmė jam gyvybės, – paprieštaravo Lupė. – Ji jį pasiėmė, o tai – skirtingi dalykai, brangute. Ji mane nubaudė, atėmusi iš manęs sūnų, o jį pasiėmė į geresnį gyvenimą.

– A, tai viskas gerai, jei taip galvoji – tada tikrai nėra jokių problemų, tiesa?

– Žinoma, tada viskas gerai, – pritariau. – O kada jūs susipažinote – prieš ar po kūdikio mirties?

– Jau po, – atsakė Marija. – Kai ji kraustėsi iš proto. Lupe, manau, tu troškai mirties.

– Jei ne Albertas, man jau seniai būtų šakės, – atsiduso Lupė.

– Albertas... Tai turbūt tavo vaikinas, – pasakiau ir grįžtelėjau į Mariją. – Ar pažįsti jį?

– Tai jos sąvadautojas, – paaiškino Marija.

– Bet jo bybis daug didesnis už tavo draugelio, – pareiškė Lupė.

– Tikiuosi, kad ne apie mane kalbi, – atšoviau.

Marija nusijuokė.

– Žinoma, kad ji kalba apie tave, kvailiuk, – tarė.

Nuraudęs sukikenau. Marija su Lupe irgi nusijuokė.

– O kokio dydžio Alberto? – pasidomėjo Marija.

– Tokio pat kaip jo peilis.

– O kokio ilgio tas jo peilis? – neatlyžo Marija.

– Va tokio.

– Neskiesk, – pasakiau, nors verčiau reikėjo pakeisti pokalbio temą. Norėdamas pataisyti tai, kas nepataisoma, tariau: – Tokių ilgų peilių nebūna, – ir pasijutau visiškai sumautai.

– Kodėl tu tokia tikra dėl to peilio? – suabejojo Marija.

– Tą peilį jis turi nuo penkiolikos metų, tai vienos kekšės iš Bondocho dovana, bet ji jau mirusi.

– Tai tu jo daikčiuką su peiliu matavai, ar tik spėlioji?

– Toks didelis peilis – žiauriai nepatogu, – neatlyžau aš.

– Jis pats matuojasi, o ne aš, ir kam man to reikia? Jis pats nuolat jį matuojasi, mažiausiai bent kartą per dieną, sako, kad nori patikrinti, ar jis nesumažėjo.

– Tai jis baiminasi, kad jo dešrelė nesumažėtų? – nustebo Marija.

– Albertas nieko nebijo, jis tiesiog nesveikas.

– Tai kam tos kvailystės su peiliu? Man tikrai nesuprantama, – gūžtelėjo pečiais Marija. – Ar kartais nebuvo taip, kad jis įsipjautų?

– Gal kartą kitą, bet tyčiomis. Jis puikiai manipuliuoja peiliu.

– Vadinasi, tu nori pasakyti, kad tavo sušiktas sąvadautojas pypį pjaustosi iš malonumo? – nustebo Marija.

– Na taip.

– Negaliu patikėti.

– Tai tiesa. Jam užplaukia, nors ne kasdien. Tik kai būna susinervinęs arba nusikalęs. O štai matuojasi tai jis beveik visada. Sako, kad tai padeda jam stiprinti vyriškumą. Sako, kad to įpročio jis išmokęs kalėjime.

– Tas ožys tikras psichopatas, – nusipurtė Marija.

– Pupa, tu per daug delikati ir tokių dalykų nesupranti. Aš tai sakyčiau, o kas gi čia blogo? Visi sušikti vyrai matuojasi savo bybį. O maniškis daro tai iš tikrųjų – su peiliu. Be to, tą peilį jam padovanojo pirmoji mergina, jam veikiau buvusi kaip tikra motina.

– Tai jis iš tikrųjų toks didelis?

Marija su Lupe nusijuokė. Alberto įvaizdis augo ir įgavo grėsmės. Aš jau nebetroškau, kad jis čia pasirodytų ir reikėtų strimgalviais pulti ginti merginų.

– Kartą Askapocalke, vienoj tokioj skylėj, vyko tokios čiulpimo varžybos, ir ten buvo tokia kekšė, kuri visas perspjovė. Nebuvo nė vienos kaip ji, kuri galėjo apžioti bet kokį bybį. Tada nuo stalo pakilo Albertas ir pasakė: palaukit minutėlę, tuoj mes čia viską sutvarkysime. Sėdintys už mūsų stalo nusikvatojo: aha, neiškentei, Albertai, – aiškiai jie jį pažinojo. Aš jau iš anksto žinojau, kad vargšei mergai bus šakės. Albertas atsistojo aikštelės viduryje, išsitraukė bybį, keliais judesiais paleido į darbą ir įbruko čempionei į burną. Daiktas buvo iš tikrųjų kietas, ir jai teko padirbėti. Visiems šūkčiojant ji pamažu įsivažiavo. Tada Albertas suėmė ją už ausų ir sugrūdo gerklėn visą savo bybį. Gera kaip niekad, pasakė, ir visi nusikvatojo. Net ir aš nusijuokiau, nors iš tiesų man buvo ir gėda, ir pavydu. Pirmomis sekundėmis atrodė, kad mergšė dar laikosi, bet vėliau pradėjo žiaukčioti ir dusti...

– Siaubas, tas tavo Albertas – tikras gyvulys, – įsiterpiau.

– Bet pasakok, kas buvo paskui? – nekantravo Marija.

– Nieko ypatingo. Mergšė pradėjo talžyti Albertą, norėdama atsiplėšti nuo jo, o Albertas pradėjo kvatoti ir erzinti: tfru, kumele, tfru, tarsi vadeliodamas įniršusią kumelę, supranti, ar ne?

– Žinoma, kaip rodeo, – pasakiau.

– Man tai žiauriai nepatiko ir pradėjau rėkti: Albertai, palik ją ramybėje, tu ją sužeisi. Bet manau, kad jis manęs negirdėjo. Tuo tarpu mergšės veidas darėsi vis raudonesnis, visai persikreipė, akys išsprogo (čiulpdama ji užsimerkdavo), ji stumdė Albertą už kirkšnių, tampė už kišenių ir diržo... Žinoma, viskas veltui, nes po kiekvieno jos smūgio, kai stengėsi atitrūkti, Albertas dar stipriau prisitraukdavo ją už ausų. Išsyk buvo matyti, kad jis nurungė visus.

– O kodėl ji jam nenukando daikto? – pasidomėjo Marija.

– Nes buvo susirinkę daugybė jo draugų. Jeigu ji būtų taip pasielgusi, Albertas ją būtų pribaigęs.

– Lupe, tu tikra beprotė, – pareiškė Marija.

– Tu – irgi. Visos mes beprotės, ar ne?

Marija su Lupe nusijuokė. Aš panūdau sužinoti istorijos pabaigą.

– Nieko ypatinga, – atsainiai tarė Lupė. – Ta bobšė neištvėrusi apsivėmė.

– O Albertas?

– Jis pasitraukė šiek tiek anksčiau. Nujautė, kas jai darosi, ir nenorėjo, kad išteptų jo kelnes. Taigi atšoko kaip koks tigras ir ant jo nenukrito nė lašas. Žmonės palydėjo tai audringais plojimais.

– Ir tu tą beprotį įsimylėjusi? – paklausė Marija.

– Nė nežinau, ar esu jį įsimylėjusi. Man patinka su juo dulkintis, ir viskas. Jei būtum mano vietoje, ir tau patiktų.

– Man? Nė už ką.

– Jis – tikras vyras, – tarė Lupė, o jos žvilgsnis nuklydo kažkur į langus. – Tokia yra suknista tiesa. Jis mane supranta geriau nei bet kas kitas.

– Norėjai pasakyti, kad jis tave išnaudoja labiau nei bet kas kitas, – paprieštaravo Marija ir atsilošdama trinktelėjo rankomis į stalą. Nuo smūgio net puodeliai šoktelėjo aukštyn.

– Ei, pupa, liaukis, nusiramink.

– Ji teisi, liaukis, juk čia jos gyvenimas ir ji gali elgtis kaip išmano, – pritariau aš.

– Tu nesikišk, Garsija Maderai, tu viską regi iš šalies ir nė velnio nesupranti, apie ką mes čia kalbame.

– Tu irgi į viską žiūri iš šalies. Po galais, juk gyveni su tėvais. Tu nesi gatvės mergšė, atleisk Lupe, sakau tai be menkiausio noro tave įžeisti.

– Ne, tu manęs neįžeisi, berneli.

– Užsičiaupk, Garsija Maderai, – atrėžė Marija.

Paklusau. Visi trys ilgokai tylėjome. Paskui Marija prakalbo apie feminisčių judėjimą ir pacitavo Gertrūdą Stain[29], Remedijos Varo[30], Leonorą Karington[31], Alisą B. Toklas[32] (eina peklon, mestelėjo Lupė, bet Marija nekreipė į ją nė menkiausio dėmesio), Uniką Ciurn[33], Džoisę Mansur[34], Marianą Mur[35] ir dar daugiau, kurių jau neprisimenu. Jos turbūt XX amžiaus feministės. Taip pat pacitavo seserį Chuaną Inesą de la Krus.

– Tai meksikiečių poetė, – pasakiau.

– Be to – vienuolė, tą aš jau žinau, – pridūrė Lupė.

Lapkričio 17

Šiandien į seserų Font namus ėjau be Pančo (juk negaliu kiaurą dieną slankioti jo įsikibęs). Visgi jau prie vartų pajutau jaudulį. Maniau, kad Marijos tėvas

29 Gertrude Stein (1874 - 1946) – JAV rašytoja, meno kolekcionierė, didesnę gyvenimo dalį praleidusi Prancūzijoje.

30 Remedios Varo (1908 - 1963) – ispanų dailininkė siurrealistė, anarchistė.

31 Leonora Carrington (1917 - 2011) – anglų dailininkė siurrealistė, rašytoja, nuo 1942 m. gyveno Meksikoje.

32 Alice Babette Toklas (1877 - 1967) – JAV rašytoja, ilgametė Gertrude Stein sekretorė ir draugė.

33 Unica Zürn (1916 - 1970) – vokiečių rašytoja ir dailininkė.

34 Joyce Mansour (1928 - 1986) – prancūzų poetė siurrealistė.

35 Marianne Moore (1887 - 1972) - JAV poetė modernistė, 1951 m. Pulitzerio premijos laureatė.

išspirs mane lauk, nežinosiu, kaip su juo elgtis, arba jis mane užsipuls. Niekaip nesiryžau mygti skambučio ir ilgokai sukau ratus po kvartalą, mąstydamas apie Mariją, Anchelikąą, Lupę ir poeziją. Taip pat netyčia mano mintys pasisuko apie tetą, dėdę ir apie tai, iš ko iki šiol susidarė mano gyvenimas. Regėjau jį malonų ir tuščią ir suvokiau, kad daugiau jis niekada toks nebus. Ta mintis mane labai nudžiugino. Paskui sparčiu žingsniu grįžau prie Fontų namų ir paspaudžiau skambutį. Tarpduryje pasirodė ponas Fontas ir ženklais parodė – palauk, niekur neik, tuoj atidarysiu. Paskui jis dingo, tik duris paliko praviras. Netrukus jau ėjo per sodelį raitydamasis rankoves ir plačiai šypsodamasis. Tiesa, jis atrodė geriau nei tikėjausi. Jis atvėrė man vartus, taręs: tu esi Garsija Maderas, ar ne? Ir padavė ranką. Pasakiau: kaip laikotės, pone? Vadink mane Kimu, atsakė jis, be jokių ponų. Šiuose namuose formalumai nereikalingi. Iš pradžių nesupratau, kaip jis pageidauja būti vadinamas, ir paklausiau: Kimas? (juk esu skaitęs Radjardą Kiplingą), bet jis papurtė galvą, ne, tai katalonų kalba mažybinė Choakino forma.

– Na, tai sveikas gyvas, Kimai, – ištariau su palengvėjimu, netgi su džiugia šypsena. – Aš vardu Chuanas.

– Ne, geriau aš tave vadinsiu Garsija Maderu. Visi tave taip vadina, – pasakė jis.

Paskui jis mane palydėjo per sodelį (laikė suėmęs už rankos) ir pasakė, kad Marija jam papasakojo apie vakardieną.

– Aš tau dėkingas, Garsija Maderai, – tarė. – Nedaug yra tokių jaunuolių kaip tu. Ši šalis ritasi velniop, ir neišmanau, kaip visa tai pakeisti.

– Tiesiog padariau tai, ką kiekvienas būtų padaręs manimi dėtas, – atsakiau šiek tiek rizikuodamas.

– Netgi jauni žmonės, teoriškai esantys permainų viltis, ir tie virsta narkomanais ir ištvirkėliais. Beviltiška tai pakeisti, padėtų nebent revoliucija.

– Visiškai sutinku, Kimai, – pritariau.

– Duktė sakė, kad tu pasielgei kaip džentelmenas.

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Ji turi galybę pažįstamų, pats pamatysi, – kalbėjo jis. – Iš dalies man tai nerūpi. Žmogus turi pažinoti visokių žmonių, kartais tiesiog privalu pasinerti į realybę, ar ne? Regis, tai pasakė Alfonsas Rejesas[36]? Galimas daiktas, nesvarbu. Bet Marija kartais peržengia ribas. Ir aš jos dėl to nekritikuoju, bet tegu ji *nardo,* o ne rizikuoja. Tiesa? Nes tas, kuris per giliai paneria, rizikuoja tapti auka. Ar seki mintį?

– Aha, – linktelėjau.

– Tapti tikrovės auka, juolab jeigu turi draugų, kurie, kaip čia pasakius, yra kaip magnetai, supranti? Jie naiviausiu būdu traukia nelaimes arba prišaukia piktavalius, juk seki mano mintį, Garsija Maderai?

---

36 Alfonso Reyes (1889–1959) – Meksikos rašytojas, filosofas ir diplomatas.

– Žinoma.

– Imkime kad ir tą mergiotę Lupę, su kuria vakar buvote. Nemanyk, aš ją irgi pažįstu. Ji taip pat lankėsi mūsų namuose, ir valgė, ir miegojo bent porą naktų, tikrai neperdedu sakydamas, kad naktį kitą čia pasilikti nieko tokio, bet ta mergiotė tiesiog vaikščiojanti problema, ar ne? Ji pritraukia problemas, štai ką turėjau galvoje kalbėdamas apie žmones magnetus.

– Suprantu, – pasakiau. – Kaip magnetas.

– Tai va. Ir šiuo atveju tas magnetas pritrauks ką nors labai negero, bet Marija dar labai jauna, ji nieko nenutuokia ir apie pavojų net nesusimąsto, ar ne? Ji trokšta vieno – padėti. Padėti tiems, kuriems to reikia, net nesusimąstant apie pavojus, kurie už to slypi. Trumpai tariant, mano vargšė duktė nori, kad jos draugė, jos pažįstama atsisakytų to gyvenimo būdo, kurį gyvena dabar.

– Dabar jau suprantu, kurlink sukate, pone, tai yra, Kimai.

– Dabar supratai, kurlink suku? Tai pasakyk kur?

– Turi omeny Lupės sąvadautoją.

– Labai gerai, Garsija Maderai, štai kur klausimo esmė. Lupės sąvadautojas. Nes juk, pagalvok, kas jam yra toji Lupė? Jo pragyvenimo šaltinis, darbuotoja, įmonė. Žodžiu, jo verslas. O kaip elgiasi verslą praradęs tipas? Nagi, sakyk, ką jis daro?

– Jis pyksta.

– Jis siaubingai pyksta. O ant ko gi jis pyksta? Na žinoma, ant to, kuris iš jo tą verslą nušvilpė, dėl to nelieka jokių abejonių, jis tikrai neširs ant kaimyno, nors, žinoma, galėtų. Visų pirma jį siutins tas, kuris liko be verslo. O kas šiuo atveju bando nuvilioti darbuotoją jam iš panosės? Nagi mano duktė. Vadinasi, ant ko jis labiausiai pyks? Na žinoma, ant mano dukters. Kitas žingsnis bus jos šeima, juk žinai, kokia tai padermė, kerštas būna nuožmus ir niekada neatskleistas. Patikėk manim, būna naktų, kai mane kamuoja košmariški sapnai – žvelgdamas į pievą jis prajuko, tarsi prisiminęs vieną iš savo košmarų, – nuo kurių net narsiausiam plaukai pasistotų piestu. Kartais sapnuoju miestą, kuris tarsi yra Meksikas, bet tuo pat metu – ir ne Meksikas. Žodžiu, kažkoks nepažįstamas miestas. Bet aš jį pažįstu iš kitų sapnų... Ar aš tau nesukeliu nuobodulio?

– Ne, kaip gali pagalvoti?

– Kaip jau sakiau, tas miestas man menkai pažįstamas, bet nesvetimas. Aš klaidžioju begalinėmis gatvėmis, noriu surasti kokį nors viešbutį ar pensioną, kur mane galėtų apgyvendinti. Bet nieko negaliu surasti. Tik sutinku kažkokį nebylį sukčių. O blogiausia tai, kad jau temsta, o aš žinau, jog atėjus nakčiai mano gyvenimas taps nieko vertas, ar ne? Liksiu, kaip sakoma, paliktas gamtos malonei. Suknistas sapnas, – susimąstęs pridūrė.

– Gerai, Kimai, eisiu pasižiūrėti, kaip laikosi merginos.

– Žinoma, – pritarė jis, bet mano rankos nepaleido.

– Vėliau užsuksiu atsisveikinti, – tariau tik tam, kad ką nors pasakyčiau.

– Man labai patiko, kaip tu vakar pasielgei, Garsija Maderai. Patiko, kad rūpinaisi Marija ir neužkaitai prieš tiek prostitučių.

– Kimai, žmogau, ten buvo tik Lupė... O Marijos draugės yra ir mano draugės, – išpoškinau nukaitęs iki ausų.

– Na, gerai, eik pas merginas, regis, jos ten turi dar vieną svečią. Tas kambarys užimtas labiau negu... – taip ir nesuradęs palyginimo jis nusijuokė.

Sprukau nuo jo kaip galima greičiau.

Prieš pasukdamas į kiemelį dar atsisukau, Kimas tebestovėjo ten tylutėliai kikendamas ir spoksojo į magnolijas.

Lapkričio 18

Šiandien vėl užsukau pas seseris Font. Kimas išėjo man atidaryti vartų ir apkabino. Sodo namelyje radau Mariją, Ancheliką ir Ernestą San Epifanijų. Visi trys sėdėjo ant Anchelikos lovos. Kai įėjau, jie nevalingai susiglaudė, tarsi slėptųsi, kad nepamatyčiau, ką jie ten veikia. Man pasirodė, kad jie tikėjosi pasirodant Pančo. Bet kai pamatė mane, jų veidai neatsipalaidavo.

– Gal kada nors įprasi rakinti duris? – papriekaištavo Anchelika. – Tada nereikės krūpčioti.

Anchelikos veido oda, priešingai negu Marijos, buvo blyški, sunkiai nusakomo atspalvio, gal rausvo, gal žalsvo, visgi manau, kad žalsvo, su išsišovusiais skruostikauliais, plačia kakta ir putnesnėmis lūpomis nei sesers. Ją pamatęs, tiksliau, pamatęs, kad ji į mane žiūri (kai ten buvau anksčiau, ji, žinoma, į mane nežiūrėjo), pajutau, kaip mano širdį ilgais laibais pirštais stipriai sugniaužė kažkokia ranka – tas įvaizdis veikiausiai būtų nepatikęs nei Limai, nei Belanui, tačiau jis lyg nulietas tiko nusakyti tam jausmui, kurį tuomet pajutau.

– Ne aš atėjau paskutinė, – atkirto Marija.

– Aišku, kad tu, – Anchelika kalbėjo užtikrintai, beveik valdingai, ir akimirką pamaniau, kad ji panėšėjo ne į jaunylę, bet į vyresniąją seserį. – Užsklęsk duris ir sėskis kur nors, – įsakmiai tarė man.

Padariau kaip liepiamas. Namelio užuolaidos buvo nuleistos, ir pro jas besismelkianti šviesa buvo žalsvos spalvos su geltonomis prošvaistėmis. Aš prisėdau ant medinės kėdės šalia etažerės ir paklausiau, ką jie ten žiūrinėja. Ernestas San Epifanijus pakėlė galvą ir kelias sekundes stebėjo mane.

– Ar ne tu anądien užsirašinėjai mano knygų pavadinimus?

– Jo. Brajanas Patenas, Adrianas Henris ir dar vienas, dabar nepamenu.

– Spaiko Hokinso „The Lost Fire Brigade".

– Jo, ta pati.

– Tai gal jau nusipirkai? – jo balsas skambėjo pašaipiai.

– Dar ne, bet žadu pirkti.

– Turi eiti į specializuotą anglų literatūros knygyną. Paprastuose Meksiko knygynuose tu jų nerasi.

– Jo, Ulisas man pasakojo apie vieną tokių knygynų, kur jūs lankotės.

– Aha, Ulisas Lima, – nutęsė San Epifanijus, stipriai kirčiuodamas *i*. – Neabejoju, kad jis tave nusiųs į Bodlero knygyną, kur parduodama daugiausia prancūzų poezijos, bet labai mažai anglų... O kas esame tie mes?

– Mes? Kokie mes? – nustebęs perklausiau. Seserys Font ir toliau kažką apžiūrinėjo, keitėsi daiktais, kurių man nesisekė įžvelgti. Retsykiais jos nusijuokdavo. Anchelikos juokas panėšėjo į šaltinio čiurlenimą.

– Knygyno lankytojai.

– A, supratau, realvisceralistai.

– Realvisceralistai? Tu manęs nejuokink. Toje grupėje vieninteliai skaito Ulisas ir jo draugelis čilietis. Likusieji – tiesiog funkcinių analfabetų banda. Manau, kad vienintelis jų užsiėmimas tuose knygynuose – vogti knygas.

– Bet vėliau – jas perskaityti, ar ne? – užbaigiau šiek tiek nuraudęs.

– Ne, tu klysti, paskui jie jas dovanoja Ulisui su Belanu. Kai šie jas perskaito ir jiems perpasakoja, jie visiems skelbiasi perskaitę, pavyzdžiui, Keno, nors iš tiesų jie tik pavogė jo knygą.

– Tai Belanas – čilietis? – pamėginau pakeisti pokalbio temą, nes, atvirai kalbant, apie tai nieko nenutuokiau.

– Nejau tu nesupratai? – paklausė Marija, pakėlusi akis nuo to, ką visą laiką įsikniaubusi apžiūrinėjo.

– Žinoma, aš pastebėjau, kad jo akcentas truputį kitoks, bet maniau, galbūt jis kilęs iš Jukatano arba Tamaulipaso...

– Tau jis pasirodė kilęs iš Jukatano? Ak, Garsija Maderai, palaimingas naivume. Belanas jam pasirodė kilęs iš Jukatano, – pasakė jis seserims Font, ir visi nusijuokė.

Nusijuokiau ir aš.

– Ne, jis nepanašus į jukatanietį, bet galėjo juo būti, – pasakiau. – Kita vertus, nesu Jukatano tarmės bei papročių žinovas.

– Žodžiu, jis – ne iš Jukatano. Jis – čilietis.

– Ar jau ilgai gyvena Meksikoje? – paklausiau, nes reikėjo kažką pasakyti.

– Nuo Pinočeto pučo laikų, – nepakeldama galvos atsakė Marija.

– Gyveno ir anksčiau, dar prieš pučą, – pataisė San Epifanijus. – Aš su juo susipažinau 1971 metais. Bet paskui jis išvyko į Čilę, o kai ten įvyko pučas – vėl grįžo į Meksiką.

– Bet mes tada nė vieno iš jūsų nepažinojome, – įsiterpė Anchelika.

– Tais laikais mudu su Belanu buvome geri draugai, – prisiminė San Epifanijus. – Mudu buvome aštuoniolikos, patys jauniausi Bukarelio gatvės poetai.

– Gal pasakysit, ką ten taip žiūrinėjate? – neiškenčiau.

– Mano nuotraukas. Gali būti, kad jos tau nepatiks, bet jei nori – gali ateiti pasižiūrėti.

– Tai tu – fotografas? – paklausiau ir atsistojęs priėjau prie lovos.

– Ne, aš tik poetas, – atsakė San Epifanijus, padaręs man vietos atsisėsti. – Pakanka man ir poezijos, nors anksčiau ar vėliau suvulgarėsiu ir pradėsiu rašyti apsakymus.

– Še, imk, – Anchelika padavė man pluoštelį jų jau peržiūrėtų fotografijų – jas reikia žiūrėti chronologine tvarka.

Ten buvo maždaug penkiasdešimt ar šešiasdešimt nuotraukų. Visos buvo atliktos su blykste, kažkokiose patalpose, veikiausiai tai buvo viešbučių kambariai, išskyrus dvi, kuriose buvo matyti prastai apšviesta naktinė gatvė ir raudonas mustangas su keliomis jame lindinčiomis žmogystomis. Žmonių bruožai automobilyje buvo neryškūs. Kitose nuotraukose buvo maždaug šešiolikos septyniolikos metų vaikinukas, bet galbūt jam buvo ne daugiau kaip penkiolika. Šviesiaplaukis, trumpai kirptais plaukais, ir maždaug dvejais trejais metais už Ernestą San Epifanijų vyresnė mergiotė. Be jokios abejonės, buvo ir ketvirtas asmuo, kuris fotografavo, bet jo niekur nesimatė. Pirmosios nuotraukos buvo šviesiaplaukio vaikinuko, iš pradžių apsirengusio, bet toliau – su vis mažiau drabužių. Penkioliktoje nuotraukoje atsiranda San Epifanijus ir mergiotė. San Epifanijus vilki violetine striuke. Mergiotė – elegantiška vakarine suknia.

– Kas jis toks? – paklausiau.

– Tylėk ir žiūrėk fotkes, vėliau klausinėsi, – pareiškė Anchelika.

– Jis mano meilė, – tarstelėjo San Epifanijus.

– Aha. O kas ji tokia?

– Jo vyresnioji sesuo.

Maždaug nuo dvidešimtos nuotraukos šviesiaplaukis vaikinukas pradėjo rengtis savo sesers drabužiais. Mergiotė buvo ne tokia šviesiaplaukė ir šiek tiek apkūnoka ir rodė pasibjaurėjimo gestus juos fotografavusiam nepažįstamajam. San Epifanijus, priešingai, bent jau pirmosiose nuotraukose laikėsi santūriai, sėdėjo ant sofos arba ant lovos krašto su šypsena, bet rimta veido išraiška. Visa

tai tebuvo miražas, nes maždaug nuo trisdešimtos ar trisdešimt penktos nuotraukos San Epifanijus taip pat apsinuogino (jo kūnas, ilgos rankos ir kojos atrodė tarsi skeletas, daug prakaulesni nei buvo iš tikrųjų). Kitose San Epifanijus jau bučiavo šviesiaplaukio paauglio kaklą, jo lūpas, akis, nugarą, jo pusiau pasistojusį pimpį, jo stačią pimpį (kaip tokio smulkaus sudėjimo vaikiui, jo pimpis buvo įspūdingo dydžio), visuomet atidžiai stebint seseriai; kartais ji būdavo užfiksuota visu ūgiu, kartais – tik kuri nors jos kūno dalis (dilbis, ranka, keli pirštai, pusė veido), o retsykiais – vien jos šešėlis ant sienos. Turiu pripažinti, kad niekada gyvenime man neteko matyti nieko panašaus. Beje, niekas manęs neįspėjo, kad San Epifanijus buvo gėjus. (Nebent Lupė, bet jos žodžiais tariant, aš irgi buvau gėjus). Taigi nutariau nerodyti savo jausmų (kurie mažų mažiausiai buvo painūs), ir žiūrėti toliau. Kaip aš ir nuogąstavau, kitose nuotraukose buvo užfiksuota, kaip Brajano Pateno skaitytojas su šviesiaplaukiu paaugliu praktikuoja analinį. Pajutau, jog raudonuoju, ir staiga suvokiau, kad neišmanau, kaip žiūrėsiu į seseris Font ir San Epifanijų, kai nuotraukų peržiūros egzaminas baigsis. Dulkinamo vaikio veidas persikreipdavo, nujaučiau, kad iš skausmo, sumišusio su malonumu. (Arba tai tebuvo teatras, bet apie tai pagalvojau daug vėliau.) San Epifanijaus veidas kartais tarsi paaštrėdavo ir panėšėjo į ryškiai apšviestą skutimosi peiliuką arba peilį. Stebėtojos sesers veidas užfiksuotas visomis įmanomomis išraiškomis: nuo nuožmaus džiugesio iki nuoširdaus liūdesio. Paskutinėse fotografijose visi trys gulėjo lovoje įvairiai pozuodami – vaizdavo miegančius arba šypsojosi fotografui.

– Vargšas bičas, atrodo, kad jis ten buvo per prievartą, – pasakiau, norėdamas įgelti San Epifanijui.

– Sakai, per prievartą? Tai ir buvo jo idėja. Mažasis ištvirkėlis.

– Bet tu jį myli visa širdimi, – įsiterpė Anchelika.

– Aš jį myliu visa širdimi, bet per daug dalykų mus skiria.

– Pavyzdžiui, kas? – susidomėjo Anchelika.

– Pavyzdžiui, pinigai. Aš esu skurdžius, o jis – turtingas išlepintas vaikis, pripratęs prie prabangos ir kelionių, turintis viską, ko nori.

– Čia jis nepanašus nei į turčių, nei į lepūnėlį, o kai kurios fotkės išties atrodo pošlykštės, – nesuvaldžiau savo nuoširdumo protrūkio.

– Jo šeima aptekusi pinigais, – tarė San Epifanijus.

– Bent jau geresnį viešbutį galėjote pasirinkti, apšvietimas – kaip siaubo filmuose.

– Tai Hondūro ambasadoriaus sūnus, – atrėžė San Epifanijus dėbtelėjęs į mane žudančiu žvilgsniu. – Bet niekam apie tai neprasitark, – netrukus pridūrė, matyt, pasigailėjęs, kam išdavė savo paslaptį.

Atidaviau atgal tą pluoštą nuotraukų, ir San Epifanijus susigrūdo jas į kišenę. Už kelių centimetrų nuo mano rankos buvo nuoga Anchelikos ranka. Sukaupęs drąsą pažvelgiau tiesiai jai į akis. Ji irgi žiūrėjo į mane. Manau, kad šiek tiek raustelėjau. Pasijutau laimingas. Ir akimirksniu viską sugadinau.

– Tai Pančas šiandien neatėjo? – paklausiau kaip paskutinis kvailys.

– Dar ne, – atsakė Anchelika. – Na, kaip tau tos nuotraukos?

– Šiurkščios, – atsakiau.

– Tik šiurkščios? – nusistebėjo San Epifanijus. Jis atsikėlė ir atsisėdo ant medinės kėdės, kur anksčiau aš sėdėjau. Iš ten jis stebėjo mane su savo aštria lyg peilis šypsena.

– Na gerai, jose savotiška poetika. Bet jei pasakyčiau, kad jos man pasirodė tik poetiškos, meluočiau. Keistos nuotraukos. Sakyčiau, jog tai – pornografija. Ne neigiama prasme, bet – pornografija.

– Visi stengiasi suklasifikuoti dalykus, kurių jų protas nesugeba aprėpti, – pareiškė San Epifanijus. – Bet fotkės tave sujaudino?

– Ne, – griežtai atrėžiau, nors tiesą pasakius, dėl to nebuvau visiškai tikras. – Jos manęs nesujaudino. Bet ir pasibjaurėjimo nesukėlė.

– Vadinasi, tai ne pornografija. Bent jau ne tau.

– Bet man jos patiko, – prisipažinau.

– Tada tik tiek ir pasakyk: tau jos patiko, nors kodėl patiko, nežinai, bet tai visai nesvarbu, ir taškas.

– O kas fotografavo? – susidomėjo Marija.

San Epifanijus susižvalgė su Anchelika ir nusijuokė.

– O čia jau paslaptis. Prisiekiau jam, kad niekam to nepasakysiu.

– Bet jei tai buvo Bilio idėja, tai koks skirtumas, kas buvo fotografas? – pasakė Anchelika.

Aha, vadinasi Hondūro ambasadoriaus sūnus vardu Bilis; labai tinkama, pamaniau. Paskui, pats nežinau kodėl, man kilo įtarimas, kad nuotraukos darytos Uliso Limos. Ir išsyk prisiminiau įdomią (sau) naujieną, kad Belanas kilęs iš Čilės. Vėliau pradėjau žvilgčioti į Ancheliką, bet vogčiomis, daugiausia tuomet, kai ji į mane nežiūrėdavo, o būdavo įsikniaubusi į poezijos knygą (Eugéne Savitskajos[37] „Les Lieux de la douleur“[38]), nuo kurios atsiplėšdavo tik įsiterpti į Marijos ir San Epifanijaus pokalbį apie erotinį meną. Paskui aš vėl pagalvojau, kad fotografavo Ulisas Lima, ir kaipmat prisiminiau, ką buvau girdėjęs kavinėje „Kito“, kad Lima buvo narkotikų platintojas, ir jei tai tiesa, pamaniau, tai neabejotinai galėjo būti įsivėlęs į bet ką. Taip man bemintijant pasirodė Barjosas po paranke su labai

37 Eugéne Savitzkaya (g. 1955) – belgų prancūzakalbis poetas.

38 „Skausmo vietos“

simpatiška amerikiete (ji visada šypsojosi), Barbara Paterson, ir iki šiol man nepažįstama poete Silvija Moreno. Tada mes visi pradėjome rūkyti marihuaną.

Jau daug vėliau, vangiai prisimenu (nors ne dėl suktinės, kurios poveikio beveik nepajutau), kažkas vėl iškėlė klausimą dėl Belano tautybės, nežinau, galbūt netgi aš pats, ir visi pradėjo kalbėti apie jį, tiksliau, jį apkalbinėti, išskyrus mane ir Mariją, nes tam tikru metu mudu tarsi atsiskyrėme nuo grupės (fiziškai ir mintimis), bet netgi iš toli (matyt, suktinės įtaka) aš galėjau sekti, ką jie kalba. Jie kalbėjo ir apie Limą, apie jo keliones po Gerero valstiją ir Pinočeto Čilę įsigyti marihuanos, kurią vėliau parduodavo Meksiko rašytojams ir dailininkams. Bet kaip galėjo Lima belstis į kitą žemyno galą parsigabenti marihuanos? Išgirdau kikenimą. Regis, aš irgi nusijuokiau. Turbūt juokiausi ilgai ir nuoširdžiai. Mano akys buvo užmerktos. Jie kalbėjo: Ulisas verčia Belaną dirbti daug daugiau, dabar rizika kur kas didesnė, ir ta frazė liko įstrigusi mano mintyse. Vargšas Belanas, pamaniau. Paskui Marija paėmė mane už rankos ir mes išėjome iš namelio, kaip tuomet, kai mus išvijo Pančas su Anchelika, tik šįkart Pančo nebuvo ir niekas mūsų neišvijo.

Paskui, regis, aš užmigau.

Pabudau trečią valandą nakties, tįsojau šalia Chorchito Fonto.

Akimoju pašokau. Kažkas buvo nuavęs man batus, numovęs kelnes ir nuvilkęs marškinėlius. Apgraibomis juos susiradau, stengdamasis nepažadinti Chorchito. Pirmiausia užčiuopiau kuprinę su savo knygomis ir eilėraščiais, ji gulėjo ant grindų ties lovos kojūgaliu. Tolėliau užčiuopiau kelnes, marškinėlius ir striukę, sudėtus ant kėdės. Tik niekur negalėjau rasti batų. Ieškojau po lova, bet užgriebiau tik keletą Chorchito sportbačių. Ką gi, apsirengiau, svarstydamas, ar geriau bus uždegti šviesą, ar eiti basomis. Niekaip neapsisprendęs prisiartinau prie lango. Atsitraukęs užuolaidas pamačiau, kad esu antrame aukšte. Pažvelgiau į tamsų kiemą ir tarp medžių pastebėjau seserų Font namelį, apšviestą blyškios mėnesienos. Netrukus supratau, kad ne mėnuo apšvietė namelį, o žibintas, kabantis lauke, ties virtuve, šiek tiek kairiau nuo mano lango. Šviesa buvo silpna. Stengiausi įžvelgti seserų Font langą. Nesimatė nieko, tik šakos ir šešėliai. Kelias sekundes svarsčiau apie galimybę grįžti į lovą ir pamiegoti iki prašvis, bet man toptelėjo keletas priežasčių ir tos minties atsisakiau. Visų pirma: iki šiol dar niekada nebuvau nakvojęs svetur, neįspėjęs dėdės su teta; antra – žinojau, kad negalėsiu užmigti; trečia: turėjau pamatyti Ancheliką, o kam? Pamiršau kodėl, bet pajutau nenumaldomą poreikį ją pamatyti, pažvelgti į ją miegančią, susigūžti jos lovos kojūgalyje kaip šuo arba kaip vaikas (siaubingas, bet tikslus įvaizdis). Tad nutipenęs prie durų mintyse pasakiau: lik sveikas, Chorchitai, ačiū, kad mane priėmei, svaini, ir įgavęs iš to žodžio jėgos, gavęs jo impulsą, aš lyg katinas

išsėlinau iš kambario į koridorių, tamsų kaip juodžiausia naktis, arba kaip kino teatras, pilnas spoksančių akių, kuriame viskas išsprogo, todėl aš pradėjau apgraibomis slinkti palei sieną, kol po ilgai trukusio nerimastingo klaidžiojimo, kurį sunku atpasakoti su smulkmenomis (juolab kad smulkmenų aš negaliu pakęsti), suradau plačius laiptus, kurie jungė pirmąjį aukštą su antruoju. Ten sustingau lyg suakmenėjęs (kitaip tariant, baltas kaip drobė ir rankomis, sustingusiomis ar nuo įtampos, ar nuo neryžtingumo) ir man toptelėjo dvi alternatyvos. Arba ieškoti svetainės ir telefono, ir nedelsiant paskambinti dėdei ir tetai, kurie tuo metu, matyt, jau bus pažadinę daugiau negu vieną dorą policininką, arba dairytis virtuvės, kuri, jeigu gerai prisimenu, buvo kairėje, kartu su valgomuoju. Pasvėriau visus abiejų planų „už" ir „prieš" ir pasirinkau tylesnįjį, tai yra kuo greičiau palikti didįjį Fontų šeimos namą. Apsispręsti padėjo netikėtas vaizdas ar fantazija – tamsoje ant kušetės sėdi Kimas Fontas, apgaubtas rausvo sieros debesies. Sutelkus visas jėgas pavyko nusiraminti. Namuose visi miegojo, nors priešingai nei manuosiuose, čia nesigirdėjo niekieno knarkimo. Po kelių sekundžių, o jų man pakako įsitikinti, kad joks pavojus, bent jau neišvengiamas, negresia, svirduliuodamas patraukiau toliau. Šioje namo pusėje kelią man apšvietė blausūs žibinto atšvaitai iš kiemo, ir aš netrukus atsiradau virtuvėje. Iki šiol elgęsis ypač atsargiai, šiek tiek atsipūčiau, uždaręs duris įjungiau šviesą ir išsekęs susmukau į kėdę, tarytum būčiau kilometrą kopęs į kalną. Paskui atidariau šaldytuvą, įsipyliau kupiną stiklinę pieno ir pasidariau sumuštinį su sūriu ir kumpiu, su austrių padažu ir Dižono garstyčiomis. Baigęs valgyti vis dar jaučiausi alkanas, todėl susitepiau antrą sumuštinį, šįkart su sūriu, salotos lapu, marinuotais agurkėliais ir dviem ar trimis skirtingomis aitriosiomis paprikomis. Tas antrasis sumuštinis mano apetito nenumalšino, todėl nusprendžiau pasieškoti ko nors rimtesnio. Šaldytuvo gilumoje radau į plastikinį indą sudėtus kepto viščiuko gabaliukus su padažu; kitame plastiko inde radau truputį ryžių, matyt, tai buvo pietų likučiai, paskui susiradau tikros duonos, bandelių, ne, forminės duonos, ir pradėjau ruošti sau vakarienę. Atsigerti pasirinkau butelį braškių skonio gėrimo „Lulu", kurio skonis veikiau priminė kinrožių skonį. Valgiau tyliai sėdėdamas virtuvėje ir mąsčiau apie ateitį. Mačiau viesulus, uraganus, cunamius, gaisrus. Paskui išploviau keptuvę, lėkštę, stalo įrankius, surinkau trupinius ir atitraukiau laukujų durų sklendę. Prieš išeidamas užgesinau šviesą.

Seserų Font namelis buvo užrakintas iš vidaus. Pabeldžiau ir pakuždomis pašaukiau Ancheliką. Niekas neatsiliepė. Pažvelgiau atgal, į kieme tvyrančius šešėlius, į fontano čiurkšlę, kuri stirksojo kaip nekantrus gyvūnas, ir mane užvaldė noras grįžti į Chorchito Fonto kambarį. Aš vėl pašaukiau, tik šįkart garsiau. Palaukęs kelias sekundes nusprendžiau pakeisti taktiką. Paėjęs kelis

metrus į kairę pirštų galais pabarbenau į šaltą lango stiklą. Marija, šūktelėjau, Anchelika, atidarykite, tai aš. Paskui tyliai laukiau kokio nors rezultato, bet namelio viduje niekas nė nekrustelėjo. Susierzinęs, nors būtų teisingiau sakyti beviltiškai susitaikęs, aš vėl nuslinkau atgal prie durų ir atsirėmęs į jas leidau nugarai nuslysti žemyn, nežiūrėdamas į nieką. Nujaučiau, kad galiausiai vienokiu ar kitokiu būdu čia užmigsiu, prie seserų Font kojų, kaip šuo (kaip atšiaurią naktį permirkęs šuo), taip kaip prieš keletą valandų atkakliai ir beprotiškai troškau. Dabar mielu noru būčiau apsižliumbęs. Priešindamasis debesims, susikaupusiems mano artimiausioje ateityje, sumaniau prisiminti visas dar neperskaitytas knygas ir visus dar neparašytus eilėraščius. Paskui pamaniau, kad jeigu vis dėlto užmigsiu, veikiausiai mane čia užtiks Fontų tarnaitė ir pažadins ir taip apsaugos nuo gėdos būti užtiktam ponios Font, kurio nors iš vaikų arba paties Kimo Fonto. Nors jei pastarasis mane surastų, griebiausi menkutės vilties, turbūt pamanytų, jog saldaus sapno naktį aš paaukojau ištikimai sergėti jo dukteris. Jei mane pažadintų ir pakviestų išgerti kavos su pienu, nusprendžiau, nebūtų jokio praradimo, jei mane pažadintų spyriais ir be jokių paaiškinimų išgrūstų lauk, man jau neliktų jokios vilties, be to – kaip paaiškinsiu savo dėdei, kad per visą Meksiką grįžau basas? Turbūt nuo tokios minties man vėl išlakstė miegai, galbūt taip atsitiko iš nevilties, kad aš nesąmoningai trinktelėjau pakaušiu į duris, nes netrukus viduje iš tikrųjų pasigirdo žingsniai. Po kelių sekundžių durys atsivėrė ir apsimiegojęs balsas pakuždomis manęs paklausė, ką čia veikiu.

Tai buvo Marija.

– Kažkur praganiau batus. Juos radęs, tuoj pat eičiau namo.

– Užeik, – pakvietė Marija. – Tik nekelk triukšmo.

Nusekiau paskui ją ištiesęs rankas lyg neregys. Staiga už kažko užkliuvau. Tai buvo Marijos lova. Išgirdau paliepimą gultis, paskui pamačiau Mariją, tylutėliai grįžtančią atgal (seserų Font namelis buvo *iš tikrųjų* didelis) uždaryti durų, kurias buvome palikę pusiau praviras. Negirdėjau, ar ji sugrįžo. Buvo tamsu nors į akį durk, bet po kelių sekundžių aš jau sėdėjau ant lovos, o ne gulėjau, kaip man buvo liepta, pro plačias linines užuolaidas įžvelgiau lango kontūrus ir pajutau, kaip kažkas įsirango į lovą ir išsitiesia, o paskui, nors nežinia, po kiek laiko, pajutau, kai ta būtybė turbūt vos kilstelėjusi atsiremia ant alkūnės ir prisitraukia mane prie savęs. Iš kvėpavimo supratau, kad esu vos už kelių milimetrų nuo Marijos veido. Jos pirštai palietė mano veidą, slinko nuo smakro iki akių, jas užmerkė tarsi davę suprasti, jog reikia miegoti, o jos ranka, jos liaunutė ranka man atsegė kelnių užtrauktuką ir apgraibomis surado pypį; nežinau kodėl, gal dėl nervinės įtampos, aš jai pasakiau, kad nenoriu miego. Žinau, pasakė Marija, aš irgi nenoriu. Paskui viskas staiga virto konkrečių veiksmų seka, daiktavardžiais,

veiksmažodžiais arba anatomijos vadovėlio skirsniais, chaotiškai susijusiais tarpusavyje kaip skabomi gėlės žiedlapiai. Tyrinėjau nuogą Marijos kūną, tą didingą ir nuogą Marijos kūną visiškoje tyloje, nors mielai būčiau klykęs, džiaugęsis kiekvienu jo sprindžiu, kiekviena glotnia ir nesibaigiančia jo dalele, kurią tik užčiuopiau. Marija, ne tokia kukli kaip aš, po kurio laiko pradėjo dejuoti ir veikti, iš pradžių droviai ir atsargiai, paskui atviriau (nerandu tinkamesnio žodžio), kreipdama mano ranką į tas vietas, kuriose ji iš nežinojimo ar atsargumo nebuvo apsilankiusi. Taip aš trumpiau nei per dešimt minučių sužinojau, kur yra moters klitoris ir kaip reikia jį glostyti, stimuliuoti arba spustelėti niekada neperžengiant švelnumo ribų, nors pati Marija tas ribas peržengdavo nuolat – iš pradžių švelniai pamalonintas mano pypis labai greitai jos rankose tapo kankiniu; tos rankos tamsoje tarp sujauktų patalų kartais panėšėjo į vanago ar vanagės nagus, kurie trūkčiojo su tokia jėga, kad baiminausi, jog man jį nutrauks, o kitąsyk – į kinų nykštukus (jos pirštai tikrai buvo supisti nykštukai!), tyrinėjančius ir matuojančius erdvę ir kanalus, jungiančius mano kiaušus vieną su kitu ir su pypiu. Paskui (bet prieš tai dar nusismaukiau kelnes iki kelių) aš ją apsižergiau ir įėjau į vidų.

– Tik neužbaik viduje, – perspėjo Marija.

– Pamėginsiu, – atsakiau.

– Kaip tai pamėginsi, asile? Sakau, neužbaik viduje!

Apsižvalgiau po abi lovos puses, o Marijos kojos tuo tarpu tai susipindavo, tai atsiskirdavo man ant nugaros (būčiau galėjęs taip būti iki mirties). Iš tolo įžiūrėjau Anchelikos lovos šešėlį, sakytum salą, stebimą iš kitos salos. Staiga pajutau, kad Marijos lūpos ėmė čiulpti mano kairįjį spenelį, jausmas toks, lyg ji man būtų krimstelėjusi į pačią širdį. Aš pašokau ir vienu judesiu įstūmiau jį visą iki galo, trokšdamas prismeigti ją prie lovos (šios vyriams pradėjus siaubingai girgždėti sustojau), tuo pat metu kuo švelniausiai bučiavau jos plaukus ir kaktą, ir man dar pakako laiko pamąstyti, kaip įmanoma, kad Anchelika nepabunda nuo mūsų keliamo triukšmo? Aš net nepastebėjau, kad baigiau. Suprantama, spėjau ištraukti, nes mano refleksai visada buvo puikūs.

– Ar nepateko į vidų? – paklausė Marija.

Prisiekiau jai į ausį, kad ne. Keletą sekundžių mes bandėme atgauti kvapą. Paklausiau jos, ar ji pasiekė orgazmą, ir jos atsakymas mane apstulbino.

– Garsija Maderai, aš pasiekiau du kartus. Nepastebėjai? – paklausė ji rimčiausiu pasaulyje balsu.

Nuoširdžiai pasakiau tikrai nieko nepastebėjęs.

– Žiūrėk, jis dar kietas, – pasakė Marija.

– Aha, – atsakiau. – Ar galiu įkišti dar sykį?

– Gerai, – sutiko ji.

Neįsivaizduoju, kiek laiko praėjo. Aš vėl spėjau laiku ištraukti. Šįkart jau nebeįstengiau nuslopinti dejonių.

– Dabar masturbuok mane, – paliepė Marija.

– Ar tu nepajutai nė vieno orgazmo?

– Šį kartą ne, bet man patiko, – ji paėmė mano ranką, išrinko smilių ir apvedė juo aplink klitorį. – Bučiuok mano spenelius, gali net įkąsti, bet iš pradžių labai lėtai, – pasakė. – Paskui krimstelėk stipriau. Tada suimk mano kaklą. Paglostyk veidą. Sukišk į burną pirštus.

– Ar nenori, kad... bučiuočiau tavo klitorį? – paklausiau, bergždžiai stengdamasis sugalvoti, kaip čia gražiau pasakius.

– Ne, dabar nereikia, pakaks ir piršto. Bet pabučiuok man papus.

– Tavo krūtys – tikras saldainiukas. – Neįstengiau pakartoti žodžio „papai“.

Po antklode nusirengiau (staiga mane pradėjo pilti prakaitas) ir nedelsdamas pradėjau vykdyti Marijos nurodymus. Pirmiausia jos atodūsiai, paskui – ir dejonės, vėl man jį pastatė. Ji tai pastebėjo ir viena ranka pradėjo glamonėti mano pypį, kol galiausiai neištvėrė.

– Marija, kas tau? – sukuždėjau jai į ausį išsigandęs, kad per skaudžiai čiupau jai už kaklo (spausk, kuždėjo ji, spausk) arba per grubiai krimstelėjau spenelį.

– Tęsk, Garsija Maderai, – tamsoje nusišypsojo Marija ir pabučiavo mane.

Kai baigėme, ji man pasakė, kad patyrė daugiau nei penkis orgazmus. Tiesą pasakius, man tai nelabai tilpo galvoje, atrodė iš fantastikos srities, bet kai ji prisiekė – neturėjau priežasties ja netikėti.

– Apie ką galvoji? – paklausė Marija.

– Apie tave, – sumelavau; iš tikrųjų galvojau apie dėdę ir Teisės fakultetą. Dar – apie žurnalą, kurį ketino išleisti Belanas su Lima. – O tu?

– Mąstau apie fotkes – atsakė.

– Kokias fotkes?

– Apie Ernesto fotkes.

– Tas pornografines nuotraukas?

– Jo.

Abu vienu metu suvirpėjome. Buvome suglaudę veidus. Mes susikalbėjome ir žodžius artikuliavome tik todėl, kad mus skyrė nosys, bet net ir tuomet jaučiau, kad mano lūpos judėdamos liečia jos lūpas.

– Gal nori dar kartą pažaisti?

– Jo, – tarė Marija.

– Gerai, – atsakiau jai mažumėlę prisvaigęs – pranešk, jei paskutinę akimirką apsigalvotum.

– Dėl ko apsigalvočiau? – nesuprato Marija.

Vidinė jos šlaunų pusė buvo šlapia nuo mano spermos. Mane nupurtė šaltis ir kai vėl įėjau į ją, nesuvaldžiau atodūsio.

Marija sudejavo, ir aš pradėjau judėti vis energingiau.

– Pasistenk tyliau, nenoriu, kad Anchelika mus išgirstų.

– Tai tu stenkis tyliau. – atsakiau ir pridūriau: – Kuo tu užvaišinai Anchelika, kad ji taip giliai miega? Gal migdomaisiais?

Abu tylutėliai nusijuokėme, aš – virš jos pakaušio, o ji – įsikniaubusi veidu į pagalves.

Pabaigęs neturėjau kvapo (iš lotynų kalbos *animus*, o šis – iš graikiško, reiškiančio kvėpavimą) net paklausti, ar jai patiko, ir tetroškau vieno – numigti su Marija glėbyje. Bet ji privertė mane keltis, apsirengti ir eiti paskui ją į didžiojo namo vonią. Išėjęs į kiemelį pamačiau, kad jau švinta. Pirmąsyk tą naktį šiek tiek aiškiau galėjau įžiūrėti savo meilužės figūrą. Marija vilkėjo baltais marškiniais su raudonais raštais margintomis rankovėmis, plaukus buvo susirišusi į uodegą kaspinu arba supintos odos juostele.

Kai išsišluostėme, man toptelėjo paskambinti namo, bet Marija pasakė, kad mano dėdė su teta turbūt dabar miegos, tad aš galėsiąs tai atlikti vėliau.

– O ką dabar? – paklausiau.

– Dabar reikėtų truputį numigti, – atsakė Marija, apkabindama mane per juosmenį.

Bet naktis arba diena man buvo paruošusios dar vieną staigmeną. Namelyje pastebėjau pakampėje susirangiusius Barjosą ir jo draugužę amerikietę. Abudu knarkė. Mielai juos būčiau pažadinęs bučiniu.

Lapkričio 19

Pusryčiavome visi kartu. Kimas Fontas, ponia Font, Marija su Anchelika, Chorchitas Fontas, Barjosas, Barbara Peterson ir aš. Pusryčiams buvo patiekta kiaušinienės, kepto kumpio griežinėlių, duonos, mangų džemo, braškių uogienės, sviesto, lašišų pašteto ir kavos. Chorchitas išgėrė stiklinę pieno. Ponia Font (pamačiusi mane ji pakštelėjo man į skruostą!) iškepė blynelių, kuriuos pavadino prancūziškais lietiniais. Šiaip ar taip, bet į blynus jie tikrai nebuvo panašūs. Likusius pusryčių patiekalus paruošė tarnaitė (kurios vardo nežinau arba neprisimenu, tai man atrodo nedovanotina), o mudu su Barjosu paskui išplovėme indus.

Vėliau, kai Kimas išėjo į darbą, o ponia Font pradėjo planuoti savo darbo dieną (man ji sakė, kad dirba korespondente naujame meksikiečių šeimos žurnale), aš pagaliau nusprendžiau paskambinti namo. Radau tik savo tetą Martitą, kuri

išgirdusi mano balsą paleido gerklę kaip pamišusi, o paskui puolė į ašaras. Po nepertraukiamų maldų Mergelei, apeliavimo į pareigą, fragmentiškų pasakojimų apie naktį, „kurią teko išgyventi mano dėdei", veikiau draugišku nei kaltinamu tonu pareikštų įspėjimų dėl neišvengiamos bausmės, apie kurią mano dėdė turbūt tą patį rytą svarstė, aš pagaliau galėjau įsiterpti ir ją įtikinti, kad man viskas gerai, naktį praleidau su savo draugais ir namo negrįšiu, iki „saulėlydžio", nes ruošiuosi skubiai nulėkti į universitetą. Teta pasižadėjo paskambinti dėdei į darbą, o mane privertė prisiekti, kad visą likusį gyvenimą, jei tik sugalvosiu kažkur nakvoti, visada paskambinsiu namo. Kelias sekundes dar svarsčiau sumanymą pats paskambinti dėdei, bet galiausiai nusprendžiau, kad tai nėra būtina.

Kritau į fotelį nežinodamas kuo užsiimti. Visas likęs rytas ir diena buvo mano nuožiūroje, kitaip tariant, aš suvokiau, kad galiu praleisti dieną kaip tinkamas, ir tuo požiūriu šis laikas man skyrėsi nuo kitų rytų ir kitų dienų (kai buvau mirusi siela, klajojanti po universitetą arba po savo nekaltybę), bet iš pradžių dėl tokio pasikeitimo nežinojau ko nusitverti, tokia gausi buvo visokių galimybių pasiūla.

Sotūs pusryčiai, kuriuos prarijau kaip vilkas, tuo metu, kai ponia Font su Barbara šnekučiavosi apie muziejus ir meksikiečių šeimas, man sukėlė šiokį tokį mieguistumą ir sykiu pažadino geismą vėl pasidulkinti su Marija (į kurią per pusryčius vengiau net pažvelgti, o kai išdrįsau, stengiausi žiūrėti į ją su broliška meile, kaip nesavanaudis bičiulis, ką, mano manymu, būtų pripažinęs jos tėvas, neparodęs nė menkiausio nustebimo, tokiu ankstyvu metu radęs mane įsitaisiusį už jo stalo), bet Marija ruošėsi išeiti ir Anchelika ruošėsi išeiti, Chorchitas jau buvo išėjęs, Barbara Peterson prausėsi duše, ir tik Barjosas ir tarnaitė tarsi išlikę po siaubingo laivo sudužimo slankiojo po erdvią didžiojo namo biblioteką, todėl nenorėdamas trukdyti ir siekdamas išlaikyti šiokią tokią simetriją, aš, nežinia, kelintą kartą, perėjau kiemelį ir įsitaisiau seserų namelyje, lovos ten buvo nepaklotos (ir tai buvo aiškiausias įrodymas, jog tuo rūpinosi tarnaitė arba namų darbininkė, arba pagalbininkė – arba plieninė *naka*, kaip ją vadino Chorchitas, ir ta smulkmena nesumažino mano pagarbos Marijai, o ją tik padidino, suteikdama paviršutiniškumo ir nerūpestingumo), ir apžvelgiau dar drėgną savo vartų į šlovę sceną, ir nors pagal visas taisykles turėjau apsipilti ašaromis arba pradėti melstis, aš tik griuvau į vieną nepaklotų lovų (kaip vėliau paaiškėjo, ji buvo ne Marijos, o Anchelikos) ir užmigau.

Mane pažadino Pančas Rodrigesas, visą mano kūną pašventinęs smūgiais (taip pat spyriais, nors dėl to nesu visiškai tikras). Tik mano geras išsiauklėjimas sutrukdė nepasveikinti jo smūgiu į žandikaulį. Išėjau su juo į kiemelį, baseine nusiprausiau veidą (tai tik patvirtino, jog buvau apsimiegojęs), o man už nugaros tuo metu kažką nerišliai murmėjo Pančas.

– Namuose nieko nėra, – pasakė jis. – Turėjau peršokti tvorą, kad čia patekčiau. O ką tu čia veiki?

Pasakiau jam, kad čia nakvojau (nenorėjau dramatizuoti padėties, nes Pančo šnervių virpėjimas man sukėlė nerimą, todėl pridūriau, kad buvo dar ir Barjosas su Barbara Peterson), o paskui pamėginome patekti į didįjį namą pro užpakalines virtuvės duris, paskui – pro paradines duris, bet abejos buvo sandariai užrakintos.

– Jei mus pamatys kuris nors iš kaimynų, praneš policijai, – pasakiau, – ir mums bus sunku įrodyti, kad nebandėme įsilaužti.

– Man nusišvilpt. Mėgstu kartais pasišlaistyti po savo dauguižių namus, – tarė Pančas.

– Maža to, – pasakiau, nekreipdamas dėmesio į Pančo komentarą – regis, mačiau judant gretimo namo užuolaidą. Jei atvažiuos policija...

Ar tu dulkinaisi su Anchelika? – staiga paklausė Pančas, liovęsis spoksoti į priekinius Fontų namų langus.

– Žinoma, kad ne, – atkirtau.

Nežinau, ar jis manimi patikėjo. Žodžiu, mes abu vėl perlipome tvorą ir pradėjome trauktis iš Kondesos kvartalo.

Beeinant (tylėjome eidami pro Ispanijos parką, per Parasą, pro San Martino parką, per Teotihuakaną, kur šiuo dienos metu sutiksi tik namų šeimininkes, tarnaites ir valkatas) aš mąsčiau, ką man pasakė Marija apie meilę ir kančias, kurias meilė suteiks Pančui. Kai priėjome Insurchenteso stotį, Pančas jau buvo atgavęs gerą nuotaiką ir kalbėjo apie literatūrą, rekomendavo autorius, kuriuos turėčiau perskaityti, ir stengėsi negalvoti apie Ancheliką. Paskui ėjome Manzanilu ir pro Agvaskaljentesą vėl pasukome į pietus Medejino link, kol pasiekėme Tepechio gatvę. Sustojome priešais penkių aukštų gyvenamąjį namą, ir Pančas mane pakvietė papietauti su jo šeima.

Liftu užkilome iki pat viršaus.

Tenai, kaip tikėjausi, mes neužėjome į butą, o dar palypėjome laiptais ant stogo. Pilkas, tačiau švytintis tarsi po branduolinės atakos dangus pasitiko mus apstatytas gyva gausybe gėlių vazonų, kurių buvo pilna ir koridoriuje, ir skalbykloje.

Pančo šeima gyveno dviejuose palėpės kambariuose.

– Laikinai, – paaiškino Pančas, – kol susitaupysime vienam netoliese esančiam namui.

Buvau oficialiai pristatytas jo mamai donjai Pančitai, broliui Moktesumai, devyniolikmečiui poetui – Katulo pasekėjui bei sąjungos steigėjui, ir jaunyliui penkiolikmečiui Norbertui, pagrindinės mokyklos mokiniui.

Dieną vienas iš kambarių buvo už valgomąjį ir svetainę, o naktimis – Pančo, Moktesumos ir Norberto miegamasis. Kitas kambarys buvo paverstas savotiška

drabužine arba milžiniška spinta, jame dar buvo laikomas šaldytuvas, virtuvės rykai (nešiojamoji krosnelė, kurią dienomis išnešdavo į koridorių, o naktimis laikydavo šiame kambaryje) ir čiužinys, ant kurio ilsėdavosi donja Pančita.

Kai pradėjome pietauti, prie mūsų prisijungė toks Dieviškoji Oda, dvidešimt trejų metų palėpės kaimynas, kuris buvo pristatytas kaip poetas viscerealistas. Jau beveik prieš išeidamas (po daug valandų, nes laikas lėkte pralėkė) aš darsyk jo paklausiau, kuo jis vardu, ir jis atsakė Dieviškoji Oda – taip natūraliai ir užtikrintai (net ir aš nebūčiau toks tikras, sakydamas, jog esu Chuanas Garsija Maderas), kad vienu metu pamaniau, jog tarp mūsų Meksikos Respublikos gatvelių ir pelkių iš tiesų egzistavo kokia nors Odų šeima.

Po pietų donja Pančita atsisėdo žiūrėti savo mėgstamų serialų, o Norbertas išdėliojo ant stalo knygas ir pradėjo ruošti pamokas. Mes su Panču ir Moktesuma suplovėme indus palėpės kriauklėje, iš ten gerai matėsi didesnė Amerikos parko dalis, o tolėliau už jų – grėsmingi Meksiko centro monstrai – sakytum, pakliuvę čia iš kokios nors neįtikėtinos planetos – Medicinos centro, Vaikų ligoninės ir Centrinės ligoninės pastatai.

– Gyvenimo čia privalumas, jei tik nekreipsi dėmesio į ankštą erdvę, kad viskas ranka pasiekiama, – pareiškė Pančas, – juk esi pačioje Meksiko širdyje.

Dieviškoji Oda (kurį Pančas, jo brolis ir netgi donja Pančita dažniausiai vadindavo tiesiog Oda!) pakvietė mus į savo kambarėlį, kur, anot jo, dar buvo likę žiupsnis marihuanos nuo paskutinio vakarėlio.

– Niekada nevėlu, mano gerasis bičiuli, – pasakė Moktesuma.

Dieviškosios Odos kambarys, priešingai nei tie du, kuriuos užėmė Rodrigesų šeima, buvo skurdo ir asketizmo pavyzdys. Čia nesimatė nei išmėtytų drabužių, nei buities rakandų, nei knygų (Pančas ir Moktesuma irgi gyveno skurdžiai, bet netikėčiausiose jų namų vietose pastebėjau Efraino Huertos[39], Augusto Monteroso[40], Chulio Tori[41], Alfonso Rejeso tomelių ir jau minėto Katulo, kurį vertė Ernestas Kardenalis[42], Chaimė Sabinesas[43], Maksas Aubas[44] ir Andresas Henestrosa[45]), tik palaikis čiužinukas ir kėdė – stalo čia irgi nebuvo – ir puikios kokybės odinis lagaminas, kuriame jis laikė savo drabužius.

39 Efraín Huerta (1914–1982) – Meksikos poetas.

40 Augusto Monterroso Bonillo (1921–2003) – Gvatemalos rašytojas.

41 Julio Torri Maynes (1889–1970) – Meksikos rašytojas.

42 Ernesto Cardenal Martínez (g. 1925) – Nikaragvos katalikų kunigas, poetas, vienas žymiausių Nikaragvos sandinistų liberaliųjų teologų.

43 Jaime Sabines Guttiérrez (1926–1999) – Meksikos poetas.

44 Max Aub (1903–1972) – vokiečių kilmės ispanų prozininkas, dramaturgas, literatūros kritikas.

45 Andrés Henestrosa Morales (1906–2008) – Meksikos rašytojas, politikas.

Dieviškoji Oda gyveno vienas, nors iš jo ir brolių Rodrigesų užuominų supratau, kad dar visai neseniai čia gyveno moteris (su sūnumi), kuri buvo tokia nesugyvenama, kad išsigabeno didžiąją dalį baldų.

Kurį laiką rūkėme marihuaną ir spoksojome į panoramą (ją, kaip jau minėjau, daugiausia sudarė ligoninių pastatai ir begalės panašių pastogių į šią, kurioje sėdėjome, ir žemai pakibę pilkšvi debesys, iš lėto judantys į pietus), paskui Pančas pradėjo pasakoti apie šio ryto atsitikimą pas Fontus, kur mudu susitikome.

Šį kartą buvau nuodugniai iškvostas visų trijų, bet jie neišgirdo nieko naujo, ko dar nebūtų pasakojęs Pančas. Vienu metu jie pradėjo kalbėti apie Mariją. Iš jų painios kalbos maniau supratęs, kad Marija su Dieviškąja Oda anksčiau buvo meilužiai. Ir pastarajam buvo draudžiama peržengti Fontų namų slenkstį. Aš panūdau sužinoti kodėl. Man paaiškino, kad vieną kartą ponia Font juos užklupo besidulkinančius seserų namelyje. Didžiajame name buvo surengtas vakarėlis vienam ispanų rašytojui, ką tik atvykusiam į Meksiką, pagerbti ir ponia Font panūdo pristatyti jam savo vyresniąją dukterį, kitaip tariant, Mariją, bet jos niekur nesimatė. Taigi su ispanų rašytoju po paranke išėjo jos ieškoti. Nors namelio viduje buvo tamsu ir šviesos užgesintos, iš vidaus girdėjosi kažkokie garsai, kažkoks ritmingas ir skardus pliaukšėjimas. Ponia Font, be abejo, nesusimąstė, ką daro (jei būtų prieš tai pagalvojusi, pasakė Moktesuma, skubiai būtų nusivedusi ispaną atgal į vakarėlį ir grįžusi viena pasižiūrėti, kas gi dedasi dukters kambaryje), bet, žodžiu, ji nieko blogo nepagalvojusi įėjo vidun ir uždegė šviesą. Siaubo apimta namelio gale ji pamatė Mariją viena palaidine, nusmauktomis kelnėmis, čiulpiančią Dieviškosios Odos bybį, o jis ritmingai pliaukšėjo jai per subinę ir putę.

– Pliaukšėjau gana stipriai, – prisipažino Dieviškoji Oda. – Kai uždegė šviesą, pažvelgęs į jos subinę net nusigandau, kad ji visa raudona.

– Bet kodėl tu ją mušei? – piktai paklausiau, baimindamasis, kad tik neišrausčiau.

– Nes ji pati to paprašė, mano gerasis naivuoli, – atšovė Pančas.

– Man sunku patikėti, – pasakiau.

– Mačiau ir keistesnių dalykų, – tarė Dieviškoji Oda.

– Dėl visko kalta tokia prancūzė Simona Darjo, – pasakė Moktesuma. – Žinau, kad Marija su Anchelika pasikvietė ją į feminisčių susibūrimą ir po to jos kalbėjosi apie seksą.

– Kas tokia toji Simona? – pasidomėjau.

– Viena iš Arturo Belano draugių.

– Prie jų priėjęs paklausiau, kaip laikotės, draugužės, o tos mergšės kalbėjo apie markizą de Sadą, – atskleidė Moktesuma.

– Galima numanyti, kuo ta istorija baigėsi. Marijos mama norėjo kažką pasakyti, bet neįstengė. Ispanas, anot Dieviškosios Odos, išblyško pamatęs atstatytą Marijos subinę, reikliai paėmė ponią Font už rankos, kaip elgiamasi su psichikos ligoniais, ir išsivedė atgal į vakarėlį. Namelyje staiga įsivyravo tyla, ir netrukus Dieviškoji Oda išgirdo juos kalbantis kiemelyje, paskubomis tariamus žodžius, tartum tas gašlus sušiktas ispanas būtų siūlęs kažką nešvankaus vargšelei poniai Font, atsigulusiai prie fontano.

Bet vėliau išgirdusi, kad jos žingsniai tolsta didžiojo namo link, Marija paragino tęsti toliau.

– Dabar tai jau tikrai negaliu patikėti, – nusistebėjau aš.

– Galiu prisiekti savo motina, – dievagojosi Dieviškoji Oda.

– Ar po to, kai buvote užklupti, Marija norėjo mylėtis lyg niekur nieko?

– Tokia jau ji yra, – tarė Moktesuma.

– O iš kur tu žinai? – paklausiau vis labiau susijaudindamas.

– Aš irgi su ja dulkinausi, – ramiai atsakė Moktesuma. – Kitos tokios pamišusios dėl sekso visame Meksike nesurasi, nors aš jos niekada nemušiau, nes man tie nukrypimai nepatinka, bet, regis, ji labai juos mėgsta.

– Aš jos nemušiau, žmogau, tiesiog Marija buvo apsėsta markizo de Sado, ir norėjo išmėginti tuos pliaukšėjimus per užpakalį, – įsiterpė Dieviškoji Oda.

– Tai būdinga Marijai, – pritarė Pančas. – Ji rimtai žiūri į tai, ką skaito.

– Tai jūs lyg niekur nieko dulkinotės toliau? – paklausiau. Gal sukuždėjau ar sudejavau, dabar neprisimenu. Tik pamenu, kad kelissyk patraukiau suktinės, o jie kelis kartus mane paragino siųsti ją ratu, kad ji – ne man vienam.

– Nu jo, dulkinomės toliau, tiksliau, ji man čiulpė, o aš vėl smagiai pliaukšėjau jai per užpakalį, bet kaskart vis silpniau arba su blėstančiu įkarščiu, manau, kad mane paveikė jos mamos pasirodymas, iš tikrųjų. Kadangi jau nebenorėjau dulkintis, sakytum, atšalau, tai tenorėjau keltis ir eiti pasižvalgyti į vakarėlį; ten buvo keli garsūs poetai, tas ispanas, Lauros Damian tėvai Ana Marija Dias ir ponas Diasas, poetai Alamas, Labarka, Berokalis, Artemijus Sančesas, televizijos aktorė Amerika Lagos, be to, būgštavau, kad vėl pasirodys Marijos mama, bet šįkart – su tuo supistu architektu, tada tai jau būtų šakės.

– Ten buvo ir Lauros Damian tėvai? – pasidomėjau.

– Jo, ir tos kultinės dievaitės tėvai, – patvirtino Dieviškoji Oda, – ir kitokių įžymybių, patikėk, man patinka pastebėti smulkmenas. Prieš tai buvu matęs juos pro langą, jie sveikinosi su poetu Berokaliu, kažkada pas jį lankiau užsiėmimus, net nežinau, ar jis mane prisiminė. Be to, manau, kad buvau praalkęs, pakako vien įsivaizduoti, ką jie šlemštė didžiajame name, ir man tyso seilės. Nesukau sau galvos, kad pasirodysiu ten su Marija ir pradėsiu atvirai kimšti maistą.

Jaučiausi kaip sumuštas, galbūt nuo čiulpimo. Bet tiesa yra tokia, kad apie tą čiulpimą net negalvojau, supranti? Aš negalvojau nei apie Marijos lūpas, nei apie liežuvį, sukantį ratus aplink mano bybį, nei apie per kiaušplaukius tekančias jos seiles...

– Prie reikalo – paragino Pančas.

– Nereikia nuklysti į lankas, – pritarė jo brolis.

– Trumpiau, – prisijungiau, nenorėdamas išsiskirti, nors iš tiesų jaučiausi visai sugniužęs.

– Tai va, aš jai taip ir pasakiau. Sakau: Marija, atidėkim tai kitam kartui arba kitam vakarui. Dažniausiai dulkindavomės čia, pas mane, nežiūrėdavom nei laiko, nei ribų, nors ji niekada nepasilikdavo visai nakčiai, dažniausiai išeidavo paryčiais, ketvirtą arba penktą, ir ji buvo tikras galvos skausmas, nes aš visada siūlydavausi ją palydėti, juk negalėjau leisti, kad ji vaikščiotų tokiu metu viena. O ji man sako: neimk į galvą ir tęsk, nesustok. Aš supratau, kad ji prašo ją ir toliau pliaukšėti per užpakalį. O tu kaip būtum supratęs? (Taip pat, atsakė Pančas.) Taigi aš vėl pradėjau smarkiai pliaukšėti, tiesa, su viena ranka, o su kita – glosčiau jos klitorį ir krūtis. Iš tiesų kuo greičiau būtume pabaigę, tuo geriau. Aš buvau tam pasiruošęs. Bet, žinoma, nesiruošiau baigti, kol nebaigė ji. O ta kekšė tempė gumą iki begalybės, ir tai mane pradėjo siutinti, todėl mano pliaukšėjimai darėsi vis stipresni. Per sėdmenis ir per putę. Vaikinai, ar jūs kada nors tai darėte? Žodžiu, aš jums rekomenduoju. Iš pradžių tas garsas, tas pliauškesys lyg ir kažkaip trikdo, jį galima sulyginti su žaliu valgiu lėkštėje, kurioje visa kita išvirta. Bet vėliau, kai jau apsipranti su tuo, ką darai, apsipranti ir su tomis Marijos dejonėmis, kurias sukelia kiekvienas pliaukštelėjimas, ir ji dejuoja vis garsiau, tada ateina akimirka, kai pajunti jos degančius sėdmenis, o tavo delnai irgi degte dega, o bybis pradeda pulsuoti lyg būtų širdis tvakst, tvakst, tvakst...

– Na tu ir pavarai, seni, – tarė Moktesuma.

– Garbės žodis. Mano pypis buvo jos burnoje, bet ji jo nečiulpė suspaudusi, o tik glostė liežuvio galiuku. Laikė jį tarsi iš dėklo neišimtą pistoletą. Jauti skirtumą? Ne kaip pistoletą rankoje, o kaip neišimtą iš dėklo. Ar iš dėklo, ar iš įmautės, kaip čia pasakius? Pulsavo ir ji, jos sėdmenys ir kojos, ir lytinės lūpos, ir klitoris, aš tai žinau, nes vis tarp pliaukšėjimų glostydavau ir braukydavau jai tenai ranka, ir mane tai tiek įkaitino, kad reikėjo stengtis nepabaigti. Ji vis dejavo, bet kai pliaukštelėdavau, sudejuodavo smarkiau, o kai nepliaukšėdavau – dar labiau dejuodavo (aš negalėjau įžiūrėti jos veido), bet pliaukšint dejonės būdavo daug stipresnės, tarsi jai širdis plyštų, o man magėjo tik viena – ją apgręžti ir įbesti, bet tai buvo neįmanoma, nes ji būtų baisiai įsiutusi, taip jau yra susidėjus su Marija – su ja būna labai gerai, bet viskas turi būti pagal ją.

– O kas paskui nutiko? – paklausiau.

– Na, ji galiausiai baigė, ir aš baigiau, daugiau nieko.

– Nieko? – nusivylė Moktesuma.

– Prisiekiu, visiškai nieko. Žinoma, aš apsivaliau, šiek tiek pasišukavau, ji apsimovė kelnes, ir išėjome pasižvalgyti, kaip vyksta vakarėlis. Ten mes išsiskyrėme. Ir tai buvo mano klaida. Kad palikau ją. Pradėjau kalbėtis su Berokaliu, kuris vienas nuobodžiavo kampe. Paskui prie mūsų prisijungė poetas Artemijus Sančesas ir su juo buvusi maždaug trisdešimties metų merga, kuri tariamai buvo žurnalo „El Guajolote“ redaktoriaus pavaduotoja, ir aš nieko nelaukęs pradėjau jos klausinėti, ar jų žurnalui nereikia eilėraščių, apsakymų ar filosofinių tekstų, pasakiau jai, jog turiu galybę neišleistos medžiagos, pasakojau apie savo draugelio Moktesumos vertimus ir, kol šnekučiavomės, akies krašteliu ieškojau stalo su užkandžiais, nes staiga pasijutau mirtinai išalkęs, tuomet vėl pamačiau Marijos mamą su tėčiu, o šiek tiek tolėliau – ir žymųjį ispanų poetą, bet tuomet viskas sugriuvo: jie mane išspyrė lauk, griežtai įspėję daugiau niekada nesirodyti jų namuose.

– Ir Marija nepasipriešino?

– Na ne. Ji nieko nedarė. Iš pradžių dar mėginau vaizduoti nesuprantantį, ko jie iš manęs nori, tarsi aš čia niekuo dėtas, bet vėliau, seni, supratau, kad neprivaidinsiu, vis tiek buvo aišku, kad būsiu išmestas lauk. Man pasidarė baisiai apmaudu, kad buvau taip pažemintas Berokalio akivaizdoje, nes, tiesą sakant, pasijutau nemaloniai, kad tas šunsnukis iš manęs šaiposi, kai buvau jau tarpdury, negaliu patikėti, kad kažkada juo žavėjausi.

– Berokaliu? Na tu ir kvailys, Oda, – nusivaipė Pančas.

– Nors iš pradžių jis su manimi elgėsi padoriai. Jūs apie tai nieko neišmanote, nes esat kilę iš Meksiko, čia užaugę, o aš čia patekau nieko nepažinodamas, be suknisto peseto kišenėje. Tai buvo maždaug prieš trejus metus, buvau dvidešimt vienerių. Tai panėšėjo į bėgimą su kliūtimis. Berokalis buvo man geras, priėmė į savo studiją, supažindino su žmonėmis, kurie galėtų įtaisyti mane į darbą, toje studijoje ir susipažinau su Marija. Mano gyvenimas panašus į bolero, – staiga apsnūdusiu balsu pareiškė Dieviškoji Oda.

– Gerai, pasakok toliau: Berokalis šaipėsi iš tavęs, – paraginau.

– Ne, jis nesišaipė atvirai, bet viduje, neabejoju, kad šaipėsi. Ir Artemijus Sančesas spoksojo į mane, tačiau buvo toks girtas, kad neįsikirto, kas čia vyksta. Labiausiai išsigandusi atrodė žurnalo „El Guajolote“ redaktoriaus pavaduotoja, ir nebuvo nieko nuostabaus, nes Marijos motinos veido išraiška buvo tokia, kad plaukai piestu stojosi, prisiekiu, net išsigandau, kad ji gali būti ginkluota. Nepaisant nieko, aš slinkau prie durų neskubėdamas, nors, chebra, iš

čia norėjau sprukti kuo greičiau, bet vis tikėjausi pamatyti Mariją, arba kad Marija pasirodys tarp svečių ir tėvų, paduos man ranką arba apkabins per pečius, nes Marija – vienintelė moteris, kurią pažįstu, kuri apkabina vyrus ne per juosmenį, o per pečius, ir padės man garbingai išsikapstyti, kitaip tariant, išeis iš ten drauge su manimi.

– Na ir ką, ji pasirodė?

– Pasirodyti tai ji nepasirodė. Bet aš ją mačiau. Jos galva trumpam kyštelėjo virš kitų galvų ir pečių.

– Ir ką ji darė?

– Nieko, ta kalė nieko nedarė.

– Gal ji tavęs nematė? – spėjo Moktesuma.

– Kaip ji galėjo nematyti? Ji pažvelgė man į akis, bet tik ji taip moka, kartais ji į tave žiūri, bet tarsi visai nematytų arba tuo žvilgsniu skrostų kiaurai tave. O paskui ji dingo. Taigi, pamaniau, šiandien tu susimovei, geriau nepurkštauk ir ramiai nešdinkis lauk. Tada pasukau link durų, bet čia mane pasičiupo ta kalė, Marijos motina, ir aš persigandau, kad senoji mažų mažiausiai suspardys man kiaušus arba skels antausį, vaje, pamaniau, tvarkingo pasitraukimo planas žlugo, geriau bus, jei dėsiu į kojas, bet tuomet ta kalė atsidūrė tiesiai priešais mane, sakytum, ketintų pabučiuoti arba įkąsti, ir kaip manai – ką ji man padarė?..

Broliai Rodrigesai nieko neatsakė, veikiausiai atsakymas jiems ir taip buvo aiškus.

– Motina tave išdėjo į šuns dienas? – spėjau.

– Ji man vis kartojo: kokia gėda, kokia gėda, tik tiek, bet maždaug dešimt kartų ir maždaug per centimetrą nuo mano veido.

– Sunku patikėti, kad ta prakeikta ragana pagimdė Mariją ir Ancheliką, – pareiškė Moktesuma.

– Teko matyti ir keistesnių dalykų, – tarė Pančas.

– Ar tu dar esi Marijos meilužis? – pasidomėjau.

Dieviškoji Oda girdėjo klausimą, bet man neatsakė.

– Kiek sykių tu su ja dulkinaisi? – paklausiau.

– Net nepamenu, – numykė Dieviškoji Oda.

– Kas čia per klausimai? – nusistebėjo Pančas.

– Nieko, tiesiog smalsu, – išsisukau.

Tą vakarą iš brolių Rodrigesų išėjau labai vėlai (su jais pietavau, vakarieniavau, galbūt net miegoti būčiau galėjęs pasilikti, nes jų svetingumas buvo beribis). Kai pasiekiau Insurchenteso autobusų stotelę, suvokiau, kad neturiu nei jėgų, nei noro veltis į ilgą ir subtilią diskusiją, kuri laukė manęs namuose.

Vienas po kito pravažiuodavo autobusai, kuriais turėjau vykti, bet galiausiai aš pakilau nuo kelkraščio, kur prisėdęs meditavau ir stebėjau judėjimą, o tiksliau pasakius – man į veidą plieskiančius automobilių žibintus, ir pasukau atgal į Fontų namus.

Prieš ateidamas paskambinau telefonu. Atsiliepė Chorchitas. Paprašiau jo pakviesti seserį. Netrukus priėjo Marija. Pasakiau, jog noriu ją pamatyti. Ji paklausė, kur aš esu. Pasakiau, kad netoli jos namų, Popokatepetlio aikštėje.

– Palūkėk ten kelias valandas, – tarė ji, – vėliau ateik. Neskambink prie vartų. Peršok tvorą ir nekelk triukšmo. Lauksiu tavęs.

Aš giliai atsidusau, vos neištariau, kad ją myliu (bet susitvardžiau), paskui padėjau ragelį. Kadangi neturėjau nė grašio pasėdėti kavinėje, likau stypsoti ten pat, aikštėje, atsisėdęs ant suoliuko ėmiau rašyti dienoraštį ir skaityti Tablados[46] eilėraščius, kuriuos man paskolino Pančas. Lygiai po dviejų valandų atsikėliau ir patraukiau į Kolimos gatvės pusę.

Prieš ropšdamasis per tvorą apsižvalgiau aplinkui. Stengiausi nesutrypti gėlių, kurias sodelyje augino ponia Font (arba tarnaitė). Paskui tamsoje pasukau seserų namelio link.

Marija manęs jau laukė po medžiu. Man nespėjus nė prasižioti, ji mane pabučiavo. Jos liežuvis siekė man kone iki gerklės. Ji dvelkė cigaretėmis ir brangiais valgiais. Aš trenkiau cigaretėmis ir pigiu maistu. Tačiau abi tos valgių rūšys buvo geros. Bematant išsisklaidė visos baimės ir liūdesys. Užuot nuėję į namelį, mes pradėjome mylėtis čia pat, medžių paunksmėje. Kad nesigirdėtų dejonių, Marija įsikando man į kaklą. Prieš baigdamas ištraukiau pypį (Marija ištarė aach, galbūt ištraukiau pernelyg greitai) ir ejakuliavau turbūt ant žolės ir gėlių. Namelyje Anchelika kietai miegojo arba dėjosi kietai įmigusi, mes dar sykį pasimylėjome. Paskui aš atsikėliau, jaučiausi taip, tarsi mano kūną plėštų perpus, ir žinojau, jei pasakysiu, kad ją myliu, skausmas tuojau pat liausis, bet aš nieko nepasakiau, apžvelgiau įdėmiau tolimiausius kampus, galbūt viename iš jų pamatysiu miegančius Barjosą ir Peterson, tačiau, be manęs ir seserų Font, čia daugiau nieko nebuvo.

Paskui mes pradėjome plepėti, atsibudo Anchelika, mes įjungėme šviesą ir šnekučiavomės iki gilios nakties. Kalbėjomės apie poeziją, apie mirusią poetę Laurą Damian ir jos vardo premiją, apie žurnalą, kurį svajojo išleisti Ulisas Lima ir Belanas, apie Ernesto San Epifanijaus gyvenimą, kaip atrodo Hurakanas Ramiresas be kaukės, apie Anchelikos draugą dailininką iš Tepito ir apie Marijos bičiulį iš šokių studijos. Paskui prisiplepėjusios į valias ir surūkiusios begales cigarečių Marija su Anchelika užmigo, ir aš užgesinęs šviesą griuvau į lovą, o mintyse dar sykį pasimylėjau su Marija.

46 José Juan Tablada (1871–1945) – Meksikos poetas, meno kritikas, diplomatas.

Lapkričio 20

Politinės pažiūros: Moktesuma Rodrigesas yra trockistas. Chasintas Rekena ir Arturas Belanas taip pat buvo trockistai.

Marija Font, Anchelika Font ir Laura Chauregi (buvusi Belano draugužė) priklausė radikaliajam feminisčių judėjimui, kuris vadinosi „Meksikos moterys karo take". Reikia suprasti, kad čia jos ir susipažino su Belano drauge Simona Darjo, iš esmės propagavusia sadomazochizmą.

Ernestas San Epifanijus įkūrė pirmąją Meksikos homoseksualų komunistų partiją ir pirmąją Meksikos homoseksualų proletarų komuną.

Ulisas Lima ir Laura Damian planavo įkurti anarchistų grupę: yra ir steigėjų manifesto projektas. Anksčiau, būdamas penkiolikos, Ulisas Lima bandė prisijungti prie Lusijo Kabanjaso[47] partizanų būrio likučių.

Kimo Fonto tėvas, kuris irgi vadinosi Kimas Fontas, gimė Barselonoje ir krito Ebro mūšyje[48].

Rafaelio Barjoso tėvas priklausė nelegalioms geležinkeliečių profsąjungoms. Mirė nuo cirozės.

Dieviškosios Odos tėvas ir motina gimė Oachakoje ir, anot jo, mirė badu.

Lapkričio 21

Vakarėlis Katalinos O'Haros namuose.

Ryte pasikalbėjau telefonu su dėde. Jis manęs paklausė, ar kada nors aš galvojąs grįžti. Visada galvoju, atsakiau. Po slogios tylos (veik neabejoju, kad jis nesuprato mano atsakymo, bet nenorėjo prisipažinti) jis manęs paklausė, kur aš įsipainiojęs. Niekur, atsakiau. Šiandien vakare norėčiau tave pamatyti namuose, pasakė, arba bus blogai. Už jo išgirdau kūkčiojant savo tetą Martitą. Na žinoma, atsakiau. Paklausk jo, ar jis neapsvaigęs nuo narkotikų, įsiterpė tetulė, bet dėdė atšovė, jis tave girdi, o paskui manęs paklausė, ar aš turįs pinigų. Tik autobusams, atsakiau ir daugiau nepajėgiau ištarti nė žodžio.

Iš tikrųjų man nebuvo likę grašių net ir autobuso bilietams. Nors vėliau viskas pakrypo netikėta linkme.

Katalinos O'Haros namuose jau buvo Ulisas Lima, Belanas, Miuleris, San Epifanijus, Barjosas, Barbara Peterson, Rekena su savo mergina Chočil, broliai Rodrigesai, Dieviškoji Oda, dailininkė, su kuria Katalina dalijosi dirbtuve, taip

---

47 Lucio Cabañas Barrientos (1938–1974) – Meksikos kaimo mokytojas ir revoliucionierius, vadovavo ginkluotam būriui „Vargšų partija", kuri kariavo partizaninį karą Gerero valstijoje Meksikoje.

48 Ebro mūšis – ilgiausias ir kruviniausias mūšis Ispanijos pilietiniame kare.

pat daugybė nepažįstamų žmonių, vieni ateidavo, kiti išeidavo kaip tamsios upės tėkmė.

Kai pasirodėme mes su Marija ir Anchelika, durys buvo atlapotos, ir vos įėję pamatėme brolius Rodrigesus, kurie sėdėjo ant laiptų į antrą aukštą ir dalijosi marihuanos suktinę. Pasisveikinę prisėdome šalimais. Manau, kad jie mūsų laukė. Paskui Pančas su Anchelika užlipo į antrąjį aukštą, o mes pasilikome, iš kitos namo pusės girdėjosi bjauri muzika, kuri veikė raminamai, su paukščių, ančių, varlių, vėjo, jūros garsais, netgi žingsniais žmonių, einančių žeme arba per išdžiūvusią žolę, tačiau visa tai kartu kėlė šiurpą ir priminė siaubo filmo garso takelį. Paskui pasirodė Dieviškoji Oda, pabučiavo Mariją į skruostą (aš nusisukau į kitą pusę, į moterų nuotraukomis arba moterų svajonėmis nukabinėtą sieną) ir pradėjo su mumis šnekučiuotis. Nežinia kodėl, gal iš kuklumo, kol jie kalbėjosi (Dieviškoji Oda dažnai užsukdavo į šokių studiją; jis su Marija buvo vieno tipo), pamažu aš atsijungiau, užsisvajojau ir pradėjau galvoti apie keistus įvykius, kuriuos šįryt teko išgyventi Fontų namuose.

Iš pradžių viskas klostėsi sklandžiai. Aš prisėdau už stalo papusryčiauti sykiu su šeima, ponia Font mane maloniai pasveikino ir palinkėjo geros dienos, Chorchitas į mano pusę nė nežvilgtelėjo (dar buvo per daug mieguistas), įėjusi tarnaitė pasisveikino taip, kad galėjai pajusti, jog į mane žiūri palankiai; iki tol viskas atrodė puiku, taip puiku, kad vieną akimirką net pagalvojau, galbūt verta man čia pasilikti ir praleisti Marijos namelyje visą gyvenimą.

Bet tuomet pasirodė Kimas, ir vien nuo jo vaizdo man plaukai pasišiaušė. Jis atrodė visą naktį nemiegojęs, tarsi ką tik išleistas iš kankinimų kameros, akys raudonos, nesiskutęs (ir nesimaudęs duše), purvinomis rankomis, tarsi ištepliotomis jodu, rašaluotais pirštais. Su manimi jis, žinoma, nepasisveikino, nors aš palinkėjau jam geros dienos kaip mokėdamas mandagiau. Žmona ir dukterys nekreipė į jį dėmesio. Po kelių minučių ir aš lioviausi kreipti į jį dėmesį. Jo pusryčiai buvo kur kas kuklesni už mūsų: išmaukęs du puodelius juodos kavos jis užsirūkė sulamdytą cigaretę, kurią išsitraukė ne iš dėžutės, o iš kišenės, žvelgdamas į mus šaltai, tarsi kviestų į dvikovą, bet tuo pat metu – tarsi mūsų nė nematytų. Pabaigęs pusryčiauti jis atsistojo ir liepė man sekti paskui jį, mat norėjo su manimi šnektelėti.

Žvilgtelėjau į Mariją, paskui į Anchelikà ir, nepamatęs jų veiduose nieko, kas ragintų jam nepaklusti, nusekiau iš paskos.

Tai buvo pirmasis kartas, kai įžengiau į Kimo Fonto studiją, ir mane apstulbino jos dydis, nes ji buvo daug mažesnė už kitas patalpas namuose. Čia be jokios tvarkos ir sekos buvo galybės planų ir nuotraukų, smeigukais pritvirtintų prie sienos arba tiesiog pasklidusių ant grindų. Studija atsidavė tabaku ir prakaitu.

– Aš kone visą naktį dirbau, nė bluosto nesudėjau, – burbtelėjo Kimas.

– Oho, – pasakiau, o mintyse sukosi, kad būsiu įkliuvęs, nes Kimas veikiausiai girdėjo, kaip aš nakčia atėjau, ir matė mudu su Marija pro vienintelį studijos langelį, o dabar duos man velnių.

– Jo, pažvelk į mano rankas – tarė.

Jis ištiesė rankas pečių aukštyje. Jos aiškiai virpėjo.

– Koks nors projektas? – maloniai paklausiau, apžiūrinėdamas ant stalo paskleistus popierius.

– Ne, – atsakė Kimas – tai žurnalas, kuris netrukus pasirodys.

Nežinia kodėl, bet man staiga toptelėjo (arba supratau, lyg jis man pats būtų pasakęs), kad tai buvo realvisceralistų žurnalas.

– Geras dalykas tas žurnalas. Jo, žmogau, parodysiu aš tiems šikniams, kaip mane kritikuoti, – pareiškė.

Aš priėjau prie stalo ir pradėjau atidžiai apžiūrinėti diagramas ir brėžinius, iš lėto keldamas bet kaip suverstus popieriaus lapus. Žurnalo maketas buvo geometrinių fgūrų ir atsitiktinių vardų bei raidžių chaosas. Man nebeliko jokios abejonės, kad vargšas ponas Fontas atsidūrė ties nervinio išsekimo riba.

– Na, ką pasakysi?

– Žiauriai įdomu, – atsakiau.

– Tegu tie kvailiai sužino, kas yra avangardas, ar ne? Dabar tik eilėraščių betrūksta. Matai? Čia štai bus visi jūsų eilėraščiai.

Erdvė, kurią jis man rodė, buvo pilna linijų, imituojančių rašybą, bet buvo ir piešinėlių, kaip vaizduojama komiksuose, kai kas nors keikiasi: gyvačių, bombų, peilių, kaukolių, sukryžiuotų kaulų ir mažų branduolinių debesėlių. Be to, kiekvienas puslapis buvo Kimo Fonto ekstravagantiškų grafinio dizaino idėjų rinkinys.

– Žiūrėk, čia yra leidinio logotipas.

Savo uodegą ryjanti alkana ir kenčianti gyvatė (kuri galbūt šypsojosi, bet veikiau raitėsi iš skausmo), akimis tarsi smeigtukais įsispitrijusi į menamą skaitytoją.

– Bet dar niekas nežino, kaip tas žurnalas vadinsis, – pasakiau.

– Nesvarbu. Gyvatė yra meksikietiška, be to – simbolizuojanti cikliškumą. Ar esi skaitęs Nyčę, Garsija Maderai? – netikėtai paklausė.

Su apgailestavimu prisipažinau, kad ne. Paskui ištyrinėjau kiekvieną žurnalo puslapį (o jų buvo daugiau nei šešiasdešimt), ir kai jau ketinau nešdintis, Kimas paklausė, kokie mano santykiai su jo dukterimi. Atsakiau, kad puikūs, kad mudu su Marija kaskart vis geriau vienas kitą suprantame, o paskui nutariau užsičiaupti.

– Mums, tėvams, tenka daug prisikentėti, – pasakė jis. – Ypač Meksike. Kiek jau dienų tu nenakvoji namuose?

– Tris, – atsakiau.

– O tavo motina dėl to nesijaudina?

– Skambinu namo, jie žino, kad man viskas gerai.

Kimas nužvelgė mane nuo galvos iki kojų.

– Nekaip atrodai, vaikine.

Gūžtelėjau pečiais. Abu kurį laiką susimąstę tylėjome, jis bilsnojo pirštais į stalą ir žiūrinėjo prie sienos prismeigtus senus idealių namų planus (kurių Kimui turbūt niekada neteks išvysti realybėje).

– Eikš su manimi, – pakvietė.

Nusekiau paskui jį iki miegamojo antrame aukšte, kuris buvo penkis kartus erdvesnis už jo studiją.

Jis atidarė drabužinę ir ištraukė žalios spalvos sportinius marškinėlius.

– Pasimatuok, tau jie turėtų būti kaip tik.

Dar kelias akimirkas dvejojau, bet Kimo judesiai buvo įsakmūs, tarsi nebuvo kada švaistyti laiko. Mano marškinėliai nukrito lovos kojūgaly (lova buvo tokia plati, kad joje kuo puikiausiai būtų galėję išsitekti ne tik Kimas su žmona, bet ir trys jų vaikai), paskui apsivilkau žalios spalvos marškinėlius. Jie man buvo kaip tik.

– Dovanoju juos tau, – pasakė Kimas. Paskui iš kišenės išsitraukė pluoštą banknotų ir kelis ištiesė man: – Kad galėtum pakviesti Mariją į kavinę.

Jo ištiesta ranka drebėjo, ir kita, nukarusi prie šono, irgi virpėjo, o jo veidas darė tokias siaubingas grimasas, kad vertė mane žiūrėti kur nors kitur. Padėkojau jam, bet dievagojausi, kad negaliu jų priimti.

– Kaip keista, – nusistebėjo Kimas. – Visi gali priimti mano pinigus: ir mano dukterys, ir sūnus, ir žmona, netgi darbuotojai – jis pavartojo daugiskaitą, nors aš puikiai žinojau, kad jis neturi nė vieno darbuotojo, nebent tarnaitę, bet jis ne ją turėjo galvoje, – netgi mano bosams patinka mano pinigai, ir todėl jie man jų nesumoka.

– Labai ačiū, – teištariau.

– Imk juos ir dėk į kišenę, po šimts velnių.

Paėmiau pinigus ir įsikišau kišenėn. Tai buvo padori suma, nors aš neturėjau pakankamai laiko jos suskaičiuoti.

– Kai tik galėsiu, aš juos grąžinsiu, – pasakiau.

Kimas griuvo ant nugaros į lovą. Jo kūnas dusliai šlumštelėjo, paskui sudrebėjo. Akimirką pamaniau, ar tik čia nebus vandens lova.

– Nesuk galvos, vaikine. Šiame pasaulyje tam ir esame, kad pagelbėtume

vieni kitiems. Tu man padedi su dukterimi, o aš tau pamėtėju grynųjų, sakykime, tai bus kaip kokia papildoma išmoka.

Jo balsas atrodė nuvargęs, regis, jis tuojau pat užmigs, bet akys tebebuvo atmerktos ir nervingai stebeilijo į lubas.

– Man patinka, kaip žurnalas atrodo, aš užčiaupsiu žabtus tiems niekšams, – pridūrė, bet jo balsas jau buvo virtęs kone kuždesiu.

– Žurnalas atrodo puikiai, – pasakiau.

– Žinoma, juk ne veltui esu architektas. Netrukus pridūrė: – Juk mes irgi esame menininkai, tiesiog tobulai tai slepiame, ar ne?

– Jo, žinoma, – pasakiau.

Man pasirodė, kad jis knarkia. Pažvelgiau į jo veidą: akys tebebuvo atmerktos. Kimai, pakalbinau. Jis neatsakė. Tylutėliai prisiartinau ir paliečiau čiužinį. Kažkas panašaus į obuolio dydžio burbulus jo viduje atkartojo mano judesį. Apsisukęs išėjau iš miegamojo.

Likusią dienos dalį praleidau su Marija ir vaikydamasis Mariją.

Kelis kartus nulijo. Kai pirmąsyk baigė lyti, pasirodė vaivorykštė. Antrą sykį niekas nepasirodė, tik juodi debesys ir naktis slėnyje.

Katalina O'Hara, daili dvidešimt penkerių raudonplaukė, išsiskyrusi ir turi sūnų.

Susipažinau ir su Laura Chauregi, buvusia Arturo Belano draugužе. Į vakarėlį ji atėjo su Sofija Chalves, Uliso Limos palikta meile.

Abi jos labai dailios.

Ne, Laura *kur kas* dailesnė.

Aš išgėriau daugiau negu paprastai. Visur šmirinėjo realvisceralistai, nors iš tiesų daugiau negu pusė iš jų buvo tik persirengę universiteto studentai.

Anchelika su Panču pasišalino anksti.

Kažkada naktį Marija man pasakė: nelaimė neišvengiama.

Lapkričio 22

Nubudau Katalinos O'Haros namuose. Gana anksti (Marijos nebuvo, o visi kiti tebemiegojo) pusryčiaudamas su Katalina ir jos sūnumi Deiviu, kurį reikėjo vesti į darželį, aš prisiminiau, kad praėjusią naktį, kai buvome likę tik keliese, Ernestas San Epifanijus pasakė, kad literatūra skirstoma į heteroseksualiąją, homoseksualiąją ir biseksualiąją. Romanai dažniausiai yra heteroseksualūs, o eilėraščiai – priešingai, visiškai homoseksualūs, nors jis to nepasakė, apsakymai, kaip suprantu, yra biseksualūs.

Plačiausiuose poezijos vandenyse buvo galima išskirti keletą srovių: gėjų, pyderų, lepūnėlių, išsidirbinėtojų, bobų su kiaušais, fėjų, nimfų ir numylėtinių. Stambiausios srovės, be abejo, yra gėjų ir pyderų. Pavyzdžiui, Voltas Vitmenas buvo gėjų poetas, Pablas Neruda – pyderų. Viljamas Bleikas, be jokios abejonės, – gėjus, o Oktavijus Pasas – pyderas. Borchesas – akivaizdus numylėtinio pavyzdys, nes galėjo būti ir gėjus, ir paprasčiausiai belytis. Rubenas Darijas buvo tikras išsidirbinėtojas, maža to – tikra pamišėlių motinėlė ir prototipas.

– Tai tik rašiusieji mūsų kalba, – paaiškino jis. – Plačiajame pasaulyje viešpatauja pamišėlis Kilniaširdis Verlenas.

Išsidirbinėtojai, anot San Epifanijaus, buvo daug arčiau gėlėse skendinčio beprotnamio ir akivaizdžių haliucinacijų, tuo tarpu gėjai ir pyderai šuoliavo tarp etikos ir estetikos. O Sernuda[49], brangusis Sernuda buvo nimfa, tik didžiausio kartėlio akimirkomis – poetas gėjus, tuo tarpu Giljenas[50], Aleiksandrė[51] ir Albertis[52] galėjo būti laikomi atitinkamai lepūnėliu, boba su kiaušais ir pyderu. Paprastai tokie poetai kaip Karlosas Pejicheris buvo bobos su kiaušais, tuo tarpu tokie kaip Tablada, Novo, Renatas Ledukas[53] buvo visiški lepūnėliai. Beje, meksikiečių poezijai trūko gėjų, nors atsirastų optimistų, manančių, kad tokie gali būti Lopesas Velardė[54] arba Efrainas Huerta. Tuo tarpu pyderų – nors vežimu vežk, pradedant kankintoju (nors vieną akimirką man pasigirdo „banditu") Dijasu Mironu[55] baigiant įžymiuoju Homeru Aridchisu[56]. Mums tenka grįžti prie Amado Nervo[57] (švilpimas), norint rasti tikrą poetą, tiksliau sakant, poetą gėjų, o ne kokį numylėtinį, kaip nūnai atgaivintas ir reabilituotas Manuelis Chosė Otonas[58] iš San Luis Potosi, nuoboda kokių reta. Beje, kalbant apie nuobodas: Manuelis Akunja[59] buvo fėja, o Chosė Choakinas Pesadas[60] – Graikijos miškų nimfa, ir abu jie –ilgamečiai Meksikos lyrikos sąvadautojai.

– O Efrenas Rebojedas? – pasidomėjau.

---

49 Luis Cernuda (1902–1963) - ispanų poetas, vertėjas, eseistas.

50 Nicollás Cristóbal Guillén Batista (1902–1989) - Kubos rašytojas, žurnalistas, politikas.

51 Vicente Pío Marcelino Cirilo Aleixandre y Merlo (1898–1984) - ispanų poetas, 1977 Nobelio premijos laureatas.

52 Rafael Alberti Merello (1901–1999) – ispanų poetas ir dramarurgas.

53 Renato Leduc (1897–1986) - Meksikos poetas ir žurnalistas.

54 Ramón López Velarde (1888- 1921) - Meksikos poetas.

55 Salvador Díaz Mirón (1853- 1928) - Meksikos poetas.

56 Homero Aridjis (g. 1940) – Meksikos rašytojas, žurnalistas ir diplomatas.

57 Amado Nervo (1870–1919) - Meksikos ambasadorius Argentinoje ir Urugvajuje, žurnalistas, poetas.

58 Manuel José Othón (1858- 1906) - Meksikos poetas, dramaturgas, politikas.

59 Manuel Acuña Narro (1849- 1873) - Meksikos rašytojas. Gyvenimo pradžioje buvo žymus, vėliau nusižudė dėl nežinomų priežasčių, spėjama, kad dėl moters.

60 José Joaquín Pesado Pérez (1801–1861) - Meksikos rašytojas, žurnalistas ir politinis veikėjas.

– Pats smulkiausias pyderas. Turbūt vienintelis jo privalumas tas, kad jis buvo pirmasis meksikietis, publikavęs savo knygą Tokijuje. Tai buvo „Japoniškos eilės“, 1909. Savaime aišku, jis buvo diplomatas.

Kad ir kaip ten būtų, poezijos pasaulis iš esmės buvo (paslėptas) mūšis, pasekmė kovos tarp poetų gėjų ir poetų pyderų, kuriems lemta valdyti *žodį*. Lepūnėliai, anot San Epifanijaus, buvo poetai gėjai nuo gimimo, kurie iš silpnumo arba dėl patogumo sugyveno ir pripažino – dažniausiai – estetines ir asmenines pyderų savybes. Ispanijoje, Prancūzijoje ir Italijoje poetų pyderų buvo ištisas legionas, tvirtino jis, priešingai, nei gali pamanyti nelabai pastabus skaitytojas. Tiesiog poetas gėjus, pavyzdžiui, Leopardi, tam tikru būdu atkuria tokius pyderus kaip Ungaretis[61], Montalė[62] ir Kvazimodas[63] – mirtiną trijulę.

Panašiai Pazolinis naujai nutapo dabartinės Italijos gėjus, prisiminkite vargšo Sanginečio[64] atvejį (Pavezės[65] net neminėsiu, tai buvo liūdnas keistuolis, išskirtinis egzempliorius, arba Dinas Kampana[66], kuris yra visai iš kitos operos – iš visiškų išsidirbinėtojų). Jau nekalbant apie Prancūziją, didžiąją visa ryjančių burnų šalį, kur šimtas poetų gėjų, nuo Vijono iki mūsų mylimos Sofi Podolski, išugdė, ugdo ir ugdys ateityje savo krauju išmaitintas dešimtis tūkstančių poetų pyderų su visu numylėtinių, nimfų, bobų su kiaušais ir lepūnėlių kortežu: iškiliais literatūrinių žurnalų redaktoriais, didžiais vertėjais, nereikšmingais biurokratais ir aukšto rango Laiškų Karalystės diplomatais (jei netikit, paskaitykite skandalingus ir pagiežingus „Tel Quel“[67] poetų apmąstymus). Ir kuo mažiau reikėtų minėti Rusijos revoliucijos gėjiškumą, kuri, jei atvirai, davė tik vieną vienintelį gėjų poetą.

– Kuris? – kažkas paklausė.

– Majakovskis?

– Ne.

– Jeseninas?

– Irgi ne.

– Pasternakas, Blokas, Mandelštamas, Achmatova?

– Juolab ne.

– Tai pasakyk gi, Ernestai, mirštu iš smalsumo.

---

61 Giuseppe Ungaretti (1888–1970) – italų poetas modernistas, žurnalistas, eseistas, literatūros kritikas.

62 Eugenio Montale (1896–1981) – italų rašytojas, literatūros kritikas, 1975 m. Nobelio premijos laureatas.

63 Salvatore Quasimodo (1901–1968) – italų rašytojas, vertėjas, 1959 m. Nobelio premijos laureatas.

64 Gianfranco Sanguinetti – rašytojas ir politinio menininkų judėjimo „Situationist International“ narys.

65 Cesare Pavese (1908–1950) – italų rašytojas, literatūros kritikas ir vertėjas.

66 Dino Campana (1885–1932) – italų poetas, didesnę gyvenimo dalį praleidęs psichiatrijos ligoninėse.

67 „Tel Quel“ – avangardinis literatūros žurnalas, įkurtas 1960 m. Paryžiuje.

– Tik vienas, – pakartojo San Epifanijus, – dabar aš išsklaidysiu abejones, nes iš tikrųjų jis buvo stepių ir sniegynų gėjus, Chlebnikovas – gėjus nuo galvos iki kojų.

Kokių tik ten nuomonių nebuvo.

– Na, o kiek tikrų gėjų galima rasti Lotynų Amerikoje? Vajechą[68] ir Martiną Adaną[69]. Taškas, iš naujos eilutės. Gal dar Masedonijus Fernandesas[70]? Visi kiti – pyderai kaip Huidobras, fėjos kaip Alfonsas Kortesas[71] (nors kai kurie jo eilėraščiai ir tikram gėjui gėdos nepadarytų), bobos su kiaušais kaip Leonas de Greifas[72], nimfa su kiaušais kaip Pablas de Rokha[73] (su išsidirbinėtojo protrūkiais, kurie būtų išvarę iš proto Lakaną), lepūnėliai kaip Lesama Lima[74], išvestas iš kelio Gongoros[75] skaitytojas, o sykiu su Lesama – visi Kubos revoliucijos poetai (Diegas[76], Vitjeras[77], siaubingasis Retamaras[78], jaudinantis Gijenas[79] ir nepaguodžiamoji Fina Garsija[80], išskyrus Rochelijų Noguerasą[81] – žaviąją nimfą su žaismingo gėjaus siela. Bet žiūrėkime toliau. Nikaragvoje daugelis poetų yra fėjos, kaip Koronelis Urtechas[82], arba pyderai, svajojantys būti numylėtiniais, kaip Ernestas Kardenalis. Pyderai yra ir šiuolaikiniai Meksikos poetai...

– Ne! – sušuko Belanas. – Tik ne Gilbertas Ovenas[83]!

– Iš tiesų, – ramiai tęsė San Epifanijus. – Gorostisės[84] „Mirtis yra beribė“, sykiu su Oktavijaus Paso poezija – tai nervingų ir namisėdų Meksikos poetų

68 César Abraham Vallejo Mendoza (1892–1938) – Peru poetas.

69 Martín Adán (1908–1985) – Peru rašytojas, kurio kūryboje žymu hermetizmas ir metafizinė gelmė.

70 Macedonio Fernández (1874–1952) – Argentinos rašytojas ir filosofas. Jorge Luiso Borgeso ir kitų Argentinos rašytojų avangardistų mokytojas.

71 Alfonso Cortés (1893–1969) – Nikaragvos poetas, dažnai apibūdinamas kaip žymiausias poetas po Rubéno Darío.

72 León de Greiff (1895– 1976) – Kolumbijos poetas avangardistas.

73 Pablo de Rokha (1894–1968) – Čilės poetas.

74 José Lezama Lima (1910–1976) – Kubos rašytojas, daugelio literatūrinių žurnalų steigėjas (svarbiausias jų – „Origenes“).

75 Luis de Góngora y Argote (1561–1627) – ispanų poetas, kunigas, vienas žymiausių baroko atstovų ispanų literatūroje, davė pradžią XVII a. Ispanijos poezijos mokyklai – gongorizmui, kuriai būdinga siužeto atsisakymas, poetinės kalbos sudėtingumas, išdailinta forma, orientavimasis į išrankų skaitytoją.

76 Eliseo Diego (1920–1994) – Kubos poetas.

77 Cintio Vitier (1921–2009) – Kubos rašytojas, eseistas.

78 Roberto Fernández Retamar (g. 1930) – Kubos poetas, eseistas, literatūros kritikas ir Amerikos rūmų prezidentas.

79 Nicolás Guillen (1902–1989) – Kubos poetas, 1956 m. įsitraukė į revoliucinį judėjimą, pritarė F. Castro Ruzo režimui.

80 Fina García Marruz (g. 1923) – Kubos poetė.

81 Luis Rogelio Nogueras (g. 1945–1985) – Kubos poetas.

82 José Coronel Urtecho (1906–1994) – Nikaragvos poetas, vertėjas, eseistas, lieratūros kritikas, dramaturgas, diplomatas ir istorikas.

83 Gilberto Owen Estrada (1904–1952) – Meksikos poetas ir diplomatas.

84 José Gorostiza Alcalá (1901–1973) – Meksikos poetas ir diplomatas.

pyderų „Marselietė“. Daugiau vardų: Gelmanas – nimfa, Benedetis[85] – pyderas, Nikanoras Para[86] – fėja su gėjaus priemaiša, Vestfalenas[87] – išsidirbinėtojas, Enrikė Linas[88] – lepūnėlis, Chirondas[89] – fėja, Rubenas Bonifacas Nunjo[90] – fėja su kiaušais, Sabinesas[91] – boba su didžiausiais kiaušais, mūsų brangusis neliečiamasis Chosė Emilijus P.[92] – išsidirbinėtojas. Dabar pažvelkime į Ispaniją, grįžkime prie ištakų, – švilpimas: – Gongora ir Kevedas[93] – pyderai; San Chuanas de la Krusas[94] ir Frajus Luisas de Leonas[95] – gėjai. Tuo viskas ir pasakyta. Na, o dabar – keli skirtumai tarp gėjų ir pyderų. Pirmieji net ir sapnuose geidžia trisdešimties centimetrų bybio, kuris juos perskrostų ir apvaisintų, bet tiesos akimirką jiems siaubingai sunku pasidulkinti su savo sielų sąvadautojais, priešingai nei gėjai, kurie, regis, nuolat gyvena su mietu, įbestu jiems į vidurius ir, kai jie žiūri į veidrodį (veiksmas, kuriuo žavisi ir neapkenčia visa širdimi), savo įkritusiose akyse atpažįsta Mirties Sąvadautojo tapatybę. „Sąvadautojas“ ir gėjams, ir pyderams yra vienintelis žodis, kuris be kliūčių gali kirsti tuštumos (arba tylos, arba kitoniškumo) valdas. Kita vertus, niekas netrukdo gėjams ir pyderams tapti gerais draugais, subtiliai vieniems kitus plagijuoti, kritikuoti ar pagirti, skelbtis arba slėptis piktoje ir merdinčioje literatūros šalyje.

– O kaip Sezarėja Tinachero – ji gėjų ar pyderų poetė? – paklausė kažkuris. Neatpažinau to balso.

– O, Sezarėja Tinachero – tai tikras siaubas, – teištarė San Epifanijus.

Lapkričio 23

Papasakojau Marijai, kad jos tėvas davė man pinigų.

– Tai tu manai, kad aš kekšė? – užsipuolė ji.

85 Mario Benedetti (1920–2009) – Urugvajaus rašytojas, žurnalistas, literatūrologas.

86 Nicanor Parra (g. 1914) – Čilės poetas, fizikas, matematikas, priklausė vadinamajai 1938-ųjų kartai.

87 Emilio Adolfo Westphalen Milano (1911–2001), poetas, eseistas ir Peru kultūros propaguotojas.

88 Enrique Lihn Carrasco (1929–1988) – Čilės rašytojas.

89 Oliverio Girondo (1891–1967) – Argentinos poetas.

90 Rubén Bonifaz Nuño (g. 1923) – Meksikos poetas. Į ispanų kalbą išvertė Katulo, Propercijaus, Ovidijaus, Lukrecijaus, Vergilijaus kūrinių.

91 Jaime Sabines Gutiérrez (1926–1999) – Meksikos poetas, politikas

92 José Emilio Pacheco Berny (g. 1939) – Meksikos poetas, eseistas, vertėjas, prozininkas, vadinamosios šeštojo dešimtmečio kartos atstovas.

93 Francisco Gómez de Quevedo y Villegas (1580–1645) – ispanų rašytojas, baroko literatūros atstovas.

94 Šv. Kryžiaus Jonas (isp. *Juan de la Cruz* (1542–1591) – katalikų šventasis, rašytojas ir poetas, mistikas, karmelitų ordino reformatorius, Bažnyčios mokytojas.

95 Fray Luis Ponce de León (1527–1591) – ispanų vienuolis augustinas, poetas mistikas, religinis rašytojas, šventųjų tekstų vertėjas.

– Kas tau šovė? Žinoma, kad ne!

– Tuomet neimk pinigų iš to seno pamišėlio! – tarstelėjo.

Šiandien popiet nuėjome į Oktavijaus Paso paskaitą. Metro Marija man nepratarė nė žodžio. Sykiu važiavo ir Anchelika, o tenai, Alfonsinos koplyčioje, susitikome su Ernestu San Epifanijumi. Išėję iš metro užėjome į Palmos gatvėje esantį restoraną, kurio visi padavėjai buvo aštuoniasdešimtmečiai. Jis vadinosi „Gyvenimo palmė". Staiga pasijutau pakliuvęs į spąstus. Padavėjai, kurie kiekvieną akimirką galėjo mirti, Marijos abejingumas, tarsi jai būčiau įkyrėjęs iki gyvo kaulo, nedraugiška, pašaipi San Epifanijaus šypsena, ir netgi Anchelika, kuri buvo tokia kaip visada, man atrodė tarsi spąstai, kaip humoristinis mano egzistencijos komentaras. Dar blogiau, kad, anot jų, aš visiškai nesupratau tos Oktavijaus Paso paskaitos, ir jie buvo teisūs, aš pastebėjau tik poeto rankas, kurios jam skaitant judėjo žodžių ritmu, tikriausiai dar paauglystėje išsivystęs nervinis trūkčiojimas.

– Tas bičas – visiškas neišmanėlis, – pareiškė Marija – tipiškas teisinio išsilavinimo pavyzdys.

Aš jai nieko neatsakiau (nors galvoje sukosi bent keli atsakymai). Apie ką aš tuomet mąsčiau? Apie savo dvokiančius marškinėlius. Apie Kimo Fonto pinigus. Apie poetę Laurą Damian, kuri mirė labai jauna. Apie dešiniąją Oktavijaus Paso ranką, apie jo smilių ir didįjį pirštus, apie jo bevardį pirštą, apie jo nykštį ir mažąjį pirštelį, kapojančius orą koplyčioje, tarsi tai būtų svarbiausias dalykas gyvenime. Taip pat mąsčiau apie savo namus ir lovą.

Paskui iš kažkur atsirado du ilgaplaukiai tipai su odinėmis kelnėmis. Jie panėšėjo į muzikantus, bet iš tikrųjų buvo šokių studijos auklėtiniai.

Ilgą laiko tarpą aš tiesiog neegzistavau.

– Marija, kodėl tu manęs nekenti? Ką tau blogo padariau? – sukuždėjau jai į ausį.

Ji nužvelgė mane taip, tarsi būčiau iš kitos planetos. Nejuokink, atšovė.

Ernestas San Epifanijus išgirdo jos atsakymą ir nusišypsojo man nerimą keliančia šypsena. Tiesą pasakius, visi girdėjo ir šypsojosi, tarsi man staiga būtų pasimaišęs protas! Regis, aš užsimerkiau. Stengiausi įsiterpti į kokį nors pašnekesį. Pamėginau kalbėti apie poetus visceralistus. Pseudomuzikantai nusižvengė. Kažkuriuo metu Marija vieną iš jų pabučiavo, ir Ernestas San Epifanijus paplekšnojo man per nugarą. Pamenu, kad nutvėriau jo ranką, suėmiau jam už alkūnės ir žiūrėdamas į akis pasakiau, kad man nereikia absoliučiai jokios paguodos. Pamenu, kad Marija su Anchelika nusprendė kažkur eiti su tais šokėjais. Pamenu tik, kad kažkada nakčia išgirdau save šūktelint:

– O tavo tėvo pinigus aš užsidirbau!

Bet jau nepamenu, ar tuomet buvo Marija, ar tik aš vienas.

Lapkričio 24

Grįžau namo. Grįžau į universitetą (tik į vidų neužėjau). Žiauriai norėčiau permiegoti su Marija. Norėčiau permiegoti su Katalina O'Hara. Norėčiau permiegoti su Laura Chauregi. Kartais man norėtųsi sugulti su Anchelika, bet kiekvieną minutę Anchelika atrodo vis labiau patamsėjusiais paakiais, išblyškusi, sulysusi ir užsisvajojusi.

Lapkričio 25

Šiandien kavinėje „Kito" mačiau Barjosą su Chasintu Rekena, ir mūsų pokalbis buvo kažkoks liūdnas, tarsi nesąmoningai lauktume kažko nepataisomo. Nepaisant to, mes smagiai prisijuokėme. Jie pasakojo, kaip kartą Arturas Belanas turėjo skaityti paskaitą Kasa del Lage, ir kai atėjo jo eilė kalbėti – viską pamiršo. Regis, paskaita turėjo būti apie Čilės poeziją, tuomet Belanas greitosiomis sukūrė kalbą apie siaubo filmus. Kitą sykį paskaitą turėjo skaityti Ulisas Lima, bet niekas neatėjo. Taip mes sėdėjome, kol kavinę uždarė.

Lapkričio 26

Kavinėje „Kito" neradau nieko iš pažįstamų ir neturėjau ūpo prisėsti už stalelio paskaityti, aplinkui dūzgiant liūdnam šio dienos meto šurmuliui. Ilgokai slampinėjau Bukarelio gatve, paskambinau Marijai, bet jos namie neradau, dusyk praėjau pro „Verakruso kryžkelę", trečią sykį užėjau į vidų ir prie baro pamačiau Rosariją.

Maniau, kad ji manęs neprisimins. Juk būna akimirkų, kai aš net pats savęs neatpažįstu! Bet Rosarija pažvelgusi į mane nusišypsojo ir po kurio laiko, aptarnavusi nuolatinių lankytojų apsėstą stalą, priėjo ir prie manęs.

– Ar jau parašei man eilėraštį? – paklausė prisėdusi šalia. Rosarijos akys tamsios, sakyčiau, netgi juodos, ir platūs klubai.

– Galima sakyti taip, – pasakiau su lengva triumfo gaidele.

– Na, tai paskaityk.

– Mano eilėraščiai turi būti ne deklamuojami, o skaitomi, – pasakiau. Regis, neseniai kažką panašaus buvo pareiškęs Chosė Emilijus Pačekas[96].

– Tai ir sakau – paskaityk, – neatlyžo Rosarija.

96 José Emilio Pacheco Berny (g. 1939) – Meksikos poetas, prozininkas, eseistas, vertėjas, scenaristas.

– Turiu omeny, kad geriau tu pati jį paskaityk.

– Ne, geriau tu. Jeigu aš jį skaitysiu – vis tiek nesuprasiu.

Išsirinkau vieną iš savo naujausių eilėraščių ir jai perskaičiau.

– Nelabai ką supratau, – tarė Rosarija, – bet nesvarbu, vis tiek tau dėkoju.

Lūkuriavau ir tikėjausi, kad ji mane pakvies į sandėliuką. Tačiau buvo matyti, kad Rosarija – ne Brigida, vien tai jau išsyk buvo aišku. Vėliau susimąsčiau apie prarają, skiriančią poetą nuo skaitytojo, ir kai stengiausi tai suvokti, mane apėmė visiška depresija. Rosarija buvo nuėjusi prie kitų staliukų, o dabar vėl grįžo pas mane.

– Ar Brigidai irgi parašei eilėraščių? – paklausė, žiūrėdama tiesiai man į akis, o jos kojos vos lietė stalo kraštą.

– Ne, tik tau, – atsakiau.

– Man pasakojo, kas čia anądien nutiko.

– O kas nutiko anądien? – staiga paklausiau stengdamasis likti santūrus, malonus, bet santūrus.

– Vargšė Brigida akis dėl tavęs išverkė, – pareiškė Rosarija.

– Kurių galų? Ar tu matei ją verkiančią?

– Visi ją matėme. Ji eina dėl tavęs iš proto, pone poete. Matyt, tu kažkaip ypatingai paveiki moteris.

Turbūt aš nukaitau, bet kartu pasijutau pamalonintas.

– Nežinau, kas čia tokio... ypatingo – burbtelėjau. Ar ji tau ką nors pasakojo?

– Ji man daug ką pasakojo. Ar nori sužinoti, ką ji sakė?

– Gerai, – pasakiau, nors iš tiesų nebuvau tikras, ar noriu išgirsti Brigidos paslaptis. Beveik akimirksniu ėmiau savęs už tai nekęsti. Žmogus yra nedėkingas, tariau sau, nejautri ir užmarši būtybė.

– Bet tik ne čia, – pasiskubino ištarti Rosarija. – Netrukus turėsiu laisvą valandą. Ar žinai, kur yra gringų picerija? Lauk manęs tenai.

Pasižadėjęs jos ten laukti išėjau iš „Verakruso kryžkelės". Diena apsiniaukė, ir stiprus vėjas vertė žmones žengti skubiau negu paprastai arba slėptis parduotuvėse. Eidamas pro kavinę „Kito" žvilgtelėjau vidun, bet ten nesimatė nė vieno pažįstamo. Akimirką man kilo noras vėl paskambinti Marijai, bet susilaikiau.

Picerija buvo sausakimša, žmonės stovėdami valgė picas, kurias dideliu virtuviniu peiliu pjaustė pats gringas. Aš jį kurį laiką stebėjau. Atrodo, kad jo verslas sužeria jam nemenkas sumas, ir man buvo dėl to džiugu, nes gringas atrodė simpatiškas. Jis viską darė pats: minkė tešlą, dėliojo pomidorus ir mocarelą, pašaudavo picas į krosnį, supjaustydavo porcijomis, dalijo prie baro susigrūdusiems klientams, ruošė kitas picas, ir vėl nuo pradžių. Jis darė viską, tik neimdavo pinigų ir neskaičiuodavo grąžos. Už tai buvo atsakingas juodbruvas,

maždaug penkiolikos metų vaikinukas trumpučiais plaukais, kuris prislopintu balsu vis klausinėjo gringo, tarsi nežinotų kainų arba silpnai išmanytų aritmetiką. Netrukus aš pastebėjau dar vieną įdomią smulkmeną. Gringas nė akimirkai nepaleido iš rankų savo didžiojo virtuvinio peilio.

– Aš jau čia, – timptelėjo už rankovės Rosarija. Čia ji atrodė kitokia negu „Verakruso kryžkelėje". Lauke jos veidas atrodė ne toks ryžtingas, bruožai skaidresni, išskydę, tarsi gatvėje ji galėjo virsti nematoma.

– Šiek tiek pasivaikščiokim, o paskui mane kuo nors pavaišinsi, gerai?

Pasukome Reformos link. Ties pirmąja sankryža Rosarija paėmė mane po paranke ir daugiau nebepaleido.

– Aš noriu būti tau kaip mama, – tarė ji – bet nesuprask manęs klaidingai, aš nesu kekšė kaip ta Brigida, aš tik noriu tau padėti, rūpintis tavimi, noriu su tavimi būti, kai išgarsėsi, brangusis.

Ta moteris turbūt kuoktelėjo, pamaniau, bet nieko nepasakiau, tiesiog nusišypsojau jai.

Lapkričio 27

Viskas kažkaip susikomplikavo. Dedasi siaubingi dalykai. Naktimis pabundu klykdamas. Sapnuoju moterį su karvės galva. Jos akys įdėmiai žiūri į mane. Tiksliau – žvelgia sukrečiamai liūdnai. Lyg to būtų maža, dar turėjau trumpą „vyrišką" pašnekesį su dėde. Jis privertė mane prisiekti, kad nevartoju kvaišalų. Ne, atsakiau, nieko aš nevartoju, prisiekiu. Ničnieko? – paklausė dėdė. Kaip suprasti? – klausimu atsakiau į klausimą. Ko čia nesuprasti? – užkriokė dėdė. Būtent, aš nesuprantu; būk malonus, kalbėk aiškiau, pasakiau susigūždamas lyg sraigė. Vakare paskambinau Marijai. Jos nebuvo, bet trumpai šnektelėjau su Anchelika. Kaip laikaisi? – paklausė. Atvirai kalbant, nelabai kaip, atsakiau, o iš tikrųjų – sumautai. Gal sergi? – pasidomėjo Anchelika. Ne, tiesiog nervai įtempti. Ir aš prastai jaučiuosi, atsiduso Anchelika, negaliu užmigti. Man knietėjo paklausti daugiau dalykų, kaip nekaltybę praradęs nekaltybę praradusios, bet nutylėjau.

Lapkričio 28

Siaubingi dalykai niekaip nesibaigia, sapnai, košmarai, impulsai, kuriems pasiduodu ir kurių visiškai nekontroliuoju. Panašiai, kaip būdamas penkiolikos metų be paliovos masturbuodavausi. Trys kartai per dieną, penki kartai per

dieną, man niekada nebuvo gana! Rosarija nori už manęs tekėti. Pasakiau jai, kad netikiu santuoka. Na gerai, nusijuokė ji, susituokus ar ne, bet man REIKIA gyventi su tavimi. Gyventi drauge, VIENAME bute? Na žinoma, viename bute, arba viename KAMBARYJE, jei nepakanka pinigų IŠSINUOMOTI butą, aš nesu per daug IŠRANKI. Jos veidas spindėjo, nežinau, ar nusėtas prakaito lašelių, ar nuo tikėjimo tuo, ką kalbėjo. Pirmąsyk mes tai darėme jos namuose, atokiame Mersed Valbuena kvartale, už kelių žingsnių nuo Kalsados de la Vigos. Kambarys buvo nukabinėtas atvirukais su Verakruso vaizdais ir kino aktorių nuotraukomis, smeigtukais pritvirtintais prie sienų.

– Ar tai tavo pirmasis kartas, branguti? – paklausė Rosarija.

Nežinau kodėl, bet atsakiau jai teigiamai.

Lapkričio 29

Basčiausi iš vietos į vietą kaip bangų blaškomas. Šiandien niekieno nekviestas ir net nepranešęs prisistačiau į Katalinos O'Haros namus. Ją užtikau visai atsitiktinai, buvo ką tik grįžusi, paraudusiomis akimis, beveik aiškus ženklas, kad verkė. Iš pradžių ji manęs neatpažino. Paklausiau, ko ji verkė. Meilės reikalai, atsakė. Turėjau prikąsti liežuvį, kad neleptelėčiau, jog jeigu jai kažko reikia šalimais – tai esu aš, pasirengęs viskam. Mes gėrėme viskį, man to reikia, pareiškė Katalina, paskui išvažiavome pasiimti iš darželio jos sūnaus. Katalina vairavo kaip kokia savižudė, ir man pasidarė bloga. Grįžtant namo, aš ant užpakalinės sėdynės žaidžiau su jos sūnumi, ir ji paklausė, gal aš noriş pasižiūrėti jos paveikslų. Pasakiau, kad noriu. Galiausiai mes užbaigėme pusbutelį viskio ir Katalina, užmigdžiusi savo sūnų, vėl pradėjo verkti. Tik nedrįsk prie jos artintis, pasakiau sau, ji juk MOTINA. Paskui pagalvojau apie kapus, apie pisimąsi kapinėse ir apie miegojimą kapinėse. Laimei, netrukus grįžo kita dailininkė, su kuria Katalina dalijosi studija, ir mes visi trys pradėjome ruošti vakarienę. Katalinos draugė taip pat išsiskyrusi, bet akivaizdžiai dėl to per daug neišgyvena. Mums bevalgant ji pasakojo anekdotus. Anekdotus apie dailininkus. Dar niekada nesu girdėjęs, kad moteris taip gerai pasakotų anekdotus (gaila, nė vieno nepamenu). Paskui nežinia kodėl jos pradėjo kalbėti apie Ulisą Limą ir Arturą Belaną. Anot Katalinos draugės, buvo toks dviejų metrų sunkiasvoris poetas, vienos MNAU tarnautojos pusbrolis, kuris jų ieško ir nori iškaršti kailį. Sužinoję, kad yra paieškomi, jie pradingo. Nepaisant to, Katalinos O'Haros tokia versija neįtikino; anot jos, mūsų draugai ieškojo pradingusių Sezarėjos Tinachero užrašų, paslėptų archyvuose ir Meksiko antikvariniuose knygynuose. Iš

jų išėjau apie dvyliktą nakties ir atsidūręs gatvėje staiga nesumojau, kur man eiti. Paskambinau Marijai, pasirengęs iškloti visą istoriją su Rosarija (netgi sandėliuke su Brigida patirtą *nuotykį*) ir melsti jos atleidimo, tačiau telefonas vis čirškė ir čirškė, bet niekas nekėlė ragelio. Visa Fontų šeima kažkur prasmego. Tuomet pasukau į pietinę miesto dalį, į Uliso Limos butą palėpėje. Atėjęs nieko neradau, tuomet nukulniavau atgal į centrą, Bukarelio gatvės link. Prieš pasukdamas į „Verakruso kryžkelę" žvilgtelėjau pro Amarijo kavinės langą (kavinė „Kito" jau buvo uždaryta). Prie vieno stalelio pamačiau Pančą Rodrigesą. Jis sėdėjo vienas, priešais jį – nebaigtas gerti balintos kavos puodelis. Pančas buvo įnikęs į knygą, viena ranka prilaikė puslapius, kad neužsiverstų, o jo veide atsispindėjo sustingusi gilaus skausmo išraiška. Retsykiais jis raukydavosi, ir tos grimasos žvelgiant iš lauko atrodė siaubingos. Arba jį taip smarkiai paveikė skaitoma knyga, arba jis kentėjo nuo dantų skausmo. Vieną akimirką jis pakėlė galvą ir apsižvalgė aplinkui, tarsi pajutęs, jog yra stebimas. Aš pasislėpiau. Kai vėl pažvelgiau pro langą, Pančas tebeskaitė, bet skausmingos išraiškos jo veide nebeliko. „Verakruso kryžkelėje" tą naktį dirbo ir Rosarija, ir Brigida. Pirmoji prie manę priėjo Brigida. Jos veide išskaičiau kartėlį ir apmaudą, podraug su atstumto žmogaus kančia. Nuoširdžiai sakau, kad man pasidarė jos gaila! Juk visi dėl ko nors kenčia! Paprašiau jos atnešti tekilos ir ramiai nusiteikiau išklausyti, ką ji buvo nusiteikusi man pasakyti. Paskui priėjo Rosarija ir pareiškė, jog jai nepatinka, kad aš rašau stovėdamas prie baro kaip koks našlaitis. Kad nėra nė vieno laisvo stalelio, atsakiau ir rašiau toliau. Mano eilėraštis vadinosi „Visi kenčia". Man nusišvilpt, kad į mane spokso.

Lapkričio 30

Vakar naktį atsitiko kai kas baisaus. Stovėjau „Verakruso kryžkelėje" atsirėmęs į barą ir rašiau dienoraštį pakaitomis su eilėmis (be jokio vargo galiu pereiti nuo vieno žanro prie kito), kai staiga baro gilumoje Rosarija su Brigida apsižodžiavo ir viena kitą išdėjo į šuns dienas. Pakaruokliški girtuokliai pasidaliję į vienos ir kitos palaikymo grupes pradėjo švilpti ir kitaip jas raginti. Man iš karto išgaravo visas rašymui reikalingas susikaupimas, todėl nutariau kaip galima greičiau dingti iš tos irštvos.

Atsidūręs gatvėje net nesuvokiau, kuri valanda, bet buvo vėlu, gaivus oras trenkė man į veidą, ir eidamas aš palengva atgavau jei ne įkvėpimą (kažin ar įkvėpimas egzistuoja?), tai bent jau nusiteikimą ir norą rašyti. Pasukau už kampo ties Kinų Laikrodžiu ir pajudėjau Siudadelos kryptimi, ieškodamas kavinės, kurioje

galėčiau tęsti rašymą. Praėjau ištuštėjusį ir vaiduoklišką Moreloso sodą, kurio pakraščiuose galima numanyti vykstant slaptą gyvenimą, siluetai ir pašaipos (arba kikenimas) iš vienišo praeivio (bent man taip pasirodė), kirtau Ninjos Heroesą[97], paskui – Pačeko aikštę (įamžinančią Chosė Emilijaus senelį, šiuo metu ji buvo tuštutėlė, be jokių šešėlių ir pajuokų). Kai jau ruošiausi pasukti iš Revilagigido į Alamidos pusę, iš vieno skersgatvio staiga išniro arba materializavosi Kimas Fontas. Jis mane mirtinai išgąsdino. Vilkėjo kostiumą ir ryšėjo kaklaraištį (bet tas kostiumas su kaklaraiščiu turėjo kažką tokio, kas niekaip nederėjo tarpusavyje), jis tempė kažkokią mergiotę, kurią tvirtai laikė suėmęs už alkūnės. Jie ėjo ta pačia kryptimi kaip ir aš, tik kita gatvės puse, ir aš kelias sekundes dvejojau, ką man daryti. Mergina, kurią Kimas tempė, buvo ne Anchelika, kaip nesąmoningai pamaniau vos juos pamatęs, nors jos ūgis bei sudėjimas ir sustiprino painiavą.

Mergiotės akivaizdžiai nebuvo pernelyg linkusi sekti paskui Kimą, bet taip pat negalėtum pasakyti, kad ji būtų smarkiai priešinusis. Ties Revilagigido posūkiu į Alamidą susigretinau su jais ir įdėmiai į juos žiūrėjau, tarsi norėdamas įsitikinti, kad tas naktinėtojas buvo ne vaiduoklis, o Kimas. Tuomet šis irgi mane pastebėjo ir išsyk pažino.

– Garsija Maderai! – suriko. – Eikš čia, žmogau!

Apsižvalgęs į vieną ir į kitą pusę perėjau gatvę, bet būti atsargiam nereikėjo (nes šiuo metu Revilagigido gatvė buvo tuščia, nesimatė jokios transporto priemonės), galbūt aš taip stengiausi užvilkinti susitikimą su Marijos tėvu. Kai atsidūriau kitoje gatvės pusėje, mergiotė pakėlė galvą ir pažvelgė į mane. Tai buvo Lupė, su kuria susipažinau Gerero kvartale. Neatrodė, kad ji mane prisimena. Aišku, visų pirma man šovė mintis, kad Kimas su Lupe ieško kokio nors viešbučio.

– Žmogau, tu kaip iš dangaus nukritai! – nusistebėjo Kimas Fontas.

Pasisveikinau su Lupe.

– Kaip sekasi? – paklausė ši su šypsena, nuo kurios man sustingo širdis.

– Aš ieškau šiai panelei prieglobsčio, – paaiškino Kimas. – Bet šiame kvartale nėra nė vieno suknisto viešbučio, kuris būtų daugmaž padorus.

– Na, čia tų viešbučių nemažai, – atkirto Lupė. – Geriau sakyk, kad nenori švaistyti pinigų.

– Pinigai ne problema. Jeigu jų turi – tai turi, o jeigu ne – tai ne.

Tik tuomet pastebėjau, kad Kimas baisiai susijaudinęs. Jo ranka, laikiusi Lupę, mėšlungiškai trūkčiojo, tarsi Lupės ranka tekėtų elektros srovė. Jis įnirtingai mirksėjo ir kramtė lūpas.

97 Pavadinta pagerbiant šešis jaunus Meksikos kariūnus, didvyriškai žuvusius per JAV ir Meksikos karą, 1847 m. rugsėjo 12 ir 13 d. Čapultepeko mūšyje.

– Ar patekot į bėdą? – paklausiau.

Kimas su Lupe kelias sekundes žvelgė į mane (regis, abu čia pat susprogs), paskui nusijuokė.

– Į supistą bėdą – pareiškė Lupė.

– Gal žinai tinkamą vietą, kur galėtume paslėpti šią jauną damą? – pasidomėjo Kimas.

Galbūt jis ir atrodė nervingas, bet taip pat ir neabejotinai laimingas.

– Ne, nežinau, – atsakiau tik tam, kad atsakyčiau.

– Tavo namuose turbūt – be šansų, ar ne?

– Visiškai be šansų.

– Kodėl neleidžiat man pačiai susitvarkyti su savo problemomis?

– Nes mano pagalbos niekas neišvengia! – mirktelėjo man Kimas. – Be to, žinau, kad tu nesugebėsi.

– Eime išgerti kavos, – pasiūliau, – gal ką nors sugalvosime.

– Nieko kito iš tavęs ir nesitikėjau, Garsija Maderai, – pareiškė Kimas. – Žinojau, kad manęs vieno mūšio lauke nepaliksi.

– Bet juk tave sutikau visai atsitiktinai! – nusistebėjau.

– Ak tie atsitiktinumai, – iš visų plaučių atsidūsėjo Kimas, lyg Revilagigido gatvės titanas, – nėra tokio dalyko kaip atsitiktinumai. Kai reikia, viskas yra nulemta. Prakeikti graikai tai vadino likimu.

Lupė pažvelgė į jį ir nusišypsojo, kaip šypsomasi bepročiams. Ji vilkėjo trumpučiu sijonėliu ir juodu nertiniu. Man pasirodė, kad tas nertinis yra Marijos, bent jau atsidavė Marija.

Mes perėjome dešine Viktorijos puse iki Doloreso. Ten užsukome į kažkokią kinų kavinukę. Atsisėdome priešais pamėkliškos išvaizdos tipą, kuris skaitė laikraštį. Kimas tiriamai apžvelgė kavinę, o paskui kelioms minutėms dingo tualete. Lupė nusekė jį akimis, ir staiga ji pažvelgė į jį įsimylėjusios moters akimis. Tą akimirką man neliko jokios abejonės, kad jiedu jau buvo sugulę arba ketina tai padaryti artimiausiu metu.

Kimas grįžo nusiplovęs rankas, veidą ir sudrėkinęs plaukus. Kadangi tualete nebuvo rankšluosčio, jis negalėjo nusišluostyti, vanduo čiurkšlėmis tekėjo jam per smilkinius.

– Šios vietos man primena vieną baisiausių akimirkų gyvenime, – pasakė.

Paskui nutilo. Mudu su Lupe taip pat tyliai sėdėjome ir laukėme.

– Kai buvau jaunas, susipažinau su vienu nebyliu, tiksliau, jis buvo kurčnebylis, – po trumpo apmąstymo tęsė Kimas. – Tas kurčnebylis dažnai užsukdavo į studentų pamėgtą kavinę, kurioje dažnai lankydavomės mes, grupelė draugų iš Architektūros fakulteto. Tarp mūsų buvo dailininkas Peresas Kamargas,

neabejoju, kad žinote jo darbus ar bent jau esate girdėję. Ir ten mes visada rasdavome kurčnebylį, kuris prekiavo pieštukais, žaislais, ženklų kalba spausdintomis kortelėmis, na, ir kitokiais mažmožiais, taip užsidirbdamas papildomų smulkių. Jis buvo visai malonus tipas ir kartais netgi prisėsdavo prie mūsų stalelio. Iš tikrųjų manau, kad kai kurie buvo tokie kvaili, kad laikė jį mūsų talismanu, ir ne vienas vien pramogos dėlei išmoko keletą gestų kalbos ženklų. O gal pats kurčnebylis mums juos parodė, dabar jau nepamenu. Kartą naktį aš atsitiktinai užsukau į panašią kinų kavinę Navartės kvartale ir kaktomuša susidūriau su kurčnebyliu. Nežinau, kokį velnią aš ten veikiau, tai nebuvo tas rajonas, kur dažnai užsukdavau, galbūt grįžau aplankęs kurią nors draugę, tiesiog tuo metu jaučiausi šiek tiek suirzęs, išgyvenau vieną iš savo pasikartojančių depresijų. Buvo vėlus metas. Kavinė buvo tuščia. Prisėdau prie baro ar prie stalelio netoli durų. Iš pradžių pamaniau, kad esu vienintelis kavinės lankytojas. Bet kai pakilęs nuėjau į tualetą (gal su reikalu, o gal niekam nematant paverkti), kavinės gilumoje, savotiškoje antroje salėje pamačiau kurčnebylį. Jis irgi sėdėjo vienas, skaitė laikraštį ir manęs nepastebėjo. Štai tokios tokelės. Jis manęs nepastebėjo einančio pro šalį, ir aš su juo nepasilabinau. Turbūt pajutau, kad jo džiugus nusiteikimas man dabar būtų nepakeliamas. Tačiau išėjus iš tualeto viskas pasirodė kitaip, ir aš nusprendžiau su juo pasisveikinti. Jis tebesėdėjo ten ir skaitė laikraštį, aš jam ištariau „labas“ ir šiek tiek stumtelėjau jo stalą, kad jis mane pastebėtų. Tuomet kurčnebylis pakėlė akis, atrodė kažkoks apsnūdęs, pažvelgė į mane, bet neatpažino, ir ištarė „labas“.

– Po velnių, – sušvokščiau aš, man net plaukai pasistojo piestu.

– Pagavai esmę, Garsija Maderai, – ištarė Kimas, su simpatija žvelgdamas į mane, – aš taip pat nusigandau. Atvirai kalbant, aš vos susivaldžiau ir nedėjau į kojas iš tos neaiškios kinų skylės.

– Nesuprantu, ko čia išsigąsti, – burbtelėjo Lupė.

Kimas tarsi jos neišgirdo.

– Aš vos susivaldžiau nesušukęs, – pasakė jis. – Mane sustabdė tik suvokimas, kad kurčnebylis manęs neatpažino ir kad nebuvau susimokėjęs. Nepaisant to, neįstengiau pabaigti kavos ir vos atsidūręs gatvėje be jokios gėdos moviau neatsigręždamas.

– Įsivaizduoju, – atsakiau.

– Jaučiausi taip, lyg išvydęs patį velnią, – patvirtino Kimas.

– Tas tipas kalbėjo normaliausiai, – pasakiau.

– Kuo puikiausiai! Jis pakėlė akis ir pasakė man „labas“. Po velnių, jo balsas buvo netgi labai melodingas.

– Na, koks jis velnias? – suprunkštė Lupė. – Žinoma, galėjo būti, niekada nežinai, nors aš nemanau, kad tai buvo šėtonas.

– Lupe, netikiu aš nei velniais, nei šėtonais. Čia tik toks išsireiškimas, moterie, – atšovė Kimas.

– O tu kaip manai, kas jis buvo? – paklausiau jo.

– Narkomanų skundikas. Policijos agentas, – atsakė Lupė, išsišiepusi iki ausų.

– Tu teisi, tikrai galėjo būti, – pritariau.

– Bet kodėl jam reikėjo prie mūsų apsimetinėti, kad jis nebylys? – nusistebėjo Kimas.

– Kurčnebylis, – pataisiau jį.

– Todėl, kad jūs buvote studentai, – tarė Lupė.

Kimas pažvelgė į ją, tarsi norėtų išbučiuoti.

– Kokia tu nuovoki, Lupita.

– Nesišaipyk iš manęs, – atšovė ji.

– Bet aš kalbu rimtai, velniai rautų.

Apie pirmą nakties išėjome iš tos kinų kavinės ir leidomės ieškoti viešbučio. Maždaug apie antrą visai tinkamą radome Rijo de la Losoje. Pakeliui jie man paaiškino, kas nutiko Lupei. Jos sąvadautojas mėgino ją nudėti. Kai paklausiau priežasties, jie atsakė – Lupė atsisakė dirbti vakarais, nes nusprendė mokytis.

– Sveikinu, Lupe, – pasakiau, – ir ką gi tu ruošiesi studijuoti?

– Šiuolaikinį šokį, – atsakė ji.

– Šokių studijoje kartu su Marija?

– Jo, su Paku Duarte.

– Tu taip paprastai ten užsirašei, net jokio egzamino nereikėjo laikyti?

Kimas pažvelgė į mane tarsi iš aukšto.

– Garsija Maderai, Lupė turi įtakingų draugų, ir mes visi pasirengę jai padėti. Jai nereikės laikyti jokių supistų egzaminų.

Viešbutis vadinosi „Mėnulio jaunatis“, ir priešingai, nei tikėjausi, apsižvalgęs po kambarį ir šnektelėjęs su registratūros tarnautoju, Kimas Fontas su Lupe atsisveikino, palinkėjo jai labos nakties ir įspėjo, kad ši niekur nekeltų kojos jam nepranešusi. Lupė atsisveikino su mumis kambario tarpduryje. Nelydėk mūsų, pasakė jai Kimas. Jau vėliau, kai mudu žingsniavome Reformos link, jis prisipažino davęs registratoriui šiek tiek arbatpinigių, kad priimtų Lupę be jokių klausimų, o ypač – ne per daug atvirautų, jei kas nors imtų domėtis.

– Bijau, kad jos sąvadautojas šiąnakt patikrins visus Meksiko viešbučius, – prasitarė jis.

Patariau jam, kad galbūt policija galėtų padėti kažkaip išspręsti šį reikalą, ar bent jau užkirstų tam tipui kelią.

– Nebūk kvailas, Garsija Maderai. Tasai Albertas turi bičiulių policijoje,

kitaip, kaip tu manai, kaip jis prasukinėtų savo darbelius? Visos Meksiko kekšės kontroliuojamos policijos.

– Kimai, žmogau, man sunku tuo patikėti, – nusistebėjau. – Galbūt ir pasitaiko policininkų, kurie gauna į leteną, kad nusisuktų į kitą pusę, bet kad visi...

– Prostitucijos verslą sostinėje ir visoje Meksikoje kontroliuoja policija, įsidėmėk kartą ir visiems laikams, – kirste nukirto Kimas. Ir netrukus pridūrė: – Mums čia niekas nepadės.

Ties Ninjos Heroesu jis sustabdė taksi. Prieš lipdamas į vidų primygtinai prašė pasižadėti, kad iš pat ryto prisistatysiu pas jį į namus.

Gruodžio 1

Pas Kimą nenuėjau, nes visą dieną krušausi su Rosarija.

Gruodžio 2

Eidamas pro Bukarelio kavinę susitikau Chasintą Rekeną.

Nuėjome pas gringą ir nusipirkome du gabalėlius picos. Bevalgant jis prasitarė, kad Arturas atliko pirmąjį visceralinio realizmo gretų valymą.

Aš suakmenėjau. Paklausiau, kiek buvo tokių, kuriuos jis išmetė. Penki, atsakė Rekena. Tikiuosi, kad aš nepakliuvau. Ne, tu nepakliuvai, patvirtino Rekena. Nuo tos naujienos man atlėgo. Pašalinti buvo Pančas Rodrigesas, Dieviškoji Oda ir trys man nepažįstami poetai.

Kol aš drybsojau lovoje su Rosarija, man atėjo į galvą, kad avangardinėje meksikiečių poezijoje prasidėjo pirmasis skilimas.

Visą dieną jaučiausi paniuręs, bet rašiau ir skaičiau kaip užvestas.

Gruodžio 3

Tenka pripažinti, kad lovoje man daug smagiau su Rosarija negu su Marija.

Gruodžio 4

Bet ką gi aš myliu? Vakar kiaurą naktį lijo. Pastato laiptai į lauką panėšėjo į Niagaros krioklius. Mylėjausi ir dariau apibendrinimus. Rosarija buvo fantastiška, bet eksperimento sėkmės dėlei aš jai to nepasakiau. Orgazmą ji pasiekė penkiolika kartų. Pirmuosius kartus turėjau jai užčiaupti burną, kad nepažadintų

kaimynų. Galiausiai man pasidarė baisu, kad jos neištiktų širdies smūgis. Retsykiais atrodė, kad ji tiesiog nualps mano glėbyje, arba ji išsiriesdavo taip, tarsi koks vaiduoklis kutentų jos stuburą. Aš nuleidau tris kartus. Paskui mes abu išėjome į koridorių ir maudėmės po lietumi, teškančiu iš laiptinių. Kaip keista: mano prakaitas – karštas, o Rosarijos – šaltas kaip roplio, turintis kažkokį saldžiarūgštį skonį (mano – aiškiai sūrus). Iš viso krušomės keturias valandas. Paskui Rosarija mane nušluostė, apsišluostė pati, akimirksniu sutvarkė kambarį (net nuostabu, kokia ta moteris darbšti ir ūkiška) ir atsigulė miegoti, nes rytojaus dieną jai reikėjo į darbą. Aš įsitaisiau už stalo ir parašiau eilėraštį, kurį pavadinau „15/3". Paskui iki paryčių skaičiau Viljamą Barouzą[98].

GRUODŽIO 5

Šiandien krušausi su Rosarija nuo dvyliktos iki pusės penkių nakties ir vėl viską fiksavau. Ji patyrė dešimt orgazmų, o aš – du. Visgi tam skyrėme daugiau laiko negu vakar. Kol Rosarija miegojo, rašiau eilėraščius ir atlikau šiokius tokius skaičiavimus. Per keturias valandas tu pasieki orgazmą penkiolika kartų, o per keturias su puse valandos turėtum pasiekti aštuoniolika kartų, o ne dešimt, kaip dabar. Toks pats santykis galioja ir man. Ar galimas daiktas, kad mus jau pradėjo veikti rutina?

Be to – dar yra Marija. Aš kiekvieną dieną apie ją galvoju. Labai norėčiau ją pamatyti, pasimylėti, pasikalbėti, paskambinti, bet iš tikrųjų nepajėgiu žengti nė žingsnio ta kryptimi. Kita vertus, kai šaltu protu vertinu savo seksualinius patyrimus su ja ir Rosarija, be jokios abejonės, turiu pripažinti, kad su Rosarija man viskas klostosi kur kas geriau. Aš bent jau daugiau visko išmokstu!

GRUODŽIO 6

Šiandien su Rosarija krušausi nuo trečios iki penktos valandos popiet. Ji patyrė du orgazmus, galbūt netgi tris, nežinau ir noriu, kad tie skaičiukai taip ir liktų paslaptis, o aš baigiau du kartus. Prieš jai išeinant į darbą papasakojau Lupės istoriją. Priešingai, negu tikėjausi, ji neparodė jokios užuojautos nei jai, nei Kimui, nei man. Papasakojau ir apie Lupės sąvadautoją Albertą ir, mano didelei nuostabai, ji išreiškė supratingumą, prikišusi jam vienintelį dalyką, bet ir tai negriežtai, kad jis užsiima sąvadavimu. Kai jai pasakiau, kad tasai Albertas gali

98 William Seward Burroughs (1914–1997) – JAV rašytojas avangardistas, dalyvavęs bytnikų judėjime. Išgarsėjo heroiną šlovinančiu romanu „Nuogi pusryčiai".

būti labai pavojingas tipas ir kad yra pavojus, jog suradęs jis gali Lupę sužaloti, ji atšovė, kad moteris, kuri palieka savo vyrą, nusipelnė to ir dar daugiau.

– Bet tau nėra dėl ko jaudintis, brangusis, – nuramino ji. – Tai ne tavo rūpestis, dėkui Dievui, savo tikrąją meilę turi greta savęs.

Rosarijos pareiškimas mane nuliūdino. Vieną akimirką įsivaizdavau tą man nepažįstamą Albertą su jo dideliausiu bybiu ir ilgiausiu peiliu ir nuožmią jo snukio išraišką, ir kažkodėl pagalvojau, kad pamačiusi jį gatvėje Rosarija turbūt susižavėtų juo. Maža to: nepaaiškinamu būdu tas tipas įsiterpė tarp manęs ir Marijos. Žodžiu, vieną akimirką aš įsivaizdavau Albertą besimatuojantį savo bybį virtuviniu peiliu, įsivaizdavau vienos dainos žodžius, žadinančius ir siūlančius, nors negalėčiau pasakyti ką, kuri kartu su nakties oru veržėsi pro langą (tas bloga lemiantis langas!), ir visa tai sykiu man sukėlė didelį liūdesį.

– Nenukabink nosies, branguti, – tarė Rosarija.

Dar įsivaizdavau Mariją, besimylinčią su Albertu. Ir Albertą, kuris pliaukši Marijai per sėdmenis. Dar – Anchеliką, besimylinčią su Panču (ačiū Dievui, bent su buvusiu realvisceralistu). Mariją, besimylinčią su Dieviškąja Oda. Albertą – kartu su Marija ir Anchelika. Albertą su Katalina O'Hara. Albertą, besikrušantį su Kimu Fontu. Na, o viską karūnavo, kaip pasakytų poetas, vaizdinys, kad Albertas artėja sėkla ištepliotų kūnų kilimu (tos spermos spalva ir tirštumas apgaulingai atrodė panašūs į kraują ir šūdą) prie kalvos, kur stoviu aš lyg suakmenėjęs, nors iš visų jėgų trokštu pabėgti į kitą pusę ir pasislėpti.

Gruodžio 7

Šiandien nuėjau į dėdės biurą ir viską jam papasakojau:

– Dėde, – sakau, – aš gyvenu su moterimi. Todėl namuose daugiau nenakvosiu, bet nei tu, nei teta neturite dėl ko jaudintis, nes aš tebevaikštau į fakultetą ir studijas, manau, pabaigsiu. Visa kita man klojasi puikiai. Sočiai pusryčiauju. Valgau dusyk per dieną.

Dėdė nužvelgė mane nepakildamas nuo rašomojo stalo.

– O iš ko tu žadi gyventi? Susiradai darbą, ar ji tave išlaiko?

Atsakiau, kad dar nežinau, o šiuo metu mano gana kuklius poreikius padengia Rosarija.

Jis panūdo sužinoti, kas toji moteris, su kuria aš gyvenu, ir aš pasakiau. Jam parūpo, ką ji veikia. Aš papasakojau, tik gal šiek tiek aptakiau, apie jos, baro padavėjos, darbą. Paklausė, kokio ji amžiaus. Nuo šios akimirkos, nepaisant mano išankstinės nuostatos, viskas buvo melas. Pasakiau, kad Rosarijai aštuoniolika,

nors esu kone tikras, kad jai kokie dvidešimt dveji, o gal net dvidešimt penkeri, taip man atrodo tik iš akies, nes niekada jos to neklausiau. Man atrodo netaktiška pešti tokią informaciją, nebent tai būtų jos pačios iniciatyva.

– Tik vieno tavęs prašau, kad neliktum kvailio vietoje, – pagrasino dėdė ir ištiesė man penkių tūkstančių pesetų čekį.

Prieš atsisveikinant dar išpešė pažadą, kad vakare paskambinsiu tetulei.

Nuėjau į banką išsigryninti čekį, o paskui slankiojau po kai kuriuos knygynus miesto centre. Užsukau į kavinę „Kito". Pirmąsyk ten nieko neradau iš pažįstamų. Ten papietavau ir grįžau į Rosarijos būstą, kur iki vėlumos skaičiau ir rašiau. Vakare vėl sutikau mirštantį iš nuobodulio Chasintą Rekeną. Išskyrus jį, tarė jis, nė vienas realvisceralistas į kavinę nekiša nosies. Visi čia bijo susitikti Arturą Belaną, nors tokia baimė visai nepagrįsta, kadangi čilietis jau kelios dienos dingęs kaip į vandenį. Anot Rekenos (neabejotinai didžiausio flegmos iš visų realvisceralistų), Belanas iš grupės pašalino ir daugiau poetų. Ulisas Lima diskretiškai laikosi antrame plane, bet iš visko sprendžiant Belano sprendimus palaiko. Paklausiau, kas šiuo atveju yra tie pašalintieji. Jis išvardijo du man nepažįstamus poetus ir Ancheliką Font, Laurą Chauregi ir Sofiją Chalves.

– Jis pašalino tris moteris! – nesusivaldžiau nešūktelėjęs.

Ant plauko kabo Moktesuma Rodrigesas, Katalina O'Hara ir jis pats. Chasintai, tu? Belanas su manimi nesiterliojo, nusiminęs atsiduso Rekena. O aš kaip? Ne, apie tave kol kas nieko negirdėti, dvejojančiu balsu atsakė Rekena. Aš paklausiau, kokia tokių pašalinimų priežastis? Bet jis nežinojo. Tik dar kartą patvirtino spėjimą, kurį buvo išsakęs pirma: laikinas Arturo Belano pamišimas. Paskui paaiškino (nors aš ir pats jau tai žinojau), kad Bretonas dažnai be jokių skrupulų šitaip elgdavosi. Belanas manosi esąs Bretonas, pridūrė. Tiesą pasakius, visi meksikiečių poezijos *capo di famiglia* tariasi esą Bretonai, atsiduso. Na, o ką sako pašalintieji? Kodėl nekuria naujos grupės? Rekena nusijuokė. Dauguma pašalintųjų, sako jis, netgi nenutuokia, kad yra pašalinti! O tiems, kurie žino, tas realvisceralizmas – visiškai nerūpi. Galima sakyti, kad Arturas jiems padarė paslaugą.

– Tai ir Pančui, ir Dieviškajai Odai nerūpi?

– Na, jiems gal ir ne visai. O visi kiti tiesiog atsikratė nereikalingo balasto. Dabar gali ramia širdimi prisidėti prie kaimo poetų arba padlaižiauti Oktavijui Pasui.

– Man Belano elgesys atrodo nedemokratiškas, – pasakiau.

– Teisybė, to tikrai nepavadinsi demokratija.

– Reikia su juo susitikti ir pasakyti, – pasiūliau.

– Niekas nežino, kur jis yra. Jiedu su Ulisu lyg skradžiai prasmego.

Paskui mes pro langus spoksojome į Meksiko naktį.

Lauke žmonės eina skubiau, susigūžę, atrodo jie taip, tarsi ne lauktų audros, o ta audra jau siautėtų čia. Nepaisant to, niekas nejaučia išgąsčio.

Paskui Rekena pradėjo pasakoti apie Chočil ir apie kūdikį, kurio ji laukiasi. Aš paklausiau, kaip jie jį pavadins.

– Francas, – atsakė Rekena.

Gruodžio 8

Iš neturėjimo ką veikti nutariau leistis į Belano ir Uliso Limos paieškas po sostinės knygynus. Venustjano Karansos gatvėje užėjau į antikvarinį Plinijaus Jaunesniojo knygyną. Donseleso gatvėje aptikau Lisardi knygyną, o tarp Mesoneso ir Pino Suareso gatvių – senąjį Rebekos Nodjer knygyną. Plinijaus Jaunesniojo knygyne vienintelis darbuotojas buvo mažas senukas. Itin paslaugiai aptarnavęs „vieną Meksiko koledžo mokslininką“ jis išdidžiai mane ignoravo ir netrukus užsnūdo kėdėje, šalia knygų krūvos. Aš nugvelbiau iš jo Marko Manilijaus[99] „Astronomiką“ su Alfonso Rejeso parašytu įvadu ir vieno Antrojo pasaulinio karo laikų japonų rašytojo „Nežinomo autoriaus dienoraštį“. Man regis, Lisardi knygyne mačiau Monsivaisą[100]. Nemačiom prisėlinau artyn pasižiūrėti kokią knygą jis varto, Monsivaisas netikėtai atsisuko, bet laikė knygą taip, kad pavadinimo neįžvelgiau, plačiai nusišypsojo man ir nuėjo pasikalbėti su vienu iš darbuotojų. Jo pakurstytas, nušvilpiau vieną universiteto išleistą arabų poeto Omaro Ibn al-Farido[101] knygutę ir „City Lights“ išleistą jaunųjų Šiaurės Amerikos poetų antologiją. Man išeinant Monsivaiso jau nebebuvo. Rebekos Nodjer knygyną prižiūri pati Rebeka Nodjer, visiškai akla, aštuoniasdešimtmetė, lazdele apsiginklavusi senolė, kuri rengėsi baltai, atkakliai derindama drabužius prie dantų protezų. Išgirdusi žingsnius (grindys buvo medinės, girgždančios), ji išsyk užkalbindavo knygyno lankytoją: sveiki, aš esu Rebeka Nodjer, ir taip toliau, galiausiai paklausdavo, kuo vardu „literatūros mylėtojas“, su kuriuo jai „teko garbė susipažinti“, ir kokios literatūros šis ieško. Mane domina poezija, sakau. Mano didelei nuostabai ponia Nodjer pareiškė, kad visi poetai yra dykaduoniai, bet lovoje jie visai neblogi. O ypač jeigu jiems trūksta pinigų, pridūrė.

---

99 Markas Manilijus (lot. Marcus Manilius) – I a. romėnų astrologas, vienos pirmųjų išlikusių astrologinių knygų, parašytų eilėmis, „Astronomika“ („Astronomicon“), autorius.

100 Carlos Monsiváis (1938–2010) – Meksikos rašytojas, literatūros ir meno kritikas, scenaristas, politinis aktyvistas ir žurnalistas.

101 Omar Ibn al-Farid (1181–1235) – arabų poetas sufijus, laikomas žymiausiu arabų mistiniu poetu, dalį eilėraščių yra parašęs apimtas ekstazės. Gamtos nebuvo apdovanotas gražia išvaizda, todėl didesnę gyvenimo dalį praleido vienatvėje kalnuose, užsiimdamas asketine praktika, bendraudamas tik su laukiniais žvėrimis, stengdamasis patirti vienovę su Dievu. Dar gyvas jis buvo vadinamas šventuoju.

Paskui paklausė, kokio aš amžiaus. Septyniolikos, atsakiau. Vaje, tai jūs visai dar snarglys! – šūktelėjo ji. O paskui: juk neketinate nugvelbti iš manęs knygų? Prisiekiau jai, kad nieku gyvu to nedaryčiau. Dar truputį šnektelėjome, ir aš išėjau.

Gruodžio 9

Meksikos bukinistų mafija niekuo nenusileidžia Meksikos literatų mafijai. Štai knygynai, kuriuose apsilankiau: Chuareso gatvės pusrūsyje įsikūrusį „Rūsio" knygyną, kurio darbuotojai (gausūs ir gerai uniformuoti) nenuleido nuo manęs akių, bet iš jo pavyko pasprukti su Rokės Daltono[102] eilėraščių knyga ir dar dviem – Lesamos Limos ir Enrikės Lino[103] – kūriniais. Prie San Chuano aikštės Arandos gatvėje esantį Meksikos knygyną aptarnavo trys samurajai, iš ten aš nugvelbiau vieną Othono knygą, vieną Amado Nervo (puikumėlis), ir Efraino Huertos pasakojimų knygelę. Pasifiko knygyne, esančiame tarp Bolivaro ir Rugsėjo 16-osios gatvių, nušvilpiau Šiaurės Amerikos poetų antologiją, išverstą Alberto Chiri[104], ir vieną Ernesto Kardenalio knygą. Pavakary paskaitęs, šį bei tą užrašęs ir pasikrušęs, užsukau į Centriniame pašte esantį Senojo Horacijaus knygyną, kuriame dirbo dvynės, iš ten išsinešiau Gamboa[105] romaną „Šventoji" – padovanosiu jį Rosarijai. Taip pat Keneto Firingo[106] poezijos antologiją, išverstą kažkokio daktaro Chulijo Antonijaus Vilos, jis dar parašė įvadą, kuriame neaiškia ir kupina klausimų maniera svarsto apie kelionę, kai šeštajame dešimtmetyje poetas Firingas lankėsi Meksikoje, apie „grėsmingą ir vaisingą kelionę", anot daktaro Vilos. Dar spėjau pригriebti knygą apie budizmą, parašytą kanalo „Televisa" keliautojo Alberto Monteso. Vietoj jos mieliau būčiau pasirinkęs buvusio pasaulio sunkiasvorių čempiono Adalberto Redondo autobiografiją, tačiau vienas iš didžiausių trukdžių gvelbiant knygas – o ypač tokiam naujokui kaip aš – kad pasirinkimą lemia galimybės.

Gruodžio 10

Orosko knygynas Reformos bulvare tarp Oksfordo ir Prahos gatvių: antologija „Devyni naujausi ispanų poetai", Roberto Desnoso[107] „Kūnai ir turtai" ir

102 Roque Dalton García (1935–1975) – Salvadoro poetas ir žurnalistas.

103 Enrique Lihn Carrasco (1929–1988) – Čilės poetas, dramaturgas, prozininkas.

104 Alberto Girri (1919–1991) – Argentinos poetas.

105 Federico Gamboa Iglesias (1864–1939) – Meksikos žurnalistas, prozininkas ir dramaturgas, laikomas vienu žymiausių natūralizmo atstovų Meksikoje.

106 Kenneth Fearing (1902–1961) – JAV rašytojas.

107 Robert Desnos (1900–1945) – prancūzų poetas siurrealistas, žurnalistas.

Borcheso „Brodžio pranešimas“. Miltono knygynas tarp Miltono ir Darvino gatvių: Vladimiro Holano[108] „Naktis su Hamletu ir kiti eilėraščiai“, Makso Žakobo[109] antologija ir Gunaro Ekeliofo[110] antologija. Knygynas „El Mundo“ Rijo Nasase: Bairono, Šelio ir Kitso poemų rinktinės, Stendalio „Raudona ir juoda“ (kurią jau perskaičiau) ir Lichtenbergo[111] „Aforizmai“, išversti Alfonso Rejeso. Vakare dėliodamas knygas kambaryje susimąsčiau apie Rejesą. Jis galėtų būti mano maža paguoda. Skaitydamas vien tik jo parašytus arba jo mėgstamus kūrinius galėjai pasijusti neapsakomai laimingas. Bet tai būtų per daug paprasta.

Gruodžio 11

Anksčiau aš niekur nespėdavau, o dabar laiko pakanka viskam. Leisdavau gyvenimą autobusuose ir metro, kasdien buvau priverstas belstis iš šiaurinės miesto dalies į pietinę ir atgal. Dabar visur vaikštinėju pėsčiomis, nemažai skaitau, daug rašau, kasdien myliuosi. Mūsų nuomojamame kambarėlyje dėl mano dažnų apsilankymų knygynuose jau pradeda kauptis nedidukė biblioteka. Paskutinis knygynas – „Ebro mūšis“: jo savininkas yra senučiukas ispanas Krispinas Samora. Regis, mes vienas kitam pajutome simpatiją. Savaime suprantama, knygyne didžiąją dienos dalį būdavo tuščia, o donas Krispinas mėgsta skaityti ir nepraleidžia progos ištisas valandas šnekučiuotis apie bet ką. Man irgi kartais reikia pasikalbėti. Jam prasitariau, kad vaikštau po knygynus ieškodamas dviejų dingusių bičiulių ir kad vogiau knygas, nes neturiu pinigų (donas Krispinas tučtuojau man padovanojo leidyklos „Porrua“ išleistą Euripido tomelį, išverstą tėvo Garibajaus), kad žaviuosi Alfonsu Rejesu, nes jis moka ne tik graikų ir lotynų, bet ir prancūzų, anglų ir vokiečių kalbas, ir kad aš jau nebevaikštau į paskaitas universitete. Viskas, ką pasakoju, jam atrodo juokinga, išskyrus tai, kad mečiau studijas, nes išsilavinimą turėti būtina. Poezija jam kelia nepasitikėjimą. Kai paaiškinau, kad aš irgi esu poetas, jis pasitaisė, kad „nepasitikėjimas“ nėra tinkamas žodis, nes jam teko pažinti keletą poetų. Jis panoro paskaityti keletą mano eilėraščių. Kai padaviau pluoštelį, akivaizdžiai mačiau, kad jis sumišo, bet baigęs skaityti nieko nepasakė. Tik paklausė, kodėl vartoju tiek negražių žodžių. Ką tuo norite

108 Vladimir Holan (1905–1980) – čekų poetas.

109 Max Jacob (1876–1944) – žydų tautybės prancūzų rašytojas. Jaunystėje bendravo su kubistais, skleidė jų estetines idėjas. 1909 m. patyręs regėjimus perėjo į katalikybę. Mirė koncentracijos stovykloje nuo plaučių uždegimo.

110 Gunnar Ekelöf (1907–1968) – švedų poetas, jo kūrybai įtakos turėjo prancūzų siurrealistai, Rytų estetika ir literatūra.

111 Georg Christoph Lichtenberg (1742–1799) – vokiečių rašytojas, mokslininkas.

pasakyti, done Krispinai? – paklausiau. Nešvankybių, keiksmažodžių, įžeidinėjimų. Ak, štai apie ką jūs. Matyt, tai dėl mano būdo. Vakare prieš išeinant donas Krispinas man padovanojo Sernudos[112] „Oknosą“ ir primygtinai prašė pasigilinti į šio poeto kūrybą, kuris, be viso kito, garsėjo ir sunkiu būdu.

Gruodžio 12

Palydėjęs Rosariją į darbą iki „Verakruso kryžkelės“ durų (visos padavėjos, neišskiriant nė Brigidos, mane maloniai pasveikino, tarsi aš jau priklausyčiau tai šeimos gildijai, ir visos buvo įsitikinusios, jog tapsiu svarbiu asmeniu Meksikos literatūroje), kojos pačios mane nepastebimai nuvedė iki Rijo de la Losos, iki „Pusmėnulio“ viešbučio, kuriame buvo apsistojusi Lupė.

Registratūroje, ne didesnėje už batų dėžę, ištapetuotą gėlėmis ir kraujuojančiais elniais, kuri dabar atrodė daug bjauresnė negu prisiminiau, kresnas tipas plačiais pečiais ir stambia galva pasakė, kad jokios Lupės čia nėra. Pareikalavau parodyti registracijos knygą. Tipelis pareiškė, kad ji neįmanoma, nes registracijos knyga visiškai konfidenciali. Teko meluoti, kad ji mano sesuo, kuri išsiskyrė su vyru, ir aš atėjau tik perduoti pinigų sumokėti už viešbutį. Registratoriaus sesuo turbūt buvo pakliuvusi į panašią situaciją, nes jis kaipmat tapo sukalbamesnis.

– Ar jūsų sesuo ta liauna juodukė, vardu Lupė?

– Jo, ta pati.

– Palauk čia, aš ją pakviesiu.

Kai registratorius nuėjo ieškoti Lupės, čiupau registracijos knygą. Lapkričio 30-osios naktį čia apsistojo kažkokia Gvadalupė Martines, tą pačią dieną užrašyti ir Suzana Alechandra Tores, Chuanas Aparisijus ir Marija del Mar Chimenes. Instinktas man kuždėjo, kad toji Suzana Alechandra Tores, o ne Gvadalupė Martines, ir bus Lupė. Nutariau nelaukti, kol grįš registratorius, ir strimgalviais užlėkiau laiptais į antrąjį aukštą prie 201 kambario, kuriame buvo apsistojusi Suzana Alechandra Tores.

Pasibeldžiau vieną vienintelį kartą. Anapus durų išgirdau žingsnius, uždaromo lango bildesį, kuždesius, vėl žingsnius, bet galiausiai durys atsidarė ir aš akis į akį susidūriau su Lupe.

Pirmąsyk mačiau ją taip išsidažiusią. Jos lūpos buvo nuteptos ryškaus purpuro spalva, blakstienos apsunkusios nuo tušo, o skruostai gausiai padengti skaistalais. Ji išsyk mane atpažino.

112 Luis Cernuda (1902–1963) ispanų poetas, vertėjas, literatūros kritikas.

– Jūs Marijos draugas, – neslėpdama džiaugsmo šūktelėjo ji.

– Leisk užeiti, – pasakiau. Lupė žvilgtelėjo sau už nugaros ir atvėrė duris plačiau. Kambarys buvo pilnas be tvarkos primėtytų moteriškų drabužių. Supratau, kad esame ne vieni. Lupė vilkėjo žaliu chalatu ir be paliovos rūkė. Vonios kambaryje išgirdau kažkokį krebždesį. Lupė žvilgtelėjo į mane, o paskui – į vonią, kurios durys buvo praviros. Pamaniau, kad tai koks nors klientas. Bet netrukus pastebėjau ant grindų numestą vieną lapą su piešiniais – naujojo realvisceralistų žurnalo maketą, ir tai privertė mane sunerimti. Man toptelėjo visiškai nelogiška mintis, kad vonioje galbūt yra Marija arba Anchelika, ir neišmaniau, kaip joms reikės paaiškinti, kaip aš atsidūriau „Pusmėnulio" viešbutyje.

Nė akimirkai nenuleisdama nuo manęs akių Lupė pastebėjo mano suglumimą ir nusikvatojo.

– Jau gali išeiti, tai tavo dukters draugas, – šūktelėjo.

Vonios durys atsilapojo, ir pasirodė Kimas Fontas, įsisupęs į baltą chalatą. Jo akys buvo pavandenijusios, ant veido matėsi lūpų dažų liekanos. Jis nuoširdžiai mane pasveikino. Rankoje laikė aplanką su naujojo žurnalo maketu.

– Va, matai, Garsija Maderai, – ištarė jis, – vis dirbu, nėra kada nė bluosto sudėti.

Paskui paklausė, ar buvau užėjęs į jo namus.

– Šiandien ne, – atsakiau ir prisiminiau Mariją. Staiga viskas pasirodė neapsakomai niekinga ir liūdna.

Visi trys susėdome ant lovos, mudu su Kimu – kraštuose, o Lupė palindo po apklotu.

Iš tiesų situacija buvo nepakenčiama.

Kimas šypsojosi, Lupė šypsojosi ir aš šypsojausi, bet nė vienas žodžio nedrįso pratarti. Koks nors pašalietis pagalvotų, kad susirinkome čia pasimylėti. Tokia mintis man pasirodė siaubinga. Vien apie tai pagalvojus man suvirpėjo kažkur papilvėje. Lupė su Kimu šypsojosi lyg niekur nieko. Tik dėl to, kad ką nors pasakyčiau, užsiminiau apie Arturo Belano atliktą realvisceralistų gretų valymą.

– Pats metas, – burbtelėjo Kimas. – Veltėdžius ir nemokšas reikia ginti lauk. Judėjime turi likti vien tyros sielos, tokie kaip tu, Garsija Maderai.

– Sutinku, – pritariau, – bet manau, kad kuo mūsų daugiau, tuo geriau.

– Ne, Garsija Maderai, skaičius – tai tik iliuzija. Šiuo atveju penki ar penkiasdešimt – yra vienas ir tas pats. Aš tą jau sakiau Arturui Belanui. Kapoti galvas. Siaurinti vidinį ratą, kol jis taps mikroskopiniu taškeliu.

Pamaniau, kad jis kliedi, ir nieko neatsakiau.

– Tu man sakyk, na, kur būtume nuėję su tokiu kvailiu kaip Pančas Rodrigesas? A?

– Nežinau, – gūžtelėjau pečiais.

– Gal jis tau atrodo geras poetas? Meksikos avangardinio meno pavyzdys?

Lupė nepravėrė burnos. Tik žiūrėjo į mus ir šypsojosi. Paklausiau Kimo, gal yra kokių žinių apie Albertą.

– Mūsų nedaug, ilgainiui liks dar mažiau, – paslaptingai atsakė Kimas. Nesupratau, ar jis kalbėjo apie Albertą, ar apie realvisceralistus.

– Pašalino ir Ancheliką, – pridūriau.

– Mano dukrą Anceliką? O Dieve, tai bent naujiena, vyruti, net neįtariau to. Kada tai įvyko?

– Nežinau, man papasakojo Chasintas Rekena, – atsakiau.

– Poetė, laimėjusi Lauros Damian premiją! Labai įžūlu! Sakau tai ne todėl, kad ji – mano duktė.

– Gal eime pasivaikščioti? – įsiterpė Lupė.

– Patylėk, Lupita, aš mąstau.

– Nebūk rakštis subinėje, Choakinai, ir manęs netildyk. Aš nesu tavo duktė, aišku?

Kimas sukikeno. Nuo to triušiško juoko jo veide beveik nevirptelėjo nė raumenėlis.

– Žinoma, nesi mano duktė. Tu nė trijų žodžių be klaidų neparašytum.

– Ko gero, manai, kad esu beraštė, šmiki tu? Žinoma, kad moku rašyti be klaidų.

– Ne, tu nemoki, – atsiduso Kimas, perdėtai stengdamasis mąstyti. Jo veidą iškreipė skausminga grimasa, kuri man priminė Pančo Rodrigeso veidą, matytą Amarijo kavinėje.

– Gerai, patikrink ir matysim.

– Jie neturėjo *taip* pasielgti su Anchelika. Bjauru žiūrėti, kaip tie niekšai žaidžia su žmonių jausmais. Reikėtų ko nors užkąsti. Man darosi bloga, – pasakė Kimas.

– Neišsisukinėk ir patikrink mano rašybą, – neatlyžo Lupė.

– Galbūt Rekena perdėjo, gal Anchelika pati išstojo. Kadangi jie pašalino Pančą...

– Pančas, Pančas, Pančas... Tas kalės vaikas yra niekas. Jis – tuščia vieta. Anchelikai nusispjaut, ar jį pašalins, ar nudės, ar skirs jam premiją. Jis toks pat kaip Albertas, – tyliai pridūrė jis, galvos mostu parodęs į Lupę.

– Liaukis, Kimai, gerai? Pasakiau tai tik todėl, kad jie draugavo!

– Ką pasakei, Kimai? – sukluso Lupė.

– Nieko, kas tau rūpėtų.

– Tada patikrink, kaip aš rašau, vyruti. Kas, tu manai, aš esu?

– Šaknis, – tarė Kimas.

– Tai – paprasta, duok man popieriaus ir pieštuką.

Išplėšiau lapą iš savo bloknoto ir padaviau jai rašiklį.

– Aš tiek ašarų praliejau, – atsiduso Kimas, kol Lupė įsitaisė lovoje: atstatė kelius ir atrėmė popieriaus lapą, – ir viskas veltui.

– Viskas turi susitvarkyti, – pasakiau.

– Ar kada nors skaitei Lauros Damian eilėraščius? – išsiblaškęs paklausė.

– Ne, neskaičiau.

– Še, pasižiūrėk. Ką pasakysi? – tarė Lupė, ištiesusi jam popieriaus lapą. Kimas suraukė antakį ir burbtelėjo: vidutiniškai. – Gerai, sakyk kitą žodį, tik kad būtų sunkesnis, sutarta?

– Išgąstis, – pasakė Kimas.

– Išgąstis? Tai juk paprasta.

– Man reikia pasikalbėti su dukterimis, – tarė Kimas. – Reikia pasikalbėti su žmona, su kolegomis, su draugais. Garsija Maderai, man reikia kažką daryti.

– Kimai, nusiramink, juk turi marias laiko.

– Klausyk, apie tai – nė žodžio Marijai, sutarta?

– Tik tarp mūsų, Kimai.

– Pažiūrėk. Na kaip? – paklausė Lupė.

– Puiku, Garsija Maderai, taip ir turi būti. Kurią nors dieną padovanosiu tau Lauros Damian knygą.

– Ei, pažiūrėk! – Lupė atkišo man popieriaus lapą. Žodį „išgąstis“ ji buvo parašiusi be klaidų.

– Geriau nebūna, – atsakiau jai.

– Apskretęs, – pasakė Kimas.

– Atsiprašau?

– Parašyk žodį „apskretęs“, – pakartojo Kimas.

– Oho, šitas tikrai sunkus, – tarė Lupė ir tučtuojau ėmėsi darbo.

– Taigi, apie tai – nė žodžio mano dukterims. Nė vienai – pasitikiu tavo žodžiu, Garsija Maderai.

– Žinoma, – pasakiau.

– O dabar bus geriau, jei išeisi. Aš dar šiek tiek pamokysiu tą neišmanėlę ispanų kalbos, o paskui irgi eisiu.

– Puiku, Kimai, iki pasimatymo.

Kai atsikėliau, lova pajudėjo ir Lupė kažką sumurmėjo, bet rašė nepakeldama akių nuo popieriaus. Pastebėjau kelis išbrauktus žodžius. Ji labai stengėsi.

– Jei pamatysi Ulisą su Belanu, perduok, kad jie negerai pasielgė.

– Gerai, jeigu pamatysiu, – gūžtelėjau pečiais.

– Tai ne pats geriausias būdas susirasti draugų. Arba juos išsaugoti.

Nenoromis nusijuokiau.

– Garsija Maderai, ar tau reikia pinigų?

– Ne, Kimai, tikrai ne, ačiū.

– Juk žinai, kad gali manimi pasitikėti. Juk aš irgi buvau jaunas ir kvaištelėjęs. O dabar eik. Mes irgi netrukus apsirengsime ir eisime kur nors užkąsti.

– Mano rašiklis, – pasakiau.

– Kas? – nesuprato Kimas.

– Aš jau eisiu. Noriu atsiimti rašiklį.

– Leisk jai užbaigti, – žvilgtelėjęs pro petį į Lupę pasakė Kimas.

– Na, pasižiūrėk, – atkišo popiergalį Lupė.

– Blogai, – tarė Kimas, – turėčiau tau iškaršti kailį.

Aš susimąsčiau apie žodį „nuskurėlis". Manau, kad ir aš neparašyčiau jo be klaidų. Kimas atsikėlė ir nuėjo į vonios kambarį. Išėjo laikydamas rankoje juodos ir auksinės spalvos rašiklį. Jis pamerkė man akį.

– Atiduok jam rašiklį ir rašyk su šituo, – pasakė Lupei.

Ji atidavė man rašiklį. Iki, atsisveikinau, bet ji man neatsakė.

Gruodžio 13

Paskambinau Marijai. Pasikalbėjau su tarnaite. Panelės Marijos nėra. Kada grįš? Nežinau, o kas skambina? Nenorėjau sakyti vardo ir padėjau ragelį. Užsukau į kavinę „Kito", tikėjausi, gal kas nors pasirodys, bet tai buvo beviltiška. Darsyk paskambinau Marijai. Niekas neatsiliepė. Pėsčiomis nuėjau iki Monteso, kur gyvena Chasintas. Namie nieko nebuvo. Tiesiog gatvėje sukramsnojau sumuštinį ir užbaigiau rašyti du vakar pradėtus eilėraščius. Vėl skambutis į Fontų namus. Šį kartą atsiliepė moteris, kurios iš balso nepažinau. Paklausiau, ar ji – ponia Font?

– Ne, – atsakė ji tokiu balsu, nuo kurio man plaukai pasišiaušė.

Akivaizdu, kad tai ne Marijos balsas. Bet ir ne tarnaitės, su kuria neseniai buvau šnekėjęs. Liko du variantai: arba tai buvo Anchelika, arba kokia pašalietė, galbūt kuri nors iš seserų draugių.

– Na gerai, o su kuo aš kalbu?

– O su kuo norėtum?

– Su Marija arba Anchelika,– atsakiau jausdamasis ir kvailai, ir išsigandęs.

– Aš esu Anchelika, – tarė balsas. – O su kuo kalbu?

– Su Chuanu, – atsakiau.

– Labas Chuanai, kaip sekasi?

Čia negali būti Anchelika, pamaniau, tai visiškai neįmanoma. Bet kita vertus, galvojau, tuose namuose – visi išprotėję, todėl, galėjo būti ir Anchelika.

– Viskas gerai,– atsakiau drebėdamas. – Gal yra Marija?

– Ne, jos nėra, – atsakė balsas.

– Gerai, tai vėliau paskambinsiu, – tariau.

– Gal nori ką nors jai perduoti?

– Ne! – surikau ir pakabinau ragelį.

Ranka paliečiau kaktą. Turbūt aš karščiuoju. Tą akimirką troškau būti namuose, su dėde ir teta, mokyčiausi arba žiūrėčiau televizorių, bet supratau, kad kelio atgal nebėra. Turėjau tik Rosariją ir jos nuomojamą kambarėlį.

Pats sau nepastebimai, regis, apsiverkiau. Ėjau kur akys mato Meksiko gatvėmis, o kai susivokiau, pasijutau besąs vienos iš niūrių Anahuako kvartalo gatvių viduryje, tarp leisgyvių medelių ir apsilupinėjusių sienų. Užėjau į kavinukę Teskoko gatvėje ir užsisakiau kavos su pienu. Atnešė vos drungną. Nežinau, kiek laiko ten prasėdėjau.

Kai išėjau, lauke jau buvo tamsu.

Iš kitos telefono būdelės paskambinau į seserų Font namus.

Vėl atsiliepė tas pats moteriškas balsas.

– Labas Anchelika, skambina Garsija Maderas, – pasisveikinau.

– Labas, – atsakė balsas.

Man svaigo galva. Gatvėje vaikiūkščiai žaidė futbolą.

– Aš mačiau tavo tėvą, – pasakiau. – Jis buvo su Lupe.

– Kaip tai?

– Viešbutyje, kur įtaisėme Lupę. Tavo tėvas buvo tenai.

– Ką jis ten veikė? – balsas buvo visiškai bespalvis, tarsi kalbėtume apie mėnulį.

– Palaikė jai draugiją, – atsakiau.

– Ar Lupei viskas gerai?

– Geriau nebūna, žydi kaip rožė, – atsakiau. – Ko nepasakyčiau apie tavo tėtį. Man regis, jis verkė, bet kai pamatė mane, jam lyg ir palengvėjo.

– Tikrai? – nustebo balsas – Ir ko gi jam verkti?

– Nežinau. Gal iš gailesčio, o gal – iš gėdos. Jis prašė nieko tau nesakyti.

– Ko nesakyti?

– Kad mačiau jį ten.

– A, – numykė balsas.

– Kada Marija grįš? Gal žinai, kur ji?

– Šokių studijoje, – atsakė balsas. – Aš irgi jau ruošiausi išeiti.

– Kur?

– Į universitetą.

– Gerai, tuomet iki.

– Iki, – tarė balsas.

Pėsčiomis grįžau iki Sulivano. Kirsdamas Reformos bulvarą netoli Kvautemoko statulos išgirdau kažką mane šaukiant.

– Rankas aukštyn, Garsija Maderai.

Atsisukęs pamačiau Ulisą Limą su Arturu Belanu ir netekau sąmonės.

Kai atsipeikėjau, pasijutau gulįs lovoje Rosarijos kambarėlyje, iš abiejų lovos pusių stovėjo Ulisas su Arturu ir bergždžiai man stengėsi sugirdyti kažkokią žolelių arbatą. Paklausiau, kaip čia atsidūriau, jie pasakė, kada aš apalpau, vėmiau, o paskui pradėjau kažką nerišliai malti. Papasakojau apie skambutį į Fontų namus. Pasakiau, kad nuo to aš ir sublogavau. Iš pradžių jie manimi nepatikėjo. Paskui atidžiai išklausė mano smulkų vėliausių nuotykių atpasakojimą ir išsakė savo nuomonę. Anot jų, problema buvo ta, kad aš kalbėjau ne su Anchelika.

– Ir tu tai žinojai, Garsija Maderai, todėl tau ir pasidarė bloga, – pareiškė Arturas, – nuo supisto sukrėtimo.

– Ką tokio aš žinojau?

– Kad tai buvo ne Anchelika, o kažkas kitas, – pridūrė Ulisas.

– Ne, aš nieko nežinojau, – gyniausi.

– Pasąmonėje tu žinojai, – tvirtino Arturas.

– Bet kieno tada buvo tas balsas?

Arturas su Ulisu nusijuokė.

– Iš tiesų atsakymas labai paprastas ir juokingas.

– Nekankink manęs, o greičiau pasakyk, – burbtelėjau.

– O tu pamąstyk, – neatlyžo Arturas. – Nagi, pajudink smegenis. Gal tai buvo Anchelika? Akivaizdu, kad ne. Tai gal Marija? Juo labiau. Kas tuomet lieka? Tarnaitė? Bet tuo metu, kai tu skambinai, ji jau būna išėjusi, kita vertus, juk pažinai jos balsą, kai pirmąsyk skambinai, ar ne?

– Teisybė – pritariau. – Tai buvo ne tarnaitė.

– Kas belieka? – paklausė Ulisas.

– Marijos mama ir Chorchitas.

– Nemanau, kad tai buvo Chorchitas?

– Ne, tikrai ne jis, – pritariau.

– Na, o ar įsivaizduoji šitaip apsimetinėjančią Mariją Kristiną?

– Vadinasi, Marijos mama vardu Marija Kristina?

– Jos toks vardas, – linktelėjo Ulisas.

– Aišku, kad tai buvo ne ji. Bet tada – kas? Daugiau nieko nebelieka.

– Yra vienas gana trenktas asmuo, galintis pamėgdžioti Anchelikos balsą, – pasakė Arturas, pasižiūrėjęs į mane. – Vienintelis tuose namuose, galintis iškrėsti tokį keistą pokštą.

Aš žvilgtelėjau į vieną, į kitą, o tuo tarpu mano mintyse jau ėmė palengva aiškėti atsakymas.

– Šilčiau, šilčiau... – ragino Ulisas.

– Kimas, – pasakiau.

– Daugiau nėra kam, – tarė Arturas.

– Tai kalės išpera!

Vėliau prisiminiau Kimo pasakotą istoriją apie kurčnebylį ir pagalvojau apie vaikų skriaudikus, kurie vaikystėje buvo skriaudžiami. Dabar, rašydamas aš jau nebe taip aiškiai kaip tada matau tą priežasties ir pasekmės efektą tarp kurčnebylio ir Kimo asmenybės susidvejinimo. Paskui perpykęs išlėkiau gatvėn ir iššvaisčiau galybę monetų beprasmiškiems skambučiams į Marijos namus. Kalbėjausi su jos mama, tarnaite, Chorchitu ir vėlyvu nakties metu – su Anchelika (šįkart jau iš tikrųjų su Anchelika), bet Marijos nė karto nebuvo, o Kimas nė sykio nepanoro atsiliepti.

Kurį laiką Ulisas Lima su Belanu man palaikė draugiją. Kol skambinėjau, daviau jiems paskaityti savo eilėraščių. Jie visai gerai juos įvertino. Tas realvisceralistų gretų valymas – gryniausias pokštas, pasakė Ulisas. O ar pašalintieji žino, kad tai tik pokštas? Aišku, kad nežino, kitaip nebūtų taip juokinga, paaiškino Belanas. Vadinasi, niekas nėra pašalintas? Aišku, kad niekas. O ką jūs veikėte visą šį laiką? Nieko, atsakė Ulisas.

– Yra vienas šunsnukis, kuris nori mus primušti, – prisipažino jie vėliau.

– Bet jis – vienas, o judu dviese.

– Tačiau mes nesame agresyvūs, Garsija Maderai, – atsiduso Ulisas. – Bent aš tai tikrai, o ir Arturas dabar aprimęs.

Tarp telefono skambučių į Fontų namus leidau vakarą su Chasintu Rekena ir Rafaeliu Barjosu kavinėje „Kito“. Papasakojau jiems, ką sakė Belanas su Ulisu. Turbūt jie aiškinasi Sezarėjos Tinachero reikalus, tepasakė jie.

Gruodžio 14

Realvisceralistams niekas NIEKO neduoda. Nei stipendijų, nei skilčių žurnaluose, netgi kvietimų į knygų skaitymus ir pristatymus.

Belanas su Lima panėšėja į vaiduoklius.

Jeigu „simonas“ reiškia „taip“, o „nel“ reiškia „ne“, tai ką tuomet reiškia „simonel“?

Šiandien aš prastai jaučiuosi.

Gruodžio 15

Donas Krispinas Samora nemėgsta kalbėti apie Ispanijos pilietinį karą. Ta proga aš ir paklausiau, kodėl jis savo knygynui davė tokį pavadinimą, kuris asocijuojasi su karu? Senukas prisipažino, kad tas pavadinimas sugalvotas ne jo, o buvusio savininko, pulkininko, kurį tame mūšyje lydėjo šlovė. Dono Krispino žodžiuose pajutau ironiją. Jo prašymu papasakojau apie visceralinį realizmą. Išsakęs keletą pastabų: „realizmas niekada nebūna visceralinis“ arba „viduriai priklauso svajonių pasauliui“ ir panašiai, kurios mane gerokai glumino, jis išplėtojo teoriją, kad nenusisekusiems jaunuoliams, be avangardinės literatūros, nebelieka kito pasirinkimo. Paklausiau, ką jis turi omenyje sakydamas „nenusisekę jaunuoliai“. Aš, pavyzdžiui, vargu ar esu nenusisekęs. Bent jau ne pagal Meksiko supratimą. Bet prisiminęs nuomojamą kambarėlį, kuriuo Rosarija dalijasi su manimi, pamaniau, kad gal jis ne taip jau ir klysta. Su literatūra nutinka tas pats kaip gyvenime, atsiduso donas Krispinas, galų gale tu vis tiek lieki niekšelio vietoje. Iki tol man atrodė, kad donas Krispinas kalba tik todėl, kad jam patinka. Visą laiką sėdėjau ant kėdės, o jis be paliovos vaikštinėjo, dėliodamas knygas iš vietos į vietą, arba valė dulkes nuo krūvomis sukrautų žurnalų. Tačiau vieną akimirką donas Krispinas atsisuko ir manęs pasiteiravo, kiek norėčiau už tai, kad pergulėčiau su juo. Matau, kad nesi pinigais aptekęs, ir tik todėl išdrįsau tau pasiūlyti. Aš buvau priblokštas.

– Jūs klystate, done Krispinai.

– Vaikine, tik neimk taip į širdį, žinau, esu senas, todėl ir siūlau tau sandorį, tarkim, savotišką atlygį.

– Done Krispinai, ar jūs – homoseksualistas?

Vos paklausęs suvokiau, kad tai kvailas klausimas, ir nuraudau.

Jo atsakymo nelaukiau.

– O tu pats ar manei, kad aš homoseksualistas? O tu ką – nesi? – nustebo donas Krispinas.

– Ojojoj, kaip aš netaktiškai pasielgiau, dėl Dievo, atleisk, jaunuoli, – atsiprašė donas Krispinas ir prajuko.

Mano troškimas kuo greičiau dingti iš knygyno „Ebro mūšis“ palengva nuslūgo. Donas Krispinas paprašė užleisti jam kėdę, nes juoko priepuolis jam galėjo sukelti infarktą. Nepaliaudamas manęs nuoširdžiai atsiprašinėti, jis pagaliau nusiramino, prašydamas suprasti, kad jis yra iš baikščiųjų homoseksualistų (o ką jau kalbėti apie mano amžių, Chuanitai!) ir seniai prarado kabinimo įgūdžius, kuriais per daug neišsiskyrė net tada, kai juose dar nematė nieko paslaptingo.

Tu veikiausiai manai, kad aš – tikras asilas, ir ne be priežasties, atsiduso. Paskui prisipažino, kad gal jau kokius penkerius metus su niekuo nėra miegojęs. Prieš man išeinant, už patirtus nepatogumus primygtinai įsiūlė „Porrúa“ išleistus Sofoklio ir Aischilo rinktinius raštus. Atsakiau, kad jokių nepatogumų nepatyriau. Bet man atrodė įžūlu atsisakyti jo dovanos. Jo, gyvenimas – tikra mėšlo krūva.

Gruodžio 16

Sunegalavau visai rimtai. Rosarija mane privertė gulėti lovoje. Prieš eidama į darbą užbėgo pas kaimynę pasiskolinti termoso ir paliko man puslitrį kavos. Bei keturias aspirino tabletes. Aš turiu karščio. Pradėjau ir užbaigiau rašyti du eilėraščius.

Gruodžio 17

Šiandien manęs apžiūrėti buvo atėjęs gydytojas. Apsižvalgė po kambarį, apžiūrėjo mano knygas, patikrino pulsą ir pamaigė įvairias kūno vietas. Paskui kertėje ėmė kažką kuždėtis su Rosarija, judindamas pečius, kad būtų įtikinamiau. Kai jis išėjo, Rosarijos paklausiau, kodėl ji pakvietė gydytoją prieš tai nepasitarusi su manimi. Kiek tau kainavo? – paklausiau. Tai nesvarbu, branguti, dabar svarbiausia esi tu.

Gruodžio 18

Visą popietę karščiavau, purtė šaltis. Staiga sykiu su Rosarija tarpduryje pasirodė teta su dėde. Maniau, kad pradedu kliedėti. Tetulė bloškėsi ant mano lovos ir apibėrė veidą bučiniais. Dėdė laikėsi santūriai, palaukė, kol teta nusiramins, o paskui paplekšnojo man per petį. Netruko pasipilti grasinimai, kaltinimai ir patarimai. Vienu žodžiu, jie norėjo mane tučtuojau išsivežti namo arba nugabenti į ligoninę nuodugniems tyrimams. Aš atsisakiau. Vėl pasipylė grasinimai, o kai giminaičiai pagaliau išsinešdino, aš isteriškai kvatojau, o Rosarija raudojo kaip kokia Marija Magdalena.

Gruodžio 19

Iš pat ryto pas mane atsilankė Rekena, Chočil, Rafaelis Barjosas ir Barbara Peterson. Paklausiau, iš kur jie sužinojo mano adresą. Iš Uliso su Arturu, atsakė

jie. Vadinasi, jie jau pasirodė? – paklausiau. Pasirodė ir vėl dingo, atsakė Chočil. Jie baigia rengti jaunųjų Meksikos poetų antologiją, paaiškino Barjosas. Rekena nusijuokė. Anot jo, tai netiesa. Gaila, nes vieną akimirką man šmėstelėjo viltis, kad į tą antologiją jie įtrauks ir mano eilėraščių. Dabar jiems tik rūpi prasimanyti pinigų kelionei į Europą, pasakė Rekena. O iš kur jie jų prasimano? Iš kur gi dar – į kairę ir į dešinę pardavinėja marihuaną, atsakė Rekena. Anądien sutikau juos Reformos bulvare su pilnutėle kuprine Akapulko auksinių. Negaliu patikėti, pasakiau (bet prisiminiau, kad kai paskutinį sykį juos mačiau, iš tikrųjų turėjo kuprinę). Man irgi davė šiek tiek, pasakė Chasintas, ir išsitraukė „žolės". Chočil pasakė, kad tokios būsenos man nederėtų rūkyti. Nuraminau ją, pasakęs, kad jaučiuosi kur kas geriau. Tau kaip tik ir nederėtų rūkyti, tarė Chasintas, jeigu nenori, kad mūsų kūdikis gimtų protiškai atsilikęs. Chočil atrėžė, kad marihuana vaisiui visai nekenkia. Nerūkyk, Chočil, paprašė Rekena. Vaisiui kenkia bloga nuotaika, dėstė Chočil, prasta mityba, alkoholis ir smurtas prieš motiną, o ne marihuana. Šiaip ar taip, nerūkyk, tarė Rekena. Jeigu ji nori rūkyti, tegul sau rūko, įsiterpė Barbara Peterson. Nesikišk, gringa, atrėžė Barjosas. Kai pagimdysi, daryk kaip išmanai, o dabar – turi susilaikyti, kirste nukirto Rekena. Kol mes rūkėme, Chočil nuėjo į kampą ir atsisėdo prie kartoninių dėžių, kuriose Rosarija laikė nenešiojamus drabužius. Arturas su Ulisu visai ne pinigus kaupia, pasakė ji (žinoma, negali nuneigti, jie šiokių tokių atsargų turi), bet jau baigia tvarkyti vieną tokį reikaliuką, nuo kurio visiems stogus nuraus. Mes pažiūrėjome į ją, laukdami paaiškinimo. Tačiau Chočil tylėjo ir daugiau nieko nepasakė.

Gruodžio 20

Šiąnakt su Rosarija mylėjausi tris kartus. Aš jau beveik sveikas. Vis dėlto dar geriu jos nupirktus vaistus, bet daugiau dėl to, kad jai įtikčiau.

Gruodžio 21

Jokių naujienų. Gyvenimas, regis, sustojo. Kasdien myliuosi su Rosarija. Kai ji išeina į darbą, rašau ir skaitau. Vakarais išlendu pasidairyti po Bukarelio barus. Kartais užsuku ir į „Kryžkelę", o padavėjos mane šoka aptarnauti pirmiausia. Ketvirtą valandą ryto grįžta Rosarija (kai dirba naktinėje pamainoje), mes ko nors lengvai užkandame, dažniausiai Rosarijos atnešto maisto iš baro. Paskui mylimės, kol ji užmiega, o aš sėdu rašyti.

Gruodžio 22

Šiandien rytą išėjau pasivaikščioti. Pirmiausia ketinau užsukti į „Ebro mūšį" ir iki pietų paplepėti su donu Krispinu, bet atėjęs knygyną radau užrakintą. Tada patraukiau kur akys mato ir mėgavausi ryto saule, kol nepastebimai atsidūriau prie Mesoneso gatvės, kur įsikūręs Rebekos Nodjer knygynas. Nors per pirmąjį apsilankymą aš jį išbraukiau iš sąrašo, vis dėlto nutariau užeiti. Viduje nieko nebuvo. Tarp knygų lentynų sklandė salsvas, įprastai mielas kvapas. Galinėje patalpoje išgirdau balsus ir supratau, kad neregė užsiėmusi kažkokiais savo reikalais. Nusprendžiau jos palaukti ir pradėjau vartyti senas knygas. Radau „Žiauriąją Ifigeniją" ir „Pasvirąją plokštumą", „Tikrus ir išgalvotus portretus" ir penkis „Patrauklumų ir skirtumų" tomus, visi Alfonso Rejeso, taip pat Chulijo Tori „Smulkiąją prozą" ir kažkokio niekada negirdėto Eduardo Kolino apsakymų knygą „Moterys", Tablados „Li-Po ir kitus eilėraščius" bei Renato Leduko „Keturioliką biurokratinių eilėraščių ir susigėdusį reakcionierių", Chuano de la Kabados[113] „Melodingus iracionalaus pasaulio incidentus" bei Chosė Revueltaso[114] „Dievą žemėje" ir „Žemės dienas". Kai nusibodo, prisėdau pintame krėsle. Vos atsisėdęs išgirdau riksmą. Pirmiausia, man šovė į galvą mintis, kad Rebeką Nodjer veikiausia kažkas užpuolė, ir nieko nelaukęs nukūriau ten. Už durų manęs laukė staigmena. Prie stalo Arturas Belanas ir Ulisas Lima vartė seną katalogą. Man įsiveržus į kambarį jie pakėlė galvas. Tada aš pirmąsyk pamačiau juos iš tikrųjų nustebusius. Ponia Rebeka žvelgė į lubas lyg apie kažką mąstytų ar būtų nugrimzdusi į prisiminimus. Nieko tokio neįvyko. Ji iš tikrųjų šūktelėjo, bet ne iš baimės, o iš nuostabos.

Gruodžio 23

Šiandien nieko naujo. O jei ir nutiko, tai geriau apie tai patylėti, nes vis tiek to nesupratau.

Gruodžio 24

Nelemtos Kalėdos. Paskambinau Marijai. Pagaliau man pavyko su ja pasikalbėti! Papasakojau jai apie Lupę, bet ši atšovė visa tai jau žinanti. O ką tu žinai? – pasidomėjau.

113 Juan de la Cabada (1899–1986) – meksikiečių rašytojas, įkūręs Revoliucinę rašytojų ir menininkų lygą.

114 José Revueltas Sánchez (1914–1976) – Meksikos rašytojas, eseistas, politinis aktyvistas.

– Na, kad ji metė savo sąvadautoją ir nusprendė mokytis šokių studijoje.

– O ar žinai, kur ji gyvena?

– Viešbutyje, – atšovė Marija.

– Ar žinai kokiame?

– Na žinoma, „Pusmėnulio" viešbutyje. Aš kiekvieną popietę einu jos aplankyti, vargšelė ten jaučiasi labai vieniša.

– Visai ji ne vieniša, nes tavo tėvas uoliai palaiko jai draugiją, – pareiškiau aš.

– Mano tėvas – šventas žmogus, ir iš kailio nertųsi dėl tokių niekingų pienburnių kaip tu, – atrėžė ji.

Nesupratau, ką ji turėjo omenyje sakydama „iš kailio nertųsi".

– Nesvarbu.

– Greičiau klok, kokį šūdą čia bandai pasakyt!

– Nerėk, – šaltai atsakė ji.

– Man reikia žinoti, kur įsipainiojau! Ir su kuo kalbuosi!

– Nerėk, – pakartojo ji.

Paskui pasakė, kad jai metas eiti, ir padėjo ragelį.

Gruodžio 25

Nusprendžiau niekada daugiau nesimylėti su Marija, nors Kalėdų metas, įtampa, sklindanti nuo žmonių, skubančių centrinėmis gatvėmis, vargšės Rosarijos planai (ji nori Naujuosius metus švęsti klube su manimi ir, žinoma, šokiais) tik sustiprino norą pamatyti Mariją, ją nurengti, pajusti jos liaunas kojas ant nugaros, netgi pliaukštelėti (jeigu tik ji panorės) per puikų riestą jos užpakaliuką.

Gruodžio 26

– Šiandien tau turiu staigmeną, pupuliuk! – vos įžengusi pro duris pareiškė Rosarija.

Ji apibėrė mane bučiniais, vis kartojo, kad mane myli, pasižadėjo netrukus kas dvi savaites perskaityti po knygą, kad priartėtų prie „mano lygmens", kas mane privertė susigėsti, ir galiausiai prisipažino, kad dar su niekuo nėra pasijutusi tokia laiminga.

Galbūt aš jau senstu, nes nuo jos begalinių plepalų mane ėmė krėsti šiurpas.

Po pusvalandžio išėjome ir pėsčiomis nukulniavome iki Lorenco Boturinio gatvėje įsikūrusio viešųjų pirčių komplekso „Actekų raštininkas".

Tokia tai buvo staigmena.

– Turime būti gražūs ir švarūs, kai Naujieji jau ant slenksčio, – tarė Rosarija, mirktelėjusi man.

Mielai čia pat būčiau trenkęs jai antausį ir pasišalinęs, kad daugiau niekada gyvenime jos nematyčiau. (Mano nervai pašliję.)

Visgi kai atvėrėme tas matinio stiklo pirties duris, mano dėmesį paslaptingai stipriai patraukė freska ar ištapyta siena.

Nežinomas dailininkas buvo nutapęs indėną, kuris susimąstęs kažką rašo ant lapo ar pergamento. Be jokios abejonės, tai ir buvo tasai actekų raštininkas. Jam už nugaros plytėjo šilto mineralinio vandens vonios, o tolėliau buvo nupiešti baseinai, išdėstyti po tris, kuriuose maudėsi indėnai ir konkistadorai, kolonijinių laikų meksikiečiai, dvasininkas Hidalgas ir Morelosas, imperatorius Maksimilianas ir imperatorienė Karlota, priešų ir draugų apsuptas Benitas Chuaresas, prezidentas Maderas, Karansa, Sapata, Obregonas, kareiviai įvairiomis uniformomis arba be uniformų, valstiečiai, Meksiko darbininkai ir kino aktoriai: Kantinflasas, Doloresa del Rijo, Pedras Armendarisas, Pedras Infantė, Chorchė Negretė, Chavjeras Solisas, Asevesas Mechija, Marija Feliks, Tintanas[115], Resortesas, Kalambresas, Irma Serano ir kiti, kurių nepažinau, nes jie buvo tolimiausiuose baseinuose ir tokie visai mažučiai.

– Kietai, ar ne?

Ekstazės apimtas įrėmiau rankas į klubus. Rosarijos balsas privertė mane krūptelėti.

Prieš mums įeinant į prieškambarį su savo rankšluosčiais ir muilu, pastebėjau, kad iš kiekvienos pusės termines vonias juosia akmeninės sienos. O už sienų, tarsi kokioje lygumoje arba užšalusioje jūroje, pamačiau neaiškius gyvūnus, galbūt gyvūnų (o gal augalų) šmėklas, kurios ramiai gulėjo ir laukė, besidauginančios šioje kunkuliuojančioje, bet tylioje apgultyje.

Gruodžio 27

Sugrįžome į „Actekų raštininką". Puikumėlis. Asmeniniai kambariai išklotikilimais, juose yra stalas, kabykla ir sofa bei cementinė kabina, kurioje yra dušas ir garo čiaupai. Garų vamzdžiai, kaip nacių filmuose, yra prie pat grindų. Durys tarp kambario ir kabinos sunkios, su akių lygyje (nors pagal architekto kanonus esu per aukštas ir turiu pasilenkti) įmontuota keliančia baimę visada aprasojusia

115 Germán Genaro Cipriano Gomez Valdés Castillo (1915–1973) – meksikiečių dainininkas, aktorius komikas, plačiau žinomas kaip Tintanas.

akute. Yra ir užkandinė. Užsisakėme du kokteilius „Cuba libre". Išsimaudėme, pasilepinome garinėje vonioje, pailsėjome ir išsidžiovinome ant sofos, vėl išsimaudėme. Pasimylėjome vonios kabinoje, apgaubti garų debesies, kuris gaivino mūsų kūnus. Dulkinomės, maudėmės, kol garai pradėjo gniaužti kvapą. Galima buvo įžvelgti tik rankas, kelius, kartais – pakaušį arba krūtų spenelius.

Gruodžio 28

Kiek eilėraščių esi parašęs?
Nuo tada, kai viskas prasidėjo, penkiasdešimt penkis.
Iš viso puslapių: 76
Iš viso eilučių: 2453
Jau galėtų būti knyga. Mano rinktiniai raštai.

Gruodžio 29

Šiąnakt, kol bare „Verakruso kryžkelė" laukiau Rosarijos, prie manęs priėjo Brigida ir užsiminė kažką apie bėgantį laiką.

– Įpilk man tekilos ir paaiškink, ką turi galvoje, – paprašiau.

Jos akyse įžvelgiau kažką, ko negalėčiau apibūdinti kitu žodžiu nei „pergalė", nors toji pergalė buvo liūdna ir kupina nevilties, pažymėta labiau mirties, o ne gyvenimo ženklais.

– Ką turėjau omenyje sakydama, kad bėga laikas? – pakartojo Brigida, pildydama mano taurę. – Kadaise tu buvai pašalietis, o dabar tapai vos ne šeimos nariu.

– Nerūpi man ta šeima, – atšoviau mąstydamas, kur, po velnių, prasmego Rosarija.

– Nenorėjau tavęs įžeisti, – ramino Brigida. – Ir ginčytis nenoriu. Šiomis dienomis su niekuo nenoriu pyktis.

Akimirką žiūrėjau į ją nežinodamas, ką sakyti. Mielai būčiau pasakęs: Brigida, esi kvaila kaip avis, bet aš irgi nenorėjau su niekuo pyktis.

– Tai va, – tęsė Brigida, žvilgtelėjusi atgal, tarsi apsidrausdama, ar neateina Rosarija. – Aš irgi norėčiau tave įsimylėti, patikėk, man būtų patikę su tavimi gyventi, duoti smulkioms išlaidoms, ruošti tau maistą, rūpintis, kai susergi, bet, matyt, taip nebuvo lemta. Tenka susitaikyti, kaip jau yra taip, ar ne? Bet būtų buvę šaunu.

– Su manimi kartu gyventi neįmanoma, – pasakiau.

– Koks jau esi toks, o bybį turi aukso vertą, – pareiškė Brigida.

– Dėkui, – burbtelėjau.

– Aš žinau, ką sakau, – patikino Brigida.

– O ką dar žinai?

– Ar apie tave? – dabar Brigida šypsojosi ir tai, pamaniau, yra jos pergalė.

– Aišku, kad apie mane, – atsakiau jai, ištuštinęs tekilos taurelę.

– Kad tu mirsi jaunas, Chuanai, ir negražiai pasielgsi su Rosarija.

Gruodžio 30

Šiandien vėl sugrįžau į Fontų namus. Šiandien aš negražiai pasielgiau su Rosarija. Atsikėliau anksti, kone septintą valandą ryto, ir be jokio tikslo išėjau paslampinėti po miesto centrą. Prieš išeidamas išgirdau Rosarijos balsą: palauk, tuoj atsikelsiu ir paruošiu tau pusryčius. Nieko jai nesakęs tylutėliai uždariau duris ir išėjau.

Kurį laiką vaikštinėjau lyg atsidūręs kitoje šalyje, mane pykino, jaučiausi išsekęs. Kai priėjau Sokalio aikštę, staiga man atsivėrė poros, pradėjo siaubingai žliaugti prakaitas, ir pykinimas praėjo.

Tuomet užvaldė nepasotinamas alkis ir užėjau į pirmą pasitaikiusią kavinukę „Naujasis Sibarisas“ Madero gatvėje, ten užsisakiau kavos su pienu ir sumuštinį su kumpiu.

Koks netikėtumas čia buvo išvysti prie baro sėdintį Pančą Rodrigesą. Jis buvo ką tik susišukavęs (plaukai dar buvo drėgni), akys paraudusios. Jis visai nenustebo mane pamatęs. Paklausiau, ką jis veikia tokiu ankstyvu metu taip toli nuo namų.

– Visą naktį daviausi su kekšėmis, – pasakė. – Gal vieną suknistą kartą pamiršiu tą, kurią tu irgi pažįsti.

Supratau, kad jis kalba apie Ancheliką. Sriūbtelėjęs kavos aš irgi pradėjau mąstyti apie Anchelika, apie Mariją, apie savo pirmuosius apsilankymus pas seseris Font. Jaučiausi laimingas. Jaučiausi alkanas. Pančas, priešingai, atrodė visai be ūpo. Norėdamas jį prablaškyti papasakojau, kad išėjau iš dėdės namų ir apsigyvenau su moterimi nuomojamame name kaip iš penktojo dešimtmečio kino filmų, bet Pančas nebuvo nusiteikęs manęs ar dar ko nors klausytis.

Surūkęs kelias cigaretes jis pasakė, kad norėtų pramankštinti kojas.

– O kur žadi eiti? – paklausiau, nors iš tiesų jau žinojau atsakymą, o jeigu jis nebus toks, kokio tikėjausi, buvau pasiruošęs griebtis visokių gudrybių ir jį iškvosti.

– Pas Anchelika, – tarė Pančas.

– Tu duodi, – pasakiau ir paskubomis baigiau pusryčiauti.

Pančas suskubo apmokėti mano sąskaitą (tai buvo pirmas kartas, kai jis tai padarė), ir mes išėjome į gatvę. Pajutau palengvėjimą kojose. Staiga Pančas jau nebeatrodė toks nusibaigęs, ir aš nebesijaučiau toks sumišęs ir neišmanantis, kaip toliau gyventi, veikiau atvirkščiai, rytmečio šviesa mus tarsi atšviežino, Pančas vėl jaunatviškai ir žvitriai slydo žodžių paviršiumi, o Madero gatvės avalynės parduotuvės vitrinos kuo puikiausiai atskleidė mano vidinį nusiteikimą: aukštas, malonių bruožų, nei nerangus, nei liguistai kuklus vaikinas, žengiantis plačiais žingsniais, jam iš paskos tursena kitas tipas, smulkesnis ir pečiuitesnis, jis ieško savo tikrosios meilės – ar bet ko kito, kas pasitaikys jo kelyje! Žinoma, tada dar nežinojau, ką mums yra paruošusi ši diena.

Pusę kelio Pančas buvo pakilios nuotaikos, draugiškas ir linksmas, tačiau kai priartėjome prie Kondesos kvartalo, jo nuotaika pasikeitė, regis, jį vėl užvaldė nuogąstavimai dėl keistų (ar veikiau teatrališkų ir paslaptingų) jo santykių su Anchelika. Problema yra socialinė nelygybė, niūriai prisipažino jis, tarp jo skurdžios darbininkiškos šeimos ir Anchelikos šeimos, įsitvirtinusios Meksiko smulkiosios buržuazijos klasėje.

Norėdamas pakelti jam ūpą pasakiau, kad, be abejo, *užmegzti* santykius būtų problema, bet kadangi santykiai *jau užmegzti*, praraja tarp klasių gerokai susiaurėja. Į tai Pančas atsakė klausimu, ką aš noriu pasakyti tuo, kad santykiai užmegzti, bet man jo klausimas atrodė toks paikas, kad užuot atsakęs, išrėžiau kitą klausimą: nejau Anchelika ir jis buvo du normalūs, tipiški ir nelankstūs smulkiosios buržuazijos ir proletariato atstovai.

– Taigi, kad ne, – susimąstęs atsakė Pančas, kai taksi, sustabdytas Reformos ir Chuareso sankryžoje, pasiutusiu greičiu gabeno mus į Kolimos gatvę.

Tai aš ir norėjau pasakyti, tariau, kadangi jis ir Anchelika buvo poetai, nėra svarbu, kad vienas priklauso vienai klasei, o kitas – kitai.

– Dar ir kaip svarbu, – pareiškė Pančas.

– Nepriimk visko pažodžiui, žmogau, – drąsinau jį ir kažkodėl jaučiausi nepaaiškinamai laimingas.

Į mūsų diskusiją nelauktai įsiterpė ir taksistas:

– Jeigu meilę jau pelnėte, tos kliūtys – niekai. Jeigu meilė yra – visa kita nesvarbu.

– Matai? – paantrinau aš.

– Nieko panašaus, – gūžtelėjo pečiais Pančas, – man nėra taip viskas aišku.

– Jūs pelnykit savo panelės pasitikėjimą, ir nemalkit to komunistinio šūdo, – išpoškino taksistas.

– Kokio komunistinio šūdo? – nesuprato Pančas.

– Na, apie visas tas socialines klases, – paaiškino taksistas.

– Vadinasi, jūs manote, kad socialinės klasės neegzistuoja? – nesuprato Pančas.

Vairuotojas kalbėjo su mumis spoksodamas į užpakalinio vaizdo veidrodėlį, tačiau dabar dešiniąją ranką uždėjo ant priekinio keleivio sėdynės krašto, o kairiąja tvirtai įsirėmė į vairą. Mes tikrai pakliūsime į avariją, pamaniau.

– Kur jau kur, tik ne meilėje. Čia mes, meksikiečiai, visi esame lygūs. Kaip prieš Dievą, – pareiškė taksistas.

– Kas čia per paistalai? – nusistebėjo Pančas.

– Kaip pavadinsi, taip nepagadinsi, – atšovė taksistas.

Čia Pančas su taksistu įsivėlė į diskusijas apie religiją ir politiką, o aš įsispoksojau į monotoniškai pro langą slenkančius Chuareso ir Šiaurinės Romos gatvių vaizdus ir užsisvajojau apie Mariją, apie tai, kas mane skyrė nuo jos, ir tai buvo ne socialinė klasė, o veikiau patirtis, tada susimąsčiau apie Rosariją ir apie mūsų nuomojamą kambarėlį, kur išgyvenau tiek nuostabių naktų, bet vis dėlto buvau pasirengęs iškeisti jas į kelias akimirkas su Marija, į galimybę persimesti su ja bent vienu žodžiu, į vieną jos šypseną. Taip pat mąsčiau apie savo dėdę ir tetą, netgi man pasirodė, kad juos mačiau tolstančius viena iš tų gatvių, kuriomis važiavome, jie ėjo susikibę už parankių ir nematė taksi, kuris pavojingai vinguriuodamas pradingo kitose gatvėse, pasinėręs į savo vienatvę kaip Pančas, taksistas ir aš buvome pasinėrę į savąją. Tuomet supratau, kad pastarosiomis dienomis kažkas nesiklostė, kažkaip pakriko mano santykiai su naujaisiais Meksiko poetais arba su naujomis moterimis mano gyvenime, tačiau kad ir kiek laužiau galvą, negalėjau suprasti, iš kur kilo ta problema, kodėl man už nugaros atsiveria praraja, kai tik pažvelgiu sau per petį, bet kita vertus, toji praraja manęs negąsdino, nes joje nebuvo monstrų, tik tamsa, tyla ir tuštuma, tie trys kraštutinumai, kurie kėlė man skausmą, tiesa, nestiprų, lyg kutenimą pilvo apačioje, kuris retsykiais panėšėjo į baimę. Sėdėjau prispaudęs veidą prie lango, kai įsukome į Kolimos gatvę, ir Pančas su vairuotoju nutilo, o gal tiesiog Pančas nutilo, tarsi susitaikęs su tuo, kad diskusija su vairuotoju pralaimėta, tada mudviejų su Panču tyla suspaudė man širdį. Iš taksi išlipome neprivažiavę Fontų namų.

– Čia vyksta kažkas keista, – pasakė Pančas, kai taksistas nutolo linksmai mus plūsdamas.

Iš pirmo žvilgsnio gatvė atrodė kaip visada, tačiau aš irgi pajutau kažką neįprasto, ir tai skyrėsi nuo to, ką taip aiškiai prisiminiau. Kitoje gatvės pusėje pastebėjau du tipus, sėdinčius geltonos spalvos kamaro automobilyje. Jie mus įdėmiai stebėjo.

Pančas mygo skambutį. Kelias begalybę užsitęsusias sekundes name niekas nekrepštelėjo. Vienas iš kamaro tipų, sėdėjęs keleivio vietoje, išlipo ir atsirėmė alkūnėmis į automobilio stogą. Pančas kelias sekundes jį stebėjo, paskui tyliai

pakartojo, kad čia dedasi kažkas keista. Tas tipas iš kamaro kėlė baimę. Prisiminiau savo pirmuosius apsilankymus pas seseris Font, kai stypsojau prie vartų ir stebeilijau į sodelį, kuris kupinas paslapčių atsivėrė prieš mano akis. Juk tai buvo visai neseniai, o man atrodė, kad nuo to laiko praėjo keleri metai. Pamatėme ateinantį Chorchitą. Priėjęs prie vartų jis davė mums kažkokį nesuprantamą ženklą ir sužiuro į tą pusę, kur stovėjo kamaro. Burnos neaušino pasisveikinimams, o mus įleidęs pro vartus, tučtuojau vėl juos užrakino. Sodelis man pasirodė apleistas. Namai irgi atrodė kažkokie pasikeitę. Chorchitas mus nuvedė prie paradinių durų. Pamenu, kad Pančas klausiamai pažvelgė į mane, o paskui atsisukęs apžvelgė gatvę.

– Ei, seni, neatsilik, – paragino jį Chorchitas.

Viduje mūsų laukė Kimas Fontas su žmona.

– Jau seniai buvo metas pasirodyti, Garsija Maderai, – tarė Kimas ir stipriai mane apkabino. Nesitikėjau iš jo tokio šilto sutikimo. Ponia Font vilkėjo tamsiai žaliu chalatu ir avėjo šlepetėmis, tarsi ką tik pakirdusi, nors kaip vėliau paaiškėjo, tą naktį ji nė bluosto nesudėjo.

– Kas čia vyksta? – paklausė Pančas žiūrėdamas į mane.

– Geriau paklaustum, kas nevyksta? – atsakė ponia Font, paglosčiusi Chorchitą.

Pasisveikinęs su manimi Kimas priėjo prie lango ir atsargiai pažvelgė į gatvę.

– Nieko naujo, tėti, – pasakė Chorchitas.

Staiga pagalvojau apie kamaro tipus ir palengva man ėmė aiškėti, kas galėjo atsitikti Fontų namuose.

– Vaikinai, mes pusryčiaujame, gal norit išgerti kavos? – paklausė Kimas.

Nusekėme paskui jį į virtuvę. Tenai už stalo pamatėme susėdusias Anchelika, Mariją... ir Lupę! Pančas nė kiek nenustebo ją pamatęs, o aš iš netikėtumo net žagtelėjau.

Dabar man sunku prisiminti, kaip viskas klojosi paskui, ypač dėl to, kad Marija su manimi pasisveikino taip, tarsi mes niekada nebuvome susipykę, tarsi mūsų santykiai galėjo būti tuojau pat atnaujinti. Tik pamenu, kad draugiškai pasisveikinau su Anchelika ir su Lupe ir kad Marija pakštelėjo man į skruostą. Paskui mes gėrėme kavą ir Pančas paklausė, kas čia dedasi. Pasipylė įvairūs audringi paaiškinimai, ir ponia Font su Kimu pradėjo kivirčytis. Anot ponios Font, dar niekada Naujųjų metų išvakarėse ji taip siaubingai nesijautė. Kristina, pagalvok apie skurdžius, atšovė Kimas. Ponia Font apsipylusi ašaromis išėjo iš virtuvės. Anchelika nusekė paskui ją, ir Pančą tai privertė sukrusti, bet iš to nieko neišėjo: jis pakilo, nusekė paskui Anchelika iki durų, o paskui vėl sugrįžo į savo vietą. Kimas su Marija paeiliui man paaiškino situaciją. Sąvadautojas

surado Lupę „Pusmėnulio“ viešbutyje. Po konflikto, kurio smulkmenų nelabai supratau, Kimui su Lupe pavyko iš viešbučio pasprukti ir parsigauti namo. Tai nutiko prieš porą dienų. Sužinojusi apie tai ponia Font paskambino policijai, ir netrukus atvyko patrulių ekipažas. Jie pareiškė, kad jeigu Fontai nori pateikti skundą, privalo važiuoti į komisariatą. Kai Kimas jiems pasakė, kad Albertas su savo sėbru tyko jų kitoje gatvės pusėje, patruliai nuėjo pasikalbėti su Lupės sąvadautoju, ir pro grotuotus vartus Chorchitas pamatė, kad tai veikiau panėšėjo į geriausių draugelių susitikimą. Arba Alberto sėbras, anot Lupės, taip pat buvo policininkas, arba policija gavo pakankamą kyšį, kad nekreiptų dėmesio. Nuo šios akimirkos prasidėjo oficiali Fontų namų apsiaustis. Patruliai išvažiavo. Ponia Font vėl paskambino į policiją. Atvažiavo kitas patrulių ekipažas, ir rezultatas buvo tas pats. Vienas pažįstamas telefonu patarė Kimui kaip nors iškentėti apgultį, kol praeis šventės. Anot Chorchito, kuris vienintelis turėjo parako pašnipinėti įsibrovėlius, kartais privažiuodavo kita mašina, oldsmobilis, sustodavo šalia kamaro, Albertas su sėbru persimesdavo keliais žodžiais su atvykėliais ir tariamai išsigandę demonstratyviai skubiai pasišalindavo žvygindami padangas bei pašėlusiai mygdami klaksoną. Po kokių šešių valandų jie grįždavo, o juos pakeitęs automobilis pasišalindavo. Tie nesuskaičiuojami išvažiavimai ir grįžimai pakirto namų gyventojų dvasią. Ponia Font iš viso atsisakė kelti koją į gatvę, bijodama, kad jos nepagrobtų. Atsižvelgdamas į susiklosčiusią padėtį Kimas taip pat niekur nėjo, motyvuodamas tuo, jog yra atsakingas už šeimą, nors, man regis, jis tiesiog bijojo, kad jo nepriluptų. Tik Marija su Anchelika išdrįso išeiti už vartų, tik kartą ir atskirai, bet pasekmės buvo nemalonios: Ancheliką jie išplūdo, o Mariją, kuri drąsiai ėjo pro pat kamaro, jie sučiupę grabinėjo ir dar skėlė keletą antausių. Kai pasirodėme mes, vienintelis Chorchitas išdrįso eiti mums atrakinti vartų. Vos išklausęs pasakojimo apie buvusius įvykius Pančas iškart sureagavo.

Jis ruošėsi eiti gatvėn ir išmalti tam Albertui marmūzę.

Su Kimu vienas per kitą stengėmės jį perkalbėti, bet nebuvo ką daryti. Ketvirtį valandos pasikalbėjęs akis į akį su Anchelika, Pančas patraukė tiesiog į gatvę.

– Ei, Grasija Maderai, palaikyk man kompaniją, – pakvietė jis, ir aš kaip paskutinis kvailys nusekiau paskui. Išėjus Pančo karingumas keliskart nuslūgo. Atrakinome vartus raktu, kurį mums davė Chorchitas, atsisukę pažvelgėme į namą ir, man regis, pastebėjau pro svetainės langą mus stebintį Kimą, o ponią Font – pro antrojo aukšto langą. Supistas reikalas, nusikeikė Pančas. Nežinojau, ką atsakyti. Kas iš viso prašė jo išsižioti?

– Mano istorija su Anchelika baigta, – ištarė Pančas, vieną po kito bandydamas raktus, bet niekaip nerado tinkamo.

Kamaro sėdėjo trys tipai, o ne du, kaip man pasirodė ryte. Pančas ryžtingu žingsniu prisiartino prie jų ir paklausė, kokio velnio jiems čia reikia. Aš stovėjau per kelis metrus atokiau, ir Pančo siluetas užgožė man tą Lupės sąvadautoją. Nei aš jo galėjau įžiūrėti, nei jis manęs. Išgirdau tik balsą, jo tembras buvo skambus kaip rančero dainininko – arogantiškas, bet nešiurkštus, ir niekuo nepriminė to, kokį aš buvau įsivaizdavęs. Jame nesijautė nė kruopelytės abejonės, ir tai buvo žiauri Pančo priešingybė, šis arba vebleno, arba kalbėjo per greitai ir per daug artėjo prie įžeidinėjimų ir agresijos. Tą akimirką, po visų ryto nutikimų, galiausiai suvokiau, kad tie tipai pavojingi, ir tenorėjau, kad mudu su Panču kuo greičiau grįžtume į Fontų namus. Bet Pančas jau metė iššūkį Albertui.

– Lipk iš geldos, ožy, – šūktelėjo jis.

Albertas nusijuokė. Jis kažką pasakė, bet aš nesupratau ką. Jo bendras atidarė dureles ir išlipo iš automobilio. Toks vidutinio ūgio, juodbruvas ir jau gerokai aptukęs tipas.

– Dink iš čia, bičeli. – Aš ne išsyk supratau, kad jis kreipiasi į mane.

Pamačiau, kaip Pančas per žingsnį atsitraukia ir iš automobilio išlipa Albertas. Paskui viskas įvyko stulbinamai greitai. Albertas priėjo prie Pančo (iš pradžių maniau, kad nori jį pabučiuoti), ir Pančas pargriuvo ant žemės.

– Palik jį, bičeli, – iš kitos pusės patarė juodbruvas tipas, alkūnėmis pasirėmęs į automobilio stogą. Aš jo nesiklausiau. Padėjau Pančui atsikelti nuo žemės, ir grįžome prie namo vartų. Ten aš darsyk atsisukau į juos. Abu tipai vėl sėdėjo geltonajame kamaro ir turbūt juokėsi iš mūsų.

– Gavai į snukį, ar ne? – išlindęs iš krūmų paklausė Chorchitas.

– Tas šunsnukis turėjo pistoletą, – tarė Pančas. – Jei būčiau trenkęs atgal, jis būtų mane nušovęs.

– Taip ir maniau, – pasakė Chorchitas.

Aš tai nemačiau jokio pistoleto, bet nutylėjau.

Abu su Chorchitu nuvedėme Pančą į vidų. Einant akmenimis grįstu takeliu priebučio link, Pančas pareiškė, kad nori būti nuvesdintas į seserų namelį, taigi mes pasukome per sodą. Likusi dienos dalis buvo kažkokia liūdna.

Pančas užsidarė namelyje su Anchelika. Tarnaitė atėjo gana vėlai, ėmėsi ruošos darbų, bet vien maišėsi visur ir trukdė. Chorchitas panūdo eiti pas draugą, bet tėvai jo neišleido. Mes su Marija ir Lupe sumanėme pažaisti kortomis sodelio gilumoje, ten, kur įvyko mūsų pirmieji pokalbiai. Vieną akimirką man pasirodė, kad mes kartojame tuos pačius judesius, kaip tuomet, kai ką tik susipažinome, kai Pančas su Anchelika užsidarydavo namelyje ir liepdavo mums išeiti. Tačiau dabar viskas buvo kitaip.

Pietų metu, kai visi susėdome virtuvėje už stalo, ponia Font pareiškė, kad nori skirtis. Kimas nusijuokė ir parodė ženklą, reiškiantį, kad jo žmona kvanktelėjo. Pančas pravirko.

Paskui Chorchitas įjungė televizorių ir jiedu su Anchelika sėdo žiūrėti dokumentinio filmo apie vorus. Ponia Font mums, pasilikusiems virtuvėje, užplikė kavos. Tarnaitė prieš išeidama pareiškė, kad rytoj neateis. Kimas persimetė su ja keliais žodžiais ir įdavė voką. Marija paklausė, ar tai – pagalbos prašymas. Dėl Dievo, dukra, pasakė Kimas, juk telefono linijos mums dar neatjungė. Tai jos naujametė premija.

Net nepastebėjau, kada išėjo Pančas. Nepamenu, kada apsisprendžiau ten nakvoti. Tik žinau, kad Kimas po vakarienės pasivedė mane į šalį ir padėkojo už sprendimą.

– Nieko kito iš tavęs ir nesitikėjau, Garsija Maderai, – tarė.

– Padėsiu viskuo, kuo tik galėsiu, – atsakiau kaip paskutinis mulkis.

– Dabar pamirškime visas kvailystes, kurios tarp mūsų buvo, ir susitelkime į pilies gynybą, – pasakė.

Nesupratau, ką jis vadino kvailystėmis, bet suvokiau, ką reiškia pilies gynyba. Nutariau verčiau patylėti ir linktelėjau galva.

– Bus geriau, jei mergaitės miegos namuose, pats supranti – tik iš saugumo sumetimų. Kai situacija tokia pavojinga – geriausia karius sutelkti į vieną vietą.

Mes sutarėme visais klausimais. Tą naktį Anchelika miegojo svečių kambaryje, Lupė – svetainėje, o Marija – Chorchito kambaryje. Aš nusprendžiau eiti į seserų namelį, galbūt genamas vilties, kad Marija mane aplankys, bet kai palinkėjęs labos nakties išėjau, tik veltui laukiau, įsitaisęs Marijos lovoje, apsvaigintas Marijos kvapo, su sesers Chuanos eilių tomeliu rankose, bet skaityti nepajėgiau. Galiausiai neištvėręs atsikėliau ir išėjau į sodą pavaikštinėti. Iš kažkurio Gvadalacharos gatvės arba Sonoros bulvaro namo atsklido prislopinti vakarėlio šurmulio garsai. Priėjęs prie gyvatvorės žvilgtelėjau gatvėn: geltonasis kamaro, nors ir tuščias, tebestovėjo ten pat. Grįžau prie namo, svetainės lange degė šviesa. Prikišęs ausį prie durų išgirdau prislopintus balsus, bet nesupratau, kieno jie. Skambinti į duris neišdrįsau. Apėjęs aplink namą pro virtuvės duris patekau į vidų. Svetainėje ant sofos sėdėjo Marija ir Lupė. Užuodžiau marihuanos kvapą. Marija vilkėjo raudonos spalvos naktiniais marškiniais, kuriuos aš iš pradžių palaikiau suknele su baltais nėriniais. Piešinys ant krūtinės vaizdavo ugnikalnį, lavos upes ir beveik sunaikintą kaimą. Lupė dar nebuvo persirengusi pižama, jei tik tokią turi, kuo aš labai abejoju, ji tebevilkėjo mini sijonėliu ir juoda palaidine, o išsitaršę plaukai jai teikė žavesio ir paslaptingumo. Mane pamačiusios merginos nutilo. Labai knietėjo paklausti, apie ką jos kalbėjo, bet

aš tiesiog prisėdau šalia ir pasakiau, kad Alberto automobilis tebestovi gatvėje. Jos tą žinojo.

– Dar niekada metai nesibaigė taip keistai, – ištariau.

Marija pasiūlė išgerti kavos ir pakilusi išėjo į virtuvę. Aš nusekiau iš paskos. Belaukiant, kol užvirs vanduo, apkabinau ją iš nugaros ir pasakiau, kad noriu su ja pasimylėti. Ji nieko neatsakė. Tyla – sutikimo ženklas, pamaniau, ir ėmiau bučiuoti jos kaklą ir pakaušį. Marijos kvapas, tasai kvapas, kurį aš jau buvau primiršęs, mane taip įaudrino, kad pradėjau tirtėti. Išsyk nuo jos atšlijau ir atsirėmiau į virtuvės sieną. Vieną akimirką išsigandau, kad neteksiu pusiausvyros ir čia pat krisiu be sąmonės, reikėjo susikaupti, kad atsigaučiau.

– Garsija Maderai, tu esi labai geros širdies, – pasakė ji, nešdama iš virtuvės padėklą su trimis garuojančio vandens puodeliais, „Nescafe“ ir cukrumi. Nusekiau paskui ją kaip lunatikas. Labai norėjau sužinoti, ką ji turėjo omenyje sakydama, kad esu labai geros širdies, bet ji daugiau su manimi nesikalbėjo.

Netrukus supratau, kad mano buvimas čia nepageidaujamas. Marija su Lupe turėjo viena kitai daug ką pasipasakoti, o aš nieko iš jų kalbų nesupratau, vieną akimirką atrodė, kad jos kalba apie orą, o kitą – jau apie pavojingą sąvadautoją Albertą.

Grįžęs į seserų namelį pasijutau toks pavargęs, kad net šviesos nedegiau.

Patamsyje apgraibomis pasiekiau Marijos lovą, orientavausi vien pagal silpnutę šviesą, net nežinau, ar ji sklido iš didžiojo namo, ar iš kiemo, ar tai buvo mėnesiena, kritau kniūbsčias net nenusirengęs ir tuoj pat užmigau.

Nežinau, nei kuri buvo valanda, nei kiek laiko ten miegojau, tik suvokiau, kad jaučiuosi gerai, ir kai nubudau, tamsoje mane glostė moteris. Išsyk net nesupratau, kad tai ne Marija. Kelias sekundes maniau, kad sapnuoju, arba kad esu beviltiškai pasiklydęs nuomojamame bute su Rosarija. Apkabinau ją ir prisitraukiau, norėdamas tamsoje įžiūrėti veidą. Tai buvo Lupė, besišypsanti lyg voras.

Gruodžio 31

Naujuosius atšventėme, kaip daugelis sako, šeimos būrelyje. Kiaurą dieną tai užeidavo tai išeidavo artimiausi šeimos draugai. Nedaug jų buvo: poetas, du tapytojai, architektas, jaunesnioji ponios Font sesuo ir velionės Lauros Damian tėvas. Pastarojo pasirodymas buvo paženklintas keisto ir paslaptingo elgesio. Kimas nesiskutęs, su pižama sėdėjo svetainėje ir spoksojo į teliką. Aš atidariau duris, ir ponas Damianas įėjo nešinas didele raudonų rožių puokšte, kurias padavė man nerangiai ir droviai. Kai nunešiau gėles į virtuvę ir ieškojau vazos ar

ko nors joms pamerkti, girdėjau, kaip jis pasakojo Kimui apie kasdienio gyvenimo sunkumus. Paskui kalba pasisuko apie šventes. Jos jau nebe tokios kaip anksčiau, atsiduso Kimas. Teisybė, pritarė Lauros Damian tėvas. Ką ir kalbėti. Viskas praeityje buvo geriau, pridūrė Kimas. Mes jau senstame, tarė Lauros Damian tėvas. Tada Kimas pasakė kai ką stebinančio: aš nežinau, kaip tau pavyksta išgyventi, aš tavo vietoje jau seniai būčiau nusibaigęs.

Paskui sekė ilgoka tyla, trikdoma tik iš virtuvės sklindančių ponios Font ir jos dukterų balsų, kurios kieme darė pinjatą[116], ir tada Lauros Damian tėvas staiga sukūkčiojo. Aš negalėjau numaldyti smalsumo ir tylutėliai išėjau iš virtuvės, nereikalingas atsargumas, nes abu vyrai buvo labai įsitraukę į pokalbį, tik retsykiais susižvalgydavo, Kimas atrodė kaip žemę pardavęs, susivėlęs, išvargęs, apsiblaususiomis akimis, susiglamžiusia pižama, smunkančiomis nuo kojų šlepetėmis, pastebėjau, kad jo kojos – labai grakščios ir labai skyrėsi nuo, pavyzdžiui, mano dėdės kojų. O ponas Damianas, kaip poetiškai sakoma, ašarų nuplautu veidu, nors ašaros tik išryškino jo skruostuose dvi gilias vagas, kurios, regis, išsklido po visą veidą, sudėjęs delnus sėdėjo krėsle priešais Kimą. Norėčiau pamatyti Ancheliką, ištarė jis. Pirmiausia nusivalyk nosį, patarė Kimas. Ponas Damianas iš švarko kišenės išsitraukė nosinę ir ėmė šluostytis ja akis ir skruostus, paskui garsiai išsišnypštė. Sunkus gyvenimas, pasakė Kimas ir netikėtai pakilęs lyg lunatikas nusvirduliavo į vonios kambarį. Eidamas pro šalį į mane net nepažvelgė.

Regis, paskui trumpam buvau išėjęs į kiemą padėti poniai Font pasiruošti šventinei vakarienei, suplanuotai paskutinę 1975 metų naktį. Palydėti kiekvienų metų visus draugus sukviečiu vakarienės, paaiškino ji, tai jau tapo tradicija, nors labai mielai šiemet nieko neruoščiau, nesu nusiteikusi švęsti, pats supranti, bet reikia būti tvirtiems. Pasakiau, kad yra atėjęs Lauros Damian tėvas. Alvaritas ateina kasmet, atsakė ponia Font, anot jo, esu geriausia virėja, kokią jis pažįsta. O ką mes valgysime šį vakarą? – pasidomėjau.

– Ai, brangusis, net neišmanau, turbūt paruošiu šiek tiek molės[117] ir ilgai nelaukusi eisiu miegoti, šiemet neturiu ūpo dideliems šventimams. Ponia Font pasižiūrėjo į mane ir prapliupo juoktis. Pamaniau, kad tai moteriškei ne viskas gerai su galva. Paskui įkyriai pradėjo zyzti skambutis, ir ponia Font kelias sekundes padvejojusi nusiuntė mane pasižiūrėti, kas atėjo. Eidamas pro svetainę mačiau Kimą ir Lauros Damian tėvą su taurėmis rankose, jie sėdėjo ant sofos ir spoksojo į televizorių. Svečias buvo vienas kaimietiškos pakraipos poetų. Man

116 Meksikietiškas žaislas, daromas iš papjė mašė ar lengvo vyniojamojo popieriaus su papuošimais, savo forma primenantis gyvūnus (paprastai arklius) ar geometrines figūras, prikemšamas įvairių skanėstų ar žaisliukų vaikams.

117 Meksikiečių nacionalinis patiekalas: troškinta mėsa su aštriu aitriųjų paprikų padažu.

pasirodė, kad jis apgirtęs. Jis pasiteiravo, kur yra ponia Font, o paskui, vengdamas liūdno spektaklio su Kimu ir Lauros Damian tėvu, patraukė tiesiai į kiemą, kur ši plūkėsi su girliandomis ir popierinėmis Meksikos vėliavėlėmis. Užlipau į Chorchito kambarį antrame aukšte ir iš ten mačiau, kaip kaimo poetas susigriebė rankomis už galvos. Kaip iš gausybės rago pasipylė telefono skambučiai. Pirmiausia skambino kažkokia Lorena, buvusi poetė visceralistė, ir norėjo pakviesti Mariją su Anchelika į naujametį vakarėlį. Paskui paskambino poetas iš Paso. Vėliau Rodolfu prisistatęs šokėjas panoro pasikalbėti su Marija, bet ji atsisakė ir primygtinai manęs prašė sakyti, kad jos nėra. Aš padariau tai atsainiai, kaip automatas, lyg pavydas man jau neegzistuotų, ir būtų šaunu jei tai būtų tiesa, nes pavydas nieko gero neduoda. Paskui paskambino vyriausiasis Kimo studijos architektas. Mano nuostabai, šnektelėjęs su Kimu, jis panoro pasikalbėti su Anchelika. Kai Kimas paprašė, kad pakviesčiau Ancheliką, jo akyse blizgėjo ašaros, o kai Anchelika kalbėjo telefonu, tiksliau – klausėsi, kas jai šnekama, jis man pasakė, kad poezija – tai geriausias dalykas, koks tik gali būti šioje prakeiktoje žemėje. Pažodžiui. Nenorėdamas jam prieštarauti linktelėjau (regis, jam atsakiau: tiksliai, Kimai; debiliškas atsakymas, kad ir kaip žiūrėtum). Paskui šiek tiek pabuvau merginų namelyje, pasikalbėjau su Marija ir Lupe, tiksliau sakant, pasiklausiau jų pokalbio, o mano mintys sukosi apie tai, kada ir kaip baigsis ta sąvadautojo apgultis.

Tas praeitos nakties nuotykis su Lupe taip ir liko apgaubtas paslapties, bet iš tiesų aš jau seniai nebuvau taip gerai jautęsis. Pirmą valandą buvo kažkas panašaus į pietus: pirmiausia pavalgėme Chorchitas, Marija, Lupė ir aš, pusę dviejų – ponia Font, Kimas, Lauros Damian tėvas, kaimo poetas ir Anchelika. Plaudamas indus girdėjau, kaip kaimo poetas grasino išeiti ir pasipriešinti Albertui, o paskui ponios Font perspėjimą, kuris skambėjo taip: Chulijau, nebūk trenktas. Paskui visi susirinkome svetainėje valgyti deserto.

Po pietų išsimaudžiau po dušu.

Mano visas kūnas buvo nusėtas mėlynėmis, bet niekaip nesupratau, iš kur jos atsirado, ar čia Lupės darbas, ar Rosarijos, bet kuriuo atveju – ne Marijos, ir ta mintis man buvo keistai skaudi, nors tas skausmas toli gražu nebuvo nepakenčiamas, ne toks, koks būdavo mums tik susipažinus. Ant krūtinės, tiesiai po kairiuoju speneliu, turiu slyvos dydžio mėlynę. Ant raktikaulio – kelių mažyčių įbrėžimų pėdsakai. Keletą pastebėjau ir ant pečių.

Išėjęs radau visus virtuvėje geriančius kavą: vieni sėdėjo, kiti gėrė stovėdami. Marija paprašė Lupės papasakoti istoriją apie Albertą ir tą kekšę, kuri vos neužduso nuo jo bybio. Regis, klausytojus tai užhipnotizavo. Retsykiais jie pertraukdavo Lupę, stebėdamiesi „koks siaubas“ arba „kokie gyvuliai“, netgi

moters balsas (ponios Font arba Anchelikos) ištarė „neįtikėtina", tuo tarpu Kimas kumštelėjo Lauros Damian tėvą: dabar supranti, su kuo tenka bendrauti?

Tarp penktos ir šeštos valandos kaimo poetas išėjo, ir netrukus pasirodė ponios Font sesuo. Vakarienės ruoša paspartėjo.

Tarp penkių ir šešių pasipylė telefono skambučiai, ir žmonės atsiprašinėjo negalėsiantys dalyvauti, o pusę septynių ponia Font pasakė, kad daugiau to nebepakels ir apsipylusi ašaromis užsirakino savo miegamajame.

Septintą valandą ponios Font sesuo, padedant Marijai ir Lupei, padengė stalą ir baigė ruoštis naujametei vakarienei. Tačiau trūko kai kurių produktų ir ji išsiruošė jų nupirkti. Prieš išeinant ponas Fontas trumpam pakvietė ją į savo studiją. Išeidama ponios Font sesuo rankoje laikė voką, įtariu, kad su pinigais, ir iš studijos išgirdau poną Fontą liepiantį įsidėti jį į rankinę, kitaip ši rizikuojanti, kad geltonajame kamaro lindinti šutvė juos nugvelbs. Ponios Font sesuo iš pradžių, regis, to nesuprato, bet prieš išeidama pro duris vis dėlto patarimo paklausė. Saugumo sumetimais mudu su Chorchitu ją palydėjome iki vartų. Kamaro vis dar stovėjo ten pat, bet kai ponios Font sesuo praėjo pro šalį ir nutolo Kuernavakos gatvės link, tie tipai nė nekrustelėjo.

Devintą valandą susėdome už stalo. Didžioji dalis kviestųjų jau buvo pranešę, kad neateis, pasirodė tik kažkokia pagyvenusi dama, regis, Kimo pusseserė, ištysęs liaunas vyras, kuris buvo pristatytas kaip architektas ar, anot jo paties, buvęs architektas, ir du nieko nenutuokiantys tapytojai. Ponia Font pasirodė pasidabinusi savo geriausiais apdarais, lydima sesers, kuri grįžusi padėjo jai susitvarkyti su suknele, lyg jai būtų nepakakę pietų ruošos. Artėjant šventei Lupė atrodė vis labiau paniurusi ir tikino neturinti teisės su mumis sėsti už stalo, todėl pasiliksianti virtuvėje, bet Marija ryžtingai tam pasipriešino, ir po kilusio ginčo, kurio, atvirai kalbant, aš visai nesupratau, ji vis dėlto atsisėdo prie didžiojo stalo.

Vakarienės pradžia buvo netikėta.

Pakilęs nuo kėdės Kimas pareiškė norintis pakelti tostą už vieną žmogų. Pamaniau, kad tai tostas už jo žmoną, nes atsižvelgiant į situaciją, kurioje ši atsidūrė, moteris įrodė savo nepaprastą tvirtybę. Bet tostas buvo skirtas... man! Jis kalbėjo apie mano jaunystę ir eilėraščius, priminė draugystę su jo dukterimis (tai sakydamas jis įsistebeilijo į Lauros Damian tėvą, ir šis linktelėjo) ir mano bičiulystę su juo, apie mūsų pašnekesius ir netikėtus susitikimus Meksiko gatvėse ir galiausia baigė savo kalbą, kuri iš tikrųjų buvo trumpa, bet man atrodė amžina, ir tiesiai šviesiai manęs paprašė, kad kai aš suaugsiu ir tapsiu atsakingu piliečiu, neteisčiau jo per griežtai. Kai jis baigė, aš buvau nukaitęs iš gėdos kaip uoga, o Anchelika, Marija ir Lupė jo kalbą palydėjo plojimais. Nieko nesusigaudantys tapytojai irgi. Chorchitas palindo po stalu, bet, regis, to niekas nė

nepastebėjo. Ponia Font, į kurią aš žvilgtelėjau akies krašteliu, atrodė tokia pat suglumusi kaip ir aš.

Nepaisant triukšmingos pradžios, senųjų metų palydų vakarienė buvo gan liūdna ir tyli. Ponia Font su seserimi užsiėmė patiekalais, Marija prie maisto vos prisilietė, Anchelika atrodė apniukusi ir atsitvėrė apatiška tyla. Kimas su Lauros Damian tėvu retsykiais užkalbindavo architektą, kuris švelniai barė Kimą, bet apskritai jie laikėsi gana atsainiai; abu tapytojai šnekučiavosi tarpusavyje, kartais užkalbindami ir Lauros Damian tėvą, kaip supratau, irgi meno kūrinių kolekcionierių, na, o Marija su Lupe, kurios vakarėlio pradžioje atrodė labiausiai nusiteikusios kuo linksmiau atšvęsti, netrukus pakilo padėti moterims tvarkytis ir galiausiai dingo virtuvėje. Taip ir išblėsta pasaulio garbė, ištarė man Kimas iš kitapus stalo.

Tuomet sučirškė durų skambutis, privertęs mus krūptelėti. Iš virtuvės galvas kyštelėjo Marija su Lupe.

– Kas nors atidarykit duris, – paliepė Kimas, bet niekas nepajudėjo iš vietos.

Tada aš pakilau nuo kėdės.

Sode buvo tamsu, bet už tvoros pamačiau du siluetus. Pamaniau, gal tai Albertas su sėbru policininku. Pajutau nesąmoningą norą susimušti ir ryžtingais žingsniais nuėjau prie jų. Vis dėlto priėjęs arčiau pamačiau, kad tai buvo Ulisas Lima su Arturu Belanu. Jie nepasakė ko atėję. Nenustebo ir mane išvydę. Pamenu, kad pagalvojau: mes išgelbėti! Maisto buvo užtektinai, Ulisas su Arturu buvo pasodinti už stalo, o ponia Font patiekė jiems vakarienę. Kiti tuo tarpu jau vaišinosi desertu ir šnekučiavosi. Baigus valgyti Kimas pasikvietė juos į studiją. Netrukus paskui juos nusekė ir Lauros Damian tėvas. Paskui Kimas kyštelėjo galvą pro duris ir pakvietė Lupę. Likusieji svetainėje pasijutome taip, lyg dalyvautume šermenyse. Marija pasivadino mane į kiemą. Man atrodė, kad ji kalbėjo su manimi ilgai, bet turbūt tai užtruko ne daugiau kaip penkias minutes. Tai spąstai, pasakė ji. Paskui mudu abu užėjome į jos tėvo studiją.

Mūsų nuostabai, pagrindiniu smuiku čia grojo Alvaras Damianas. Jis sėdėjo Kimo kėdėje (o šis liko stovėti kampe) ir pasirašinėjo keletą čekių pinigams išgryninti. Belanas su Lima šypsojosi. Lupė atrodė susirūpinusi, bet susitaikiusi su padėtimi. Marija paklausė Lauros Damian tėvo, kuo jie čia užsiima. Šis pakėlė akis nuo čekių knygelės ir atsakė, kad Lupės reikalą reikia spręsti kaip galima greičiau.

– Aš išvykstu į šiaurę, drauge, – tarė Lupė.

– Kaip tai? – nesuprato Marija.

– Dabar, su jais, tavo tėtės mašina.

Netrukus supratau, kad Kimas ir Lauros Damian tėvas įkalbėjo mano draugus paimti sykiu ir Lupę, kad ir kur jie važiuotų, ir taip baigtųsi ta namo apsiaustis.

Labiausia mane nustebino, kad Kimas jiems paskolino savo fordą impalą, to iš jo tikrai nesitikėjau.

Kai išėjome iš studijos, Marija su Lupe nuėjo krauti lagamino. Nusekiau joms iš paskos. Lupės lagaminas buvo pustuštis, nes per skubėjimą ji didžiąją dalį savo drabužių paliko viešbutyje.

Kai per televiziją išmušė dvyliktą, mes visi apsikabinome: Marija, Anchelika, Chorchitas, Kimas, ponia Font, jos sesuo, Lauros Damian tėvas, architektas, abu tapytojai, Kimo pusseserė, Arturas Belanas, Ulisas Lima, Lupė ir aš.

Vienu metu nė vienas iš mūsų nesuprato, kas su kuo glėbesčiuojasi ir kiek kartų.

Iki dešimtos valandos kitapus tvoros dar buvo galima įžiūrėti Alberto ir jo bendrų siluetus. Vienuoliktą jų jau nebebuvo, ir Chorchitas netgi išdrįso išeiti į sodelį ir užsiropštęs ant mūrinės tvoros pasižvalgyti, kas dedasi gatvėje. Jie buvo dingę. Ketvirtį po pusiaunakčio visi patyliukais sugužėjome į garažą ir prasidėjo atsisveikinimas. Apkabinau Belaną, paskui Limą ir paklausiau, kas laukia realvisceralizmo. Jie neatsakė. Apkabinau Lupę, palinkėjau sėkmės ir saugoti save. Atsakymui gavau pakštelėjimą į skruostą. Kimo automobilis buvo paskutinio modelio baltos spalvos fordas impala, ir tarsi paskutinę akimirką būtų pasigailėję savo poelgio, Kimas su žmona paklausė, kuris jų vairuos.

– Aš, – atsakė Ulisas Lima.

Kol Kimas aiškino Ulisui kai kuriuos automobilio ypatumus, Chorchitas paragino greičiau suktis, nes ką tik vėl pasirodė Lupės sąvadautojas. Kelias sekundes visi pradėjo vienas per kitą šūkalioti, o ponia Font pasakė: kokia gėda, kad tenka iki to nusiristi. Tada aš paskubomis nubėgau į seserų Font namelį ir susirinkęs savo knygas grįžau atgal. Automobilio motoras jau burzgė, ir visi stovėjo lyg stabo ištikti.

Pamačiau Arturą su Ulisu sėdinčius priekyje, o Lupę – ant užpakalinės sėdynės.

– Kas nors turi nueiti atidaryti vartus, – pasakė Kimas.

Aš pasisiūliau tai padaryti.

Jau stovėjau ant šaligatvio, kai staiga plykstelėjo geltonojo kamaro ir impalos žibintai. Tai panėšėjo į sceną iš veiksmo filmo. Kol vienas automobilis suko iš kiemo, kitas privažiavo arčiau, tarsi traukiamas magneto arba likimo, kuris, anot graikų, yra vienas ir tas pats.

Išgirdau balsus, jie mane kvietė, šalimais pravažiavo Kimo automobilis, pamačiau Albertą, kuris iššoko iš kamaro ir vienu šuoliu atsidūrė prie mano draugų automobilio. Jo sėbrai neišlipę šaukė jam išdaužti impalos langą. Ko jie laukia kodėl nevažiuoja? – nesupratau. Lupės sąvadautojas pradėjo spardyti

impalos dureles. Pamačiau per sodą ateinančią Mariją. Mačiau banditų veidus kamaro viduje. Vienas iš jų rūkė kubietišką cigarą. Mačiau Uliso veidą ir rankas ant Kimo automobilio valdymo skydelio. Mačiau Belano veidą, abejingai stebintį sąvadautoją, tarsi tas būtų tuščia vieta. Mačiau, kaip Lupė ant galinės sėdynės užsidengia rankomis veidą. Staiga toptelėjo, kad langas neišlaikys dar vieno spyrio, ir vienu šuoliu atsidūriau prie smurtautojo! Albertas susverdėjo. Nuo jo trenkė alkoholiu, turbūt jie irgi šventė Naujuosius metus. Mačiau savo dešinįjį kumštį (jis buvo laisvas, nes kitoje rankoje laikiau knygas), kuriuo vėl taikiausi smogti sąvadautojui, ir šįkart jis pargriuvo. Girdėjau, kaip mane šaukė iš kiemo, bet aš net neatsisukau. Spardžiau prie mano kojų pargriuvusį sąvadautojo kūną ir mačiau, kad impala pagaliau pajudėjo. Mačiau iš kamaro išlipančius sėbrus, kurie artinosi prie manęs. Mačiau, kaip Lupė žiūri į mane pro stiklą ir atidaro dureles. Juk aš visada svajojau kur nors išvažiuoti. Įsmukau vidun, ir Ulisas visu greičiu šovė pirmyn, vos spėjau užtrenkti dureles. Išgirdau šūvį arba kažką panašaus į šūvį. Niekšai, kalės išperos, jie į mus šaudo, pasakė Lupė. Atsisukęs pažvelgiau pro galinį langą ir pamačiau vidury gatvės tysantį kažkokį šešėlį. Tas šešėlis, įrėmintas griežto stačiakampio impalos lange, padvelkė viso pasaulio liūdesiu. Tai fejerverkai, išgirdau sakant Arturą Belaną, tuo tarpu mūsų automobilis šoktelėjęs tolo nuo seserų Font namų, geltonojo banditų kamaro ir Kolimos gatvės. Greičiau nei per dvi sekundes atsidūrėme Oachakos bulvare ir visu greičiu nukūrėme Meksiko šiaurės kryptimi.

2

Pašėlę detektyvai
(1976–1996)

1

AMADEO SALVATJERA, VENESUELOS RESPUBLIKOS GATVĖ, NETOLI INKVIZICIJOS RŪMŲ, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1976-ŲJŲ SAUSIS. Ei, chebra, sakau aš jiems, kaip šaunu, kad atvykote, užeikit, nesikuklinkit, jauskitės kaip namie, ir kol jie apgraibomis gužėjo tamsiu koridoriumi (lempelė perdegusi, ir iki šiol dar niekas jos nepakeitė), aš šokinėdamas iš džiaugsmo nukūriau į virtuvę, ten susiradau butelį meskalio „Savižudžiai"; toks alkoholinis gėrimas gaminamas tik Čihuahua provincijoje ir tik ribotais kiekiais. Nuo 1967-ųjų kasmet reguliariai gaudavau siuntinį su dviem buteliais. Kai sugrįžau, vaikinai jau sėdėjo svetainėje, apžiūrinėjo mano paveikslus ir knygas, ir aš nesusilaikiau dar sykį nepasidžiaugęs jų apsilankymu. Ei, o iš kur jūs gavote mano adresą? Hermanas, Manuelis, Arkelesas? Jie sužiuro į mane tarsi nesupratę mano žodžių, paskui ištarė: Listas Arsubidė, o aš susigriebiau nepasiūlęs jiems atsisėsti, ak, mano geras draugas Hermanas Listas Arsubidė, jis niekada manęs nepamiršta, ar jis vis dar toks ilgšis ir toks gerulis? Vaikinai tik gūžtelėjo pečiais ir atsakė „jo", na žinoma, juk negalėjo sumažėti, ar ne? Bet jie teištarė „aha", ir aš paraginau juos: paragaukime to meskalio, ir padaviau jiems dvi taures, o jie įsistebeilijo į butelį, lyg bijodami, kad iš jo staiga išsiverš džinas, ir aš nusijuokiau, bet ne iš jų, o tiesiog iš laimės, nes jaučiausi labai patenkintas būdamas čia su jais, ir tuomet vienas iš jų paklausė, ar meskalis iš tiesų vadinasi taip, kaip parašyta, ar akys jo neapgauna, aš padaviau jam butelį plačiai šypsodamasis, nes neabejojau, kad tas pavadinimas juos pritrenks. Pasitraukiau per keletą žingsnių, telaimina juos Dievas, tokie dar buvo jauni, plaukai siekė pečius, nešini knygomis, kiek man tai kėlė prisiminimų, ir tuomet vienas jų paklausė: pone Salvatjera, ar jūs tikras, kad čia ne nuodai? Aš prunkštelėjau, kokie dar nuodai, tai sveikatos eliksyras, tai gyvybės versmė, ragaukit, šalin nepasitikėjimą, ir pats prisipylęs taurelę nugėriau pusę rodydamas jiems pavyzdį, o paskui pripyliau ir jiems, tie velniūkščiai iš pradžių tik lūpas suvilgė, bet paskui įvertinę gerą daiktą pradėjo gerti kaip vyrai. Na kaip, vaikinai? – paklausiau, ir vienas iš jų, tas čilietis, atsakė, kad niekada nėra girdėjęs apie meskalį, kuris vadintųsi „Savižudžiai", jis

man pasirodė šiek tiek išpuikęs, juk Meksikoje yra mažų mažiausiai du šimtai meskalio pavadinimų, ir labai sunku juos visus žinoti, juolab jei esi ne vietinis, bet, žinoma, vaikinas to nesuvokė, o kitas įvertino, kad jis geras, nors jam irgi nebuvo tekę girdėti tokio pavadinimo, tada aš turėjau jiems prisipažinti, kad to meskalio jau nebegamina, tas fabrikas sugriuvo ar sudegė, o gal jį pardavė ir pavertė bendrovės „Refrescos Pascual“ nealkoholinių gėrimų išpilstymo cechu, arba naujiems šeimininkams šis pavadinimas pasirodė, tarkime, komerciškai nepatrauklus. Mes ilgokai tylėjome, jie stovėjo, o aš atsisėdęs su pasigardžiavimu skanavau kiekvieną meskalio „Savižudžiai“ lašą, svajodamas dievai žino apie ką. Tuomet vienas iš jų prašneko: pone Salvatjera, norime pasišnekėti apie Sezarėją Tinachero. O kitas pridūrė: ir apie žurnalą „Caborca“. Tikri velniūkščiai, jų mintys ir liežuviai pynėsi. Vienas galėjo pradėti kalbą ir nutilti vidury sakinio, o kitas išsyk pasigauti jį ir tęsti mintį, tarsi savo paties. Kai jie paminėjo Sezarėją, pakėliau akis ir pasižiūrėjau į juos tarsi pro marlės užuolaidą, tiksliau, lyg pro medicininę marlę, ir pasakiau, vaikinai, nevadinkite manęs ponu, vadinkite Amadeo, kaip mano draugai. Jie tarė: gerai, Amadeo. Ir vėl pakartojo Sezarėjos Tinachero vardą.

Perla Aviles, Leonardo da Vinčio gatvė, Miskoako kvartalas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Papasakosiu apie 1970-uosius, susipažinau su juo 1970-aisiais Porvenyre, gimnazijoje Talismane, ten mudu kelerius metus drauge mokėmės. Jis nuo 1968-ųjų, kai atvyko į Meksiką, o aš – nuo 1969-ųjų, bet iki 1970 metų mes dar nebuvome pažįstami. Dėl priežasčių, kurios čia neturi reikšmės, abu kurį laiką iš sąrašų buvome išbraukti. Jis veikiausiai dėl finansinių, o aš – dėl košės savo galvoje. Bet vėliau aš grįžau mokytis, grįžo ir jis, galbūt tėvai jį privertė grįžti, tuomet ir susipažinome. Kalbu apie 1970 metus, kai aš jau buvau vyriausia, aštuoniolikmetė, kuriai jau derėjo mokytis universitete, o ne trintis gimnazijoje, bet nieko nepadarysi – tryniausi Porvenyre. Jis ten irgi pasirodė vieną rytą, jau prasidėjus mokslo metams, ir išsyk patraukė mano dėmesį, jis nebuvo naujokas, turėjo draugų, buvo metais už mane jaunesnis ir taip pat kartojo kursą. Tuo metu jis gyveno Lindavistos kvartale, bet po kelių mėnesių jo tėvai išsikraustė gyventi į Neapolio rajoną. Man pavyko su juo susidraugauti. Pirmomis dienomis kaupiau drąsą jį užkalbinti ir stebėjau žaidžiantį kieme futbolą, jam be galo patiko žaisti, o aš stebėjau jį nuo laiptų ir galvojau, kad jis gražiausias vaikinas, kokį teko matyti. Gimnazijoje buvo draudžiama auginti plaukus, bet jis buvo ilgaplaukis ir žaisdavo futbolą nusivilkęs marškinėlius, pusnuogis. Jis man priminė senovės graikų dievą, atrodė

tarsi mitologinis senovės graikų personažas, o kitą kartą (pamokų metu, kai atrodė, kad jis miega) – katalikų šventąjį. Man tiesiog pakako jį stebėti. Daug draugų jis neturėjo. Taip, jis pažinojo daugelį, su visais juokaudavo (nes visada atrodė linksmas), krėtė pokštus, bet draugų turėjo vos vieną kitą, o gal ir nė vieno tikro. Ir mokėsi jis ne per geriausiai. Per fizikos ir chemijos pamokas atrodė visiškai beviltiškas. Mane tai šiek tiek stebino, nes mokytis nebuvo sunku, pakako šiek tiek susikaupti per pamokas ir truputį pamąstyti, tačiau buvo aišku, kad namų darbams jis visai neskiria dėmesio arba ruošia labai atmestinai, o pamokų metu jo mintys skrajojo kažkur kitur. Kartą, kai sėdėjau ant laiptų ir skaičiau Lotreamoną, jis priėjo prie manęs ir paklausė: gal žinai, kas yra Porvenyro gimnazijos savininkai? Aš taip suglumau, kad nesumojau, ką jam atsakyti, regis, pravėriau burną, bet neįstengiau žodžio ištarti, mano veidas persikreipė ir gal net pradėjau drebėti. Jis buvo nusivilkęs marškinėlius ir juos laikė rankoje, o kitoje nešėsi dulkėtą kuprinę su sąsiuviniais, į mane žvelgė su šypsena, o aš žiūrėjau į prakaito lašelius ant jo krūtinės, kuriuos oras arba pavakario vėjas (o tai nėra vienas ir tas pats) džiovino stulbinamai greitai, daugeliui pamokos jau buvo pasibaigusios, nežinau, kodėl aš iki tol buvau mokykloje, galbūt ko nors laukiau, draugo arba draugės, nors tai mažai tikėtina, nes jų turėjau mažai, gali būti, kad pasilikau tik tam, kad pasižiūrėčiau, kaip jis žaidžia futbolą, tik pamenu, kad dangus buvo šviesus, drėgnai pilkas, kad buvo gana žvarbu ir man pasidarė šalta. Taip pat prisimenu, kad nesigirdėjo nieko, išskyrus tolimus žingsnius ir prislopintą juoką, mokykla buvo ištuštėjusi. Veikiausiai jis pamanė, kad jo neišgirdau, ir pakartojo klausimą dar sykį. Nežinau, kas yra savininkai, atsakiau, net nežinau, ar išvis gimnazija turi šeimininkus. Aišku, kad turi, atsakė jis, gimnazija priklauso „Opus Dei"[118]. Jis turbūt pamanė, kad aš visiška kvailė, nes jam pasakiau nežinanti, kas yra „Opus Dei". Tai katalikų sekta, kuri sudarinėja sandorius su velniu, nusijuokė jis. Tuomet atšoviau, kad religija ne itin domiuosi, bet kiek žinau, gimnazija priklauso bažnyčiai. Svarbiausia – kokiai bažnyčios daliai ji priklauso, paprieštaravo jis. O ji priklauso „Opus Dei". O kas tie „Opus Dei"? – pasidomėjau. Tuomet jis prisėdo šalia manęs ant laiptų ir mes ilgokai šnekučiavomės, aš labai nerimavau, kad jis nesivelka marškinėlių, nes darėsi kaskart žvarbiau. Iš to pirmojo pašnekesio prisimenu jo žodžius, pasakytus apie tėvus: kad jie yra naivuoliai, o galbūt ir neišprusę žiopliai (jis ir jo tėvai), nes iki šiol nesuprato, jog mokykla priklauso „Opus Dei". Ar tavo tėvai žino, kas čia vadovauja? – paklausė jis. Mano motina mirusi, atsakiau, o tėvui, manau, nelabai rūpi. Man irgi nerūpi, pridūriau. Tiesiog noriu baigti gimnaziją ir stoti į universitetą. Ką studijuosi? – pasidomėjo jis. Literatūrą, atsakiau.

118 Lot. *Dievo darbas* – Katalikų bažnyčios asmeninė prelatūra.

Tada jis prisipažino taip pat esąs rašytojas. Koks sutapimas, pasakė jis, aš esu rašytojas. Ar panašiai. Pasakė to nesureikšmindamas. Suprantama, pamaniau, kad jis mane mausto. Taip mes susidraugavome. Man buvo aštuoniolika, o jam ką tik suėję septyniolika. Meksike jis gyveno nuo penkiolikos. Kartą jį pakviečiau pajodinėti. Mano tėvas Tlaskaloje turėjo žemės ir buvo nusipirkęs žirgą. Jis pasakė, jog yra geras jojikas, ir aš prasitariau, jog sekmadienį kartu su tėvu vyksiu į Tlaskalą, jeigu nori, gali vykti drauge su mumis. Tos žemės panėšėjo į dykynę. Mano tėvas buvo pastatęs nedegtų plytų trobelę, ir daugiau ten nieko nebuvo, tik krūmokšniai ir perdžiūvusi žemė. Kai mes atvažiavome, jis su šypsena apsižvalgė aplinkui, tarsi bylotų: nesitikėjau, kad kvieti mane į elegantišką ūkį su ranča, bet šito tai jau per daug... Aš netgi šiek tiek susigėdau dėl tų tėvo žemių. Mes net jojimo balno neturėjome, o žirgą prižiūrėjo netoliese gyvenantys kaimynai. Tėvas nuėjo atsivesti žirgo, o mes vaikštinėjome po tą dykvietę. Aš pamėginau užvesti kalbą apie perskaitytas knygas, kurias jis neabejotinai žinojo, bet jis beveik manęs nesiklausė. Tik vaikštinėjo ir be paliovos rūkė, o kraštovaizdis visada buvo tas pats. Pagaliau išgirdome tėvo automobilio signalą, netrukus pasirodė žmogus, kuris prižiūrėjo mūsų žirgą. Ne atjojo, o atvedė laikydamas už apynasrio. Kai sugrįžome į trobelę, mano tėvas su kaimynu jau buvo išvykę savais reikalais, o žirgas pririštas laukė mūsų. Tu jok pirmas, pasakiau. Ne, paprieštaravo jis (aišku kaip dieną, kad jo mintys klaidžiojo kitur), geriau tu jok pirma. Nesiginčijau, užšokau ant žirgo ir pasileidau šuoliais. Sugrįžusi radau jį sėdintį, atsirėmusį nugara į trobelės sieną ir rūkantį. Esi labai gera jojikė, tarė. Paskui atsistojo, priėjo prie žirgo ir pasakė, kad nėra pratęs jodinėti be balno, bet vis tiek užšoko ant žirgo, ir aš nurodžiau joti upės link, tiksliau – prie upės vagos, kuri dabar išdžiūvusi, bet liūčių sezonu ji tampa vandeninga ir atrodo labai graži, ir jis nujojo. Šuoliavo puikiai. Aš esu gera raitelė, bet jis man nenusileido, o gal net pranoko mane, nežinau, tuomet man atrodė, kad jis už mane geriau jodinėja. Be balnakilpių joti yra gana sunku, bet jis prigludo prie žirgo ir pasileido šuoliais, kol visai dingo iš akių. Laukdama suskaičiavau prie trobelės užgesintas nuorūkas, ir man kilo noras išmokti rūkyti. Kai po kelių valandų tėvo automobiliu važiavome atgal į miestą, jis sėdėjo priekyje, o aš – ant galinės sėdynės, jis prasitarė, kad po žeme čia galima rasti piramidžių. Pamenu, kaip mano tėvas nustebęs pažvelgė į jį. Piramidžių? – perklausė. Taip, po tais žemės klodais turbūt palaidota *gausybė* majų piramidžių. Tėvas jam nieko neatsakė. Nuo galinės sėdynės prietemoje paklausiau, kodėl jis taip mano? Bet jis tylėjo. Paskui kalba nukrypo apie kitus dalykus, bet man parūpo, kodėl jis užsiminė apie tas piramides. Mąsčiau apie akmenuotą tėvo žemę, ir po daug laiko, kai mes jau nebesusitikdavome, kaskart pamačiusi tą nederlingą žemę

prisimindavau po ja slūgsančias piramides ir galvodavau apie tą vienintelį kartą, kai mačiau jį šuoliuojantį ant žirgo virš tų piramidžių, ir kaip jis laukė vienas trobelėje ir paskendęs mintyse rūkė.

LAURA CHAUREGI, TLALPANAS, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1976-ŲJŲ SAUSIS. Prieš pažintį su juo aš buvau Sezario Ariagos mergina, o su Sezariu mane supažindino poezijos kūrybinėse dirbtuvėse MNAU Rektorato bokšte, ten pat susipažinau su Marija Font, Rafaeliu Barjosu ir Ulisu Lima, kuris tuomet dar nesivadino Ulisu Lima, nors nepamenu, gal ir vadinosi, bet mes į jį kreipdavomės tikruoju vardu, Alfredai toks ir toks, taip pat susipažinau su Sezariu, ir mes pamilome vienas kitą, arba įsivaizdavome, kad pamilome, ir bendradarbiavome Uliso Limos žurnale. Visa tai nutiko 1973-iųjų pabaigoje, tiksliau dabar negaliu pasakyti, tik labai aiškiai pamenu, kad tomis dienomis lietus pylė kaip iš kibiro, nes į susitikimus ateidavome permirkę iki siūlo galo. Paskui architektūros studijoje, kur dirbo Marijos tėvas, kūrėme žurnalą „Lee Harvey Osvald", nieko sau pavadinimas... Tai buvo mielos popietės, gurkšnodavome vyną, kuri nors iš mūsų – Sofija, Marija arba aš – visuomet atnešdavo sumuštinių, vaikinai, aišku, niekada nieko neatsinešdavo, tiesa, iš pradžių atsinešdavo, bet ilgainiui tie, kaip aš vadinu, mandagieji, žurnalą paliko ir tiesiog nebeateidavo į susitikimus, o paskui pasirodė Pančas Rodrigesas ir viskas, bent jau mano atveju, nuėjo šuniui ant uodegos, bet aš vis dėlto likau dirbti žurnale ar bent jau susitikinėjau su jo kūrybine grupe, visų pirma dėl to, kad ten buvo Sezaris, ir dėl Sofijos su Marija (bet su Anchelika tikrąja to žodžio prasme niekada nedraugavau), o ne tikėdamasi publikuoti savo eilėraščius. Pirmajame numeryje nebuvo įdėta nė vieno, antrajame turėjo pasirodyti mano poema „Lilit", bet galiausiai, nežinia kodėl, jos nepublikavo. Užtat žurnale „Lee Harvey Osvald" pasirodė vienas Sezario eilėraštis, jis vadinosi labai mielai – „Laura ir Sezaris", bet Ulisas pakeitė pavadinimą (arba įkalbėjo Sezarį jį pakeisti), ir galiausiai jis skambėjo taip: „Laura & Sezaris", štai kuo ten užsiiminėjo Ulisas Lima.

Žodžiu, pirmiausia aš susipažinau su Sezariu, o paskui Laura & Sezaris pradėjo susitikinėti, ar panašiai. Vargšas Sezaris. Aukštaūgis šviesiai kaštoniniais plaukais, jis gyveno su senele (jo tėvai gyveno Mičoakane), su juo išgyvenau pirmuosius suaugusiųjų seksualinius potyrius. Tiksliau pasakius, su juo patyriau paskutinius paaugliškus seksualinius potyrius. Gal vis dėlto priešpaskutinius. Mes eidavome į kiną, keletą kartų lankėmės teatre, tais laikais aš užsirašiau į šokių studiją, ir Sezaris kartais mane palydėdavo. Likusį laiką mes skyrėme ilgiems pasivaikščiojimams, perskaitytų knygų aptarimams arba tiesiog buvome

kartu, nieko ypatingai neveikdami. Visa tai truko keletą mėnesių, tris, keturis, o gal net devynis, dabar jau nepamenu, nes aš pirmoji pasakiau, kad tarp mūsų viskas baigta, nors tikrąją priežastį jau užmiršau, tik pamenu, kad Sezaris tam visiškai neprieštaravo, jis tuomet studijavo mediciną, buvo antrame kurse, o aš – ką tik įstojusi į Filosofijos ir filologijos fakultetą, taigi, tą popietę paskaitose nebuvau, nuėjau pas Mariją, nes man būtinai reikėjo pasikalbėti su kokia nors drauge, turiu omenyje ne telefonu, o akis į akį, ir kai atvažiavau į Kolimą pas Mariją, vartus į sodą radau atvirus, o tai mane šiek tiek nustebino, nes Marijos motina visuomet paranojiškai rūpindavosi, kad jie visada būtų uždaryti, taigi įėjau, spustelėjau skambutį, durys atsidarė, ir niekada nematytas tipas paklausė, ko man reikia. Tai buvo Arturas Belanas. Tuomet jam buvo dvidešimt vieneri, atrodė labai liesas, nešiojo ilgus plaukus ir akinius, tie akiniai buvo siaubingi, jo regėjimas nebuvo toks blogas, jis buvo tik šiek tiek trumparegis, bet akiniai vis tiek buvo siaubingi. Persimetėme vos keliais žodžiais, jis bendravo su Marija ir tokiu poetu Anibalu, kuris tuomet dūsavo dėl Marijos, bet tuo metu, kai aš atėjau, jie kaip tik išeidinėjo.

Tą pačią dieną aš pamačiau jį dar sykį. Visą popietę praplepėjau su Marija, o paskui mes važiavome į centrą, regis, nusipirkti skarelės, ir be paliovos šnekėjomės (pirmiausia apie „Sezarį & Laurą“, paskui – kas pakliuvo ant liežuvio), galiausiai nutarėme išgerti kapučino kavinėje „Kito“, nes ten Marija buvo sutarusi susitikti su Anibalu. Maždaug apie devintą valandą vakaro ten pasirodė ir Arturas. Šįkart – su savo geriausiu draugu iš Čilės septyniolikmečiu Felipe Miuleriu, aukštaūgiu šviesiaplaukiu tipu, kuris beveik nepravėrė burnos ir visur sekiojo paskui Arturą. Savaime suprantama, kad jie prisėdo prie mūsų. Paskui pasirodė ir kiti poetai, gal kiek vyresni už Arturą, bet nė vienas nepriklausė visceraliniam realizmui, viena iš priežasčių buvo ta, kad visceralinis realizmas dar neegzistavo. Tai buvo seni Arturo draugai, tokie kaip Anibalas, pažinoję jį dar septyniolikmetį, dar prieš jam išvykstant į Čilę, visokie žurnalistai ir vyriausybės pareigūnai, tie nusiminę žmoneliai, žmonės rūškanais veidais, visuomet besitrinantys centre arba netoli centro, į pietų pusę nuo Čapultepeko bulvaro ir nuo Reformos – į šiaurę, etatiniai „El Nacional“ darbuotojai, „Excelsior“ korektoriai ir Vyriausybės sekretoriato plunksnagraužiai, kurie po darbo ištiesę čiuptuvus arba žalius lapelius pasklisdavo po Bukarelio gatvę. Nepaisant jų liūdesio, tą vakarą mes gardžiai prisijuokėm, tiesą sakant, juokėmės be paliovos. Paskui pėsčiomis patraukėme į autobusų stotelę: Marija, Anibalas, Felipė Miuleris, Gonsalas Miuleris (Felipės brolis, kuris artimiausiu metu žadėjo palikti Meksiką), Arturas ir aš. Regis, mes visi jautėmės labai laimingi, Sezario aš jau nė neprisiminiau, Marija įsistebeilijo į žvaigždes, kurios magiškai sutvisko

Meksiko danguje tarsi holografinės projekcijos, ir mes ėjome smulkiais žingsneliais, neskubėdami, su stabtelėjimais, tarsi trokšdami atitolinti tą akimirką, kai nenumaldomai pasieksime autobusų stotelę, vienu metu mes visi ėjome užvertę akis į dangų (į žvaigždes, kurių pavadinimus vardijo Marija), nors daug vėliau Arturas man prisipažino, kad ne į žvaigždes jis žiūrėjęs, o į kai kurių butų langų šviesas, mažučių palėpių butelių Versalio, Lucernos arba Londono gatvėse, ir suprato, kad didžiausia laimė jam būtų atsidurti su manimi viename tokių butų, skanauti pyragėlių su grietinės kremu, kuriuos kepdavo Bukarelio gatvės tam tikroje prekyvietėje. Bet tada jis man viso to nepasakė (turbūt būčiau jį palaikiusi pamišėliu), jis prisipažino, kad labai norėtų paskaityti mano eilėraščių, kad žavisi pietų ir šiaurės pusrutulių žvaigždėmis, o paskui paprašė mano telefono numerio.

Aš pasakiau savo telefono numerį, ir jau kitą dieną jis paskambino. Sutarėme susitikti, bet ne centre, perspėjau, kad negaliu išvykti iš Tlalpano, nes man reikia mokytis, ir jis pasakė: puiku, aš pas tave atvažiuosiu, bus proga pažinti Tlalpaną, bet aš atsakiau, kad nėra ten ko žiūrėti, pirmiausia jis turės važiuoti metro, paskui autobusu, vėliau – dar vienu autobusu, ir tuomet, neaišku dėl ko, man toptelėjo, kad jis gali pasiklysti, todėl perspėjau: lauk manęs metro stotelėje, o kai nuėjau jo pasitikti, radau besėdintį ant vaisių dėžių, atsirėmusį nugara į medį, lyg nebūtų geresnės vietos. Tau pasisekė, pasakiau jam. Jo, atsakė, man visada sekasi. Tą popietę jis man pasakojo apie Čilę, dabar nepamenu, ar aš jo paklausiau, ar savo noru, o gal jis kalbėjo padrikus dalykus, paskui dar apie Gvatemalą ir Salvadorą – jis buvo išmaišęs visą Lotynų Ameriką, bent jau Ramiojo vandenyno pakrantės šalis, ir mes pirmąsyk pasibučiavome, o paskui dar daug kartų buvome susitikę, apsigyvenome kartu, na, o vėliau viskas baigėsi, kitaip tariant, mes išsiskyrėme, ir aš grįžau gyventi pas mamą, pradėjau studijuoti biologiją (tikiuosi kada nors tapti gera biologe ir specializuotis genetinės biologijos srityje), o su Arturu pradėjo dėtis keisti dalykai. Kaip tik tada užgimė visceralinis realizmas, iš pradžių mes tai palaikėme pokštu, bet vėliau supratome, kad tai – joks pokštas, o kai supratome, kad tikrai ne pokštas, kai kurie mūsų tapo realvisceralistais turbūt iš inercijos arba dėl to, kad tai buvo taip beprotiška, jog net tapo priimtina, arba iš draugiškumo, kad staiga neprarastume visų draugų, bet iš esmės į tai niekas rimtai nežiūrėjo.

Tuo metu jau susiradau naujų draugų universitete, o su Arturu ir jo bičiuliais matydavausi vis rečiau, tik su Marija dažniau susitikdavau arba paskambindavau telefonu, bet net ir su Marija ryšys silpnėjo. Vis dėlto aš visada pasidomėdavau, kaip sekasi Arturui, ir galvodavau: na ir pramušta to tipo galva nesąmonėmis, kaip jis gali į visa tai rimtai žiūrėti, kai staiga vieną nemigos naktį man toptelėjo,

kad tai yra žinutė man. Tai būdas parodyti – štai, pasižiūrėk, ką aš sugebu, nepalik manęs. Tuo metu supratau, kad tas tipas iš esmės buvo tikras pašlemėkas. Nes vienas dalykas yra apgaudinėti save, bet visiškai kas kita – apgaudinėti kitus. Visas tas visceralinis realizmas tebuvo meilės laiškas, liguistas kuoktelėjusio paukščio grožėjimasis savimi mėnesienoje, kažkas vulgaraus ir beprasmiško.

Bet aš visai ne tai norėjau pasakyti.

Fabijus Ernestas Lodžakomas, žurnalo „La Chispa" redakcija, Nepriklausomybės ir Luiso Mojos gatvių kampas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų kovas. Meksike atsidūriau 1975-ųjų lapkritį. Atvykau išsibastęs po kitas Lotynų Amerikos šalis, kuriose vos galėjau sudurti galą su galu. Buvau vos dvidešimt ketverių, kai nuo manęs nusigręžė sėkmė. Lotynų Amerikoje taip dažnai nutinka, ir nieko čia nepaaiškinsi. Vegetuodamas Panamoje sužinojau, kad laimėjau „Casa de las Americas" poezijos premiją. Neapsakomai nudžiugau. Neturėjau nė cento, o už premijos pinigus būčiau galėjęs sočiai pavalgyti ir dar nusipirkti bilietą į Meksiką. Bet įdomiausia, kad tais metais aš tame konkurse nedalyvavau. Kaip Dievą myliu. Praėjusiais metais jiems buvau nusiuntęs savo knygą, bet nesulaukiau apie ją nė menkiausios užuominos. Na, o šiais metais nei iš šio, nei iš to sužinau, kad laimėjau premiją ir apvalią sumą pinigų. Išgirdęs apie tai pirmiausia pamaniau, kad man vaidenasi. Aš gyvenau pusbadžiu, o kai žmogus nuolat kenčia alkį, visko pasitaiko. Paskui pagalvojau: gal tai koks nors kitas Lodžakomas, tačiau per daug tų sutapimų: kitas argentinietis Lodžakomas, kitas dvidešimt ketverių Lodžakomas, kitas Lodžakomas, išleidęs poezijos rinkinį tokiu pat pavadinimu kaip mano. Ką gi. Lotynų Amerikoje visokių dalykų nutinka, ir tai geriau negu laužyti galvą ieškant logiško atsakymo, juolab kai logiškas atsakymas kartais tiesiog neegzistuoja. Paaiškėjo, kad aš iš tikrųjų laimėjau tą premiją, ir tiek. Paskui tie iš „Casa de las Americas" man pasakė, kad pernai metais knyga ar tai kažkur nusimetė, ar buvo pradanginta, neaišku.

Taigi galėjau grįžti į Meksiką ir apsistoti sostinėje, o netrukus sulaukiau ir skambučio iš to vaikėzo, kuris norėjo interviu su manim ar panašiai, bent jau aš manau, kad jis kalbėjo apie interviu. Žinoma, sutikau. Tiesą pasakius, jaučiausi labai vienišas ir sutrikęs, nepažinojau nė vieno jauno Meksikos poeto, tad interviu ar kažkas panašaus man pasirodė nuostabi idėja. Taigi sutarėm susitikti tą pačią dieną, bet atėjęs į sutartą vietą pamačiau, kad manęs laukia ne vienas, o keturi poetai, ir jie norėjo surengti ne interviu, o diskusiją, savotišką trišalį pokalbį, ir išspausdinti ją viename iš geriausių Meksiko žurnalų. Pašnekesyje

turėjo dalyvauti trys asmenys: meksikietis, čilietis ir aš, argentinietis. Likusieji du dalyvavo tik tam, kad pasiklausytų. Tema tokia: naujosios Lotynų Amerikos poezijos būklė. Labai gera tema. Žinoma, aš pritariau: puiku, galim pradėti kada tik norite, susiraskime ramesnę kavinę ir padiskutuokime.

Jie atėjo su diktofonu, bet lemiamą akimirką tas senas trantas supasavo. Vėl turėjome pradėti iš naujo. Sugaišome beveik pusvalandį, aš išgėriau du puodelius kavos, už kurią jie sumokėjo. Aiškiai buvo matyti, kad jie nebuvo pratę prie tokių daiktų, tai yra diktofono, arba kalbėti apie poeziją į diktofoną, tai yra kryptingai mąstyti ir aiškiai reikšti mintis. Ką gi, pamėginome dar kelis kartus, bet nieko gero neišėjo. Nusprendėme, kad geriau kiekvienas iš mūsų parašys tai, ką mano, o paskui sujungsime ką kiekvienas parašė. Galiausiai diskusija vyko tik tarp mudviejų su čiliečiu, nes meksikietis kažkur dingo.

Likusią vakaro dalį vaikštinėjome. Su tais vaikinais nutiko vienas įdomus dalykas, ar dėl tos kavos, kuria jie mane vaišino, ar dar dėl ko nors pasijutau kažkaip keistai, tarsi jie yra čia, bet kartu jų nėra; net nemoku to paaiškinti, tai buvo pirmi jaunieji Meksikos poetai, su kuriais man teko susipažinti, bet esmė ta, kad pastaraisiais metais buvau susipažinęs su jaunaisiais Peru poetais, jaunaisiais Kolumbijos poetais, dar iš Kosta Rikos ir Panamos, bet nieko panašaus pajusti neteko. Aš buvau tikras jaunųjų poetų žinovas, bet čia dėjosi kažkas keista, kažko trūko, galbūt simpatijos, o gal stipraus idealų bendrumo suvokimo, to nuoširdumo, kuris padeda suartėti visiems Lotynų Amerikos poetams. Tą vakarą, dabar prisimenu, kad jaučiausi lyg keistai apgirtęs, aš prašnekau apie savo knygą ir eilėraščius. Nė pats nežinau, kodėl paminėjau jiems savo eilėraštį apie Danielį Kon-Benditą, tas eilėraštis buvo nei geresnis, nei blogesnis už kitus iš Kuboje apdovanoto rinkinio, bet galiausiai jis nebuvo įtrauktas į knygą, regis, mes kalbėjome apie apimtį, apie puslapių skaičių, nes anie du (čilietis su meksikiečiu) sakėsi rašantys ilgų ilgiausius eilėraščius, aš dar nebuvau jų skaitęs, regis, jie net turėjo tam tikrą teoriją apie ilgus eilėraščius, jei gerai pamenu, vadino juos eilėraščiais novelėmis, tai buvo tokių prancūzų idėja, dabar vangiai prisimenu, bet staiga, net negaliu paaiškinti kodėl, paminėjau eilėraštį apie Kon-Benditą, ir vienas jų susidomėjo, kodėl jo mano knygoje nėra. Aš atsakiau, kad „Casa de las Americas" žmonės nutarė jį išmesti iš rinkinio, tada meksikietis perklausė: tikiuosi, jie tavęs atsiklausė? Aš atsakiau neigiamai, meksikietis vėlgi: tai jie išmetė jį iš knygos be tavo žinios? Na taip, atsakiau, juk iš tikrųjų mane buvo sunku rasti, tada čilietis įsiterpė: o kodėl jie tą eilėraštį išmetė? Tada persakiau jiems tai, ką man sakė „Casa de las Americas" žmonės, kad neseniai Kon-Benditas neigiamai atsiliepė apie Kubos revoliuciją, tada čilietis nustebo: vien tik dėl to? Turbūt, atsakiau gūžtelėjęs pečiais, nors tas eilėraštis buvo niekam tikęs

(kažkokios kvailystės, ir kuo tie tipai mane užgirdė, kad kalbu nežinia ką?), žinoma, jis buvo ilgas, bet nevykęs, meksikietis įsiterpė: tai kalės išperos, bet taip švelniai, žinot, be jokio apmaudo, tarsi iš tikrųjų apgailestautų, kaip nemaloniai turėjo pasijusti kubiečiai šitaip sumaitoję mano knygą – jis nesiruošė niekinti nei manęs, nei kolegų iš Havanos.

Nuo penkiolikos metų žinau, kad literatūra nėra nekalta. Atsimenu, kad ir tada taip pagalvojau, tik nepamenu, ar jiems pasakiau. O jei ir pasakiau, tai nepamenu, kokiame kontekste. Tuo metu iš penkių asmenų buvo likę trys – meksikietis, čilietis ir aš, kiti du meksikiečiai pradingo skaistyklos tarpduryje, o mūsų pasivaikščiojimas tapo panašus į kažkokį slankiojimą aplink pragaro vartus.

Ėjome visi trys tylėdami, lyg praradę kalbos dovaną, tačiau mūsų kūnai judėjo ritmingai, tarsi kažkas vedžiotų mus po tą nežinomą teritoriją ir verstų šokti, tas pasivaikščiojimas buvo tylus ir ritmingas, jei galima taip pasakyti, ir tada man ne pirmą ir ne paskutinį sykį tą dieną pasivaideno, kad parkas, kuriuo ėjome, atsivėrė į ežerą, o ežeru galima buvo pasiekti kažkokį krioklį, iš to krioklio susidarė upė, tarsi tekanti pro kažkokias kapines, ir visa tai – ežeras, krioklys, upė, kapinės – buvo tamsiai žali ir tylūs. Tada pamaniau: viena iš dviejų, arba man galvoje maišosi, kas yra mažai tikėtina, nes visada vadovaujuosi šaltu protu, arba tiedu mane buvo užvaišinę narkotikais. Aš jiems pasakiau: palaukit, stabtelėkim trumpam, aš nekaip jaučiuosi, noriu pailsėti, jie kažką atsakė, bet aš neišgirdau, tik pastebėjau, kad artinasi prie manęs, ir supratau, kad žvalgausi į visas puses lyg ieškodamas žmonių, ieškodamas bent vieno liudininko, bet aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios, mes ėjome mišku, tik pamenu, jų paklausiau: koks gi čia miškas, tai – Čapultepeko giraitė, atsakė jie, paskui pasivedėjo mane prie suolo, ten mes kažkiek laiko sėdėjome, tada vienas paklausė, ką man skauda (žodis „skaudėti“ čia buvo labai tikslus ir savo vietoje), ir man vertėjo atsakyti, kad skauda visą kūną ir esatį, bet aš jiems pasakiau, kad veikiausiai dar nesu apsipratęs su aukščiu, gal dėl jo man taip svaigo galva ir pradėjau regėti vizijas.

Luisas Sebastijanas Rosadas, kavinė „Auksinė šakelė“, Kojoakano kvartalas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų balandis. Dar Monsivaisas yra pasakęs: Marinečio[119] ir Tsaros[120] sekėjai, jūsų triukšmingi, siaubingi ir perkrauti detalėmis eilėraščiai paprastoje spausdinto žodžio tvarkoje įplieskė

119 Filippo Tommaso Marinetti (1876–1944) – italų poetas futuristas, pirmo futurizmo manifesto autorius.

120 Tristan Tzara (1896–1963) – rumunų ir prancūzų žydų kilmės poetas dadaistas.

kovas ir niekada neperžengė vaikiškų pramogų lygio. Monsis turi omeny stridentistus, bet tą patį galima pasakyti ir apie realvisceralistus. Į juos niekas nekreipė dėmesio, todėl šie pasirinko bekompromisį puolimą. 1975-ųjų gruodį, prieš pat Kalėdas, turėjau nelaimės su keliais iš jų susidurti kavinėje „Auksinė šakelė", jos šeimininkas ponas Nestoras Peskeira neleis man sumeluot, tai išties buvo nemalonu. Vienas, jų vadeiva, buvo Ulisas Lima, antrasis – stambus dičkis vardu ar tai Moktesuma, ar Kvautemokas, o trečiąjį jie vadino Dieviškąja Oda. Aš sėdėjau čia ir lūkuriavau Alberto Muro bei jo sesers, kai staiga mane iš visų trijų pusių apspito tie trys pasiutėliai ir sako: Luisitai, pasikalbėkime apie poeziją, panagrinėkime Meksikos poezijos ateitį, ar kažką panašaus. Aš nesu toks karštakošis ir, suprantama, susinervinau. Pamaniau, ir ką jie čia veikia, kaip jie mane užtiko, kokias sąskaitas ketina suvesti? Reikia pripažinti, kad šita šalis – tikra gėda, ir jos literatūra, tą irgi reikia pripažinti, irgi yra tikra gėda, bet pasikalbėję apie dvidešimt minučių (dar niekada taip nebuvau keikęs Albertito ir jo pasipūtėlės sesers įpročio vėluoti), galiausia dėl kelių teiginių mes netgi sutarėme. Iš esmės paaiškėjo, kad sutapo devyniasdešimt procentų dalykų, kurie mums nepatinka. Savaime suprantama, literatūrinėje plotmėje aš kiekviena proga ir be atvangos palaikiau Oktavijo Paso poziciją. Na, o jiems, regis, patiko tik tai, ką darė jie patys. Ačiū Dievui. Tai buvo ne pats blogiausias variantas, būtų kur kas blogiau, jeigu jie būtų apsiskelbę „kaimo poetų" mokiniais, vargšės Rosarijos Kasteljanos[121] sekėjais arba Chaimės Sabineso[122] pakalikais (manau, kad ir vieno Chaimės pakanka). Pagaliau, kaip jau sakiau, buvo ir sąlyčio taškų. Kai pasirodė Albertas, aš dar buvau gyvas, nors teko išklausyti pakeltu tonu išsakytų nešvankybių, žodžiu, nederantis elgesys tokioje vietoje kaip „Auksinė šakelė", donas Nestoras Peskeira neleis man sumeluot, bet daugiau nieko baisaus neįvyko. Atėjus Albertui, pamaniau, kad jau būsiu pergalingai išlipęs iš tos balos. Bet tada Džulija Mur staiga susidomėjo, kas jie tokie ir ką veiks vakare. Tasai, kurį vadino Dieviškąja Oda, nieko nelaukdamas atsakė: nieko, ir jeigu ji turi kokių idėjų – tai jis pasirašo bet kam. Nekreipdama dėmesio nei į mano, nei į brolio perspėjamus žvilgsnius, Džulė pareiškė, kad galėtume eiti pašokti į „Priapo" diskoteką, yra tokia siaubingai vulgari skylė Gegužės 10-osios ar Tepito kvartale, lankiausi ten tik kartą, bet ir to vienintelio karto nenoriu prisiminti. Kadangi nei aš, nei Albertas nesugebėjome Džulei paprieštarauti, netrukus visi susigrūdome į Alberto automobilį: jis, Ulisas Lima ir aš – priekyje, o Džulė su Dieviškąja Oda ir tuo Kvautemoku ar Moktesuma – ant galinės sėdynės. Nuoširdžiai sakau, laukiau blogiausio, nes ta publika nėra patikima, man teko

121 Rosario Castellanos (1925–1974) – Meksikos poetė.

122 Jaime Sabines Gutiérrez (1926–1999) – politinis veikėjas ir vienas įžymiausių XX a. Meksikos poetų.

girdėti, kad kartą Sanbornse, Kaza Bordoje, jie užspeitė į kampą Monsį, na gerai, Monsis sutiko su jais išgerti kavos, suteikė jiems audienciją, taigi dalis kaltės atitenka jam pačiam, juk niekam ne paslaptis, kad visceralistai – tai kaip stridentistai, ir kiekvienas žino, kad Monsis turėjo omenyje stridentistus, taigi iš esmės jis negali skųstis dėl to, kas nutiko, kita vertus, apie tai niekas nežino, gal tik keli asmenys. Kartą man buvo kilusi pagunda jo paklausti, bet aš susilaikiau iš diskretiškumo, nes nemėgstu knistis po kitų skaudulius. Galų gale *kažkas* per tą susitikimą su realvisceralistais vis dėlto įvyko, tai žino ir tie, kurie mėgo Monsį, ir tie, kurie paslapčia jo neapkentė, žodžiu, prielaidų ir svarstymų pakako visiems, mąsčiau aš, kol Alberto automobilis nardė per automobilių kamščius kaip bolidas arba tarakonas „Priapo“ diskotekos link, o Džulė Mur ant galinės sėdynės neužsičiaupdama tauškė su tais dviem prietrankomis realvisceralistais. Susilaikysiu nuo minėtos diskotekos aprašinėjimo. Prisiekiu Dievu, maniau, kad gyvi mes iš ten neišlipsime. Pasakysiu tik tiek, kad baldai ir juos dabinantys žmogiškieji egzemplioriai priminė Lisardi „Apšašusią papūgą“, Mariano Asuelos[123] „Bedalius“ ir del Paso[124]„Chosę Trigą“, prasčiausius Onda[125] romanus, ir labiausiai nevykusius penktojo dešimtmečio pornografinius filmus (ne viena kekšė panėšėjo į Tongolelę[126], beje, aš nemanau, kad penktajame dešimtmetyje ji nusifilmavo kine, nors tikrai buvo to verta). Kaip jau sakiau, mes užėjome į „Priapo“ ir susėdome už stalelio netoli šokių aikštelės. Kol Džulė šoko bolero, čia čia čia ar dar kažką (nesu didelis populiariosios muzikos žinovas), mudu su Albertu apie kažką įsikalbėjome (prisipažinsiu, kad nepamenu), padavėjas atnešė mums butelį tekilos ar žiurknuodžių, kurią priėmėme nemurmėdami – tokia didžiulė buvo mūsų neviltis. Akimirksniu, greičiau, nei spėtum ištarti žodį „kitoniškumas“, mes buvome girtutėliai, o Ulisas Lima deklamavo kažkokį prancūzišką eilėraštį, nepamenu, kokia proga, bet esmė ta, kad man buvo netikėta, jog jis moka prancūziškai. Kad supranta angliškai – nieko keista, pamenu, aš mačiau net jo verstas siaubingo poeto Ričardo Brotigano[127] eiles, o gal tai buvo Džonas Džornas[128], dievai žino, kas jis toks, gal tai tik kiti Limos vardai? Bet jo prancūzų žinios mane šiek tiek nustebino: puiki dikcija, nebloga tartis, kaip jau sakiau, ir eilėraštis man pasirodė girdėtas, taip, girdėtas, bet galbūt dėl girtumo

123 Mariano Azuela (1873 - 1952) – Meksikos rašytojas.

124 Fernando del Paso (g. 1935) – Meksikos prozininkas, eseistas, poetas, dailininkas.

125 *Literatura de la Onda* – literatūrinis judėjimas, atsiradęs Meksikoje XX a. septintajame dešimtmetyje, propagavęs rokenrolą, narkotikus ir seksą, iki šiol literatūroje buvusius tabu ir aštriai kritikavęs Vietnamo karą.

126 Yolanda Yvonne Montes Farrington (g. 1932) – viena žymiausių JAV šokėjų bei aktorių, žinoma artistiniu slapyvardžiu Tangolelė.

127 Richard Brautigan (1935 - 1984) – JAV prozininkas, poetas, žymus 7 ir 8 dešimtmečių kontrkultūros veikėjas.

128 John Giorno (g. 1936) – JAV poetas, aktorius.

arba dėl nesiliaujančio bolero niekaip nesugebėjau jo prisiminti. Pagalvojau, kad tai Klodelis, bet turbūt tiek man, tiek jums sunku įsivaizduoti Limą deklamuojantį Klodelio eiles, ar ne? Mąsčiau apie Bodlerą, paskui – apie Katulą Mendė[129] (keletą jo eilėraščių esu išvertęs universiteto žurnalui), pagalvojau ir apie Nervalį. Man šiek tiek gėda pripažinti, kad tie vardai tada atėjo į galvą, bet netrukus, alkoholio miglai prasisklaidžius, paklausiau savęs, kas gali būti bendro tarp Mendės ir Nervalio, na, o paskui pagalvojau apie Malarmė. Regis, taip pat nesėkmingai bandęs įminti tą mįslę Albertas pasakė: tai – Bodleras. Jokiu būdu ne Bodleras. Štai tas eilėraštis, pažiūrėsime, ar atspėsite.

Širdis lyg apsirūkius spjaudos
Liūdna, paskendus šleikštuly:
Jai bruka viralą nenaudos,
Širdis lyg apsirūkius spjaudos,
Jie savo vulgarybėj maudos,
Šėlionių laivo kvaituly,
Širdis lyg apsirūkius spjaudos
Liūdna, paskendus šleikštuly!

Tie bjaurūs kareivėlių pokštai
Dvokiais purvais aptaškė ją!
Jų falai pučiasi lyg bokštai...
Tie bjaurūs kareivėlių pokštai.
Ak, banga, nusiprausti trokštu
Abrakadabriška srauja!
Tie bjaurūs kareivėlių pokštai
Dvokiais purvais aptaškė ją!

O pavogta širdie, kur dėtis,
Kai jie tabaką sučiaumos?
Kai gašlūs žagsuliai ims lietis,
O pavogta širdie, kur dėtis?
Nestoja mano žarnos rietis
Apgirtę, pilnos klaikumos,
O pavogta širdie, kur dėtis,
Kai jie tabaką sučiaumos?[130]

---

129 Catulle Mendès (1841–1909) – prancūzų poetas, „Parnaso" mokyklos atstovas.

130 „Pavogta širdis". (Vertė Dainius Gintalas. Versta iš: Arthur Rimbaud. *Poésie. Une saison en enfer. Illumination.* Gallimard, 2007)

Staigmena. Tai Rembo. Turiu galvoje, staigmena tam tikra prasme, nes mane iš tikrųjų nustebino tai, kad eilėraštį jis skaitė prancūziškai. Šiek tiek susierzinau, kad neatspėjau, nes Rembo kūrybą išmanau visai neblogai, bet nesukau dėl to galvos, tai buvo dar vienas sąlyčio taškas tarp mūsų, gal vis tik išsikapstysime gyvi iš tos landynės. Padeklamavęs Rembo eilėraštį, Ulisas Lima papasakojo tokią istoriją apie Rembo ir apie karą, nežinau kurį, nes karo tema manęs nedomina, bet buvo kažkos siejančio Rembo eilėraštį ir karą, žinoma, tai buvo nešvari istorija, nors tuomet mano ausys, o vėliau ir akys ieškojo daugiau nešvarių istorijų (dievaži, nusuksiu sprandą Džulei Mur, jeigu ji dar kartą sumanys nusitempti mane į panašią skylę) – paskiros scenos, kai niūrūs jaunieji nusikaltėliai šoko su jaunomis nusivylusiomis valytojomis ir nusivylusiomis kekšėmis kontrastų sūkuryje, kuris, prisipažinsiu, sustiprino, jei tai įmanoma, mano girtumą. Paskui kažkur netoliese prasidėjo muštynės. Aš nieko nemačiau, tik girdėjau šūkaliojimus. Iš patamsio išniro keletas galvažudžių, tempdami kažkokį tipą kruvinu veidu. Pamenu, kad paraginau Albertą greičiau iš čia dingti, nes visa tai – ne į gera, bet Albertas klausėsi Uliso Limos istorijos ir nekreipė į mane dėmesio. Pamenu, kad žiūrėjau į Džulę, šokančią su vienu iš Uliso draugų, paskui pamenu, kaip pats šokau bolero su Dieviškąja Oda, viskas atrodė kaip sapnas, bet jaučiausi taip, lyg pirmąsyk visą vakarą mano nuotaika būtų buvusi puiki, ko gero, iš tikrųjų pirmąsyk visą vakarą buvau puikios nuotaikos. Paskui, tarsi pakirdęs iš sapno, pamenu, kaip šnibždėjau savo šokio partneriui, kad mūsų elgesys veikiausiai įžeis kitus šokėjus ir žiūrovus. Kas vyko toliau, nelabai aišku. Kažkas man pasakė kažką grubaus. Aš mielai būčiau palindęs po stalu ir užmigęs arba prigludęs prie krūtinės Dieviškajai Odai ir taip pat užmigęs. Tačiau mane kažkas įžeidė, ir Dieviškoji Oda sujudėjo, lyg norėtų mane palikti ir atsisukti į kalbėjusįjį (regis, jis mane pavadino „sušiktu pyderu" – man sunku su tuo taikstytis, nors žinau, kad reikėtų priprasti), bet buvau toks girtutėlis, kad mano raumenys suglebo ir jis negalėjo manęs paleisti – jei būtų paleidęs, išsyk būčiau susmukęs – todėl jis tam tipui tik šūktelėjo kažką nešvankaus iš aikštelės vidurio. Aš užsimerkiau, visa širdimi trokšdamas išnykti iš šios situacijos, Dieviškosios Odos petys atsidavė prakaitu, tai buvo labai keistas rūgštus kvapas, lyg jis būtų išėjęs sveikas po chemijos gamyklos sprogimo, o vėliau aš išgirdau jį kalbantis ne su vienu, o su keliais, mažiausiai dviem, žmonėmis, ir jų balsai buvo pikti. Aš atsimerkiau ir, o Dieve, pamačiau ne juos, o save patį: savo ranką ant Dieviškosios Odos peties, kita ranka apsivijusi jo juosmenį, savo skruostą – ant jo peties, ir pamačiau ar įsivaizdavau, kad matau, tuos pagiežingus tikrų žudikų žvilgsnius. Iš pasibaisėjimo man išgaravo visas girtumas, ir labiau už viską pasaulyje troškau išnykti (žeme, meldžiu, praryk mane), troškau, kad mane nutrenktų žaibas, ir gailėjausi, kad išvis gimiau.

Koks siaubingas akibrokštas. Aš buvau visas nuraudęs iš gėdos, mane pykino, vos išlaikiau pusiausvyrą, bet, supratęs, jog tapau bjaurių pašaipų ir įžeidinėjimų objektu, atsitraukiau nuo Dieviškosios Odos. Mano vienintelė paguoda buvo ta, kad pašaipūnui irgi teko. Atrodė maždaug taip, lyg išduotas mūšyje (apie kokius ten mūšius ir karus kalbėjo Ulisas Lima?), meldžiau angelų teisingumo, Apokalipsės ar stebuklo, kad kiltų didžiulė stebuklinga banga ir nušluotų mus abu ir visus, kad pagaliau baigtųsi tos patyčios ir neteisybė. Tačiau tuomet mano akys, tarsi apledėjęs ežeras (metafora nelabai vykusi, nes „Priapo" buvo nežmoniškai tvanku, ir aš nesugalvoju, kaip geriau pasakyti, jog vos nepravirkau ir ties tuo „vos" susiėmiau ir nepravirkau, bet mano akis aptemdė liulantis skystis) pamatė įstabų Džulės Mur siluetą. Apsikabinusi su tuo Kvautemoku ar Moktesuma, ar Nezavalkojotliu, ji su Dieviškąja Oda pasipriešino tiems, kurie sukėlė tą erzelį. Džulė apkabino mane per juosmenį ir išsivedė lauk iš tos siaubingos skylės, klausinėdama, ar tie šūdžiai manęs nenuskriaudė. Lauke su Džulės pagalba šiaip ne taip nusvirduliavau prie automobilio ir vidury kelio apsiverkiau. Kai Džulė pasodino mane ant užpakalinės sėdynės, meldžiau jos važiuoti trise, tik Albertas, ji ir aš, palikime kitus toje velnių irštvoje, kur jiems ir vieta, meldžiu tavęs, Džule, o ji: velniai rautų, Luisai, nesušik man vakarėlio; pamenu, tuomet aš surikau ar sustūgau: jie su manimi pasielgė bjauriau negu su Monsi, tada Džulė paklausė: kas per velniava nutiko Monsi (dargi pasitikslino, kokią Monsi turiu galvoje, gal ji pasakė Monči, dabar jau nepamenu), ir aš pasakiau: eseistui Monsivaisui, Džule. Bet ji tik truktelėjo pečiais, tos moters nervai – geležiniai. O Dieve, pagalvojau, ir turbūt tada apsivėmiau ir pravirkau, o gal pirmiau pravirkau, paskui – apsivėmiau. Alberto automobilyje! Džulė pradėjo kvatotis. Tuo metu jau ir kiti išlindo iš „Priapo" – žibintų šviesoje mačiau jų siluetus ir sielojausi, ką aš padariau, man buvo taip baisiai gėda, kad susiriečiau ant sėdynės ir užmigau. Bet girdėjau juos šnekantis. Džulė kažką pasakė, o realvisceralistai paantrino, jų balsai skambėjo džiugiai, nebuvo nė ženklo jokio priešiškumo. Paskui į automobilį įlipo Albertas ir pasibjaurėjo: kas per velniava, kaip smirda, tada aš pakirdau, pažvelgiau jam į akis užpakalinio vaizdo veidrodėlyje ir pasakiau: atleisk, Albertai, aš – netyčia, man labai negera, paskui Džulė atsisėdo į keleivio sėdynę ir pasakė: Dieve, kaip dvokia, Albertai, atidaryk langus, ir jai tariau: atleisk, Džule, tik nereikia perdėti, o ji: Luisai, trenkia taip, lyg jau savaitę būtum lavonas, ir aš nusijuokiau. Negarsiai, tik vos vos. Pasijutau šiek tiek geriau. Gatvės gale, po šviečiančia „Priapo" iškaba klaidžiojo chaotiški šešėliai, bet ne mūsų link. Tada Džulė išlipo, atsisveikindama pabučiavo Dieviškąją Odą ir Kvautemoką ar Moktesumą, bet ne Ulisą Limą, kuris stovėjo atokiau ir žiūrėjo į dangų. Paskui pro langelį galvą kyštelėjo Dieviškoji Oda ir paklausė: kaip laikaisi, Luisai? Regis, nieko neatsakiau, tik

pamojau ranka, kad viskas gerai. Paskui Albertas užvedė dodžo variklį ir atvirais langais išdūmėme iš Tepito namų link.

ALBERTAS MURAS, PITAGORO GATVĖ, NAVARTĖS KVARTALAS, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1976-ŲJŲ BALANDIS. Luiso pasakojimas teisingas tik iki tam tikros vietos. Mano sesuo – pakvaišusi, bet žavinga mergiotė, ji metais vyresnė už mane, jai dvidešimt dveji, maža to – ji labai protinga moteris. Baigusi medicinos studijas žada dirbti pediatre. Tegu būna aišku, kad ji ne kokia naivuolė.

Antras dalykas: aš visai nelaksčiau Meksiko gatvėmis kaip patrakęs, nes šviesiai mėlynas dodžas priklauso mano motinai, ir aš stengiausi vairuoti itin atsargiai. Jį privemti buvo neatleistinas dalykas.

Trečia: „Priapo" diskoteka yra Tepito kvartale, kuris laikomas karo zona arba kitapus geležinės uždangos esančia vieta. Buvo ten kažkokios muštynės, bet aš nieko nepastebėjau, nes kalbėjausi su Ulisu Lima. Gegužės 10-osios kvartale, kiek man žinoma, jokios diskotekos nėra. Sesuo man neleis meluoti.

Ketvirtas ir paskutinis dalykas: ne aš, o Luisas paminėjo Bodlerą ir Katulą Mendesą, gal net Viktorą Hugo, aš visąlaik tylėjau, man eilės panėšėjo į Rembo, bet aš tylėjau. Noriu, kad liktų aišku.

Kita vertus, realvisceralistai elgėsi ne taip jau blogai, kaip mes baiminomės. Anksčiau nebuvau jų sutikęs, o žinojau tik iš nuogirdų. Nieko keista, juk Meksikas – tai keturiolika milijonų gyventojų turintis miestelis. Žodžiu, man jie paliko visai neblogą įspūdį. Vadinamasis Dieviškoji Oda naiviai tikėjosi suvilioti mano seserį. Bandė ir Moktesuma Rodrigesas (o ne Kvautemokas). Vienu metu jie netgi patikėjo, kad jiems pavyks. Liūdna buvo į tai žiūrėti, nors reginys atrodė visai mielas.

O dėl Uliso Limos, tai jis atrodo kaip nuolat apsinešęs ir visai pakenčiamai moka prancūziškai. Be to, jis papasakojo nuostabią istoriją apie Rembo eilėraštį. „Le Coeur Volé" jis perskaitė autobiografinį tekstą apie tai, kaip Rembo keliavo iš Šarlevilio į Paryžių prisijungti prie komunos. Toje kelionėje – kurią jis įveikė pėsčiomis – Rembo sutiko būrį girtų kareivių, jie iš jo išsityčiojo ir išprievartavo. Šiek tiek kraupoka istorija, tiesą pasakius.

Bet tai dar ne viskas: anot Limos, kai kurie kareiviai, ar bent jau jų vadas, kapralas iš „caporal mon coeur couvert de caporal"[131], dalyvavo prancūzų invazijoje į Meksiką. Žinoma, nei Luisitas, nei aš Uliso Limos nepaklausėme, kuo pagrįstos tokios žinios. Tačiau mane ta istorija sudomino (o Luisitą domino tik tai, kas dėjosi aplinkui), todėl panūdau sužinoti daugiau. Lima papasakojo,

131 „liūdna, paskendus šleikštuly"

kad 1865 metais nutrūko bet koks ryšys su pulkininko Librechto daliniu, kuris turėjo užimti Santa Terezos miestą Sonoroje, todėl kažkoks pulkininkas Eidu, karinio tiekimo bazės vadas Meksikos šiaurės vakaruose, į Santa Terezą išsiuntė trisdešimt raitelių.

Būriui vadovavo kapitonas Loranas ir leitenantai Rufanšė ir Gonsalesas, pastarasis priklausė Meksikos monarchistams. Tas būrys, anot Limos, kitą dieną pasiekė kaimelį netoli Santa Terezos, kuris vadinosi Vijavisjosa, bet Librechto dalinio taip ir neaptiko. Išskyrus žuvusius leitenantą Rufanšė ir tris kareivius, likusieji buvo paimti į nelaisvę, kai užkandžiavo vienintelėje kaimo smuklėje, tarp jų ir būsimasis kapralas, dvidešimt dvejų metų rekrūtas. Kalinius surištomis rankomis ir supančiotus kanapių virvėmis nuvedė pas vieną iš kaimelio įžymiausių žmonių, kuris Vijavisjosoje buvo už kariuomenės vadą. Vadas buvo metisas, kurį vadindavo arba Inokentijumi, arba Loku[132]. Pasižiūrėję į juos kaimelio garbingieji, beveik vien seni basakojai kaimiečiai, pasišalino už kampo pasitarti. Maždaug po pusvalandžio, po trumpo energingo ginčo tarp dviejų aiškiai priešiškų grupių, prancūzai buvo nuvesti į tvartą, nurengti ir nuauti, o paskui grupelė pagrobėjų juos kiaurą dieną kankino ir prievartavo.

Vidurnaktį pakorė kapitoną Loreną. Leitenantas Gonsalesas, du seržantai ir septyni kareiviai buvo nuvesti į pagrindinę gatvę, žibintų šviesoje juos durtuvais pervėrė šešėliai, kurie sėdėjo ant jų pačių žirgų.

Išaušus būsimajam kapralui ir dviem kareiviams pavyko nutraukti virves ir pabėgti per visą šalį. Jų niekas nepersekiojo, bet tik kapralui pavyko išgyventi ir papasakoti šią istoriją. Dvi savaites paklaidžiojęs po dykumą jis pagaliau pasiekė El Tachą. Meksike, pagerbtas apdovanojimu, gyveno iki 1867-ųjų, o vėliau sugrįžo į Prancūziją su Bazeno armija (ar kas ten tuomet vadovavo prancūzams), kuris traukėsi iš Meksikos palikęs imperatorių likimo valiai.

KARLOSAS MONSIVAISAS, EINANT MADERO GATVE NETOLI SANBORNSO, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1976-ŲJŲ GEGUŽĖ. Nebuvo nei pasalos, nei smurto. Du maždaug dvidešimt trejų metų jaunuoliai, ilgesniais negu bet kurio kito poeto plaukais (o aš galiu nusakyti *visų* poetų plaukų ilgį), atkakliai ir su vaikišku užsispyrimu nepripažįstantys jokių Oktavijaus Paso nuopelnų (man nepatinka, nes man nepatinka ir taškas) ir trokštantys neigti tai, kas akivaizdu. Jie man priminė Chosė Agustiną[133] ir Gustavą Sainsą[134], tik ne tokie talentingi, kaip mūsų

132 *Loco* (isp.) – beprotis, pamišėlis.

133 José Augustín Ramírez Gómez (g. 1944) – Meksikos rašytojas.

134 Gustavo Sainz (g. 1940) – Meksikos rašytojas.

du žymiausi romanistai, iš tikrųjų jie neturėjo nieko, nei pinigų susimokėti už kavą (teko sumokėti man), nei svarių argumentų, nei originalių minčių. Du pakvaišę nesusipratėliai. Manau, kad buvau jiems per daug dosnus (neskaitant kavos). Aš netgi patariau Ulisui (nepamenu, kuo vardu buvo kitas, regis, argentinietis ar čilietis) parašyti kritinį straipsnį apie naujausią Paso knygą, kurią mes aptarinėjome. Jeigu straipsnis bus geras, pabrėžiau žodį *geras*, aš jį išspausdinsiu. Jis pasakė, kad parašys ir atneš man į namus. Aš paprieštaravau, kad į namus nereikia, nes mano motina gali išsigąsti jį pamačiusi. Tai buvo mano vienintelis pajuokavimas. Bet jie suprato jį labai rimtai ir pasakė, kad straipsnį atsiųs paštu. Tebelaukiu jo iki šiol.

2

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, Meksikos federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. A, pasakiau jiems, Sezarėja Tinachero, o kur jūs apie ją išgirdote? Tada vienas paaiškino, kad jie rašo straipsnį apie stridentistus ir jau turi interviu su Hermanu, Arkelesu ir Maplesu Arse, kad perskaitę visus to laikotarpio žurnalus ir knygas tarp vyriškų vardų ir pavardžių, tiek žymių, tiek ir nieko nereiškiančių, kurios nepalieka net blogo prisiminimo, jiems netikėtai užkliuvo Sezarėjos vardas. Na ir ką? – paklausiau. Jie pažvelgė į mane ir nusišypsojo, abu vienu metu, prakeikimas, tarsi būtų kažkuo sujungti, nežinau, ar mane suprantate. Regis, ji ten buvo vienintelė moteris, pasakė jie, mus nustebino nuorodų gausa, kad ji buvo gera poetė. Ji – gera poetė? Kur jūs skaitėte jos darbus? Mes nieko jos neskaitėme, ir tai sukėlė smalsumą. Kokį smalsumą, vaikinai, paaiškinkit? Kur tik pasisuki, visi apie ją atsiliepia arba labai gerai, arba labai blogai, bet jos eilių niekas nepublikavo. Perskaitėme Gonsaleso Pedrenjo žurnalą „Motor Humano", Mapleso Arsės avangardo katalogą ir Salvadoro Salasaro leidžiamą žurnalą, pasakė čilietis, bet, išskyrus Mapleso katalogą, ji daugiau niekur nenurodoma. Atskiruose interviu apie ją negailėdami liaupsių kalba Chuanas Gradis, Ernestas Rubio ir Adalbertas Eskobaras. Iš pradžių manėme, kad ji šliejosi prie stridentistų, tiesiog kaip kelionės draugė, pridūrė meksikietis, bet Maplesas Arsė pasakė, kad ji niekada judėjimui nepriklausė. Gali būti, kad Maplesui sustreikavo atmintis, papildė čilietis. Žinoma, mes tuo netikime, tęsė meksikietis. Nes Maplesas ją prisiminė ne kaip stridentistų judėjimo atstovę, o kaip poetę. (Žlugę vaikinai. Žlugusi jaunystė. Mane net šiurpas nupurtė, kokie jie susipynę tarpusavyje.) Nors savo didelėje bibliotekoje jis neturėjo nė vieno jos eilėraščio, kuris galėtų tai patvirtinti, pasakė meksikietis. Žodžiu, pone Salvatjera, tai yra Amadeo, mes visur klausinėjome, kalbėjomės su Listu Arsubide[135], su Arkelesu Vela[136], su Hernandesu Miro, ir rezultatas daugmaž tas pats, visi ją pamena, pasakė čilietis, vieni aiškiau, kiti prasčiau, bet niekas neturi jokių jos eilių, kurias galėtume įtraukti į savo veikalą. Vaikinai, o tas

135 Germán List Arzubide (1898–1998) – Meksikos poetas ir revoliucionierius.

136 Arqueles Vela (1899–1977) – Meksikos rašytojas, žurnalistas.

jūsų veikalas – apie ką? Paskui pakėliau ranką ir jiems nespėjus atsakyti įpyliau dar meskalio „Savižudžiai", paskui prisėdau ant krėslo krašto ir, galiu prisiekti, šlaunimis pajutau, tarsi būčiau atsisėdęs ant skutimosi peiliuko ašmenų.

PERLA AVILES, LEONARDO DA VINČIO GATVĖ, MISKOAKO KVARTALAS, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1976-ĄJŲ GEGUŽĖ. Aš tuomet turėjau nedaug draugų, bet kai susipažinau su juo, tai visai jų nebeliko. Turiu omeny 1970-uosius, kai mudu mokėmės Porvenyro gimnazijoje. Iš tikrųjų tai truko labai trumpai, kas įrodo mūsų atminties šališkumą, kai įvykiai išsiplečia arba susitraukia savo nuožiūra, kaip kalba, kurią mes manome mokantys, bet iš tikrųjų nesuprantame. Štai ką aš mėginau jam pasakyti, bet jis manęs net nesiklausė. Kartą, kai jis dar gyveno netoli mokyklos, aš palydėjau jį iki namų ir susipažinau su jo seserimi. Namuose daugiau nebuvo nieko, tik sesuo, ir mudvi ilgokai šnekėjomės. Netrukus jie išsikėlė gyventi į Neapolio kvartalą, ir jis visai metė mokyklą. Aš klausinėjau: ar tu nenori stoti į universitetą? Juk atimi iš savęs galimybę įgyti išsilavinimą. Jis tik nusijuokė ir burbtelėjo, kad ir universitete, matyt, neišmoktų nieko daugiau negu gimnazijoje. Tai ką tu ruošiesi gyvenime veikti? Ką norėtum dirbti? – klausinėjau, o jis atsakydavo, kad nežino ir jam tai nėmaž nerūpi. Kartą užėjusi pas jį paklausiau, ar tik jis nevartoja narkotikų. Ne, atsakė, nevartoju. Niekada? Ir jis pasakė: rūkiau marihuaną, bet tai buvo seniai. Ir daugiau nieko? Ne, ničnieko, atsakė, o paskui – kad ims kvatotis, jis iš manęs juokėsi, nors man tai buvo nė motais – man patiko matyti jį besijuokiantį. Tuo metu jis susipažino su vienu garsiu teatro ir kino režisieriumi, kažkokiu čiliečiu. Kartais pasakodavo, kaip kaktomuša susidūrė su juo teatre, kur buvo statomas jo spektaklis apie Heraklitą, ar kažkurį kitą ikisokratinės epochos filosofą. Tai buvo laisva filosofo veikalų adaptacija, nykioje to meto Meksiko aplinkoje sukėlusi tikrą sąmyšį. Ne pats spektaklis, o tai, kad kone visi aktoriai vienoje vietoje į sceną išėjo nuogi. Aš tuo metu dar mokiausi Porvenyro gimnazijoje, apsupta „Opus Dei" smarvės, ir visą savo laiką skyriau mokslams ir skaitymui (turbūt daugiau niekada tiek neskaičiau), ir mano vienintelis prasiblaškymas ir malonumas buvo apsilankymai jo namuose. Jie nebuvo dažni, nes baiminausi įkyrėti, bet kartais užsukdavau popietėmis, ir vakarais, jau sutemus, ir mes kokias dvi tris valandas diskutuodavome, daugiausia apie literatūrą, nors jis dažnai man pasakodavo savo nuotykius su teatro ir kino režisieriumi, ir buvo aišku kaip dieną, kad juo labai žavisi. Aš nežinau, ar jam patiko teatras, bet jis mėgo kiną, beje, kai dabar pagalvoju, tuomet jis skaitė nedaug, apie knygas daugiausia kalbėdavau aš, nes skaitydavau tikrai daug literatūros ir filosofijos, politinių esė, o jis – ne. Jis eidavo į kiną, ir kasdien ar kas trys dienos, žodžiu, gan dažnai

lankydavosi pas režisierių namuose. Kai sykį prasitariau, kad jam derėtų daugiau skaityti, jis atkirto jau perskaitęs viską, kas jam iš tiesų buvo įdomu. Koks pasipūtimas! Kartais jis šitaip išsišokdavo, turiu omeny, kad kartais jis panėšėdavo į išlepintą vaiką, bet aš jam viską atleisdavau, kad ir ką jis darytų, viskas man atrodė gerai. Vieną dieną jis prasitarė susipykęs su režisieriumi. Paklausiau dėl ko, bet jis nepanoro sakyti. Numykė, kad viskas dėl literatūrinių požiūrių skirtumo, ir viskas. Viskas, ką man pavyko iš jo ištraukti, tai, kad režisierius pareiškė, jog Neruda – visiškas šūdas, o Nikanoras Para – iškiliausias poetas, rašantis ispanų kalba. Ar panašiai. Man, aišku, galvoje netilpo, kad du žmonės gali susipykti dėl tokios menkos priežasties. Šalyje, iš kurios esu kilęs, pasakė jis, žmonės dėl panašių dalykų kimba į atlapus. Na gerai, sutikau, Meksike žmonės gali net užmušti vienas kitą dėl smulkmenos, bet tik ne išprusę žmonės. Ak, ko tik aš anksčiau nebuvau prisigalvojusi apie kultūrą! Po kiek laiko apsiginklavusi Empedoklio tomeliu nuėjau į to režisieriaus namus. Duris atidarė jo žmona, o netrukus svetainėje pasirodė ir pats režisierius, ir mes pradėjome šnekučiuotis. Visų pirma jis paklausė, iš kur gavau jo adresą. Pasakiau, kad jį man davė draugas. A, jisai, atsakė režisierius ir išsyk pasiteiravo, kaip jam sekasi, ką jis veikia ir kodėl daugiau neužsuka pas jį į svečius. Pasakiau pirma, kas man šovė į galvą, paskui kalba nukrypo prie kitų dalykų. Nuo tada aš jau galėjau lankytis pas du žmones, pas savo draugą ir pas režisierių, ir staiga suvokiau, kaip nepastebimai prasiplėtė mano akiratis. Tai buvo neapsakomai laimingos dienos. Vieną popietę, pasidomėjęs, kaip laikosi mano draugas, režisierius papasakojo apie tą jų kivirčą. Režisieriaus pasakojimas per daug nesiskyrė nuo to, kurį žinojau iš draugo, jie iš tiesų susipliekė dėl Nerudos ir Paros, kurio iš jų poezija vertingesnė, visgi režisieriaus pasakojime (o aš *žinojau*, kad jis man sako tiesą) atsirado vienas naujas niuansas: kai jis susikivirčijo su mano draugu, pastarasis pritrūkęs argumentų Nerudai apginti tiesiog apsiverkė. Tiesiog savo tautiečio namų svetainėje visai nesislėpdamas, kaip dešimties metų vaikas, nors tuo metu jam jau seniai buvo suėję septyniolika. Anot režisieriaus, tos ašaros juodu išskyrė, jo manymu, veikiausiai mano draugas susigėdo savo reakcijos į nereikšmingą ir atsitiktinę diskusiją. Tą vakarą, kai išeidinėjau namo, režisierius pasakė: perduok jam, kad užsuktų pas mane į svečius. Kelias dienas aš be paliovos mąsčiau apie tai, ką man buvo pasakęs režisierius, apie draugo būdą ir apie priežastis, dėl ko jis man nepapasakojo iki galo visos šios istorijos. Kai atėjau jo aplankyti, jis sirgo ir karščiavo. Lovoje skaitė kažkokią knygą apie tamplierius ir gotikos katedrų paslaptis, tiesą pasakius, man sunku suprasti, kaip jis gali skaityti tokį šlamštą, nors jau ne pirmąsyk užtinku jį skaitant panašaus pobūdžio knygas: kartais tai būdavo detektyviniai apsakymai ar pseudomoksliniai leidiniai, bet vienintelis geras dalykas buvo tas, kad jis niekada jų nekišo skaityti man. Mano

atveju būdavo visiškai priešingai: perskaičiusi gerą knygą, aš išsyk perduodavau jam, ir kartais ištisas savaites laukdavau, kol jis perskaitys, kad galėčiau su juo padiskutuoti. Taigi, radau jį lovoje, skaitantį kažkokią knygą apie tamplierius, ir vos įėjusi į kambarį pradėjau tirtėti. Kurį laiką plepėjome apie šį bei tą, ko dabar jau neprisimenu. O gal mes tiesiog tylėjome, aš prisėdau lovos kojūgalyje, jis tysojo lovoje su knyga, paslapčia žvilgčiojome vienas į kitą klausydamiesi lifto garsų, tarsi sėdėtume kambaryje prietemoje arba naktį būtume pasiklydę tamsiame lauke, klausydamiesi tik arklių prunkštimo, būčiau galėjusi taip būti visą dieną, netgi visą gyvenimą. Bet aš prašnekau. Papasakojau jam apie paskutinį apsilankymą pas režisierių, perdaviau jo kvietimą, bet draugas atšovė: tegu sau laukia, nes aš net nemanau daugiau ten rodytis. Tada jis apsimetė, kad vėl skaito knygą apie tamplierius. Aš įrodinėjau, kad Nerudos poezija juk nepaneigia Paros poezijos privalumų. Atsakymas mane šokiravo: jis atšovė, kad jo nepisa nei Nerudos, nei Paros poezija. Gūžtelėjau pečiais, tai dėl ko tada visa ta diskusija ir kivirčas? Bet jis man neatsakė. Tada aš padariau klaidą, prisiartinau prie jo, atsisėdau šalia, išsitraukiau iš kišenės vieno poeto knygą ir perskaičiau ištrauką. Jis išklausė tylėdamas. Minėtos eilės buvo apie Narcizą ir beribius miškus, kuriuose gyveno hermafroditai. Man baigus jis nieko nepasakė. Na, ką manai? – paklausiau. Nežinau, atsakė, o tu ką manai? Aš atsakiau, kad, mano manymu, poetai yra hermafroditai ir jie tik tarpusavyje gali bendrauti ir suprasti vienas kitą. Pasakiau „poetai yra", o norėjau pasakyti „mes, poetai, esame". Bet jis pažvelgė į mane, tarsi nuo mano veido būtų nuplėšta visa mėsa ir likusi tik kaukolė, ir šypsodamasis tarė: Perla, nereikia tų banalybių. Tik tiek. Aš išblyškusi pašokau, truputį nuo jo atšlijau, pamėginau atsikelti, bet man nepavyko. Per visą tą laiką jis nė nekrustelėjo, tik žiūrėjo į mane ir šypsojosi, tarsi mano veidas būtų likęs be odos, be raumenų, be nieko, vien gelsvas kaulas. Iš pradžių aš net žodžio nepajėgiau ištarti. Paskui suveblenau, tiksliau sukuždėjau, kad jau vėlu ir man metas namo. Atsistojau, ištariau „sudie" ir išėjau. Jis net akių nuo knygos nepakėlė. Eidama tuščia jo namų svetaine bei koridoriumi galvojau, kad daugiau niekada gyvenime jo nebepamatysiu. Netrukus įstojau į universitetą, ir mano gyvenimas visiškai pasikeitė. Po kelerių metų atsitiktinai susitikau jo seserį, Filologijos ir filosofijos fakultete dalijančią lapelius su trockistų propaganda. Vieną iš jos nupirkau, paskui nuėjome išgerti kavos. Tuo metu jau nebeužsukdavau pas režisierių, bainginėjau studijas ir rašydavau eiles, kurių beveik niekas neskaitė. Nesusilaikiusi paklausiau apie jį. Sesuo smulkiai nupasakojo jo naujausius nuotykius. Jis apkeliavo visą Lotynų Ameriką, buvo sugrįžęs į savo šalį, kur dėl valstybinio perversmo patyrė daug nemalonumų. Kaip nepasisekė, teištariau. Jo sesuo pritarė: tikrai, jis taip svajojo ten pasilikti, bet va, po kelių savaičių kariškiai įvykdė ginkluotą perversmą. Kurį laiką

mes nesumojome, apie ką daugiau kalbėtis. Įsivaizdavau jį klaidžiojantį tuščioje, pirmapradėje erdvėje, kuri prieš jo valią darėsi vis nešvaresnė, kurioje daugėjo nelaimių ir netvarkos, net jo veidas, kurį prisiminiau, buvo subjaurotas, tarsi jo bruožai išsklido tame sesers pasakojime, kažkokie juokingi įrodymai, bauginantys ir beprasmiški bandymai įžengti į suaugusiųjų gyvenimą, ir taip toli nuo to, ką aš kažkada įsivaizdavau, kuo jis galėtų tapti, kad net jo sesers balsas, kalbantis apie Lotynų Amerikos revoliuciją, apie jos pergales, pralaimėjimus ir mirtis, kurios ją lydės, suskambo keistai, ir aš daugiau nebeištvėriau. Turiu grįžti į paskaitas, sakau, galbūt kada nors susitiksime. Pamenu, paskui dar dvi tris naktis jį sapnavau. Jis sėdėjo po medžiu perkaręs, vien oda ir kaulai, apžėlęs plaukais, visas apskuręs ir nepajėgė nei pasikelti, nei vaikščioti.

Dieviškoji Oda, Tepechio gatvės namų palėpė, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų gegužė. Arturas Belanas niekada manęs nemėgo. Tik Ulisas Lima. Juk tokius dalykus išsyk supranti. Marija Font mane mėgo. Anchelika Font – niekada. Bet juk tai nesvarbu. Mane mylėjo broliai Rodrigesai: Pančas, Moktesuma ir mažasis Norbertas. Kartais jie mane kritikuodavo, Pančas kartais sakydavo manęs nesuprantantis (ypač kai permiegodavau su kokiu vyru), bet aš žinojau, kad jie vis tiek mane myli. O štai Arturas Belanas – ne, jis niekada manęs nemėgo. Vieną kartą pagalvojau, kad tai Ernesto San Epifanijaus kaltė. Jiedu su Belanu buvo draugai dar nuo jaunystės laikų, dar prieš Arturui išvykstant į Čilę, manoma, prisidėti prie revoliucijos, o aš buvau Ernesto meilužis ir, žmonės kalba, kad jį palikau. Bet iš tikrųjų su Ernestu permiegojau tik keletą kartų, ir kuo gi aš taip nusikaltau, kad žmonės mane plaka liežuviais. Permiegojau aš ir su Marija Font, dėl to Arturas Belanas irgi kreivai į mane žiūrėjo. Po vakarėlio „Priapo" būčiau permiegojęs ir su Luisu Rosadu ir tada Arturas Belanas būtų mane išmetęs iš grupės. Sakau nuoširdžiai, aš nežinau, ką darau blogai. Sužinojęs apie tai, kas nutiko „Priapo" diskotekoje, Belanas pasakė, kad mes nesame nei galvažudžiai, nei sąvadautojai, bet aš tiesiog daviau valią savo gašlumui. Teisindamasis tik suvapėjau (juokais, aišku, net akių į jį nepakeldamas), kad iš prigimties esu pabaisa. Tačiau Belanas mano pokšto nesuprato. Matyt, jam atrodė, kad aš viską darau blogai. Be to, juk ne aš iškviečiau šokti Luisą Rosadą. Jis pats mane pakabino, tai jo sumanymas. Man patinka Luisas Rosadas, derėjo atsakyti, bet kas išdrįstų ką nors pasakyti tam trečiojo pasaulio Andrė Bretonui? Arturas Belanas manęs negalėjo pakęsti. Įdomiausia tai, kad jo akivaizdoje aš viską stengdavausi daryti gerai. Bet man niekaip neišeidavo. Aš neturėjau nei pinigų, nei šeimos, nei darbo. Gyvenau iš ko papuola. Iš „Casa del Lago" aš pavogiau skulptūrą. Direktorius,

tas subingalvis Hugo Gutieresas Vega[137], pasakė, kad tai realvisceralisto darbas. Belanas atkirto, kad tai neįmanoma. Turėjo sudegti iš gėdos, buvo toks sutrikęs. Bet jis vis tiek mane gynė, tvirtino, kad tai neįmanoma, net nežinodamas, kad tai buvau aš. (O kas būtų buvę, jei būtų sužinojęs?) Tik po kelių dienų Ulisas jam pasakė: tai tą skulptūrą pavogė Dieviškoji Oda. Ulisas taip ir pasakė, neteikdamas tam jokios reikšmės, tarsi kokį pokštą. Toks jau tas Ulisas, tokiems dalykams jis neteikia reikšmės, jam jie atrodo juokingi. Tačiau Belanas stačiai įsiuto, kur tai girdėta, juk tie iš „Casa del Lago" suorganizavo mums kelis skaitymus ir jis jaučiasi atsakingas už vagystę. Tarsi kokia visų realvisceralistų motina. Bet jis vis tiek nieko nedarė. Tik pašnairavo į mane, ir tiek. Kartais man norėdavosi parodyti, iš kur kojos dygsta. Laimė, esu taikios natūros. Be to, girdėjau, kad Belanas kietas, bet aš juk žinau, kad jis visai ne toks, jis energingas ir savaip drąsus, bet tik ne kietas. Va Pančas yra kietas. Mano bičiulis Moktesuma yra kietas. Aš irgi. Belanas tik toks atrodė, o iš tikrųjų toks nebuvo. Tai kodėl aš jam kokią naktį neiškaršiau kailio? Matyt, iš pagarbos. Nors jis buvo už mane jaunesnis, visada žiūrėdavo į mane su panieka ir elgėsi kaip su mėšlo krūva, manau, kad širdies gilumoje aš jį gerbiau ir įsiklausydavau, nuolat laukdavau iš jo pripažinimo ženklų ir niekada rankos nepakėliau prieš tą šunsnukį.

Laura Chauregi, Tlalpanas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų gegužė. Ar jums teko matyti tą dokumentinį filmą apie paukščius, kurie veisia sodus, stato bokštus ir išvalo krūmokšnius iš aplinkos, kad galėtų šokti savo vilionių šokius? Ar žinote, kad susiporuoja tik tie, kurie išaugina gražiausią sodą, pastato geriausią bokštą arba atlieka sudėtingiausią šokį? Ar jums niekada neteko matyti tų juokingų paukščių, šokančių iki išsekimo, kad užkariautų patelę?

Arturas Belanas irgi buvo toks karališkas povas, kvailas ir pasipūtęs. O visceralinis realizmas – jo sekinantis meilės šokis man. Bet dalykas tas, kad aš jau jo nebemylėjau. Mergiotės širdį galima užkariauti vienu eilėraščiu, bet jai sulaikyti vieno eilėraščio nepakaks. Netgi sugalvojus tokį literatūrinį judėjimą.

Kodėl aš dar kurį laiką susitikinėjau su žmonėmis, su kuriais bendravo jis? Ką gi, juk jie *buvo* ir mano draugai, *vis dar* buvo mano draugai, nors neilgai trukus jie irgi pradėjo mane varginti. Leiskite jums kai ką pasakyti. Universitetas buvo realus, Biologijos fakultetas buvo realus, mano dėstytojai buvo realūs ir bendrakursiai buvo realūs, turiu omeny, akivaizdūs, su daugmaž aiškiais tikslais arba planais. Priešingai negu jie. Didis poetas Ali Čumaseras[138] (drįstu manyti,

137 Hugo Gutiérrez Vega (g. 1934 m.) – meksikiečių poetas, prozininkas, aktorius ir diplomatas.

138 Alí Chumacero Lora (1918–2010) – Meksikos poetas.

nekaltas dėl tokios savo pavardės[139]) irgi buvo realus, suprantate? Jo veikla ir pasiekimai buvo realūs. Priešingai negu jų. Vargšai užhipnotizuoti peliūkščiai, kuriuos Ulisas su Arturu nuvedė į skerdyklą. Pamėginsiu apibendrinti tiesiai šviesiai: didžiausia bėda buvo ta, kad dvidešimties su viršum metų vaikinai elgėsi kaip paaugliai. Suprantate?

Luisas Sebastijanas Rosadas, vakarėlis Murų namuose, apšviestame sode ant žolės vaikštinėja daugiau nei dvidešimt svečių, Lomaso kvartalas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų liepa. Nepaisant visų tikimybių, kurios sektų iš logikos arba sėkmės, aš dar sykį susitikau su Dieviškąja Oda. Nežinau, iš kur jis gavo mano telefono numerį. Anot jo, pirmiausia pasiskambino į „Línea de Salida“ redakciją ir ten jam pasakė mano telefono numerį. Nepaisant visų sveiko proto diktuojamų būgštavimų (betgi kas per velniava? Argi mes, poetai, ne visi tokie?), vieną vakarą susitariau su juo susitikti vienoje Pietų Insurchenteso kvartalo kavinėje, į kurią kartais užsukdavau. Šmėstelėjo mintis, kad jis gali ateiti ne vienas. Bet kai atėjau daugiau negu pusvalandį pavėlavęs, pasirengęs apsisukti ir išeiti, jei pamatysiu jį ne vieną, vienišas Dieviškosios Odos, kuris rašė užsigulęs stalą, vaizdas staiga užliejo šiluma mano ledinę, sudiržusią širdį. Užsisakiau kavos. Liepiau ko nors užsisakyti ir jam. Jis pažvelgė man į akis ir susigėdęs nusišypsojo. Sakė jau nebeturįs pinigų. Nesvarbu, sakau, užsisakyk ko nori, aš vaišinu. Tuomet prisipažino esąs alkanas ir norėtų kelių enčiladų. Čia nedaro enčiladų, sakau, bet gali paruošti sumuštinį. Atrodė, kad jis trumpam susimąstė, bet galiausiai sutiko: gerai, tebūnie sumuštinis su kumpiu. Iš viso suvalgė tris sumuštinius. Mes prašnekėjome iki vidurnakčio. Aš turėjau paskambinti keliems žmonėms, galbūt netgi susitikti, bet iš tos kavinės paskambinau tik motinai ir perspėjau, kad grįšiu vėlai, o likusius planus tiesiog sužlugdžiau. Apie ką mudu kalbėjomės? Apie daug ką. Apie jo šeimą, apie kaimą, iš kurio jis kilęs, apie jo pirmąsias dienas Meksike, kaip jam sunku buvo apsiprasti mieste, apie jo svajones. Jis norėjo būti poetu, šokėju, dainininku, susilaukti penkių vaikų (kad būtų kaip penki rankos pirštai, pasakė, ištiesęs plaštaką, kone liesdamas mano veidą), jis troško išbandyti sėkmę Čurubasko studijoje, pasakojo, kad dalyvavo teatro aktorių atrankoje pas Očeranskį, jis norėjo tapyti (išsamiai nusakė savo dviejų paveikslų idėjas), galų gale vieną akimirką man knietėjo jam pasakyti, kad aš neturiu jokių minčių, ką norėčiau veikti, bet nutylėjau. Paskui jis pakvietė mane į svečius. Aš gyvenu vienas, pasakė. Tirtėdamas paklausiau, kur jis gyvena. Pietinėje Romoje, atsakė, turiu kambarėlį palėpėje, arti žvaigždžių. Tiesą sakant, buvo jau po

139 *Chumacera* (isp.) - irklatrinkė.

vidurnakčio, man reikėjo išsimiegoti, nes rytojaus dieną į Meksiką turėjo atvykti prancūzų prozininkas Ž. M. Ž. Arčimboldis, ir su keliais draugais jam organizavome ekskursiją po įdomias mūsų chaotiškos sostinės vietas. O kas tas Arčimboldis[140]? – pasiteiravo Dieviškoji Oda. Tie realvisceralistai tikri neišmanėliai. Jis vienas geriausių prancūzų prozininkų, paaiškinau, tik jo kūrinių beveik neišversta į ispanų kalbą, išskyrus vieną ar du Argentinoje išleistus romanus, žodžiu, aš jį skaičiau prancūziškai. Tokio negirdėjau, burbtelėjo jis, ir vėl pradėjo kviesti pas save į svečius. Kodėl taip nori, kad eičiau pas tave, paklausiau žiūrėdamas jam tiesiai į akis. Dažniausiai aš nebūnu toks drąsus. Turiu tau kai ką pasakyti, tarė jis, tave tai tikrai sudomins. Kiek sudomins? – paklausiau. Jis pažvelgė į mane lyg nesuprasdamas ir netikėtai šiurkščiai atšovė: kas kiek? Kiek pinigų? Ne, suskubau teisintis, nežinau, kiek labai mane sudomins tai, ką ketini pasakyti. Susilaikiau, kad nepakedenčiau jam plaukų ir nepasakyčiau: nebūk toks kvailys. Tai susiję su realvisceralistais, tarė jis. Ne, manęs jie nedomina, tariau. Apgailestauju, bet turiu tau pasakyti, kad realvisceralistai (Dieve, kas per pavadinimas?) manęs visai nedomina. Bet tai, ką ketinu pasakyti, tave tikrai sudomins, jie sumanę tokį įspūdingą dalyką, kad tu net neįsivaizduoji. Nesiginsiu, vieną akimirką man šmėstelėjo mintis apie teroro aktą, aš jau įsivaizdavau, kaip realvisceralistai planuoja Oktavijaus Paso pagrobimą, kaip jie įsiveržia į jo namus (vargšė Marija Chosė, kiek porceliano duženų aplink), regėjau, kaip jie išsiveda Oktavijų Pasą užkimšta burna, surištomis rankomis ir kojomis, nešamą tabaluojantį kaip skudurą, netgi įsivaizdavau, kaip jie apšiurusiu juodu kadilaku, su bagažinėje besispardančiu Oktavijumi Pasu pradingsta Nesavalkojotlo priemiesčiuose, bet netrukus atsitokėjau, matyt, viskas dėl nervų, vėjo gūsiai, kartais klajojantys Insurchenteso bulvaru (o mes kalbėjomės stovėdami ant šaligatvio), dažnai sukelia pėstiesiems ir vairuotojams siaubingų minčių. Žodžiu, aš išsisukinėjau nuo kvietimo, o jis atkakliai įkalbinėjo. Tai, ką tau papasakosiu, pasakė, išjudins Meksikos poezijos pamatus, o gal jis pasakė Lotynų Amerikos poezijos, bet tikrai ne pasaulinės. Galima buvo pasakyti, kad jo kliedesiai apsiribojo ispanakalbės poezijos pasauliu. Tai, ką jis man ketino papasakoti, gali apversti ispanakalbę poeziją aukštyn kojomis. Dieve, tariau, gal atrastas koks naujas sesers Chuanos Inesos de la Krus rankraštis? O gal kokia pranašiška sesers Chuanos įžvalga dėl Meksikos ateities? Ne, nieko panašaus, tai *vienas svarbus dalykas*, kurį atrado realvisceralistai, bet jiems toli iki prarastųjų XVII amžiaus bibliotekų. Koks tai dalykas? – klausiu. Pasakysiu, kai

140 Hanso Reiterio vardas susijęs su dviem asmenimis, kurie, kaip neseniai buvo nustatyta, yra tas pats asmuo. Pirmasis iš jų – Hansas Conradas Juliusas Reiteris, vokiečių gydytojas bakteriologas, kuris tarnavo nacių režimui kaip SS pareigūnas ir buvo tiesiogiai susijęs su šimtais žiauriai nužudytų žydų, Buchenvaldo koncentracijos stovyklos kalinių. Naujausi moksliniai tyrimai rodo, kad jis suklastojo savo mirtį 1969 m. ir susikūrė naują tapatybę – kaip rašytojas, prisidengęs J. M. G. Arcimboldi slapyvardžiu, gyveno anonimiškai Pietų Argentinoje iki 1986 m.

ateisi pas mane į svečius, atsakė Dieviškoji Oda ir uždėjo ranką man ant peties, sakytum, vėl mane kviesdamas šokiui toje siaubingoje „Priapo" diskotekoje.

Mane nupurtė drebulys, ir jis tą pastebėjo. Kodėl man visada patinka patys blogiausi? – mąsčiau, kodėl visada patraukia patys šiurkščiausi, bemoksliai, beviltiški? Toks klausimas man kyla dukart per metus. Bet atsakymo aš nežinau. Pasakiau, jog turiu vieno bičiulio dailininko studijos raktus. Pasiūliau ten eiti pėsčiomis, nes ji netoli, o pakeliui jis galės man papasakoti viską, ką nori. Maniau, kad jis nesutiks, bet jis sutiko. Staiga naktis tapo nepaprastai graži, vėjas nurimo, einant mus gaivino tik lengvas vėjelis. Jis pradėjo kažką labai atvirai pasakoti, bet aš nieko neprisimenu. Mano galvoje sukosi tik viena mintis, vienintelis troškimas, kad tik Emilijus tą naktį nebūtų studijoje (dabar Emilijus Laguna Bostone studijuoja architektūrą, jo tėvams įkyrėjo jo bohemiškas gyvenimas Meksike ir jie išsiuntė jį tenai: arba Bostonas ir architektūros studijos, arba eini dirbti) ir kad nebūtų jokio jo draugelio, ir kad niekas nesumanytų užsukti į studiją – o Dieve – per visą naktį. Ir mano maldos buvo išklausytos. Studijoje ne tik kad nieko nebuvo, ji buvo švari ir sutvarkyta, sakytum, Lagunos tarnaitė buvo ką tik išėjusi. Jis pagyrė, kokia šauni studija, joje tai jau tikrai kyla noras tapyti, ir aš neišmaniau, ką daryti (atsiprašau, esu labai nedrąsus, o ypač tokiose situacijose), tada parodžiau jam Emilijo drobes, nes nieko geresnio neatėjo į galvą, atremdamas į sieną dėliojau jas paeiliui, o už nugaros girdėjau jo kritiką arba pritarimo murmesį (nes aš apie tapybą nieko neišmaniau), o drobėms galo nebuvo matyti. Vaje, Emilijau, pastaruoju metu tu iš tiesų *gerokai* pasistengei, suglumęs pamaniau, ir kas galėjo pagalvoti, gerai, kad tai buvo draugo paveikslai, šiaip jau sunkiai tikėtinas dalykas, nes akies krašteliu galėjau pastebėti ne vieną stilių, o ypač raudonose drobėse, kurios labai priminė Paleną[141], aiškus *stilius*, sakyčiau, nors iš tiesų man tie paveikslai visiškai nerūpėjo, bet aš nesugebėjau imtis iniciatyvos, ir kai pagaliau visos studijos sienos buvo apramstytos Lagunos paveikslais, suprakaitavęs atsisukau į jį ir paklausiau, ką šis apie juos mano, o jis šypsodamasis vilkiška šypsena atsakė, kad nevertėjo man taip vargintis. Tikra tiesa, pamaniau, maža to, kad apsijuokiau, tai dar visas suprakaitavau ir sudulkėjau. O tu labai suprakaitavęs, tarsi perskaitęs mano mintis tarė jis, paskui paklausė, ar studijoje yra dušas – jis norėtų nusiprausti. Tau irgi reikėtų išsimaudyti, pridūrė. Aš turbūt vargais negalais išlemenau, kad turbūt dušas yra, bet nežinia, ar jame yra karšto vandens. Jis numojo ranka: nesvarbu, dar geriau, aš pripratęs maudytis po šaltu, nes mano palėpėje karšto vandens nėra. Aš leidausi nutempiamas į vonią, nusirengiau, atsukau dušo čiaupą, ir šalto vandens srovė man atėmė žadą, mano kūnas sustingo taip, kad, regis, jutau kiekvieną savo kaulelį, aš užsimerkiau, galbūt

141 Wolfgang Paalen (1905–1959) – Austrijos ir Meksikos dailininkas siurrealistas ir teoretikas, gyvenimą baigė savižudybe.

net suklykiau, o tada jis įėjo į dušą ir mane apkabino. Kitas smulkmenas verčiau nutylėsiu, nes vis dar esu romantikas. Po kelių valandų, kai gulėjome tamsoje, aš paklausiau, kas jam davė tokį tikslų ir dviprasmišką vardą – Dieviškoji Oda. Tai mano vardas, atsakė jis. Na gerai, tariau, tai tavo vardas, bet man įdomu, kas tave taip pavadino, noriu apie tave žinoti viską, visas tas truputį žiaurias ir kvailokas smulkmenas, kurios kalbamos po meilės akto. Tada jis pasakė: Marija Font. Ir nutilo, tarsi netikėtai jį būtų užplūdę prisiminimai. Jo profilis tamsoje man pasirodė labai liūdnas ir mąslus, aš jo paklausiau, galbūt net su pašaipos gaidele balse (galbūt persmelktas pavydo ir liūdesio), ar ta Marija Font, kuri laimėjo Lauros Damian premiją? Ne, atsakė, premiją laimėjo Anchelika Font, Marija – jos vyresnioji sesuo. Jis dar kažką pridūrė apie Ancheliką, bet aš jau nebepamenu. Klausimas, galima sakyti, man išsprūdo savaime: ar tu permiegojai su Marija? Jo atsakymas (Dieve, koks gražus ir liūdnas buvo tas Dieviškosios Odos profilis!) mane sugniuždė. Jis atsakė: aš permiegojau su visais Meksiko poetais. Tą akimirką vertėjo arba patylėti, arba jį paglostyti, bet aš nepadariau nei vieno, nei kito, o toliau klausinėjau, ir kiekvienas klausimas buvo skaudesnis už buvusį, ir sulig kiekvienu klausimu grimzdau vis gilyn. Mes išsiskyrėme penktą valandą ryto. Aš pasigavau taksi Insurchenteso aikštėje, o jis nuėjo gatve šiaurės kryptimi.

Anchelika Font, Kolimos gatvė Kondesos kvartale, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų liepa. Keistos tai buvo dienos. Aš draugavau su Panču. Mane buvo įsimylėjęs Felipė Miuleris, Arturo Belano čilietis draugas. Bet aš pasirinkau Pančą. Kodėl? Net nežinau. Tiesiog pasirinkau, ir viskas. Aš neseniai buvau laimėjusi Lauros Damian jaunųjų poetų premiją. Lauros Damian nepažinojau. Bet pažinojau jos tėvus ir daugybę su ja bendravusių žmonių, ir netgi tokių, kurie buvo jos draugai. Aš permiegojau su Panču po dvi dienas trukusio vakarėlio, tai nutiko paskutinę naktį. Sesuo mane perspėjo, kad pasisaugočiau. Bet kas ji tokia, kad man patarinėtų? Ji buvo permiegojusi su Dieviškąja Oda ir su jaunesniuoju Pančo broliu Moktesuma Rodrigesu. Dargi permiegojo su tokiu tipu, pravarde Šlubis, maždaug trisdešimties metų prasigėrusiu poetu, laimei, šito ji bent į namus neparsitempė. Tiesą pasakius, man jau per gerklę išlindo tie jos meilužiai. Kodėl tu neini dulkintis į jų lūšnas? – kartą paklausiau jos. Ji nieko neatsakė, tik apsiverkė. Ji – mano sesuo, ir aš ją myliu, bet ji – tikra isterikė. Vieną vakarą Pančas užvedė kalbą apie ją. Jis tiek daug šnekėjo, jog pagalvojau, kad turbūt ji jau ir su juo spėjo permiegoti. Bet ne, aš pažinojau visus jos meilužius, galėjau atskirti juos pagal garsus, pavyzdžiui, kaip jie baigia, tyliai arba garsiai, ir pagal tai, ką jie mano seseriai kalba.

Pančas niekada su ja nemiegojo. Pančas pasimylėjo su manimi. Net nežinau, kodėl aš jį pasirinkau, aš netgi keletą dieną įsivaizdavau, kad esu įsimylėjusi, nors, žinoma, niekada jo iš tikrųjų nemylėjau. Pirmas kartas buvo gana skausmingas. Nejaučiau nieko, tik skausmą, bet tas skausmas buvo pakenčiamas. Mes tai padarėme viename Gerero gatvės viešbučių, manau, kad jame dažnai lankosi kekšės. Pasimylėjus Pančas prasitarė, kad nori mane vesti. Jis pasakė, kad mane myli. Žadėjo padaryti mane laimingiausia moterimi pasaulyje. Aš pažvelgiau jam į veidą ir akimirką pamaniau, kad jis išprotėjo. Paskui man toptelėjo, kad jis bijo, jis iš tikrųjų *manęs* bijo, ir man pasidarė be galo liūdna. Dar niekada jis man neatrodė toks menkas ir apgailėtinas, ir tai irgi mane nuliūdino.

Pasimylėjome dar kelis kartus. Skausmo nebebuvo, bet ir malonumo nejutau. Pančas suprato, kad mūsų santykiai sparčiai blėsta. Iš ko? Ogi iš to, kaip panašiai dienos pabaigoje staiga užgęsta šviesos gamyklose ar veikiau biuruose, tarsi skubėtų susilieti su bevarde naktimi. Gal ir nuvalkiotas palyginimas, bet Pančas būtų jį pasirinkęs. Nuvalkiotas įvaizdis pagardintas dviem trim nešvankybėmis. Manau, kad Pančas tai suprato per poezijos skaitymų vakarą, kai pasakiau, kad tarp mūsų viskas baigta. Jis priėmė tai normaliai. Turbūt dar visą savaitę nesėkmingai stengėsi įsivilioti mane į lovą. Paskui mėgino permiegoti su mano seserimi. Net nežinau, ar jam pavyko. Vieną naktį nubudau, kai Marija su kažkuo dulkinosi. Man jau gana, pasakiau, aš noriu ramiai išsimiegoti. Tu nuolat skaitai seserį Chuaną, o pati elgiesi kaip kekšė. Uždegusi šviesą pamačiau, kad ji guli su Dieviškąja Oda. Pagrasinau jam, kad jis kuo greičiau nešdintųsi, kitaip pakviesiu policiją. Įdomiausia, kad Marija neprotestavo. Dieviškoji Oda atsiprašinėjo, kad mane pažadino, ir skubiai movėsi kelnes. Mano sesuo ne kokia kekšė, pasakiau jam. Suprantu, kad mano elgesys šiek tiek prieštaringas. Na, ne elgesys, o žodžiai. Ką jau padarysi. Kai Dieviškoji Oda išėjo, įsirangiau į lovą pas seserį, apsikabinau ją ir pradėjau raudoti. Netrukus įsidarbinau universiteto teatro trupėje. Turėjau rankraštį, kurį tėvas norėjo pasiūlyti kelioms leidykloms, bet aš nesutikau. Aš nedalyvavau realvisceralistų veikloje. Išvis nieko nenorėjau apie juos girdėti. Vėliau Marija pasakojo, kad ir Pančas jau išėjo iš grupės. Nežinau, ar pats išėjo, ar buvo išmestas (ar jį išmetė Arturas Belanas), ar paprasčiausiai jam tapo neįdomu. Vargšelis Pančas. O jo brolis Moktesuma pasiliko. Jei neklystu, kažkokioje antologijoje mačiau kelis jo eilėraščius. Kad ir kaip ten būtų, mūsų namuose jie daugiau nebesirodė. Kalbama, kad Arturas Belanas ir Ulisas Lima išvažiavo kažkur į šiaurę ir dingo, kartą girdėjau tėtį su mama apie tai kalbant. Pamenu, mama tik nusijuokė ir pasakė: grįš, kur jie dings. Tėtis atrodė susirūpinęs, Marija irgi nerimavo. Aš tai ne. Tuo metu iš grupės man buvo likęs vienintelis draugas – Ernestas San Epifanijus.

3

Manuelis Maplesas Arsė, pasivaikščiojimas po Kalsadą de Sero, Čapultepeko parkas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų rugpjūtis. Tas jaunuolis, Arturas Belanas, buvo atėjęs pas mane tartis dėl interviu. Mačiau jį tik kartą. Su juo buvo dar du vaikinai ir mergina, vardų nežinau, jie beveik burnų nepravėrė, žinau tiek, kad mergina buvo amerikietė. Pasakiau jiems, kad neapkenčiu magnetofonų, kaip mano bičiulis Borchesas neapkentė veidrodžių. Ar Borchesas buvo jūsų bičiulis? – nustebusiu balsu paklausė Arturas Belanas, ir tai mane šiek tiek įžeidė. Taip, ankstyvos jaunystės metais mes buvome geri pažįstami, galima sakyti, net labai artimi bičiuliai. Amerikietė panūdo sužinoti, kodėl Borchesas neapkentė magnetofonų. Turbūt dėl to, kad jis aklas, atsakiau jai angliškai. O kaip susijęs aklumas su magnetofonais? – pasiteiravo. Jis primena su klausa susijusius pavojus. Klausydamasis savo paties balso, girdi savo arba priešo žingsnius. Amerikietė pažvelgė man į akis ir nusišypsojo. Nemanau, kad ji gerai susipažinusi su Borcheso kūryba. Nemanau, kad ji bent būtų skaičiusi mano kūrinių, kuriuos yra išvertęs Džonas Dos Pasosas[142]. Netgi manau, kad ji nežino, kas toks yra Džonas Dos Pasosas.

Bet aš nukrypau. Apie ką mes kalbėjome? Aha, Arturui Belanui pasakiau, kad nenoriu kalbėti į magnetofoną, tegul jis man pateikia klausimus raštu. Jis sutiko. Susirado popieriaus lapą ir surašė klausimus, kol jo bendrakeleiviams aprodžiau kelis namų kambarius. Kai baigė rašyti, aš atnešiau gėrimų ir mes kalbėjomės. Jie jau buvo susitikę su Arkelesu Vela ir Hermanu Listu Arsubide. Ar jūs manote, kad šiais laikais stridentizmas dar gali ką nors dominti? – paklausiau. Na žinoma, maestro, kažkaip panašiai atsakė jis. Mano manymu – nebent literatūros istorikus, nes stridentizmas jau yra istorija, pasakiau. Aš nesu istorikas, bet mane tai domina, atrėmė jis. Ką gi, gerai.

Tą vakarą prieš eidamas miegoti dar permečiau akimis tuos klausimus. Tipiški jauno naivaus entuziasto klausimai. Tą patį vakarą apmečiau savo atsakymų juodraštį. Kitą dieną viską švariai perrašiau. Po trijų dienų, kaip buvome sutarę, jis užėjo savo klausimyno. Namų darbininkė jį įleido į vidų, bet, laikydamasi

142 John Roderigo Dos Passos (1896 - 1970) – portugalų kilmės JAV rašytojas.

mano griežtų nurodymų, pasakė, kad manęs nėra namuose. Perdavė jam paruoštą paketą: lapą su mano atsakymais ir dvi mano knygas, kurių nedrįsau jam dedikuoti (man regis, kad šiuolaikinis jaunimas niekina tokį sentimentalumą). Tai buvo knygos „Vidiniai pastoliai" ir „Miestas". Aš klausiausi už durų. Namų darbininkė pasakė: „Čia jums paliko ponas Maplesas." Tyla. Arturui Belanui derėjo paimti paketą ir pasižiūrėti, kas jame. Turėjo pavartyti knygas. Dvi seniai išleistas knygas, dar nesukarpytais puslapiais (beje, popierius – puikios kokybės). Tyla. Juk turėjo žvilgtelėti į klausimyną. Paskui išgirdau, kaip jis padėkojo namų darbininkei ir išėjo. Pamaniau, kad jei jis dar sykį pas mane užsuktų, tiesiog pasikalbėti, pasiklausyti mano senų istorijų, man labai patiktų, jei kada nors jis pas mane užsuktų be perspėjimo, jei atsineštų įvertinti savo eilėraščių, aš būčiau tikrai patenkintas. Visiems poetams, net ir avangardistams, reikalingas tėvas. Bet šie buvo našlaičiai iš pašaukimo. Daugiau jis nepasirodė.

Barbara Peterson, kambarys viešbutyje „Los Claveles", Ninjo Perdido bulvaro ir Chuano de Dios Pesos gatvės kampas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų rugsėjis. Senas sušiktas asilas. Man jis iš pat pradžių pasirodė įtartinas. Tos išblyškusio ir nuvargusio beždžioniuko akelės, sakau, tas subingalvis, tas supistas kalės vaikas nepraleis progos manęs apspjaudyt. Bet aš esu kvailė, aš visada buvau tokia kvaila ir naivi, kad užsimiršau. Kad ir kaip būtų, visada viskas sukasi apie Borchesą. Džoną Dos Pasosą. Lyg netyčia mesta šliauka ant Barbaros Peterson plaukų. Tas idiotas gailiai žvelgė į mane, lyg sakytų, nieko sau jaunimas, atitempė man tą gringą padėrusiomis akimis, kad ant jos nusilengvinčiau, o tas neūžauga asilas Rafaelis žvelgė į mane lyg niekur nieko, lyg būtų savaime suprantama, kad su manim elgtųsi nepagarbiai visi seni bezdaliai ir kiekvienas nupezęs Meksikos literatas. Paskui tas senas šunsnukis pareiškė, kad jam nepatinka magnetofonai, o aš tiek pastangų įdėjau, kad jį gaučiau, ir užuot numovę senam bezdaliui kelnes ir sukišę tą magnetofoną į subinę, šitie snargliai sutinka: okei, žinoma, tuoj pat surašysime klausimus. Seniokas puikavosi kaip gaidys ir vardijo savo draugelius (visi arba leisgyviai, arba jau „užsilenkę"), mane vadino senjorita, tarsi tai padėtų nusivalyti jo vėmalus, tekančius man per palaidinę ir džinsus. Kai jis mane užkalbino angliškai, net neturėjau jėgų atsakyti ką nors daugiau, išskyrus taip, ne, nežinau, dažniausias atsakymas buvo – nežinau. Kai išsinešdinome iš jo namų, man išsprūdo: kažin iš kur tas supistas nuvėsęs žiurkpalaikis traukė šlamančių nusipirkti tokį dvarą? Rafaeliui pasakiau, kad mums reikia pasikalbėti, bet Rafaelis atšovė, kad nori paplepėti su Arturu Belanu. Aš žiauriai susinervinau: tu, suknistas šunsnuki,

man *reikia* su tavim pasikalbėti, bet jis numojo ranka: vėliau, Barbarita, vėliau. Tarsi būčiau kokia mergytė, kurią jis kiekvieną naktį dulkintų kur užsigeidęs, o ne dešimčia centimetrų už jį aukštesnė ir kone penkiolika kilogramų sunkesnė moteris (reikėtų pradėti laikytis dietos, bet argi su tuo supistu meksikietišku maistu tai įmanoma?), tada aš jam sakau: *reikia* pasikalbėti *dabar*, o sušiktas alfonsas tik susiėmė už kiaušų, įsistebeilijo į mane ir sako: kas nutiko, mažyte? Turi bėdų? Gerai, kad Belanas su Rekena ėjo priekyje ir jo negirdėjo, o ypač, kad nematė manęs, nes įtariu, kad mano iškankintas snukis visiškai persikreipė, bent aš jaučiau, kad jis pasikeitė, o akyse susitvenkė mirtina neapykantos dozė. Užsipisk negyvai, suski, atšoviau. Tiesiog kad nepasakyčiau riebiau. Tada apsisukau ir nuėjau. Visą popietę pražliumbiau. Aš atsibeldžiau į Meksiką magistrantūros studijų apie Chuano Rulfo[143] kūrybą, bet per vienus poezijos skaitymus „Casa del Lago" susipažinau su Rafaeliu, ir mes įsimylėjome iš pirmo žvilgsnio. Čia aš apie save, dėl Rafaelio nesu tokia tikra. Tą patį vakarą nusitempiau jį į viešbutį „Los Claveles", kuriame iki šiol gyvenu, ir mes dulkinomės iki išsekimo. Tiesą sakant, Rafaeliui šiek tiek trūksta ištvermės, o man – ne, todėl pasistengiau, kad jis išlaikytų formą iki pat aušros, kol po Ninją Perdidą pasklido pirmieji saulės spinduliai (tarsi alpėdami, na ir keisti šio supisto miesto saulėtekiai). Rytojaus rytą į universitetą nenuėjau ir visą dieną praleidau plepėdama su visais tais viscerealistais, kurie anuomet visi dar buvo nesugadinti ir nepasiligoję vaikai, ir dar nesivadino viscerealistais. Man jie patiko. Panėšėjo į bytnikus. Man patiko Ulisas Lima, Belanas, Marija Font, gal kiek mažiau patiko supistas šunsnukis Ernestas San Epifanijus. Žodžiu, jie man patiko. Aš norėjau gerai praleisti laiką, o su jais linksmybės buvo garantuotos. Pažinau daugybę žmonių, kurie palengva nutolo nuo grupės. Susipažinau su viena amerikiete iš Kanzaso (aš esu iš Kalifornijos), tapytoja Katalina O'Hara, bet kažkaip su ja nesuartėjome. Pasipūtusi kekšė, kuri įsivaizdavo esanti pasaulio bamba. Ta kalė dėjosi kažkokia revoliucioniere vien dėl to, kad buvo Čilėje tuo metu, kai įvyko pučas. Žodžiu, susipažinau su ja netrukus po to, kai ji išsiskyrė su savo vyru, ir visi poetai sekiojo paskui ją liežuvius iškišę. Net ir Ulisas Lima su Belanu, kurie arba buvo aiškių aiškiausiai aseksualūs, arba diskretiškai susitardavo tarpusavyje, suprantate, apie ką aš (dabar aš tau palaižysiu, paskui tu man palaižysi, bet tik truputį, ir užteks), ir tie dėl supistos kaubojės buvo pametę galvas. Rafaelis – ne išimtis. Bet aš prirėmiau prie sienos Rafaelį ir pasakiau: jei sužinosiu, kad tu dulkiniesi su ta kekše, kiaušus nurausiu. Rafaelis nusijuokė ir pasakė: kaip gi tu man nurausi kiaušus, brangute, jei

143 Juan Rulfo (1917–1986) – Meksikos rašytojas ir fotografas, jo žymiausias romanas „Pedras Paramas" išleistas lietuviškai.

aš myliu tik tave. Bet netgi jo akys (o tai buvo geriausia, ką turėjo Rafaelis, arabiškas akis iš tų kraštų, kur oazės ir palapinės) man aiškiai bylojo visai ką kita. Aš esu su tavimi, nes tu mane išlaikai. Esu su tavimi, nes tu mane šelpi. Aš esu su tavimi, nes šiuo metu neturiu nieko geresnio, su kuo galėčiau būti ir ką dulkinti. O aš jam ir sakau: Rafaeli, tu niekše, sušiktas ožy, tu kalės išpera, kai visi tavo draugeliai nuo tavęs nusisuks, aš liksiu su tavimi, aš *pajusiu,* kada tu liksi vienas, plikais kiaušais, ir tada *aš* būsiu šalia tavęs ir tau padėsiu, o ne tie seni pisuokliai su savo prisiminimais ir literatūros citatomis. Juolab ne tavo suknisti guru (Arturas ar Ulisas? – perklausė jis, bet jie nėra mano guru, kokia tu juokinga, gringa, jie yra mano draugai), sprendžiant iš visko, vieną dieną jie tiesiog dings iš horizonto. Kodėl jie turėtų dingti? – nesuprato jis. Nežinau, atsakiau jam, gal iš gėdos, gal spruks nuo bausmės ar iš bailumo, neryžtingumo, trumparegiškumo ar pasityčiojimo – mano ispanų kalba per skurdi. Tada jis nusijuokė ir pasakė, Barbara, tu tikra ragana, verčiau prisėstum prie savo magistrinio darbo apie Rulfą, dabar man reikia eiti, bet netrukus sugrįšiu, ir aš, užuot paklausiusi jo žodžių, kritau į lovą ir apsižliumbiau. Rafaeli, šunsnuki tu, visi tave apleis, išskyrus mane, rėkiau jam pavymui pro langą viešbutyje „Los Claveles“, tuo tarpu Rafaelis dingo įsimaišęs minioje.

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. O ką jums pasakė Manuelis, Hermanas ir Arkelesas? – paklausiau. Apie ką? – nesuprato jie. Žinoma, apie Sezarėją, atsakiau. Beveik nieko. Maplesas Arsė jos beveik neprisiminė, Arkelesas Vela – irgi. Listas pasakė girdėjęs apie ją, nes kai Sezarėja buvo Meksike, jis dar gyveno Puebloje. Anot Mapleso, Sezarėja buvo jaunutė tyli mergina. Ir nieko daugiau nepasakė? Ne, nieko. O Arkelesas? Irgi nieko. O kaip jūs prisikasėte iki manęs? Per Listą, atsakė jie, jis mums pasakė, kad tu, Amadeo, tikrai turėtum ką nors apie ją žinoti. O ką jums apie mane sakė Hermanas? Kad tu ją pažinojai ir priklausei Sezarėjos visceralinio realizmo grupei, kol nepersimetei į stridentizmą, dar jis pasakojo apie tokį žurnalą „Caborca“, anuomet leistą Sezarėjos. Ai, tas Hermanas, atsidusau ir įsipyliau dar taurelę meskalio „Savižudžiai“, tokiu tempu butelis iki sutemų netrauks. Bet jūs, vaikinai, išgerkite ramiai, neskubėdami, jei bus per mažai, nueisime nupirkti kitą butelį. Žinoma, jis nebus toks, kokį geriame, bet tiks ir prastesnis. Labai gaila, kad meskalio „Savižudžiai“ jau nebegamina, kaip gaila, kad tie laikai praėjo, ar ne? Kaip gaila, kad mes senstame ir mirštame, ir visa, kas gera, tolsta nuo mūsų šviesos greičiu.

Choakinas Fontas, Kolimos gatvė, Kondesos rajonas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų spalis. Dabar, prabėgus šaltoms dienoms, taip pat šaltai ir be jokio apgailestavimo galiu pasakyti, kad Belanas buvo romantikas, dažnai net pretenzingas, bet geras bičiulis visiems, tikiuosi, ir savo draugams, nors niekas, galbūt net jis pats nežinojo, kas sukosi jo mintyse. O Ulisas Lima buvo daug radikalesnis ir draugiškesnis. Kartais jis man atrodė lyg jaunesnysis Vachės[144] broliukas, kažkoks nežemiškas. Jo kvapas buvo keistas. Aš žinau, ką sakau, ir galiu tai patvirtinti, nes jis du nepamirštamus kartus maudėsi mano namuose po dušu.

Paaiškinu: jis nedvokė, tiesiog nuo jo sklido keistokas kvapas, sakytum, būtų ką tik grįžęs iš pelkės ar iš dykumos. Absoliuti drėgmė arba sausuma, pirmykštė terpė arba tuščia, išdžiūvusi dykvietė. Vienu metu, ponai! Iš tiesų bauginantis kvapas! Jis vertė nerimauti, nors mane jis, tas kvapas, turiu galvoje, erzino dėl kitų priežasčių, kurių čia neminėsiu.

Belanas buvo ekstravertas, o Ulisas – intravertas. Žodžiu, aš labiau panėšėjau į Belaną. Jis sugebėjo nardyti tarp ryklių daug geriau negu Lima ir, be jokios abejonės, daug geriau už mane. Jam labiau sekėsi, jis mokėjo suktis, buvo disciplinuotesnis ir įtikinamiau apsimetinėjo. Geriausia, ką turėjo Ulisas, – tai tiksinti bomba ir tai, kas, socialiai kalbant, yra blogai: visi žinojo ar bent nujautė, kad jis yra tiksinti bomba, todėl suprantama ir atleistina, kad niekas nenorėjo prisileisti jo pernelyg arti. Ak, tas Ulisas Lima... Jis be paliovos rašė, tą aš labiausiai pamenu: ir knygų paraštėse, ir ant atskirų popiergalių, kuriuos paprastai pamesdavo. Jis niekada nerašydavo eilėraščių, tik padrikas eilutes, kurias vėliau sėkmingai sudėliodavo į keistus ilgiausius eilėraščius... Belanas, priešingai, visada rašydavo į sąsiuvinius... Jie dar iki šiol man negrąžino skolos...

Chasintas Rekena, kavinė „Kito“ Bukarelio gatvėje, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų lapkritis. Kartais jie pradingdavo, bet ne ilgiau nei dviem trim dienoms. Kai jų paklausdavai: kur buvote, jie atsakydavo: apsirūpinti produktais. Viskas. Daugiau apie *tai* neužsimindavo. Kaip artimiausi draugai mes žinojome bent jau kur jie būna ir ką veikia. Kai kuriems visai nerūpėjo. Kiti smerkė ir piktinosi, kad tai liumpenų elgesys. Liumpenizmas – tai vaikiška intelektualų liga. Na, o kitiems tai atrodė visai normalu, daugiausia dėl to, kad Lima ir Belanas dosniai dalijosi nešvariais pinigais. Tarp jų buvau ir aš. Mano reikalai klostėsi nekaip. Mano draugė Čočil buvo trečią mėnesį nėščia.

144 Jacques Vache (1895–1919) – prancūzų rašytojas intelektualas. Su Andre Bretonu laikomi siurrealizmo pradininkais.

Darbo neturėjau. Gyvenome viešbutėlyje, už kurį mokėjo jos tėvas, Monteso gatvėje, prie Revoliucijos paminklo. Miegamasis su vonios kambarėliu ir mažute virtuvėle, bent galėjome patys gaminti valgį, o tai buvo daug taupiau, negu kas vakarą valgyti mieste. Tą kambarėlį, kuris veikiau panėšėjo į mažą butuką, Chočil tėvas jau turėjo anksčiau, dar prieš jai pastojant, o paskui užleido mums. Numanau, kad naudojosi juo kaip vieta moterims atsivesti ar panašiai. Prieš užleisdamas jį privertė pasižadėti, kad mudu susituoksime. Aš neprieštaravau, gal netgi prisiekiau. Chočil nieko nepasakė, tik pažvelgė tėvui į akis. Tai buvo įdomus tipas. Jis atrodė gana senyvas ir puikiausiai galėjo būti jai už senelį, maža to, jo išraiška buvo tokia, kad šiurpas nukratydavo. Kai pirmąsyk jį pamačiau, man nugara nuėjo pagaugais. Jis buvo kresnas, labai aukšto ūgio, ir mane tai sudomino, nes Chočil – visai mažutė, smulkaus sudėjimo. Jos tėvas buvo juodbruvas (tik tuo jiedu su Chočil ir buvo panašūs), stambus ir labai raukšlėtas. Kiek tik jį esu matęs, visada vilkėdavo kostiumu ir ryšėdavo kaklaraištį, tik kartais kostiumas būdavo tamsiai mėlynas, o kartais – rudas. Du nenauji, bet geros kokybės kostiumai. Retsykiais, ypač vakarais, jis dar užsivilkdavo lietpaltį. Chočil mudu supažindino, kai nuėjome pas jį prašyti pagalbos. Senis skvarbiai pažvelgė į mane ir sako: eime, noriu su tavimi šnektelėti. Turbūt įkliuvau, toptelėjo, bet kas man beliko? Nusekiau paskui jį, pasirengęs iškentėti viską, kad ir kas būtų. Bet senis man tik liepė išsižioti. Ką? – nesupratau jo klausimo. Išsižiok, pasakė. Aš išsižiojau, senis pasižiūrėjo ir paklausė, kur netekau savo trijų priekinių dantų. Per muštynes vidurinėje, atsakiau. Ir mano duktė jau su tokiu tavimi susipažino? Jo, atsakiau, su tokiu. Po velnių, burbtelėjo, vadinasi, tave labai myli. (Senis nebegyveno su mano draugės šeima nuo tada, kai Chočil suėjo šešeri, bet kartą per mėnesį ši su seserimis jį aplankydavo.) Paskui pasakė: nudėsiu tave, jeigu ją paliksi. Pasakė tai nekeldamas balso, kaip supistas gangsteris iš filmo, kas jis turbūt ir buvo, įsistebeilijęs į mane savo žiurkės akelėmis, netgi lėliukės – įsmeigtos tiesiai į mane – tame veide atrodė susiraukšlėjusios. Na žinoma, aš prisiekiau, kad niekada jos nepaliksiu, juolab dabar, kai ji ruošiasi tapti mano vaiko motina, ir tuo mūsų pašnekesys baigėsi. Mes sugrįžome pas Chočil, senis mums padavė raktą nuo savo butelio ir pasakė, kad dėl nuomos nereikia rūpintis, nes čia jo reikalas, dar įdavė mums pluoštą banknotų leisti savo nuožiūra. Jam išėjus pajutau tikrą palengvėjimą, kad turime stogą virš galvos. Bet greitai supratome, kad senio pinigai mums vos padeda sudurti galą su galu. Noriu pasakyti, kad mudu su Chočil turėjome nenumatytų būtinų išlaidų, kurioms tėvo pašalpos neužteko, pavyzdžiui, mes neleisdavome pinigų drabužiams, nes kuo puikiausiai apsieidavome su tais pačiais, bet paišlaidaudavom kino filmams, teatrams, autobusams ir metro (nors gyvendami centre beveik visur nukakdavome

pėsčiomis), kuriais daugiausia važinėdavome į poezijos skaitymus „Casa del Lago" arba į universitetą. Mes nebuvome tikri studentai, bet nebuvo tokio seminaro, į kurį bent kartą neįkišdavome nosies, mes buvome stačiai pamišę dėl seminarų. Susitepdavome dienai keletą sumuštinių ir labai džiaugėmės galėdami ten dalyvauti, klausėmės poezijos, klausėmės kritikos, netgi patys kartais ją išsakydavome, o ypač Chočil, paskui jau kone naktį grįždavome pėsčiomis tiesiai į namus ar į autobusų arba metro stotelę, suvalgydavome savo sumuštinius, mėgaudamiesi Meksiko naktimis, kurios man beveik visada atrodydavo nuostabios, dažniausiai čionykštės naktys būna gaivios, šviesios, bet nešaltos, regis, kaip tik sukurtos pasivaikščiojimams, mylėjimuisi ir neskubriems pokalbiams, ir mudu su Chočil šnekučiuodavomės apie būsimą vaikelį, apie poetus, kurių eilių klausėmės, ir apie perskaitytas knygas.

Kaip tik per vienas tų kūrybinių dirbtuvių mes ir susipažinome su Ulisu Lima, Rafaeliu Barjosu ir Dieviškąja Oda. Tai buvo mūsų pirmas ar antras apsilankymas ir pirmas kartas, kai ten pasirodė Ulisas, o kai užsiėmimas baigėsi, mes susibendravome ir sykiu ėjome iki stotelės, paskui kartu įlipome į autobusą, ir tuo metu, kai Dieviškoji Oda flirtavo su Chočil, aš klausiausi Uliso Limos ir jis klausėsi manęs, o Rafaelis pritariamai linkčiojo ir Ulisui, ir man. Aš iš tiesų pasijutau tarsi suradęs giminingą sielą, tikrą poetą nuo galvos iki kojų, kuris galėjo aiškiai išsakyti tai, ką aš tik nujaučiau, apie ką svajojau ir ko troškau, ir ta naktis buvo viena geriausių per visą mano gyvenimą. Kai grįžome namo, mudu su Chočil negalėjome užmigti ir prašnekėjome iki ketvirtos ryto. Vėliau susipažinau su Arturu Belanu, Felipe Miuleriu, Marija Font, Ernestu San Epifanijumi ir kitais, bet nė vienas man nepadarė tokio įspūdžio kaip Ulisas. Be to, ne tik Dieviškoji Oda norėjo mano draugę įsivilioti į lovą, iš kailio nėrėsi ir Pančas bei Moktesuma Rodrigesai ir netgi Rafaelis Barjosas. Kartais aš net sakydavau Chočil: kodėl tu jiems nepasakai, kad laukiesi, jie iškart atšoks ir paliks tave ramybėje. Bet ji tik nusijuokdavo ir sakydavo, kad jų asistavimas jai netrukdo. Gerai, kaip žinai, atsakydavau. Aš nesu pavydus. Bet labai aiškiai prisimenu vieną vakarą, kai Arturas Belanas mėgino prisimeilinti Chočil, ir tai mane iš tiesų nuliūdino. Aš žinojau, kad ji tikrai nė su vienu jų neitų į lovą, bet draugų elgesys mane trikdė. Iš esmės tai reiškė, kad jie mane niekina dėl išvaizdos. Tarsi mąstytų: tai mergiotei negali patikti toks apgailėtinas bedantis šmikis. Tarsi dantys būtų kaip nors susiję su meile. Bet su Arturu Belanu buvo visai kas kita. Chočil patiko, kad aplink ją rėžia sparną, jai tai buvo daug daugiau negu pramoga. Mes dar nepažinojome Arturo Belano, tai buvo pirmas kartas, buvome tik daug apie jį girdėję, bet dėl vienos ar kitos priežasties dar nebuvome su juo susipažinę. Bet tą vakarą jis pasirodė, ir visa grupė paryčiais

sulipo į autobusą (tuščias autobusas, kuriuo važiavo vieni viscerealistai!) ir patraukėme į kažkokį vakarėlį, spektaklį ar pasirodymą, dabar jau nepamenu, Belanas autobuse prisėdo šalia Chočil, jie visą kelią prakalbėjo, ir nors aš visas tirtantis sėdėjau už kelių eilių, šalia Uliso Limos su biču Bustamante, aš supratau, kad Chočil veido išraiška buvo pasikeitusi, dabar ji iš tiesų jautėsi puikiai, ką aš kalbu – ji tiesiog *švytėjo*, kad šalia jos sėdi Belanas ir skiria jai šimtą procentų savo dėmesio, tuo tarpu kiti, ypač tie, kurie anksčiau mėgino įsivilioti ją į lovą, akies krašteliu, kaip ir aš, stebėjo visą tą sceną šnekučiuodamiesi, žvilgčiodami į ištuštėjusią gatvę ir aklinai uždarytas autobuso duris, tarsi tai būtų krematoriumo durys, sakau, jie elgėsi lyg niekur nieko, kalbėjosi, kažką veikė, bet visa esybe buvo susitelkę ties tuo, kas dėjosi tarp mano Chočil ir Arturo Belano. Vieną akimirką atmosfera tapo tokia pritvinkusi, tokia įelektrinta, kad aš net pamaniau: tie suskiai turi žinoti kažką tokio, ko nežinau aš. Čia dedasi kažkas keista, juk nėra normalu, kad supistas autobusas tarsi vaiduoklis vingiuotų Meksiko gatvėmis, juk nėra normalu, kad niekas neįliptų, juk nėra normalu, kad nei iš šio, nei iš to man pradėtų vaidentis. Bet aš susivaldžiau, kaip visada, ir nieko neįvyko. Paskui Rafaelis Barjosas man naiviai pareiškė, kad Belanas nežino, jog Chočil yra mano draugė. Aš atsakiau, kad nieko tokio, ji pati sprendžia, su kuo kalbėtis, Chočil gyvena su manimi, bet ji nėra mano vergė, sakau. Tačiau paskui nutiko įdomiausias dalykas: nuo to vakaro, kai Belanas per tą vėlyvą reisą taip dėmesingai asistavo mano draugei (betrūko tik ją pabučiuoti), daugiau niekas nemėgino jos kabinti. Visiškai niekas. Tarsi tie šunsnukiai savo suskio lyderio elgesyje išvydo patys save ir tai jiems nepatiko. Noriu pridurti dar kai ką: Belano flirtas truko tik tiek, kiek nesibaigiantis autobuso maršrutas, turiu omeny, kad tai buvo tik nekaltas žaidimas, gali būti, kad jis net neįtarė, jog per kelis metrus už jo sėdintis tipelis yra merginos, kuriai jis dabar meilinasi, draugas. Bet Chočil juk tą žinojo, ir jos elgesys dėl tokio čiliečio dėmesio, sakykime, buvo kitoks negu, pavyzdžiui, kai apie ją sukosi Dieviškoji Oda arba Pančas Rodrigesas, žodžiu, aiškiai matėsi, kad jų dėmesys ją tik linksmina, jai smagu ir patinka, bet su Belanu jos profilyje, jos veido išraiškoje, kurią pastebėjau tą vakarą, atsispindėjo visai kitos emocijos, tą vakarą man netgi pasirodė, kad Chočil labiau susimąsčiusi ir nutolusi negu paprastai. Bet jai nieko nesakiau. Maniau žinąs priežastį. Taigi kalbą užvedžiau apie visai kitus dalykus: apie mūsų kūdikį, apie eiles, kurias mes abu parašysime, vienu žodžiu, apie ateitį. Bet neužsiminiau nei apie Arturą Belaną, nei apie problemas, kurios mūsų laukė, pavyzdžiui, kaip man susirasti darbą, kad turėtume už ką išsinuomoti būstą ir patys galėtume išlaikyti savo vaiką. Ne, aš kaip kiekvieną naktį kalbėjau tik apie poeziją, apie kūrybą ir apie visceralinį realizmą – tokį

literatūrinį judėjimą, kuris tobulai atitiko mano dvasią ir mano realybės suvokimą. Nuo to karto, ir tam tikra prasme tai buvo tragiška, mes pradėjome su jais matytis kasdien. Kur tik eidavo jie, ten traukdavome ir mes. Netrukus, gal po savaitės, jie pakvietė mane į grupės poezijos skaitymus. Nebuvo tokių renginių, kuriuos būtume praleidę. O Čočil ir Belano ryšys tarsi liko užšaldytas tuose paslaptinguose mandagumo ritualuose (paradoksalu, bet toji paslaptis netrukdė pamažu didėti mano draugės pilvui), bet į nieką daugiau neperaugo. Arturas iš tiesų niekada nebuvo susitikęs su Čočil. Tai kas gi nutiko tą vakarą autobuse, kuris vežė mus vienus ištuštėjusiomis, kaukiančiomis Meksiko gatvėmis? Aš nežinau. Galbūt jaunutė mergina, kurios nėštumas dar buvo nepastebimas, kelioms valandoms įsimylėjo lunatiką? Štai ir viskas. Istorijos pabaiga, sakyčiau, paprasta. Ulisas su Belanu kartais dingdavo iš Meksiko. Vieniems tai nepatiko, kitiems – nerūpėjo. O man buvo visai nieko. Kartais Ulisas paskolindavo man pinigų, jie jų turėdavo kaip šieno, o man pinigų visada trūkdavo. Aš nežinau, iš kur jie jų traukdavo, ir nesuku dėl to galvos. Belanas man niekada neskolindavo pinigų. Kai jie iškeliavo į Sonorą, nujaučiau, kad grupė iširs. Panašiai, kaip kad pokštas nustoja atrodyti juokingas. Nemaniau, kad tai blogai. Netrukus turėjo gimti mūsų kūdikis, ir aš galiausiai susiradau šiokį tokį darbelį. Vieną vakarą man paskambino Rafaelis ir pasakė, kad jie sugrįžo, bet ir vėl ruošiasi kažkur vykti. Puiku, atsakiau, juk pinigai yra jų, jie gali elgtis su jais kaip tinkami. Šįkart jie keliaus į Europą, atsiduso Rafaelis. Nuostabu, pasakiau, visi turėtume taip pasielgti. O kas bus su judėjimu? – pasiteiravo Rafelis. Kokiu judėjimu? – perklausiu jo, žiūrėdamas į miegančią Čočil. Kambarys skendėjo tamsoje, tik už lango, kaip suknistame filme apie gangsterius, mirksėjo šviečianti viešbučio iškaba, prieblandoje, kur mano vaiko senelis suko savo nešvarius darbelius. Ką turėjai omenyje sakydamas „su judėjimu"? Turiu galvoje, su visceraliniu realizmu, tarė Rafaelis. Kas bus su visceraliniu realizmu? – pakartojau. Tai yra kas bus su visceraliniu realizmu, su žurnalu, kurį ruošiamės leisti, ir su visais mūsų projektais? – pasidomėjo Rafaelis tokiu gailiu tonu, kad jei Čočil nebūtų miegojusi, būčiau gardžiai nusikvatojęs. Žurnalą mes išleisime patys, pasakiau, projektai vyks kaip vykę, su jais ar be jų. Rafaelis kurį laiką nieko nesakė. Mes negalime prarasti krypties, sumurmėjo. Paskui vėl nutilo. Audžia mintį, pagalvojau. Tylėjau ir aš. Bet nieko nemąsčiau. Aš puikiai žinojau, kur esu ir ką noriu veikti. Dėl Rafaelio irgi buvau tikras, kad ir jis galiausiai suras savo kelią. Nereikia nusiminti, pasakiau, kai nusibodo stypsoti tamsoje su telefono rageliu prie ausies. Aš ir nenusimenu, atsakė Rafaelis, manau, kad turėtume dėtis prie jų. Aš tai niekur kojos nekelsiu iš Meksiko, pasakiau.

Marija Font, Kolimos gatvė, Kondesos kvartalas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų gruodis. Prieš Ulisui ir Arturui grįžtant iš Sonoros dykumos tėvą teko paguldyti į beprotnamį (motina vis pataiso: į psichiatrijos kliniką, bet juk yra tokių žodžių, kuriems jokių pagražinimų nereikia – beprotnamis yra beprotnamis). Turbūt sakiau, kad jie išvažiavo mano tėvo automobiliu. Anot motinos, kuri tokį poelgį prilygino nusavinimui ar netgi vagystei, tai ir nulėmė, kad tėvo psichinė sveikata visiškai pašlijo. Aš jai nepritariu. Mano tėvo santykis su savo nuosavybe, namu, automobiliu, meno knygomis, banko sąskaita visada buvo tarsi per atstumą, ar bent jau dviprasmiškas. Atrodė, kad tėvas visada stengėsi nusimesti krūvį ar atsikratyti daugelio daiktų, nesvarbu, ar jie geros, ar prastos būklės, bet taip nesėkmingai (arba taip iš lėto), kad trokštamos nuogybės niekada nepavykdavo pasiekti. Nesunku suprasti, kad tai jį vedė iš proto. Bet grįžkime prie automobilio. Kai Ulisas Lima su Arturu grįžo, aš vėl juos kone atsitiktinai susitikau kavinėje „Kito", galiu pasakyti, kad toje siaubingoje skylėje atsidūriau tik todėl, kad nesąmoningai jų ieškojau, bet juos pamačiusi neatpažinau. Jie sėdėjo su kažkokiu nepažįstamu tipu, vilkinčiu baltu kostiumu, su šiaudine skrybėle ant baslį primenančios galvos. Iš pradžių pamaniau, kad jie mane matė, ir tik apsimetė, jog nepastebi. Jie sėdėjo prie lango į Bukarelio gatvę, šalia veidrodžio ir užrašo „Krosnyje keptas ožiukas", bet nieko nevalgė, ant stalelio stovėjo tik du dideli puodeliai kavos, iš kurių retkarčiais vangiai siurbtelėdavo, tarsi kokie paliegę ar mirtinai nuvargę, tik baltasis tipas šveitė, bet ne krosnyje keptą ožiuką (nuo kartojimo „krosnyje keptas ožiukas" mane pradeda pykinti), jis valgė enčiladas, garsiąsias ir pigiąsias kavinės „Kito" enčiladas, prieš jį stovėjo butelis alaus. Aš ir pagalvojau: jie apsimeta, kad manęs nematė, juk negali būti, kad jie manęs nepastebėjo, jie labai pasikeitę, bet juk aš tai nepasikeičiau. Gal jie nenori su manimi sveikintis? Tada pagalvojau apie tėvo impalą ir prisiminiau motinos žodžius, kad tą automobilį jie pavogė akiplėšiškiausiu būdu pasaulyje, kur tai matyta, ir kad, ko gero, reikėtų pranešti policijai, tada pagalvojau apie tėvą – kai jam užsimindavai apie tą automobilį, jis pradėdavo paistyti nei šį nei tą. Dėl Dievo, Kimai, sakydavo motina, liaukis vaipytis, man jau įgriso visur važinėti autobusu arba taksi, galų gale tos kelionės gerokai kerta per kišenę. Kai motina taip sakydavo, mano vargšas tėvas pradėdavo kvatotis: būk atsargi, kad kišenės nenuplyštų. Mano motinai tai neatrodė juokinga, nors man buvo smagu. Tai, ką aš čia dabar pasakoju, visai neatrodo sąmojinga, bet tėvas pasakė tai ekspromtu, žaismingai – man tai pasirodė šaunu ir juokinga. Žodžiu, motina norėjo pranešti policijai ir atgauti impalą, o aš troškau, kad ji į policiją nesikreiptų, nes automobilis savaime atsiras (tai irgi atrodo juokinga,

ar ne?), tereikėjo palaukti ir duoti laiko Arturui su Ulisu sugrįžti ir jį grąžinti. Ir štai jie vėl buvo Meksike, kalbėjosi su tipu balta eilute ir manęs nepastebėjo, o gal nenorėjo matyti, taigi aš turėjau marias laiko juos apžiūrėti ir pamąstyti, ką jiems pasakysiu. Kad mano tėvas beprotnamyje ir kad jie turi grąžinti automobilį? Laikas ėjo, ir aš jau net nežinau, kiek ten prabuvau, staleliai aplink mane ištuštėdavo, paskui juos vėl apsėsdavo, baltasis tipas net nenusiėmė skrybėlės, o jo enčiladų lėkštė, atrodė, niekada nesibaigs, viskas mano mintyse susipynė, tarsi visi tie žodžiai, kuriuos jiems reikėjo pasakyti, būtų pradėję džiūti augalai, netekę spalvos ir gyvybingumo. Ir nepadėjo nei mintys apie beprotnamyje uždarytą tėvą, kurį kamavo savižudybės depresija, nei apie motiną, grėsmingai įsikibusią policijos lyg skanduotės, kaip MNAU sirgalių vadas (vargšė mama, taip iš tikrųjų buvo jos studijų metais), nes staiga aš irgi pradėjau blukti ir byrėti, galvoti (tiksliau, kaip koks būgnelis kartoti sau), kad niekas neturi prasmės ir aš galiu tiesiog sėdėti už šio stalo kavinėje „Kito“ iki begalybės (kai lankiau mokyklą, buvo toks mokytojas, kuris sakėsi tiksliai žinąs, ką darytų, jei kiltų Trečiasis pasaulinis karas: jis grįžtų į savo kaimelį, nes ten niekada niekas nevyksta, nežinau, galbūt tai buvo tik pokštas, bet jis savotiškai buvo teisus, nes kai visas civilizuotas pasaulis prasmegs skradžiai, Meksika ir toliau egzistuos, kai visa planeta pradings arba susprogs, Meksika vis tiek liks Meksika) arba iki tol, kol Ulisas, Arturas ir žmogėnas balta eilute atsistos ir išeis. Bet nieko tokio neįvyko. Pastebėjęs mane Arturas priėjo ir pakštelėjo į skruostą. Paskui paklausė, gal norėčiau prisėsti prie jų stalelio, nors, žinoma, geriau bus, jei palauksiu čia. Sutikau palaukti. Gerai, tarė jis, ir grįžo prie stalelio pas tipą balta eilute. Stengiausi į juos nežiūrėti ir kurį laiką man sekėsi, bet galiausiai vis tiek neištvėriau. Ulisas sėdėjo nuleidęs galvą, pusę jo veido gožė plaukai, ir atrodė, kad jis tuoj tuoj užmigs. Arturas žiūrėjo į nepažįstamąjį, kartais žvilgtelėdavo į mane, ir abiem atvejais jo žvilgsnis atrodė išsiblaškęs arba tolimas, sakytum, jis jau kadai buvo išėjęs iš kavinės „Kito“, o čia sėdi tik jo šmėkla. Paskui (o kiek vis dėlto praėjo laiko?) jie pakilo nuo stalo ir prisėdo prie manęs. Tipas balta eilute jau buvo išsinešdinęs. Kavinė atrodė ištuštėjusi. Apie tėvo automobilį aš nepaklausiau. Arturas pasakė, kad jie iš čia dingsta. Vėl į Sonorą? – pasiteiravau. Arturas nusijuokė, jo juokas buvo kaip spjūvis, pataikęs ant jo paties kelnių. Ne, pasakė, kur kas toliau. Ulisas šią savaitę išskrenda į Paryžių. Puiku, pasakiau, galės susipažinti su Mišeliu Biulto. Ir pamatyti garsiausią pasaulio upę, pridūrė Ulisas. Nuostabu, sutikau. Aha, neblogai, pritarė Ulisas. O tu – kur? – paklausiau Arturo. Aš išvyksiu šiek tiek vėliau, į Ispaniją. O kada žadate grįžti? Jie patraukė pečiais. Kas žino, Marija, atsakė jie. Dar niekada jie man neatrodė tokie gražūs. Žinau, tai nuskambės kvailai, bet jie man pasirodė labai gražūs ir gundantys.

Nors jie nesistengė tokie atrodyti. Priešingai, buvo nešvarūs, dievažin kiek laiko nesiprausę ir nemiegoję, patamsėjusiais paakiais ir nesiskutę (ne, tik Ulisas buvo glotnaus veido), bet aš būčiau išbučiavusi juos abu, ir nežinau, kodėl taip nepadariau, man reikėjo nusitempti juos abu į lovą, mylėtis iki sąmonės netekimo, paskui žiūrėti į juos miegančius, tada vėl mylėtis. Pamaniau, jei surastume viešbutį, jei atsidurtume tamsiame kambaryje, pamiršę laiko suvokimą, jeigu jie mane nurengtų ir aš juos nurengčiau, tada viskas susitvarkytų: ir mano tėvo liga, ir rūpestis dėl prarasto automobilio, ir tas liūdesys ir energija, kurią jaučiau ir kuri, regis, mane uždusins. Bet aš jiems nepratariau nė žodžio.

4

Auksilija Lakutiur, MNAU Filologijos ir filosofijos fakultetas, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų gruodis. Aš esu Meksikos poezijos motina. Pažįstu visus poetus ir visi poetai pažįsta mane. Su Arturu Belanu susipažinau, kai jam buvo šešiolika metų, kai dar atrodė nedrąsus vaikėzas ir nemokėjo gerti. Aš esu urugvajietė, iš Montevidėjo, bet kartą, nė pati dorai nežinodama kodėl, atvykau į Meksiką. Sostinėje Meksike atsidūriau 1967-aisiais, o galbūt 1965 ar 1962. Aš jau nepamenu nei tikslių datų, nei savo klajonių, viena, ką pamenu, kad atvykau į Meksiką ir daugiau niekur iš čia kojos nekėliau. Į Meksiką atvykau, kai Leonas Felipė[145] buvo dar gyvas, milžiniškas ir toks gyvybingas, o Leonas Felipė mirė 1968-aisiais. Į Meksiką atvykau, kai dar buvo gyvas Pedras Garfiasas[146] (koks didis žmogus, koks melancholikas). Donas Pedras mirė 1967-aisiais, vadinasi, aš 1967-aisiais jau ten buvau. Sakykime, į Meksiką atvykau 1965-aisiais. Manau, kad tikrai 1965 metais, bet gal aš klystu, ir šiuos pasaulio ispanus aplankydavau kasdien, kiekvieną mielą valandą rūpinausi jais kaip vyresniais broliais uoliai kaip poetė, anglų gailestingoji seselė arba jaunesnioji sesuo. Jie man kalbėdavo tuo ypatingu ispanišku akcentu, tarsi apeidami z ir s, ir tie garsai atrodydavo apleisti ir gašlūs kaip niekada: Auksilija, liaukis lakstyti po butą, Auksilija, palik tuos popierius ramybėje, moterie, juk dulkės visada puikiai derėjo prie literatūros. O aš sakydavau: done Pedrai, Leonai (tik pamanyk, vyresnį pagal amžių ir pelniusį didesnį pripažinimą aš tujinau; jaunesnio truputį gėdijausi, todėl negalėjau išvengti kreiptis į jį „jūs"!), leiskite man tuo pasirūpinti, jūs užsiimkite savo darbais, rašykite ir įsivaizduokite, kad esu nematoma. Tada jie nusijuokdavo, tiksliau, Leonas Felipė nusikvatodavo, ir jei atvirai, nelabai galėjai suprasti, ar jam juokinga, ar jis šaiposi, ar tenori atsikrenkšti, o donas Pedras nesijuokdavo (Pedritas Garfiasas buvo melancholikas), jis nesijuokdavo, o tik žiūrėdavo į mane saulėlydžio nutvieksto ežero spalvos akimis, o tokie ežerai būna daugiausia toli kalnuose, ir niekas jų neaplanko, tie nusiminę ir ramūs ežerai atrodė lyg iš kitos planetos ir jie bylojo:

145 León Felipe (1884 - 1968) - ispanų poetas, dramaturgas, didesnę gyvenimo dalį praleidęs Meksikoje.

146 Pedro Garfias (1901 1967) ispanų poetas.

nesivargink, Auksilija, arba, ačiū, Auksilija. Ir daugiau nė žodžio. Koks nuostabus žmogus. Kaip jau sakiau, pas juos užsukdavau kasdien, be išimties, nelindau į akis su savo eilėmis ir stengiausi būti naudinga, bet atlikdavau ir kitus darbus. Aš dirbau. Stengiausi dirbti. Nes kaip visi žino, mano ar įsivaizduoja, gyventi Meksike paprasta arba lengva yra tik tuo atveju, kai turi pinigų, darbą arba gauni stipendiją, o aš nieko neturėjau. Ilgai keliavusi iki „skaidriausios srities“[147] aš iššvaisčiau daugybę dalykų, tarp jų – bet kokiam darbui reikalingą energiją. Aš ištisai sukiodavausi po universitetą, tiksliau – po Filologijos ir filosofijos fakultetą, ir, galima sakyti, užsiėmiau savanoriškais darbais: vieną dieną spausdindavau profesoriaus Garsijos Liskano paskaitų medžiagą, kitą dieną Prancūzų kalbos katedroje versdavau tekstus iš prancūzų kalbos, kartais kaip koks prielipas prisigretindavau prie teatro trupės ir kiaurą dieną (nemeluoju!) žiūrėdavau repeticijas, atnešdavau jiems ko nors užkąsti, bandydavau valdyti šviesas. Kartais sekdavosi gauti šiokį tokį apmokamą darbelį: koks nors dėstytojas atskaitydavo man iš savo algos už, sakykime, buvimą jo padėjėja, arba katedros vadovams pavykdavo įtikinti fakulteto administraciją, kad kokioms dviem savaitėm arba mėnesiui mane įdarbintų neaiškioms pareigoms, dažniausiai tokios net neegzistavo, arba sekretorės, tos mielos mergaitės, sutvarkydavo viską taip, kad jų vadovai perleisdavo man darbelius, užtikrinančius keletą pesų. Taip būdavo dieną. O naktimis mano gyvenimas būdavo bohemiškas, su draugais ir draugėmis, man toks gyvenimo būdas buvo naudingas ir patogus, nes tais laikais būdavo taip striuka su pinigais, kad net nakvynei neužtekdavo, bet dažniausiai išsiversdavau. Aš nenoriu iš to pūsti burbulo. Pinigų pragyvenimui man pakako. Jaučiausi laiminga. Dienomis gyvendavau fakultete, kaip skruzdėlė ar cikada laksčiau iš vienos vietos į kitą, iš vieno kabineto į kitą, žinojau visas paskalas, visas išdavystes ir skyrybas, visus planus ir projektus, o naktį aš išskleisdavau sparnus it šikšnosparnis ir, palikusi fakultetą, klaidžiodavau po Meksiką tarsi velniūkštis (man labiau patiktų sakyti kaip fėja, bet tai nebūtų tiesa), aš gerdavau, šnekučiuodavausi, dalyvaudavau rašytojų susibūrimuose (pažinojau kiekvieną grupę), patarinėdavau jauniesiems poetams, kurie jau tuomet į mane kreipdavosi, nors ir ne taip dažnai kaip vėliau. Žodžiu, aš gyvenau savo laiku, savo gyvenimą, kurį pati pasirinkau ir kuris mane supo, kupiną virpėjimo, besikeičiantį, visavertį ir laimingą. Taip sulaukiau 1968-ųjų, o gal 1968-ieji sulaukė manęs. Dabar jau galiu teigti, kad juos nujaučiau, vasarį ar kovą 1968-uosius užuodžiau baruose, bet anksčiau negu 1968-ieji tikrai tapo 1968-aisiais. Ak, dabar man net juokas ima prisiminus. Mane apima noras verkti! Ar aš verkiu? Mačiau viską ir kartu nematičiau nieko.

147 Aliuzija į Meksikos rašytojo Carloso Fuenteso romaną „Skaidriausio oro sritis“.

Suprantate? Aš buvau fakultete tuo metu, kai kariškiai, pažeidę autonomiją, įsiveržė į studentų miestelį vykdyti areštų ir žudyti. Ne. Universitete žuvusiųjų buvo nedaug. Daugiausia jų buvo Tlatelolke. Tegu amžiams tas vardas išlieka mūsų atmintyje! Bet aš buvau fakultete, kai įsiveržė armija su riaušių policija ir visus apsupo. Neįtikėtinas dalykas. Tuo metu buvau tualete, regis, ketvirtame fakulteto aukšte, dabar tiksliai neprisimenu. Tai va, sėdžiu ant klozeto su nusmauktomis kelnėmis, kaip tame eilėraštyje ar dainoje, skaitau subtilias Pedro Garfiaso eiles, jis jau buvo miręs, melancholiškas, liūdnasis Ispanijos ir viso pasaulio donas Pedras, ar jis galėjo įsivaizduoti, kad skaitysiu jo eiles kaip tik tuo metu, kai sušikti riaušių policininkai įsiverš į universitetą. Bet aš visada maniau, ir atleiskite man už atkaklumą, kad gyvenimas yra pilnas nuostabių ir paslaptingų dalykų. Beje, tik dėl Pedro Garfiaso, dono Pedro eilėraščių ir mano seno įpročio skaityti tualetuose aš paskutinė sužinojau, kad įsiveržė riaušių policija, kad universitetas apsiaustas kariškių, kurie vaikėsi visus, kas pasipainiojo kelyje. Na gerai, kažkokį triukšmą girdėjau. Tarkime, kad tas dundėjimas buvo mano sieloje. Paskui triukšmas vis stiprėjo, ir kai pagaliau aš susidomėjau, kas gi ten dedasi, išgirdau, kaip kažkas gretimoje kabinoje nuleido vandenį, paskui – durų trinktelėjimą, kaip kažkieno žingsniai nutolsta koridoriumi, ir šūksnius, sklindančius iš kiemelių ir nuo tos išpuoselėtos pievelės, žalia jūra supančios fakultetą tarsi salą, visada pasirengusią išklausyti meilės prisipažinimų. Tuomet Pedro Garfiaso poezijos burbulas subliuško, aš užverčiau knygą, atsistojau ir, patraukusi vandens nuleidimo virvę, atidariau duris ir šūktelėjau: ei, kas ten lauke dedasi? Bet man niekas neatsakė, visos tualeto lankytojos buvo dingusios, sakau: ei, ar čia nieko nėra? Nors nujaučiau, kad niekas man neatsakys, jums turbūt pažįstama tokia situacija. Paskui nusiploviau rankas, pažvelgiau į veidrodį ir pamačiau liekną aukštaūgę šviesiaplaukę su jau nemažai raukšlelių, tiesiog moterišką Don Kichoto variantą, kaip man kartą yra pasakęs Pedras Garfiasas, paskui išėjau į koridorių ir tenai iškart supratau, jog kažkas vyksta. Koridorius buvo tuščias, o neįprasti riksmai laiptinėje glumino. Ką aš dariau? Kaip ir kiekvienas būtų padaręs, aš pažvelgiau pro langą ir pamačiau kareivius, paskui žvilgtelėjau pro kitą langą ir pastebėjau tankus, dengtą sunkvežimį, į kurį kaip kratinyje iš filmų apie Antrąjį pasaulinį karą bei Marijos Feliks[148] ir Pedro Armendariso[149] juostų apie Meksikos revoliuciją buvo varomi suimti studentai ir dėstytojai. Vien tamsus paveikslas su švytinčiomis figūrėlėmis, sakoma, kad taip mato kai kurie pamišėliai arba baimės šoko ištikti žmonės. Tuomet sau tariau: Auksilija, pasilik čia. Brangute, negali leisti, kad

148 María Félix (1914–2002) – žymiausia Meksikos kino aukso amžiaus (5–7 dešimtmečio) aktorė.

149 Pedro Armendáriz (1912–1963) – Meksikos ir Holivudo aktorius.

tave suimtų. Pasilik čia, Auksilija, neleisk jiems įtraukti savęs į jų kuriamą scenarijų, jeigu jie nori tave nutverti, tegul gerokai paplūša, kol suras. Aš grįžau į tualetą ir, kas įdomiausia, grįžau ne tik į tualetą, bet vėl atsisėdau ant klozeto, tai yra vėl pasikėliau sijoną ir nusimoviau kelnaites, nors tam nebuvo jokio fiziologinio poreikio (nors sakoma, kad dažnai tokiais atvejais sustreikuoja žarnynas, bet man taip nebuvo), atsiverčiau Pedro Garfiaso knygelę ir, nors ir nenorėjau, pradėjau skaityti lėtai, žodis po žodžio, eilutė po eilutės, kai netikėtai koridoriuje išgirdau kažkokius garsus. Gal tai buvo batų kaukšėjimas? Pakaustytų batų žingsnių garsai? Ei, pamaniau sau, tai būtų pernelyg didelis sutapimas, argi ne? Tuomet išgirdau balsą šūktelint, jog viskas gerai, ar kažką panašaus. Gali būti, kad jis sakė visai ką kita, ir kažkas, gal net tas pats šunsnukis, kuris šūktelėjo, atidarė tualeto duris ir įėjo vidun. Aš susikėliau kojas kaip kokia Renuaro balerina, kelnaitės veržė mano liesas kulkšnis, įspraustas į vienintelius batus, kuriuos anuomet turėjau – geltonus, patogiausius pasaulyje mokasinus. Kol kareivis vieną po kitos tikrino visas tualeto kabinas, aš buvau pasirengusi esant reikalui durų neatidaryti ir ginti paskutinį nepriklausomą MNAU bastioną, aš, vargšė poetė iš Urugvajaus, kuri mylėjo Meksiką kaip niekas kitas. Tai va, belaukiant įsivyravo ypatinga tyla, sakytum laikas sutrūkinėjo ir pradėjo slysti išsyk keliomis kryptimis, grynas laikas, kuriame nebuvo žodžių, kuris nebuvo sukurtas iš judesių ar veiksmų, ir tuomet aš mačiau pati save ir dar mačiau kareivį, kuris pasilenkęs apžiūrinėjo save veidrodyje, abu sustingę kaip statulos tame Filologijos ir filosofijos fakulteto ketvirto aukšto moterų tualete, štai ir viskas. Paskui išgirdau, kaip žingsniai nutolo, kaip užsidarė durys, ir mano kojos tarsi pačios apsisprendė grįžti į buvusią poziciją. Taip prasėdėjau turbūt kokias tris valandas. Tik pamenu, kad iš kabinos išėjau jau pradėjus temti. Prisipažinsiu, situacija man buvo nauja, bet aš žinojau, ką daryti. Aš žinojau, kokia buvo mano pareiga. Taigi priėjau prie vienintelio tualete lango ir pasižiūrėjau laukan. Tolumoje pastebėjau vieną kareivį, taip pat šarvuočio siluetą ar šešėlį. Atrodė kaip lotynų arba graikų literatūros portikas. Ak, kaip man patinka graikų literatūra, visa nuo Pindaro iki Georgės Seferio[150]. Klausiausi po universitetą stūgaujančio vėjo, besimėgaujančio paskutiniais saulės spinduliais. Ir aš žinojau, ką turiu daryti. Žinojau, ir tiek. Aš privalau laikytis. Atsisėdau moterų tualete ant grindų ir sulig paskutiniais šviesos spinduliais perskaičiau dar tris Pedro Garfiaso eilėraščius, paskui užverčiau knygą ir užsimerkiau, ramindama save: Lotynų Amerikos ir Urugvajaus piliete, poete ir keliautoja Auksilija Lakutiur, laikykis. Tik tiek. Paskui aš pradėjau mąstyti apie savo praeitį, taip pat kaip apie ją mąstau dabar. Pradėjau mąstyti

150 George Seferis (1900–1971) – vienas žymiausių XX a. graikų poetų, diplomatas, Nobelio premijos laureatas.

apie dalykus, kurie galbūt jums visai neįdomūs, kaip dabar mąstau apie jaunąjį Arturą Belaną, kuriam buvo šešiolika ar septyniolika, kai su juo susipažinau 1970-aisias, kai jau buvau jaunųjų Meksikos poetų motina, o jis – dar vaikėzas, net gerti nemokėjo, bet didžiavosi tuo, kad jo tolimoje Čilėje rinkimus laimėjo Salvadoras Aljendė. Aš su juo susipažinau per vieną triukšmingą poetų susibūrimą bare „Verakruso kryžkelė". Toje į kiaulidę panašioje skylėje kartais susirinkdavo jauni ir ne visai jauni vilčių teikiantys poetai. Aš tapau jo drauge. Turbūt taip nutiko dėl to, kad tarp daugybės meksikiečių tik mes vieni buvome iš Pietų Amerikos. Aš tapau jo drauge nepaisant amžiaus skirtumo. Nepaisant visų įmanomų skirtumų! Aš jam papasakojau apie T. S. Eliotą, kas toks buvo Viljamas Karlosas Viljamsas[151], kas toks buvo Paundas. Kartą jį parvedžiau namo, nusilesusį iki žemės graibymo partempiau ant savo liesų pečių, aš susidraugavau su jo motina, tėvu ir su labai miela seserimi, ir jie visi buvo labai malonūs. Visų pirma jo motinai pasakiau: ponia, aš su jūsų sūnumi negulėjau. O ji atsakė: žinau, Auksilija, bet nevadink manęs ponia, juk esame kone to paties amžiaus. Aš tapau jų šeimos drauge. Klajoklių čiliečių šeimos, emigravusios į Meksiką 1968-aisiais. Tai buvo mano metai. Arturo mamos kvietimu jų namuose svečiuodavausi po kelias dienas ir net savaites, kartą – net ištisą mėnesį, kitąsyk – dvi savaites, paskui – pusantro mėnesio, nes tuo metu aš neturėjau pinigų susimokėti už nuomą arba kambarėlį palėpėje. Dienomis gyvendavau universitete, sukdavausi tarp tūkstančio darbų darbelių, o naktimis pasinerdavau į bohemišką gyvenimą, nakvodavau draugių ir draugų namuose, mano varganas turtas buvo išbarstytas visur – mano drabužiai, knygos, žurnalai, nuotraukos, aš buvau Remedija Varo[152], aš buvau Leonora Karington[153], Einisė Odijo[154], aš buvau Lilijana Serpas[155] (ach, vargšė Lilijana Serpas), ir aš neišprotėjau tik todėl, kad visada mokėjau į viską žiūrėti su humoru, aš juokiausi iš savo sijonų, iš cilindro formos kelnių, iš savo suplyšusių kojinių, iš savo „Narsiojo princo" šukuosenos, kurioje sulig kiekviena diena vis mažėjo šviesių ir daugėjo žilų plaukų, iš savo žydrų akių, tyrinėjančių Meksiko naktį, iš savo rausvų ausų, besiklausančių universiteto istorijų, iš savo pakilimų ir nuosmukių, vėlavimų, pataikavimų, meilikavimų, neteisingų pagyrų, drebančių lovų, kurios išardomos ir vėl surenkamos po naktiniu Meksiko dangumi, o kaip aš

151 William Carlos Williams (1883–1963) – vienas žymiausių JAV poetų modernistų.

152 Remedios Varo – ispanų kilmės dailininkė siurrealistė.

153 Leonora Carrington (1917–2011) – anglų dailininkė, skulptorė, rašytoja. Knygų anglų, prancūzų ir ispanų kalba autorė.

154 Eunice Odio (1919–1974) – garsi Lotynų Amerikos poetė.

155 Lilian Serpas (1905–1985) – Salvadoro poetė, žurnalistė. Kai Vietnamo kare žuvo vienas iš trijų sūnų, stipriai pašlijo jos fizinė ir psichinė sveikata.

gerai pažinojau tą dangų, kunkuliuojantį ir neaprėpiamą kaip actekų sūkurys, po kuriuo ir sukausi patenkinta gyvenimu, visų Meksikos poetų draugėje, su Arturu Belanu, kuriam anuomet buvo šešiolika septyniolika metų, ir jis užaugo mano akyse. 1973-iaisiais jis nutarė grįžti į Čilę ir prisijungti prie revoliucinio judėjimo. Išskyrus jo šeimą, aš buvau vienintelė, atėjusi į autobusų stotį jo išlydėti į kelionę. Neapsakomai ilga kelionė, kupina pavojų, kiekvieno neturtingo Lotynų Amerikos vaikino įšventinimo kelionė per šį absurdišką žemyną. Kai Arturitas Belanas pažvelgė pro autobuso langą ir pamojavo, ne tik jo motina, bet ir aš apsiverkėme, tą naktį apsinakvojau jų namuose, norėjau palaikyti draugiją jo motinai, bet kitą rytą aš išėjau, nors ir nelabai turėjau kur eiti, išskyrus barus, kavines ir amžinas užeigas, bet aš vis tiek išėjau, nes labai nemėgstu užsisvečiuoti. O 1974-aisiais Arturas grįžo jau labai pasikeitęs. Jo sesuo papasakojo, kad Aljendė buvo nuverstas, o Arturas įgyvendino savo užmojus. Arturitas įvykdė savo pareigą ir jo sąžinė, žiauri Lotynų Amerikos jaunuolio sąžinė, galėjo būti nepriekaištinga. Rugsėjo 11 dieną jis užsirašė savanoriu. Buvo paskirtas absurdiškai sargybai tuščioje gatvėje. Jis išėjo naktį, jau pakankamai visko buvo prisižiūrėjęs. Po kelių dienų buvo sulaikytas policijos patikros punkte. Jo nekankino, bet kelioms dienoms uždarė į kalėjimą, jis laikėsi tvirtai, kaip tikras vyras. Jo sąžinė turėjo būti rami. Meksikoje jo laukė draugai, Meksiko naktys, poetų gyvenimas. Bet jis sugrįžo jau nebe tas. Pradėjo draugauti su kitais, jaunesniais už jį, šešiolikmečiais aštuoniolikmečiais snargliais, tada susipažino su Ulisu Lima (prasta kompanija, pagalvojau jį pamačiusi), pradėjo šaipytis iš savo buvusių draugų, žvelgti į juos iš aukšto, tarsi pats būtų Dantė, ką tik sugrįžęs iš pragaro. Ką ten Dantė? Kaip pats Vergilijus, tas itin jautrus vaikinas, jis pradėjo rūkyti marihuaną ir vartoti medžiagas, apie kurias nenorėčiau net pagalvoti. Bet aš vis tiek manau, kad jis išliko toks pat mielas. Ir jei mes visai atsitiktinai susitikdavome, nes bendravome su skirtingais žmonėmis, jis mane pasveikindavo: kaip sekasi, Auksilija? Arba iš kitos Bukarelio gatvės pusės rėkdavo: pagalbos[156]! Padėkite! Strikinėdavo kaip beždžionė, gavusi kukurūzų paplotėlį ar picos gabalėlį, ir visada trainiodavosi su ta Laura Chauregi, kuri nors ir labai daili, bet jos širdis buvo juodesnė už juodosios našlės širdį, su Ulisu Lima ir kitu čiliečiu Felipe Miuleriu. Kartais aš prisijungdavau prie jų grupelės, ir nors jie kalbėjo *gliglico*[157], kaip „Žaidžiame klases", jaučiau, kad jie mane mėgsta, galiu pasakyti, kad jie žinojo, kas aš esu, bet jie kalbėjo *gliglico*, ir man buvo per sunku sekti pokalbio vingius, jo pakilimus ir nuosmukius, todėl galiausiai aš pasukdavau savo keliais. Bet tik nepagalvokit, kad jie iš manęs

156 *Auxilio* (isp.) – pagalba.

157 J. Cortasaro romane „Žaidžiame klases" pavartota jo paties sukurta dirbtinė kalba.

šaipėsi! Jie manęs klausėsi! Bet aš nekalbėjau *gliglico*, o vargšai vaikai nemokėjo išvengti savo žargono. Vargšai palikti vaikai. Nes tokia buvo realybė: jų niekas nemylėjo. Ar bent jau niekas į juos nežiūrėjo rimtai. Arba kartais susidarydavo įspūdis, kad jie per daug rimtai į save žiūri. Vieną dieną kažkuris pasakė: Arturitas Belanas išvyko iš Meksikos. Paskui pridūrė: tikimės, kad šį kartą nebegrįš. Tai mane labai įsiutino, nes aš jį visada mylėjau, pamenu, net gal apšaukiau tipą, kuris taip pasakė (bent jau mintyse), bet prieš tai dar šaltakraujiškai pasidomėjau, kur jis išvyko. Bet niekas man nesugebėjo atsakyti: gal į Australiją, gal į Europą, o gal į Kanadą?.. Žodžiu, nežinia kur. Tuomet pradėjau galvoti apie jį, prisiminiau jo motiną, kokia ji buvo man gera, ir jo seserį, ir tas popietes, kai kepėme įdarytus pyragėlius, ir tą kartą, kai aš pas juos ruošiau naminius makaronus, ir kad tie makaronai išdžiūtų, iškabinėjome juos po visą namą: virtuvėje, valgomajame ir mažutėje svetainėje. Jie tuomet gyveno Abraomo Gonsaleso gatvėje. Aš nieko negaliu pamiršti, sako, kad tai yra didžiausia mano bėda. Aš esu Meksikos poetų motina. Esu vienintelė pasilikusi universitete, kai 1968-aisiais ten įsiveržė armija ir riaušių policija. Aš vienui viena išbuvau fakultete, užsibarikadavusi tualete, nevalgiusi daugiau negu dešimt dienų, daugiau negu dvi savaites, aš jau pati nepamenu. Turėjau tik Pedro Garfiaso knygelę ir rankinę, vilkėjau balta palaidine ir mėlynu klostuotu sijonu, ir laiko mąstyti turėjau į valias. Bet tuomet dar negalėjau mąstyti apie Arturą Belaną, nes jo dar nepažinojau. Tariau sau: laikykis, Auksilija Lakutiur, jei iškelsi iš čia koją – tave suims (ir tikėtina, kad deportuos į Montevidėjų, nes aišku, tu kaip kvailė nesusitvarkei savo dokumentų), tave apspjaudys ir išvanos kailį. Aš pasirengiau pasipriešinti. Kęsti alkį ir vienatvę. Pirmiausia miegodavau sėdėdama ant klozeto, to paties, ant kurio sėdėjau, kai viskas prasidėjo, ir maniau, kad jis man atnešė laimę. Tik miegoti sėdint buvo žiauriai nepatogu, todėl galiausiai susirangydavau ant grindų. Aš daug sapnavau, bet ne košmarus, o kažkokius muzikinius sapnus, kupinus skaidrių klausimų, kurie kaip žvilgantys ir saugūs lėktuvai akinamo žydrumo dangumi skriejo iš vieno Lotynų Amerikos krašto į kitą. Pabudau sustirusi nuo šalčio ir siaubingai alkana. Pažvelgiau pro langą, pro tą mažytį tualeto langelį, ir naujos dienos rytą pamačiau universiteto miestelį dalimis, kaip kokią dėlionę. Tą pirmąjį rytą aš tiesiog apsiverkiau ir padėkojau angelams, kad čia neužsuko vandens. Auksilija, tik tu nesusirk, tariau sau, gerk daug vandens, bet tik nesusirk. Aš vėl susmukau ant grindų, atsirėmiau nugara į sieną ir vėl atsiverčiau Pedro Garfiaso knygelę. Mano akys užsimerkė. Turbūt užmigau. Paskui išgirdau žingsnius ir pasislėpiau savo tualeto kabinoje (toji kabina buvo mano kambarėlis, kurio aš niekada neturėjau, tai buvo mano apkasai, mano Duino rūmai ir mano Trijų karalių dovana.

Meksikai. Tuomet skaičiau Pedro Garfiaso knygelę. Paskui miegojau. Vėliau įsistebeilijau pro mažą langelį ir pamačiau debesis aukštai danguje, ir užsisvajojau apie Dr. Atlo[158] paveikslus ir apie „skaidriausio oro sritis". Paskui užsisvajojau apie mielus dalykus. Kiek gi aš eilėraščių mokėjau mintinai? Pradėjau deklamuoti, šnabždėti, kuriuos prisiminiau, ir būčiau mielu noru juos užsirašiusi, bet turėjau tik šratinuką, neturėjau popieriaus. Paskui pamaniau: kvaiša tu, juk turi ritinį geriausio popieriaus pasaulyje. Nuplėšiau tualetinio popieriaus lapelį ir pradėjau rašyti. Paskui vėl užmigau ir, Dieve, kaip juokinga, aš sapnavau Chuaną de Ibarburu[159] ir jos knygą „Vėjų rožė", pasirodžiusią 1930-aisiais, paskui jos pirmąją knygą „Deimanto kalbos", koks gražus, tiesiog nuostabus pavadinimas, beveik kaip pernai išleistos prancūzų avangardistų poezijos knygos pavadinimas, bet ji buvo išleista 1919-aisiais, kitaip tariant, kai Chuana de Amerika buvo vos dvidešimt septynerių. Kokia tada įdomi moteris ji turėjo būti, visas pasaulis buvo po jos kojomis, su visais tais kavalieriais, pasirengusiais maloningai pildyti visus jos įnorius (tokių kavalierių dabar nebėra, nors Chuana tebeegzistuoja), su visais tais poetais modernistais, pasiryžusiais numirti dėl poezijos, kupinas žvilgsnių, liaupsių ir meilės. Paskui aš nubudau. Pagalvojau: esu tik prisiminimas. Štai ką pagalvojau. Tuomet vėl užmigau. Tada nubudau ir valandų valandas, galbūt net dienas raudojau dėl prarasto laiko, dėl savo vaikystės Montevidėjuje, dėl veidų, kurie dar iki šiol mane trikdo (šiandien net labiau negu anksčiau), bet apie juos verčiau nekalbėsiu. Paskui aš net pamečiau dienų skaičių, kiek jau sėdžiu užsidariusi tualete. Pro savo langelį mačiau paukščius, medžius ar tai šakas, kurios tiesėsi iš nematomų vietų, krūmus, žolę, debesis, sienas, bet nemačiau žmonių, taip pat nesigirdėjo balsų, ir praradau nuovoką, kiek jau ten esu. Paskui, galbūt prisiminusi Charlot, suvalgiau tualetinio popieriaus gumulėlį, daugiau skrandis nepriėmė. Vėliau suvokiau, kad jau nebejaučiu alkio. Paėmiau popierėlį, ant kurio buvau parašiusi eilėraštį, suglamžiau, įmečiau į klozetą ir nuleidau vandenį. Nuo vandens gausmo krūptelėjau, ir tada man toptelėjo, kad aš žuvusi. Nepaisant viso mano sumanumo ir pasiaukojimo – aš esu žuvusi. Pamaniau: koks poetiškas poelgis – sunaikinti savo rankraštį. Pamaniau: geriau jau būčiau jį suvalgiusi, dabar man visai galas. Pagalvojau: kokia tuštybė – rašyti ir sunaikinti. Pamaniau: kol rašiau, tol laikiausi. Pagalvojau: aš sunaikinau tai, ką parašiusi, ir jie mane suras, primuš, išprievartaus ir nužudys. Pamaniau: abu tie veiksmai yra susiję, rašyti ir naikinti, slėptis ir būti surastai. Paskui atsisėdau ant klozeto dangčio ir užsimerkiau, užmigau. Vėl nubudau. Visas mano kūnas buvo nutirpęs. Lėtai

158 Gerardo Murillo (1875–1964) – Meksikos rašytojas ir dailininkas.

159 Juana de Ibarbourou, dar žinoma kaip Juana de América (1892–1979) – viena žymiausių Urugvajaus poečių.

nuslinkau prie veidrodžio, pasižiūrėjau, susišukavau, nusiprausiau veidą. Ech, koks jis atrodė sukritęs. Atrodžiau beveik taip pat kaip dabar, jeigu galite įsivaizduoti. Paskui išgirdau balsus. Regis, kažin kiek laiko jau nebuvau girdėjusi jokių garsų. Turbūt pasijutau kaip Robinzonas Kruzas, pastebėjęs pėdsaką ant smėlio. Bet mano pėdsaku tapo balsas ir durys, kurios staiga užsidarė, mano pėdsaku tapo lavina koridoriuje staiga sviestų marmuro akmenukų. Paskui profesoriaus Fombonos sekretorė Lupita atidarė duris ir mes žvelgėme viena į kitą netekusios žado ir išsižiojusios, neįstengdamos pratarti nė žodžio. Aš netekau sąmonės, turbūt iš netikėtumo. Kai vėl pramerkiau akis, pasijutau atsidūrusi profesoriaus Riuso kabinete (koks dailus ir narsus buvo ir tebėra Riusas!), draugų ir pažįstamų veidų apsuptyje, ne tarp kareivių, o tarp universiteto žmonių, ir tai man atrodė taip nuostabu, kad net apsiverkiau, aš neįstengiau rišliai papasakoti savo istorijos, kad ir kaip to reikalavo profesorius Riusas, kuris atrodė dėkingas ir šokiruotas tokio mano poelgio. Štai ir viskas, draugužiai. Legendą vėjas išnešiojo po Meksiką, po 1968-uosius, ji susipynė su gyvųjų ir mirusiųjų pasakojimais, ir dabar visi žino, kad tais nuostabiais ir tragiškais metais universitete, kai buvo pažeista jo autonomija, viena moteris išsilaikė. Man daug sykių teko girdėti šią, jau kitų kartojamą istoriją apie tai, kaip moteris dvi savaites išbuvo fakulteto tualete nevalgiusi, kad ji buvo Medicinos falulteto studentė arba rektorato sekretorė, o ne kažkokia urugvajietė be dokumentų, bedarbė ir benamė. O kartais tai būdavo net ne moteris, o vyras, maoistas studentas arba koks dėstytojas su virškinamojo trakto ar žarnyno sutrikimais. Kai klausausi tų manosios istorijos versijų, dažniausiai (ypač kai nebūnu išgėrusi) tyliu. Na, o kai būnu išgėrusi, išvis numoju į tai ranka! Tai visai nesvarbu, sakau jiems, juk tai universiteto folkloras, miesto legenda. Tuomet jie žiūri į mane nustebę: Auksilija, juk tu esi Meksikos poezijos motina. Tada aš jiems sakau (o kai būnu išgėrusi – išrėkiu), nieko panašaus, aš nesu niekieno motina, bet, žinoma, pažįstu visus jaunuosius Meksiko poetus, kurie čia gimė ir kurie čia atvyko iš provincijos, ir kuriuos banga atginė iš kitų Lotynų Amerikos vietų, ir aš visus juos be galo myliu.

5

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Tada aš ir sakau: klausykit, vaikinai, o kas bus, jei baigsis meskalis? Nueisime nupirkti kitą butelį, pone Salvatjera, tai yra Amadeo, atsakė jie, nekvaršinkite dėl to galvos. Reikia pridurti, kad šitaip įtikintas ar bent jau paskatintas aš sriūbtelėjau beveik iki taurelės dugno. Et, žmogau, koks puikus meskalis anksčiau būdavo gaminamas šiuose kraštuose, paskui atsistojau ir nuėjau prie savo bibliotekos, prie savo dulkinos bibliotekos. Kiek jau laiko nesu valęs šių lentynų, ir ne todėl, kad nesirūpinu knygomis, jūs nepatikėsite, bet gyvenimas žmogų ne tik sužeidžia, bet ir taip apmarina, kad to nė nepastebime, štai kas, ponai. Būna ir taip, bet tai atsitiko ne man, kad jus užhipnotizuoja arba smegenyse atskelia kairįjį pusrutulį, o tai yra ne kas kita kaip vaizdžia forma aprašytas atminties klausimas, nežinau, ar sekate mano mintį. Vaikinai irgi pakilo nuo kėdžių, net jaučiau jų kvėpavimą į pakaušį, vaizdingai kalbant, žinoma, tada neatsigręždamas paklausiau, ar Hermanas ar Arkelesas, ar Manuelis jiems sakė, kaip aš užsidirbu duonai kasdieninei. Ne, Amadeo, jie apie tai nieko nesakė. Tada aš labai išdidžiai tariau: vaikinai, aš rašau. Regis, tada nusijuokiau ar kelias sekundes užsikosėjau, vaikinai, aš gyvenimui užsidirbu rašymu, šioje suknistoje šalyje rašymu užsidirba pragyvenimui tik Oktavijus Pasas ir aš, mes vieninteliai. Suprantama, jie tik pagarbiai tylėjo, jei atleisite už pasakymą. Kalbama, kad taip tylėti mokėdavo Gilbertas Ovenas. Aš tebestovėjau nusisukęs nuo jų, akis įbedęs į knygų nugarėles, ir jiems tariau: aš dirbu šalimais, Santo Domingo aikštėje, rašau prašymus, laiškus ir maldas; nusijuokiau, ir nuo mano juoko sukilo dulkės, tada galėjau aiškiau įžiūrėti knygų autorius ir pavadinimus bei aplankus su mano epochos neišspausdinta medžiaga. Jie irgi sukikeno, ir tas juokas pakuteno man pakaušį, ak, kokie diskretiški jaunuoliai, kol aš pagaliau suradau tą ieškomą aplanką. Štai jis, sakau, mano gyvenimas ir tai, kas liko iš Sezarėjos Tinachero gyvenimo. Žinote, ponai, kas įdomiausia? Užuot godžiai puolę prie aplanko ir ėmę raustis tuose popieriuose, jie nepajudėjo iš vietos, tik paklausė manęs, ar rašiau meilės laiškus. Vaikinai, aš rašau viską, sakau, padėjęs aplanką ant grindų, ir įsipyliau į stiklą dar meskalio „Savižudžiai“, ir motinų laiškus vaikams, ir dukterų laiškus

tėvams, ir moterų laiškus jų įkalintiems vyrams, ir įsimylėjėlių laiškus, jie yra patys geriausi dėl savo naivumo arba dėl aistros, viskas susimaišę kaip vaistinėje, o rašytojas dar ką nors prideda nuo savęs asmeniškai. O, kokia puiki profesija, tarė jie. Na, po trisdešimties metų, praleistų po Santo Domingo skliautais, jau nebe tokia puiki, sakau, atsiverčiau aplanką ir pradėjau kuistis po senus popierius, ieškodamas vienintelio žurnalo „Caborca“ egzemplioriaus, kurį slapčiomis ir spiriama būtinybės buvo išleidusi Sezarėja Tinachero.

Choakinas Fontas, El Reposo psichiatrijos ligoninė, Dykumos liūtų kelias, Meksiko federalinės apygardos priemiestis, 1977-ieji. Yra knygų, kurias reikia skaityti, kai nuobodžiauji. Daugybė. Yra knygų, kurias skaitai, kai jautiesi ramus. Mano manymu, tokia literatūra yra geriausia. Yra knygų, kurias tinka skaityti, kai tau liūdna. Būna ir tinkamų skaityti, kai tau linksma. Begalė knygų, kai trokšti žinių. Yra literatūra, kurią skaitai, kai netenki vilties. Tokią ir stengėsi kurti Arturas Belanas ir Ulisas Lima. Kaip paaiškės vėliau – tai didelė klaida. Pavyzdžiui, paimkime kad ir vidutinį skaitytoją, ramų, išsilavinusį, brandaus amžiaus, daugmaž sveikai gyvenantį žmogų, kuris perkasi knygas ir literatūrinius žurnalus. Tai va. Tas žmogus nori skaityti tai, kas parašyta esant ramios būsenos, bet taip pat jis gali skaityti bet kokio pobūdžio literatūrą, kritišku žvilgsniu, nešališkai, be absurdiškų ar apgailėtinų sudėtingumų. Tai mano nuomonė. Nieko nenoriu įžeisti. Dabar paimkime nusivylusį skaitytoją, tą, kuriam tariamai skirta nusivylusiųjų literatūra. Ką gi mes matome? Visų pirma tas skaitytojas – dažniausiai paauglys arba nebrendyla ir baugštus tipas, tikras nervų kamuolys. Tai supisto kvailio tipas (atsiprašau dėl savo kalbos), kuris perskaitęs „Verterį“ nusižudo... Antra: tai yra ribotas skaitytojas. Kodėl? Elementaru, nes jis nesugeba skaityti kitokios literatūros, tik nusivylusiųjų arba literatūros nusivylusiems, kas iš tiesų yra vienas ir tas pats, toks tipas, kuris nesugeba iki galo perskaityti, pavyzdžiui, „Prarasto laiko beieškant“ arba „Užburto kalno“ (mano kuklia nuomone, tai – ramios, nuosaikios ir visapusiškos literatūros pavyzdys), arba kad ir „Vargdienius“ bei „Karą ir taiką“. Turbūt aiškiai pasakiau, ar ne? Manau, kad aiškiai. Tą patį ir jiems pasakojau, aš juos įspėjau, norėjau apsaugoti nuo gresiančių pavojų. Et, lyg kalbėtum sienai. Noriu pridurti: nusivylę skaitytojai yra kaip Kalifornijos aukso kasyklos. Anksčiau ar vėliau jos išsenka! Juk negali visą gyvenimą būti nusivylęs. Kodėl? Aišku kaip dieną! Kūnas sukyla, skausmas ilgainiui tampa nepakeliamas, o skaidrumas išsenka šalta ir veržlia srove. Nusivylęs skaitytojas (juolab nusivylęs poezijos skaitytojas, patikėkit, tie tai tikrai nepakenčiami) galiausiai praranda susidomėjimą knygomis ir tampa

tiesiog nusivylusiu žmogumi. Arba išgyja! Tuomet jis pamažu grįžta – tai jo reabilitacijos proceso dalis – tarsi iš vystyklų, tarsi po ištirpusių raminamųjų tablečių lietaus, jis tiesiog sugrįžta prie literatūros, skirtos ramiems, susitupėjusiems skaitytojams, kurių galvos tvirtai laikosi ant pečių. Tai vadinama (tik *aš* taip vadinu) žingsniu iš paauglystės į brandą. Tuo visai nenoriu pasakyti, kad jei žmogus tampa ramiu skaitytoju, tai nebeskaito knygų, parašytų nusivylusiems. Žinoma, kad skaito! Ypač jeigu tai geros knygos, kurios eina iš rankų į rankas arba rekomenduotos draugo. Bet iš tikrųjų jos verčia jį nuobodžiauti! Iš tiesų ta kartėlio literatūra, perkrauta šaltaisiais ginklais ir linčiuotais mesijais, nesuvirpina jo širdies taip, kaip šaltas puslapis, kruopščiai apgalvotas puslapis, techniškai tobulas puslapis! Aš gi juos įspėjau. Aš parodžiau jiems techniškai tobulą puslapį. Perspėjau apie pavojus! Neiššvaistykite sėkmės! Būkit nuolankesni! Ieškokit, pasiklyskit svetimose žemėse! Bet visada turėkite virvelę, duonos trupinių arba baltų akmenėlių! Bet aš juk buvau beprotis, aš išprotėjau per jas, per savo dukteris, per Laurą Damian, ir jie manęs nesiklausė.

Choakinas Vaskesas Amaralis, pasivaikščiojimas po Šiaurės vidurio rytų universiteto miestelį, 1977-ųjų vasaris. Ne, ne ir dar kartą ne. Tas vaikinas Arturas Belanas buvo mieliausias žmogus pasaulyje, mandagus, be jokio priešiškumo. Kai 1975-aisiais lankiausi Meksike ir visuomenei buvo pristatyta, jei taip galime pavadinti, mano versta Ezros Paundo knyga „Giesmės“ bet kurioje Europos šalyje tokia knyga būtų patraukusi daug daugiau dėmesio (ją, beje, labai gražiai išleido Choakino Mortiso leidykla), jis su draugais atėjo į renginį, ir vėliau, o tai svarbu, jie pradėjo pasakoti man, palaikė man draugiją (aš – užsienietis, tam tikra prasme buvau svetimame mieste, todėl jaučiausi dėkingas), ir mes patraukėme į kažkokį barą miesto centre, netoli Dailės muziejaus, ir vos ne iki paryčių šnekučiavomės apie Paundą. Žodžiu, pristatyme aš nemačiau pažįstamų veidų, jokių žymių Meksikos poetų (jei jie ir buvo atėję, apgailestauju, kad tenka tą sakyti, aš jų nepažinau), mačiau vien tik juos, tuos jaunus svajotojus, kupinus energijos, jūs suprantate? O aš, kaip užsienietis, tai įvertinau.

Apie ką mes kalbėjomės? Savaime suprantama, apie maestro, apie dienas Šv. Elžbietos psichiatrijos ligoninėje[160], apie keistuolį Fenolosą[161] ir apie Hanų ir Sui

160 Psichiatrijos ligoninė Vašingtone, kur 1848 m. E. Poundas buvo paguldytas dėl nacizmo propagavimo.

161 Ernest Francisco Fenollosa (1853–1908) – JAV filosofas, etnografas, pedagogas, Tokijo universiteto profesorius; budistas. Pirmas pasaulinio masto Vakarų specialistas, tyrinėjęs kinų ir japonų meną.

dinastijų poeziją, apie Liu Siangą[162], apie Tung Čungšu[163], apie Vang Pi[164], Tao Čieną[165] (Tao Dziuanmingą, 365–427), apie Tangų dinastijos poeziją, apie Han Ju[166] (689–740), apie Meng Haojaną[167] (689–740), apie Vang Vei[168] (699–759), Li Po[169] (701–762), apie Tu Fu[170] (712–707), apie Po Dziui[171] (772–846), apie Mingų ir Čingų dinastijas, apie Mao Dzedongą, žodžiu, apie maestro Paundo darbus, apie kuriuos iš tikrųjų nė vienas iš mūsų neišmanėme, netgi pats maestro apie juos nelabai išmanė, ar ne? Nes iš tikrųjų jis geriausiai buvo susipažinęs tik su Europos literatūra, bet su kokia jėga, su kokiu didingu smalsumu Paundas pasineria į tą paslaptingą kalbą, ar ne? Su kokiu tikėjimu jis žvelgia į žmoniją, tiesa? Kalbėjome ir apie Provanso poetus, kaip visada, Arno Danielį[172], Bertraną de Borną[173], Žiro de Bornelį[174], Žofrė Riudelį[175], Giljermą de Bergvedą[176], Markabru, Bernarą de Ventadorną[177], Rembo de Vakeirasą[178], ispaną de Kusi, neaprėpiamąjį Kretjeną de Trua[179], aptarėme ir *dolce stil nuovo*[180] italus, Dantės bičiulius, kaip kai kurie pasakytų, Činą da Pistoją[181], Gvidą Kavalkantį[182], Gvidą

162 Liu Xiang – garsus Hanų dinastijos Konfucijaus mokyklos atstovas.

163 Tung Chung-shu – Kinijos raštininkas, labiausiai žinomas minčių formulavimo būdo aprašymais, kurių pagrindu vėliau formavosi Konfucijaus mokykla.

164 Wang Pi (226–249) – vienas žymiausių kinų filosofų.

165 T'ao Ch'ien – vienas žymiausių Kinijos poetų, kūrusių penkių žodžių stiliumi ši, turėjęs didelės įtakos vėlesnėms poetų kartoms.

166 Han Yu (768–824) – kinų filosofas, istorikas, rašytojas, kaligrafas. Į istoriją pateko kaip aršus budizmo ir daoizmo priešininkas.

167 Meng Haoran (689 ar 691–740) – vienas žymiausių Tangų dinastijos poetų.

168 Wang Wei (699–759) – Tangų dinastijos poetas, dailininkas, kaligrafas, muzikantas.

169 Li Po, dar žinomas kaip Li Bai (701–762) – vienas žymiausių Tangų dinastijos poetų.

170 Tu Fu (712–770) – vienas žymiausių Tangų dinastijos poetų.

171 Bai Juyi (772–846) – vienas žymiausių Tangų dinastijos poetų.

172 Arnaut Daniel de Riberac – XII a. Provanso trubadūras. Ji ypač vertino Dante ir vadino „pirmuoju meilės dainiumi".

173 Bertran de Born (1140–1215) – XII a. Provanso trubadūras.

174 Guiraut de Bornelh (1138–1215) – trubadūras, „tamsiojo stiliaus" meistras.

175 Jaufré Rudel – XII a. Provanso trubadūras.

176 Guillem de Bergueda (1130–1195) – Katalonijos trubadūras.

177 Bernart de Ventadorn (1140–1200) – XII a. trubadūras.

178 Raimbaut de Vaqueiras (1180–1207) – Provanso trubadūras.

179 Chrétien de Troyes (1135–1185) – XII a. prancūzų kurtuazinių romanų autorius.

180 Švelnusis naujasis stilius (it.) – meilės lyrikos kryptis, vyravusi XIII a. pab.–XIV a. pr. Bolonijoje ir Florencijoje. Terminą pavartojo Dante „Dieviškojoje komedijoje" norėdamas pabrėžti naujojo stiliaus skirtumus nuo ankstesnės, labiau retorinės Sicilijos poetinės mokyklos.

181 Cino da Pistoia (1270–1336) – italų teisininkas ir poetas, Dante's draugas.

182 Guido Cavalcanti (1250–1300) – italų filosofas ir poetas, Dante's draugas.

Gvinicelį[183], Čečeo Andžiolierį[184], Džanį Alfanį[185], Diną Freskobaldį[186], bet visų pirma mes kalbėjome apie maestro Paundą Anglijoje, apie Paundą Paryžiuje, apie Paundą Rapale, apie Paundą kalėjime, apie Paundą Šv. Elžbietos psichiatrijos ligoninėje, apie Paundo grįžimą į Italiją, apie Paundą prie mirties slenksčio...

Na, o kas nutiko paskui? Kaip visuomet. Mes paprašėme sąskaitos. Jie primygtinai norėjo ją apmokėti, bet aš griežtai atsisakiau, juk aš irgi kažkada buvau jaunas, ir žinau, kaip būna striuka su pinigais, ypač jei tu poetas. Taigi aš paklojau ant stalo pinigus. Pakankamą sumą apmokėti sąskaitą (buvome dešimt žmonių, jaunasis Belanas ir aštuonetas jo draugų, tarp jų – dvi nuostabios merginos, kurių vardų, deja, neprisimenu, ir aš), bet jie paėmė tuos pinigus ir grąžino man (dabar, kai pagalvoju, tai buvo turbūt vienintelis keistas dalykas tą vakarą), bet aš vėl juos padėjau ant stalo, tada jie dar sykį atkišo man, tada aš jiems tariau: vaikinai, kai aš einu išgerti taurelės arba kokakolos (cha cha cha) su savo studentais, niekada neleidžiu jiems mokėti, ir tą ištarmę pasakiau labai nuoširdžiai (aš žaviuosi savo studentais ir, tikiuosi, jie man atsako tuo pačiu), bet šie paprieštaravo: nė nesvajokit, maestro. Tik tiek: nė nesvajokit, maestro, ir tuo metu, kai bandžiau iššifruoti šį, taip sakant, tokį daugiareikšmį sakinį ir žiūrėjau į jų veidus, į septynis vaikinus ir dvi labai dailias merginas, ir galvojau: ne, šitie niekada nebus mano studentai, net nežinau, kodėl taip pagalvojau, nes jie iš tiesų buvo labai mandagūs ir mieli, bet aš kažkodėl taip pagalvojau.

Aš įsidėjau pinigus atgal į piniginę, vienas iš jų apmokėjo sąskaitą, ir mes išėjome lauk, į nuostabią naktį, be nesibaigiančios dieninės automobilių ir žmonių gausos, tarsi plaukdami pasroviui pasukome mano viešbučio link, mes taip pat lengvai galėjome ir tolti nuo jo, ir mums judant tolyn (tik kuria kryptimi?), kai kurie atsisveikino, paspaudė man ranką ir nuėjo (su savo draugais jie atsisveikino kitaip, bent jau man taip pasirodė), ilgainiui grupelė sumažėjo, bet mes vis kalbėjomės ir kalbėjomės, dabar, kai apie tai pagalvoju, galbūt per daug ir nekalbėjome, tiksliau būtų sakyti, kad mąstėme ir mąstėme, bet ne visai tuo tikiu; tuo paros metu, kai kūnas jau prašosi poilsio, niekas per daug nemąsto, ir atėjo toks laikas, kai likome tik penkiese, klaidžiojome be tikslo Meksiko gatvėmis, galbūt net visiškoje tyloje, absoliučioje paundiškoje tyloje, nors maestro mažiausiai ką bendro turi su tyla, tiesa? Jo žodžiai – tai žodžiai genties, kuri be paliovos naršo, tyrinėja ir viską išpasakoja. Nors tuos žodžius tyla gaubia,

183 Guido Guinizelli (1230–1276) – vienas žymiausių Italijos poetų, *dolce stil nuovo* pradininkas.

184 Cecco Angiolieri (1260–1312) – viduramžių poetas, Dante's amžininkas.

185 Gianni Alfani – XIII a. pab.–XIV a. pr. italų poetas.

186 Dino Frescobaldi (1271–1316) – italų poetas.

kiekvieną minutę tyla juos graužia. Tuomet aš nusprendžiau, kad jau laikas eiti miegoti, sustabdžiau taksi ir atsisveikinau.

Lisandras Moralesas, Komersijaus gatvė priešais Moreloso skverą Eskandono kvartale, Meksiko federalinė apygarda, 1977-ųjų kovas. Aukščiau minėtą Arturą Belaną man pristatė Ekvadoro prozininkas Vargasas Pardas – žmogus, viską darantis taip, kaip jam šauna į galvą, kurį buvau įdarbinęs savo leidykloje redaktoriumi. Tas pats Vargasas Pardas prieš metus mane įtikino, kad leidyklai apsimokėtų finansuoti žurnalą, kuriame bendradarbiaus geriausi Meksikos ir Lotynų Amerikos rašytojai. Aš jo paklausiau ir žurnalą išleidau. Man buvo suteiktos garbės direktoriaus pareigos, o Vargasas Pardas ir keli jo draugeliai paskyrė save redakcine kolegija.

Planas, kurį jie man pardavė, buvo toks, kad žurnale bus pristatomos leidyklos knygos. Tai buvo pagrindinis tikslas. Antrasis – išleisti gerą literatūros žurnalą, kuris tiek savo turiniu, tiek bendraautoriais reprezentuotų leidyklą. Jie man kalbėjo apie Chulijų Kortasarą, apie Garsiją Markesą, apie Karlosą Fuentesą, apie Vargasą Ljosą – žodžiu, apie iškiliausias Lotynų Amerikos literatūros figūras. Aš visada elgiausi išmintingai, negaliu pasakyti, kad skeptiškai, ir patikinau juos, kad man pakaktų ir Ibargiuengoitijos[187], Monteroso[188], Chosė Emilijo Pačeko[189], Monsivaiso ar Elenitos Poniatovskos[190]. Jie tvirtino: žinoma, žinoma, netrukus visi jie tiesiog mirs iš noro spausdintis mūsų žurnale. Na gerai, tebūnie, sakau, padarytume gerą darbą, bet nepamirškime savo pagrindinio tikslo – stiprinti leidyklą. Jie pasakė, kad dėl to neverta sukti galvos, nes leidyklos vardas bus paminėtas jei ne kiekviename, tai bent jau kas antrame žurnalo puslapyje, be to – žurnalas labai greitai pradės nešti pelną. Tada aš jiems tariau: ponai, viskas jūsų rankose. Nesunkiai įsitikinsite, kad pirmame numeryje nepasirodė nei Kortasaras, nei Garsija Markesas ir netgi Chosė Emilijus Pačekas, bet išspausdinome Monsivaiso esė, ir tik tai išgelbėjo žurnalą; likusią dalį užpildė bendradarbių kūryba: Vargaso Pardo, tremtyje gyvenančio jo draugo Argentinos prozininko esė, dviejų romanų, kuriuos netrukus išleis mūsų leidykla, ištraukos, pamiršto Vargaso Pardo tautiečio apsakymas, na, ir poezija – gerokai per daug poezijos. Aš neturėjau jokių priekaištų tik dėl apžvalgos skirsnio, nes daugiausia dėmesio jame buvo skirta mūsų leidyklos naujienoms, ir tai buvo kone vien tik pagyrimo žodžiai.

---

187 Jorge Ibargüengoitia Antillón (1928–1983) – Meksikos prozininkas ir dramaturgas.

188 Augusto Monterroso Bonilla (1921–2003) – Gvatemalos rašytojas.

189 José Emilio Pacheco Berny (g. 1939) – Meksikos eseistas, poetas, prozininkas, vertėjas, scenaristas.

190 Elena Poniatowska (g. 1932) – Meksikos rašytoja, žurnalistė, politinė aktyvistė; kilusi iš aristokratų šeimos.

Pamenu, perskaitęs žurnalą Vargasui Pardui pasakiau: man regis, kad čia per daug poezijos, o poezija neturi paklausos. Nepamiršau jo žodžių: kaip tai neturi paklausos, done Lisandrai? – nusistebėjo jis, prisiminkite Oktavijų Pasą ir jo žurnalą. Klausyk, Vargasai, atkirtau jam, Oktavijus yra Oktavijus, ne visi sau gali leisti tokią prabangą. Žinoma, aš jam nepasakiau, kad Oktavijaus žurnalo jau šimtą metų nesu skaitęs, nepataisiau ir apibūdinimo „prabanga", kuriuo norėjau pabrėžti ne tiek poetinius siekius, kiek gausias jo publikacijas, nes iš tikrųjų manau, kad spausdinti poeziją yra jokia ne prabanga, o visiškas bukumas. Bet tai nebuvo svarbu, bet kokiu atveju, Vargasui Pardui pavyko išleisti antrąjį ir trečiąjį, vėliau ir ketvirtą, ir penktą numerius. Kartais mane pasiekdavo atsiliepimai, kad mūsų žurnalas per daug agresyvus. Manau, dėl visko kaltas Vargasas Pardas, naudojęsis žurnalu kaip ginklu prieš tuos, kurie jo, atvykusio į Meksiką, nepriėmė, ir tai tapo tinkama priemone suvesti sąskaitas (kokie vis dėlto tuščiagarbiai ir įžeidūs yra kai kurie rašytojai!), ir jei atvirai, per daug į tai nesigilinau. Gerai, kad žurnalas sukelia polemiką, tai yra aiškus ženklas, kad jį perka, nes man išties atrodė beveik stebuklas, kad žurnalas su gausybe poezijos yra perkamas. Kartais susimąstydavau, kodėl tą paikšį Vargasą Pardą taip domina poezija? Mano manymu, jis buvo daugiau prozininkas negu poetas. Tai iš kur kilo tas susidomėjimas lyrika? Prisipažinsiu, kurį laiką apie tai sukosi įvairios mintys. Ėmiau galvoti, kad jis galbūt yra žydras, nors ir vedęs (meksikietę, beje), bet juk niekada nežinai. Kokio pobūdžio žydras? Gal platoniškas ir lyriškas, kuris pasitenkina, sakykime, grynai literatūrinėje plotmėje, arba savo antrąją puselę turi tarp žurnale spausdinamų poetų? Šito aš nežinau. Kiekvienas gyvena savo gyvenimą. Nesu nusistatęs prieš žydrus. Sulig kiekviena diena jų atsiranda vis daugiau. Kalbant apie žydruosius, tai penktajame dešimtmetyje jų skaičius Meksikos literatūroje buvo pasiekęs savo zenitą, ir aš maniau, kad daugiau jau jų būti nebegali. Tačiau dabar jų turim daugiau nei bet kada. Manau, kad dėl to kalta švietimo sistema ir kaskart vis didėjantis meksikiečių polinkis daryti reginį iš visko – iš savęs, iš kino, muzikos ir dievai žino dar iš ko. Net Salvadoras Novas[191] kartą man yra sakęs, kaip jį pribloškė kai kurių pas jį besilankančių jaunuolių elgesys ir kalba. O Salvadoras Novas žinojo, ką kalba.

Taip aš ir susipažinau su Arturu Belanu. Kartą Vargasas Pardas man užsiminė, kad Belanas rengia vieną fantastišką (būtent tą žodį jis pavartojo) knygą – geriausią jaunųjų Lotynų Amerikos poetų antologiją, ir ieško leidėjo. Kas toks tas Belanas? – pasidomėjau. Jis rašo recenzijas mūsų žurnalui, atsakė Vargasas Pardas. Ak, tie poetai, tariau paslapčiomis stebėdamas, kokia bus jo reakcija, jie man primena sąvadautojus, įnirtingai ieškančius naujos kekšės, kurią galėtų

191 Salvador Novo López (1904–1974) – Meksikos rašytojas, vertėjas.

įdarbinti. Vargasas Pardas ramiai nurijo mano pašaipą ir pasakė, kad tai – gera knyga, ir jeigu jos neišleisime mes (ir kas per maniera kalbėti daugiskaita?), tai ją nutvers kita leidykla. Tada aš vėl nemačiom pradėjau jį stebėti ir pasakiau: susitark dėl susitikimo ir pakviesk jį čia, žiūrėsim.

Po dviejų dienų leidykloje pasirodė Arturas Belanas. Jis vilkėjo palaikiu švarku ir džinsais. Švarkas keliose vietose buvo suplyšęs, rankovės ir kairysis šonas neužlopytas, sakytum, kažkas būtų juokais jį subadęs strėlėmis. Na, o kelnės buvo tiek įdiržusios, kad jei būtų jas nusimovęs, jos taip ir liktų stovėti. Avėjo sportiniais bateliais, į kuriuos vien pasižiūrėjus koktu darėsi. Jis veikiausiai visada buvo liesas, bet dabar atrodė visai perkaręs, plaukai siekė pečius. Atrodė, lyg būtų kelias paras nemiegojęs. Gerasis Dieve, pamaniau, na ir vaizdelis. Bent jau panašu, kad šįryt buvo duše. Taigi aš jam ir sakau: pone Belanai, pašnekėkime apie tą jūsų sudarytą antologiją. Jisai atsakė: aš jau ją atidaviau Vargasui Pardui. Aha, bloga pradžia, pamaniau.

Pakėliau telefono ragelį ir paprašiau sekretorę pakviesti į mano kabinetą Vargasą Pardą. Kelias sekundes abu tylėjome. Velniava, jei Vargasas Pardas nesuskubs ateiti, jaunasis poetas užmigs tiesiog prie stalo. Na, į žydrą jis tikrai nepanašus. Norėdamas užmušti laiką, paaiškinau, kad jam turbūt ne naujiena, jog poezijos knygų išleidžiama daug, bet parduodama mažai. Jo, atsakė jis, jų daug leidžiama. Dieve mano, jis tikrai panėšėjo į zombį. Vieną akimirką pamaniau, kad jis pavartojęs narkotikų, bet iš kur gali žinoti? Na gerai, sakau, o ar daug pastangų kainavo sudaryti Lotynų Amerikos poezijos antologiją? Ne, gūžtelėjo pečiais jis, visi tie poetai – mano draugai. Kokia arogancija. Vadinasi, rūpesčių dėl autorių teisių nebus, nes jūs kaip ir turite jų sutikimą? Jis nusijuokė. Ar tiksliau, kaip čia paaiškinus, jis perkreipė lūpas, parodė išgeltusius dantis ir išleido kažkokį garsą. Garbės žodis, nuo to juoko nugara nuėjo pagaugais. Kaip čia aiškiau pasakius? Gal tai panėšėjo į juoką, atsklidusį iš po žemių? Arba tą, kurį kartais išgirsti eidamas tuštutėliu ligoninės koridoriumi. Kažkas į tą pusę. Na, o paskui, regis, tarp mūsų vėl įsivyravo tyla, toji slegianti tyla tarp žmonių, kurie ką tik susipažino, arba tarp leidėjo ir zombio (kas šiuo atveju buvo vienas ir tas pats), bet aš mažiausiai troškau dar sykį pakliūti į tos tylos spąstus, todėl be paliovos kalbėjau: apie jo gimtąją Čilę, apie savo žurnalą, kuriame buvo išspausdinta jo recenzija, ir kaip sunku kartais būna išleisti poezijos tomelį. O Vargasas Pardas vis nesirodė (turbūt vėl prilipęs prie telefono mala liežuviu su kitu poetu!). Ir štai tada, kaip tik tą akimirką mane tarsi aplankė nušvitimas. Ar kažkokia nuojauta. Supratau, kad tos antologijos geriau neleisti. Supratau, kad geriau šio poeto kūrybos *išvis* neleisti. Tegul ir Vargasas Pardas, ir jo genialios idėjos eina velniop. Jeigu yra kitų leidyklų, kurias tai domina, tegul jos ir leidžia, man to

nereikia; pakako akimirksnio suvokti, kad šios knygos išleidimas man prišauks tik bėdą, kad matyti tą tipą, sėdintį priešais mano biure, leisgyvį iš nuovargio ir spoksantį į mane tuščiomis akimis, tikrai prišauks nesėkmę, kad toji nesėkmė turbūt jau sklando virš mano redakcijos stogo lyg maitvanagis arba Meksikos oro linijų lėktuvas, kuriam lemta sudužti į mano redakcijos pastatą.

Staiga lyg iš po žemių išdygo Vargasas Pardas su Lotynų Amerikos poetų antologijos rankraščiu ir pažadino mane iš apmąstymų, iš pradžių net aiškiai nesupratau, apie ką jis šneka, girdėjau tik jo juoką ir tą supistą džiugų balselį, sakytum, dirbti mano leidykloje jam būtų didžiausia laimė pasaulyje, apmokamos atostogos Meksike, ne kitaip; pamenu, kad paspaudžiau ranką Vargasui Pardui, dėl Dievo, aš paspaudžiau jam ranką, tarsi jis būtų šefas, o aš – tik apgailėtinas jo patarnautojas. Taip pat pamenu, kad pažvelgiau į Arturą Belaną ir kad įėjus ekvadoriečiui tasai net nepakilo nuo kėdės, maža to, kad nepakilo nuo kėdės, jis net nekreipė į mus dėmesio, net nepažvelgė į mūsų pusę, Dieve, žiūrėjau į jo kaltūną pakaušyje ir vieną akimirką pamaniau, kad tai nėra gyvas žmogus iš kūno ir kraujo kaip jūs ar aš, kad tai kažkokia kaliausė, sudriskusiomis drapanomis pridengusi savo perkarusį kaip stagaras kūną. Tada išgirdau Vargasą Pardą sakant: viskas paruošta, Lisandrai, Martita tuojau atneš sutartį. Kokią sutartį? – pralemenau. Taigi sutartį dėl Belano knygos, atšovė Vargasas Pardas.

Tada aš vėl atsisėdau ir pasakiau: palauk, palauk, o kuo čia dėta sutartis? Matote, Belanas poryt išvyksta, tarė Vargasas Pardas, todėl šį reikalą reikia kuo skubiau sutvarkyti. O kur gi jis vyksta? – pasidomėjau. Į Europą, išbandyti skandinaviškų pizdų (grubumas Vargasui Pardui yra atvirumo ar net sąžiningumo sinonimas). Jis vyksta į Švediją? – pasidomėjau. Maždaug, atsakė Vargasas Pardas, į Švediją ar į Daniją, žodžiu, kažkur į šaltus kraštus. O ar mes jam negalime atsiųsti tos sutarties paštu? – netikėtai toptelėjo man. Tai kad ne, Lisandrai, jis išvyksta į Europą be konkretaus adreso, todėl nori sutvarkyti viską dabar. Dar tas šunsnukis Pardas pamerkė man akį ir priėjo taip arti, tarsi lįstų bučiuotis, tas gudriai užsimaskavęs pyderas. Ir aš nesugebėjau, tiesiog neįstengiau žengti žingsnio atgal, bet Vargasas Pardas tenorėjo slapta pakuždėti man į ausį, kad jam nereikėsią mokėti jokio avanso, užtat geriau pasirašyti tuojau pat, paragino jis, kad Belanas negalėtų apsigalvoti ir neatiduotų knygos konkurentams. Knietėjo jam atkirsti, kad man nusispjaut, ar jis tą knygą atiduos konkurentams, ar ne, aš net tikiuosi, kad jis ją atiduos ir konkurentai nusibaigs anksčiau už mus, tačiau tepajėgiau vos girdimai ištarti: gal tas tipas apsvaigęs nuo narkotikų, ar ką? Vargasas Pardas skambiai nusikvatojo ir vėl man pakuždėjo: panašiai, Lisandrai, panašiai, na, tokių dalykų niekada nežinai, bet svarbiausia – yra knyga, ir mes ją turime, tad neatidėliokime sutarties pasirašymo. Bet ar tai protinga?..

pradėjau kuždėtis ir aš. Tada Vargasas Pardas atšliejo savo makaulę nuo manęs ir atsakė įprastu, griausmingu balsu, primenančiu Amazonės dundesį, sakyčiau, pats nesuvokdamas savo narcisizmo: be abejo, be abejo. Paskui priėjo prie poeto ir paplekšnojo jam per nugarą: kas girdėt, Belanai? Jaunasis čilietis pažvelgė į jį, paskui žvilgtelėjo į mane, ir jo veidu nuslydo kvailoka šypsena. O dangau, tai buvo visiško psichinio ligonio šypsena, taip galėtų šypsotis žmogus, kuriam atlikta lobotomija, apsaugok Viešpatie. Tada įėjo mano sekretorė Martita ir padėjo ant stalo dvi sutarties kopijas, Vargasas Pardas subruzdo ieškoti rašiklio, kad Belanas pasirašytų, va, žiūrėk, čia reikia tavo parašėlio, kad neturiu kuo, atsakė Belanas, betgi rašiklis – svarbiausias poeto įrankis, tarė Vargasas Pardas. Iš mano kabineto visi rašikliai dingo lyg susitarę. Žinoma, aš kelis turėjau švarko vidinėje kišenėje, bet nepanorau išsitraukti. Jei nebus parašo, nebus ir sutarties, pamaniau. Bet Martita panaršė tarp popierių ant mano stalo ir vieną surado. Belanas pasirašė. Paskui aš pasirašiau. Na ką, belieka sukirsti rankomis ir sandoris baigtas, paragino Vargasas Pardas. Aš ištiesiau čiliečiui ranką. Pažvelgiau jam į veidą. Jis šypsojosi. Atrodė leisgyvis, kaip norėjo miego, bet šypsojosi. Kur aš anksčiau esu matęs tą šypseną? Pažvelgiau į Vargasą Pardą, tarsi klausdamas, kur man matyta ta prakeikta šypsena? Visiško bejėgiškumo šypsena, kuri mus visus varo į neviltį. Bet Vargasas Pardas jau atsisveikino su čiliečiu. Davė patarimų, kaip suktis Europoje! Tas šmikis prisiminė jaunystę, kai tarnavo prekybiniame laivyne! Net Martita juokėsi iš jo istorijų! Supratau, kad dabar jau nieko nepakeisi. Tą knygą teks išleisti. Man, kuris visada buvau drąsus leidėjas, dabar teko oriai priimti likimo smūgį.

Laura Chauregi, Tlalpanas, Meksiko federalinė apygarda, 1977-ųjų kovas. Prieš išvykdamas jis dar užsuko pas mane į namus. Turbūt kokią septintą vakaro. Namuose buvau viena, motina kažkur išėjusi. Arturas man pasakė, kad išvyksta ir daugiau nebegrįš. Palinkėjau jam sėkmės ir net nepaklausiau, kur jis išsiruošė. Regis, jis domėjosi mano studijomis, kaip sekasi universitete, kaip biologija. Atsakiau, kad viskas puiku. Sako: aš buvau Meksikos šiaurėje, Sonoroje, taip pat Arizonoje. Manau, taip jis pasakė, bet nesu tikra, ir nusijuokė. Trumpai ir kimiai, kaip triušelis. Jo, atrodė apsisvaiginęs, nors aš įsitikinusi, kad jis nieko nevartojo. Ulisas Lima tai šniaukštė viską, kas pasitaikydavo po ranka, bet įdomiausia tai, kad niekada nesuprasdavai, kada jis „užsimetęs“, o kada ne. Bet Arturas buvo visiškai kitoks, jis narkotikų nevartojo, kas geriau tą žinotų, jeigu ne aš. Paskui jis darsyk pakartojo, kad išvyksta. Aš užbėgau jam už akių ir pasakiau, kad tai nuostabu, kad nieko nėra geriau už keliones, smagu pažinti

pasaulį, įvairius miestus ir pamatyti dangų įvairiuose kraštuose, jis atšovė, kad dangus visur vienodas, bet aš paprieštaravau, kad tai netiesa, nes manau, kad tai netiesa, be to, juk jis pats yra parašęs eilėraštį apie Dr. Atlo nutapytą dangų, kuris skyrėsi nuo dangaus kituose paveiksluose ar planetos vietose. Ar kažkaip panašiai. Tiesą pasakius, aš neturėjau noro su juo ginčytis. Iš pradžių dėjausi, kad manęs nedomina jo planai ir visa, ką jis man pasakys, bet vėliau supratau, kad manęs *iš tikrųjų* tai nedomina, kad man kėlė siaubingą nuobodulį viskas, kas su juo susiję, ir kad aš netgi troškau, kad jis išvažiuotų ir leistų man ramiai mokytis, nes tą popietę man reikėjo daug mokytis. Tada jis pasakė, kad jam bus liūdna keliauti ir pasaulį pažinti be manęs, nes jis visada svajojo, kad ir aš su juo visur keliausiu, ir išvardijo tokias šalis kaip Libija, Etiopija, Zairas ir tokius miestus kaip Barselona, Florencija, Avinjonas, ir tuomet aš neištvėrusi paklausiau, ką bendra turi šios šalys ir miestai, ir jis atsakė: viskas yra susiję; tada atsakiau: nebent kai būsiu biologė, turėsiu laiko ir pinigų, tada ir pamatysiu tas šalis ir miestus, net nemanau bastytis po pasaulį autostopu ar miegoti kur pakliūva. Tada jis pasakė: aš noriu ne tik juos *pamatyti*, aš noriu ten pagyventi, kaip gyvenau Meksike. Į tai atrėžiau: elkis kaip nori, sėkmės, gali ten gyventi iki mirties, o aš keliausiu tada, kai turėsiu pinigų. Tada tu neturėsi laiko, atrėmė jis. Laiko man tikrai nepritrūks, nepasidaviau, aš būsiu savo laiko šeimininkė ir elgsiuosi su juo kaip panorėsiu. Jis atsakė: tada jau nebebūsi jauna. Pasakė taip, kad, regis, tuoj pravirks. Tas jo paniurimas man suteikė ryžto ir aš surikau: koks tavo reikalas, kaip aš elgsiuosi su savo gyvenimu, kelionėmis ir savo jaunyste? Tada jis pažvelgė į mane ir klestelėjo į krėslą, tarsi staiga pasijutęs leisgyvis iš nuovargio. Sumurmėjo, kad myli mane ir kad niekada negalės pamiršti. Paskui (turbūt po kokių dvidešimties sekundžių) atsistojo ir skėlė man antausį. Garsas nuaidėjo po visą namą, mes buvome pirmame aukšte, bet aš girdėjau, kaip jo rankos sukeltas garsas (kai jo delnas jau nebelietė mano skruosto) nuplazdeno laiptų aikštele ir pasklido po kiekvieną antrojo aukšto kambarį, nusliuogė turėklais ir lyg daugybė stiklo karoliukų išriedėjo į sodą. Atsitokėjusi sugniaužiau dešinįjį kumštį ir tvojau jam atgal. Jis nė nekrustelėjo, bet jo ranka buvo pakankamai greita, kad susilaukčiau antrojo antausio. Kalės išpera, sugriežiau dantimis, tu pyderas ir bailys, ir puoliau jį kumščiais, nagais ir kojomis. Jis nesigynė, nieko nedarė, kad išvengtų mano smūgių. Tu supistas mazochiste! – riktelėjau ir kūliau jį verkdama, kol per ašaras sugebėjau įžvelgti tik šviesos ir šešėlių mirgėjimą, o ne ryškų mušamo kūno vaizdą. Paskui raudodama susmukau ant grindų. Kai pakėliau akis, Arturas buvo šalia, jam iš nosies bėgo kraujas, pamenu, per viršutinę lūpą vinguriavo plonytė kraujo srovelė, iš ten – į lūpų kamputį ir per barzdą žemyn. Tu mane sužeidei, pasakė jis, man skauda. Pažvelgiau į jį, kelissyk sumirksėjau.

O tu manęs, galvoji – ne? Tada jis pasilenkė ir panoro paliesti mano skruostą. Pašokau kaip ant adatų. Neliesk manęs, pasakiau. Atleisk, burbtelėjo jis. Geriau būtum miręs, iškošiau. Geriau būčiau miręs, pasakė jis, paskui pridūrė: žinau, kad mirsiu. Jis kalbėjo ne su manimi. Aš vėl pradėjau raudoti, įsiverkiau ne juokais, ir tik viena, ką įstengiau pasakyti, tai kad jis nešdintųsi iš mano namų, kad dingtų ir kad niekada čia nekeltų kojos. Girdėjau, kaip jis atsiduso, ir užsimerkiau. Mano veidas degė, bet pažeminimas buvo stipresnis už skausmą, sakytum, tie du antausiai pakirto mano išdidumą ir mano moterišką orumą. Žinojau, kad aš niekada jam neatleisiu. Arturas pakilo (nes iki tol klūpojo šalia manęs) ir išgirdau, kad eina į vonios kambarį. Grįžo valydamasis sukruvintą nosį tualetiniu popieriumi. Liepiau jam išeiti, nes nenoriu daugiau jo matyti. Jis pasiteiravo, ar man jau ramiau. Su tavimi man niekada nebus ramiau, atkirtau. Tada jis apsisuko, švystelėjo sukruvintą popieriaus gniužulą (kaip kokia narkomanė kekšė higieninį paketą) ant grindų ir išėjo. Aš dar keletą minučių verkiau. Pamėginau apmąstyti tai, kas nutiko. Pasijutusi geriau atsistojau ir nuėjau į vonios kambarį, pažvelgiau į veidrodį (mano kairysis skruostas liepsnojo). Užsiplikiau kavos, įsijungiau muziką ir išėjau į sodą pasižiūrėti, ar gerai užrakinti vartai, paskui susiradau kelias knygas ir įsitaisiau svetainėje. Bet niekaip neišėjo susikaupti, tad paskambinau draugei iš fakulteto. Laimei, ji buvo namie. Paplepėjome apie šį bei tą, dabar jau nepamenu, apie ką, turbūt apie jos berną, ir staiga, beklausydama, ką šneka draugė, pastebėjau tą Arturo numestą sukruvintą tualetinio popieriaus skiautę. Pamačiau ant grindų tą baltą gniužulą su raudonomis dėmėmis kaip kažkokį gyvą daiktą, ir mane nežmoniškai supykino. Vargais negalais paaiškinau draugei, kad namuose esu viena ir kažkas skambina į duris. Neatidaryk, įspėjo ji, ten gali būti vagis arba prievartautojas. Neatidarysiu, pasižadėjau, bet einu pažiūrėti, kas ten. Ar tavo namas turi tvorą? – paklausė draugė. Jo, labai aukštą. Pakabinau ragelį ir per svetainę nuslinkau į virtuvę. Nesumojau, ką daryti. Nulipau į vonios kambarį apačioje. Atsiplėšiau gerą gabalą tualetinio popieriaus ir grįžau į svetainę. Kruvinas popieriaus gniužulas tebegulėjo ten, bet manęs net nestebintų, jei būčiau radusi jį po krėslu arba po stalu. Popieriumi, kurį laikiau rankoje, suėmiau Arturo sukruvintą gniužulą, įmečiau į klozetą ir nuleidau vandenį.

6

Rafaelis Barjosas, kavinė „Kito“ Bukarelio gatvėje, Meksiko federalinė apygarda, 1977-ųjų gegužė. Kokia gi buvo mūsų, viscerealistų, veikla po Uliso Limos ir Arturo Belano išvykimo: automatinis rašymas, rafinuoti lavonai, soliniai pasirodymai be žiūrovų, *contraintes*, rašymas dviem ir trimis rankomis, masturbacinis rašymas (su dešine rašydavome, kaire masturbuodamiesi, kairiarankiai – atvirkščiai), madrigalai, poemos-romanai, sonetai, visuomet pasibaigiantys tuo pačiu žodžiu, trijų žodžių žinutės, rašomos ant sienų („Štai taip va“, „Myliu tave, Laura“ ir pan.), siaubingi dienoraščiai, pašto poezija, projektyvioji poezija, šnekamoji poezija, antipoezija, konkrečioji brazilų poezija (nurašyta iš portugalų kalbos žodyno), eilėraščiai besiele proza (labai šykščiai pateikta detektyvinė istorija, paskutinis sakinys arba atskleidžia paslaptį, arba ne), parabolės, pasakėčios, absurdo teatras, popartas, haiku, epigramos (o iš tikrųjų Katulo imitacijos ir variacijos, ir beveik visos – Moktesumos Rodrigeso), nevilties poezija (Vakarų baladės), Jurgio epochos poezija, patirties poezija, bytnikų poezija, apokrifinė poezija – bpNikolo[192], Džono Džiorno[193], Džono Keidžo[194] („Year from Monday“[195]), Tedo Berigano[196], Brolio Antonino[197], Armando Švernerio[198] („The Tablets“[199]), raidinė poezija, kaligramos, elektrinė poezija (Biulto, Mesažė), kruvinoji poezija (mažiausiai trys mirtys), pornografinė poezija (heteroseksuali, homoseksuali ar biseksuali, nepriklausomai nuo konkrečių poetų polinkių), abejotinos autorystės arba abejotino autentiškumo Kolumbijos

---

192 Barrie Phillip Nichol (1944 -1988) – Kanados poetas, kuris dažnai pasirašydavo mažosiomis pirmosiomis vardo raidėmis ir pavarde be tarpelių.

193 John Giorno (g. 1936) – JAV poetas ir aktorius, tapo žymus nusifilmavęs A. Warholo juostoje „Miegas“.

194 John Cage (1912-1992) – JAV kompozitorius, pianistas, muzikos teoretikas, rašytojas.

195 „Metai nuo pirmadienio“.

196 Ted Berrigan (1934–1983) – JAV poetas.

197 William Everson (1912–1944), taip pat žinomas kaip Brolis Antoninas, JAV poetas, literatūros kritikas.

198 Armand Schwerner (1927–1999) – žydų kilmės JAV avangardo poetas.

199 „Lentelės“.

nadaistų[200], Peru horazerianų[201], Urugvajaus kataleptikų[202], Brazilijos kanibalų, Ekvadoro tsantsikų[203], proletarinio No teatro eilėraščiai... Mes netgi leidome žurnalą... Mes sukomės... Mes judėjome... Mes darėme viską, ką galėjome... Bet nieko gero iš to neišėjo.

CHOAKINAS FONTAS, EL REPOSO PSICHIATRIJOS LIGONINĖ, DYKUMOS LIŪTŲ KELIAS MEKSIKO FEDERALINĖS APYGARDOS PRIEMIESTYJE, 1977-ŲJŲ KOVAS. Kartais aš prisimenu Laurą Damian. Nedažnai, tik kokius keturis penkis kartus per dieną. Jei negaliu užmigti – tada kokius aštuonis ar šešiolika kartų, ir tai gana logiška, nes per dvidešimt keturias valandas iškyla daug įvairiausių prisiminimų. Bet paprastai aš ją prisimenu keturis penkis kartus per dieną, ir kiekvienas prisiminimas, kiekviena prisiminimo kapsulė trunka maždaug dvi minutes, nors negaliu to tvirtinti, nes visai neseniai iš manęs pavogė laikrodį, o iš akies matuoti rizikinga.

Kai buvau jaunas, turėjau tokią draugę Doloresą Pačeko. Va ji tai mokėjo pasakyti laiką iš akies. Aš labai norėjau su ja permiegoti. Doloresa, aš noriu su tavim pabūti danguje, pasakiau jai vieną dieną. O kaip tu manai, kiek užtrunka dangus? – paklausė ji. Ką tuo nori pasakyti? Na, kiek tau trunka orgazmas? Pakankamai, sakau. Bet kiek? Na, ką aš žinau? Ilgai. Kas per klausimėliai, Doloresa? Bet kas tai yra ilgai? – neatlyžo ji. Turėjau prisiekti, kad niekada nesu matavęs, kiek užtrunka orgazmas, tada ji man sako, Kimai, o tu įsivaizduok, kad tau dabar prasidėjo orgazmas, užsimerk ir pamėgink tai įsivaizduoti. Su tavimi? – paklausiau naudodamasis proga. Su kuo tik nori, atsakė ji, bet neužsimiršk, gerai? Sutarta, atsakiau. Gerai, kai pradėsi, kilstelėk ranką. Tada aš užsimerkiau, įsivaizdavau, kad guliu virš Doloresos ir pakėliau ranką. Tuomet išgirdau ją sakant: Misisipė vienas, Misisipė du, Misisipė trys, Misisipė keturi... Aš daugiau nepajėgiau sulaikyti juoko, atsimerkiau ir paklausiau, ką ji čia daro. Skaičiuoju laiką, tarė ji. Ar tu jau patyrei orgazmą? Na, nežinau, atsakiau, paprastai man jis trunka ilgiau. Nemeluok man, Kimai, ties Misisipe keturiais dauguma orgazmų būna pasibaigę, pamėgink dar kartą ir įsitikinsi. Aš vėl užsimerkiau ir iš pradžių mėginau įsivaizduoti save su Doloresa, bet paskui jau net ne su ja, regis, plaukiau kažkokiu laivu baltame tuščiame kambaryje labai panašiame į tą, kuriame dabar

---

200 Nadaizmas (isp. *nada* – „niekas") – literatūrinis judėjimas Kolumbijoje, prasidėjęs 1958–1964 Medeljino mieste, kildinamas iš dadaizmo ir siurrealizmo. Nadaistai užmezgė kultūrinius ryšius su bytnikų karta, išreiškė protestą prieš tradicines visuomenės ir kultūros institucijas.

201 „Hora Zero" (liet. „Nulinė valanda") – svarbiausias judėjimas Peru avangardo poezijoje, atsiradęs XX a. 8-ajame dešimtmetyje.

202 Literatūrinis judėjimas Urugvajuje, gilinęsis į nakties košmarų, zombifikavimo ir panašias temas.

203 XX a. 7-ojo dešimtmečio poezijos srovė Ekvadore, išryškinusi socialines temas.

esu, ir pro sienose paslėptus megafonus pradėjo tiksėti Doloresos skaičiavimas: Misisipė vienas, Misisipė du, tarsi mane kviestų per radiją iš uosto, bet aš negaliu atsakyti, nors iš tikrųjų nieko taip netroškau, kaip jiems atsiliepti ir pasakyti: ar girdite mane? Aš esu gyvas ir noriu sugrįžti. Kai atsimerkiau, Doloresa man sako: va taip yra matuojamas orgazmas, kiekvienas ištartas „Misisipė“ atitinka sekundę, o joks orgazmas nesitęsia ilgiau nei šešias sekundes. Su Doloresa mes niekada nesimylėjome, bet tapome gerais draugais. Ji ištekėjo dar nebaigusi studijų, aš pasveikinau ją per vestuves ir pasakiau: tegul Misisipės tau būna malonios. Jos jaunikis irgi studijavo architektūrą, tik buvo kursu vyresnis, o gal net baigęs studijas, išgirdęs pagalvojo, kad turiu omeny medaus mėnesį, kurį jie, aišku, praleis Jungtinėse Valstijose. Daug laiko praėjo. Jau seniai nesu galvojęs apie Doloresą. Ji mane išmokė matuoti laiką.

Dabar aš matuoju savo prisiminimus apie Laurą Damian. Atsisėdu ant grindų ir pradedu: Misisipė vienas, Misisipė du, Misisipė trys, Misisipė keturi, Misisipė penki, Misisipė šeši, ir Lauros Damian veidas, jos ilgi plaukai įsitvirtina mano tuščiose smegenyse penkiasdešimt ar šimtą penkiasdešimt Misisipių, kol daugiau negaliu tverti, praveriu burną ir iš jos staiga išsiveržia oras *aaahh*, arba spjaunu ant sienų ir vėl lieku vienas, tuščias, mano kaukolės tuštumoje tvinksi žodžio „Misisipė“ aidas, darsyk išplaukia Lauros Damian kūno, sudarkyto žudiko automobilio, vaizdas, Lauros Damian akys, plačiai atvertos į Meksiko dangų, ne, į Romos kvartalo, į Hipodromo–Kondesos, Chuareso, Kvautemoko kvartalų dangų. Tos spindinčios akys, žalsvos ir pilkšvos su visais Kojoakano akmenų ir plytų atspalviais. Paskui aš stabteliu, kelis kartus iškvepiu lyg po priepuolio ir sukuždu: išeik, Laura Damian, išeik, Laura Damian, ir jos veidas galiausiai pradeda blėsti, ir mano kambarys jau nėra Lauros Damian veidas, tai tiesiog modernaus beprotnamio palata su visais įmanomais patogumais, o mane stebinčios akys tėra sanitarų akys, o ne Lauros Damian (ji turi pakaušyje akis!), ir jei ant mano riešo nespindi laikrodžio apyrankė, tai nereiškia, kad Laura iš manęs jį atėmė, nereiškia, kad Laura privertė mane jį praryti, tiesiog iš manęs jį pavogė bepročiai, kurie čia be paliovos šlaistosi, vargšai mūsų Meksiko bepročiai, kurie arba muša, arba rėkia, bet jie nieko, ničnieko nesuvokia, ak, naivuoliai.

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Ponai, kai pagaliau suradau tą „Caborca“ žurnalo egzempliorių, prispaudžiau jį prie krūtinės, pažvelgiau į jį ir užsimerkiau, nes juk žmogaus širdis ne akmeninė. Paskui atsimerkiau, vėl pradėjau kuistis tarp popierių ir užtikau vieną Manuelio skelbimą

„Aktualijos Nr. 1", kurį jis 1921 metais prisegė prie Pueblos sienos, tą patį, kuriame kalbama apie „Meksikos aktualistų avangardą". Nevykusiai skamba, bet kaip gražu, ar ne? O štai ši vieta: „Mano beprotybė į sąmatą neįskaičiuota", ak, tas nerūpestingas gyvenimas „mano beprotybė į sąmatą neįskaičiuota". Bet yra ir gražių dalykų, pavyzdžiui, kur jis rašo: „Aš kviečiu visus jaunuosius Meksikos poetus, dailininkus ir skulptorius, kurių dar nespėjo padengti valdžios sinekūros aukso apnašos, kurių dar nesugadino niekingos oficialiosios kritikos liaupsės bei žalios ir gašlios publikos plojimai, visus tuos, kurie dar nelaižė lėkščių po kulinarinių Enrikės Gonsaleso Martineso[204] puotų, aš kviečiu juos visus kurti meną iš intelektualių mėnesinių varvėjimo. Visi didžiai sąžiningi, kurie dar nesutrupėjo nuo apgailėtinos ir aitrios mūsų nacionalistinės žiniasklaidos, trenkiančios smuklėmis ir pridegusiu maistu, visi jie Meksikos aktualistų avangardo vardu kviečiami prisijungti ir kovoti mūsų pusėje tviskančiose *découvert* gretose." Auksaburnis buvo tas Manuelis. Jis neieškojo žodžių kišenėje! Dabar aš kai kurių žodžių nesuprantu. Pavyzdžiui, „kviečiu". Jis tikriausiai norėjo pasakyti „raginu", „šaukiu", netgi „skatinu", nagi, pasižiūrėkime į žodyną. Puiku. „Kviečiu" reiškia kai ką kita. Vėlgi čia net negali žinoti, gal tai – spaustuvės klaida, nes kur rašoma *exito* („kviečiu"), turėjo būti *exijo* („reikalauju"), kas būtų Manueliui įprasta, tam Manueliui, kurį tada pažinojau. Galbūt tai buvo lotynizmas arba neologizmas, ką gali žinoti. Arba nuėjęs užmarštin ir nevartojamas terminas. Taip aš vaikinams ir pasakiau: va tokia anuomet buvo Manuelio Mapleso Arsės proza, uždeganti ir vingri, pliūpsniai žodžių, kurie priversdavo mus virpėti, proza, kuri dabar galbūt jums nieko nesako, bet tuo metu ja žavėjosi revoliucijos generolai, ryžtingi žmonės, kurie matė mirtį ir kurie žudė, juos lyg stabas ištikdavo perskaičius ar išgirdus Manuelio žodžius, jie lyg suakmenėdavo, tarsi bylotų, kas, po velnių, tai yra šita proza, virstanti į poeziją, išsiliejančią kaip jūra, jūra Meksikos danguje. Bet aš nuklydau į lankas. Po pažastimi laikiau savo vienintelį žurnalo „Caborca" egzempliorių, kairėje rankoje – „Aktualijas Nr. 1", o dešinėje – stiklą meskalio „Savižudžiai", gurkšnodamas skaičiau ištraukas iš anų tolimųjų 1921-ųjų, ir mes aptarinėjome ir ištraukas, ir meskalį, koks puikus būdas neskubant skaityti ir gurkšnoti su draugais (jaunimas visada buvo mano draugai), ir kai jau visai mažai buvo belikę, išpilsčiau meskalio „Savižudžiai" likutį, mintyse atsisveikinau su savo senuoju eliksyru ir perskaičiau paskutinę „Aktualijų" dalį, Avangardo katalogą, kuris kadaise (taip pat ir vėliau) pribloškė tiek savus, tiek svetimus kūrėjus ir mokslininkus. Katalogas prasidėjo Rafaelio

204 Enrique González Martínez (1871–1952) – Meksikos poetas modernistas, kurio kūryboje ryški prancūzų simbolizmo įtaka, diplomatas.

Kansinoso Asenso ir Ramono Gomeso de la Sernos vardais, sakytum, Borchesas su Manueliu būtų bendravę telepatiškai, ar ne? (Ar žinojote, kad 1922-aisiais argentinietis parašė recenziją Manuelio knygai „Vidiniai pastoliai"?) Toliau sekė štai kas: Rafaelis Lasas de la Vega. Gilermasas de Torė. Chosė Luisas Borchesas. Kleotilda Luisi. (Kas tokia ta Kleotilda Luisi?) Vicentas Ruisas Huidobras. Tavo tėvynainis, pasakiau vienam iš vaikinų. Gerardas Diegas. Eugenijus Montesas. Pedras Garfiasas. Liusija Sančes Saornil. J. Rivasas Panedasas. Ernestas Lopesas Para. Chuanas Larea. Choakinas de la Eskosura. Chosė de Siria y Eskalantė. Sezaris A. Kometas. Isakas del Vandas Viljaras. Būtent taip, tik su viena a, gali būti, kad tai dar viena spaustuvės klaida. Adrianas del Valė. Chuanas Lasas. Na ir pavardė. Mauricijus Bakarisė. Rogelijus Buendija. Visentė Riskokas. Pedras Raida. Antonijus Espina. Adolfas Salasaras. Miguelis Romeras Martinesas. Siriviainas Kaitaras. Dar vienas iš keistesnių. Antonijus M. Kuberas. Choakinas Edvardsas. Šis, matyt, irgi bus mano tėvynainis, pasakė vienas iš vaikinų. Pedras Iglesias. Choakinas de Aroka. Leonas Felipė. Eliodoras Pučė. Prietas Romeras. Korea Kalderonas. Žiūrėkit, toliau eina tik pavardės, blogas ženklas. Fransiskas Vigis. Hugas Majo. Bartolomė Galindesas. Chuanas Ramonas Chimenesas. Ramonas del Valjė-Inklanas. Chosė Ortega y Gasetas. Kuo šiame sąraše dėtas donas Chosė? Alfonsas Rejesas. Chosė Chuanas Tablada. Diegas Rivera. Davidas Alfaras Sikveirosas. Marijus de Zajasas. Chosė D. Frijasas. Ferminas Revueltasas. Silvestrė Revueltasas. P. Ečeverija. Atlas. Spėju, tai bus neaprėpiamasis Dr. Atlas. Ch. Toresas-Garsija. Rafaelis P. Baradasas. Ch. Salvatas Papaseitas. Chosė Marija Jenoi. Cheanas Epsteinas. Cheanas Ričardas Bločas. Pierė Brunjė. Ar žinote tokį? Manė Blančardas. Korno. Farei. Regis, čia jau Manuelis užrašinėjo vardus iš palubės. Furnjė. Riu. Vaje, galėčiau ranką duot nukirsti. Ponia Gi Lohem. Velniava, dovanokit. Mari Laurenkin. Čia reikalai pradeda taisytis. Dunoser de Segonsak. Vėl prastai. Koks čia kalės vaikas prancūzas šitaip apmovė Manuelį? O gal jį iškapstė iš kokio nors žurnalo? Honegeris. Georgas Aurikas. Osenfantas. Albertas Gleisesas. Pjeras Reverdi. Pagaliau išbridome iš pelkės. Chuanas Grisas. Nikolasas Boduenas. Viljamas Spetas. Žanas Polanas. Gijomas Apolineras. Sipenas. Maksas Žakobas. Žoržas Brakas. Siurvažas. Korisas. Tristanas Tsara. Fransiskas Pikabija. Choržas Ribmon-Desenas. Renė Dunan. Archipenka. Supo. Bretonas. Polis Eliuaras. Marselis Diušanas. Čia aš vaikinams pritariau, kad jis savavališkai Fransį Pikabiją pavadino Fransisku, Žoržą Braką pavadino Chorche Braku, Marselį del Kampą Marčelu ir Pablu – vietoj Polio Eliuaro, kaip žino kiekvienas prancūzų poezijos mėgėjas, jo pavardėje nėra jokios „o". Jau nekalbant apie Bretoną, kur jis kažkodėl uždėjęs kirtį. Avangardo katalogas su herojais ir klaidomis

sekė toliau: Frankelis. Semenas. Erikas Sati. Eli Foras. Pablas Pikasas. Valteris Bonradas Arensbergas. Selina Arno. Valteris Pachas. Brusas. To jau per daug! Morganas Ruselas. Markas Šagalas. Heris Baderis. Maksas Ernstas. Kristianas Šadas. Lipšicas. Ortisas de Saratė. Korėja d'Arojo. Jakobsenas. Školdas. Adamas Fišeris. Ponia Fišer. Peras Krugas. Alfas Rolfsenas. Žonėjė. Pietas Mondrianas. Torstensonas. Ponia Alika. Ostromas. Želina. Saltas. Veberis. Vusteris. Kokodika. Kandinskis. Sterembergas (Moscou B. A. komisaras). Užrašas skliausteliuose, žinoma, Manuelio. Tartum visa liaudis žinotų, pavyzdžiui, kas tie Heras Baderaras arba Korisas, nusistebėjo vienas iš vaikinų, arba Kokodika, kuri įtartinai priminė Kokošką, arba Riu, ar Adamas ir ponia Fišeriai? Kodėl gi rašyti ne Maskva, o Moscou? – svarsčiau balsu. Bet pirmyn. Po Maskvos komisaro rusų netrūko. Ponia Lunačarski. Erenburgas. Talina. Končalovskis. Mačkovas. Ponia Ekster. Vle Monatė. Marevna. Larionovas. Gondiarova. Belova. Sontenas. Veikiausia taip tikrąjį vardą buvo prisidengęs Sutenas. Daiblė. Desburgas. Rainalis. Zanas. Derenas. Valterovua Zur=Mueklen. Šitas geriausias, be jokių komentarų. Arba geriausia, nes dėl Zur=Mueklen lyties niekas (Meksikoje) nėra tikras. Žanas Kokto. Pjeras Alberas Biro. Mesenžė. Žanas Šarlo. Morisas Reinalis. Pjeu. F. T. Marinetis. Dž. P. Lučinis. Paolas Bucis. A. Palacešis. Enrikė Kavačiolis. Liberas Altomarė. Nė pats nežinau, kodėl mano atmintis šlubuoja, vaikinai, man jis skamba kaip Albertas Savinis. Lučianas Folgorė. Koks gražus vardas, ar ne? Dučės armijoje buvo tokia parašiutininkų divizija, kuri vadinosi „Folgore". Šiknių gauja, kuriems australai parodė, iš kur kojos dygsta. E. Kardilė. Dž. Karieris. F. Mansela Fontinis. Auras d'Alba. Marijus Betuda. Armandas Maca. M. Bočionis. S. D. Kara. Dž. Severinis. Balila Pratela. Kandžiulas. Kora. Marianas. Bočionis. Aš nesikartoju, tai – Manuelis arba jo apgailėtini spaustuvininkai. Fesi. Setimelis. Karlis. Ochsė. Linatis. Tita Rosa. Sen-Puan. Divua. Martinis. Moretis. Pirandelas. Tocis. Evola. Ardengas. Sarkinis. Tovolatas. Dobleris. Desburgas. Broglijus. Utrilas. Fabris. Vatrignatas. Liežas. Nora Borches. Savori. Gimis. Van Gogas. Griunevaldas. Derenas. Kokonė. Busengo. Markė. Gernezas. Fobinas. Delonė. Kurkas. Švitersas. Kurtas Švitersas, tarė vienas iš vaikinų, meksikietis, tarsi netikėtai radęs savo brolį dvynį, dingusį linotipo pragare. Heinichenas. Klemas. Gali būti, kad tai Klė. Cirneris. Džino. Velniai juos rautų, galėtų būti ne taip miglota! Gali. Botai. Čiokatas. Džodžas Belouzas. Džordžijas de Kirikas. Modiljanis. Kantarelis. Sofičis. Karena. Po šios pavardės grėsmingu „ir t. t." sąrašas baigėsi. Kai perskaičiau šį ilgą sąrašą, vaikinai atsiklaupė, o gal atsistojo poza „ramiai", prisiekiu, dabar jau nepamenu, bet koks gi skirtumas, jie stovėjo pasitempę kaip kareiviai arba klūpojo kaip tikintieji, išgėrė paskutinius meskalio „Savižudžiai" lašus pagerbdami visus tuos pažįstamus

ir nepažįstamus vardus, prisimenamus arba pamirštus netgi savo pačių vaikaičių. Aš irgi pažvelgiau į tuodu vaikinus, kurie, pagerbdami vėliavą arba mūšiuose kritusius draugus, stovėjo prieš mane tokie susikaupę, rimti ir pasitempę, irgi pakėliau stiklą ir taip pat pagerbdamas mūsų mirusiuosius vienu mauku pabaigiau savo meskalį.

FELIPĖ MIULERIS, CENTRO BARAS, TAJERSO GATVĖ BARSELONOJE, 1977-ŲJŲ GEGUŽĖ. Atvykęs į Barseloną Arturas Belanas apsistojo pas motiną. Jo motina ten gyveno jau keleri metai. Ji sirgo hipertiroze, buvo taip sulysusi, kad panėšėjo į gyvą skeletą.

Tuo metu gyvenau pas brolį Prekybos valdybos gatvėje, kurioje knibždėte knibždėjo čiliečių. Arturo motina gyveno Tajerso gatvėje, kur dabar gyvenu aš, šiame name nėra dušo, o išvietė koridoriuje. Į Barseloną aš jai atvežiau dovanų Arturo poezijos knygą, neseniai išleistą Meksike. Ji pažvelgė į mane ir sumurmėjo kažką beprasmiško. Ji atrodė prastai. Hipertirozė ją vertė be paliovos karštligiškai judėti, ji nenustygo vietoje ir dažnai verkdavo. Jos akys, regis, veržėsi iš orbitų. Rankos drebėjo. Retsykiais jai užeidavo astmos priepuoliai, bet ji vis tiek kasdien surūkydavo po pakelį cigarečių. Ji rūkydavo tamsų tabaką, kaip ir jaunylė Arturo sesuo Karmen. Ji gyveno su motina, bet namuose kone visą dieną jos nebūdavo. Karmen dirbo telekomunikacijų kompanijoje valytoja ir draugavo su tokiu andalūzu, kuris priklausė Komunistų partijai. Kai su Karmen susipažinau Meksikoje, artimiausios jai buvo trockistų idėjos, tokios ir išliko, tačiau ji vis tiek susitikinėjo su andalūzu, iš pažiūros prisiekusiu stalinistu ar brežnevistu, kas šiuo atveju yra beveik tas pats. Žodžiu, nuožmiausiu trockistų priešu, tad jų santykiai veikiausiai nebuvo nuobodūs.

Savo laiškuose visa tai aprašydavau Arturui. Apie jo motinos silpną sveikatą, kad iš jos belikę vien kaulai ir oda, ji skursta, ir tas miestas ją visiškai pribaigs. Kartais aš tapdavau įkyrus (neturėjau kitos išeities) ir primygtinai raginau jį ką nors daryti, atsiųsti jai pinigų arba parsivežti atgal į Meksiką. Arturo atsakymai kartais ateidavo tokie, kad nesuprasi, ar juos priimti rimtai, ar juokais. Kartą jis man parašė: „Teks pakentėti. Netrukus atvyksiu ir viską sutvarkysiu. Kol kas joms teks pakentėti.“ Viršūnė. Skubiai atrašydavau, kad ji (vienaskaita) neiškentės, čia ne tas atvejis. Iš visko sprendžiant, jo seseriai klojosi kuo puikiausiai, bet ji kasdien riedavosi su motina, ir jis turi nedelsiant ką nors daryti, kitaip neteks gimdytojos. Tuo metu Arturo motinai jau buvau paskolinęs visas savo santaupas, apie du šimtus dolerių – tai viskas, kas buvo likę iš 1975-aisiais laimėtos poezijos premijos Meksikoje, už ją nusipirkau bilietą į Barseloną. Suprantama,

šito aš jam nerašiau. Nors, jaučiu, kad jam tai persakė motina, ji jam rašydavo laiškus kas trys dienos, matyt, dėl tos pačios hipertirozės. Bet tuos du šimtus dolerių ji išleido nuomai ir ne kas iš jų beliko. Kartą mane pasiekė Chasinto Rekenos laiškas, kuriame šis užsiminė, kad Arturas tų motinos laiškų net neskaito. Šmikis Rekena tai parašė kaip pokštą, bet man tai pasirodė virš visko, ir aš parašiau Arturui laišką, kuriame neužsiminiau apie literatūrą, bet užtat daug prirašiau apie ekonomiką, sveikatą ir šeimos problemas. Arturo atsakymas netruko ateiti (apie jį galima sakyti ką tik nori, bet neapkaltinsi tuo, kad neatrašo laiškų). Laiške jis dievagojosi, kad nusiuntė motinai pinigų ir kad netrukus padarys dar daugiau, suras jai darbą, nes jo motiną slegia, kad ji visą gyvenimą dirbo, o dabar jaučiasi nereikalinga, ir ją tai gniuždo. Norėjau jam parašyti, kad Barselonoje didžiulis nedarbas, ir kad jo motina dėl sveikatos nebepajėgs dirbti, o jei ir nueis įsidarbinti, tai tikėtina, kad tik išgąsdins darbdavius, nes ji tokia sulysusi, kad panašesnė į Aušvico kalinę, o ne į darbingą žmogų, bet nutariau nieko nerašyti, leidau jam atsipūsti ir pasikalbėti apie poeziją: apie Leopoldą Mariją Panerą[205], Feliksą de Asuą[206], Gimfererį[207], Martinesą Sarijoną[208] – apie mano ir jo mėgstamus poetus ir apie postizmo pradininką Karlosą Edmundą de Orį[209], su kuriuo aš tuo metu buvau pradėjęs susirašinėti.

Vieną vakarą Arturo motina surado mane brolio namuose. Pasakė, kad Arturas jai atsiuntė labai sudėtingą laišką. Ji man jį parodė. Voke buvo Arturo laiškas ir Ekvadoro prozininko Vargaso Pardo laiškas, pristatantis katalonų rašytoją Chuaną Marsė[210]. Laiške Arturas rašė, kad motinai reikia užsukti pas Chuaną Marsė, kuris gyveno netoli Šv. Šeimos bažnyčios, ir perduoti jai Vargaso Pardo pristatomąjį laišką. Tas laiškas buvo vos keli sakiniai. Pirmose eilutės – pasveikinimas Marsė, kur jis labai vingriai užsiminė apie kažkokį šventinį įvykį gatvėje netoli Garibaldžio aikštės. Paskui buvo trumpai pristatytas Arturas, ir iš karto pereita prie to, kas iš tikrųjų svarbiausia: apie varganą poeto motinos padėtį, ir prašymas Marsė kaip nors padėti jai susirasti darbą.

Eime, susipažinsime su Chuanu Marsė! – paragino Arturo motina. Ji atrodė laiminga ir džiaugėsi sūnaus sumanumu. Aš abejojau. Ji norėjo, kad eičiau su ja pas Marsė. Jeigu aš eisiu viena, kalbėjo ji, tai labai nervinsiuosi, nežinosiu, ką

205 Leopoldo María Panero (g. 1948) – ispanų rašytojas, priklausė „Naujausiųjų" grupei, vienas aktyviausių ir ryškiausių savo kartos kūrėjų.

206 Félix de Azúa (g. 1944) – ispanų rašytojas.

207 Pere Gimferrer (g. 1945) - katalonų poetas, prozininkas, literatūros kritikas, priklausė „Naujausiųjų" grupei.

208 Antonio Martínez Sarrión (g. 1939) – ispanų rašytojas, vertėjas.

209 Carlos Edmundo de Ory (1923–2010) - ispanų poetas avangardistas.

210 Juan Marsé (g. 1933) – garsus katalonų rašytojas, žurnalistas. Į lietuvių kalbą išversti du jo kūriniai: „Driežo uodegėlės" ir „Mergina aukso kelnaitėmis".

sakyti, o tu esi rašytojas, ir jei man pristigs žodžių, tu man padėsi. Manęs ta idėja nesužavėjo, bet nutariau ją palydėti. Vieną popietę išsiruošėme pas jį. Arturo motina pasipuošė labiau nei įprastai, bet vis tiek atrodė apgailėtinai. Įlipome į metro Katalonijos aikštėje ir išlipome prie Šv. Šeimos bažnyčios. Paskui jai prasidėjo žiaurus astmos priepuolis, turėjau panaudoti jos inhaliatorių. Duris mums atidarė pats Chuanas Marsė. Pasisveikinome, Arturo motina paaiškino, ko nori. Ji visiškai susipainiojo, malė kažką apie „nepriteklius", apie „krizes", apie „socialiai angažuotą poeziją", „Čilę", apie „ligas" ir „apgailėtiną padėtį". Aš pamaniau, kad ji išprotėjo. Chuanas Marsė pažvelgė į voką, kurį ji jam padavė, ir pakvietė mus užeiti į vidų. Gal ko nors išgersite? – paklausė. Jūs labai malonus, bet ne, atsisakė Arturo motina. Ačiū, ne, pritariau aš. Paskui Marsė pradėjo skaityti Vargaso Pardo laišką ir paklausė, ar mes jį pažįstame. Jis yra mano sūnaus draugas, atsakė Arturo motina, regis, kartą jis buvo pas mus užsukęs, bet ne, aš niekada jo nebuvau sutikusi. Aš irgi jo nepažinojau. Koks mielas tas Vargasas Pardo, sumurmėjo Marsė. Tai jūs jau seniai išvykę iš Čilės? – paklausė jis Arturo motinos. Taip, jau daugybę metų, jau taip seniai, kad net neprisimenu. Paskui Arturo motina įsišnekėjo apie Čilę bei Meksiką ir Marsė pradėjo pasakoti apie Meksiką, ir net nepastebėjau, nuo kada jie pradėjo vienas kitą tujinti, juokauti, aš irgi juokiausi, veikiausiai Marsė papasakojo kokį pokštą ar panašiai. Aš kaip tik pažįstu žmogų, pasakė jis, kuris galėtų tau pasiūlyti kai ką įdomaus. Tai ne darbas, o stipendija įgyti specialų išsilavinimą. Specialus išsilavinimas? – susidomėjo Arturo motina. Jį taip vadina, paaiškino Marsė, tai darbas su protinę negalią turinčiais asmenimis arba Dauno sindromu sergančiais vaikais. O taip, man tai patiktų, tarė Arturo motina. Netrukus mes išėjome. Paskambink man rytoj, išlydėdamas mus pasakė Marsė.

Pakeliui namo mes be paliovos juokavome. Arturo motinai Chuanas Marsė pasirodė dailus vyras, gražiomis akimis, nuostabus, malonus ir tiesmukiškas žmogus. Aš jau seniai bebuvau matęs ją tokią patenkintą. Kitą dieną ji paskambino, ir Marsė pasakė jai telefono numerį moters, kuri buvo atsakinga už tas stipendijas. Maždaug po savaitės Arturo motina jau mokėsi tapti neįgaliųjų, autistų ir sergančiųjų Dauno liga mokytoja Barselonos mokykloje, kur tuo pačiu metu atlikinėjo praktiką. Stipendija buvo skiriama trejiems metams, ir kas metai persvarstoma, priklausomai nuo kvalifikacijos. Netrukus ji buvo paguldyta į ligoninę gydytis nuo hipertirozės. Iš pradžių manėme, kad ji bus operuojama, tačiau to neprireikė. Taigi, kai Arturas atvyko į Barseloną, ji jau atrodė kur kas geriau, stipendija nebuvo didelė, bet leido jai išgyventi nejaučiant nepriteklių, pakako netgi įvairiausių rūšių šokoladui, nes ji žinojo, kad Arturas labai mėgsta šokoladą, o europietiškas šokoladas, kaip visiems gerai žinoma, yra nepalyginamai geresnis už meksikietišką.

7

Simona Darjo, Rue des Petites Écuries, Paryžius, 1977-ųjų liepa. Atvykęs į Paryžių Ulisas Lima nieko nepažinojo, išskyrus vieną Peru poetą, kažkada emigravusį į Meksiką, ir mane. Aš tik kartą jį buvau mačiusi kavinėje „Kito“, kai atėjau susitikti su Arturu Belanu. Kol gėrėme kavą, visi trys šiek tiek pabendravome, o paskui mudu su Arturu išėjome.

Arturą gerai pažinojau, nors po to karto daugiau nesimatėme ir tikriausiai nepasimatysime. Tai ką gi aš veikiau Meksikoje? Teoriškai – studijavau antropologiją, o praktiškai – keliavau, norėjau pažinti šalį. Dalyvavau daugybėje vakarėlių, tiesiog įstabu, kiek meksikiečiai turi laisvo laiko. Gaudavau stipendiją, ir tų pinigų man nepakako viskam, ko norėčiau, tad įsidarbinau pas fotografą Džimį Setiną, su kuriuo susipažinau per vieną vakarėlį viešbutyje „Vasco de Quiroga“ Londono gatvėje; nuo tada mano finansinė padėtis žymiai pagerėjo. Džimis fotografavo, jo paties apibūdinimu, meninius aktus, nors iš tikrųjų tai buvo švelni pornografija, atviros nuotraukos, provokuojančios pozos, striptizo sekos – visa tai vykdavo jo studijoje Bukarelio gatvės daugiaaukščio palėpėje.

Jau nebepamenu, kaip susipažinau su Arturu, galbūt po fotosesijos Džimio Setino studijoje, galbūt bare, o gal per kokį vakarėlį. Gali būti, kad net tokio gringo picerijoje, visi jį vadino Džeriu Liuisu. Meksike žmonės susipažįsta netikėčiausiose vietose. Svarbiausia tai, kad mes susipažinome ir pajutome vienas kitam simpatiją, nors permiegojome tik po metų.

Jį domino viskas, kas susiję su Prancūzija, šiuo klausimu jis buvo šiek tiek naivus. Pavyzdžiui, jis manė, kad aš, studijuojanti antropologiją, būtinai turiu žinoti Makso Žakobo veikalus (gal ir esu apie jį girdėjusi, bet nieko daugiau), ir kai aš jam atsakiau neigiamai, kad jaunos prancūzės skaito ką kita (pavyzdžiui, Agatą Kristi, kaip aš), jis paprasčiausiai negalėjo patikėti, pamanė, kad jį maustau. Bet jis labai taktiškas, turiu omeny, kad jis *beveik visada* mąstė arba viską vertino literatūriniais terminais, bet nebuvo *fanatikas*, nežiūrėdavo su panieka, jei nebuvai skaičiusi Žako Rigo, be to, jam irgi patiko Agata Kristi. Kartais mes kiauras valandas plepėdavome apie jos romanus, prisimindavome galvosūkius

(mano atmintis – siaubinga, o jo buvo puiki) ir rekonstruodavome tas neįmanomas žmogžudystes.

Net nežinau, kas mane prie jo traukė. Kartą parsivedžiau jį į savo butą, kur gyvenau su dar trimis antropologijos studentais: amerikiečiu iš Kolorado ir dviem prancūzėmis, ir apie ketvirtą valandą nakties galiausiai atsidūrėme lovoje. Jau anksčiau aš jį buvau įspėjusi apie vieną savo keistybę. Kartą mes pokštavom Modernaus meno muziejaus parkelyje su tomis siaubingomis skulptūromis, ir aš pusiau juokais, pusiau rimtai jam pasakiau: Arturai, tu niekada su manimi nemiegok, nes aš esu mazochistė. Kaip suprasti? – nustebo jis. Na, man patinka, kai meilės akto metu man suteikia skausmo. Tuomet Arturas nustojo juoktis. Tu rimtai? – nesuprato jis. Visiškai rimtai, atsakiau. O kokio pobūdžio skausmas tau patinka? Smūgiai, atsakiau, man patinka, kai mane talžo per veidą, per užpakalį ir panašiai. Stipriai? – pasidomėjo jis. Ne, nelabai. Tai Meksikoje turbūt per daug mylėtis netenka, truputį pagalvojęs pasakė jis. Paklausiau, kodėl jis taip mano. Mėlynės, mis Marpl, atsakė jis, niekada nepastebėjau ant tavęs mušimo žymių. Žinoma, aš myliuosi, atsakiau, aš – mazochistė, o ne gyvulys. Arturas nusijuokė. Manau, pamanė, kad šaipausi. Taigi, kai tą naktį, tiksliau, paryčiui, mes atsidūrėme lovoje, jis elgėsi su manimi labai švelniai, ir man nesinorėjo jo stabdyti, jei jis ketina mane visą aplaižyti arba apipilti švelniais bučiniais, pirmyn, bet netrukus pastebėjau, kad jam visiškai nestovi, suėmusi trumpai jį glosčiau, bet – jokios reakcijos, tada sukuždėjau į ausį, ar jam kas nors neduoda ramybės, bet jis pasakė, kad viskas gerai, ir mes dar šiek tiek pasigraibėme, bet buvo aišku, kad nieko nebus, tada aš pasakiau: gerai, nepersistenk, nesikankink, jeigu nenori – tai nenori, visko būna, jis prisidegė cigaretę (rūkė tokias „Bali“, labai juokingas pavadinimas) ir pradėjo pasakoti paskutinį matytą kino filmą, paskui atsikėlė ir pradėjo rūkydamas sukiotis po kambarį ir apžiūrinėti mano daiktus, tada atsisėdo ant grindų šalia lovos ir įsistebeilijo į mano nuotraukas, kai kurios iš jų buvo meninės Džimio Setinos fotografijos, kurias aš, nežinia dėl ko, laikiau namuose, matyt, dėl to, kad esu kvaiša, ir aš jo paklausiau, ar jos jį jaudina, jis atsakė neigiamai, bet jos visai geros, sako, ir tu esi *nuostabi*, esi labai graži, Simona, pasakė, ir nežinia kodėl, bet tą akimirką sumaniau jį pasikviesti atgal į lovą, kad užgultų mane ir pradėtų pliaukšėti per skruostus arba per užpakalį, bet jis tik pažvelgė į mane ir tarė: ne, Simona, aš taip negaliu. Bet aš neatlyžau: eikš į lovą, drąsiau. Jis atsigulė, tada aš apsiverčiau ant pilvo, atstačiau sėdmenis ir pasakiau: pradėk švelniai, nepamiršk, kad tai tik žaidimas, tada jis pliaukštelėjo man pirmąsyk, ir aš įsikniaubiau veidu į pagalvę, aš nesu skaičiusi Rigo, pasakiau, ar Makso Žakobo, nei nuobodžiųjų Benvilio[211],

211 John Banville (g. 1945) – airių prozininkas, 2005 m. laimėjęs Bookerio premiją.

Bodlero, Katulo Mendeso ar Korbjė – privalomos lektūros, bet skaičiau Markizą de Sadą. Tikrai? Jo, atsakiau glostydama jo varpą. Jis pliaukšėjo per sėdmenis jau užtikrinčiau. O ką tu skaitei Markizo de Sado? „Filosofiją buduare“, sakau. O „Žiustiną“? Savaime aišku. Ir „Žiuljetą“? Žinoma. O „120 Sodomos dienų“? Be abejo. Tuo metu aš jau buvau visa sudrėkusi, o jo varpa stati kaip pagalys, tada apsisukau ant nugaros, praskėčiau kojas ir pasakiau, kad įeitų į mane, bet nejudėtų, kol nepasakysiu. Buvo labai gera jausti jį viduje. Dabar trenk man per veidą, liepiau, per skruostus. Sukišk man į burną pirštus. Jis trenkė man per veidą. Stipriau! Jis trenkė stipriau. Dabar pradėk judėti, pasakiau. Kelias akimirkas kambaryje girdėjosi tik pliaukšėjimas ir mano dejonės. Paskui sudejavo ir jis. Mylėjomės iki pat aušros. Kai baigėme, jis užsirūkė savo „Bali“ ir paklausė, ar esu skaičiusi Markizo de Sado pjesių. Ne, atsakiau, man naujiena, kad Markizas de Sadas yra parašęs pjesių. Arturas atsakė, kad ne tik jų, bet ir daugybę laiškų teatrų impresarijams, ragindamas statyti jo pjeses. Bet niekas, žinoma, neišdrįso jų pastatyti, nes visi būtų atsidūrę kalėjime (mes leipome iš juoko), vis dėlto didžiausią nuostabą kėlė tai, kaip atkakliai Markizas savo sumanymą siūlė – jo laiškuose netgi buvo paskaičiavimai, kiek kainuotų drabužiai, o liūdniausia tai, kad jo paskaičiavimai teisingi, jie tikrai geri! Pjesės būtų atnešusios nemažus pinigus. Ar jos ne pornografinės? – pasidomėjau. Ne, atsakė Arturas, jos filosofinės, su sekso prieskoniu. Kurį laiką mes buvome meilužiai. Lygiai tris mėnesius, tiek man buvo likę iki grįžimo į Paryžių. Mylėdavomės ne kiekvieną naktį. Ne kiekvieną vakarą susitikdavome. Bet darėme tai visais įmanomais būdais. Jis mane buvo pririšęs, mušė, sodomizavo. Ant kūno niekada nepalikdavo jokių žymių, išskyrus raudoną užpakalį, o tai daug ką pasako apie jo švelnumą. Dar šiek tiek, ir aš būčiau prie jo pripratusi, turiu omeny, būčiau tapusi priklausoma. Bet mes tam neturėjome laiko, buvome tik draugai. Kalbėdavomės apie Markizą de Sadą, apie Agatą Kristi, apie gyvenimą apskritai. Kai su juo susipažinau, jis buvo eilinis meksikietis, kaip daugelis kitų, bet paskutinėmis dienomis jis vis labiau jautėsi svetimšalis. Kartą aš jam pasakiau: jūs, meksikiečiai, esate tokie ir anokie, o jis man atsakė: Simona, aš ne meksikietis, aš – čilietis, tiesa, ištarė tai su kažkokiu liūdesiu, bet gana ryžtingai.

Taigi, kai Ulisas Lima atvyko pas mane ir prisistatė Arturo Belano draugu, pajutau džiaugsmo antplūdį, nors vėliau aš šiek tiek pyktelėjau sužinojusi, kad Arturas taip pat atvyko į Europą ir nepasivargino net atviruko atsiųsti. Aš jau buvau pradėjusi dirbti Šiaurės Paryžiaus universiteto Antropologijos fakultete, darbas gana biurokratiškas ir nuobodus, ir to meksikiečio atvykimas man suteikė progą darsyk prisiminti jau gana primirštą ispanų kalbą. Ulisas Lima gyveno Vandenų gatvėje. Vieną vienintelį kartą buvau nuėjusi pas jį į namus.

Dar niekada nebuvo tekę matyti skurdesnio *chambre de bonne*. Jis teturėjo vieną langiuką, kuris neatsidarė, į aklino ir tamsaus kiemo pusę. Jame tilpo tik lova ir kažkoks suklypęs vaikiškas staliukas. Drabužius jis tebelaikė lagaminuose, nes kambaryje nebuvo jokios spintos, arba išmėtydavo po visą patalpą. Vos įėjus mane supykino. Paklausiau, kiek jis už tokią skylę moka. Kai man pasakė kainą, supratau, kad jį kaip reikiant apmovė. Tas, kuris tau įsiūlė šitą kambarį, tave apgavo, tariau aš, čia tikra skylė, mieste už tokią kainą pilna geresnių kambarių. Tikiu, kad yra, gūžtelėjo pečiais, bet paskui atšovė nesiruošiantis čia likti amžinai ir nenorintis gaišti laiko geresnio būsto paieškoms.

Matydavomės retai, ir visada jo iniciatyva. Kartais jis man paskambindavo, kitąsyk tiesiog ateidavo ir pakviesdavo kur nors išeiti – pasivaikščioti, į kavinę arba į kiną. Dažniausiai sakydavau, kad esu užsiėmusi, mokausi arba turiu parsinešusi darbo, bet kartais sutikdavau kur nors nueiti. Paprastai baigdavome viename Rue de la Lune bare, valgydavome itališkus makaronus ir gerdavome vyną, kalbėdavomės apie Meksiką. Dažniausiai mokėdavo jis, ir kai dabar pagalvoju, man atrodė keista, nes kiek žinau, jis niekur nedirbo. Jis daug skaitė, vaikštinėdavo su knygomis, visada prancūzų kalba, po pažastimi, nors, tiesą pasakius, prancūzų kalbos jis toli gražu nemokėjo gerai (kaip jau sakiau, stengėmės kalbėti ispaniškai). Vieną vakarą jis man atskleidė savo planus. Kurį laiką dar ketino pratempti Paryžiuje, o paskui vykti į Izraelį. Po tokių jo žodžių iš netikėtumo nusišypsojau, netikėdama savo ausimis. Kodėl Izraelis? Nes ten gyvena viena jo draugė. Štai toks buvo atsakymas. Vien dėl to? – negalėjau patikėti. Vien dėl to.

Tiesą sakant, niekas, ką jis darė, neatrodė panašu į suplanuotą veiksmą. Koks jis buvo žmogus? Ramaus būdo, tylus, išlaikydavo šiokį tokį atstumą, bet nebuvo šaltas, kitaip nei Arturas, kuris buvo ūmus ir kartais, regis, neapkentė viso pasaulio. O Ulisas elgėsi pagarbiai, kartais su pašaipa, bet pagarbiai, ir visus žmones priėmė tokius, kokie jie yra, ir niekada neatrodė, kad kišasi į tavo asmeninį gyvenimą, kas man dažniausia atsitinka bendraujant Lotynų Amerikoje.

Ipolitas Garsesas, Marselio Prusto prospektas, 1977-ųjų rugpjūtis. Labai susijaudinau, kaip Dievą myliu, kai Ulisas Lima pasirodė Paryžiuje. Aš jam suveikiau gražų mažą *chambre* Vandenų gatvėje, visai greta tos vietos, kur pats gyvenau. Nuo Marselio Prusto prospekto iki jo namų – vos keli žingsniai, tereikia pasukti dešinėn į Renė Bualevo prospektą, paskui paėjėti Čarlzo Dikenso gatve – ir jau esi Vandenų gatvėje. Taigi, kaip sakoma, buvome kaimynai. Savo būste turėjau nedidelę viryklę ir kasdien gamindavau valgį, o Ulisas ateidavo pas mane vakarieniauti. Bet aš jam pasakiau: turėtum primesti šiek

tiek grynųjų. Jis atšovė: nesirūpink, Politai, aš tau sumokėsiu, man tai atrodo teisinga, juk tu perki maistą ir gamini. Kiek nori? Aš jam ir sakau: duok man šimtą dolerių, Ulisai, ir baigta šneka. Jis atsakė, kad dolerių jau nebeliko, tik frankai, ir jais jis man sumokėjo. Jis turėjo pinigų ir buvo patikimas.

Vis dėlto vieną dieną jis man pasakė: Politai, aš kasdien maitinuosi vis prasčiau, kaip sušikta lėkštė ryžių gali kainuoti tokius pinigus? Aš jam paaiškinau, jog ryžiai Prancūzijoje – labai brangūs, tai ne Meksikoje arba Peru, čia kilogramas ryžių kainuoja pasakiškus pinigus, Ulisai. Jis tik pašnairavo į mane, kaip būdinga meksikiečiams, ir pasakė: gerai, bet nupirk bent kokią skardinę pomidorų tyrės, nes man jau įgriso valgyti vien baltuosius ryžius. Na žinoma, pasakiau, nupirksiu dar vyno, nes per tą skubėjimą man išgaravo iš galvos, bet turi man primesti šiek tiek grynųjų. Jis man vėl davė pinigų, ir kitą dieną aš jam paruošiau ryžių su pomidorų padažu ir įpyliau stiklą raudonojo vyno. Bet kitą dieną vyno jau nebebuvo (nes aš jį išgėriau, prisipažinsiu), po dviejų dienų baigėsi ir pomidorų padažas, ir jis vėl valgė vienus ryžius. Paskui jam išviriau makaronų, jeigu gerai prisimenu. Vėliau paruošiau lęšių, kuriuose gausu geležies ir jie labai maistingi. O kai baigėsi lęšiai, paruošiau avinžirnių. Paskui vėl išviriau ryžių. Kartą Ulisas atsistojo ir pusiau juokais pasakė: Politai, matau, kad toli eisi, tavo patiekalai patys prasčiausi ir brangiausi visame Paryžiuje. O ne, bičiuli, atsakiau, aš čia niekuo dėtas, tu net neįsivaizduoji, kaip čia brangu pragyventi, išsyk aišku, kad tu nevaikštai apsipirkti. Taigi jis vėl davė man pinigų, bet kitą dieną valgyti neatėjo. Praėjo trys dienos, bet jis nesirodė, tada aš nuėjau į jo būstą Vandenų gatvėje. Jo ten nebuvo. Bet man būtinai reikėjo jį pamatyti, taigi prisėdau laukti koridoriuje.

Jis pasirodė maždaug trečią nakties. Pamatęs mane koridoriuje, to ilgo ir dvokiančio koridoriaus tamsoje, jis sustojo kaip įbestas, maždaug per penkis metrus nuo manęs, pražergęs kojas, lyg pasiruošęs puolimui. Bet įdomiausia, kad jis stovėjo ir tylėjo, nepratarė nė žodžio! Velniava, pamaniau, tas Ulisas ne juokais ant manęs supykęs ir čia pat sumaišys su žemėmis, taigi nutariau elgtis išmintingai ir nesikelti, nes juk šešėlis ant grindų negali būti pavojingas, ar ne? Pašaukiau jį: Ulisai, nebijok, tai aš, Politas, ir jis atsakė: a, Politas, kokį velnią čia tokiu metu veiki? Tik tada aš supratau, kad jis manęs neatpažino, ir pamaniau, tai ko tada tas asilas laukia? Kuo jis mane palaikė? Galiu prisiekti savo motina, kad tada dar labiau išsigandau, net nežinau, ar dėl vėlaus meto, ar dėl to tamsaus koridoriaus, o gal prasiveržė mano poetiška vaizduotė, net šiurpas nubėgo nugara, man pasivaideno, kad už Uliso nugaros stypso dar vienas šešėlis. Tiesą pasakius, aš tikrai bijojau lipti aštuonis aukštus žemyn to vaiduokliško namo laiptais. Tačiau nieko taip netroškau, kaip kuo greičiau iš ten sprukti. Visgi ūmai užvaldžiusi baimė

likti vienam nugalėjo, aš atsistojau, pajutau kad viena mano koja nutirpusi, ir paprašiau Uliso, kad mane įsileistų į savo kambarį. Tada jis, regis, pabudo iš sapno ir tarė: žinoma, Politai, ir atidarė duris. Viduje, prie lempos šviesos, pajutau, kad kraujas vėl pradėjo cirkuliuoti venomis, ir aš, kaip kvailys, parodžiau, kokias knygas jam buvau atnešęs. Ulisas apžiūrėjo jas vieną po kitos, pasakė, kad geros, nors žinojau, kad jis baisiausia nori jas turėti. Atnešiau jas tau parduoti, pasakiau. Kiek už jas nori? – pasiteiravo. Pasakiau jam beprotišką sumą, žiūrėsiu, kas bus, pamaniau sau. Ulisas pažvelgė į mane ir pasakė: gerai. Kyštelėjo ranką į kišenę, padavė pinigus ir be žodžių pažvelgė į mane. Gerai, bičiuk, aš jau varau, pasakiau, tai lauksiu ryt tavęs vakarienės. Ne, sako jis, nelauk. Bet kitądien ateisi? Nepamiršk, jeigu nevalgysi, gali mirti iš bado, įspėjau. Daugiau aš neateisiu, Politai, pasakė. Nesuprantu, kas man pasidarė. Iš tikrųjų aš dėjau į kelnes iš baimės (vien nuo minties, kad reikės išeiti ir nulipti tais laiptais man darėsi silpna), bet pradėjau malti, lyg mane kas už liežuvio būtų traukęs. Netikėtai suvokiau, kad kalbu, aš girdėjau pats save kalbant, tarsi mano balsas jau būtų ne mano, o niekšiškai ištrūkęs ir kalbėtų savarankiškai. Ulisai, tu negali taip elgtis, po viso to, kiek aš išleidau produktams, jei tik žinotum, kiek gerų dalykų esu pripirkęs, ir ką dabar man su jais daryti? Ar tegul supūva? Turėsiu vienas viską valgyti, kol nusprogsiu? Nuo tiek valgymo man skrandis arba žarnynas sustreikuos, tai atsakyk, Ulisai, ką dabar daryti, neapsimesk kurčiu. Ir taip toliau, ir panašiai. Nors vidinis balsas man kuždėjo: užsičiaupk, Politai, nebūk paskutinis šiknius, tau gali blogai baigtis, išmok jausti saiką, kvaily. Šioje apsnūdusioje būsenoje, kurią dabar patyriau, – veidas ir lūpos apmirę, liežuvis pastiręs, – žodžiai (kurių aš pirmąsyk nenorėjau ištarti) patys veržėsi be paliovos, ir išgirdau save sakant: koks gi tu draugas, Ulisai? Tave priėmiau kaip savo artimą, kaip savo brolį, seni, kaip jaunylį brolį, po galais, Ulisai, o tu dabar taip iš manęs tyčiojiesi. Ir taip toliau, ir panašiai. Neverta tęsti. Galiu tik pasakyti, kad aš kalbėjau ir kalbėjau, o Ulisas stovėjo priešais mane tame kambarėlyje, kuris buvo toks mažas, kad labiau panėšėjo ne į kambarį, o į karstą, ir nenuleido nuo manęs akių, ramus irnedarydamas to, ko aš taip laukiau ir bijojau, sakytum, viduje skaičiuotų: Politui liko dvi minutės, pusantros minutės, minutė, Politui lieka penkiasdešimt sekundžių, vargšas vaikinas, jam liko tik dešimt sekundžių, o aš, prisiekiu, tarsi pamačiau kiekvieną savo pašiurpusio kūno plaukelį, tarsi tuo metu, kol mano akys buvo plačiai atmerktos, kita pora užmerktų akių būtų perbėgtusios žvilgsniu kiekvieną kūno lopinėlį, pora užmerktų akių, kurios matė geriau negu mano atmerktos akys, nesistebiu, jei nė velnio nesuprantate. Tada aš daugiau neištvėręs kritau ant lovos lyg kokia kekšė ir suaimanavau: Ulisai, jaučiuosi kaip šiknius, žmogau, mano gyvenimas žlugęs, nežinau, kas man darosi, stengiuosi viską daryti teisingai, bet gaunasi tik blogiau,

reikėtų grįžti į Peru, šitas sušiktas miestas mane pribaigs, jau nebesu toks, koks buvau, ir taip aš kalbėjau, liedamas lauk viską, kas mane kankino viduje, veidu įsikniaubęs į kažkokius Uliso apklotus, velniai žino iš kur jis juos ištraukė, bet jie dvokė, tas kvapas nebūdingas supelijusiems *chambre de bonne*, tai buvo ne Uliso, o kitas, tarsi mirties kvapas, toks keliantis nerimą kvapas, kad išsyk dūrė man į smegenis ir privertė pašokti iš pasišlykštėjimo. Ulisai, bičiuli, iš kur traukei šiuos apklotus, gal iš lavoninės? O Ulisas stovėjo kaip stovėjęs toje pat vietoje ir tylėjo, tuomet pamaniau, dabar yra proga dingti, pakėliau ranką ir paliečiau jo petį. Jausmas toks, lyg būčiau palietęs statulą.

Robertas Rosas, Pasi gatvė, Paryžius, 1977-ųjų rugsėjis. Mūsų palėpėje buvo dvylika kambarių. Aštuonis iš jų nuomojo lotynoamerikiečiai: čilietis Rikarditas Barjentosas, porelė iš Argentinos Sofija Pelegrini ir Migelitas Sabotinskis, o likusieji buvome iš Peru, visi poetai, visi persirieję tarpusavyje. Su šiokiu tokiu pasididžiavimu vadinome mūsų palėpę Pasi gatvės komuna arba Pasi lūšnynu.

Nuolat diskutavome, o mūsų mėgstamiausios temos buvo politika ir literatūra. Anksčiau Rikardito Barjentoso kambarį nuomojosi poetas iš Peru Politas Garsesas, bet vieną dieną po skubaus pasitarimo nutarėme jam iškelti ultimatumą: arba šią savaitę kraustaisi iš čia po velnių, arba mes prišiksim tau į lovą, pripilsime žiurknuodžių į vyną arba padarysime dar blogiau. Visa laimė, kad Politas mūsų paklausė, kitaip net nežinau, kas būtų nutikę.

Tačiau vieną dieną jis atsliūkino kaip jam įprasta, tai į vieną kambarį įlindo, tai į kitą, kaulydamas paskolinti pinigų (kurių niekada negrąžindavo), įsiprašydamas tai kavos, tai matės (Sofija Pelegrini jo negalėjo pakęsti), tai pasiskolinti knygų, pliauškė, kad šią savaitę matė Braisą Ečenikę[212] arba Chulijų Ramoną Ribeirą[213], kad gėrė arbatą su Hinostrosa[214] – įprasti jo prasimanymai, kuriais kartą gal ir galima patikėti, antrąkart – pasišaipyti, bet kai jie kartojasi nuolat – tada jau vemti verčia, tai kelia gailestį ir nerimą, kadangi nelieka abejonių, kad Politui ne visi namie. Betgi kas iš mūsų visiškai sveikas, jei taip giliau pasikapsčius? Na, bet nė vienas nebuvo toks išprotėjęs kaip Politas. Šiaip ar taip, vieną vakarą jis atėjo pas mus, laimei, beveik visi tuomet buvome namuose (žinau, nes girdėjau jį beldžiantis į kitų duris ir tą jo su niekuo nesupainiojamą „kaip

212 Alfredo Bryce Echenike (g. 1939) – Peru prozininkas.

213 Julio Ramón Ribeyro (1929–1994) – Peru prozininkas, eseistas, dramaturgas, labiausiai žinomas kaip trumpų novelių autorius.

214 Rodolfo Hinostroza (g. 1941) – Peru poetas, prozininkas, eseistas, dramaturgas.

laikaisi, drauguži?“), ir netrukus kambario tarpdury šmėstelėjo jo šešėlis, tarsi užeiti be mano kvietimo nedrįstų. Tada jo gal kiek šiurkštokai paklausiau: ko nori, suski? Jis sukikeno savo baugščiu balseliu ir sako: Robertitai, tu kaip visada, seniai matėmės, brolau, labai džiaugiuosi, kad nepasikeitei, žiūrėk, atsivedžiau vieną poetą, noriu, kad susipažintum, bičas iš Meksikos.

Tik tada pastebėjau, kad šalia jo kažkas stovi. Tai buvo juodbruvas, indėniškų bruožų, tvirtas vaikinas drėgnomis blausiomis akimis, su gydytojo šypsena, neįprasta šypsena Pasi komunoje, kur visi mes šypsojomės kaip liaudies muzikantai arba teisininkai. Taip aš susipažinau su Ulisu Lima. Mes susidraugavome. Bastėmės po Paryžių. Savaime aišku, kad jis nė iš tolo nepanėšėjo į Politą. Kitaip aš nebūčiau su juo draugavęs.

Nepamenu, kiek laiko jis pragyveno Paryžiuje. Mes dažnai matydavomės, nors buvome labai skirtingų charakterių. Vieną dieną jis man pasakė, kad išvyksta. Bet kodėl gi? – apstulbau, nes, kiek supratau, jam šis miestas patiko. Regis, mano sveikata sušlubavo, šyptelėjo. Kas nors rimta? Ne, nieko rimto, atsakė, bet vargina. Tai nėra ko jaudintis, tariau, reikia išgerti ir tai atšvęsti. Už Meksiką! – pasakiau keldamas taurę. Aš negrįšiu į Meksiką, vykstu į Barseloną. Ką turi omeny? – nesupratau. Ten gyvena mano draugas, kurį laiką prisiglausiu pas jį. Tai viskas, ką jis man pasakė, aš daugiau ir neklausinėjau. Paskui nuėjome nusipirkti dar vyno ir išgėrėme jį netoli Bir Hakeimo uosto, papasakojau paskutinius meilės nuotykius, bet aiškiai buvo matyti, kad jo mintys klaidžioja kitur, ir mes dėl įvairovės pradėjome kalbėtis apie poeziją, nors ta tema man vis mažiau patinka.

Pamenu, Ulisui patiko jaunųjų prancūzų poetų kūryba. Galiu tai patvirtinti. Mums, Pasi lūšnynui, jaunųjų prancūzų poetų kūryba kėlė pasišlykštėjimą. Tėvelių sūneliai arba narkomanai. Ulisai, tu suprask vieną kartą, kartodavau jam, mes esame revoliucionieriai, mes žinome, kas yra Lotynų Amerikos kalėjimai, tai kaip mums gali patikti tokia poezija kaip prancūzų? Tas šmikis tik juokdavosi ir nieko nesakydavo. Kartą aš jį palydėjau į susitikimą su Mišeliu Biulto. Uliso prancūzų kalba buvo baisi, taigi man teko palaikyti pokalbį. Paskui susipažinau su Matjė Mesažė, su Žanu Žaku Fosu ir su Biulto drauge Adelina. Man nė vienas iš jų nepatiko. Pasiteiravau Foso, ar negalėtų išspausdinti mano straipsnio žurnale, kuriame jis dirbo. Tai buvo kažkoks sušiktas populiarus žurnaliūkštis, bet jis pasakė, kad pirma jam reikia tą straipsnį paskaityti. Po kelių dienų atnešiau, bet straipsnis jam nepatiko. Mesažė paprašiau adreso prancūzų poeto, „prancūzų literatūros korifėjaus“, kuris, jei tikėsime gandais, penktajame dešimtmetyje kelionėje į Limą susipažino su Martinu Adanu[215], bet Mesažė nepanoro man duoti jo adreso, sugalvojęs neįtikimą pretekstą, girdi, poetas pavargęs nuo lankytojų.

215 Martín Adán (1908–1985) – vienas žymiausių Peru poetų ir prozininkų.

Juk aš neketinu iš jo skolintis pinigų, tariau, tiesiog noriu paimti interviu, bet jis vis tiek laikėsi savo. Galiausia Biulto pasižadėjau išversti jo eilių. Idėja jam patiko ir jis neprieštaravo. Žinoma, pasakiau tik juokais. Bet vėliau pamaniau, kad tai visai nebloga mintis. Netgi po kelių naktų prisėdau prie darbo. Eilėraštis vadinosi „Sang de satin". Niekada anksčiau nebuvo šovusi mintis versti poeziją, nors pats esu poetas, ir visi turbūt mano, kad poetai verčia kitų poetų eiles. Bet mano kūrybos juk niekas nevertė, tai kodėl aš turėčiau versti kitų? Ką gi, toks gyvenimas. Šįkart man visai patiko toks sumanymas, gal tai Ulisas kaltas, kad paveikė mano nusistovėjusius įpročius. Nežinau, galbūt taip nutiko todėl, kad maniau – pats laikas užsiimti tuo, ko niekada nedariau. Taigi pasakiau Biulto, kad ruošiuosi išversti jo kūrybos ir savo vertimus išspausdinti (esminis žodis buvo „išspausdinti") viename Peru neegzistuojančiame žurnale (jo pavadinimą sugalvojau), kuriame bendradarbiavo Vestfalenas. Jį sudomino tai, ką pasakiau, įtariu, kad jis net nežino, kas tas Vestfalenas, tas pats, jei būčiau pasakęs, kad tame žurnale bendradarbiavo Huamanas Poma[216] arba Salasaras Bondi[217]. O tada kibau į darbą.

Dabar nepamenu, ar Ulisas jau buvo išvažiavęs, ar dar gyveno čia. „Sang de satin". Jau nuo pirmos akimirkos tas sušiktas eilėraštis sukėlė man keblumų. Kaip išversti tą pavadinimą? „Atlasinis kraujas" ar „Atlaso kraujas"? Apie tai svarsčiau kone savaitę. Ir tuo metu mane netikėtai prislėgė visas Paryžiaus siaubas, visas prancūzų kalbos, jaunųjų poetų kūrybos siaubas ir mūsų, nepageidaujamų emigrantų, padėties siaubas, liūdna ir neišvengiama pasiklydusių Europoje ir pasaulyje lotynoamerikiečių padėtis, ir tuomet suvokiau, kad daugiau neturiu jėgų baigti versti tą „Atlasinį kraują" ar „Atlaso kraują", žinojau, kad jeigu dar prie jo kankinsiuosi, tai galiu neišlaikęs įsiveržti į studiją Teherano gatvėje ir nužudyti Biulto, o paskui sprukti iš Paryžiaus kaip nusikaltėlis. Todėl apsisprendžiau tą užsiėmimą mesti, ir kai Ulisas Lima išvyko (dabar tiksliai nepamenu kada), aš nustojau turėti reikalų su prancūzų poetais.

SIMONA DARJO, MAŽŲJŲ ARKLIDŽIŲ GATVĖ, PARYŽIUS, 1977-ŲJŲ RUGSĖJIS. Jis niekada nesusirado kažko, kas bent iš tolo galėtų būti vadinama darbu. Tiesą pasakius, nelabai suvokiu, iš ko jis gyveno. Jis atvykęs akivaizdžiai turėjo pinigų, nes per pirmuosius susitikimus visada mokėdavo už kavą, kalvadosą ir keletą taurių vyno, bet pinigai labai greitai baigėsi, ir kiek man žinoma, jis jokio pajamų šaltinio neturėjo. Kartą jis man pasakojo, kad gatvėje rado penkių

216 Felipe Guamán Poma de Ayala (1556–1644) – konkistos laikų Peru istorikas, pagarsėjęs kronika „Pirma naujoji kronika ir geras valdymas", parašyta ispaniškai, su stipria kečua, aimarų ir lotynų kalbų įtaka.

217 Sebastián Salazar Bondy (1924–1964) – vienas žymiausių Peru intelektualų, eseistas, dramaturgas, poetas ir žurnalistas.

tūkstančių frankų banknotą. Po tokių radybų jis visada vaikščiodavo nudelbęs akis į žemę.

Po kiek laiko jam vėl pavyko rasti pamestą banknotą.

Jis turėjo perujiečių draugų, kurie kartais jam duodavo darbo, perujiečių poetų grupė, kuri, matyt, tik taip skambiai vadinosi, nes, kaip žinoma, gyvenimas Paryžiuje brangus ir sudaužo visas viltis, nebent jos tvirtos kaip plienas, sužlugdo ir nustumia į užmarštį. Bent jau taip nutiko daugeliui lotynoamerikiečių, kuriuos pažįstu. Aš nenoriu pasakyti, kad ir Ulisui taip nutiko, bet jo draugų perujiečių atvejis buvo kaip tik toks. Šie turėjo tokį kaip ir „valymo kooperatyvą“: vaškuodavo biurų grindis, plaudavo langus ir atlikdavo panašaus pobūdžio darbus, o kai koks vienas iš to kooperatyvo apsirgdavo arba išvykdavo iš miesto, jiems padėdavo Ulisas. Daugiausia tokių pasikeitimų būdavo dėl ligos, nes perujiečiai kelionėmis per daug nepiktnaudžiaudavo, nors vasarą kai kurie keliaudavo į Rusijoną skinti vynuogių. Išvažiuodavo po du, po tris, kartais keliaudavo vieni, ir sakydavo, kad vyksta atostogauti į Kosta Bravą. Buvau sutikusi juos tris kartus, apgailėtini tipai, ne vienas bandė įsitempti mane į lovą.

Iš to, ką uždirbi, tau vos užtenka galą su galu sudurti, kartą pasakiau Ulisui, kaip tu tikiesi prasimanyti pinigų kelionei į Izraelį? Bėgant laikui, atsakydavo jis, ir tuo mūsų pokalbis apie pinigus baigdavosi. Kai dabar pagalvoju, dabar labai sunku nusakyti mūsų pokalbių temas. Tik su Arturu viskas buvo aišku (kalbėdavomės daugiausia apie literatūrą ir apie seksą), o su Ulisu tos ribos buvo miglotos, gal dėl to, kad retai matydavomės (nors jis savotiškai buvo ištikimas mūsų draugystei, ištikimas mano telefono numeriui), o galbūt jis panėšėjo į žmogų, kuris nieko nereikalauja, arba toks jis ir buvo.

Sofija Pelegrini, sėdint Paryžiaus Trokadero soduose, 1977-ųjų rugsėjis. Jam prigijo Kristaus iš Vandenų gatvės pravardė, iš jo šaipėsi visi, netgi Robertas Rosas, kuris gyrėsi esąs jo geriausias draugas Paryžiuje. Labiausia šaipėsi iš jo dėl to, kad jis buvo mėmė, nes tik visiškas kvailys, aiškino jie, galėjo leistis apgaunamas Polito daugiau nei tris kartus, bet jie pamiršo, kad ir juos Politas ne sykį apmovė. Vandenų gatvės Kristus. Ne, aš niekada nebuvau jo namuose, tik girdėjau pasakojant baisių dalykų, kad ten purvina skylė, kurioje kaupėsi Paryžiaus atliekos: šiukšlės, žurnalai, laikraščiai, iš knygynų pavogtos knygos, kurios netrukus prisigerdavo to kvapo ir imdavo dūlėti, apipelydavo ir nusidažydavo neįtikėtinomis spalvomis. Girdėjau, kad jis gali dienų dienas išbūti be kąsnio burnoje, kelis mėnesius neiti į viešąją pirtį, bet manau, kad tai netiesa, nes niekada neteko jo matyti nešvaraus. Tiesa, aš jo gerai nepažinojau,

nebuvau jo draugė, bet kartą jis atėjo į mūsų palėpę Pasi gatvėje, išskyrus mane daugiau nieko nebuvo, o aš jaučiausi prislėgta, nes susipykau su savo draugu ir šiaip nesisekė. Kai jis atėjo, verkiau užsidariusi savo *chambre*, visi kiti buvo išėję į kino klubą ar vieną iš daugybės politinių susirinkimų, nes visi buvo kovingi revoliucionieriai, ir Ulisas Lima apėjo koridorių nepasibeldęs nė į vienas duris, lyg iš anksto žinodamas, kad nieko neras, o atėjo tiesiai į mano kambarį, kur aš vieniša sėdėjau ant lovos ir spoksojau į lubas. Jis priėjo prie manęs (atrodė švarus ir kvepėjo) ir tepasakė: labas, Sofija, ir liko stovėti, kol lioviausi verkti. Todėl man apie jį likęs geras prisiminimas.

SIMONA DARJO, MAŽŲJŲ ARKLIDŽIŲ GATVĖ, PARYŽIUS, 1977-ŲJŲ RUGSĖJIS. Ulisas Lima ateidavo pas mane maudytis. Tas dalykas manęs per daug nejaudino. Man nepatinka šluostytis rankšluosčiu, kuriuo jau kažkas naudojosi, ypač jei su tuo žmogumi nesieja bent šioks toks intymus ar net jausminis ryšys, bet aš jam vis tiek leisdavau naudotis savo dušu, o paskui surinkdavau rankšluosčius ir sudėdavau į skalbyklę. Atėjęs pas mane jis stengdavosi būti tvarkingas, žinoma, kaip jis tai suprato, bet jis stengdavosi, o man tai labai svarbu. Po dušo iššluostydavau vonios grindis, surinkdavau susikaupusius plaukus, galbūt tai menkniekis, bet mane tai siutina, negaliu pakęsti plaukų gniužulo (juolab jeigu jie nėra mano), kuris kemša vonią. Paskui jis sulankstydavo naudotus rankšluosčius ir palikdavo ant bidė, kad kai turėsiu laiko, sudėčiau juos į skalbyklę. Iš pradžių jis netgi atsinešdavo savo muilą ir šampūną, bet aš jam pasakiau, kad nebūtina, jis visiškai ramiai gali naudotis mano muilu ir šampūnu (bet kad nesumanytų liesti mano kempinės!). Jis buvo labai ceremoningas. Prieš dieną dažnai pirmiausia paskambindavo ir paklausdavo, ar aš nieko prieš, jei jis ateis, ar neturėsiu svečių ar kokių planų, paskui susitardavome dėl laiko ir kitą dieną jis ateidavo sutartu laiku, persimesdavome žodžiu kitu, ir jis užsidarydavo vonioje. Paskui ilgokai jo nematydavau. Kartais dingdavo visai savaitei, kartais dviem arba trims. Veikiausiai tada maudydavosi viešosiose pirtyse.

Kartą bare Mėnulio gatvėje jis prasitarė, kad jam patinka viešosios pirtys, tos vietos, kur eidavo maudytis visi kitataučiai, prancūzakalbės Afrikos juodaodžiai arba marokiečiai, bet taip pat ir varganai besiverčiantys studentai, įsiterpiau aš. Jo, pasitaiko, pritarė jis, bet daugiausia ten – kitataučių. Kartą, pamenu, jis manęs paklausė, ar esu buvusi viešojoje pirtyje Meksikoje. Žinoma, kad ne. Va Meksikoje jos tai iš tikrųjų puikios, pasakė jis, ten yra saunų, turkiškų ir garinių pirčių. Čia irgi jų yra, atsakiau, tiesiog jos labai brangios. O Meksikoje jos pigios, atsakė jis. Aš iš tiesų anksčiau niekada nesusimąsčiau apie Meksikos

viešąsias pirtis. Bet, tikiuosi, tu jose nesilankydavai? – paklausiau. Ne, gal tik kokį kartą ar du.

Jis buvo keistas tipas. Rašinėdavo knygų paraštėse. Laimei, aš jam savo knygų neskolinau. Kodėl? Ogi todėl, kad man nepatinka, kai kas nors rašinėja mano knygose. Bet jis elgėsi dar keisčiau nei rašinėjimas paraštėse. Nepatikėsite, bet jis maudydavosi su knyga po dušu. Galiu prisiekti. Duše jis skaitydavo. Iš kur aš tai žinau? Paprasta. Veik visos jo knygos būdavo sušlapusios. Iš pradžių maniau, kad nuo lietaus. Ulisas buvo prisiekęs vaikštinėtojas, labai retai naudodavosi metro, iš vieno Paryžiaus krašto į kitą kulniuodavo pėsčiomis, ir per lietų jis peršlapdavo kiaurai, nes niekada nesustodavo palaukti, kol nustos lyti. Bet vieną dieną pastebėjau, kad jis įėjo į dušą su sausa knyga, o kai išėjo – ji jau buvo sušlapusi. Tą dieną mano smalsumas paėmė viršų. Priėjau prie jo ir išplėšiau knygą iš rankų. Šlapi buvo ne tik viršeliai, bet ir kai kurie lapai su pastabomis paraštėse, kai kurios galbūt net užrašytos duše, rašalas išsklidęs nuo drėgmės, tada jam ir sakau: dėl Dievo, aš negaliu patikėti – tu skaitai duše? Gal proto netekai? Jis atsakė, kad negali neskaityti, be to – skaito tik eiles, nors to pasakymo nesupratau, kodėl jis pabrėžė, jog skaitė tik poeziją (tą akimirką nesupratau, bet dabar jau suvokiu – jis norėjo pasakyti, kad perskaitydavo tik vieną, du, tris puslapius, o ne visą knygą). Tuomet aš pradėjau kvatoti, kritau ant sofos ir raičiausi iš juoko, jis irgi pradėjo juoktis, ir mes abu ilgokai, dabar jau nė nepamenu, kiek laiko, kvatojomės.

Mišelis Biulto, Teherano gatvė, Paryžius, 1978-ųjų sausis. Aš nežinau, iš kur jis gavo mano telefono numerį, bet vieną naktį, turbūt jau po dvyliktos, paskambino man į namus. Pasiteiravo Mišelio Biulto. Aš esu Mišelis Biulto, atsakiau. O aš esu Ulisas Lima. Tyla. Sakau: tai gerai. Sako: džiaugiuosi, kad radau tave namie, tikiuosi, dar nemiegojai. Atsakiau: ne, nemiegojau. Tyla. Tada jis sako: norėčiau su tavimi susitikti. Paklausiau: dabar? Jis tęsia: gerai, dabar, galėčiau ateiti pas tave, jei nieko prieš. Paklausiau: kur esi? – bet jis nesuprato. Atsakė: aš esu meksikietis. Tada labai blankiai prisiminiau, kad iš Meksikos man atsiuntė vieną žurnalą. Tačiau Uliso Limos vardas man nieko nepriminė. Paklausiau: ar kada nors girdėjai apie „Question Mark“? Jis atsakė: ne, negirdėjau. Pasakiau: manau, jie yra meksikiečiai. Jis pasidomėjo: ar „Question Mark“? Kas tokie tie „Question Mark“? Atsakiau: taigi roko grupė. Ar jie groja dėvėdami kaukes? – pasidomėjo. Iš pradžių nesupratau jo žodžių. Kaukes? Žinoma, ne, jie nedėvi kaukių. Kodėl turėtų jas dėvėti? Ar Meksikoje roko grupės į sceną išeina su kaukėmis? Jis atsakė: kartais. Sakau: juokingai skamba, bet turbūt įdomu. Iš kur tu skambini? Iš savo viešbučio? Jis atsakė: ne, iš automato gatvėje.

Ar žinai, kaip atvažiuoti iki Miromesnilio metro stotelės? Jis atsakė: jo, be problemų. Sakau: dvidešimt minučių. Jis atsakė: važiuoju, ir pakabino ragelį. Jau vilkausi striukę, kai staiga toptelėjo: juk net nežinau, kaip jis atrodo! Kaip gali atrodyti tie meksikiečių poetai? Aš nė vieno nepažįstu! Tik Oktavijų Pasą iš nuotraukos! Bet jaučiau, kad šitas tai jau tikrai nebus panašus į Oktavijų Pasą. Tuomet pagalvojau apie tuos „Question Mark", apie Eliotą Merfį[218], ir apie tai, ką man buvo pasakęs Eliotas viešnagės Niujorke metu: apie Meksikietišką Kaukolę, tipą, kurį vadino Meksikietiška Kaukole, tik iš tolo mačiau kinų kvartale, vienoje užeigoje ties Brodvėjaus ir Franklino gatvių sankirta, Meksikietiška Kaukolė buvo toks muzikantas, bet aš temačiau jo šešėlį, ir Elioto paklausiau: kuo tas tipas įdomus, kad nori man parodyti? Eliotas atsakė: tai tam tikra kirmino atmaina, jo akys kaip kirmino ir kalba jis kaip kirminas. O kaip kirminai kalba? Dviprasmybėmis, atsakė Eliotas. Aha, dabar aišku. O kodėl jį vadina Meksikietiška Kaukole? – paklausiau, bet Eliotas jau negirdėjo, kalbėjosi su kažkuo kitu, todėl įtariau, kad tas tipas turėjo būti ne tik perkaręs kaip šluotražis, bet ir visiems aplinkui trimituoti, kad yra meksikietis arba kada nors savo gyvenime buvęs Meksikoje. Bet aš neįžiūrėjau jo veido, vien siluetas šmėstelėjo tarpdury. Šešėlis be jokių metaforų, be asociacijų, vien šešėlis, kuris tenorėjo būti šešėliu ir niekuo daugiau. Tuomet apsivilkau juodą striukę, susišukavau ir išėjau iš namų mąstydamas apie nepažįstamąjį, kuris man skambino, ir apie Niujorke matytą Meksikietišką Kaukolę. Nuo Teherano gatvės iki Miromesnilio metro stotelės einant skubiu žingsniu tėra kelios minutės, bet reikia kirsti Hosmano bulvarą, o paskui eiti Persjė prospektu ir La Boesi gatvės atkarpa, kuriose šiuo metu nėra jokio gyvybės ženklo, sakytum, nuo dešimtos vakaro būtų bombardavę rentgeno spinduliais. Pagalvojau, kad su nepažįstamuoju vertėjo susitikti Monso metro stotelėje, kur man būtų reikėję eiti priešinga kryptimi: iš Teherano gatvės į Monso, paskui Riuisdaelio prospektu ir galiausiai – Firdousi prospektu, vedančiu per Monso parką, šiuo paros metu knibždėte knibždantį narkomanų, platintojų ir liūdnų policininkų, atkakusių iš kitų pasaulių į Monso parką, gaubiamą lėtumo ir sutemų, susisiekiantį su Dominikos Respublikos aikšte, tinkama vieta susitikti su Meksikietiška Kaukole. Tačiau mano maršrutas buvo kitoks, ir aš jo laikiausi iki pat Miromesnilio metro stotelės laiptų, kur buvo tuščia ir švaru. Prisipažinsiu, kad niekada iki tol metro stočių laiptai neatrodė man tokie įtaigūs ir kartu tokie paslaptingi. Ir tuo pačiu metu jie buvo tokie kaip visada. Aš iškart supratau, kad šitą iliuziją susikūriau pats, nutardamas susitikti su nepažįstamu asmeniu tokiu vėlyvu metu, ko paprastai nedarau. Tiesą sakant, nesu pratęs atmesti netikėtus kvietimus. Žodžiu, svarbiausia, kad buvau čia.

218 Elliot James Murphie (g. 1949) – JAV roko muzikantas, rašytojas, prodiuseris ir žurnalistas, gyvena Paryžiuje.

Tačiau be kažkokio knygą skaitančio tarnautojo, kuris aiškiai kažko laukė, ant laiptų daugiau nieko nebuvo. Aš pradėjau lipti žemyn nusprendęs palaukti penkias minutes, paskui nueiti ir visiškai pamiršti šį nutikimą. Pirmoje aikštelėje miegojo ar dėjosi mieganti kažkokia skarmalais ir kartono atplaišomis apsigobusi senė. Už kelių metrų pamačiau tipą ilgais juodais plaukais, stebintį senę taip, tarsi jos vietoje būtų gyvatė, jo bruožai buvo lyg ir meksikietiški, nors nieko apie tai neišmanau. Stabtelėjau ir pradėjau jį stebėti. Jis buvo žemesnio ūgio už mane, vilkėjo ganėtinai aptrintu odiniu švarku, po pažastimi turėjo keturias penkias knygas. Staiga jis, regis, pabudo ir įsmeigė žvilgsnį į mane. Be jokios abejonės, tai buvo jis. Priėjęs padavė ranką. Jos paspaudimas buvo be galo keistas. Tarsi juo perduotų kažkokį masonų kodą ir meksikiečių valkatų ženklus. Bet kokiu atveju rankos paspaudimas atrodė kutenantis ir morfologiškai keistas, sakytum, ranka, spaudžianti mano ranką, būtų be odos, arba ji būtų vien tatuiruotas apvalkalas. Bet pamirškime tą ranką. Naktis šiandien labai graži, galime pasivaikščioti, pasiūliau. Regis, kad vis dar vasara, pasakiau. Jis klausėsi tylėdamas. Vieną akimirką išsigandau, kad jis per visą susitikimą taip ir nepratars nė žodžio. Pasižiūrėjau į jo knygas, viena iš jų, „Ether-Mouth“[219], buvo mano, kita Klodo Pelijo[220], likusios turbūt buvo meksikiečių autorių, man niekada negirdėtų. Paklausiau, kiek jau jis laiko Paryžiuje. Seniai, atsakė. Jo prancūzų kalba buvo siaubinga. Pasiūliau kalbėtis angliškai, ir jis sutiko. Vaikštinėjome po Miromesnilio gatvę iki Fobur Sent-Onorė. Mūsų žingsniai buvo platūs ir greiti, tarsi būtume vėlavę į svarbų susitikimą. Nesu iš tų žmonių, kurie mėgsta vaikštinėti. Visgi tą naktį mes vaikštinėjome nesustodami po Fobur Sent-Onorė iki Boasy d'Anglas gatvės ir iš ten – į Eliziejaus Laukus, kur pasukome į dešinę Čerčilio prospektu, o iš jo pasukome į kairę, palikę už nugarų blyškų Didžiųjų rūmų šešėlį, nelėtindami žingsnio tiesiu taikymu judėjome prie Aleksandro III tilto, o meksikietis tuo tarpu savo kartais nesuprantama anglų kalba lukšteno istoriją, kurią man buvo sunku suprasti, istoriją apie dingusius poetus, apie dingusius žurnalus ir kūrinius, kurių niekas nėra girdėjęs, galbūt tas kraštas buvo Kalifornijoje, Arizonoje arba vienoje iš Meksikos pasienio valstijų, kažkokia tikra arba išgalvota vietovė, tačiau tokia išblukusi nuo saulės ir pasimetusi praeityje, visų užmiršta, kad bent jau čia, septintojo dešimtmečio Paryžiuje, nebeturėjo nė menkiausios reikšmės. Ta istorija siekia civilizacijos pradžią, pasakiau. Jo, jo, pritarė jis, maždaug taip. Tada aš jo paklausiau: vadinasi, tu niekada nesi girdėjęs „Question Mark“? Ne, negirdėjau, atsakė jis. Turėtum paklausyti, jie tikrai geri, bet iš tiesų pasakiau tai tik todėl, kad neturėjau daugiau ką sakyti.

---

219 Michel Bulteau poezijos knyga „Eterio burna“.

220 Claude Pélieu (1934–2002) – prancūzų poetas.

8

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Aš jiems ir sakau: meskalis „Savižudžiai" baigėsi, ir tai yra neginčijamas ir nepaneigiamas faktas. Gal vienas iš jūsų nueisite ir nupirksite buteliuką „Sauzos"? Tada vienas iš jų, meksikietis, ir sako: aš nueisiu, Amadeo, ir jau metėsi prie durų, bet aš jį sustabdžiau ir sakau: minutėlę, drauguži, juk pinigus pamiršai, o jis pažvelgė į mane ir sako: nė nesvajok, Amadeo, mes jos nupirksime. Kokie malonūs vaikinai. Prieš išeinant daviau jam keletą nurodymų: Venesuelos gatve liepiau eiti iki Brazilijos gatvės, tenai pasukti į dešinę ir pakilti į Hondūro gatvę iki Santa Katarinos aikštės, o iš ten reikia pasukti į dešinę ir kulniuoti iki Čilės gatvės, kur vėl pasukti į dešinę ir lipti aukštyn Lagunijos turgavietės pusėn, ir tenai, kairėje gatvės pusėje, pamatysi barą „La Guerrerense", netoli geležies dirbinių parduotuvės „El Buen Tono", ten nėra kur paklysti. Bare „La Guerrerense" reikia pasakyti, kad tave atsiunčiau aš, raštininkas Amadeo Salvatjera, ir ilgai neužtruk. Paskui sugrįžau prie savo popierių, o antrasis vaikinas pakilo ir pradėjo dairytis po mano biblioteką. Tiesą pasakius, jo net nemačiau, girdėjau tik žingsnius, kaip jis išsitraukia kokią nors knygą, paskui padeda atgal, aš girdėjau, kaip jo pirštas slysta mano knygų nugarėlėmis! Bet jo paties nemačiau. Grįžau prie savo kėdės, atsisėdau ir virpančiomis rankomis įsidėjau pinigus atgal į piniginę (ateina toks amžius, kai gerdamas jau nebepatiri tokio džiaugsmo) ir pradėjau vartyti pageltusius popierius. Sėdėjau palenkęs galvą, mano akys buvo šiek tiek apsiblaususios, o jaunasis čilietis tyliai vaikštinėjo po mano biblioteką, ir aš girdėjau tik jo smilių arba mažąjį pirštelį (tam vaikinui būtinai reikėjo viską paliesti), žaibiškai lakstančius po mano masyvius tomus, pirštą, gyvai mėsai slystant per odinius viršelius, odai slystant per kartoną, tas garsas buvo visai malonus ausiai, toks liūliuojantis, migdantis ir, matyt, mane užliūliavo, mano akys sulipo (o gal jau seniau buvau užsimerkęs) ir pamačiau Santo Domingo aikštę su jos kolonomis, Venesuelos gatvę, Inkvizicijos rūmus, „Dviejų žvaigždžių" smuklę Loreto gatvėje, Sevijanos kavinę Chusto Sieros gatvėje, smuklę „Mano biuras" Misionero gatvėje netoli Pino Suareso, kur neįleisdavo nei uniformuotų

asmenų, nei šunų, nei moterų, išskyrus vieną vienintelę, kuri ten užeidavo, ir vėl mačiau tą moterį, vaikštinėjančią Loreto, Vienatvės, Centrinio pašto ir Monedos gatvėmis, mačiau ją skubančią Sokalio gatve, ach, koks tai reginys, matyti dvidešimt kelerių metų moterį, einančią Sokalio gatve taip skubiai, tarsi vėluotų į pasimatymą su mylimuoju arba skubėtų į darbą kokioje centro krautuvėlėje, moteris vilkėjo kukliais, pigiais, bet dailiais drabužiais, jos plaukai juodi kaip derva, nugara tiesi, kojos nelabai ilgos, bet gracingos, kaip ir visų jaunų moterų kojos, ar jos būtų liaunos, apkūnios ar gražios ir tvirtos, plonos ar tvirtos kojos, avinčios bateliais be kulniuko arba su mažu kulniuku, pigiais, bet dailiais, o svarbiausia – patogiais bateliais, pasiūtais taip, kad netrukdytų vaikščioti skubiai, laiku ateiti į darbą ar susitikimą, nors aš žinau, kad jos nelaukė nei joks darbas, nei susitikimas. Tai kur ji taip skuba? Ar ji eina be tikslo, nes taip įprastai vaikščioja? Dabar jau moteris perėjo Sokalio gatvę, pasuko per Monte kalną iki Takubos, kur žmonių gausiau, ir jai reikia vis lėtinti žingsnį, akimirką minia man ją užgožia, bet netrukus aš ją vėl pastebiu, štai ji, jau suka į Alamedos pusę, o galbūt stabteli anksčiau, Pašto gatvėje, nes dabar jau aiškiai matau, kad ji nešasi kažkokius popierius, galbūt laiškus, bet į paštą ji neužsuka, eina Alamedos link ir stabteli, tarsi norėtų atsikvėpti, bet paskui eina toliau tuo pačiu žingsniu pro sodus, po medžiais, ir kaip moterys dažnai regi ateitį, taip aš regiu praeitį, aš regiu Meksikos praeitį, ir matau nugarą tos moters, kuri tolsta mano sapne, ir aš klausiu: Sezarėja, kur tu eini? Kur taip skubi, Sezarėja Tinachero?

Felipė Miuleris, Centro baras, Tajerso gatvė, Barselona, 1978-ųjų sausis. Jei gerai pamenu, su savo drauge apsigyvenau 1977-aisiais. Abiem buvo ką tik suėję dvidešimt. Susiradome butelį Tajerso gatvėje ir jame apsigyvenome. Aš dirbau vienoje leidykloje korektoriumi, o ji gaudavo stipendiją tame pačiame mokymo centre kaip ir Arturo Belano motina. Beje, būtent Arturo mama mus ir supažindino. 1977-aisiais kaip tik suėjo metai, kada mes keliavome į Paryžių. Apsistojome Uliso Limos *chambre de bonne*. Jei tiesiai šviesiai, tai Ulisui Limai nekaip klojosi. Tas kambariūkštis buvo tikras šiukšlynas. Mudu su drauge šiek tiek apkuopėme visą tą netvarką, bet kad ir kiek valėme bei šlavėme, ten liko kažkas, ko neįmanoma išnaikinti. Naktimis (mano draugė miegodavo lovoje, o Ulisas ir aš – ant grindų) lubose kažkas žvilgėjo, kažkoks švytėjimas, sklindantis pro vienintelį langiūkštį, murkšliną iki negalėjimo, plintantis sienomis ir lubomis kaip dumblių potvynis. Grįžę į Barseloną pastebėjome, kad esame apsikrėtę niežais. Tai buvo smūgis. Vienintelis, nuo ko galėjome užsikrėsti, buvo Ulisas. Kodėl gi jis mūsų neperspėjo? – pasiskundė mano draugė. Gal jis pats nežinojo, gūžtelėjau

pečiais. Mintimis sugrįžęs į tas dienas Paryžiuje prisiminiau, kad Ulisas vis kasydavosi, geria, būdavo, vyną tiesiai iš butelio ir kasosi, tai mane ir įtikino, kad draugė buvo teisi. Jis tai žinojo, bet mums nieko nesakė. Kurį laiką griežiau ant jo dantį dėl tų niežų, bet paskui viską pamiršome ir netgi iš to pasijuokėme. Mūsų rūpestis buvo išsigydyti. Mūsų butelyje nebuvo dušo, o būtinai reikėjo bent sykį per dieną praustis muilu su siera, o paskui teptis specialiu kremu „Sarnatin". Taigi 1977-ieji buvo geri, bet maždaug mėnesį ar pusantro turėjome nuolat lankytis pas draugus, kurie turėjo dušą. Vienas jų buvo Arturas Belanas. Jis turėjo ne tik dušą, bet ir plačiausią vonią ant kojelių, kurioje patogiai sutilpdavo trys žmonės. Problema ta, kad Arturas gyveno ne vienas, o su dar septyniais ar aštuoniais žmonėmis, tai buvo savotiška miesto komuna, ir kai kuriems nepatiko, kad mudu su drauge pas juos maudomės. Šiaip ar taip, mes ten maudėmės tik keletą sykių. 1977-aisiais Arturas Belanas susirado naktinio sargo darbą viename kempinge. Kartą buvau nuvykęs jo aplankyti. Jį vadindavo šerifu, ir tai jam kėlė juoką. Regis, tai buvo tų pačių metų vasarą, kai bendru sutarimu atsiskyrėme nuo visceralinio realizmo. Barselonoje labai kukliomis lėšomis leidome beveik neplatinamą žurnalą ir jame išspausdinome laišką, kad išsižadame visceralinio realizmo. Mes nieko viešai neišsižadėjome, nekaltinome Meksikoje likusių draugų, paprasčiausiai parašėme, kad daugiau šiam judėjimui nepriklausome. Iš tikrųjų buvome labai užsiėmę darbais ir stengėmės išgyventi.

Meri Vatson, Saderlando aikštė, Londonas, 1978-ųjų gegužė. 1977-ųjų vasarą su savo draugu Hju Marksu keliavau į Prancūziją. Oksforde studijavau literatūrą ir verčiausi iš kuklios studentiškos stipendijos. Hju gaudavo bedarbio pašalpą. Mudu nebuvome meilužiai, tik draugai, ir, tiesą pasakius, viena iš priežasčių, kodėl kartu išvykome iš Londono, buvo ta, kad kiekvienas mūsų išgyveno asmenines problemas ir buvome įsitikinę, kad tarp mūsų nieko panašaus vykti negali. Hju paliko tokia nepakenčiama škotė. Mane paliko vaikinas iš universiteto, vienas iš tų, kurie visada būna apsupti merginų ir kurį aš tariausi įsimylėjusi.

Paryžiuje mums baigėsi pinigai, bet ne troškimas keliauti toliau, tada mes vargais negalais išsikrapštėme iš miesto ir pakeleivingu transportu patraukėme į pietus. Netoli Orleano mus pavėžėjo autobusiukas folksvagenas. Vairavo vokietis vardu Hansas. Su prancūze žmona vardu Monika ir jų kelerių metų vaiku jis irgi keliavo į pietus. Hansas turėjo ilgus plaukus, vešlią barzdą, išvaizda kažkuo panėšėjo į Rasputiną, tik kad buvo šviesiaplaukis, ir trankėsi po pasaulį.

Netrukus pakeliui paėmėme Stivą iš Lesterio, kuris dirbo vaikų darželyje, vėliau – Džoną iš Londono, kuris, kaip ir Hju, buvo bedarbis. Autobusiukas

buvo didelis, sutilpome visi, be to, iškart pastebėjau, kad Hansui patiko pakeleiviai, nes turėjo su kuo pasikalbėti ir kam pasakoti savo istorijas. Monika, priešingai, nesijautė jaukiai tarp tiekos svetimų, bet ji elgėsi taip, kaip norėjo Hansas, be to – jai reikėjo rūpintis vaiku.

Prieš atvykstant į Karkasoną Hansas mus perspėjo, kad užsuks į vieną kaimą Rusijone, ir jei norime, visiems gali parūpinti gerą darbą. Mums su Hju tai pasirodė puikus pasiūlymas, ir mes nedelsdami sutikome. Stivas su Džonu pasidomėjo, koks tai darbas. Reikės skinti vynuoges Monikos dėdei priklausančiame ūkyje, atsakė Hansas. Kai nuskinsime vynuoges, galėsime toliau traukti savo keliais su gerokai papilnėjusiomis kišenėmis, nes kol mes dirbsime, maistas ir pastogė mums nekainuos. Po tokios Hanso kalbos mums visiems tas pasiūlymas pasirodė viliojantis, mes išvažiavome iš pagrindinio kelio ir pradėjome sukiotis žvyrkeliais po mažus kaimelius su vynuogynais. Panašu į labirintą, sukuždėjau Hju, šita vieta (o to aš nesakiau) kitomis aplinkybėmis atrodytų šiurpoka ir atgrasi, jei, pavyzdžiui, būčiau viena, o ne su Hju, Stivu ir Džonu. Laimei, nebuvau viena. Aš keliavau su draugais. Hju man buvo kaip brolis. O Stivas man patiko nuo pirmos akimirkos. Džonas su Hansu buvo visai kas kita. Džonas kažkuo panėšėjo į zombį ir man nelabai patiko. Hansas buvo grynas jėgos įsikūnijimas, megalomanas, bet juo galima pasikliauti, bent tuomet taip maniau.

Kai pagaliau atvykome pas Monikos dėdę, paaiškėjo, kad darbas prasidės ne anksčiau kaip po mėnesio. Turbūt jau buvo vidurnaktis, kai Hansas susikvietė mus visus į autobusiuką ir išdėstė situaciją. Naujienos nelabai kokios, pasakė jis, bet turiu vieną pasiūlymą. Neatsiskirkime ir visi drauge keliaukime į Ispaniją skinti apelsinų. Jeigu ten nepasiseks, galėsime prabūti Ispanijoje, nes ten viskas pigu. Atsakėme, kad neturime pinigų ir beveik nebeturime maisto. Jokių šansų pragyventi mėnesį, daugiausia galėjome tikėtis pratempti dar tris dienas. Tuomet Hansas atsakė, kad dėl pinigų nesuktume galvos, jis pasirūpins išlaidomis, kol mes įsidarbinsime. Mainais už ką? – paklausė Džonas, bet Hansas jam neatsakė, kartais jis apsimesdavo, kad nesupranta angliškai. Na, o kitiems tas pasiūlymas pasirodė kaip iš dangaus nukritęs, ir mes išsyk sutikome. Buvo rugpjūčio pradžia, ir nė vienas nesiveržė taip greitai grįžti į Angliją.

Tą naktį apsistojome apleistame Monikos dėdės name (kaimelyje buvo ne daugiau kaip trisdešimt namų, ir Hanso tvirtinimu, daugiau negu pusė jų priklausė dėdei), ir kitą rytą pasukome į pietus. Netoli Perpinjano priėmėme dar vieną keliautoją autostopu. Apkūnoka blondinė Erika iš Paryžiaus po kelias minutes trukusio pokalbio nusprendė dėtis prie mūsų grupės, kitaip tariant, vykti su mumis į Valensiją ir mėnesį ten skinti apelsinus, o paskui vėl grįžti į Rusijono kaimelį ir sykiu skinti vynuoges. Jai, kaip ir mums, baisiai stigo pinigų, tad ir jos

pragyvenimo išlaidos atgulė ant vokiečio pečių. Kai Erika prisijungė prie mūsų, autobusiuke neliko nė vienos laisvos vietos, ir Hansas pareiškė, kad daugiau jokiam keliautojui nebestos.

Visą dieną riedėjome pietų kryptimi. Mūsų grupelė buvo linksma, bet po tokio ilgo važiavimo labiausiai troškome nusimaudyti po dušu, karšto maisto ir devynių ar dešimties valandų nepertraukiamo miego. Tik Hansas vienintelis išliko toks pat energingas kaip dienos pradžioje, be paliovos kalbėjo ir pasakojo, kas nutiko jam arba jo pažįstamiems. Blogiausia vieta autobusiuke buvo keleivio šalia Hanso, ir mes ten sėdėdavome pakaitomis. Kai atėjo mano eilė, mes kalbėjomės apie Berlyną, tame mieste aš gyvenau būdama aštuoniolikos devyniolikos metų. Beje, buvau vienintelė šiek tiek mokėjusi vokiečių kalbą, ir Hansas naudojosi proga kalbėtis su manimi vokiškai. Bet mes kalbėjomės ne apie vokiečių literatūrą, nors ta tema man labiausia patinka, bet apie politiką, kuri man varo nuobodulį.

Kirtus sieną keleivio sėdynę užėmė Stivas, o aš atsisėdau autobusiuko gale, kur miegojo mažasis Udo, ir iš ten klausiausi Hanso tauškalų, kaip jis užsimojęs pakeisti pasaulį. Turbūt tai buvo vienintelis atvejis, kai man padarė tokį blogą įspūdį asmuo, kuris su manimi taip maloniai elgėsi.

Hansas buvo nepakenčiamas, be to – vairavo siaubingai. Mes keletą sykių pasiklydome. Ne vieną valandą malėmės kalnuose, niekaip nepataikydami į kelią, vedantį į Barseloną. Kai galiausiai pavyko pasiekti šį miestą, Hansas atkakliai pareikalavo, kad eitume pasižiūrėti Šv. Šeimos bažnyčios. Buvo vėlu, visi jautėmės išalkę ir visai nedegėme noru apžiūrinėti katedrų, kad ir kokios gražios jos būtų, bet čia vadovavo Hansas, ir po begalės sukiojimųsi po miestą pagaliau privažiavome Šv. Šeimos bažnyčią. Visiems, išskyrus Džoną, abejingą kone visoms meno apraiškoms, ji pasirodė graži, nors mes mieliau būtume užsukę į kokį gerą restoraną užkrimsti. Bet Hansas pareiškė, kad Ispanijoje saugiausia yra valgyti vaisius, ir paliko mus ant suolelio spoksoti į Šv. Šeimos bažnyčią, o jis su Monika ir mažyliu išsiruošė ieškoti vaisių krautuvėlės. Praėjo pusvalandis, jie vis nesirodė, o mes stebėjome rausvą Barselonos saulėlydį, ir Hju tarstelėjo, kad veikiausiai jie paklydo. Erika pasakė, kad tikėtina, jog jie mus paliko. Kaip našlaičius prie bažnyčios, pridūrė ji. Džonas, kuris kalbėjo mažai ir daugiausia tauškė nesąmones, pasakė, kad tikėtina, jog būtent dabar jie kokiam nors gerame restorane valgo šiltą maistą. Mes su Stivu tylėdami mąstėme apie visas tas galimybes ir Džono versija mums labiausiai panėšėjo į tiesą.

Maždaug devintą valandą, kai jau buvome beprarandą viltį, staiga pasirodė autobusiukas. Hansas su Monika išdalijo mums po obuolį, apelsiną ir bananą ir pranešė, kad kalbėjosi su keliais vietiniais ir, jų nuomone, geriausia būtų kol

kas atsisakyti sumanymo keliauti į Valensiją. Jei atmintis manęs neapgauna, jis pasakė, kad užmiestyje yra kempingų. Už padorią kainą mes galėsime išsimaudyti, kelias dienas pailsėti ir pasikaitinti saulutėje. Nereikia nė sakyti, kad visi tam pritarėme ir meldėme kuo skubiau ten važiuoti. Monika, kaip dabar pamenu, net burnos nepravėrė.

Sugaišome dar tris valandas, kol išsikrapštėme iš miesto. Per tą laiką Hansas mums papasakojo, kaip jis atliko karinę tarnybą netoli Liuneburgo esančioje bazėje, kaip nesuvaldė tanko ir už tai vadai jam vos nesurengė karo lauko teismo. Vaikinai, galiu prisiekti, kad vairuoti tanką gerokai sudėtingiau negu autobusiuką, pareiškė jis.

Netrukus išvažiavome iš miesto ir atsidūrėme keturių eilių autostradoje. Kempingai susitelkę šioje vietoje, pasakė Hansas, pastebėję iškart sakykit. Autostrada skendėjo tamsoje, iš abiejų pusių nieko nesimatė, išskyrus fabrikus ir apleistus laukus, o už jų stirksojo labai aukšti, prastai apšviesti pastatai, kurie iš tolo atrodė be laiko aptriušę ir tarsi išmėtyti kur pakliuvo. Netrukus mes įsukome į mišką ir pamatėme pirmąjį kempingą.

Nė vienam nepatiko Hansas, bet jis už viską mokėjo, ir mes toliau važiavome mišku, kol pastebėjome tarp pušų šmėstelint iškabą su vieniša žydra žvaigžde. Nepamenu, kuri buvo valanda, tik žinau, kad buvo labai vėlu, kai Hansas sustojo prie užtvaros, ir visi, netgi mažasis Udo, pabudome. Lyg šešėlis šmėstelėjo kažkoks tipas, kuris leido mums įvažiuoti, paskui Hansas išlipo iš autobusiuko ir nusekė paskui mus įleidusį tipą į kempingo registratūrą. Netrukus jis grįžo ir per vairuotojo langelį mums pasakė, kad kempinge palapinių nenuomoja. Skubiai aptarėme strategiją. Erika, Stivas ir Džonas palapinių neturėjo, tik mudu su Hju. Nutarėme, kad vienoje miegosime mes su Erika, o kitoje – Džonas, Stivas ir Hju. Hansas ir Monika su mažyliu miegos autobusiuke. Paskui Hansas vėl grįžo į registratūrą, pasirašė kažkokius popierius ir vėl sėdo prie vairo. Mus įleidęs tipas sėdo ant mažučio dviračio ir vedė mus vaiduokliškomis gatvėmis, pristatytomis senų kemperių, iki pat kempingo galo. Jautėmės tokie pavargę, kad išsyk kritome miegoti, net neišsimaudę po dušu.

Kitą dieną praleidome paplūdimyje, o sutemus, po vakarienės, nuėjome išgerti į kempingo baro terasą. Kai atėjau, Hju ir Stivas jau kalbėjosi su praėjusią naktį matytu naktiniu sargu. Aš atsisėdau šalia Monikos su Erika ir apsižvalgiau aplinkui. Baras, puikus kempingo atspindys, buvo beveik tuščias. Terasoje iš cementinių grindų augo trys didžiulės pušys, ir kai kuriose vietose jų šaknys buvo iškėlusios cementą tarsi kilimą. Vieną akimirką pagalvojau, ką gi iš tikrųjų aš veikiu šiame bare? Viskas pasirodė kažkaip beprasmiška. Vienu metu, jau vėlai, naktinis sargas ir Stivas pradėjo deklamuoti eilėraščius. Iš kur Stivas pešė tuos

eilėraščius? Paskui prie mūsų prisijungė keli vokiečiai (jie nupirko mums išgerti), ir vienas iš jų puikiai suvaidino Antiną Donaldą. Pamenu, jau kone švintant mačiau, kad Hansas kažko ginčijasi su naktiniu sargu. Hansas kalbėjo ispaniškai ir vis labiau karščiavosi. Kelias minutes juodu stebėjau. Vienu metu atrodė, kad Hansas tuoj apsiverks, o sargas, priešingai, atrodė visiškai ramus, bent jau be saiko nemostagavo rankomis.

Kitą rytą, dar nelabai išsiblaiviusi po vakarykščio, besimaudydama pamačiau naktinį sargą. Be jo paplūdimyje daugiau nieko nebuvo. Jis sėdėjo ant smėlio apsirengęs ir skaitė laikraštį. Išlipusi iš vandens su juo pasisveikinau. Jis linktelėjo galva ir atsakė tuo pačiu. Atrodė labai išblyškęs, susivėlusiais plaukais, lyg būtų ką tik pakirdęs iš miego. Tą vakarą iš neturėjimo ką veikti vėl susirinkome kempingo bare. Džonas pradėjo rinktis dainas iš muzikos automato. Erika su Stivu atsisėdo už atskiro stalelio. Vakarykščiai vokiečiai jau buvo išvykę, ir bare mes buvome vieni. Vėliau atėjo sargas. Maždaug ketvirtą ryto likome tik Hju, sargas ir aš. Paskui Hju pasišalino, o mudu su sargu nuėjome miegoti sykiu. Naktinio sargo būdelė buvo tokia maža, kad jei nesi vaikas arba neūžauga, kojų ištiesti neįmanoma. Pamėginome pasimylėti klūpomis, bet buvo labai nepatogu, vėliau pabandėme sėdėdami ant kėdės. Galiausiai viską nuleidome juokais, nes pasimylėti nepavyko. Jau prašvitus jis palydėjo mane į palapinę ir nuėjo. Paklausiau, kur jis gyvena. Barselonoje, atsakė. Reikėtų mums drauge nešdintis į Barseloną, pasakiau.

Kitą rytą sargas į kempingą atėjo daug anksčiau, nei prasideda jo pamaina, ir mes sykiu nuėjome į paplūdimį, o paskui pėsčiomis pasiekėme Kasteldefelsą.

Sugrįžę prisijungėme prie kompanijos baro terasoje, nors tą vakarą baras užsidarė anksčiau, galbūt net prieš dešimtą. Atrodėme kaip pabėgėliai. Hansas išvažiavo autobusiuku nupirkti duonos, ir Monika paskui visiems padarė sumuštinių su dešra. Alaus buvome nusipirkę dar prieš barą uždarant. Hansas sukvietė mus visus prie savo stalo ir pasakė, kad po dviejų trijų dienų vyksime į Valensiją. Darau dėl grupės viską, ką galiu, pareiškė jis. Šitas kempingas merdėja, pridūrė žiūrėdamas sargui į akis. Tą vakarą muzikos automato nebuvo, tai Hansas su Monika atsinešė savo magnetofoną, ir mes kurį laiką klausėmės jų mėgstamos muzikos. Paskui Hansas su sargu vėl įsivėlė į kažkokią diskusiją. Jie kalbėjosi ispaniškai, bet Hansas retsykiais man išversdavo savo žodžius į vokiečių kalbą pridėdamas komentarų apie sargo pasaulėžiūrą. Tas pokalbis man pasirodė nuobodus, ir aš juos palikau. Šokdama su Hju atsisukau pasižiūrėti į juos, ir Hansas atrodė kaip vakar – vos sulaikė ašaras.

Kaip manai, apie ką jiedu kalba? – paklausė Hju. Turbūt apie kokius niekus, gūžtelėjau pečiais. Tiedu negali vienas kito pakęsti, pareiškė Hju. Bet jie vos

vienas kitą pažįsta, atsakiau, bet vėliau apmąsčiusi jo žodžius nusprendžiau, kad Hju buvo teisus.

Kitą rytą sargas atėjo pas mane dar prieš devynias ir iš Kasteldefelso mes nuvažiavome traukiniu į Sitgesą. Tame mieste praleidome visą dieną. Paplūdimyje užkandžiaudama sumuštiniu su sūriu aš pasakiau, jog praėjusiais metais parašiau laišką Gremui Grinui[221]. Sargas atrodė nustebęs. Kodėl Gremui Grinui? – pasidomėjo. Man jis patinka, atsakiau. Niekada nebūčiau pamanęs, tarė jis, man dar reikia daug mokytis. Ar tu nemėgsti Gremo Grino? – paklausiau. Nedaug jo knygų esu perskaitęs. O ką tu jam parašei? Papasakojau apie gyvenimą Oksforde. Nesu daug skaitęs romanų bei apysakų, tarė sargas, užtai skaitau daug poezijos. Paskui jis pasidomėjo, ar Gremas Grinas man atrašė. Taip, sakau, jis parašė trumpą, bet labai malonų laišką. Štai čia, Sitgese, gyvena vienas rašytojas, mano kraštietis, kurį kartą aplankiau. Koks rašytojas? – pasidomėjau, nors beveik galėjau ir neklausti, nes jokių Lotynų Amerikos rašytojų nesu skaičiusi. Sargas pasakė pavardę, kurią tuoj pat pamiršau, paskui pridūrė, kad rašytojas irgi elgėsi su juo labai maloniai, kaip Gremas Grinas. O kodėl tu pas jį nuėjai? – paklausiau. Nežinau, atsakė sargas. Nesumojau, ką jam pasakyti, todėl nepratariau nė žodžio. Tai tu visą laiką pratylėjai? Aš atėjau ne vienas, su draugu, ir kalbėjo jis, atsakė sargas. Tai tu savo kraštiečiui rašytojui taip nieko ir nepasakei, neuždavei jokio klausimo? Ne, žmogus atrodė prislėgtas, be to – pasiligojęs, ir aš nenorėjau jo varginti. Negaliu patikėti, kad tu jo nieko nepaklausei. Jis man uždavė vieną klausimą, tarė sargas, smalsiai žiūrėdamas į mane. Kokį klausimą? – susidomėjau. Jis paklausė, ar mačiau filmą, pastatytą Meksikoje pagal jo romaną. O tu jį matei? Na, žinoma. Sutapo, kad aš jį mačiau ir jis man patiko, bet esmė ta, kad nebuvau skaitęs knygos, todėl nežinojau, kiek filmas atspindėjo tekstą, paaiškino sargas. Ir ką tu jam pasakei? Nutylėjau, kad nesu skaitęs jo romano. Bet kad filmą matei – pasakei? O kaip tu manai? – paklausė sargas. Tada aš įsivaizdavau jį sėdintį priešais rašytoją su Gremo Grino veidu ir pagalvojau, kad jis visą laiką pratylėjo. Tu jam nepasakei, nusprendžiau. Pasakiau, paprieštaravo sargas.

Po dviejų dienų susirinkome palapines ir išvykome į Valensiją. Atsisveikindama su sargu maniau, kad matau jį paskutinį kartą. Kelionės metu sėdėdama šalia Hanso paklausiau, ko jiedu su sargu kivirčijosi. Tau jis nepatiko, kodėl? Hansas kurį laiką tylėjo, kas jam nebūdinga, matyt, svarstė, ką man atsakyti. Paskui tiesiog pasakė, kad nežino.

Valensijoje, sukiodamiesi iš vieno kaimelio į kitą, prabuvome savaitę, miegodavome autobusiuke ir ieškojome darbo apelsinų plantacijose, bet nieko nepešėme. Mažasis Udo susirgo, ir jį teko vežti į ligoninę. Jam tebuvo peršalimas ir

221 Graham Green (1904–1991) – anglų rašytojas, dramaturgas, literatūros kritikas.

nuo mūsų gyvenimo sąlygų šiek tiek pakilo temperatūra. Dėl to Monikos nuotaika pabjuro ir ji pirmąsyk supyko ant Hanso. Vieną vakarą užsiminėme, kad mums reikėtų atsisveikinti su tuo autobusiuku, o Hansas su savo šeima tegu sau keliauja toliau, bet pastarasis paprieštaravo, kad vieni mes negalime keliauti, ir visi supratome, kad jo tiesa. Kaip visada – didžiausia bėda buvo pinigai.

Kai grįžome į Kasteldefelsą, lietus pylė kaip iš kibiro, kempingas plaukte plaukė. Buvo vidurnaktis. Atpažinęs autobusiuką sargas išėjo mūsų pasitikti. Aš sėdėjau ant galinės sėdynės ir mačiau, kaip jis žvalgėsi ieškodamas manęs, o paskui Hanso paklausė, kur Meri. Pasakė, kad jeigu leis mums statytis palapines, veikiai mus apsems vanduo, todėl nuvedė mus į kažkokią pusiau medinę, pusiau plytinę trobelę kitame kempingo pakraštyje, joje buvo maždaug aštuoni kambariai, kur mes ir apsinakvojome. Hansas su Monika iš taupumo išvažiavo autobusiuku į paplūdimį. Trobelėje nebuvo elektros, ir sargas nuėjo paieškoti žvakių kažkokioje į sandėlį panašioje kamaroje. Žvakių jis taip ir nerado, teko pasišviesti žiebtuvėliais. Kitą rytą sargas atėjo pas mus su kokių penkiasdešimties metų vyriškiu garbanotais plaukais ir pasakė, kad jis – kempingo savininkas ir kad savaitę leidžia mums čia pagyventi nemokamai.

Popiet pasirodė autobusiukas, jį vairavo Monika, ant galinės sėdynės buvo įtaisytas Udo. Pasakėme, kad viską puikiai susitvarkėme, ir pakvietėme juos prisijungti prie mūsų, bet Monika pranešė, kad Hansas telefonu kalbėjosi su jos dėde iš pietinės Prancūzijos ir būtų geriau, jeigu mes nedelsdami vyktume tenai. Paklausėme, kur šiuo metu yra Hansas, ji atsakė, kad išvyko į Barseloną tvarkyti kažkokių reikalų.

Kempinge mes praleidome dar vieną naktį. Kitą rytą atvažiavęs Hansas pranešė, kad viskas išsisprendė ir iki vynuogių skynimo galėsime pabūti viename iš namų, priklausančių Monikos dėdei, kaitintis saulėje ir ilsėtis. Paskui pasivadino į šalį Hju, Stivą bei mane ir pareiškė, kad nenori Džono mūsų grupėje. Tas tipas – iškrypėlis, tarė jis. Mano didelei nuostabai, Hju su Stivu jam pritarė. Aš atsakiau, kad man visai tas pats, ar Džonas bus su mumis, ar ne. Bet kas jam tai pasakys? Pasakysime jam tai visi drauge, kaip ir priklauso. Man tai pasirodė pasibaisėtina ir aš atsisakiau dalyvauti toje akcijoje. Ketinau kelias dienas su sargu pasisvečiuoti Barselonoje ir prisijungti prie jų po savaitės.

Hansas neprieštaravo, bet prieš išvykstant perspėjo mane, kad būčiau ypač atsargi. Tas tipas – pavojingas paukštis, pasakė. Kas – sargas? Kuria prasme? Visomis prasmėmis, atsakė. Kitą rytą aš išvykau į Barseloną. Sargas gyveno neapsakomai erdviame bute Gran Vijoje sykiu su motina ir jos draugu, kuris buvo dvidešimt vieneriais metais už ją jaunesnis. Apgyvendinti buvo tik buto kraštiniai kambariai. Viename su langais į vidinius kiemus gyveno motina su savo

meilužiu, o sargas kitame – su balkonu į Gran Viją. Viduryje buvo mažiausiai šeši negyvenami kambariai, kuriuose tarp dulkių ir voratinklių galima buvo rasti buvusių gyventojų pėdsakų. Viename iš šių kambarių dvi naktis praleido Džonas. Naktinis sargas manęs paklausė, kodėl Džonas pasiliko, kodėl neišvyko su kitais, o kai jam pasakiau priežastį, susimąstė ir kitą dieną parsivedė jį į namus.

Paskui Džonas traukiniu išvyko į Angliją, sargas pradėjo dirbti tik savaitgaliais, ir visas laikas buvo mūsų nuožiūroje. Tai buvo malonios dienos. Keldavomės vėlai, pusryčiaudavome gretimose kavinukėse, aš gerdavau arbatą, sargas – kavą su šlakeliu brendžio, o paskui klaidžiodavome po miestą tol, kol nuovargis nepargindavo namo. Savaime aišku, kai kada pasitaikydavo ir nepatogumų. Visų pirma, man nepatiko, kad sargas leidžia dėl manęs pinigus. Vieną popietę mes užsukome į knygyną ir aš paprašiau jį išsirinkti knygą. Tai buvo vienintelė mano dovana jam. Jis išsirinko ispanų poeto antologiją, dar ir dabar prisimenu jo pavardę – De Oris[222].

Po dešimties dienų aš išvykau iš Barselonos. Sargas palydėjo mane į stotį. Užrašiau jam Londono ir kaimelio Rusijone, kuriame dirbsiu, adresą, jeigu kartais sumanytų mane aplankyti. Tačiau kai atsisveikinome, aš buvau beveik tikra, kad daugiau jo nebepamatysiu.

Kelionė traukiniu buvo visai maloni, nes po ilgo laiko likau viena. Jaučiausi susitaikiusi su savimi. Turėjau laiko pamąstyti apie savo gyvenimą, sumanymus, ko aš noriu ir ko nenoriu. Galima sakyti, akimirksniu suvokiau, kad vienatvė manęs jau nebeslegia. Perpinjane įlipau į autobusą, kuris atvežė mane iki kryžkelės, o iš ten pėstute pasiekiau Planezė kaimelį, kur manęs turėjo laukti kelionės draugai. Atvykau šiek tiek prieš saulės laidą, ir sodri vynuogynų žaluma aplinkinėse kalvelėse dar labiau pakėlė man ūpą, visgi Planezė mane pasitiko ne itin linksmi draugų veidai. Vakare Hju nušvietė, kas čia dėjosi, kol manęs nebuvo. Hansas dėl neaiškių priežasčių susiriejo su Erika, ir nuo to laiko jiedu nesikalba. Prieš kelias dienas Stivas su Erika kalbėjo apie išvykimą, bet paskui Stivas irgi susikivirčijo su Erika, ir pabėgimo planai nugrimzdo į užmarštį. Maža to, mažasis Udo vėl sunegalavo, ir dėl to Monika su Hansu jau vos nesusimušė. Anot Hju, Monika norėjo vežti vaiką į Perpinjano ligoninę, bet Hansas pasipriešino, atkirtęs, kad ligoninės ne gydo, o tik sukelia ligas. Kitą rytą Monikos akys buvo patinusios, nežinia, ar nuo praverktos nakties, ar nuo Hanso antausių. Tačiau mažasis Udo pasveiko tik dėl žolelių arbatų, kuriomis jį girdė tėvas. O dėl paties Hju, didžiąją laiko dalį jis buvo girtas, nes vyno čia buvo veltui ir į valias.

Tą patį vakarą per vakarienę draugų elgesyje nepastebėjau jokių pavojaus ar įtampos ženklų. Kitą rytą, tarsi tik manęs būtų laukta, prasidėjo vynuogių

222 Carlos Edmundo de Ory (1923–2010) – ispanų poetas avangardistas.

skynimas. Dauguma skynėme kekes, Hansas su Hju nešiojo krepšius, o Monika vairavo furgonėlį, kuriuo vežiojo vynuoges į gretimo kaimo kooperatyvą. Be Hanso grupės, su mumis dar dirbo trys ispanai ir dvi jaunos prancūzės, su kuriomis netrukus susidraugavau.

Darbas buvo varginantis, ir galbūt vienintelis privalumas buvo tas, kad po darbo dienos niekas jau nebeturėdavo ūpo su kuo nors kivirčytis. Kad ir kaip ten būtų, priežasčių susikirsti netrūko. Vieną popietę mes su Hju ir Stivu Hansui pasakėme, kad reikėtų dar bent dviejų darbininkų. Hansas neprieštaravo, bet pareiškė, kad tai neįmanoma. Kai jo paklausėme kodėl, jis atsakė, kad yra susitarimas su Monikos dėde, jog vynuoges skins ne daugiau kaip vienuolika darbininkų.

Pavakare po darbo dažniausiai eidavome maudytis į upę. Vanduo buvo šaltas, bet upė pakankamai gili, joje buvo galima nardyti, plaukioti ir taip sušilti. Paskui išsitrinkdavome plaukus ir grįždavome namo vakarieniauti. Trys ispanai buvo apsistoję kitame name ir gyveno atskirą gyvenimą, nors kartais mes juos pasikviesdavome bendrai vakarienei. Jaunosios prancūzės gyveno gretimame kaime (kuriame buvo tas kooperatyvas) ir kiekvieną pavakarę motociklu grįždavo namo. Viena buvo vardu Mari Žozetė, o kita – Mari Frans.

Vieną vakarą mes išgėrėme daugiau nei derėjo, ir Hansas mums papasakojo gyvenęs danų komunoje, tai buvo didžiausia ir geriausiai organizuota komuna pasaulyje. Net nežinau, kiek laiko jis kalbėjo, kartais įsikarščiavęs jis trankydavo kumščiu į stalą arba pašokdavo iš vietos, o mes sėdėdami stebėjome, kaip jis auga, didėja lyg koks milžinas, su kuriuo mes dėl jo kilnumo ir dėl pinigų trūkumo buvome susaistyti. Kitą naktį, kai visi miegojo, išgirdau jį kalbantis su Monika. Jiedu su Monika gyveno kambarėlyje kaip tik virš manęs ir veikiausiai tąnakt buvo palikę atdarą langą. Žodžiu, aš išgirdau juos kalbantis. Jie kalbėjo prancūziškai, ir Hansas vis kartojo, kad negalima to išvengti, o Monika tvirtino, kad galima, tik reikia pasistengti. Daugiau nebesupratau, ką jie kalbėjo.

Vieną pavakarę, kai jau buvome bebaigią savo darbą, Planezė pasirodė naktinis sargas ir aš nudžiugusi pasakiau, kad jį myliu ir kad būtų atsargus. Net nežinau, kodėl taip pasakiau, bet kai pamačiau jį einantį centrine kaimelio gatve, mane apėmė jausmas, kad mūsų visų neabejotinai tyko rimtas pavojus.

Mano nuostabai, jis irgi pasakė, kad mane myli ir norėtų su manimi gyventi. Jis atrodė laimingas, tiesa, nuvargęs, nes kaimelį pasiekė autostopu išmaišęs visą regioną, bet patenkintas. Pamenu, kaip tą pavakarę mes visi, išskyrus Hansą ir Moniką, nuėjome maudytis prie upės, ir kai nusirengę pūkštelėjome į vandenį, sargas liko sėdėti ant kranto su visais drabužiais, beje, *pernelyg daug* apsirengęs, tarsi nepaisant tvyrančios kaitros jam būtų šalta. Paskui kai kas atsitiko, ir

tikriausiai tai neturi jokios reikšmės, bet tuomet aš pastebėjau kažkokį Dievo arba atsitiktinumo pirštą. Mums besimaudant tiltu atėjo trys sezoniniai darbininkai ir pradėjo spoksoti į mus su Erika, o tai truko gana ilgai, du buvo vyresnio amžiaus ir vienas paauglys, galbūt senelis, tėvas ir sūnus, jie vilkėjo labai nudėvėtais darbiniais drabužiais. Galiausiai vienas iš jų kažką pasakė ispaniškai, o sargas jam atsakė, aš mačiau darbininkų veidus, žvelgiančius žemyn, ir sargo veidą, žiūrintį aukštyn (į skaisčiai žydrą dangų), po pirmųjų žodžių sekė kiti, jie kalbėjosi – darbininkai ir sargas. Iš pradžių atrodė, kad tai klausimai ir atsakymai, o paskui – kad jie kalba kažkokias banalybes, paprasčiausias pašnekesys tarp trijų žmonių ant tilto ir prašalaičio apačioje, ir visa tai tuo metu, kai mes su Stivu, Erika ir Hju kaip gulbės arba antys nardėme ir plaukiojome iš vieno krašto į kitą, iš pradžių į tą pašnekesį ispanų kalba nekreipėme dėmesio, bet iš dalies mes, ir visų pirma mudvi su Erika, tapome jų stebėjimo ir laukimo objektais. Tačiau darbininkai pasišalino (nesulaukę, kada mes išlipsime iš vandens), pasakė *adiós*, tą ispanišką žodį, žinoma, aš suprantu, sargas irgi atsisveikino, ir tuo viskas baigėsi.

Vakarienės metu visi nusigėrė. Aš irgi padauginau, bet ne tiek kaip kiti. Pamenu, kaip Hju rėkavo: o, Dionisai, Dionisai. Pamenu, kaip Erika, kuri sėdėjo šalia manęs už ilgo stalo, suėmusi mane už smakro pabučiavo į lūpas.

Buvau tikra, kad bręsta kažkas negero.

Pasiūliau sargui eiti miegoti. Bet jis nekreipė į mane dėmesio. Savo siaubinga anglų kalba, podraug su prancūziškais žodžiais, malė kažką apie Rusijone pradingusį draugą. Labai geras būdas ieškoti dingusio draugo, ypač išgėrinėjant su svetimais, nusišaipė Hju. Jūs nesat svetimi, atsakė sargas. Paskui mes visi – Hju, Erika ir Stivas – užtraukėme dainą, jei gerai pamenu, ji buvo „Rolling Stones“. Netrukus pasirodė du ispanai, kurie dirbo su mumis, net nežinau, ar juos kas nors kvietė. O manęs neapleido mintis, kad tuoj nutiks kažkas negero, tikrai kažkas nutiks, bet nežinojau kas ir ką daryti, kad to išvengtume, nebent išsivesti sargą į savo kambarį, mylėtis su juo ir priversti miegoti.

Paskui iš savo kambario išlindo Hansas (jiedu su Monika pasišalino anksti, išsyk po vakarienės) ir paprašė, kad taip netriukšmautume. Pamenu, kad tai kartojosi keletą kartų. Hansas atidarydavo duris, nužvelgdavo mus po vieną ir sakydavo, kad jau vėlu, kad nekeltume tokio triukšmo ir leistume jam miegoti, nes rytojaus dieną reikės sunkiai dirbti. Pamenu tik, kad nė vienas į jį nekreipė dėmesio, jį pamatę visi sakydavo, jo, gerai, Hansai, mes būsime tylūs, bet vos tik durys užsidarydavo, vėl pasipildavo juokas ir šūkaliojimai. Tuomet Hansas atidarė duris, savo nuogybę prisidengęs vien baltomis trumpikėmis, ilgi plaukai buvo susitaršę, ir pasakė, kad vieną kartą tai turi baigtis ir kad mums visiems kuo greičiau reikia skirstytis.

Tada sargas atsistojęs tarė: klausyk, Hansai, gana to cirko, ar kažkaip panašiai. Pamenu, kad Hju su Stivu nusijuokė, nežinau, ar iš Hanso veido išraiškos tai išgirdus, ar iš prasta anglų kalba ištartos frazės. Apstulbęs Hansas akimirkai sustingo, o po to užriaumojo: kaip tu drįsti? – tik tiek, ir puolė ant sargo, juos skyrė vos keletas metrų, ir visi turėjome progą tai stebėti visu gražumu, su smulkmenomis, kaip pusnuogis galiūnas tarsi trumpų distancijų bėgikas pasileido per kambarį prie vargšo mano draugo. Tačiau nutiko tai, ko niekas nesitikėjo. Sargas net nekrustelėjo iš vietos, jis išliko ramus, kai ta mėsos masė yrėsi per kambarį, pasirengusi su juo susiremti, ir kai beliko keli centimetrai, mano draugo dešinėje rankoje atsirado peilis (liaunoje dešinėje sargo rankoje, kuri visai nepanėšėjo į vynuogių rinkėjo ranką), ir kai peilis atsidūrė po Hanso smakru, vos liesdamas vešlią barzdą, tas iš netikėtumo sustojo ir vokiškai paklausė: kas čia dabar? gal juokauji? Erika suriko, ir iš už durų, kur miegojo Monika su Udo, pro tarpelį kyštelėjo Monikos galva, tik vos vos, galbūt moteris buvo nuoga ir nedrįso įeiti. Tuomet sargas žengė prie įsikarščiavusio Hanso, ir aš aiškiai pamačiau peilį, nes buvau tik per metrą nuo jo, mačiau, kaip peilis pradingo barzdoje, kaip Hansas loštelėjęs žengė žingsnį atgal, ir jie pajudėjo tik per tris, galbūt per du žingsnius, nors man atrodė, kad nubėgo iki durų, kur slėpėsi Monika, o paskui sustojo, ir sargas nuleidęs peilį pažvelgė Hansui į akis ir nusisuko. Anot Hju, tai buvo tinkamas momentas Hansui pulti ant sargo ir jį pargriauti, bet Hansas stovėjo kaip įbestas, net nepastebėjo prie jo priėjusio Stivo, kuris padavė stiklą vyno, nors išgėrė jį vienu mauku.

Tada sargas atsisuko ir metė Hansui įžeidimą. Ei tu, naci, iškošė jis, ką norėjai man padaryti, naci? Hansas pasižiūrėjo į jį ir, kažką sumurmėjęs, sugniaužė kumščius. Tada mes visi pamanėme, kad jis iš tiesų puls sargą, kad šįsyk niekas jo nesustabdys, bet jis susivaldė. Monika jam kažką pasakė, Hansas atsisukęs kažką jai atsakė, Hju priėjęs prie sargo nutempė jį prie kėdės, pasodino ir turbūt pasiūlė dar vyno.

Vėliau pamenu tik tiek, kad visi išėjome pasivaikščioti Planezė gatvėmis ir ieškoti mėnesienos. Pažvelgėme į dangų: mėnulį slėpė dideli juodi debesys. Tačiau vėjas stūmė debesis į rytus, ir mėnulis tai pasirodydavo iš už jų (mes pradėdavome klykti), tai vėl pasislėpdavo. Vieną akimirką man pasirodė, kad esame vaiduokliai. Sargo prašiau: grįžkim namo, aš jaučiuosi pavargusi, noriu miego, bet jis nekreipė į mane dėmesio.

Jis svaičiojo apie kažkokį pradingusį žmogų ir laidė juokelius, kurių niekas nesuprato. Kai praėjome paskutines kaimo trobas, pamaniau, kad man metas grįžti, kitaip rytoj nepajėgsiu atsikelti. Aš priėjau prie sargo ir pabučiavau jį. Tai buvo labos nakties bučinys.

Kai grįžau, visos šviesos buvo užgesintos, name karaliavo mirtina tyla. Priėjau prie lango ir jį atvėriau. Aplinkui nieko nesigirdėjo. Paskui užlipau į savo kambarį, nusirengiau ir įsirangiau į lovą.

Kai pabudau, sargas miegojo šalimais. Tarusi sudie išėjau į darbą su visais kitais. Jis nieko neatsakė, atrodė kaip negyvas. Kambaryje sklandė vėmalų dvokas. Kai grįžome vidurdienį, sargas jau buvo išvykęs. Ant savo lovos radau raštelį, kuriame jis atsiprašinėjo už vakarykštį elgesį ir kvietė aplankyti jį Barselonoje kada tik panorėsiu ir kad jis manęs lauks.

Tą patį rytą Hju man papasakojo, kas nutiko praėjusią naktį. Anot Hju, kai aš išėjau, sargas tarsi proto neteko. Jie buvo netoli upės, kai sargas pasakė, jog iš kito upės kranto jį kažkas šaukia. Kad ir kiek Hju įtikinėjo, kad ten nieko nėra ir vienintelis vos girdimas garsas – vandens šniokštimas, sargas atkakliai laikėsi savo – kad apačioje, kitame upės krante, jo laukia kažkoks žmogus. Pamaniau, kad tai pokštas, pasakojo Hju, ir nepastebėjau, kaip jis aklinoje tamsoje pasileido bėgti nuo kalvos žemyn ten link, kur jo įsivaizdavimu buvo upė, bėgti visiškai aklai, per gervuogių krūmus ir šabakštynus. Hju pasakojo, kad, be jo, buvo likę tik tiedu į vakarėlį atėję ispanai. Jie visi trys pasileido sargui iš paskos, bet bėgo lėčiau, nes buvo tamsu nors į akį durk, o kalva tokia stati, kad bet koks kluptelėjimas galėjo baigtis kaulų lūžiais, ir jie beregint pametė sargą iš akių.

Hju sako pamanęs, kad sargas norėjo šokti į upę. Bet veikiausia pataikė ant akmens, kurių upėje buvo gausu, užkliuvo už kokio kelmo arba įsipainiojo brūzgynuose. Bet atbėgęs rado jį sėdintį ant žolės ir laukiantį jų. O tada nutiko labai keistas dalykas, pasakojo Hju: kai priėjau prie jo, sargas žaibiškai atsisuko, ir aš akimirksniu pasijutau gulįs ant žemės, sargas – virš manęs, o jo rankos gniaužė man gerklę. Pasak Hju, viskas įvyko taip greit, kad jis net nespėjo išsigąsti, bet sargas iš tikrųjų jį smaugė, o tiedu ispanai kažkur atsiliko ir jo nei girdėjo, nei matė, juolab kad sargo rankos buvo sugniaužusios jo gerklę (tos rankos taip skyrėsi nuo mudviejų su Hju sudiržusių nuo darbo rankų), jis negalėjo išspausti nė garso, nepajėgė net pagalbos pasikviesti, žodžiu, jautėsi kaip nebylys.

Jis galėjo mane pribaigti, pasakė Hju, bet sargas staiga susivokė ką darąs ir atsiprašė. Hju matė jo veidą (ir vėl nušvito mėnesiena) ir, jo žodžiais tariant, jis buvo paplūdęs ašaromis. Paskui Hju pasakojime buvo keisčiausia dalis: kai sargas jį paleido ir atsiprašė, Hju irgi prapliupo raudoti, anot jo, staiga prisiminęs tą škotę merginą, kuri jį paliko, paskui – kad išskyrus tėvus Anglijoje jo niekas nelaukia, ir staiga suvokė kažką tokio, ko nesugebėjo man paaiškinti arba paaiškino nevykusiai.

Paskui atėjo tiedu ispanai, jie rūkė suktinę ir paklausė, ko jiedu verkia, Hju su sargu pradėjo juoktis, ir tada ispanai, tik pamanyk, kokie sveikai išmintingi

vaikinai, pasakė Hju, viską suprato be žodžių ir pasidalijo su jais suktine, o paskui visi keturi grįžo namo.

O kaip tu dabar jautiesi? – paklausiau Hju. Jaučiuosi puikiai, atsakė šis, laukiu, kol baigsime skinti vynuoges, kad greičiau grįžtume namo. O ką manai apie sargą? – pasidomėjau. Nežinau, gūžtelėjo pečiais Hju, čia tavo reikalas, čia tau reikėtų apie jį galvoti.

Po savaitės darbas baigėsi, ir aš grįžau su Hju į Angliją. Iš pradžių dar norėjau užsukti į Barseloną, bet kai vynuogių skynimas baigėsi, jaučiausi tokia išsekusi ir pasiligojusi, kad nusprendžiau geriau grįžti į Londoną pas tėvus ir galbūt apsilankyti pas gydytoją. Pas tėvus prabuvau dvi savaites, dvi tuščias savaites nesusitikau nė su vienu draugu. Gydytojas pasakė, kad esu „fiziškai išsekusi", prirašė vitaminų ir davė siuntimą pas okulistą. Okulistas pasakė, kad man reikalingi akiniai. Netrukus aš išvykau į Oksfordą, į Kauli Roudą 25, iš ten parašiau sargui keletą laiškų. Aprašiau viską, kaip jaučiuosi, ką man sakė gydytojas ir kad dabar nešioju akinius, kad, vos sukrapščiusi pinigų, atvažiuosiu pas jį į Barseloną, ir kad jį myliu. Per santykinai trumpą laiką turbūt išsiunčiau kokius šešis ar septynis laiškus. Atsakymo nesulaukiau. Paskui prasidėjo paskaitos, aš susipažinau su kitu žmogumi ir daugiau apie jį nebegalvojau.

Alenas Lebertas, baras „Pas Raulį", Por Vandras, Prancūzija, 1978-ųjų gruodis. Tomis dienomis aš gyvenau lyg dalyvaučiau pasipriešinimo judėjime. Turėjau savo olą ir Raulio bare skaitydavau „Libération". Aš nebuvau vienišas. Tokių buvo ir daugiau, ir mes beveik niekada nenuobodžiaudavome. Vakarais kalbėdavomės apie politiką ir žaisdavome biliardą. Arba prisimindavome neseniai pasibaigusį turistinį sezoną. Apšnekėdavome kitų krečiamas kvailystes ir kaip „išsidurdavome" patys, ir tada raitydavomės iš juoko Raulio baro terasoje stebėdami burlaivius arba žvaigždes, tas ryškias žvaigždes, kurios skelbė artinantis blogus orus, sunkaus darbo ir šalčio mėnesius. Paskui visi įkaušę skirstydavomės kas sau arba poromis. Aš kulniuodavau į savo urvą priemiestyje, prie El Borado uolų – nenumanau, kodėl jos taip vadinamos, ir niekad nesidomėjau. Pastaruoju metu pastebiu tendenciją priimti daiktus tokius, kokie jie yra. Kaip jau sakiau, kasnakt į savo olą parsirasdavau pėsčiomis, koja už kojos, lyg miegodamas, parėjęs užsidegdavau žvakę, kad nepasiklysčiau, nes El Borade yra bent dešimt olų, pusė jų buvo užimtos, bet aš nė sykio nepasiklydau. Paskui įsiropšdavau į savo kanadietišką „Impetuous Extraprotector" miegmaišį ir pradėdavau mąstyti apie gyvenimą, apie dalykus, kurie nutinka tiesiai po nosimi, kuriuos kartais supranti, bet dažniausiai – nesupranti, tada tos mintys mane nuvesdavo

prie kitų, paskui – prie dar kitų, o tada nepastebimai ir užmigdavau, skraidydavau ir šliaužiodavau, visko būdavo.

Rytais El Boradas panėšėdavo į miegamąjį rajoną. Ypač vasarą. Visi urvai būdavo užimti, kai kuriuose glaudėsi net po keturias galvas, maždaug apie dešimtą valandą visi pradėdavo lįsti lauk, sveikintis, labas rytas, Žiuljeta, labas rytas Pjerai, o jei tūnodavai savo oloje susivyniojęs į miegmaišį, girdėdavai, kaip jie šlovina jūrą, šviesą, o paskui – garsą, kuris panėšėjo į virdulių šnypštimą, sakytum, kažkas kaičia vandenį ant lauko viryklės, taip pat spragsinčių žiebtuvėlių garsus ir suglamžytą cigarečių „Gauloises" pakelį, siunčiamą per rankas, taip pat garsus „ach" ir „och" beigi „o lia lia", na ir, žinoma, niekada netrūko kvailių, tauškiančių apie orą. Nors dažniausia visa tai nustelbdavo jūros ošimas ir į El Borado uolas dūžtančios bangos. Ilgainiui, vasarai baigiantis, olos ištuštėdavo, užimtos likdavo tik penkios, paskui trys: Pirato, Mahmudo ir mano. Tuomet jau mudu su Piratu buvome susiradę darbą laive „Isobel", šeimininkas liepė susikrauti kuprines ir su visam apsigyventi įgulos kajutėje. Tas pasiūlymas buvo mielai priimtas, tačiau delsėme jį įgyvendinti praktiškai, nes savo olose buvome patys sau šeimininkai ir turėjome pakankamai erdvės, o nakvynė laivo apačioje panėšėjo į miegą karste, kai mudu su Piratu buvome pratę miegoti gryname ore.

Rugsėjo viduryje pradėjome plaukioti į Liūtų įlanką, kartais mums sekdavosi pusėtinai, kartais – apskritai blogai, o kalbant apie užmokestį tai reiškė, kad paprastomis dienomis, jei sekdavosi, galėjome bent susimokėti už maistą ir gėrimus, o blogomis dienomis Raulis sukandęs dantis turėdavo mus maitinti ir girdyti skolon. Mums taip žiauriai nesisekė, jog vieną naktį audringoje jūroje kapitonas pareiškė, kad galbūt Piratas prišaukia nelaimes. Jis tai pasakė paprastai, tarsi kalbėtų apie lietų arba apie alkį. Į tai žvejai jam atsakė, kad jeigu taip yra, tai kodėl mums jo tuoj pat neišmetus už borto? Uoste pasakysime, kad jis pats iškrito, nes buvo girtas kaip kiaulė. Pusiau juokais, pusiau rimtai mes kokią valandą apie tai plepėjome. Laimei, Piratas buvo toks girtas, kad net negirdėjo, ką mes kalbame. Tomis dienomis į mano olą buvo užsukę šunsnukiai iš žandarmerijos, virš mano galvos kabėjo sena byla, kai viename kaime netoli Albi apsivogiau parduotuvėje. Tai nutiko prieš dvejus metus, iš viso pavogiau duonos kepaliuką, sūrio ir skardinę tunų. Tačiau teisėsaugos rankos ilgos. Kiekvieną vakarą aš su draugais prisigerdavau Raulio bare. Koneveikiau policiją (nors už gretimo stalo sėdėdavo žandaras, kurį pažinojau iš matymo, ir gurkšnodavo pastisą), visuomenę, teisinę sistemą, kuri nepalieka žmogaus ramybėje, ir balsu skaitydavau žurnalą „Hard Times". Už mano stalo sėdėdavo žvejai profesionalai ir mėgėjai, jaunuoliai iš miesto kaip aš, žodžiu, vasarą Por Vandrą užgriūvanti fauna, kuri užstrigdavo iki naujo paskyrimo. Vieną vakarą mergina vardu Margarita, su kuria aš svajojau

permiegoti, pradėjo deklamuoti Roberto Desnoso eilėraštį. Aš nežinojau, kas jis per velnias, bet kiti, kurie sėdėjo už mano stalo, jį žinojo, o ir eilėraštis buvo geras, virpino širdį. Terasoje mes buvome vieni, gatvėje net aptriušusios katės nesimatė, spindėjo tik kaimelio namų šviesos, mes girdėjome tik savo pačių balsus, tolimą automobilių, kurių vienas kitas pravažiuodavo gatve į stotį, burzgimą ir mes buvome vieni, bent jau taip mums atrodė, nes niekas nepastebėjo (bent jau aš nemačiau), kad atokiau sėdėjo dar vienas tipas. Kai Margarita perskaitė Desnoso eilėraštį, per stojusią tylą, kuri atsiranda išgirdus kažką išties gražaus ir kuri priklausomai nuo skonio trunka arba kelias minutes, arba visą gyvenimą, nes šioje negailestingoje ir nelaisvoje žemėje visko pasitaiko, tas atokiai terasoje lindėjęs tipas priėjo prie Margaritos ir paprašė paskaityti dar vieną eilėraštį. Paskui pasiprašė leidimo prisėsti prie mūsų stalo, aišku, mes leidome, jokių problemų. Tada jis nuėjo atsinešti savo kavos puodelio, paskui išniro iš tamsos (nes Raulis siaubingai taupo elektrą), prisėdo prie mūsų, tuomet sykiu gėrėme vyną, keletą kartų vaišino ir jis, nors iš pažiūros neatrodė, kad būtų aptekęs pinigais, o mūsų grupelė buvo visiškoj duobėj, tai ir neatsisakėme, ką padarysi.

Maždaug ketvirtą valandą ryto visi atsisveikinome. Mudu su Piratu patraukėme El Borado kryptimi. Iš pradžių iki pat Por Vandro ribos ėjome greitu žingsniu, o paskui, kai kelio jau negalėjai vadinti keliu, nes liko tik takelis, vinguriuojantis tarp uolų, sulėtinome tempą, nes, kad ir kokie nusitašę mes buvome, abiem buvo aišku, kad toje tamsoje, kai apačioje šėlioja jūra, lemtingas gali būti ir vienas neatsargus žingsnis. Vakarais einant juo netrūksta įvairiausių garsų, bet ten, kur mes ėjome, buvo neįprastai tylu, girdėjosi tik mūsų žingsniai ir kaip tingiai uolas skalauja bangos. Bet netrukus pasigirdo kitokie garsai, ir kažkodėl pamaniau, kad mus kažkas seka. Stabtelėjęs atsisukau ir pažvelgiau į tamsą, bet nieko nepamačiau. Piratas irgi sustojo per kelis metrus priekyje ir įtariai klausėsi. Nepratardami nė žodžio sustojome ir laukėme. Iš kažkur toli atsklido prislopintas automobilio gausmas ir juokas, tarsi vairuotojui būtų pasimaišęs protas. Bet tų žingsnių garso iš paskos daugiau neišgirdome. Šmėkla, ne kitaip – išgirdau sakant Piratą, ir abu patraukėme toliau. Tuomet olose gyvenome tik mudu su Piratu, nes Mahmudą išsikvietė jo pusbrolis ar dėdė padėti skinti vynuogių Monpeljė. Prieš miegą mudu su Piratu žvelgdami į jūrą supešėme po cigaretę. Paskui palinkėję vienas kitam labos nakties nušliaužėme kiekvienas į savo urvą. Dar kiek pamąsčiau apie savo reikalus, apie privalomą kelionę į Albi, apie nesėkmingą „Isobel“ žūklę, apie Margaritą ir Desnoso eilėraščius ir apie straipsnį apie Baderio ir Mainhof grupę[223], kurį šį rytą perskaičiau „Libération“.

223 Baderio ir Mainhof grupė, arba Raudonosios armijos frakcija, - kairiosios pakraipos sukarinta grupuotė, veikusi Vakarų Vokietijoje 1970 - 1998 metais.

Kai pradėjo merktis akys, aš vėl išgirdau tuos pačius žingsnius, kurie priartėjo ir sustojo, pamačiau žingsniavusios figūros šešėlį, apžiūrinėjantį tamsias olų gerkles. Išsyk supratau, kad tai ne Piratas, nes Pirato žingsnius aš pažįstu, ir tai buvo ne jis. Bet aš buvau pernelyg nusikalęs, kad gebėčiau išlįsti iš savo miegmaišio, o galbūt jau miegodamas girdėjau tuos žingsnius, tik pamenu, dar pagalvojau: kad ir kas ten šliaužioja, nei man, nei Piratui tai grėsmės nekelia, o jei ieško progos pasimušti, tai jis ją turės, bet dėl to reikia užeiti į mūsų olas, o aš žinojau, kad taip nebus, nes nepažįstamasis tiesiog ieškojo laisvos olos pernakvoti.

Kitą rytą aš jį sutikau. Jis sėdėjo ant plokščio kaip suolas akmens, stebėjo jūrą ir rūkė cigaretę. Tas pats nepažįstamasis iš Raulio terasos, pamatęs mane, išeinantį iš olos, atsistojo ir ištiesė man ranką. Nemėgstu, kai mane liečia nepažįstami žmonės, o aš dar nenusiprausęs veido. Taigi tik žiūrėjau į jį ir stengiausi suprasti, ką jis čia vograuja, bet supratau tik paskirus žodžius: „patogumas", „košmaras", „mergina", paskui nuėjau prie ponios Fransinė sodo, kur buvo šulinys, o jis liko rūkyti savo cigaretės. Kai grįžau, jis vis dar rūkė (tas tipas dūmijo kaip apsėstas), mane pamatęs jis dar sykį atsistojo ir pasakė: Alenai, leisk sumokėti už tavo pusryčius. Aš nepamenu, kad būčiau jam sakęs savo vardą. Kai išėjome iš El Borado, paklausiau, kaip jis atsidūrė prie olų ir kas jam pasakė, kad El Borade esama urvų, kuriuose galima pernakvoti. Jis atsakė, kad Margarita, pavadinęs ją Desnoso skaitove. Pasakė, kad kai mes su Piratu išėjome, likęs su Margarita ir Fransua jis jų paklausė, kur galima būtų šiąnakt pernakvoti. Margarita jam ir pasakiusi, kad miesto pakraštyje, kur įsikūrę mudu su Piratu, yra kelios neužimtos olos. Visa kita buvo paprasta. Jis spėriai mus pasivijo, paskui išsirinko olą, pasiklojo miegmaišį ir užmigo. Kai jo paklausiau, kaip jis nepasiklydo tarp uolų ir nepametė tako, šis atsakė, kad nebuvo sunku, nes priekyje ėjome mudu ir jam beliko sekti paskui.

Tą rytą Raulio kavinėje gėrėme kavą su raguoliais ir nepažįstamasis prisistatė esąs Arturas Belanas, kad ieško savo draugo. Aš paklausiau, kokio draugo ir kodėl būtent Por Vandre. Jis išsitraukė iš kišenės savo paskutinius frankus, užsakė dvi taures konjako ir pradėjo pasakoti. Tas jo draugas gyveno pas kitą draugą ir tikėjosi kokio nors darbo, dabar jau tiksliai nepamenu, sako, bet tas kitas draugas išvijo jį iš namų, tai sužinojęs Belanas ir leidosi ieškoti bičiulio. O kur tavo draugas gyvena? – paklausiau. Jis neturi namų, atsakė. O tu kur gyveni? –pasidomėjau. Oloje – atsakė jis ir nusišypsojo, tarsi iš manęs šaipytųsi. Galiausiai išaiškėjo, kad jis apsistojęs visai netoliese, pas tokį Perpinjano universiteto profesorių Koljūre, kuris matyti nuo El Borado. Paklausiau, iš kur jis žino, kad jo draugas liko be namų. Mano draugo draugas pasakė, atšovė jis. Aš nustebau: tas pats, kuris jį išvijo? Jis linktelėjo: tas pats. Aš nelabai supratau: tai

išeina, kad jis iš pradžių jį išveja, o paskui tau praneša? Tada jis labai išsigando, atsakė. Aš klausiu: ir ko gi tas piktasis draugas išsigando? Atsakymas: nes mano draugas norėjo nusižudyti. Aš vėl paklausiau: vadinasi, tavo draugo draugas, negana to, kad nujautė pastūmėsiąs jį į savižudybę, dar išveja jį iš namų? Geriau nepasakysi – pritarė jis, tuomet jau mes abu juokėmės, nes buvome apgirtę, ir kai jis su nediduke kuprine ant peties išėjo autostopu bastytis po aplinkinius kaimus, jau buvome neblogai susidraugavę, kartu papietavę (Piratas prie mūsų prisijungė vėliau), aš jam buvau spėjęs papasakoti, kaip neteisingai su manimi pasielgė Albi teisėjai ir kur mes dirbame. Jis iškeliavo jau gerokai po pusiaudienio, ir nemačiau jo kokią savaitę. Jis dar nebuvo radęs savo draugo, bet, regis, nebesuko dėl to galvos. Mes nusipirkome butelį vyno, trainiojomės po uostą, ir jis prasitarė maždaug prieš metus dirbęs laive kroviku. Tą dieną sykiu praleidome tik kelias valandas. Jis vilkėjo geriau negu praeitą kartą. Pasidomėjo, kaip vyksta mano teismo procesas Albi. Taip pat apie Piratą ir olas. Jam buvo įdomu, ar ten dar gyvename. Atsakiau, kad jau nebe, persikraustėme į laivą dėl vėsių ir šaltų orų, taip pat ir iš taupumo, kišenėse švilpavo vėjai, o laive mes bent jau gaudavome karšto maisto. Netrukus jis išėjo. Anot Pirato, jis mane įsimylėjęs. Gal pakvaišai? – atšoviau. Tai ko jis vis važinėja į Por Vandrą? Ką jis čia pametė?

Spalio viduryje jis vėl pasirodė. Aš kaip tik tysojau savo lovoje ir svajojau, kai išgirdau kažką lauke šaukiant mane vardu. Išlindęs iš kajutės pamačiau jį sėdintį uoste ant polių. Kaip laikaisi, Lebertai? – pasidomėjo. Išėjau laukan su juo pasisveikinti, prisidegėme po cigaretę. Buvo žvarbus, šiek tiek miglotas rytas ir aplinkui nesimatė nė gyvos dvasios. Turbūt visi žmonės tūno Raulio bare, nusprendžiau. Tolumoje girdėjosi keltuvų girgždesys, matyt, buvo kraunamas laivas. Eime pusryčiauti, pakvietė jis. Puiku, eime pusryčiauti, atsakiau. Bet nė vienas nekrustelėjome. Ant molo pasirodė kažkieno figūra. Belanas nusišypsojo. Šakės, taigi čia Ulisas Lima! – šūktelėjo jis. Stovėjome ir laukėme, kol jis prie mūsų prieis. Ulisas Lima buvo žemesnio ūgio už Belaną, bet kresnesnis. Jis irgi ant peties turėjo nedidelę kuprinę. Vos tik susitikę jie pradėjo kalbėtis ispaniškai, nors pasisveikino kasdieniškai, be jokios pompastikos. Pasakiau jiems, kad einu į Raulio barą. Belanas atsakė, kad jie prisijungs vėliau, aš ir palikau juos ten plepėti.

Bare buvo susirinkusi visa „Isobel" įgula, visi atrodė linksmai nusiteikę, ir tai buvo gerai, nes mano manymu, jei tau kažkas nesiseka, tai liūdėjimas gali tik dar labiau viską pabloginti. Aš užėjau, apžvelgiau chebrą, garsiai pasakiau kažkokį juoką, užsisakiau kavos, raguolį ir taurę konjako ir įnikau skaityti vakarykštį „Libération", kurį pirkdavo Fransua ir paprastai palikdavo bare. Skaičiau straipsnį apie *juju* gentį Zaire, kai įėjo Belanas su savo draugu ir patraukė tiesiai prie

mano stalo. Jie užsakė keturis raguolius, ir visus juos sušveitė pražuvėlis Ulisas Lima. Aš skaniai iš to pasijuokiau. Paskui jie užsakė tris sumuštinius su kumpiu ir vieną pasiūlė man. Pamenu, kad Limos balsas buvo keistas. Jis prancūziškai kalbėjo geriau už savo draugą, dabar nepamenu, apie ką ten mes kalbėjome, galbūt apie Zairo *juju* gentį, tik pamenu, kad vienu metu Belanas manęs paklausė, ar negalėčiau suveikti Limai darbo. Aš labai skaniai nusijuokiau. Mes visi šiose apylinkėse ieškome darbo, atšoviau. Ne, pasakė Belanas, aš kalbu apie darbą laive. „Isobel"? Tie iš „Isobel" patys ieško darbo! – patikinau. Aš tą ir sakau, tarė Belanas, vadinasi, tikrai bus laisvų vietų. Iš tikrųjų, du žvejai įsidarbino statybose Perpinjane ir mažiausiai savaitę bus užimti. Reikės pasitarti su kapitonu, pasakiau. Lebertai, aš neabejoju, kad tau pavyks rasti darbą mano draugui, tarė Belanas. Bet pinigų tai nebus, pasakiau. Užtai bus lova, savo ruožtu pasakė Belanas. Tik bėda, kad tavo draugas turbūt nieko neišmano nei apie žvejybą, nei apie laivus, pasakiau. Jis tikrai išmano, paprieštaravo Belanas, ei, Ulisai, juk išmanai. Dar ir kaip, atsakė Lima. Žiūrėjau į juodu ir man buvo aišku, kad tai negali būti tiesa, pakako vien pažvelgti į jų veidus, bet paskui pamaniau, kas aš toks, kad galėčiau spręsti apie žmonių gebėjimus, juk niekada nesu buvęs Amerikoje, ką aš žinau, kokie ten žvejai ir ką moka. Tą patį rytą nuėjau pasikalbėti su kapitonu, pasakiau, kad yra naujas žmogus, ir kapitonas man sako: gerai, Lebertai, jis gali įsikurti ant Amidu gulto, bet tik savaitei. Grįžęs į Raulio barą ant Belano ir Limos stalo pamačiau butelį vyno, paskui Raulis atnešė tris lėkštes žuvienės, kurios skonis buvo pusėtinas, tačiau Belanas su Lima išgyrė ją kaip prancūzų virtuvės pavyzdį, ir aš nesupratau, ar jie šaiposi, ar kalba rimtai. Paskui valgėme salotas su virtomis žuvimis, ir vėl pasipylė liaupsės, kokios prabangios salotos, tikino jie, tipiškos Provanso salotos, kai plika akimi buvo aišku, kad jos net nepanašios į Rusijono krašto patiekalą. Tačiau Raulis buvo labai patenkintas, be to, jie mokėjo pinigus, taigi, ko dar galima norėti? Vėliau pasirodė Margarita su Fransua, mes juos pakvietėme prisėsti, ir Belanas užsimanė visus pavaišinti desertu, paskui dar užsakė butelį šampano, bet Raulis šampano neturėjo, taigi teko pasitenkinti dar vienu vyno buteliu. Prie baro stovėjo keletas žvejų iš „Isobel", aš juos pakviečiau ir supažindinau su Lima: sakau, va čia yra jūreivis iš Meksikos, jis su mumis dirbs. Tikrai taip, pritarė Belanas, skrajojantis olandas iš Packuaro ežero, ir žvejai pasveikino Limą, spaudė jam ranką, nors kažkas Limos rankoje jiems pasirodė keista, na žinoma, juk iš karto buvo matyti, kad tai ne žvejo ranka, veikiausiai ir jie pamanė tą patį ką ir aš: kas žino, kokie žvejai toje tolimoje šalyje, jis yra Čapultepeko ežero „Casa del Lago" sielų žvejys, pasakė Belanas, jei atmintis manęs neapgauna, taip mes prasėdėjome iki šešių vakaro. Paskui Belanas susimokėjo, atsisveikino ir iškeliavo į Koljūrą.

Tą naktį Lima nakvojo su mumis laive „Isobel". Rytojus buvo labai nesėkmingas, diena išaušo miglota, ir visą pusdienį kuopėme laivą. Limai teko išvalyti triumą. Ten taip bjauriai dvokė sudususia žuvimi, kad galėjo stipriausią patiesti, ir mes visi to darbo vengėme, bet meksikietis nesikratė. Manau, kad kapitonas taip sugalvojo jį išmėginti. Jam pasakė: eik išvalyk triumą. O aš sakau: apsimesk, kad valai, ir po dviejų minučių grįžk ant denio pas kitus. Bet Lima ten prabuvo ilgiau negu valandą. Pietums Piratas paruošė žuvų troškinį, bet Lima atsisakė jį valgyti. Valgyk, valgyk, paragino Piratas, bet Lima pasakė, kad nealkanas. Jis šiek tiek pailsėjo, pasitraukęs atokiau, tarsi pamatęs mus valgančius bijotų apsivemti, o paskui grįžo į triumą. Trečią valandą nakties išplaukėme į jūrą. Pakako kelių valandų, kad visi suprastų, jog Lima niekada gyvenime nėra buvęs laive. Tikėkimės, kad bent per bortą neiškris, tarė kapitonas. Kiti žiūrėjo tai į Limą, kuris turėjo gerų norų, bet nieko neišmanė apie žvejybą, tai į Piratą, kuris jau buvo girtas, ir neliko nieko daugiau, tik nesiskundžiant gūžčioti pečiais, nors neabejotinai visi pavydėjo dviem savo bendrams, kurie sėkmingai įsitaisė statybose Perpinjane. Pamenu, kad diena pasitaikė ūkanota, iš pietryčių grėsmingai artinosi lietus, bet paskui vėjas nuščiuvo ir debesys išsisklaidė. Dvyliktą ištraukę tinklus radome vien smulkmę. Per pietus visi buvome pikti kaip šunys. Pamenu, kad Lima manęs paklausė, nuo kada mums taip nesiseka, aš atsakiau, kad jau mažiausiai mėnesį. Piratas juokais pasiūlė paleisti tą laivą pelenais, ir kapitonas pagrasino išmalti jam marmūzę, jei dar taukš tokias nesąmones. Paskui pasukome laivą šiaurės rytų kryptimi ir popiet vėl užmetėme tinklus, kur dar niekada nebuvome žvejoję. Pamenu, kad visi dirbome be ūpo, išskyrus Piratą, kuris tokiu dienos metu jau buvo visai nusilesęs ir valdymo kabinoje kažką padrikai vapėjo, kad turi paslėpęs pistoletą, arba ilgai spoksojęs į virtuvinį peilį akimis ieškodavo kapitono ir sakydavo, kad kiekvienas žmogus turi kantrybės ribas bei panašius dalykus.

Sutemus mes supratome, kad tinklai pilni. Juos ištraukę triumą užpildėme gausiau žuvų negu ankstesnėmis dienomis. Staiga visi kaip paklaikę kibome į darbą. Nuplaukėme toliau į šiaurės rytus, darsyk išmetėme tinklus ir vėl ištraukėme pilnus žuvų. Netgi Piratas narsiai kibo į darbą. Plušėjome kiaurą naktį ir rytą, plaukiodami palei rifą, nusidriekusį toli iki pat rytinio įlankos krašto. Kitos dienos šeštą valandą vakaro triumas jau buvo pilnas žuvų, tiek nė vienam iš mūsų dar neteko matyti, nors kapitonas tvirtino, kad prieš dešimt metų jam nuskilo beveik tokia pat gausi žūklė. Kai grįžome į Por Vandrą, nedaugelis patikėjo tokia mūsų sėkme. Iškrovę laimikį vėl išplaukėme. Šįsyk didžiosios seklumos mums nepavyko rasti, bet žūklė buvo labai sėkminga. Tas dvi savaites mes gyvenome, galima sakyti, daugiau jūroje negu uoste. Paskui viskas grįžo į

savo vėžes, bet mes žinojome, kad praturtėjome, nes mūsų uždarbis priklausė nuo pagautų žuvų kiekio. Tada meksikietis pasakė, kad jam jau gana, jis jau turi pakankamą sumą savo sumanymui įgyvendinti ir mus palieka. Mudu su Piratu paklausėme, ką jis tokio sumanęs. Kelionę, atsakė Lima. Uždirbtų pinigų man pakaks lėktuvo bilietui į Izraelį. Numanau, kad tavęs ten laukia mergiotė, nusijuokė Piratas. Maždaug taip, atsakė meksikietis. Aš palaikiau jam draugiją pokalbyje su kapitonu. Šis dar nebuvo gavęs pinigų, žuvų fabrikai paprastai delsia sumokėti, ypač kai žūklė tokia gausi, teisinosi jis, ir Limai teko dar keletą dienų pasilikti su mumis. Bet jis daugiau nepanoro nakvoti laive. Kelias dienas buvo kažkur pradingęs. Kai vėl jį pamačiau, pasakė aplankęs Paryžių. Pirmyn ir atgal nusidangino autostopu. Tą vakarą mudu su Piratu pakvietėme jį vakarienės Raulio bare, paskui jis nuėjo miegoti į laivą, nors ir žinojo, kad mes ketvirtą ryto dar kartą paliksime Por Vandrą – plauksime į Liūtų įlanką ieškoti tos neįtikėtinos seklumos. Dvi dienas praleidome jūroje, bet žūklė buvo tiktai pusėtina.

Likusį laiką iki užmokesčio dienos Lima pramiegojo vienoje iš El Borado olų. Vieną popietę mudu su Piratu jį ten palydėjome ir parodėme, kurios yra geriausios, kur rasti šulinį ir kuriuo keliu reikia eiti sutemus, kad nenusisuktų sprando, žodžiu, atskleidėme keletą paslapčių, kad gyvenimas gryname ore būtų malonesnis. Kai būdavome sausumoje, susitikdavome Raulio bare. Lima susidraugavo su Margerita, Fransua ir su tokiu keturias dešimtis perkopusiu vokiečiu Rudolfu, kuris vertėsi atsitiktiniais darbais Por Vandro apylinkėse ir prisiekinėjo, kad būdamas dešimties jis jau buvo Vermachto kareivis ir už tai gavo Geležinį kryžių. Išvydęs klausytojų nepasitikėjimą jis išsitraukdavo ir visiems norintiesiems rodydavo tokį pajuodavusį geležinį kryžių. Paskui jį apspjaudavo ir vokiškai bei prancūziškai iškeikdavo. Medalį laikydavo maždaug trisdešimt centimetrų nuo veido ir kalbėdavosi su juo kaip su kokiu neūžauga, vaipydavosi, rodydavo jam grimasas, o paskui su įtūžiu bei pasišlykštėjimu jį apspjaudydavo. Kartą aš jam pasakiau: klausyk, jei jau taip to supisto medalio neapkenti, tai kodėl vieną supistą kartą netrenki jo į supistą jūrą, ir baigta? Rudolfas lyg susigėdęs tuomet nutilo ir paslėpė geležinį medalį kišenėje.

Vieną rytą mes pagaliau sulaukėme savo užmokesčio, tą patį rytą pasirodė Belanas ir mes „aplaistėme“ būsimą meksikiečio kelionę į Izraelį. Apie vidurnaktį mudu su Piratu palydėjome jį į stotį. Lima norėjo išvažiuoti dvyliktos valandos traukiniu į Paryžių, o iš ten – pirmuoju lėktuvu skristi į Tel Avivą. Galiu prisiekti, kad stotyje daugiau nebuvo nė gyvos dvasios. Prisėdome lauke ant suolelio, Piratas netrukus užsnūdo. Ką gi, nujaučiu, kad tai paskutinis mūsų susitikimas, tarė Belanas. Mes ilgokai pratylėjome, todėl jo balsas privertė mane

krūptelėti. Maniau, kad jis kreipiasi į mane, bet kai Lima jam atsakė ispaniškai, supratau, kad jis tai sakė ne man. Jie ilgokai plepėjo kažką nesuprantamo, paskui atvažiavo traukinys iš Serbero, Lima pakilo ir ištarė man sudie. Lebertai, ačiū, kad išmokei mane žvejoti – tai buvo viskas, ką jis man pasakė. Pirato žadinti nepanoro. Belanas palydėjo jį iki traukinio durų. Mačiau, kaip jie paspaudė vienas kitam ranką, paskui traukinys nuvažiavo. Tą naktį Belanas nakvojo El Borade, o mudu su Piratu miegojome laive „Isobel“. Kitą dieną Belanas jau buvo dingęs iš Por Vandro.

9

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Staiga pajutau, kad kažkas mane kalbina. Sako: pone Amadeo Salvatjera, ar gerai jaučiatės? Aš atsimerkiau, o ten stovi du vaikinukai, vienas su buteliu tekilos „Sauza". Sakau, nieko tokio, vaikinai, tik snūstelėjau, mano amžiuje miegas suima netinkamiausiais momentais ir niekada, kai iš tikrųjų jo reikia, turiu omenyje, vidurnaktį, kai guli lovoje, nes būtent tada šunsnukis miegas išsisklaido arba vaizduoja nepasiekiamą, ir tada mes, seniai, būdraujame. Bet manęs tai nenervina, nes tuomet galiu valandų valandas skaityti, netgi pakanka laiko peržvelgti seniems popieriams. Blogiausia tai, kad paskui galiu užsnūsti bet kur, netgi darbe, o tada labai nukenčia reputacija. Amadeo, tu nesirūpink, tarė vaikinai, jei nori nusnūsti, tai pirmyn, mes ateisime kitą dieną. Jokių kalbų, vyrukai, jaučiuosi gerai, atsakiau jiems, kaip ten ta tekila? Tada vienas iš jų atkimšo butelį ir kliūstelėjo to dievų nektaro į stiklus, iš kurių buvome gėrę meskalį, o tai, vienų manymu, yra apsileidimas, o kitų – neregėtas rafinuotumas, nes stiklas, sakykime, būna kaip nulakuotas meskaliu, o tekila, priešingai, lengvesnė, nelyginant nuoga moteris kailiniu paltu. Ką gi, į sveikatą! – sakau. Į sveikatą, pritarė jie. Paskui prisiminiau žurnalą, kurį tebelaikiau po pažastimi, ir išskleidžiau jiems prieš akis. Ak, kokie jaunuoliai, jie abu tarsi norėjo čiupti jį, bet negalėjo. Tai yra pirmas ir paskutinis Sezarėjos išleisto žurnalo „Caborca" numeris, sakau, kai kurie vadina jį oficialiu visceralinio realizmo organu. Be jokios abejonės, dauguma autorių nėra grupės nariai. Čia rasite Manuelį, Hermaną, Arkeleso nėra, bet yra Salvadoras Gajardas[224], dėmesio: yra Salvadoras Novas[225], Pablitas Leskanas, Enkarnasjona Gusman Aredondo ir jūsų ištikimas tarnas, o toliau seka užsienio autoriai: Tristanas Tsara, Andrė Bretonas ir Filipas Supo[226]. Nieko sau trijulė? O paskui leidau jiems paimti iš manęs žurnalą ir su didžiuliu pasitenkinimu stebėjau, kaip jiedu sukišo galvas į tuos se-

224 Salvador Gallardo (1893–1981) – Meksikos rašytojas, politikas.

225 Salvador Novo López (1904–1974) – Meksikos prozininkas, poetas, dramaturgas, vertėjas.

226 Philippe Soupault (1897–1990) – prancūzų prozininkas, poetas, vienas dadaizmo, vėliau – siurrealizmo pradininkų, literatūros kritikas, politikos aktyvistas.

nojo Sezarėjos žurnalo puslapius, betgi kosmopolitai, nes pirmiausia nėrė į vertimus, Tsaros, Bretono ir Supo eiles, išverstas atitinkamai Pablito Leskano, Sezarėjos Tinachero bei jūsų nuolankaus tarno. Jei teisingai prisimenu, eilėraščiai buvo tokie: „Baltoji pelkė", „Baltoji naktis", „Aušra ir miestas", kurį Sezarėja užsimanė versti „Baltasis miestas", bet aš nesutikau. Kodėl? Ogi todėl, ponai, kad vienas dalykas yra aušra ir miestas, o visai kitas – baltos spalvos miestas, ir negalėjau pasiduoti, kad ir kokią didelę simpatiją anuomet jaučiau Sezarėjai, tiesa, nepakankamai didelę, bet vis dėlto didelę. Aišku savaime, mums visiems, gal tik išskyrus Pablitą, dar reikėjo tobulinti prancūzų kalbą, beje, gal jūs ir nepatikėsit, bet ją esu visiškai užmiršęs, kad ir kaip ten būtų, eiles mes išvertėme, Sezarėja – nerūpestingai, jei leisite man vertinti, perkūrė eilėraštį pagal save, kaip tuomet jį jautė, na, o aš stengiausi griežtai laikytis tiek neapčiuopiamos dvasios, tiek originalo teksto. Žinoma, mes klydome, eilėraščiuose buvo visko, be to, nemanykit, turėjome ir savo minčių, ir savo požiūrį. Pavyzdžiui, aš ir Supo eilėraštis. Trumpai tariant, man jis buvo didis XX amžiaus prancūzų poetas, kuris turėjo pasiekti daugiausiai, ir tik pamanykite, jau begalė metų, kai apie jį nieko negirdėti, nors, regis, jis tikrai dar gyvas. O štai apie Eliuarą aš nieko nebuvau girdėjęs, ir tik pažiūrėkite, kiek jis pasiekė, tik Nobelio premijos jam betrūko, ar ne? Ar Aragonas gavo Nobelio premiją? Man regis, kad ne. Šarui[227] turbūt suteikė, bet anuomet jis eilėraščių dar nerašė. O Sen Žonui Persui[228] ar suteikta Nobelio premija? Apie tai nieko negaliu pasakyti. Tristanui Tsarai tai tikrai nesuteikta. Ko tik gyvenime neatsitinka. Paskui vaikinai įniko skaityti Manuelį, Listą, Salvadorą Novą (jie mėgo jį!), paskui mano eiles (ne, sakau, mano geriau neskaitykit, apgailestauju, bet tai tik laiko švaistymas), paskui Enkarnasjonos ir Pablito eiles. Kas buvo ta Enkarnasjona Gusman? – pasidomėjo jie. Kas buvo tas Pablitas Leskanas, kuris vertė Tsarą ir rašė kaip Marinetis ir, spėjama, kalbėjo prancūziškai kaip studentas „Alliance Française"[229] renginyje ? Pasijutau, tarsi man vėl būtų įdavę vadžias į rankas, naktis tarsi sustojo, pažvelgė į mane pro užuolaidą ir tarė: pone Salvatjera, Amadeo, aš jums leidžiu, šok į trasą ir deklamuok iki užkimimo, kitaip tariant, miegai staiga išlakstė, tarsi ką tik nuryta tekila pasklido mano gyslomis, obsidiano spalvos kepenimis ir padarė reveransą meskaliui „Savižudžiai", kaip ir turėtų būti, juk tam tikri klasių skirtumai vis dėlto egzistuoja. Taigi mes įsipylėme po antrą ir aš pradėjau jiems pasakoti apie Pablitą Leskaną ir apie Enkarnasjoną Gusman. Vaikinai buvo su manimi atviri ir nuoširdūs – jiems nepatiko du Enkarnasjonos eilėraščiai, jie buvo skystučiai, oho, tai buvo labai artima man,

227 René Char (1907–1988) - prancūzų poetas.

228 Saint John Perse (1887 - 1975) – prancūzų poetas, 1960 m. gavęs Nobelio premiją.

229 Tarptautinė organizacija, kurios tikslas – prancūzų kalbos ir kultūros sklaida pasaulyje.

nes aš irgi taip maniau, kad vargšė Enkarnasjona „Caborca“ žurnale figūravo ne tiek dėl savo poetinių gabumų, o veikiau turbūt dėl to, kad Sezarėja jautė jai silpnybę, kaip poetė jaučia silpnybę kitai poetei. Nors iš tiesų dievai žino, ką Sezarėja įžvelgė toje Enkarnasjonoje arba kokius kompromisus ji padarė jai ar sau pačiai. Meksikos literatūriniame gyvenime nieko keista, kad spausdini savo draugų kūrinius. Galbūt ir Enkarnasjona buvo ne kažin kokia poetė (kaip ir aš pats), galbūt ji net nebuvo poetė, nei gera, nei bloga (kaip ir aš pats, deja), bet buvo gera Sezarėjos draugė. O Sezarėja dėl draugų galėjo išsižadėti paskutinio duonos ar tortiljos kąsnio! Taigi papasakojau jiems apie Enkarnasjoną Gusman, kuri kilusi iš Meksiko, mano apskaičiavimu, maždaug 1903 metų gimimo, kad su Sezarėja susipažino prie vieno kino teatro, nesijuokite, tai tiesa, nežinau, ką tada rodė, bet, matyt, tai buvo liūdnas, gal Čarlio Čaplino filmas, žodžiu, po filmo abidvi išėjo apsiverkusios, bet pažvelgusios viena į kitą pradėjo juoktis. Sezarėja turbūt griausmingai, nes kartais jai prasiveržbeing savotiškas humoro jausmas, pakakdavo vienos kibirkšties, vieno žvilgsnio, ir staiga – bum! Sezarėja jau raitydavosi iš juoko, na, o Enkarnasjona, manau, juokėsi santūriau. Sezarėja tuo metu nuomojo butą Las Kruseso gatvėje, o Enkarnasjona gyveno su teta (vargšelė buvo našlaitė, neturėjo nei tėvo, nei motinos), regis, Delisjaso gatvėje. Abidvi kone ištisą dieną dirbo. Sezarėja – *mi general* Diego Karvachalio biure, tas generolas turėjo draugų stridentistų, nors, tiesą sakant, apie literatūrą nieko neišmanė, na, o Enkarnasjona dirbo vaikiškų drabužių krautuvėje Ninjo Perdido kvartale. Sunku pasakyti, kodėl jiedvi susidraugavo, ką jos viena kitoje įžvelgė. Sezarėja pasaulyje buvo viena kaip pirštas, bet užteko į ją pažvelgti, kad suprastum, jog toji moteris žino, ko nori. Enkarnasjona buvo visiška jos priešingybė: gražutė, visada dailiai apsirengusi (o Sezarėja rengėsi tuo, kas pakliuvo po ranka, kartais ateidavo net skara apsisiautusi), bet jautėsi nesaugiai ir nestabili kaip porceliano statulėlė tarp besipešančių girtuoklių. Jos balsas, kaip čia pasakius? Buvo silpnutis, vos girdimas ir panėšėjo į ciepsėjimą, bet jai ne visada pavykdavo kalbėti taip, kad kiti išgirstų, vargšelė, matyt, nuo vaikystės buvo įpratusi nepasitikėti savo tembru, vienu žodžiu, jos balsas buvo čaižus ir labai nemalonus, jį aš išgirdau tik po daugybės metų ir kaip tik kine žiūrėdamas trumpametražinius animacinius filmukus, kur katė, šuo, o gal pelytė (patys žinot, kokie išradingi tie gringai) kalbėjo Enkarnasjonos Gusman balsu. Manau, kad jei ji būtų buvusi nebylė, ne vienas būtų ją įsimylėjęs, bet su tokiu balsu tai buvo neįmanoma. Antra vertus, jai stigo talento. Tai Sezarėja atsivedė ją į mūsų susibūrimus, kai mes visi dar buvome stridentistai arba simpatizavome stridentizmui. Iš pradžių ji mums patiko. Sakau, kai dar tylėjo. Hermanas turbūt ne vieną komplimentą jai pasakė, aš galbūt irgi. Bet ji atrodė abejinga ir drovi, bendraudavo tik su Sezarėja. Bet ji

suaugo ir drąsos ilgainiui įgaudavo vis daugiau, kol vieną vakarą pareiškė savo nuomonę, pradėjo kritikuoti ir patarinėti. Manueliui nieko daugiau nebeliko, teko jai parodyti jos vietą. Enkarnasjona, pasakė jis, jeigu jūs nieko neišmanote apie poeziją, gal verčiau patylėtumėt? Dieve brangus, kokia užvirė košė! Enkarnasjona, kuri buvo įsikūnijęs naivumas, veikiausiai nelaukė tokio tiesmuko atkirčio ir taip išblyško, kad manėme, nualps čia pat vietoje. Sezarėja, kuri Enkarnasjonai kalbant tūnojo antrame plane, tarsi jos nė nebūtų, pakilo nuo savo kėdės ir pareiškė, kad su moterimi taip kalbėti nedera. Bet juk girdėjai, kokias ji nesąmones tauškė? – atšovė Manuelis. Taip, girdėjau, sutiko Sezarėja, nors atrodė, kad ji nei klausosi, nei seka, kas vyksta. Iš tikrųjų ji nepaleido nė akimirkai savo draugės ir globotinės iš akių, todėl jai atrodė, kad šis privalo atsiprašyti dėl netakto. Ką gi, tuomet aš atsiprašau, gūžtelėjo pečiais Manuelis, bet tegu nuo šiol ji daugiau nepraveria burnos. Arkelesas su Hermanu jam pritarė. Jeigu nežino, tegu nekalba – toks buvo jų argumentas. Tai negirdėta nepagarba, pareiškė Sezarėja, neleisti kitam asmeniui pasisakyti. Į kitą susibūrimą neatėjo nei Enkarnasjona, nei Sezarėja. Susibūrimai buvo neformalūs, ir niekas, bent jau iš pažiūros, jų nepasigedo. Tik vėliau, kai mudu su Pablitu Leskanu vaikštinėjome gatvėmis cituodami reakcingąjį Tabladą, staiga suvokiau, kad ji nebuvo atėjusi ir kaip mažai pažįstu Sezarėją Tinachero.

Choakinas Fontas, El Reposo psichiatrijos ligoninė, Liūtų dykumos kelias, Meksiko federalinės apygardos priemiestis, 1979-ųjų kovas. Kartą manęs atėjo aplankyti nepažįstamas tipas. Tai viskas, ką aš prisimenu iš 1978-ųjų. Lankytojų nebuvo daug, ateidavo tik mano dukra bei kažkokia ponia, kita mergina, kuri irgi tvirtino esanti mano dukra ir buvo graži kokių reta. Nepažįstamasis anksčiau nebuvo atėjęs. Tada sėdėjau sodelyje ir žvelgiau šiaurės kryptimi, nors visi kiti bepročiai žiūrėdavo arba į pietus, arba į rytus, taigi pasitikau jį žiūrėdamas į šiaurę. Nepažįstamasis tarė: gera diena, Kimai, kaip tu šiandien jautiesi? Taip pat kaip vakar ir kaip užvakar, atsakiau ir paklausiau, ar jį atsiuntė mano architektūros studija, kur dirbau, nes jo veidas ir manieros man buvo šiek tiek pažįstami. Tada nepažįstamasis nusijuokė ir tarė: seni, negaliu patikėti, kad tu manęs neprisimeni, ar tik nesišaipai? Aš irgi nusijuokiau, kad įgyčiau jo pasitikėjimą, ir pasakiau: kad ir kaip būtų, mano klausimas buvo visiškai nuoširdus. Nepažįstamasis tarė: aš esu tavo draugas Alvaras Damianas. Paskui pridūrė: seni, negaliu patikėti, juk mes pažįstami daug metų. Kad jam būtų ramiau ir nenorėdamas jo liūdinti pasakiau, kad dabar jį prisiminiau. Jis nusišypsojo (nors jo akyse džiaugsmo nepastebėjau) ir tarė: šitaip jau geriau, Kimai, tarsi

būtų perėmęs mano gydytojų ir slaugytojų balsus bei susirūpinimą. Kai jis išėjo, turbūt jį pamiršau, nes vėl pasirodęs po mėnesio pasakė: aš jau čia buvau, šis beprotnamis man pažįstamas, ten yra pisuarai, o sodas – šiaurinėje pusėje. Kitą mėnesį jis man sako: seni, aš jau dvejus metus tave lankau, gal galėtum truputį labiau pasistengti ir prisiminti mane? Taigi aš pasistengiau ir, kai kitąsyk jis atėjo, sakau: sveiki, kaip laikotės pone Alvarai Damianai? Jis nusišypsojo, bet jo akys vis tiek buvo liūdnos, į viską žvelgė tarsi su didele širdgėla.

Chasintas Rekena, kavinė „Kito" Bukarelio gatvėje, Meksiko federalinė apygarda, 1979-ųjų kovas. Buvo tikrai keista. Aš žinau, kad tai gryniausias atsitiktinumas, bet kartais priverčia susimąstyti. Kai apie tai užsiminiau Rafaeliui, jis atšovė, kad čia tik mano vaizduotės vaisius. Aš jam sakau: ar gali įsivaizduoti, kad dabar, kai Ulisas su Belanu jau nebegyvena Meksike, tarsi atsirado daugiau poetų. Ką turi omenyje sakydamas daugiau poetų? – nesuprato Rafaelis. Kalbu apie mūsų amžiaus poetus, gimusius 1954, 1955, 1956 metais. O iš kur tu žinai? Tiesiog aš domiuosi, skaitau žurnalus, lankausi poezijos skaitymuose, peržvelgiu knygų apžvalgas, kartais netgi klausausi apžvalgų per radiją. Kaip tu tiek visko suspėji, kai namuose kūdikis? – nusistebėjo Rafaelis. Francui patinka klausytis radijo, pasakiau. Vos įjungiu radiją, Francas iškart užmiega. Tai dabar per radiją skaito eilėraščius? – nesiliovė stebėtis Rafaelis. Jo, sakau, ir per radiją, ir žurnaluose spausdina. Užėjo kažkoks bumas. Kasdien atsiranda vis nauja leidykla, kuri leidžia poeziją. Ir viskas kaip sykis po Uliso išvykimo, keista, ar ne? Nematau čia nieko keisto – gūžtelėjo pečiais Rafaelis. Toks niekuo nepaaiškinamas ir netikėtas proveržis, šimto mokyklų suklestėjimas, ir visa tai kaip tik tada, kai jau nebėra Uliso. Ar tau neatrodo sutapimas? Dauguma jų yra siaubingi poetai, pareiškė Rafaelis, daugelis pataikauja Pasui, Efrainui, Chosemilijui ir kaimo pakraipos poetams, visiškas mėšlas. Aš to neneigiu, sakau, bet ir netvirtinu, nerimą man kelia tik gausa, kiek jų staiga atsirado. Kažkoks tipas netgi sudarinėja visų Meksikos poetų antologiją. Aha, pasakė Rafaelis, žinau. (Aš jau žinojau, kad jis žino.) Bet mano eilėraščių į ją neįtrauks. Iš kur tu žinai? – paklausiau. Vienas draugas patvirtino, kad nenori turėti jokių reikalų su realvisceralistais. Ne visiškai taip, paprieštaravau, nes tam suskiui, kuris atsisakė įtraukti į antologiją Uliso Limos eiles, patiko Marijos ir Anchelikos Font, Ernesto San Epifanijaus ir mano eilės. Joje bus ir mūsų eilėraščių, pakartojau. Rafaelis nieko neatsakė. Mudu vaikštinėjome po Misteriosą, Rafaelis žvelgė į horizontą, tarsi per namus, dūmų debesis ir Meksiko pavakario miglą jį būtų įmanoma pamatyti. Tai jūsų eilės bus įtrauktos į antologiją? – ilgokai tylėjęs

paklausė Rafaelis. Dėl Marijos su Anchelika nieko nežinau, senokai jų nesu matęs, Ernesto San Epifanijaus neabejotinai bus įtrauktos, o mano tikrai ne. O kaip čia nutiko, kad tu?.. – pradėjo Rafaelis, bet aš neleidau jam užbaigti. Nes esu viscerealistas, atšoviau, ir jei tas suskis išmetė Ulisą, tegul nesitiki, kad aš su juo bendradarbiausiu.

Luisas Sebastijanas Rosadas, pritemdyta studija Kojoakano rajone, Meksiko federalinė apygarda, 1979-ųjų kovas. Taip, tai išties keistas reiškinys, tačiau ne vien tik dėl priežasčių, kurias kiek naivokai nurodo Chasintas Rekena. Meksikoje iš tiesų kilo demografinis poezijos bumas. Ypač akivaizdu tai tapo 1977-ųjų sausį. Arba 1976-ųjų sausį. Tiksli chronologija čia neįmanoma. Iš daugelio jį sukėlusių priežasčių akivaizdžiausios būtų daugmaž stabili ekonomikos plėtra (nuo 1960 metų iki dabar), sustiprėjusi vidurinioji klasė ir kaskart geresnė universitetų struktūra, ypač kur tai susiję su humanitariniais mokslais.

Pažvelkime iš arčiau į šį naująjį poetų būrį, kuriam bent jau pagal amžių priskirtas ir aš. Didžioji dalis yra universitetų studentai. Daugelis jų savo pirmuosius eilėraščius spausdina žurnaluose, priklausančiuose universitetams ar Švietimo ministerijai, o pirmąsias knygas – leidyklose, bendradarbiaujančiose su universitetais. Taip pat didelis procentas, be ispanų kalbos, įvaldę (jei galima taip pasakyti) ir kitą kalbą, daugiausia anglų, kiek mažesnė dalis – prancūzų, ir jie iš šių kalbų verčia poeziją, nestinga ir prozos vertėjų iš italų, portugalų ir vokiečių kalbų. Kai kurie savo poetinį pašaukimą derina su leidėjų mėgėjų veikla, o tai savo ruožtu paskatina daugybę dažniausiai vertingų leidybinių projektų. Galimas daiktas, kad Meksikoje tiek jaunųjų poetų kaip dabar niekada nėra buvę. Ar tai reiškia, pavyzdžiui, kad jaunesni nei trisdešimties metų poetai yra geresni už tuos, kurie buvo septintajame dešimtmetyje? Ar įmanoma rasti tarp labiausiai pašėlusių nūdienos poetų tokių, kurie prilygtų Beserai, Chosė Emilijui Pačekui ir Homerui Aridchisui[230]? Laikas parodys.

Kad ir kaip būtų, Izmaelio Umberto Sarko sumanymas man, be jokios abejonės, atrodo puikus. Jau buvo pats laikas sudaryti jaunųjų Meksikos poetų antologiją, kokybe nenusileidžiančią įsimintinajai Monsivaiso „XX amžiaus Meksikos poetai“! Arba pavyzdiniam sektinam darbui, kurį atliko Oktavijus Pasas, Ali Čumaseras[231], Chosė Emilijus Pačekas ir Homeras Aridchisas, – „Poezijos kitimas“! Turiu pripažinti, kad aš tam tikra prasme buvau pamalonintas, kai Izmaelis Humbertas Sarkas paskambino man ir pasakė: Luisai Sebastijanai,

230 Homer Aridjis (g. 1940) – Meksikos prozininkas, poetas, žurnalistas, diplomatas.

231 Alí Chumacero (1918–2010) – Meksikos poetas.

man reikia tavo patarimo. Suprantama, nesvarbu, reikėjo jam patarimo ar ne, jau žinojau, kad mano kūryba įtraukta į antologiją kaip savaime suprantamas dalykas (tik nežinojau, kiek eilėraščių atrinkta), kaip ir mano draugų, taigi iš pradžių mano apsilankymas pas *chez* Sarką buvo vien kaip konsultanto, jeigu šis būtų pamiršęs kokią svarbią smulkmeną, provincijoje leidžiamą žurnalą ar vieną kitą pavardę, ko dėl viską apimančio, uždegančio Sarko stropumo negalėjo nutikti.

Tačiau per tą laiką, kai Izmaelis Umbertas man paskambino ir aš pas jį apsilankiau, tik per tris trumpas dienas likimas panorėjo, kad aš sužinočiau poetų, kuriuos sudarytojas norėjo įtraukti į antologiją, skaičių ir tas skaičius bet kokiu atveju buvo per didelis, demokratiškas, bet nerealus, puikus kaip eksperimentas, bet tik pusėtinas kaip poezijos kalvė. Tada velnias mane pakurstė, įpiršo į mano galvą idėjų tomis dienomis, tarp Sarko skambučio ir mūsų susitikimo, tarsi tas laukimas (Dieve brangus, koks gi dar laukimas?) būtų Dykuma, o mano vizitas – toji akimirka, kai Tau atsiveria akys ir išvysti Išganytoją. Visas tris dienas mane kankino abejonės. Arba Abejonės. Tačiau aiškiai suvokiau, kas vertė mane kentėti ir abejoti (arba Abejoti), tačiau suteikė pasimėgavimo, tarsi tos liepsnos teiktų ir skausmo, ir malonumo.

Mano sumanymas arba pagunda buvo tokie: patarti Sarkui, kad jis į antologiją įtrauktų Dieviškąją Odą. Poetų skaičius buvo man palankus, o visa kita trukdė. Prisipažinsiu, to sumanymo skubotumas iš pradžių atrodė nenormalus. Vaizdžiai kalbant, aš išsigandau pats savęs. Paskui pasirodė jaudinantis. Tik vėliau, kai pagaliau pajėgiau pažvelgti iš šalies ir įvertinti šaltu protu (nors tai tik toks posakis, aišku), jis man pasirodė kilnus ir liūdnas, ir aš ne juokais susirūpinau savo psichikos būkle. Tiesa, bent jau turėjau nuovokos arba narsos neprasitarti apie sumanymą pagrindiniam interesantui, kitaip tariant, Dieviškajai Odai, su kuriuo pasimatydavau tris kartus per mėnesį ar du kartus per mėnesį, kartais tik kartą, o kitąsyk nesimatydavome išvis, nes jis ilgiems laiko tarpams dingdavo, o pasirodydavo netikėtai. Mūsų ryšys nuo antrojo transcendentinio susitikimo Emilito Lagunos studijoje buvo nereguliarus, kartais intensyvesnis (ypač mano pastangų dėka), o kartais ir visai apmiręs.

Dažniausiai susitikdavome tuščiame bute, kuris priklausė mano šeimai Neapolio rajone, bet kur kas sudėtingesnis buvo mūsų sutartas susitikimo būdas. Dieviškoji Oda skambindavo į mano tėvų namus ir, kadangi manęs beveik niekada nebūdavo, palikdavo žinutę Estefano vardu. Prisiekiu, tikrai ne aš jam pasiūliau pasirinkti tą vardą. Anot jo, taip pagerbė Stefaną Malarmė, nors tas autorius jam buvo žinomas tik iš nuogirdų (kaip ir kone viskas, beje), bet nežinia, kokiomis asociacijomis remdamasis, jis nutarė, kad tai turėtų būti vienas iš

mano dvasių globėjų. Žodžiu: jis palikdavo žinutes Estefano vardu, ir tai buvo tarsi pagarbos išraiška tam, kurį jis manė esant brangiausiu man asmeniu. Tai reiškia, kad už netikro vardo slypėjo simpatija, potraukis ir geismas (aš nedrįstu to vadinti meile) man arba mano, ir per keletą mėnesių, po ilgų apmąstymų supratau, kad man tai suteikdavo begalę džiaugsmo.

Po jo žinučių dažniausia susitikdavome Insurgenteso skvere, prie įėjimo į krautuvėlę, prekiaujančią sveikuolių maistu. Paskui klajodavome po miestą, po šiaurinės zonos kavines ir užeigas La Vijos apylinkėse, kur aš nieko nepažinojau, o Dieviškoji Oda nesivargindavo mane pristatinėti nei draugams, nei draugėms, kurie atsirasdavo netikėčiausiose vietose ir kurių skonis veikiau piršo mintį apie kriminalinę Meksiką, o ne apie kitokią, nors kitoniškumas, kaip jam bandžiau paaiškinti, gali būti įvairus. (Kaip Šventoji Dvasia, pasakė Dieviškoji Oda, ak, tas taurus laukinis.) Nakčiai atėjus mes kaip du piligrimai apsistodavome La Bondochito arba Talismano žemiausios kategorijos pensionuose arba viešbučiuose, bet su tam tikra prabanga (nenoriu čia romantizuoti, bet sakyčiau, netgi su savotiška *viltimi*). Mūsų ryšys buvo efemeriškas. Aš nenoriu kalbėti apie meilę ir atsisakau kalbėti apie geismą. Nedaug dalykų mus siejo: keli filmai, keli amatininkų dirbiniai, jo pomėgis pasakoti beviltiškas istorijas ir mano pomėgis jų klausytis.

Kartais neišvengiamai atnešdavo dovanų vieną kitą žurnalą, kurį išleisdavo realvisceralistai. Aš nė viename jų nemačiau jo eilių. Beje, kai sumaniau apie jo kūrybą pasikalbėti su Sarku, teturėjau du niekur neišleistus Dieviškosios Odos eilėraščius. Vienas buvo blogas sekimas prastu Ginsbergo[232] eilėraščiu. Kitas buvo eilėraštis proza, kurio Toris nebūtų atsisakęs, toks keistas eilėraštis, jame buvo kalbama apie viešbučius ir mūšius, ir man pasirodė, kad jį inspiravau aš.

Naktį prieš susitikimą su Sarku net negalėjau užmigti. Jaučiausi kaip meksikiečių Džuljeta, įkalinta neregimos Montekių ir Kapulečių kovos. Mano ryšys su Dieviškąja Oda buvo slaptas ir maniau, kad situacija valdoma. Tuo nenoriu teigti, kad mano draugai nebūtų žinoję apie mano homoseksualumą, aš jo neviešinau, bet nesistengiau ypač slėpti. Va, bet jie net neįtarė, kad aš būčiau susidėjęs su realvisceralistu, turbūt pačiu keisčiausiu iš visų, bet galų gale realvisceralistu. Nežinau, ar būtų patikę Albertitui Murui, jeigu būčiau pasiūlęs Dieviškąją Odą įtraukti į antologiją? Ką būtų pagalvojęs Pepinas Moradas? Ar Adolfitas Olmas pamanytų, kad aš visiškas beprotis? O ir pats Izmaelis Umbertas, toks šaltas, toks kandus, toks demonstratyviai *esantis aukščiau viso šito*, ar jam mano pasiūlymas nebūtų pasirodęs išdavystė?

Taigi, kai aš atėjau pas Izmaelį Umbertą Sarką ir parodžiau jam tuos du eilėraščius, kuriuos saugojau kaip brangenybę, viduje buvau pasirengęs aikštingiausiems

232 Allen Ginsberg (1926–1997) – JAV rašytojas, vienas žymiausių bytnikų atstovų.

klausimams. Taip ir buvo, nes Izmaelis Umbertas nėra kvailas ir greitai sumojo, kad mano protežė buvo kitoje barikadų pusėje, kaip sakoma. Laimei (Izmaelis Umbertas nėra kvailas, bet ir ne Dievas) nesusiejo jo su viscerealistais.

Aš aršiai koviausi dėl Dieviškosios Odos eilėraščio proza. Aš argumentavau, kad antologijoje buvo kur kas mažiau paisoma poetų skaičiaus, ką jam reiškia įtraukti dar vieną, mano draugo, tekstą. Antologijos sudarytojas buvo nepalenkiamas. Jis ruošėsi paskelbti per du šimtus jaunųjų poetų, kurių dauguma tėra parašę po vieną eilėraštį, bet tik ne Dieviškąją Odą.

Staiga mums bekalbant jis paklausė, koks mano draugo vardas. Nežinau, išsekęs ir susigėdęs sumurmėjau aš.

Kai vėl susitikome su Dieviškąja Oda, silpnumo akimirką prasitariau jam apie mano bergždžias pastangas įtraukti jo tekstą į taip laukiamą Sarko knygą. Iš to, kaip jis į mane pažvelgė, pastebėjau šmėstelint kažką panašaus į dėkingumą. Paskui jis paklausė, ar į Izmaelio Umberto antologiją įtraukti Pančas ir Moktesuma Rodrigesai. Ne, sakau, manau, kad ne. O Chasintas Rekena ir Rafaelis Barjosas? Irgi ne. O Marija ir Anchelika Font? Ne. O Ernestas San Epifanijus? Aš papurčiau galvą, nors iš tiesų nežinojau, tas vardas man buvo negirdėtas. O kaip Ulisas Lima? Įdėmiai pažvelgiau į jo tamsias akis ir pasakiau ne. Tada bus geriau, jeigu ir manęs ten nebus, užbaigė jis.

Anchelika Font, Kolimos gatvė Kondesos rajone, Meksiko federalinė apygarda, 1979-ųjų balandis. 1977-ųjų pabaigoje Ernestą San Epifanijų paguldė į ligoninę galvos operacijai, reikėjo pašalinti smegenų aneurizmą. Bet po savaitės prireikė dar vienos intervencijos, nes viduje jie, regis, buvo kažką palikę. Medikų viltys po pastarosios operacijos buvo minimalios. Jeigu nebus operuojamas – jis mirs, jeigu bus operuojamas – irgi mirs, tik gal ne taip greit. Štai ką aš supratau, ir buvau vienintelis žmogus, visą tą laiką buvęs su juo. Aš ir jo motina, nors ji kažkuria prasme nesiskaito, nes nuo kasdienių apsilankymų ligoninėje tapo tarsi nematoma: atėjusi laikydavosi taip tykiai ramiai, kad nors ji ir įeidavo į palatą ir netgi prisėsdavo šalia lovos, regis, iš tiesų jos smulkutė figūrėlė net neperžengdavo slenksčio arba niekad taip ir nebaigdavo žengti per jį, o likdavo įrėminta baltoje durų kiaurymėje.

Keletą sykių buvo užsukusi mano sesuo Marija ir paskutinė Ernesto meilė Chuanitas Davila, pravarde Džonis. Visi kiti buvo broliai ir seserys, tetos ir dėdės – būrys nepažįstamų žmonių, su mano draugu susaistytų keistais giminystės ryšiais.

Nepasirodė nė vienas rašytojas, joks poetas, joks meilužis.

Antroji operacija užtruko ilgiau nei penkias valandas. Aš užsnūdau laukimo salėje ir sapnavau Laurą Damian. Laura atėjo susitikti su Ernestu, o paskui juodu vaikštinėjo po eukaliptų giraitę. Nežinau, ar būna eukaliptų giraičių, turiu omeny, kad aš niekada nesu buvusi eukaliptų giraitėje, bet toji iš sapno atrodė siaubinga. Visi iki vieno medžiai buvo sutrešę, ir nuo jų sklido nepakenčiamas dvokas.

Kai pabudau, laukimo salėje nebuvo nė gyvos dvasios ir aš pravirkau. Protu nesuvokiama, kodėl Ernestas San Epifanijus merdėja vienas Meksiko ligoninėje? Kaip suprasti, kad esu vienintelis čia atėjęs žmogus, laukiantis, kad kas nors pasakys, ar jis mirė, ar išgyveno tą siaubingą operaciją? Regis, paverkusi aš vėl užmigau. Kai pabudau, šalia manęs stovėjo Ernesto motina ir kažką nerišliai murmėjo. Ilgokai nesupratau, kad ji meldžiasi. Paskui atėjo gailestingoji sesuo ir pasakė, kad viskas gerai. Operacija pavyko puikiai, paaiškino ji.

Praėjus kelioms dienoms po operacijos Ernestą išrašė iš ligoninės ir jis išvyko namo. Aš niekada nesu pas jį buvus, visada susitikdavome pas mane arba kitų draugų namuose. Bet nuo to laiko pradėjau jį lankyti.

Pirmomis dienomis jis net nekalbėjo. Tik žiūrėdavo, klapsėdavo blakstienomis, bet nekalbėjo. Regis, net negirdėjo nieko. Bet gydytojas mums patarė jį kalbinti, elgtis su juo taip, tarsi nieko nebūtų įvykę. Taip ir dariau. Pirmąją dieną jo knygų lentynoje susiradau tokią, kuri, žinojau, neabejotinai jam patinka, ir pradėjau skaityti. Tai buvo Valeri „Kapinės prie jūros“, bet jis neparodė nė menkiausio ženklo, kad ją atpažino. Aš skaičiau, o jis apžiūrinėjo lubas, sienas arba mano veidą, bet jo siela buvo kitur. Paskui aš jam skaičiau vieną Salvadoro Novo poezijos rinkinį, ir vėl buvo tas pats. Į kambarį įėjo jo motina ir palietė mano petį. Panele, nesivarginkit, pasakė ji man.

Visgi palengva jis pradėjo skirti garsus ir žmones. Vieną popietę jis mane atpažino. Anchelika, ištarė jis ir nusišypsojo. Dar niekada nesu mačiusi tokios bjaurios, jaudinančios, kreivos šypsenos. Aš pravirkau. Bet jis nesuprato, kad verkiu, ir šypsojosi lyg niekur nieko. Jis panėšėjo į lavoną. Pjūvių randų dar nespėjo paslėpti plaukai, kurie augo stebėtinai lėtai.

Bet paskui jis pradėjo kalbėti. Jo balsas buvo veikiau kuždesys, šaižus kaip fleitos garsas, kuris pamažu tapo garsesnis, bet ne mažiau šaižus, bet kuriuo atveju tai buvo ne Ernesto balsas, man jis panėšėjo į nevispročio paauglio balsą, merdėjančio silpnapročio paauglio. Jo žodynas buvo labai skurdus. Kai kuriuos daiktus jam būdavo sunku įvardyti.

Kartą atvažiavau pas jį, motina pasitiko mane prie durų, visa tirtėdama nusivedė į savo kambarį, ir aš tai susiejau su draugo savijautos pablogėjimu. Paaiškėjo, kad motiniškas jaudulys buvo iš laimės. Jis pasveiko, sukuždėjo ji. Nelabai

supratau, ką ji nori tuo pasakyti, pamaniau, kad turi omeny balsą, o gal dabar Ernestas aiškiau mąsto. Pasveiko? – perklausiau stengdamasi išsivaduoti iš jos glėbio. Ji delsė man atsakyti, bet galiausiai jai neliko kitos išeities. Ernestas jau nebe žydras, panele, pasakė. Jau nebe kas toks? – nesupratau. Tą akimirką į kambarį įėjo jo tėvas, paklausė, ko mudvi čia lindime, ir pareiškė, kad jo sūnus pagaliau išsigydė homoseksualumą. Jis tai pasakė kitais žodžiais, bet aš nieko neatsakiau ir nieko neklausinėjau, tik apsisukusi išėjau iš to siaubingo kambario. Bet prieš įeidama pas Ernestą išgirdau, kaip jo motina ištarė: nėra to blogo, kas neišeitų į gera.

Savaime aišku, kad Ernestas tebebuvo homoseksualus, nors kartais jis neprisimindavo, ką tai reiškia. Seksualumas jam buvo kažkas tolimo, kažkas malonaus ir jaudinančio, bet tolimo. Kartą man paskambino Chuanitas Davila ir pasakė, kad išvyksta į šiaurę uždarbiauti, paprašė jo vardu atsisveikinti su Ernestu, nes jam širdis neleidžianti ištarti jam sudie. Nuo tada Ernesto gyvenime nebeliko meilužių. Balsas truputį pakito, bet ne itin: jis ne kalbėdavo, o dejuodavo ar aimanuodavo, ir tokiais atvejais, išskyrus motiną ir mane, visi nuo jo pabėgdavo, ir tėvas, ir kaimynai, kurie ateidinėdavo su begaliniais privalomais vizitais, iš esmės tai buvo tikras palengvėjimas, ir aš maniau, kad tos Ernesto dejonės turėjo tikslą – atsikratyti to šiurpaus mandagumo.

Aš irgi sulig kiekvienu mėnesiu užsukdavau pas jį vis rečiau. Po ligoninės lankydavau jį kiekvieną dieną, o jam pradėjus išeidinėti į lauką užeidavau pas jį tik retsykiais. Kad ir kur būčiau, vakarais jam paskambindavau. Mūsų pokalbiai būdavo gana nuprotėję, kartais aš kalbėdavau be perstogės, pasakodavau jam tikras istorijas, kurios iš tiesų mane mažai jaudino, apie sudėtingą Meksiko gyvenimą (tai vienas iš būdų pamiršti, kad gyveni Meksikoje), kurį anuomet pradėjau po truputį pažinti, apie vakarėlius ir apie kvaišalus, kuriuos pradėjau vartoti, apie vyrus, su kuriais permiegojau, o kartais kalbėdavo jis, telefonu man perskaitydavo naujienas, kurias tądien buvo iškirpęs iš laikraščio (naujas pomėgis, veikiausiai sumanytas jį prižiūrinčių terapeutų, nors kas žino), pasakodavo, ką valgė, kokie žmonės buvo pas jį atėję, ką jam kalbėjusi motina – tą jis palikdavo pabaigai. Vieną vakarą aš jam pasakiau, kad Izmaelis Umbertas Sarkas įtraukė vieną jo eilėraštį į ką tik išleistą poezijos antologiją. Kokį eilėraštį? – sučiulbėjo tas paukštiškas, bet aštrus kaip skutimosi peiliuko ašmenys, draskantis man širdį balselis. Knygą turėjau po ranka. Pasakiau jam pavadinimą. Tai aš parašiau tą eilėraštį? – nustebo. Nežinau, gal dėl neįprastai gilaus tono aš pamaniau, kad jis juokauja, paprastai jo pokštai būdavo tokie nekalti, kad iš viso buvo beveik neįmanoma atskirti, kada jis juokauja, kada ne, bet šįkart jis nejuokavo. Tą savaitę suradau laiko, kurio paprastai pritrūkdavau, ir užsukau aplankyti

Ernesto. Pas jį nuvežė mano naujas draugas, bet nenorėjo užeiti į vidų. Palauk manęs čia, pasakiau jam, šis rajonas pavojingas, grįžę savo automobilio galime ir nerasti. Jam tai pasirodė keista, bet jis nieko neatsakė. Tuose sluoksniuose, kur tuo metu sukiojausi, aš jau buvau pelnytai pagarsėjusi keistuolė. Be kita ko, buvau teisi: pastaruoju metu Ernesto rajone labai padidėjo nusikalstamumas. Sakytum, jo operacijos padariniai pasklido gatvėmis ir persidavė kiekvienam bedarbiui bei smulkiam vagišiui, kurie kaitinosi pavakario saulėje kaip zombiai (arba kaip šaukliai be žinios arba su neišverčiama žinia) automatiškai pasirengę užmušti dar vieną vakarą Meksike.

Kaip ir reikėjo tikėtis, Ernestas į tą knygą vos žvilgtelėjo. Susirado savo eilėraštį ir pasakė: ak. Nežinau, ar staiga jį atpažino, ar tiesiog sumišo. Tada pradėjo pasakoti tuos pačius dalykus, ką kalbėdavo telefonu.

Išėjusi savo draugą radau rūkantį prie automobilio. Paklausiau, ar nieko nenutiko man nesant. Nieko, atšovė jis, čia ramiau negu kapinėse. Bet kažin ar ten buvo ramu, nes jis atrodė susitaršęs, o rankos drebėjo.

Daugiau Ernesto nebemačiau.

Vieną vakarą jis man paskambino ir padeklamavo Ričardo Belferio eilėraštį. Vieną vakarą jam paskambinau iš Los Andželo ir pasakiau, kad miegu su teatro režisieriumi Francisku Segura, dar žinomu kaip Senė Segura, kuris mažiausia dvidešimt metų už mane vyresnis. Kaip įspūdinga, pasakė Ernestas. Senė turbūt labai išmintingas. Jis talentingas, o ne išmintingas, pasakiau. O koks skirtumas? – nesuprato jis. Aš susimąsčiau, ką atsakyti, o jis laukė mano atsakymo, ir kelias sekundes mudu tylėjome. Norėčiau pabūti su tavimi, ištariau jam prieš atsisveikindama. Aš irgi, sučiulbo paukštiškas balsas iš kitos dimensijos. Po kelių dienų paskambino jo motina ir pranešė, kad Ernestas mirė. Lengva mirtis, pasakė ji, besėdint namuose, krėsle saulės atokaitoje. Jis užmigo kaip angelėlis. Kelintą valandą? – paklausiau. Maždaug penktą, pavalgęs pietus.

Aš vienintelė iš jo buvusių draugų dalyvavau laidotuvėse, tose margose šiaurinės miesto dalies kapinėse. Nepastebėjau nei vieno poeto, nei buvusių meilužių, jokio literatūros žurnalo redaktoriaus. Tik daugybė giminių ir šeimos draugų bei, galimas daiktas, kaimynų. Ties kapinių vartais prie manęs priėjo du paaugliai ir mėgino nusivilioti į kitą pusę. Išsigandau, kad jie nori mane išprievartauti. Tik tada pajutau pyktį ir širdgėlą dėl Ernesto mirties. Išsitraukiau iš rankinės automatinį peiliuką ir pasakiau: nudėsiu jus, suknisti suskiai. Tiedu tipai dėjo į kojas, o aš dar vijausi juos per kapines. Kai pagaliau sustojau, pasirodė kita laidotuvių procesija. Įsidėjau peiliuką į rankinę ir žiūrėjau, kaip stropiai ir atsargiai į nišą dedamas karstas. Negalėčiau prisiekti, bet turbūt ten buvo vaiko palaikai. Paskui susitikau su draugu išgerti viename centro bare.

10

Normanas Bolcmanas, sėdint ant suolelio Editos Volfson parke, Tel Avivas, 1979-ųjų spalis. Visada buvau jautrus kitų skausmui ir visada stengiausi solidarizuotis su kitų skausmu. Aš esu žydas, Meksikos žydas, ir žinau abiejų tautų istorijas. Manau, kad tuo viskas ir pasakyta. Aš nenoriu teisintis. Tiesiog bandau papasakoti istoriją ir galbūt perprasti paslėptą jos veikimo mechanizmą, kurio kažkada nepastebėjau, bet dabar jis mane slegia. Vis dėlto mano istorija nebus tokia nuosekli, kaip man norėtųsi. Ir mano vaidmuo joje mirgės kaip dulkelė tarp šviesos ir tamsos, tarp juoko ir ašarų, visai kaip meksikiečių muilo opera ar melodrama jidiš kalba.

Viskas prasidėjo praėjusių metų vasarį, vieną pilką popietę, plonytę lyg šydas, kuris kartais sudrebina Tel Avivo dangų. Kažkas paskambino į mūsų buto duris Hašomerio gatvėje. Kai jas atidariau, priešais mane stovėjo grupės, pasivadinusios viscerealistais, lyderis poetas Ulisas Lima. Negaliu sakyti, kad būčiau jį pažinojęs, iš tikrųjų buvau jį matęs tik kartą, bet apie jį dažnai pasakodavo Klaudija, o ir Danielis kažkada buvo skaitęs jo eilėraščių. Bet literatūra nėra mano stiprioji pusė, aš niekada nesugebėjau vertinti poezijos. Žodžiu, žmogus, kuris stovėjo prieš mane, veikiau panėšėjo į valkatą negu į poetą.

Prisipažinsiu, pradžia ne kokia. Klaudija su Danieliu buvo universitete, man reikėjo mokytis, taigi aš pakviečiau jį į vidų, pasiūliau puodelį arbatos, o paskui užsidariau savo kambaryje. Akimirką atrodė, kad viskas sugrįžo į savo vėžes, aš vėl pasinėriau į Marburgo filosofų mokyklos (Natorpas, Kohenas, Kasireris, Langė) studijas ir kai kuriuos Salomono Maimono[233] komentarus, netiesiogiai malančius į miltus Marburgo filosofus. Tačiau po kurio laiko, galėjo praeiti ir dvidešimt minučių, ir dvi valandos, mano mintys atbuko, toje tuštumoje išryškėjo naujo atvykėlio Uliso Limos veidas, ir nors mano galvoje buvo tuščia, aš kurį laiką (nežinau – kiek) negalėjau tiksliai atskirti jo bruožų, tarsi Uliso veidas nuo išorinio akinamo baltumo ne išryškėjo, o kaip tik nublanko.

Išėjęs iš kambario radau jį miegantį ant sofos. Ilgokai jį apžiūrinėjau. Sugrįžęs į savo kambarį vėl stengiausi susitelkti į mokslus. Neįmanoma. Gal vertėjo

233 Salomon Maimon (1753–1800) – žydų kilmės vokiečių filosofas, I. Kanto kritikas.

išeiti pasivaikščiot, bet man atrodė nemandagu palikti jį vieną. Svarsčiau, gal jį pažadinti. O gal pasekti jo pavyzdžiu ir mažumėlę snūstelėti. Tačiau baiminausi ar nedrįsau, dabar sunku įvardyti. Paskui nuo lentynos paėmiau Natorpo „Religija ties humanizmo riba“ ir atsisėdau priešais jį ant sofos.

Maždaug apie dešimtą sugrįžo Klaudija ir Danielis. Mano abi kojos buvo nutirpusios, maudė visą kūną, o užvis blogiausia, kad aš nieko nesupratau iš to, ką buvau perskaitęs, bet išvydęs juos tarpduryje dar turėjau jėgų ženklais juos perspėti, kad nekeltų triukšmo, tiesiog nežinau, galbūt nenorėjau, kad Ulisas Lima pabustų, kol mes su Klaudija nepasišnekėjome, o galbūt jau buvau apsipratęs su ritmingu miegančiojo kvėpavimu. Viskas veltui, nes Klaudija po kelių sekundžių pastebėjo ant sofos miegantį Ulisą ir šūktelėjo *carajo* arba *bolas, camara* arba *chale,* nes, nors Klaudija gimė Argentinoje ir tik būdama šešiolikos persikraustė į Meksiką, širdies gilumoje ji visada jautėsi esanti meksikietė. Ką gali žinoti, bent ji pati taip tvirtino. Ulisas akimirksniu pabudo ir pirmiausia pamatė šalia savęs besišypsančią Klaudiją, paskui pastebėjo Danielį, ir Danielis jam šypsojosi. Kokia staigmena.

Tą vakarą jo atvykimo proga išėjome pavalgyti į miestą. Iš pradžių aš atsisakinėjau, teisinausi, kad man reikia užbaigti reikalus su ta Marburgo mokykla, bet Klaudija neleido, Normanai, net nesvajok, nepradėkime... Nepaisant mano būgštavimų, vakarienė praėjo linksmai ir įdomiai. Ulisas pasakojo savo nuotykius, ir visiems buvo gardaus juoko, kitaip tariant, savo nuotykius jis pasakojo Klaudijai, bet taip šmaikščiai, kad nepaisant viso to liūdnumo, apie kurį jis iš esmės kalbėjo, mes visi leipom iš juoko, o tokiais atvejais – tai geriausia išeitis. Paskui grįžome namo Arlozorovo gatve, giliai traukdami į plaučius nakties orą. Mudu su Danieliu nuėjome gana toli į priekį, o Klaudija su Ulisu ėjo atsilikę, kalbėdamiesi tarsi vėl būtų Meksike ir visas pasaulio laikas būtų jų valioje. Kai Danielis paprašė neskubėti (ir kur aš taip lekiąs septynmyliais žingsniais?), iššsyk pakeičiau pokalbio temą ir papasakojau pirma, kas šovė į galvą apie tą išprotėjusį Salomoną Maimoną, kad tik atitolinčiau nenumaldomai artėjančią akimirką, kurios taip bijojau. Tą naktį mielai būčiau kur nors sprukęs, apmaudu, kad to nepadariau.

Sugrįžę namo dar turėjome laiko išgerti arbatos. Paskui Danielis pažvelgė į mus tris ir pareiškė, kad eina miegoti. Vos išgirdęs užsidarant jo kambario duris suskubau jo pavyzdžiu pasekti ir aš. Tysojau lovoje, tamsoje, ir kurį laiką klausiausi, kaip Klaudija kalbasi su Ulisu. Paskui atsidarė durys, Klaudija uždegė šviesą, paklausė, ar eisiu rytoj į paskaitas, ir pradėjo rengtis. Kur Ulisas, pasidomėjau. Užmigo ant sofos, atsakė ji. Paklausiau, ką ji jam pasakė. Nieko aš jam nepasakiau, atšovė ji. Tada aš irgi nusirengiau, atsiguliau į lovą ir stipriai užmerkiau akis.

Dvi savaites mūsų namuose viešpatavo nauja tvarka. Bent jau aš tai jaučiau, ir mane giliai sukrėtė smulkmenos, kurios anksčiau galbūt praslysdavo nepastebėtos.

Klaudija, kuri pirmąją viešnagės dieną stengėsi ignoruoti naująją padėtį, galiausiai irgi susitaikė su realybe ir prisipažino, kad jaučiasi dūstanti. Antrą dieną, kai ryte Klaudija valėsi dantis, Ulisas prisipažino ją mylintis. Klaudija atsakė, kad ji tai jau žino. Aš dėl tavęs iki čia atsibeldžiau, tarė Ulisas, nes tave myliu. Klaudija atsakė: galėjai parašyti laišką. Ulisui jos atsakymas pasirodė teikiantis vilčių ir jis parašė eilėraštį, kurį perskaitė Klaudijai per vakarienę. Kai aš diskretiškai pakilau nuo stalo, nes tikrai nenorėjau nieko girdėti, Klaudija paprašė manęs pasilikti, to paties pageidavo ir Danielis. Eilėraštis veikiau panėšėjo į paskirus fragmentus apie kažkokį miestą Viduržemio jūros pakrantėje, turbūt Tel Avivą, ir apie klajoklį arba apie elgetaujantį poetą. Man jis pasirodė gražus, taip jam ir pasakiau. Danielis pritarė mano nuomonei. Klaudija kelias minutes susimąsčiusi tylėjo, o paskui pasakė: o, jei tik ji galėtų rašyti tokius gražius eilėraščius... Vieną akimirką pamaniau, kad viskas išsispręs ir mes visi kaip nors susitvarkysime, tad pasisiūliau parnešti vyno. Bet Klaudija pasakė, kad rytoj jai labai anksti reikia būti universitete, ir po dešimties minučių pasišalino į mūsų kambarį. Ulisas, Danielis ir aš dar kiek šnektelėjome, išgėrėme po puodelį arbatos, o paskui išsiskirstėme po savo kambarius. Maždaug trečią nakties pabudau į tualetą ir tykindamas ant pirštų galų per svetainę išgirdau, kad Ulisas verkia. Nemanau, kad jis mane pastebėjo. Turbūt jis gulėjo kniūbsčias, nes iš ten, kur aš stovėjau, buvo matyti tik jo siluetas, pridengtas antklode ir senu paltu, mėsos kaugė, apgailėtinai krūpčiojantis šešėlis.

Klaudijai apie tai nepasakiau. Beje, tomis dienomis pirmąsyk pradėjau kai ką nuo jos slėpti, nutylėti istorijų nuotrupas, meluoti. O dėl mūsų studentiškos kasdienybės, tai Klaudijos gyvenimas nepasikeitė nė per nago juodymą, ar bent jau ji stengėsi to nerodyti. Pirmosiomis viešnagės Tel Avive dienomis Uliso kompanionas buvo Danielis, bet po dviejų ar trijų savaičių šiam taip pat teko susiimti, kitaip kilo grėsmė susikirsti per egzaminus. Ilgainiui vienintelė Uliso kompanija likau aš. Bet aš buvau užsiknisęs su neokantizmu, Marburgo mokykla, Salomonu Maimonu ir man sukosi galva, nes kiekvieną naktį eidamas į tualetą girdėdavau Ulisą raudantį tamsoje, bet blogiausia buvo ne tai, o kad naktimis mąstydavau: šiandien aš *pamatysiu* jį raudant, tai yra aš pamatysiu jo veidą, nes iki tol jį tik *girdėdavau*. Ir kas man patvirtins, kad tai, ką aš girdėdavau, buvo, pavyzdžiui, rauda, o ne aimanos masturbuojantis? Kai galvodavau, kad pamatysiu jo veidą, įsivaizduodavau, kaip jis pakelia tamsoje užverktą veidą, nutviekstą pro svetainės langą srūvančios mėnesienos. Tame veide atsispindės

tokia širdgėla, kad jau nuo tos akimirkos, kai atsisėsdavau lovoje, tamsoje jausdamas šalia miegančią Klaudiją ir jos lengvą šnarpštimą, mano širdį tarsi uola prislėgdavo sunkumas ir taip pat kildavo noras pravirkti. Kartais aš ilgokai sėdėdavau lovoje, kentėdavau ir neidavau į tualetą, kentėdavau vos sulaikydamas ašaras, ir visa tai iš baimės, kad tą naktį, taip, kad būtent tą naktį jis pakels veidą nuo pagalvės ir aš jį pamatysiu.

Aš jau nekalbu apie seksą, apie savo seksualinį gyvenimą, kuris nuėjo velniop nuo tos akimirkos, kai jis įžengė į mūsų butą. Aš tiesiog negalėjau „to" daryti. Kitaip tariant, galėjau, bet nenorėjau. Pirmąsyk tai pabandėme turbūt trečią viešnagės vakarą, Klaudija paklausė, kas man atsitiko. Nieko man nėra, atsakiau, kodėl klausi? Nes tu tykesnis už numirėlį, pasakė ji. Taip aš ir jaučiausi, ne kaip numirėlis, bet kaip netyčia įsibrovęs į mirusiųjų pasaulį. Man reikėjo tylos. Neaimanuoti, nešūkauti, nekvėpuoti ir elgtis labai apdairiai. Netgi Klaudijos aimanos, kurios anksčiau taip jaudindavo, tomis dienomis man virto nepakenčiamu triukšmu, nuo kurio jaučiausi sudirgęs, nors stengdavausi to neparodyti, aš bandydavau nuslopinti tą triukšmą, žeidžiantį mano ausų būgnelius, užspaudęs jos burną ranka arba lūpomis. Vienu žodžiu, mylėjimasis tapo kančia, o kai tai pasikartojo ketvirtą ar penktą sykį, visais įmanomais būdais stengiausi jo išvengti. Visada eidavau gulti paskutinis. Sėdėdavau su Ulisu (kuris šiaip atrodė niekada nenorintis miego) ir mes šnekučiuodavomės apie šį bei tą. Prašydavau, kad jis man paskaitytų, ką tądien parašęs, net nesvarbu, kad tai buvo eilėraščiai, kuriuose jis aprašė savo beprotišką meilę Klaudijai. Man jie vis tiek patiko. Žinoma, būtų buvę geriau kitokie eilėraščiai, pavyzdžiui, apie kasdien regėtus naujus dalykus, kai likęs vienas jis klajodavo po Tel Avivą, po Givat Rokačą, po Har Šalomą, senosiomis Džafos uosto gatvikėmis ir po universiteto miestelį arba Jarkono parką, arba tie eilėraščiai, kuriuose jis prisimindavo Meksiką ir tą tolimą jos sostinę, ar netgi tie, kurie buvo tik formalūs bandymai, ar man tokie atrodė. Visokie, tik ne apie Klaudiją. Bet ne dėl manęs, ne dėl to, kad jie mane ar ją skaudintų, aš tiesiog stengiausi vengti *jo* skausmo, *jo* asiliško atkaklumo, *jo* visiško kvailumo. Vieną vakarą neiškentęs jam tai pasakiau: Ulisai, kodėl tu taip elgiesi? Jis apsimetė neišgirdęs, tik pašnairavo į mane (taip keistai, kad man tarp kokio šimto žaibu pralėkusių minčių atėjo į galvą žvilgsnis šuns, kurį turėjau vaikystėje, kai dar gyvenome Polanko rajone, tą šunį mano tėvai užmigdė, nes šis staiga pradėjo kandžioti žmones), o paskui lyg niekur nieko tęsė savo pokalbį.

Tą naktį nuėjęs gulti, pasimylėjau su miegančia Klaudija, ir kai galiausiai man pavyko pakankamai susijaudinti, kas nebuvo lengva, aimanavau ir šaukiau.

Na, o kitas klausimas buvo pinigai. Klaudija, aš ir Danielis studijavome ir iš savo tėvų gaudavome kasmėnesinę paramą. Danieliui tų pinigų vos pakako

pragyventi. Klaudijos padėtis buvo kur kas geresnė, o mano – kažkur per vidurį. Susimetę į „bendrą fondą", mes galėjome apmokėti nuomą, studijas, maistą, taip pat nueiti į kiną arba teatrą ir nusipirkti knygų ispanų kalba Servanteso knygyne Zamenhofo gatvėje. Bet Uliso atvykimas viską sujaukė, nes maždaug po savaitės šis jau liko be pinigų ir, kaip sako sociologai, mums netikėtai teko maitinti dar vieną burną. Kad ir kaip būtų, iš savo pusės aš jokių nepatogumų nejutau, vienos kitos pramogos galėjau ir atsisakyti. Danielis irgi neprotestavo, nes jo gyvenimo ritmas nėmaž nepasikeitė. Kas galėtų pagalvoti, kad labiausiai naujajai situacijai pasipriešino Klaudija. Vieną vakarą ji šaltai ir praktiškai griebė jautį už ragų. Ji pasakė, kad Ulisui reikia pasiieškoti darbo arba pasirūpinti, kad jam atsiųstų pinigų iš Meksiko. Pamenu, kad Ulisas pažvelgė į ją – tik šyptelėjo puse lūpų galvą pakreipęs į šoną – ir ištarė, kad ieškosis darbo. Kitą vakarą, kai susėdome už stalo, Klaudija jo paklausė, ar jis susirado darbą. Dar ne, atsakė Ulisas. Bet ar bent ieškojai? – neatlyžo Klaudija. Ulisas mazgojo indus ir neatsisukdamas pasakė: jo, buvau išėjęs ieškoti, bet nepasisekė. Aš sėdėjau stalo gale ir galėjau matyti jo veidą profiliu, ir man pasirodė, kad jis šypsosi. Po paraliais, pamaniau, juk jis šypsosi! Šypsosi iš laimės. Tarsi Klaudija būtų jo moteris, reikli žmona, kuriai rūpi, kad jos vyras susirastų darbą. Tą naktį aš Klaudijai pasakiau, kad duotų jam ramybę, sakau, žmogui ir taip ne pyragai, o dar tu čia jį tarkuoji dėl darbo. Kita vertus, kokį darbą tu tikiesi, kad jis susiras Tel Avive: statybininko, kroviko kur nors turguje ar indų plovėjo? Nekalbėk, jei nežinai, atrėmė Klaudija.

Suprantama, ta pati istorija pasikartojo ir antrą, ir trečią vakarą, Klaudija elgėsi vis nuožmiau, jį kaltino, erzino, traukdavo per dantį, o Ulisas visada atsakydavo taip pat ramiai, romus ir laimingas. Taip, kiekvieną dieną, kai mes eidavome į universitetą, jis išeidavo ieškoti darbo, sukiodavosi šen bei ten, nieko nerasdavo ir kitą dieną vėl griebdavosi to paties. Pasiekėme tokią ribą, kad po vakarienės Klaudija išskleisdavo laikraštį ir ieškodavo darbo pasiūlymų, žymėdavo juos ant popieriaus lapelio, paaiškindavo Ulisui, kur reikia nuvykti, kokiu autobusu važiuoti arba koks kelias trumpiausias pėsčiomis, nes Ulisas dažnai neturėdavo pinigų autobusui ir Klaudija sakydavo, kad nebūtina jam duoti pinigų, nes šis mėgsta vaikščioti pėsčiomis. Kai mes su Danieliu stebėdavomės, kaipgi jis pėsčiomis nueis, pavyzdžiui, iki Ha Argazimo, iki Jore gatvės arba iki Petah Tikvos arba Roš Ha Ajino, kur buvo reikalingi statybininkai, ji tiesiog jo akivaizdoje dėstydavo (o jis tuo metu šypsodavosi žiūrėdamas į ją kaip apkultas sutuoktinis, bet vis dėlto sutuoktinis), kaip jis pėsčiomis skersai išilgai yra išmaišęs Meksiko miestą, ir netgi naktį, kaip iš MNAU pareidavo iki priemiesčių, tai beveik prilygo atstumui nuo vieno Izraelio galo iki kito. Diena iš dienos toji situacija blogėjo. Ulisas jau visiškai neturėjo pinigų, nesusirado darbo, ir vieną

vakarą Klaudija stačiai įtūžo, sužinojusi, kad jos draugė Izabelė Gorkin matė Ulisą miegantį Tel Avivo šiaurinėje geležinkelio stotyje, elgetaujantį Hamelech Džordžo prospekte arba Gan Meire, ir tuomet Klaudija pareiškė, kad tai yra nepriimtina, pabrėždama žodį „nepriimtina“, tarsi Meksike elgetauti dar būtų nieko, bet tik ne Tel Avive, ir blogiausia buvo tai, kad mums su Danieliu ji tai išsakė Uliso akivaizdoje, kuris sėdėjo šalia mūsų už stalo tarsi nematomas žmogus ir klausėsi. Klaudija tvirtino, kad Ulisas mus apgaudinėjo, kad jis nė per nago juodymą nesistengia susirasti to darbo ir reikia pagalvoti, kaip mums elgtis.

Tą vakarą Danielis užsidarė savo kambaryje anksčiau negu paprastai, po penkių minučių ir aš pasekiau jo pavyzdžiu, tik pasukau ne į kambarį (kuriame gyvenome mes su Klaudija), o išėjau į lauką, vaikštinėjau be jokio tikslo ir kvėpavau pilna krūtine, toli nuo tos pikčiurnos, kurią buvau įsimylėjęs. Kai maždaug vidurnaktį grįžau, vos atvėręs duris pirmiausia išgirdau muziką, tai buvo Keto Stivenso daina, kuri Klaudijai labai patiko, o paskui – balsus. Prieš įeinant į svetainę kažkas mane privertė sustoti. Tai buvo Klaudijos balsas, paskui pasigirdo ir Uliso, bet jų balsai nebuvo įprasti ir kasdieniški, bent jau Klaudijos skambėjo neįprastai. Netrukus supratau, kad jie deklamuoja eiles. Klausėsi Keto Stivenso muzikos ir deklamavo eilėraščius, trumpus, neišraiškingus ir liūdnus, šviesius ir dviprasmiškus, lėtus ir staigius kaip žaibai, apie katiną, kuris trinasi į Bodlero kojas, ir apie katiną, galbūt netgi tą patį, kuris trinasi į beprotnamio kojas! (Vėliau supratau, kad tai Ričardo Brotigano eilės, kurias išvertė Ulisas.) Kai įėjau į svetainę, Ulisas pakėlė galvą ir nusišypsojo. Be žodžių prisėdau prie jų, susisukau cigaretę ir mandagiai paprašiau tęsti. Kai atsigulėme, Klaudijos paklausiau, kas įvyko. Kartais Ulisas išveda mane iš proto, ir tiek, atsakė ji.

Maždaug po savaitės Ulisas išvyko iš Tel Avivo, Klaudija atsisveikindama išspaudė kelias ašaras, paskui ilgam užsidarė tualete. Nepraėjo nė trys dienos ir jis paskambino mums vėlų vakarą iš Valterio Šolemo kibuco. Ten gyveno Danielio pusbrolis, meksikietis kaip ir mes, ir kibuco gyventojai Ulisą ten priėmė. Jis pranešė, kad dirba alyvuogių aliejaus fabrike. Kaip tau ten patinka? – paklausė Klaudija. Nelabai, atsakė Ulisas, darbas labai nuobodus. Netrukus mums paskambino Danielio pusbrolis ir pasakė, kad Ulisas atleistas. Kodėl? Už tai, kad nedirbo. Per jį vos nekilo gaisras, pasakė Danielio pusbrolis. Tai kur jis dabar? – nesuprato Danielis, bet jo pusbrolis to nežinojo. Beje, jis ir skambino pasiteirauti, kur jis yra, kad galėtų išsireikalauti šimtą dolerių, kuriuos šis įsiskolino kibuco krautuvėlėje. Kelias dienas mes kiekvieną vakarą laukėme jo pasirodant, bet Ulisas neatvažiavo. Užtai atėjo laiškas iš Jeruzalės. Galiu prisiekti savo tėvais ar kuo tik įmanoma, kad jis buvo visiškai nesuprantamas. Jau vien tas faktas, kad jis mus pasiekė, be jokios abejonės, patvirtina, kaip puikiai dirba Izraelio pašto tarnyba.

Jis buvo adresuotas Klaudijai, bet buvo klaidingai nurodytas mūsų buto numeris, o gatvės pavadinime buvo net trys rašybos klaidos, šioks toks rekordas. Tai buvo ant voko. Viduje viskas buvo kur kas painiau. Kaip jau sakiau, laiško buvo neįmanoma perskaityti, nors jis ir parašytas ispaniškai, bent jau mudu su Danieliu padarėme tokią išvadą. Lygiai taip pat jis galėjo būti parašytas aramėjiškai. Dėl aramėjų kalbos prisimenu kai ką keisto. Klaudija tik žvilgtelėjo į laišką, bet neparodė nė menkiausio susidomėjimo, kas jame parašyta, ir tą vakarą, kai mudu su Danieliu stengėmės jį iššifruoti, persakė mums seną istoriją, kurią jai buvo pasakojęs Ulisas, kai jie dar gyveno Meksike. Klaudija pasakė, kad, Uliso manymu, tas garsusis Jėzaus posakis apie turčių, kupranugarį ir adatos skylutę galėjo būti klaida. Graikų kalboje, dėstė Klaudija, anot Uliso (bet nuo kada gi Ulisas moka graikų kalbą?), yra žodis *káundos*, „kupranugaris", bet *n* (*eta*) buvo skaitoma beveik kaip *i*, o žodyje *káuidos*, „lynas", „stora virvė", *i* (*iota*) skaitoma kaip *i*. Kadangi Matas ir Lukas rėmėsi Morkaus tekstu, Ulisą tai paskatino manyti, kad jis arba jo tekstus perrašinėjęs raštininkas bus galimai apsirikę ar suklydę. Vienintelis dalykas, prieštaraujantis šiai teorijai, pakartojo Klaudija Uliso žodžius, kad Lukas, gerai mokėdamas graikų kalbą, būtų klaidą ištaisęs. Tačiau Lukas mokėjo graikų kalbą, bet nepažinojo žydų pasaulio ir turbūt pamanė, kad „kupranugaris", kuris netelpa pro adatos skylutę, buvo hebrajiška arba aramėjiška patarlė. Anot Uliso, juokingiausia tai, kad galimos klaidos kilmė galėjo būti ir kita: remiantis Frankfurto universiteto hebrajų ir aramėjų kalbų žinovu profesoriumi herr Pinčasu Lapide (na ir vardelis, pridūrė Klaudija), Galilėjos aramėjų kalboje būta patarlių, kuriose vartojamas daiktavardis *gamta*, „valties lynas", ir jei vienas iš priebalsių bus neaiškiai užrašytas, kaip dažnai pasitaiko hebrajų ar aramėjų rankraščiuose, labai nesunkiai galima perskaityti *gamal*, „kupranugaris", ypač turint omeny tai, kad senuosiuose hebrajų ir aramėjų rašmenyse nebuvo balsių, jie būdavo tik „nuspėjami". Tai mus pastūmėjo, pasakojo Klaudija Uliso aiškinimą, prie ne tokio poetiško, bet kur kas realistiškesnio palyginimo. Lengviau valties lynas arba stora virvė pralįs pro adatos skylutę, nei turtingas žmogus pateks į dangaus karalystę. O kuriam palyginimui pirmenybę teikė Ulisas? – pasidomėjo Danielis. Mudu abu žinojome atsakymą, bet laukėme, ką pasakys Klaudija. Savaime aišku, kuriame yra klaida.

Po savaitės mus pasiekė atvirukas iš Hebrono. Paskui kitas – iš Negyvosios jūros pakrantės. Trečias atėjo iš Elato, ten jis pasigyrė susiradęs padavėjo darbą viename iš viešbučių. Paskui ilgokai iš jo nebuvo jokių žinių. Širdies gilumoje aš žinojau, kad padavėju jis ilgai neužsibus, taip pat kad turistauti po Izraelį neribotą laiką ir be grašio kišenėje kartais gali būti pavojinga, bet kitiems apie tai neprasitariau, nors manau, kad Danielis su Klaudija ir taip žinojo. Kartais prie

vakarienės stalo kalbėdavomės apie jį. Kažin kaip jam sekasi tame Elate? – sakydavo Klaudija. Kaip jam pasisekė, kad jis Elate! – atsidusdavo Danielis. Galėtume kitą savaitgalį jį aplankyti, pasiūlydavau. Tada lyg susitarę mes nejučia pakeisdavome temą. Tuo metu skaičiau ir gilinausi į Vitgenšteino[234] „Tractatus logico-philosophicus", ir visa, ką veikdavau arba matydavau, tik atskleisdavo, koks esu pažeidžiamas. Pamenu, tada susirgau ir kelias dienas nesikėliau iš lovos. Klaudija, visada tokia įžvalgi, ištraukė man iš rankų „Tractatus" ir paslėpė Danielio kambaryje, o vietoj jo įdavė vieną iš savo skaitomų romanų – prancūzo J. M. G. Arčimboldžio „Begalinę rožę".

Vieną vakarą sėdėjome prie stalo, aš pradėjau mąstyti apie Ulisą ir nepastebimai apsiašarojau. Kas tau? – nustebo Klaudija. Atsakiau, kad jeigu Ulisas susirgtų, nebūtų kam juo pasirūpinti, kaip jūs su Danieliu rūpinatės manimi. Tada aš jiems padėkojau ir pratrūkau raudoti. Ulisas yra tvirtas kaip... kaip Afrikos tapyras, pasakė Klaudija, ir Danielis nusijuokė. Klaudijos pastebėjimas, palyginimas kažkodėl mane įskaudino, ir aš paklausiau, nejau ji niekam nejaučianti užuojautos. Klaudija nieko neatsakė, tik ėmėsi ruošti man arbatą su medumi. Mes pasmerkėme Ulisą dykumai! – sušukau. Girdėjau, kaip Danielis mane ramino, kad aš perdedu, ir kaip šaukštelis Klaudijos rankoje bilsnoja į puodelio kraštus jai maišant arbatoje medų, ir tada aš neištvėriau, prašiau jos ir maldavau žiūrėti į mane, kai su ja kalbu, nes aš kalbėjau su ja, o ne su Danieliu, nes man reikėjo jos paaiškinimo, o ne Danielio paguodos. Tada Klaudija atsigręžė, padėjo priešais mane puodelį arbatos, atsisėdo į savo įprastą vietą ir pasakė: ką tikies išgirsti? Man regis, tu kliedi, visa ta filosofija visai aptemdė tau protą. Danielis tada pasakė: jo, seni, per dvi savaites tu perkrimtai Vitgenšteiną, Bergsoną, Keizerlingą[235] (atvirai sakant, nesuprantu, kaip gali jį pakęsti), Piko dela Mirandolą[236], tą Lui Klodą[237] (jis turėjo omeny Lui Klodą de Sen Marteną, „Troškimų žmogaus" autorių), tą išprotėjusį rasistą Otą Vainingerį[238] ir nežinia ką dar. O mano romano net nepalietei, užbaigė Klaudija. Tą akimirką aš padariau klaidą ir paklausiau, kaip ji gali būti tokia nejautri. Kai Klaudija pažvelgė į mane, supratau, kad viską sudirbau, bet jau per vėlu. Kai Klaudija prašneko, drebėjo visas kambarys. Pagrasino, kad daugiau niekada nesumanyčiau jai to sakyti, nes jeigu dar sykį iš manęs

234 Ludwig Wittgenstein (1889–1951) – austrų filosofas, jo veikale „Loginis filosofinis traktatas" į kalbą žiūrima ne kaip į filosofinio tyrinėjimo priemonę, bet kaip į vienintelį tokio tyrinėjimo objektą.

235 Keyserling von Eduard (1855–1918) – vokiečių rašytojas, kūrė tekstus kabareto vaidinimams.

236 Giovanni Pico della Mirandola (1463–1494) – italų filosofas, pasižymėjęs nepaprastais gabumais, neapsiribojo vien tradicine scholastine Europos filosofija, studijavo arabų ir žydų filosofinius veikalus, domėjosi mistika, kabalos filosofija.

237 Louis Claude de Saint-Martin (1743–1803) – prancūzų mistikas, martinistų dvasinis vadovas.

238 Otto Weininger (1880–1903) – austrų filosofas ir psichologas, demonstratyviai nusižudęs tame pačiame viešbučio kambaryje, kuriame mirė L. van Beethovenas.

tai išgirs, mūsų santykiai bus baigti. Jos manymu, tai, kad ji per daug nesigilina į Uliso išsišokimus, dar nėra nejautrumo įrodymas. Pasakė, kad jos vyriausias brolis žuvo Argentinoje, galbūt net kariškių ar policijos nukankintas, ir tai yra rimta. Jos vyriausias brolis kovojo ERP[239] gretose ir tikėjo Amerikos revoliucija, tai irgi buvo labai rimta. Ir jeigu jos šeima būtų gyvenusi Argentinoje, kai prasidėjo represijos, galimas daiktas, kad dabar jų nebebūtų tarp gyvųjų. Viską išsakiusi ji pravirko. Na štai, mes jau dviese, pasakiau. Mes neapsikabinome, kaip aš būčiau norėjęs, tik ištiesėme vienas kitam rankas po stalu, paskui Danielis patarė mums išeiti pasivaikščioti, bet Klaudija pasakė: kvailiuk, jis dar nevisiškai pasveikęs, geriau išgerkime dar arbatos ir – miegoti.

Ulisas Lima pasirodė po mėnesio. Jį lydėjo augalotas, beveik dviejų metrų ūgio tipas, apsitaisęs įvairiausiais skarmalais, jis buvo austras, su kuriuo Ulisas susipažino Beer Ševoje. Trims dienoms įkurdinome juos svetainėje. Austras miegojo ant grindų, o Ulisas ant sofos. Tipas buvo vardu Heimitas, jo pavardės niekada nesužinojome, kažin ar bent kelis žodžius pratarė. Su Ulisu jis kalbėjosi angliškai, bet tik iš būtinumo, mes niekada nepažinojome žmogaus tokiu vardu, nors Klaudija pasakė, kad buvo toks austrų rašytojas Heimitas fon Dodereris[240], bet ji nėra visiškai tikra. Iš pirmo žvilgsnio Uliso Heimitas atrodė kažkoks protiškai atsilikęs arba ties atsilikimo riba. Bet tarpusavyje, tiesą pasakius, jiedu visai gerai sutarė. Susiruošėme į oro uostą jų išlydėti. Ulisas, kuris iki tol atrodė giedros nuotakos, ramus ir abejingas, staiga susigraudino, nors žodis „graudulys“ čia ne visai tinkamas. Sakykime, kad jis staiga paniuro. Kelionės išvakarėse aš su juo kalbėjausi, pasakiau, jog džiaugiuosi su juo susipažinęs. Aš irgi, atsakė Ulisas. Išvykimo dieną, kai Heimitas su Ulisu jau buvo perėję keleivių kontrolę ir mes nebegalėjome jų matyti, Klaudija apsiverkė ir vieną akimirką pamaniau, kad ji irgi jį mylėjo, savotiškai, žinoma, bet netrukus tą mintį išmečiau iš galvos.

239 Karinė organizacija 7-ojo dešimtmečio Argentinoje.

240 Heimito von Doderer (1896–1966) – žymus austrų rašytojas.

11

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Nuo to laiko Sezarėja Tinachero ilgokai nesirodė mūsų susibūrimuose. Keistai skamba, mums keistoka buvo tai pripažinti, bet mes jos ilgėjomės. Kaskart, kai Maplesas Arsė apsilankydavo pas generolą Diegą Karvachalį, nepraleisdavo progos Sezarėjos pasiteirauti, kada praeis jos įniršis. Bet Sezarėjai, regis, buvo nė motais, ar jai sakai, ar sienai. Kartą aš lydėjau Manuelį, ir man teko su ja šnektelėti. Kalbėjome apie politiką, šokius, dėl kurių ji ėjo iš proto, bet tik ne apie literatūrą. Tais laikais visame Meksike buvo daugybė šokių salių, paaiškinau jiems, prašmatniausios buvo įsikūrusios centre, bet pakako jų ir atokesniuose rajonuose, Takubajoje, Observatorijos rajone! Kojoakano rajone! Pietiniame Tlalpane ir šiaurinėje Lindavistoje! O Sezarėja buvo iš tų patrakėlių, kurios geba aplėkti miestą nuo vieno galo iki kito, kad tik apsilankytų šokiuose, nors, kiek pamenu, labiausiai jai patikdavo šokių salės miesto centre. Kai dar nepažinojo Enkarnasjonos Gusman, eidavo viena. Šiais laikais nieko bloga tame neįžvelgiama, bet tuomet sukeldavo įvairiausių nesusipratimų. Kartą aš ją lydėjau, jau nepamenu, kokia proga, galbūt ji pati manęs paprašė. Šokiai vyko didelėje palapinėje, išskleistoje apleistame sklype prie Laguniljos. Prieš įeinant į vidų jai pasakiau: Sezarėja, aš tave atlydėjau, bet neversk manęs šokti, nes aš nei šokti moku, nei man rūpi išmokti. Sezarėja tik nusijuokė ir nieko nepasakė. Kokie pojūčiai, vaikinai, koks emocijų pliūpsnis. Pamenu mažus, apskritus staliukus iš lengvučio tarytum aliuminis metalo, nors tai tikrai negalėjo būti aliuminis. Šokių aikštelė – toks ant plokščių pakeltas stačiakampis. Kvintetas ar sekstetas nuotaikingai griežė rančeras, polkas ir kubietiškus šokius. Nuėjau užsakyti du stiklus gazuoto vandens, bet grįžęs Sezarėjos jau neberadau. Kurgi tu dingai? – mąsčiau. Tuomet ją pamačiau. Kaip manote, kur? Ogi šokių aikštelėje – ji šoko viena, dabar, šiais laikais, tai išties normalu ir nieko keista, juk laikai keičiasi, bet anuomet buvo negirdėtas dalykas, beveik kaip provokacija. Taigi, vaikinai, aš susidūriau su rimta dilema. O ką tu darei, Amadeo? – paklausė jie. Turbūt ir jūs mano vietoje taip pasielgtumėt – išėjau į aikštelę su ja pašokti. Tai tu, Amadeo, taip

iškart išmokai šokti? Tiesą pasakius, taip ir buvo, sakytum, ta muzika manęs būtų laukusi visą gyvenimą, visus dvidešimt šešerius metus, kaip Penelopė laukė Odisėjo, ar ne? Staiga visos kliūtys ir abejonės liko praeityje, o aš šokau ir šypsojausi žiūrėdamas į Sezarėją, kokia ji graži ir kaip puikiai toji moteris šoka, išsyk buvo matyti, kad tai senas jos pomėgis, jei ten, toje šokių aikštelėje, būtum užmerkęs akis, tai galėjai įsivaizduoti ją šokančią namuose, išėjusią iš darbo, plikančią kavą arba skaitančią, bet aš, vaikinai, neužsimerkiau, aš žiūrėjau į Sezarėją plačiai atmerktomis akimis ir šypsojausi, ir ji man šypsojosi, mes abu džiaugėmės gyvenimu, jautėmės tokie laimingi, kad vieną akimirką man net šmėstelėjo mintis ją pabučiuoti, bet, tiesą pasakius, neišdrįsau, nes mums ir taip buvo gera, o aš niekad nebuvau siauraprotis. Kaip sakoma, viską lemia pradžia, ir mano pradžia buvo tokia – nuo šokių, vaikinai, taip viskas prasidėjo, ir aš nebežinojau, kaip tam padėti tašką. Buvo toks laikotarpis, bet tai nutiko daug metų po Sezarėjos dingimo, kai jaunatviškas užsidegimas jau buvo aprimęs, ir vienintelis mano gyvenime troškimas buvo kas dvi savaitės apsilankyti Meksiko šokių salėse. Vaikinai, aš kalbu apie tuos laikus, kai man buvo trisdešimt, keturiasdešimt ir net penkiasdešimt metų. Iš pradžių eidavau su žmona. Ji nesuprato, kodėl man taip patinka šokiai, bet mane lydėdavo. Mes puikiai leisdavome laiką. Kai ji mirė, eidavau vienas. Tada irgi neblogai leisdavau laiką, nors salės ir muzika buvo kitokios. Savaime suprantama, eidavau tenai ne gerti ir ne kompanijos ieškoti, kaip manydavo mano sūnūs, advokatas Franciskas Salvatjera ir profesorius Karlosas Manuelis Salvatjera, du puikūs vaikinai, kuriuos myliu visa širdimi, nors ir retai matau, nes jie jau turi savo šeimas ir turbūt paskendę rūpesčiuose, bet aš dėl jų jau padariau viską, ką galėjau, suteikiau gerą išsilavinimą, o tai daugiau, negu mano tėvai davė man, ir dabar jie gyvena savarankiškai. Apie ką aš čia jums pasakojau? Kad mano sūnūs manė, jog šokių salėse lankydavausi norėdamas susirasti naują draugę? Galbūt jie ir neklydo. Tačiau ne tai mane skatino kiekvieną šeštadienio vakarą išeiti. Eidavau dėl šokių ir kažkuria prasme – dėl Sezarėjos, tikriau pasakius, dėl Sezarėjos šmėklos, kuri vis dar šokdavo tose paskutinį kvapą beišleidžiančiose salėse. Vaikinai, o ar jūs mėgstate šokti? Žiūrint su kuo šoki, Amadeo, vieni – tikrai ne, atsakė jie. Ak, kokie šelmiai. Paskui aš jų paklausiau, ar dar tebėra Meksike šokių salių. Jo, atsakė jie, nors ir nedaug, bet yra. Jie žinojo tik keletą. Kai kurios vadinosi *funk joints*, koks keistas pavadinimas, o ta muzika, pagal kurią jie judėdavo, buvo šiuolaikiška. Jūs norėjote pasakyti, gringų muzika, pataisiau, o jie: visai ne, Amadeo, šiuolaikiška meksikiečių grupių sukurta muzika, ir pradėjo vardyti begalę vis keistesnių pavadinimų. Aha, keletą atsimenu. „Kristaus sekėjų žarnos", tą pamenu dėl suprantamų priežasčių. „Marso kaifuotojai", „Anchelikos Marijos žudikai",

„Proletariato susitraukimas“, tie keisti pavadinimai sukėlė mums juoko ir paskatino diskusijas. Kodėl „Anchelikos Marijos žudikai“, juk Anchelika Marija tokia simpatiška? – paklausiau. Jo, Amadeo, ji žiauriai simpatiška, bet čia greičiau jos pagarbinimas, o ne grasinimas. Tada aš paklausiau: o „Kaifuotojai“ – argi ne tokiu pavadinimu yra Anelio filmas? Jo, Anelio ir Marijos Feliks sūnaus, patvirtino jie, tu šauniai pasikaustęs, Amadeo. Į tai atsakiau: galbūt senas, bet nesu kvailas. Tas Enrikitas Alvaresas Feliksas – doras jaunuolis. O jie: Amadeo, turi supistai gerą atmintį, pakelkim tostą už tai. O „Proletariato susitraukimas“ – su kuo jis valgomas? Jų atsakymas: tai Fidelio Velaskeso[241] šunsnukiai, Amadeo, tai naujieji darbininkai, grįžtantys į priešindustrinį amžių. Man nusišvilpt ant Fidelio Velaskeso, nes mus įkvėpė ne kas kitas kaip Floresas Machonas[242], atšoviau. Tada jie sako: į sveikatą, Amadeo. Ir aš jiems: į sveikatą. Jie: tegyvuoja Floresas Machonas, Amadeo. Ir aš pritariau: tegyvuoja, tik staiga vidurius kad pervers skausmas, prisiminus praėjusius laikus ir kuri valanda buvo tuo metu, kai naktyje nugrimzta naktis, visuomet taip pamažu, baltakojė Meksiko naktis, kuri be paliovos skelbia savo atėjimą, aš ateinu, aš ateinu, bet tas atėjimas trunka labai ilgai, tarsi ji, velniūkštis, užtruko pažiūrėti saulėlydžio, nuostabiųjų Meksiko saulėlydžių, kuriuos Sezarėja vadindavo karališkaisiais povais, kai ji dar gyveno čia ir buvo mūsų draugė. Tuomet aš tarsi vėl būčiau išvydęs Sezarėją, sėdinčią už stalo generolo Karvachalio biure, prie žvilgančios rašomosios mašinėlės, besišnekučiuojančią su generolo asmens sargybiniais, kurie paprastai ten trindavosi neturėdami ką veikti, išsidrėbę krėsluose arba atsirėmę į duris, ir kai generolas pakeldavo balsą savo kabinete, Sezarėja išsiųsdavo juos su pavedimais, gal kad būtų užimti, o gal jai iš tiesų reikėjo pagalbos atnešti kokią nors knygą iš dono Chulijaus Nodjero knygyno, pasitikslinti toje knygoje norėjo vieną ar kelias mintis, vieną ar kelias citatas generolo kalboms, kurias, jei tikėsime Manueliu, ji rašydavo pati. Vaikinai, tai buvo nuostabūs pasisakymai, pasakiau jiems, tos kalbos plisdavo visoje Meksikoje ir buvo spausdinamos daugelio miestų laikraščiuose: Monterėjaus, Gvadalacharos, Verakruso, Tampiko, juos mes kartais garsiai skaitydavome per kavos pertraukėles. O Sezarėja rašydavo jas generolo biure ir labai savotiškai: ji tauškindavo rašomąja mašinėle rūkydama ir kalbėdamasi su generolo asmens sargybiniais, šnekučiuodamasi su manimi arba Manueliu – viską darydavo vienu metu, na ir sugebėjimai buvo tos moters, vaikinai, ar jūs kada nors bandėte ką nors panašaus? Aš mėginau ir supratau, kad tai neįmanoma, tai sugeba tik kai kurie apsigimę rašytojai, na, gal dar kai kurie žurnalistai, pavyzdžiui, kalbėdami apie politiką jie tuo pat metu sugeba rašyti

241 Fidel Velázquez Sánchez (1900–1997) – žymus Meksikos XX a. profsąjungų lyderis.

242 Cipriano Ricardo Flores Magón (1874–1922) – Meksikos anarchistas, socialinių reformų aktyvistas.

straipsnius apie sodininkystę arba spondėjinį hegzametrą (kas, tarp mūsų kalbant, vaikinai, yra tikras fenomenas). Taip ir tekėjo jos dienos generolo biure, o darbą kartais ji baigdavo jau vėlų vakarą, atsisveikindavo su visais, susirinkdavo daiktus ir išeidavo viena, nors ne kartą būdavo, kad net ir pats generolas Diegas Karvachalis siūlydavosi ją palydėti, toks svarbus ir tikras, žmogus, nepažįstantis baimės, toks likimo vėtytas ir mėtytas, bet Sezarėjai nė motais, tarsi jai siūlytųsi koks vaiduoklis: štai čia – dokumentai prokuratūrai, generole (ji kreipdavosi į jį generole, o ne *mi general,* kaip mes visi jį vadindavome), čia – Verakruso valdžiai, o čia – laiškai iš Chalapos ir jūsų rytojaus kalba, tada skubiai šmurkštelėdavo pro duris ir iki kitos dienos jos niekas nematydavo. Vaikinai, ar aš jums dar nepasakojau apie *mi general* Diegą Karvachalį? Didis žmogus. Mano laikais jis buvo pats tikriausias menų globėjas. Būtumėt jį matę! Liesas ir neaukšto ūgio, tais laikais generolas jau buvo perkopęs penkiasdešimt, ir aš kartą mačiau jo susitikimą su keliais kongresmeno Martineso Samoros apsaugininkais, o jis, atlapotu švarku, buvo vienas. Mačiau, kaip jis pažvelgė į juos tiesiai ir atvirai, ir nebuvo jokio ženklo, kad gali išsitraukti iš dėklo savo koltą, bet mačiau, kaip apsaugininkai staiga susigūžė ir atsitraukė atgal murmėdami: dovanokit, *mi general,* kongresmenas turbūt suklydo, *mi general.* Tai buvo sąžiningas ir teisingas žmogus, kokių reta, ir didelis literatūros bei menų mylėtojas, nors girdėjau pasakojant, kad skaityti jis pramokęs tik aštuoniolikos metų. Koks įstabus to žmogaus gyvenimas, vaikinai! – pasakiau, jeigu pradėčiau apie jį pasakoti, tai kiaurą naktį nesustočiau, prireiktų dar butelio tekilos, prireiktų visos dėžės meskalio „Savižudžiai“, kad bent apytikriai aprašyčiau tą juodąją skylę Meksikos padangėje! Tą akinamai juodą skylę! Kaip smala, pasakė jie. Jo, vaikinai, teisybė, juodą kaip smala. Tada vienas iš jų subruzdo: nueisiu atnešti dar butelio tekilos. Aš pasakiau tuoj, sukaupęs energijos iš praeities atsistojau ir (kaip žaibas arba kaip žaibo idėja) nusivilkau tamsiais koridoriais į virtuvę ir pradėjau po visas spintas naršyti netyčia užsilikusio „Savižudžių“ butelio, nors ir puikiai žinojau, kad nėra likę nė vieno, bet keikdamasis kuičiausi tarp sriubos skardinių, kurias kartais man atnešdavo sūnūs, naršiau tarp nereikalingo šlamšto, bet galiausia teko susitaikyti su karčia realybe, ir iki ausų paniręs į savo fantazijas pradėjau rinkti smulkius užkandžius: žemės riešutų paketukus, skardinėlę aitriųjų paprikų, trapučių, ir į kambarį grįžau Pirmojo pasaulinio karo kreiserio greičiu, nežinau, ar kreiseris pasiklydo upės rūke, ar tarp upės žiočių, bet pasiklydo, ir tiek, nes iš tiesų kojos mane nunešė ne į svetainę, bet į miegamąjį. Oho, Amadeo, tariau sau, turbūt esi girtesnis negu manai, tu pasiklydai rūke, ir tik viena popierinė lempelė spingsi ant pirmagalio pabūklų, tačiau aš nepuoliau į neviltį, žingsnis po žingsnio suradau kelią ir priverčiau gausti upėje savo laivo, istorijos

upės žiotyse pasiklydusio savo kovinio laivo varpą, ir nesumeluosiu, tada jau ėjau pasišokinėdamas, kaip tame šokyje „kulnas priekyje", kai kairės kojos kulną reikia statyti dešinės kojos priekyje, o dešinės kojos kulną nedelsiant pristatyti prie kairės kojos pirštų galų, aš nežinau, ar dabar jis dar šokamas, tikiuosi, jau nebe, tas juokingas šokis anuo laiku turėjo pasisekimą, bet neklauskite manęs, kokį ir kada, tikriausiai per prezidento Migelio Alemano šešerius valdymo metus, kažkada ir aš jį šokau, mes visi darydavome kvailų dalykų, o tada išgirdau durų trenksmą, o paskui – balsus, ir tariau sau: nebūk asilas, Amadeo, apsisuk ir eik balsų link, skrosk upės tamsą savo sudaužytu ir aprūdijusiu pirmagaliu ir grįžk pas savo draugus, aš taip ir padariau, grįžau į kambarį pilnomis rieškučiomis užkandžių, svetainėje radau laukiančius manęs vaikinus, o vienas iš jų jau buvo nupirkęs du butelius tekilos. Ak, koks palengvėjimas sugrįžti į šviesą, nors tai tik vargana prieblanda, ir kokia palaima pagaliau pasiekti aiškumą.

Lisandras Moralesas, smuklė „Meksikos ietis", Meksiko federalinė apygarda, La Vijos priemiestis, 1980-ųjų sausis. Kai pagaliau išėjo Arturo Belano knyga, šis jau buvo tapęs rašytoju vaiduokliu, ir aš pats jau buvau bevirstąs leidėju vaiduokliu. Žinojau, kad taip atsitiks. Yra rašytojų, kurie prišaukia nesėkmes, ir nuo jų verčiau bėgti kuo toliau, nesvarbu, ar esi prietaringas. Net jei esi pozityvistas ar marksistas, tokių žmonių vis tiek reikia vengti kaip maro. Padėjęs ranką ant širdies sakau: reikia pasikliauti nuojauta. Aš žinojau, kad leisdamas to vaikėzo knygą žaidžiu su ugnimi. Aš nudegiau ir nesiskundžiu, bet niekada neprošal apmąstyti nesėkmės padarinius, galbūt svetima patirtis kam nors pravers. Dabar aš be paliovos geriu, pasistatau automobilį toli nuo namų ir per dienų dienas smaksau smuklėje, o kai grįžtu namo, akylai žvalgausi aplinkui, ar netikėtai nepasirodys koks mokesčių rinkėjas.

Naktimis negaliu užmigti, todėl ir vėl geriu. Turiu pagrįstų įtarimų, kad man iš paskos sekioja samdomas žudikas (arba net du). Laimei, dar prieš nelaimę tapau našliu, guodžiuosi bent tuo, kad savo vargšę žmoną apsaugojau nuo šios kartėlio taurės, šios kelionės per tamsą, kuri ilgainiui tyko visų leidėjų. Būna naktų, kai nepaliauju sukęs galvos, kodėl tai nutiko būtent man, o ne kam kitam, nors širdies gilumoje aš jau susitaikiau su savo likimu. Vienatvė žmogų sustiprina. Tai pasakė Nyčė (1969-aisiais, kai dar tvyrojo ore Tlatelolko nusikaltimas, išleidau jo citatų rinkinį kišeniniu formatu ir, tiesą pasakius, knygelė turėjo didžiulį pasisekimą), o gal Floresas Magonas, kurio išleidome nedidelę karingą biografiją, sudarytą vieno Teisės fakulteto studento, ši knyga irgi buvo neblogai perkama.

Vienatvė žmogų sustiprina. Šventa teisybė. Bet tai menka paguoda, nes net jei norėčiau draugijos, niekas dabar manęs net iš tolo nenorėtų matyti. Net ir šmikis Vargasas Pardas, kuris dabar dirba kitoje leidykloje, nors ir eina žemesnes pareigas negu pas mane, bei daugybė literatų, kurie kadaise maudėsi mano šlovės atspindžiuose. Niekas nenori būti šalia judančio taikinio. Niekas nenori vaikščioti šalia to, kuris jau trenkia dvėseliena. Dabar bent žinau tai, ką anksčiau tik nujausdavau: paskui visus mus, leidėjus, sekioja samdomas žudikas. Galbūt labai talentingas, galbūt beraštis žudikas, bet nusamdytas su tamsiausiomis užmačiomis. O kartais, kad ir kaip tai būtų paradoksalu, šios užmačios, tokios tuščios ir kvailos, yra mūsų pačių.

Ant Vargaso Pardo aš danties negriežiu. Netgi kartais jį prisimenu su tam tikra nostalgija. Širdies gilumoje netikiu tais, kurie įrodinėja, kad mano įmonė žlugo dėl žurnalo, kurį aš taip džiugiai atidaviau į ekvadoriečio rankas. Aš žinau, kad dėl mano nesėkmių jis nekaltas. Suprantama, Vargasas Pardas prisidėjo prie mano nelaimės savo nusikalstamu naivumu, bet iš tikrųjų jokios jo kaltės čia nėra. Jis manė, kad elgiasi teisingai, ir aš negaliu ant jo pykti. Kartais, kai išgeriu daugiau nei derėtų, man norisi išdėti jį į šuns dienas, ir jį, ir visus literatus, kurie mane pamiršo, ir samdomus žudikus, tykančius manęs prietemoje, ir netgi už šlovės ar anonimiškumo besislepiančius spaustuvininkus, bet vėliau nusiraminu ir man norisi iš visko pasijuokti. Gyvenimas duotas tam, kad gyventum, čia ir glūdi paprasčiausia tiesa. Tai man pasakė vienas tipas, kurį sutikau išėjęs iš baro „Blogas kelias". Literatūra yra šūdas.

Choakinas Fontas, El Reposo psichiatrijos ligoninė, Dykumos Liūtų kelias, Meksiko federalinės apygardos pakraštys, 1980-ųjų balandis. Prieš du mėnesius atėjo Alvaras Damianas ir pasakė turįs man kai ką pranešti. Ką, sakyk greičiau, prisėsk ir pasakyk. Premijos daugiau nebus, pasakė jis. Kokios premijos? – nesupratau. Lauros Damian premijos jauniesiems rašytojams, tarė jis. Neturėjau žalio supratimo, apie ką jis čia šneka, bet klausiausi. Tai kodėl čia taip, Alvarai, kodėl? Nes mano pinigai išseko, atsakė jis. Aš viską praradau.

Kas lengvai ateina, lengvai ir išeina, mielai būčiau jam pasakęs, nes visada buvau užkietėjęs antikapitalistas, bet nieko nepasakiau, nes mačiau jo nuliūdusį veidą ir vargšas žmogelis atrodė pavargęs.

Mes dar ilgokai su juo kalbėjomės. Regis, apie laiką ir apie kraštovaizdį, kuris matėsi iš beprotnamio. Jis pasakė: turbūt šiandien bus karšta. Aš atsakiau: jo. Paskui mes ilgokai sėdėdavome tylėdami, o kartais aš pradėdavau niūniuoti, o jis vis tiek tylėdavo, kol netikėtai pasakydavo (pavyzdžiui): žiūrėk, drugelis.

Aš atsakydavau: jo, čia jų pilna. Šitaip pasišnekučiavus arba drauge paskaičius laikraštį (nors kaip tik tą dieną mes laikraščio neskaitėme), Alvaras Damianas tarė: privalėjau tau pasakyti. O aš paklausiau: ką man privalėjai pasakyti, Alvarai? Jis atsakė: kad Lauros Damian premijos daugiau nebebus. Magėjo paklausti jo kodėl ir kodėl jis tai turėjo pasakyti būtent man, bet paskui pagalvojau, kad daugybė žmonių turi man pasakyti daugybę dalykų, o juo labiau – čia, ir nors poreikio bendrauti aš nelabai suprantu, bet visiškai, be jokių išlygų galiu jį priimti, juolab kad klausymasis niekam jokios žalos dar nepadarė.

Paskui Alvaras Damianas išėjo, o po dvidešimties dienų manęs aplankyti atėjo dukra ir pasakė: tėte, nederėjo tau to sakyti, bet bus geriau, jeigu žinosi. Sakau: kalbėk, kalbėk, man labai įdomu. Ji man ir sako: Alvaras Damianas paleido šūvį sau į smilkinį. Nustebau: kaip Alvaritas galėjo iškrėsti tokią kvailystę? O ji pasakė: jam nesisekė verslas, grėsė bankrotas, jau buvo beveik viską praradęs. Aš ir sakau: jis galėjo gyventi pas mane beprotnamyje. Duktė nusijuokė ir tarė: nėra viskas taip paprasta. Kai ji išėjo, susimąsčiau apie Alvarą Damianą ir apie Lauros Damian premiją, kurios daugiau nebebus, ir apie El Reposo bepročius, kur niekas neturi net kur galvos padėti, ir apie ne tiek nuožmų, kiek kupiną nesėkmių balandžio mėnesį, ir kaip tik tada man nekilo nė menkiausios abejonės, kad viskas eis tik blogyn.

12

Heimitas Kiunstas, prigulęs savo namų palėpėje Štukgasėje, Viena, 1980-ųjų gegužė. Aš sėdėjau kalėjime su geruoju Ulisu Beer Ševoje, kur žydai gamina atomines bombas. Aš viską žinojau, bet nežinojau nieko. Pasislėpęs už uolų svilinamas saulės stebėjau, ką dar galėčiau nuveikti, kol mane palauždavo troškulys ir alkis, tada nušliauždavau iki kavinės dykumoje, užsisakydavau kokakolos ir mėsainį su jautiena, nors mėsainiai vien su jautiena nėra geri, aš tai žinau, ir visi tai žino.

Vieną dieną išgėriau šešis buteliukus kokakolos ir staiga man pasidarė negera, sakytum į tą mano gėrimą būtų įsismelkusi saulė ir aš nejučia būčiau ją išgėręs. Pradėjau karščiuoti, vos galėjau kentėti, bet iškenčiau. Pasislėpęs už gelsvos uolos palaukiau, kol nusileis saulė, paskui susigūžiau ir užmigau. Man kiaurą naktį ramybės nedavė sapnai. Lyg čiupinėtų savo mieguistais pirštais. Bet sapnai neturi pirštų, jie turi kumščius, tai veikiausia buvo skorpionai. Bet man vis tiek perštėjo nudegusią odą. Kai nubudau, saulė dar nebuvo patekėjusi. Puoliau ieškoti skorpionų, kol dar nespėjo išsislapstyti po akmenimis. Bet nė vieno neradau! Dar viena priežastis išlikti budriam ir įtariam. Taip ir padariau. Bet vėliau vis tiek turėjau išeiti, nes užsimaniau gerti ir valgyti. Aš atsistojau, nes iki tol klūpojau, ir patraukiau į dykumos kavinę, bet padavėjas man nepanoro nieko nešti.

Kodėl man neatneši to, ko prašau? – paklausiau jo. Gal mano pinigai prastesni, gal nėra tokie geri kaip kitų? Jis apsimetė manęs negirdintis, ir pamaniau, gal jis iš tiesų manęs negirdi, galbūt tūnodamas dykumoje tarp uolų ir skorpionų aš praradau balsą, ir nors maniau, kad kalbu, iš tikrųjų nekalbėjau. Bet tada kieno, jei ne mano, buvo tas balsas, kurį girdėjo mano ausys? – pamaniau. Kaip galėjau netekti balso, bet save girdėti? – pamaniau. Paskui man liepė išeiti. Kažkas nusispjovė man po kojų. Jie mane provokavo. Bet aš taip lengvai nepasiduodu provokacijoms. Patirties man pakanka. Aš nenorėjau klausytis, ką man sako. Jei tu neparduodi man mėsos, tai jos nusipirksiu pas arabus, pasakiau, ir pamažu iškiūtinau iš kavinės.

Dvi valandas ieškojau bent vieno arabo. Regis, arabai tiesiog išgaravo. Galiausiai nė nepastebėjau, kaip priėjau tą vietą, iš kurios buvau išėjęs, tą geltonąjį

akmenį. Jau sutemo, ačiū Dievui, buvo šalta, bet vis tiek negalėjau užmigti, jaučiausi labai alkanas ir jau nebeturėjau gertuvėje vandens. Ką gi daryti? – mąsčiau. Šventoji Mergele, ką aš dabar darysiu? Iš tolo atsklido prislopintas gaudesys įrengimų, kuriais žydai gamino atomines bombas. Kai nubudau, alkis buvo nepakenčiamas. Slaptose Beer Ševos įmonėse tebedirbo žydai, bet aš neįstengiau ilgiau jų šnipinėti, kol burnoje neturėsiu bent kriaukšlio duonos. Man maudė visą kūną, perštėjo nudegimai ant rankų ir kaklo. Nepamenu, kiek dienų jau buvau nesituštinęs. Bet vis dar galėjau vaikščioti! Dar sugebėjau šokinėti ir sukioti rankas lyg vėjo malūnus! Taigi atsistojau drauge su savo šešėliu (abu mes iki tol klūpodami meldėmės) ir vėl patraukiau į dykumos kavinę. Manau, pradėjau dainuoti. Toks jau aš esu. Einu. Dainuoju. Atsipeikėjau belangėje. Kažkas buvo atnešęs mano kuprinę ir numetęs šalia gulto. Man skaudėjo akį, skaudėjo žandikaulį, perštėjo nudegimus, regis, kažkas buvo man suspardęs pilvą, bet pilvo man neskaudėjo.

Vandens, paprašiau. Belangėje buvo tamsu. Įsiklausiau, ar tebesigirdi žydų įrengimų gausmas, bet nieko nesigirdėjo. Vandens, pakartojau, aš mirštu iš troškulio. Tamsoje kažkas sujudėjo. Turbūt skorpionas, pamaniau. Gal milžiniškas skorpionas? – pamaniau. Kažkieno ranka suėmė mane už pakaušio. Truktelėjo. Paskui prie lūpų pajutau indą, o paskui vandenį. Tada užmigau ir sapnavau Pranciškų Juozapą Kajų ir Asperno tiltą. Kai atsimerkiau, pamačiau savo gerąjį draugą Ulisą ant greta stovinčių gultų. Jis nemiegojo, spoksojo į lubas ir mąstė. Pasisveikinau su juo angliškai. Labas rytas, pasakiau jam. Labas rytas, atsakė jis. Ar šiame kalėjime duoda valgyti? – paklausiau. Jo, duoda, atsakė jis. Pasikėliau ir ėmiau žvalgytis savo batų. Buvau jais apsiavęs. Nutariau pasižvalgyti po belangę. Nusprendžiau apsižiūrėti. Lubos buvo tamsios, pajuodusios. Drėgmė arba suodžiai. Gali būti ir tai, ir tai. Sienos buvo baltos. Ant jų pamačiau užrašus. Kairėje nuo manęs buvo piešiniai, dešinėje – užrašai. Koranas? Žinutės? Naujienos iš pogrindinio fabriko? Visgi tolimiausioje sienoje pamačiau langelį. Už lango matėsi kiemas. Kitapus kiemo driekėsi dykuma. Ketvirtoje sienoje buvo durys. Durys buvo su grotomis, o už grotų matėsi koridorius. Koridoriuje nebuvo nė gyvos dvasios. Grįžau atgal ir priėjau prie savo gerojo draugo Uliso. Mano vardas Heimitas, pasakiau, esu iš Vienos. Jis prisistatė esąs Ulisas Lima iš Meksiko. Netrukus mums atnešė pusryčius. Kur mes? – paklausiau prižiūrėtojo – gal fabrike? Bet prižiūrėtojas nieko neatsakė, padėjo maistą ir išėjo. Valgiau noriai. Mano gerasis draugas Ulisas atidavė man pusę savo porcijos, aš ją irgi suvalgiau. Būčiau galėjęs taip valgyti visą rytą. Paskui pradėjau pažintį su belange. Apžiūrinėjau užrašus ant sienų. Piešinius. Viskas veltui. Žinutės buvo neiššifruojamos. Iš kuprinės išsiėmiau šratinuką ir atsiklaupiau prie sienos

dešinėje pusėje. Nupiešiau nykštuką su didžiausiu peniu. Stačiu kaip strėlė. Paskui nupiešiau nykštuką su stovinčiu peniu. Paskui nupiešiau krūtį. Pasirašiau: Heimitas K. Paskui pavargau ir priguliau ant gulto. Mano gerasis draugas Ulisas užmigo, užtai stengiausi nekelti triukšmo, kad jo nepažadinčiau. Atsiguliau ir pradėjau mąstyti. Mąsčiau apie pogrindinius fabrikus, kur žydai gamina savo atomines bombas. Mąsčiau apie futbolo rungtynes. Apie kalną. Snigo ir buvo žvarbu. Mąsčiau apie skorpionus. Apie pilną lėkštę dešrelių. Apie bažnyčią Alpen Gartene, netoli Žakvingasės. Užsnūdau. Pabudau. Vėl užmigau. Išgirdau gerojo Uliso balsą ir vėl nubudau. Prižiūrėtojas mus išgrūdo į koridorių. Išėjome į kiemą. Manau, kad saulė mane išsyk atpažino. Maudė kaulus. Nudegimų neperštėjo, tai aš pavaikščiojau ir pasimankštinau. Mano gerasis draugas Ulisas atsisėdo, atsirėmė į sieną ir ten ramiai sėdėjo, o aš tuo tarpu judinau rankas ir kilnojau kelius. Išgirdau juoką. Keli arabai juokėsi susėdę kamputyje ant grindų. Nekreipiau į juos dėmesio. Vienas du, vienas du. Pramankštinau savo sąnarius. Kai vėl pasižiūrėjau į tą kampą šešėlyje, arabų jau nebebuvo. Pasilenkiau prie žemės. Atsiklaupiau. Panūdau taip pabūti. Atsiklaupęs. Bet paskui atsiguliau ant žemės ir padariau penkis atsilenkimus. Padariau dešimt atsilenkimų. Padariau penkiolika atsilenkimų. Maudė visą kūną. Atsistojęs pamačiau, kad arabai susėdę ant žemės aplink mano gerąjį draugą Ulisą. Priėjau prie jų. Labai iš lėto. Mąsčiau. Gal jie ir neketino jo skriausti. Gal jie net ne arabai, o Beer Ševoje pasiklydę meksikiečiai. Mane pamatęs gerasis draugas Ulisas pasakė: tebūnie taika. Ir aš supratau.

Atsisėdau ant žemės šalia jo, atsirėmiau į sieną, ir mano žydros akys trumpam susidūrė su tamsiomis arabų akimis. Atsidusau. Atsidusau ir užsimerkiau! Girdėjau, kad mano gerasis draugas Ulisas kalba angliškai, bet nesupratau, ką jis sako. Arabai irgi kalbėjo angliškai, bet irgi nesupratau, ką jie sako. Mano gerasis draugas Ulisas nusijuokė. Arabai irgi nusijuokė. Jų juokus supratau ir lioviausi dūsauti. Aš užmigau. Kai nubudau, mano gerasis draugas Ulisas ir aš buvome likę vieni. Prižiūrėtojas nulydėjo mus į kamerą. Davė užvalgyti. Prie mano porcijos buvo padėtos dvi tabletės. Nuo karščiavimo, pasakė. Aš jų neėmiau į burną. Mano gerasis draugas Ulisas pasakė, kad išmesčiau jas į skylę. O kur duobėta skylė veda? Į kanalizaciją, pasakė mano gerasis draugas Ulisas. O kaip galiu būti tikras? O jei ji veda į kokį sandėlį? O jei viskas baigiasi ant didelio šlapio stalo, kur surašomos net menkiausios mūsų išmetamos smulkmenos? Sutryniau tabletes pirštais ir išmečiau miltelius pro langą. Užmigome. Kai nubudau, mano gerasis draugas Ulisas skaitė. Paklausiau, kokią knygą jis skaito. Ezros Paundo „Eilėraščių rinktinę". Paskaityk man ką nors, paprašiau. Nieko nesupratau. Daugiau nebeprašiau. Atėjo manęs pakviesti, paskui mane kvotė. Ištyrinėjo

mano pasą. Uždavė klausimų. Šaipėsi. Sugrįžęs į kamerą atsiguliau ir dariau atsispaudimus. Tris, devynis, dvylika. Paskui atsisėdau ant grindų, ant sienos sau iš dešinės nupiešiau nykštuką su dideliu peniu. Paskui nupiešiau antrą. Paskui nupiešiau iš vieno ištryškusią spermą. Daugiau neturėjau ko piešti, tada pradėjau apžiūrinėti kitus užrašus. Iš kairės į dešinę ir iš dešinės į kairę. Arabiškai aš nesuprantu. Nei mano gerasis draugas Ulisas nesupranta. Bet vis tiek skaičiau. Kai kuriuos žodžius suradau. Aš vis laužiau galvą. Man vėl įsiskaudėjo nudegęs kaklas. Žodžiai. Žodžiai. Mano gerasis draugas Ulisas padavė man vandens. Jaučiau jo ranką po pažastimi, kuri traukė mane aukštyn. Paskui užmigau.

Kai nubudau, prižiūrėtojas nuvedė mus į dušą. Įdavė abiem po gabalą muilo ir liepė praustis. Atrodo, prižiūrėtojas buvo Uliso draugas. Jie nesikalbėjo angliškai. Kalbėjo ispaniškai. Aš įsiklausiau. Žydai visada stengiasi jus apsukti. Apgailestavau, kad turėjau įtempti ausis, bet tai buvo mano pareiga. Prieš pareigą negali nieko padaryti. Kai trinkausi galvą, apsimečiau, kad užsimerkiu. Apsimečiau, kad nukritau. Kad mankštinuosi. Bet iš tikrųjų visa tai dariau norėdamas pamatyti savo gerojo draugo Uliso varpą. Jis nebuvo apipjaustytas. Pasigailėjau dėl savo klaidos ir abejonių. Bet kitaip aš negalėjau. Vakare mums atnešė sriubos. Ir daržovių troškinio. Mano gerasis draugas Ulisas atidavė man pusę porcijos. Kodėl tu nenori valgyti? – paklausiau. Ji visai skani. Valgyti reikia. Ir mankštintis reikia. Aš nealkanas, atsakė, tu valgyk. Kai užgesino šviesas, mūsų kamerą apšvietė mėnesiena. Pasižiūrėjau pro langą. Kitapus kalėjimo kiemo, dykumoje, stūgavo hienos. Nedidelis tamsus nenustygstantis būrelis. Tamsesnis už naktį. Jos irgi juokėsi. Paduose pajutau kutenimą. Atstokite nuo manęs, sugriežiau dantimis.

Kitą dieną po pusryčių mus paleido. Mano gerąjį draugą Ulisą ispaniškai kalbantis prižiūrėtojas palydėjo iki autobusų stotelės, iš kur vežė į Jeruzalę. Jie kalbėjosi. Prižiūrėtojas pasakojo istorijas, o gerasis Ulisas klausėsi, paskui ir jis ką nors pasakojo. Prižiūrėtojas Ulisui nupirko citrininių ledų, sau – apelsininių. Paskui prižiūrėtojas pasižiūrėjo į mane ir paklausė: gal tu irgi nori ledų, nelaimėli? Jo, šokoladinių, atsakiau. Gavęs ledų, kita ranka pradėjau raustis kišenėje skatikų. Kaire ranka rausiausi kairėje kišenėje. Dešine ranka ieškojau monetų dešinėje kišenėje. Keletą radęs atkišau jam. Žydas pasižiūrėjo į jas. Saulė tirpdė jo apelsininių ledų ragelio viršūnę. Aš apsisukau. Nuėjau nuo autobusų stotelės. Ėjau tolyn nuo gatvės ir nuo dykumos kavinės. Tolėliau buvo mano uola. Sparčiu žingsniu. Sparčiu žingsniu. Priėjęs uolą atsirėmiau į ją, kad atgaučiau kvapą. Paieškojau savo žemėlapių ir piešinių, bet nieko neradau. Vien tik karštį ir skorpionų zirzimą plyšiuose. Bzzz. Aš suklupau ant žemės. Danguje nebuvo nė debesėlio. Jokio paukščio. Kas man beliko, išskyrus žiūrėti? Aš pasislėpiau

tarp uolų ir stengiausi išgirsti Beer Ševos gaudesį, betpajutau tik karšto oro ir dulkių dvelktelėjimą, kuris nutvilkė man veidą. Paskui išgirdau, kad mane šaukia mano gerasis draugas Ulisas: Heimitai, Hemitai, kur tu, Heimitai? Supratau, kad pasislėpti negalėsiu. Kad ir kaip to norėčiau. Aš išlindau iš uolų su kuprine ant peties ir nusekiau paskui savo gerąjį draugą Ulisą, jis mane kvietė į kelią, kurį man skyrė lemtis. Kaimeliai. Dykvietės. Jeruzalė. Iš ten išsiunčiau telegramą į Vieną prašydamas pinigų. Reikalavau savo pinigų, savo palikimo pinigų. Mudu elgetaudavome. Prie viešbučių durų. Turistų pamėgtose vietose. Nakvodavome gatvėje. Ar prie bažnyčios durų. Mitome armėnų vienuolių sriuba ir Palestinos vienuolių duona.

Pasakojau savo gerajam draugui Ulisui, ką esu matęs. Apie velniškus žydų planus. Jis sakydavo: pamiegok, Heimitai. Pagaliau atėjo mano pinigai. Nusipirkome du lėktuvo bilietus, ir pinigų mums nebeliko. Tai buvo visi mano pinigai. Neteisybė. Iš Tel Avivo parašiau atviruką ir pareikalavau visko. Skridome lėktuvu. Iš viršaus mačiau jūrą. Jūros paviršius yra gryna apgaulė, pamaniau. Vienintelis tikras miražas. Fatamorgana, pasakė Ulisas. Vienoje lijo lietus. Bet mes juk ne cukriniai!

Važiavome taksi, kur Landesgerichtštrasė kertasi su Lichtenfelsgase. Kai atvažiavome, trinktelėjau taksistui į pakaušį ir mes išlipome. Pirmiausia nukūrėme Jozefštateršstrase, paskui Strocigase, tada Celtgase, vėliau Piaristengase, tada Lerchenfelderštrase, vėliau Noibaugase ir Zybenšterngase iki Štukgasės, kur aš gyvenu. Paskui užlipome penkis aukštus. Bėgte. Bet aš neturėjau rakto. Raktą nuo savo kambario buvau pametęs Negevo dykumoje. Ramybės, Heimitai, pasakė mano gerasis draugas Ulisas, patikrinkime tavo kišenes. Patikrinome. Visas iš eilės. Nieko. Kuprinė. Nieko. Drabužiai kuprinėje. Nieko. Mano raktas pamestas Negeve. Tada aš prisiminiau atsarginį raktą. Yra atsarginis raktas, pasakiau. Mano gerasis draugas Ulisas sunkiai alsavo. Jis tysojo ant grindų, nugara atsirėmęs į mano buto duris. Aš klūpojau. Pagalvojęs apie atsarginį raktą atsistojau ir nuėjau prie lango koridoriaus gale. Pro langą matėsi vidinis išcementuotas kiemas ir Kirchengasės stogai. Kai atidariau langą, lietus apipurškė man veidą. Lauke viename plyšyje buvo raktas. Kai ištraukiau ranką, mano pirštai buvo apkibę voratinkliais.

Mes gyvenome Vienoje. Kasdien vis labiau lijo. Pirmąsias dvi dienas niekur nėjome iš namų. Aš buvau išėjęs. Bet neilgam. Tik nupirkti kavos ir duonos. Mano gerasis draugas Ulisas neišlindo iš savo miegmaišio, skaitė arba spoksojo pro langą. Mes valgėme duoną. Ji buvo vienintelis mūsų valgis. Aš buvau alkanas. Trečiąjį vakarą mano gerasis draugas Ulisas atsikėlė, nusiprausė veidą, susišukavo ir mes išėjome pasivaikščioti. Priešais Mocarto namus, vadinamus

Figarohaus, aš priėjau prie tokio žmogaus ir trenkiau jam per veidą. Kol jį laikiau, mano gerasis draugas Ulisas iškraustė jo kišenes. Paskui mes pasukome Grabenu ir atsidūrėme mažose, judriose gatvelėse. Viename Goncagagasės bare mano gerasis draugas Ulisas panoro išgerti alaus. Aš užsisakiau apelsininės fantos, paskambinau baro telefonu ir paprašiau pinigų, kurie man priklausė pagal įstatymą. Paskui nuėjome prie Asperno tilto susitikti su mano draugais, bet ten nieko neradę grįžome namo.

Kitą dieną nusipirkome dešrelių, pašteto ir kumpio bei duonos. Kiekvieną dieną išeidavome prasivėdinti. Važiuodavome metro. Rozauer Lendės stotelėje susitikau Udą Mėlerį. Jis gėrė alų ir nužvelgė mane taip, tarsi būčiau skorpionas. Kas šitas? – pasidomėjo rodydamas į mano gerąjį draugą Ulisą. Jis – mano draugas. Iš kur jį ištraukei? – paklausė Udas Mėleris. Beer Ševoje, atsakiau. Mes važiavome vienu traukiniu iki Hailigenštato, o iš ten Šnelbahnu iki Hernalso. Ar jis – žydas? – paklausė Udas Mėleris. Jis – ne žydas, nes neapipjaustytas, atsakiau. Ėjome per lietų iki kažkokio garažo, priklausiusio vyrukui vardu Rudis. Udas Mėleris kalbėjo su manimi vokiškai, bet neatitraukė akių nuo mano gerojo draugo Uliso. Pamaniau, kad mes einame tiesiai į spąstus. Tik tada labai aiškiai supratau, kad jie nori užmušti mano gerąjį draugą Ulisą. Aš sustojau. Pasakiau, kad mes turime reikalų. Kokių reikalų? – pasidomėjo Udas Mėleris. Savų reikalų, pasakiau. Reikia apsipirkti. Jau visai netoli, tarė Udas Mėleris. Ne, neatlyžau, mes neturime laiko. Tik trumpam, įkalbinėjo Udas Mėleris. Ne! – atkirtau. Lietus krapnojo per nosį ir akis. Liežuvio galiuku nulaižiau lietų ir atsakiau: ne. Tada apsisukau ir liepiau savo gerajam draugui Ulisui sekti paskui mane, ir Udas Mėleris pradėjo sekti paskui mus. Eime, čia visai netoli, einam su manim, Heimitai, tik trumpam. Ne!

Tą savaitę užstatėme televizorių ir sieninį laikrodį, kuris kažkada priklausė mano motinai. Sėdome į metro Noibaugasėje, Štefansplace persėdome į kitą ir išlipome Forgantenštrasėje, o gal Donauinselyje. Valandų valandas stebėdavome upę. Upės paviršių. Kartais matydavome vandenyje plūduriuojančias kartono dėžes. Man tai sukėlė blogus prisiminimus. Kartais mes išlipdavome iš traukinio Prateršterne ir slankiodavome po stotį. Stebėdavome žmones. Niekada nieko nedarėme. Tai pernelyg pavojinga, sakydavo mano gerasis draugas Ulisas, neverta rizikuoti. Mes kentėme alkį. Būdavo dienų, kai pratūnodavome namuose. Aš darydavau atsilenkimus: dešimt, dvidešimt, trisdešimt, o mano gerasis draugas Ulisas žiūrėdavo į mane su knyga rankose, neišlįsdamas iš savo miegmaišio. Bet dažniausiai aš žiūrėdavau pro langą. Į pilką dangų. Kartais žiūrėdavau į Izraelio pusę. Vieną naktį, kai piešiau sąsiuvinyje, mano gerasis draugas Ulisas paklausė: Heimitai, o ką tu veikei Izraelyje? Aš jam papasakojau.

Ieškojau, ieškojau. Žodis „ieškojau" – šalia namo ir dramblio, kurį buvau nupiešęs. O ką tu ten darei, mano gerasis drauge Ulisai? Nieko, atsakė jis.

Lietui aprimus mes vėl išėjome pasivaikščioti. Štatparko stotyje sutikome vieną tipą ir nusekėme paskui jį. Johanesgasėje mano gerasis draugas Ulisas suėmė jį už parankės, ir kai tipas gręžėsi žiūrėti, kas čia jį laiko, aš trinktelėjau jam per pakaušį. Kartais užeidavome į Noibaugasės paštą netoli namų, ir mano gerasis draugas Ulisas galėdavo išsiųsti savo laiškus. Grįždami mes praeidavome pro Rembranto teatrą ir mano gerasis draugas Ulisas ištisas penkias minutes galėdavo jį apžiūrinėti. Kartais palikdavau jį priešais teatrą, o pats eidavau į barą paskambinti! Atsakymas visada būdavo tas pats! Jie nenorėjo atiduoti mano pinigų! Sugrįžęs rasdavau savo gerąjį draugą Ulisą tebestovintį ten pat ir apžiūrinėjantį Rembranto teatrą. Tada su palengvėjimu atsidusdavau, ir mes eidavome namo pietauti. Kartą sutikome tris mano draugus. Pranciškaus Juozapo Kajaus gatve ėjome Julijaus Rabo aikštės link, ir jie staiga išniro. Tarsi iki tol būtų buvę nematomi. Pėdsekiai. Torpedos. Jie pasisveikino su manimi. Ištarė mano vardą. Pats drūčiausias, Giunteris, atsistojo priešais. Kitas – man iš kairės. Trečias – iš dešinės mano gerajam draugui Ulisui. Mes negalėjome eiti toliau. Nebent būtume apsisukę ir bėgę, bet negalėjome net pajudėti. Heimitai, taip ilgai nesimatėme, pasakė jie. Ne! Mes neturime laiko! Bet nebuvo kaip pasprukti. Vaikštinėjome šen bei ten. Nuėjome pas policininką Julijų. Jie paklausė, ar mano gerasis draugas Ulisas supranta vokiškai? Ar žino paslaptį? Nesupranta, atsakiau, ir paslapčių jis nežino. Bet jis – protingas, pasakė jie. Nėra jis protingas, atsakiau, jis – geras, jis tik miega, skaito ir nesimankština. Mes jau norime eiti, sakau. Nėra apie ką kalbėti! Mes labai užsiėmę! Mano gerasis draugas Ulisas tik žiūrėjo į juos ir pritariamai linkčiojo. Dabar jau aš stovėjau sustingęs lyg statula. Mano gerasis draugas Ulisas žvalgėsi po Julijaus kambarį ir viską apžiūrinėjo. Jis neatrodė ramus. Piešiniai. Giunteris vis labiau nervinosi. Mes labai skubame, turime daug reikalų! – pakartojau. Tada Giunteris suėmė Ulisui už pečių ir pasakė: ko tu sukiojiesi kaip krabas. Stovėk ramiai! Julijus pasakė: žiurkė nerimauja. Mano gerasis draugas Ulisas pasitraukė atokiau, o Giunteris išsitraukė kastetą. Neliesk jo, pasakiau, aš po savaitės gausiu palikimą. Tada Giunteris įsikišo atgal į kišenę kastetą ir stumtelėjo mano gerąjį draugą Ulisą į kambario kertę. Paskui kalbėjomės apie propagandą. Jie man parodė dokumentus ir nuotraukas. Vienoje jų aš stovėjau atsukęs nugarą. Čia – aš, pasakiau, tai sena fotkė. Jie man parodė naujų nuotraukų ir naujų dokumentų. Nuotraukose – miškas, trobelė miške, švelnus kalvos nuolydis. Pažįstu tą vietą, pasakiau. Žinoma, kad ją pažįsti, Heimitai, tarė Julijus. Paskui sekė daugiau žodžių, dar daugiau dokumentų ir nuotraukų. Visa tai – senienos! Tyla, gudrybė, aš nieko nepasakiau.

Paskui atsisveikinome ir patraukėme namo. Giunteris su Peteriu kurį laiką mus lydėjo. Bet mudu su mano geruoju draugu Ulisu ėjome tylėdami. Apdairiai. Vis ėjome ir ėjome. Giunteris su Peteriu pasuko į metro, o mes su mano geruoju draugu Ulisu vis ėjome ir ėjome. Tylomis. Prieš grįždami namo užsukome į vieną bažnyčią. Į Šv. Ulricho bažnyčią Burgasėje. Aš užėjau į bažnyčią, o mano gerasis draugas Ulisas nusekė man iš paskos stebėdamas mane!

Pabandžiau melstis. Stengiausi nemąstyti apie nuotraukas. Tą vakarą valgėme duoną, ir mano gerasis draugas Ulisas paklausė apie mano tėvą, draugus ir apie mano keliones. Kitą dieną mes pratūnojome namuose, bet trečią jau išėjome, nes mano gerasis draugas Ulisas turėjo nueiti į paštą, ir jau gatvėje nusprendėme negrįžti namo, o pasivaikščioti. Heimitai, ko tu toks nervingas? – klausinėjo mano gerasis draugas Ulisas. Ne, aš visai ramus, išsisukinėjau. Kodėl kas žingsnis atsigręži atgal? Kodėl žvalgaisi į visas puses? Atsargumas gėdos nedaro, atsakinėjau jam. Mes neturėjome pinigų. Esterhazio parke sutikome senioką. Jis lesino balandžius, bet balandžiai nesusigundė jo trupiniais. Prisėlinęs iš nugaros vožtelėjau jam per galvą. Mano gerasis draugas Ulisas iškraustė jo kišenes, bet pinigų nerado, vien grašius, duonos trupinius ir piniginę, mes ją pasiėmėme. Piniginėje buvo nuotrauka. Seniokas panašus į mano tėvą, pasakiau. Piniginę įmetėme į laiškų dėžutę. Paskui dvi dienas niekur nėjome iš namų, kol mums beliko tik duonos trupiniai. Tada nusprendėme aplankyti policininką Julijų. Išėjome su juo į miestą. Užsukome į barą Favoritenštrasėje ir klausėmės jo žodžių. Aš žiūrėjau į stalą, į stalo paviršių ir ant jo išlietus kokakolos lašus. Ulisas su policininku Julijum kalbėjosi angliškai, jis sakė, kad Meksikos piramidės daug didesnės ir jų daug daugiau nei Egipte. Pakėlęs akis nuo stalo prie baro durų pastebėjau Giunterį su Peteriu. Sumirksėjau, ir jie prapuolė. Tačiau po pusvalandžio ar penkių minučių jie vėl atsirado prie mūsų stalo ir prisėdo šalia.

Tą vakarą pasitaręs su savo geruoju draugu Ulisu pasakiau, kad žinau užmiestyje tokį namą. Medinę trobelę nuožulnios, pušimis apaugusios kalvos papėdėje. Pasakiau, kad daugiau nebenoriu susitikti su savo draugais. Paskui kalbėjomės apie Izraelį, apie Beer Ševos kalėjimą, apie dykumą, gelsvąsias uolas ir apie skorpionus, kurie išlenda tik naktimis, kai žmogaus akis jų negali pastebėti. Gal mums reikėtų tenai grįžti? – paklausė mano gerasis draugas Ulisas. Žydai tikrai mane nužudys, pasakiau. Jie tau nieko nepadarys, ramino mano gerasis draugas Ulisas. Žydai tikrai mane nužudys, tvirtinau. Tada mano gerasis draugas Ulisas užsidengė galvą nešvariu rankšluosčiu, bet vis tiek atrodė, kad jis tebežiūri pro langą. Aš ilgokai stebėjau jį ir spėliojau, iš kur jis žino, kad man jie nieko nepadarys? Atsiklaupiau ir sukryžiavau rankas. Dešimt, penkiolika, dvidešimt atsilenkimų. Galiausia man nusibodo ir pradėjau piešti.

Kitą dieną vėl nuėjome į barą Favoritenštrasėje. Ten buvo policininkas Julijus ir šeši jo draugužiai. Metro nuvažiavome iki Taumštumengasės ir išlipome Prateršterne. Pasigirdo stūgavimas. Pasileidome bėgti. Žliaugė prakaitas. Kitą dieną vienas iš mano draugų slankiojo aplink mano namus. Pasakiau apie tai savo gerajam draugui Ulisui. Bet tas nieko nepastebėjo. Vakare mes susišukavome, nusiprausėme veidus ir išėjome. Favoritenštrasės bare policininkas Julijus mums kalbėjo apie orumą, evoliuciją, apie didžiuosius Darviną ir Nyčę. Aš išverčiau jo žodžius, kad mano gerasis draugas Ulisas galėtų suprasti, nors pats nieko nesupratau. Kaulų malda, sakė Julijus. Sveikatos troškimas. Pavojaus pranašumas. Pamirštųjų atkaklumas. Bravo, pasakė Ulisas. Bravo, pritarė kiti. Atminties ribos. Augalų išmintis. Parazito akis. Žemės judrumas. Kario nuopelnai. Milžino sumanumas. Valios spraga. Nuostabu, tarė Ulisas vokiškai. Nepaprasta. Visi išgėrėme. Aš nenorėjau alaus, bet prieš mane pastatė bokalą ir pasakė: gerk, Heimitai, tau nepakenks. Mes gėrėme ir dainavome. Mano gerasis draugas Ulisas padainavo keletą eilučių ispaniškai, mano bičiuliai žiūrėjo į jį kaip vilkai ir kvatojo. Bet nei jie, nei aš nesupratome, ką dainavo mano gerasis draugas Ulisas! Mes ir vėl gėrėme ir dainavome. Kartkartėmis policininkas Julijus sakydavo: orumas, garbė, atmintis. Man įpylė keletą bokalų. Viena akimi žiūrėjau į bokaluose virpantį alų, o kita stebėjau savo draugus. Jie negėrė. Kol jie išgerdavo bokalą, aš išgerdavau keturis. Gerk, Heimitai, tau nepakenks. Davė gerti ir mano gerajam draugui Ulisui. Gerk, meksikietuk, sakė jie, tau nepakenks. Vėl dainavome. Balades apie kaimo namus nuožulnios kalvos papėdėje. Policininkas Julijus kalbėjo: namai, tėviškė, tėvynė. Baro savininkas priėjo su mumis išgerti. Mačiau, kaip jis merkia akį Giunteriui. Mačiau, kaip Giunteris mirkteli jam. Pastebėjau, kaip jis vengia žiūrėti į kertę, kur sėdėjo mano gerasis draugas Ulisas. Gerk, Heimitai, kalbėjo jie, tau nepakenks. Policininkas Julijus patenkintas šypsojosi ir kalbėjo: ačiū, ačiū, žinoma, žinoma, nieko tokio, prašom. Nepaprasta. Negailestinga. Tada jis išrėžė: padorumas, pareiga, išdavystė, bausmė. Ir vėl visi jį sveikino, bet dabar tik keletas šypsojosi.

Paskui mes visi kartu išėjome. Kaip viena chebra. Kaip plieninės rankos pirštai. Kaip pirštinė vėjyje. Tačiau gatvėje pradėjome skirstytis. Į vis mažesnes grupeles. Vis labiau tolome. Kol galiausiai pametėme vieni kitus iš akių. Mūsų grupėje ėjo Udas ir dar keturi draugai. Į Belvederio pusę. Karolinengase, o paskui Belvederegase. Vieni kalbėjo, kiti tylėjo ir žiūrėjo į žemę, kuria žengėme. Rankos kišenėse. Kaklai ištiesti. Aš savo gerojo draugo Uliso paklausiau: ar žinai, ką mes čia veikiame? Mano gerasis draugas Ulisas atsakė, kad daugmaž numano. Perėjome Princo Eugenijaus gatve ir aš savo gerojo draugo Uliso paklausiau: o ką tu numanai? Jis man atsakė: daugmaž tą patį, ką ir tu, Heimitai.

Kiti angliškai nesuprato, jei kuris ir suprato, tai apsimetė, kad nesupranta. Kai įėjome į parką, aš pradėjau melstis. Heimitai, ką tu ten murmi? – paklausė Udas, kuris ėjo šalia manęs. Ne, nieko, atsakiau jam, tuo tarpu medžių šakos braukė man per veidą ir plaukus. Paskui pažvelgiau į dangų, bet ten nesimatė nė vienos žvaigždės. Išėjome į laukymę: viskas aplink, netgi Udo ir mano draugų šešėliai, buvo tamsiai žalia. Mes stovėjome nejudėdami, pražergtomis kojomis, o už medžių ir augmenijos matėsi tolimas ir nepasiekiamas šviesų žaismas. Iš kišenių mano draugai išsitraukė kastetus. Viskas tapo aišku be žodžių! Jei kas ką ir pasakė, aš nesupratau. Bet nemanau, kad jie man ką nors būtų sakę. Mes sustojome slaptoje vietoje ir nereikėjo nieko sakyti! Manau, mes net nežiūrėjome vienas į kitą! Man užėjo noras surikti! Bet tuomet pamačiau, kaip mano gerasis draugas Ulisas kažką išsitraukė iš kišenės ir puolė ant Udo. Aš irgi nesnaudžiau. Čiupau vieną draugelį už pakarpos ir vožtelėjau jam kumščiu į kaktą. Kažkas man sudavė į nugarą. Vienas, du, vienas, du. Kitas puolė mušti iš priekio. Ant lūpų pajutau kasteto metalo skonį. Man pavyko nutverti vieną užpuoliką ir staigiu judesiu nusikračiau tuo, kuris kabojo man ant pečių. Turbūt kažkam sulaužiau šonkaulį. Pajutau karščio pliūpsnį. Išgirdau, kaip Udas šaukėsi pagalbos. Kažkam sugurinau nosį. Varom, Heimitai, paragino mano gerasis draugas Ulisas. Ieškojau jo, bet negalėjau rasti. Kur tu? – šūktelėjau. Aš čia, Heimitai, nusiramink, atsiliepė mano gerasis draugas Ulisas. Lioviausi kumščiuoti. Ant žolės gulėjo du kūnai, daugiau nieko nebebuvo. Jaučiau, kaip siaubingai žliaugia prakaitas, ir negalėjau nieko galvoti. Truputį atsipūsk, pasakė mano gerasis draugas Ulisas. Aš atsiklaupiau ir sukryžiavau rankas. Mačiau, kaip Ulisas eina prie gulinčiųjų. Akimirką pamaniau, kad jis perrėš jiems gerkles, nes rankoje tebelaikė peilį, ir pagalvojau: tebūnie Dievo valia. Jis išnaršė jų kišenes ir palietė kaklus, pasiklausė, ar tie kvėpuoja, ir tarė: mes nieko nenužudėme, Heimitai, galim nešdintis. Savo sukruvintą snukį nusišluosčiau į vieno draugelio marškinius. Susišukavau. Atsistojau. Prakaitas nuo manęs žliaugte žliaugė! Kojos buvo sunkios kaip dramblio! Bet aš vis tiek bėgau ir bėgau, o paskui ėjau ir netgi švilpavau, kol pagaliau išėjome iš parko. Ėjome Žakvingase iki Renvego. Paskui Marokanergase iki Koncertų rūmų. Paskui Listštrase iki Lotringerštrasės. Kitas dvi dienas prabuvome vieni. Bet išėjome pasivaikščioti. Vieną popietę pamatėme Giunterį. Jis pasižiūrėjo į mus iš tolo, paskui pasišalino. Mes nekreipėme į jį dėmesio. Vieną rytą pastebėjome du mano draugelius. Jie stovėjo gatvės kampe, bet mus pamatę dingo. Vieną popietę mano gerasis draugas Ulisas Karntnerštrasėje pamatė moterį, ji stovėjo nusisukusi, ir priėjo prie jos. Aš irgi ją mačiau, bet arčiau nėjau. Likau stovėti už trisdešimties metrų, paskui už trisdešimt penkių metrų, penkiasdešimties ir septyniasdešimt penkių metrų. Mačiau, kaip mano gerasis

draugas Ulisas ją užkalbino uždėjęs ranką ant peties, ir toji moteris atsisuko, ir kaip mano gerasis draugas Ulisas jos atsiprašė, ir moteris nuėjo toliau.

Mes kiekvieną dieną užsukdavome į paštą. Nueidavome iki Esterhazio aikštės arba iki Štiftskasernės. Kartais draugeliai mus sekdavo. Bet visada iš tolo! Vieną vakarą Šadekgasėje pastebėjome žmogų ir nusekėme jam iš paskos. Jis įėjo į parką. Tai buvo senas žmogus, vilkintis gerais drabužiais. Mano gerasis draugas Ulisas priėjo iš šalies, o aš trinktelėjau kumščiu jam per pakaušį. Išnaršėme jo kišenes. Tą kartą vakarieniavome viename bare netoli namų. Paskui aš pakilau nuo stalo ir nuėjau paskambinti. Kur mano palikimas, kur mano pinigai? O kitame laido gale kažkas atkirto: ne, ne, ne. Tą vakarą kalbėjausi su savo geruoju draugu Ulisu, tik nepamenu apie ką. Paskui atėjo policija ir išsivedė mus į Bandgasės nuovadą. Ten mums nuėmė antrankius ir apklausė. Klausimai, klausimai. Aš atsakiau: neturiu ką pasakyti. Kai mane nuvežė į belangę, Uliso ten nebuvo. Kitą rytą atėjo mano advokatas. Aš jam tariau: pone advokate, jūs panašus į miške užmirštą statulą, ir jis nusijuokė. Tada pasakė: nuo šios akimirkos juokai baigti, Heimitai. O kur yra mano gerasis draugas Ulisas? – susirūpinau. Heimitai, tavo bendrininkas sulaikytas, atsakė mano advokatas. Ar jis – vienas? – paklausiau. Savaime aišku, atsakė advokatas, tada aš lioviausi drebėti. Jeigu mano gerasis draugas Ulisas yra vienas, tai jam nieko blogo negali atsitikti.

Tą naktį sapnavau gelsvą uolą ir juodą uolą. Kitą dieną kieme pamačiau savo gerąjį draugą Ulisą. Pasikalbėjome. Paklausė, kaip laikausi. Gerai, atsakiau, mankštinuosi, darau atsispaudimus, atsilenkimus, boksuojuosi vienas, sakau. Boksuotis nereikia, perspėjo jis. O tu kaip laikaisi? – klausiu. Gerai, atsakė jis, su manimi gerai elgiasi, maistas geras. Maistas geras! – net švilptelėjau. Paskui jie vėl mane apklausė. Klausimai, klausimai. Aš nieko nežinau, pasakiau. Heimitai, papasakok, ką žinai, reikalavo jie. Tada papasakojau jiems apie žydus, kurie Beer Ševoje gamina atominę bombą, ir apie skorpionus, kurie naktį išlenda į žemės paviršių. Jie pasakė, kad parodys man nuotraukas, o pamatęs nuotraukas aš pasakiau: jie negyvi, čia negyvėlių fotkės! Atsisakiau daugiau su jais kalbėtis. Tą vakarą koridoriuje pamačiau savo gerąjį draugą Ulisą. Mano advokatas pasakė: Heimitai, tau nieko blogo neatsitiks, tau negali atsitikti nieko bloga, tokie įstatymai, tu turėsi gyventi kaime. O kaip mano gerasis draugas Ulisas? – pasidomėjau. Jis kol kas pasiliks čia. Kol išaiškės jo situacija. Tą naktį aš sapnavau baltą uolą ir Beer Ševos dangų, tviskantį it krištolo taurė. Kitą dieną savo gerąjį draugą Ulisą pamačiau kieme. Kiemas buvo padengtas žalia plėvele, tik, regis, nei jam, nei man tas nerūpėjo. Mudu abu vilkėjome naujais drabužiais. Galėjome apsimesti broliais. Jis man pasakė: viskas tvarkosi, Heimitai. Tavo tėvas tavimi pasirūpins. O tavim? – susirūpinau. Aš grįšiu į Prancūziją, atsakė mano

gerasis draugas Ulisas. Austrų policija apmokės man bilietą iki pasienio. O kada tu grįši? – paklausiau. Iki 1984-ųjų aš negaliu grįžti. Tai Didžiojo Brolio metai. Bet mes brolių neturime, pasakiau. Ne, regis, neturime, atsakė jis. Ar velnio seilės yra žalios? – staiga parūpo paklausti. Gali būti, Heimitai, atsakė jis, bet greičiausia jos – bespalvės. Paskui jis atsisėdo ant žemės, o aš pradėjau mankštintis. Pabėgiojau, padariau atsilenkimų, paklūpojau. Kai baigiau, mano gerasis draugas Ulisas jau buvo atsistojęs ir kalbėjosi su kitu kaliniu. Vieną akimirką man pasirodė, kad esame Beer Ševoje ir kad apniukęs dangus tėra žydų inžinierių apgaulė. Bet paskui pliaukštelėjęs sau kakton pasakiau, ne, mes gi – Vienoje, mano gerasis draugas Ulisas rytoj išvyks ir ilgai negalės sugrįžti, o aš galbūt greitai pamatysiu savo tėvą. Vos priėjau prie Uliso, anas kalinys skubiai pasišalino. Pasikalbėjome. Kai atėjo jo išsivesti, jis ištarė: rūpinkis savimi, Heimitai, ir laikykis. Iki greito, pasakiau, ir daugiau jo nebemačiau.

Marija Font, Monteso gatvė netoli Revoliucijos paminklo, Meksiko federalinė apygarda, 1981-ųjų vasaris. Kai Ulisas grįžo į Meksiką, aš buvau ką tik čia apsigyvenusi. Ir įsimylėjusi tokį tipą, kuris pagrindinėje mokykloje dėstė matematiką. Mūsų ryšys prasidėjo ganėtinai audringai, nes jis buvo vedęs, ir aš maniau, kad jis niekada nepaliks savo žmonos, bet vieną dieną jis man paskambino į tėvų namus ir pasakė ieškąs vietos, kur galėtume apsigyventi drauge. Pasakė nebegalįs daugiau pakęsti savo žmonos, ir išsiskyrimas buvo neišvengiamas. Jis buvo vedęs, turėjo dvi dukteris ir vis man sakydavo, kad žmona jį šantažuoja prisidengusi jomis. Pokalbis nenuteikė ramiai, veikiau priešingai, bet iš tiesų kitą rytą aš pradėjau ieškoti bent jau laikinos vietos, kur galėtume apsigyventi.

Savaime suprantama, opus pasirodė pinigų klausimas. Jis gaudavo algą, bet turėjo mokėti nuomą už namą, kuriame gyveno jo vaikai, be to – kas mėnesį skirti pinigų jų išlaikymui, mokyklos išlaidoms ir t. t. Aš tuo metu dar niekur nedirbau, turėjau tik tetos iš motinos pusės skiriamų lėšų, kad užbaigčiau savo dailės ir choreografijos studijas. Nieko kito neliko, kaip pasinaudoti santaupomis, pasiskolinti dalį iš motinos ir pasiieškoti kažko nebrangaus. Po trijų dienų Chočil man pasakė, kad yra laisvas kambarys viešbutyje, kur gyveno jiedu su Rekena. Nieko nelaukusi ten ir persikrausčiau.

Kambarys su vonia ir virtuve buvo erdvus, ir kaip tik viršum Chočil ir Rekenos kambario.

Tą patį vakarą manęs aplankyti atėjo matematikos mokytojas, ir mudu mylėjomės iki paryčių. Vis dėlto kitą dieną jis nepasirodė, nors aš keletą kartų jam net skambinau į mokyklą, bet su juo susisiekti nepavyko. Po dviejų dienų mudu

vėl susitikome, ir aš išklausiau visus jo pasiaiškinimus. Maždaug taip praėjo pirmosios dvi mano naujojo gyvenimo savaitės Monteso gatvėje. Matematikos mokytojas pasirodydavo maždaug kas keturios dienos, ir mūsų pasimatymai baigdavosi tik paryčiais, nes nenumaldomai laukė nauja darbo diena. Paskui jis pradingdavo.

Savaime suprantama, mes ne tik mylėdavomės, bet ir kalbėdavome. Jis man pasakodavo apie savo dukteris. Kartą kalbėdamas apie mažylę jis apsiverkė ir galiausiai pasakė, kad nieko nesupranta. O ką reikia suprasti? – paklausiau. Jis tik pažvelgė į mane, tarsi būčiau leptelėjusi kvailystę arba būčiau pernelyg jauna, kad tai suprasčiau, ir nieko neatsakė. Šiaip mano gyvenimas liko daugmaž toks pat kaip anksčiau. Lankydavau paskaitas, susiradau (siaubingai menkai apmokamą) korektorės darbą vienoje leidykloje, susitikdavau su draugais, ir mes iki išnaktų vaikštinėdavome po Meksiką. Sustiprėjo mano draugystė su Chočil, turbūt labiausiai dėl kaimynystės. Vakarais, kai nebūdavo matematikos mokytojo, aš užsukdavau pas ją pasikalbėti ir pažaisti su berniuku. Rekenos beveik niekada nebūdavo (nors vakarais jis visada parsirasdavo namo), ir kai nebūdavo šalia jokio vyro, mudvi su Chočil kalbėdavomės apie savo reikalus ir moteriškus dalykus nesusaistytos vyrų dalyvavimo. Nesunku suvokti, kad mūsų pirmųjų pašnekesių objektu tapo matematikos mokytojas ir jo keistas supratimas, kaip mūsų santykiai turėtų klostytis. Anot Chočil, tipas buvo visiškas šmikis, kuris dėjo į kelnes iš baimės palikti savo žmoną. Aš laikiausi nuomonės, kad jis ne bijojo, o buvo labai jautrus ir atidus ir labiau už viską troško be reikalo neskaudinti šeimos. Giliai širdyje aš buvau ne juokais apstulbinta, kad Chočil palaikė ne mokytojo žmonos, o mano pusę.

Kartais mes su mažuoju Francu eidavome į parką. Vieną vakarą, kai buvo atėjęs matematikos mokytojas, pakvietėme juos vakarienės. Matematikos mokytojas norėjo, kad mes pabūtume vieni, bet Chočil pageidavo su juo susipažinti, ir aš pagalvojau, kad geresnės progos nesugalvosi. Tai buvo pirmoji vakarienė svečiams mano naujuosiuose namuose, ir valgis buvo labai paprastas: didelis dubuo salotų, vynas ir sūriai. Rekena su Chočil atėjo nevėluodami, o draugė buvo pasipuošusi savo geriausia suknele. Man regis, kad matematikos mokytojas stengėsi būti malonus, ir aš jam esu už tai dėkinga, bet nežinau, ar tai dėl negausaus maisto (tomis dienomis buvau perėjusi prie mažai kalorijų turinčio maisto), ar dėl per gausiai išgerto vyno, bet iš vakarienės išėjo šnipštas. Kai mano draugai išėjo, mokytojas išvadino juos parazitais, kurie, jo žodžiais tariant, stabdo visuomenės vystymąsi ir per tokius kaip jie mūsų šalis niekada nepajudės pažangos link. Aš atsakiau, kad esu tokia pat kaip jie, bet jis paprieštaravo, kad tai netiesa, kad aš mokiausi ir sykiu dirbau, o jie tuo tarpu

nieko neveikė. Bet jie – poetai, atkirtau. Matematikos mokytojas pažvelgė man į akis ir kelis sykius pakartojo žodį „poetai“. Dykūnai jie, štai kas, ir blogi tėvai, pareiškė. Kam šautų į galvą eiti vakarienės palikus namuose vieną vaiką? Tą naktį, kai mudu mylėjomės, man iš galvos neišėjo mažasis Francas, miegantis kambaryje apačioje, tuo tarpu kai jo tėvai pas mane vakarieniavo ir gėrė vyną, ir pasijutau tuščia bei neatsakinga. Po kelių dienų Rekena man pasakė, kad į Meksiką sugrįžo Ulisas.

Vieną pavakarę beskaitydama knygą išgirdau, kaip Chočil daužo į lubas pagaliu ar tai šluota, kviesdama mane. Išlindau pro langą. Gal nori ateiti? – paklausė Chočil, atėjo Ulisas. Nuėjau. Ten buvo Ulisas. Didelio džiaugsmo jį išvydusi nepajutau. Tai, ką jiedu su Belanu man kažkada reiškė – dabar liko kažkur labai toli. Jis pasakojo apie keliones. Man pasirodė, kad tame pasakojime buvo pernelyg daug literatūros. Jam kalbant aš pradėjau žaisti su mažuoju Francu. Paskui Ulisas pasakė, kad jam reikia pasimatyti su broliais Rodrigesais, gal kas nori palaikyti kompaniją. Mudvi su Chočil susižvalgėme. Eik, jeigu nori, aš prižiūrėsiu berniuką, pasakiau. Prieš išeidamas Ulisas pasidomėjo, kaip laikosi Anchelika. Ji namuose, atsakiau, gali jai paskambinti. Apskritai pati nežinau kodėl, bet elgiausi su juo gan atšiauriai. Išeinant Chočil pamerkė man akį. Tą vakarą matematikos mokytojas neatėjo. Savo kambaryje pamaitinau mažąjį Francą, paskui nunešiau namo, apvilkau pižama, paguldžiau į lovą, ir jis netrukus užmigo. Pasiėmiau nuo lentynos knygą, atsisėdau prie lango ir pradėjau skaityti, stebėdama automobilius, šviečiančiais žibintais zujančius Monteso gatve. Skaičiau ir mintijau.

Vidurnaktį sugrįžo Rekena. Paklausė, ką aš čia veikiu ir kur išėjusi Chočil. Pasakiau, kad išėjo į realvisceralistų susirinkimą pas brolius Rodrigesus. Žvilgtelėjęs į sūnų Rekena pasiteiravo, ar aš pavalgiusi. Atsakiau, kad ne. Buvau pamiršusi pavalgyt. Bet vaiką pamaitinau, pridūriau.

Rekena atidarė šaldytuvą ir ištraukęs nediduką puodą padėjo ant viryklės. Tai buvo ryžių sriuba. Paklausė, ar valgysiu. Tiesą pasakius, nenorėjau grįžti į savo vienišą kambarėlį, taigi paprašiau, kad ir man šiek tiek įpiltų. Mudu kalbėjomės pusbalsiu, kad nepažadintume mažojo Franco. Kaip tavo šokių pamokos? – pasidomėjo. Kaip sekasi tapyti? Rekena tik vieną sykį buvo mano kambaryje, per tą kviestinę vakarienę, ir jam patiko tai, ką aš piešiau. Viskas gerai, atsakiau. O poezija kaip? Aš jau seniai neberašau, atšoviau. Aš irgi, atsiduso. Sriuba su ryžiais buvo labai aštri. Paklausiau, ar Chočil visada taip gamina. Visada, linktelėjo Rekena, čia turbūt toks šeimos paprotys.

Paskui mes kažkiek laiko be žodžių žvelgėme vienas į kitą, paskui – į gatvę, vėliau – į Franco lovelę, į prastai nudažytas sienas. Rekena prakalbo apie Ulisą

ir apie jo grįžimą į Meksiką. Mano skrandis ir lūpos degte degė, o paskui suvokiau, kad dega ir veidas. Maniau, kad jis pasiliks Europoje visam laikui, išgirdau sakant Rekeną. Nežinia kodėl, tuokart aš prisiminiau Chočil tėvą, kurį mačiau tik vieną vienintelį kartą, kai jis išėjo iš kambario. Pamačiusi jį net krūptelėjau, nes tas tipas man pasirodė baisus. Tai mano tėvas, pasakė Chočil, pastebėjusi iš išgąsčio perkreiptą mano veidą. Tipas linktelėjo galva pasisveikindamas ir išėjo. Realvisceralizmas mirė, pasakė Rekena, privalome jį užmiršti ir sumanyti kažką naujo. Meksikos siurrealizmo sekciją, burbtelėjau. Man reikia ko nors atsigerti. Mačiau, kaip Rekena atsistoja, atidaro šaldytuvą, kaip iš jo sklindanti gelsva šviesa nuslysta grindimis iki pat mažojo Franco lovelės kojų. Mačiau sviedinį ir mažutes šlepetes, nors jos buvo vaikui per didelės, ir aš pagalvojau apie Chočil pėdas, daug mažesnes už manąsias. Ar pastebėjai, kaip pasikeitęs Ulisas? – paklausė Rekena. Aš atsigėriau šalto vandens. Ne, nieko nepastebėjau, atsakiau. Rekena atsistojo ir atidarė langą, kad kambarys išsivėdintų nuo cigarečių dūmų. Jis beprotiškai elgiasi, pasakė Rekena, lyg būtų visai nušokęs nuo proto. Iš Franco lovos išgirdau kažkokius garsus. Ar jis kalba per miegus? – paklausiau. Ne, tai gatvėje, atsakė Rekena. Persisvėriau pro langą ir pažvelgiau į savo kambarį. Viduje buvo tamsu. Paskui pajutau Rekenos rankas ant savo juosmens, bet nekrustelėjau. Jis irgi nejudėjo. Netrukus jis numovė mano kelnaites ir tarp šlaunų pajutau jo penį. Abu tylėjome. Kai baigėme, vėl susėdome už stalo ir prisidegėme cigaretes. Ar pasakysi apie tai Chočil? – paklausė Rekena. O tu nori, kad aš jai pasakyčiau? – nesupratau. Būtų geriau, kad nesakytum, – numykė jis.

Išėjau antrą valandą nakties, bet Chočil dar nebuvo grįžusi. Kitą dieną, vos grįžau iš tapybos pamokos, Chočil užėjo pas mane. Palaikiau jai kompaniją apsipirkti. Parduotuvėje ji man papasakojo, kad Ulisas susiriejo su Panču Rodrigesu. Realvisceralizmas mirė, pasakė Chočil, kad taip tu būtum ten buvusi... Aš jau nebekuriu eilių, sakau, ir nieko apie tuos poetus nenoriu žinoti. Kai sugrįžome, Chočil pakvietė į savo kambarį. Ji nebuvo paklojusi lovos, vakardienos nešvarūs indai, iš kurių valgėm mudu su Rekena, stirksojo plautuvėje sykiu su šiandien naudotomis Chočil ir Franco pietų lėkštėmis.

Matematikos mokytojas nepasirodė ir tą vakarą. Iš telefono automato paskambinau seseriai. Neturėjau ką jai pasakyti, bet man žūtbūt reikėjo su kuo nors pasikalbėti, o Chočil kambaryje būti nebesinorėjo. Nutvėriau ją jau beišeinančią į teatrą. Ko nori? – paklausė. Ar tau reikia pinigų? Šiaip tai maliau nesąmones ir jau prieš atsisveikindama pasidomėjau, ar ji žino, kad Ulisas Lima grįžo į Meksiką. Ne, ji nežinojo. Ir jai nerūpėjo. Atsisveikinome ir aš pakabinau ragelį. Paskui paskambinau matematikos mokytojui į namus. Atsiliepė jo žmona. Alio? – tarė ji. Aš tylėjau. Kalbėk gi, supista kale, pasakė. Aš tyliai pakabinau

ragelį ir grįžau namo. Po dviejų dienų Chočil papasakojo, kad Katalina O'Hara rengia vakarėlį, į kurį galimai susirinks visi visceralrealistai, ten ir bus matyti, ar dar įmanoma atnaujinti grupę, išleisti žurnalą ir planuoti naują veiklą. Ji paklausė, ar aš eisiu. Atsakiau neigiamai, bet aš galiu prižiūrėti mažąjį Francą, jei nori, pasiūliau. Tą naktį ir vėl mylėjausi su Rekena, ir labai ilgai, nuo tada, kai užmigo vaikas, maždaug iki trečios valandos nakties, ir vieną akimirką pagalvojau, kad myliu jį, o ne tą šmikį matematikos mokytoją.

Kitą dieną Chočil papasakojo apie tą vakarėlį. Tai prilygo siaubo filmui. Jos manymu, su realvisceralizmu jau viskas baigta, ir tai išties apmaudu, nes eilės, kurias ji šiuo metu rašė, iš esmės yra realvisceralinė poezija. Išklausiau jos tylomis, nieko nesakiau. Paskui paklausiau apie Ulisą. Jo, jis – vadas, atsakė ji, bet jis liko vienas. Nuo tos dienos daugiau nebuvo rengiami viscerealistų susibūrimai ir Chočil daugiau manęs neprašė naktimis prižiūrėti vaiką. Mano santykiai su matematikos mokytoju pasiekė mirties stadiją, bet mes dar kartais permiegodavome, ir aš kartais skambindavau jam į namus, turbūt iš mazochizmo, arba dar blogiau – nes man būdavo nuobodu. Visgi vieną dieną pasikalbėjome apie tai, kas tarp mūsų vyksta ar kas tarp mūsų buvo, ir nuo to laiko daugiau nesimatėme. Išeidamas jis pajuto palengvėjimą. Svarsčiau, gal man išsikraustyti iš kambarėlio Monteso gatvėje ir grįžti pas motiną. Galiausiai nutariau niekur nesikraustyti ir pasilikti čia gyventi visam laikui.

13

Rafaelis Barjosas, besėdint jo namų svetainėje Džeksono gatvėje, San Diegas, Kalifornija, 1981-ųjų kovas. Ar jūs matėte filmą „Easy Rider"? Jo, tą su Denisu Huperiu, Peteriu Fonda ir Džeku Nikolsonu. Maždaug tokie anuomet buvome ir mes. Ypač Ulisas Lima su Belanu, dar prieš išvykdami į Europą. Lyg Denisas Huperis ir jo antrasis „aš" – kaip dvi energingos ir greitos figūros. Aš neturiu nieko prieš Peterį Fondą, bet į jį nė vienas nepanėšėjo. Nebent Miuleris – šiek tiek, o anie du buvo identiški Denisui Huperiui, tai atrodė gundančiai ir kėlė nerimą mums, jų pažįstamiems ir draugams. Bet tai nė kiek nesumenkina Peterio Fondos. Man visada patiko Peteris Fonda, mėgstu tą televizijos filmą, kuriame jis vaidino su Franko Sinatros dukterimi ir su Briusu Dernu, niekada jo nepraleidžiu, nors reikia laukti ir neužmigti iki ketvirtos valandos ryto. Bet nė vienas iš jų nebuvo į jį panašus. O štai su Denisu Huperiu – atvirkščiai. Lyg jis būtų mėgdžiojamas nuolat. Meksiko gatvėmis vaikštinėja du Denisai Huperiai. Misteris Huperis kaip dvigubas juodas debesis įvijai plinta iš rytų į vakarus ir dingsta be pėdsakų (tai tiesiog neišvengiama) kitoje miesto dalyje, kur nėra jokio išėjimo. Kartais juos stebėdavau ir, nepaisant prielankumo jiems, susimąstydavau: kas gi čia per komedija? Kas čia per mulkinimas ar kolektyvinė savižudybė? Vieną naktį, beveik naujų 1976-ųjų išvakarėse, prieš jiems išdumiant į Sonorą, aš supratau, kad tai buvo savotiškas politikos „darymo" būdas. Dabar aš tam nepritariu ir anuomet nesupratau, ir nežinau, ar tai gerai, ar blogai, teisinga ar klaidinga, bet tai buvo jų būdas „daryti" politiką, daryti realybei politinę įtaką, atsiprašau, jei mano žodžiai nėra visiškai aiškūs, pastaruoju metu esu šiek tiek susipainiojęs.

Barbara Paterson savo namų virtuvėje, Džeksono gatvė, San Diegas, Kalifornija, 1981-ųjų kovas. Koks Denisas Huperis? Kokia politika? Ot kalės išpera! Šūdo gabalas, prilipęs prie subinės plaukų! Ką tas šiknius išmano apie politiką? Tai aš jam visąlaik kaliau: Rafaeli, eik į politiką, po velnių, pasiaukok kilniems dalykams, juk esi sušiktas žmogus iš liaudies, bet tas subingalvis tik

dėbtelėdavo į mane lyg būčiau mėšlo krūva arba kokia šiukšlė, būdavo, spokso iš įsivaizuojamų aukštybių ir sako: tai nėra taip paprasta, Barbarita, nereikia niekur skubėti, ir eidavo miegoti, o man reikėdavo skubėti į darbą, paskui – į paskaitas, iš esmės būdavau užimta visą suknistą dieną, aš *tebesu* užimta kiaurą dieną, nuo ryto iki vakaro, iš universiteto skubėdavau į darbą (dirbu padavėja vienoje užkandinėje Restono aveniu), o grįžusi namo rasdavau Rafaelį pučiantį į ūsą, neplautus indus kriauklėje, apšnerkštas grindis, valgio – tik išėdas virtuvėje (man net nieko nepalikdavo užkąsti, snarglius), suverstus namus, lyg per juos būtų prabėgusi babuinų kaimenė, ir aš puldavau tvarkytis, šluoti, gaminti valgį, paskui reikėdavo skubėti į parduotuvę ir pripildyti šaldytuvą maisto, o kai Rafaelis nubusdavo, klausdavau jo: Rafaeli, ar pradėjai rašyti? Ar pradėjai rašyti romaną apie *chicanos*[243] gyvenimą San Diege? O Rafaelis žiūrėdavo į mane lyg mane rodytų per televizorių ir sakydavo: Barbarita, aš parašiau eilėraštį, nelikdavo nieko kito, kaip susivaldyti ir ištarti: pirmyn, paskaityk jį, tada Rafaelis atidarydavo dvi skardines alaus (tas šmikis puikiai žinojo, kad alaus man negalima), o paskui skaitydavo savo sušiktą eilėraštį. Veikiausiai todėl, kad širdies gilumoje vis dar jį mylėjau, nes eilėraštis (žinoma, jeigu jis geras), nejučia priversdavo mane pravirkti, ir kai Rafaelis baigdavo skaityti, mano veidas būdavo šlapias nuo ašarų ir blizgėdavo, jis prisitraukdavo mane artyn, ir galėdavau jį užuosti, tas šmikis kvepėjo kaip meksikietis, mes labai švelniai apsikabindavome ir maždaug po pusvalandžio pradėdavome mylėtis, o paskui Rafaelis sakydavo: ką valgysime, pupyte? Tada aš atsikeldavau, neapsirengusi eidavau į virtuvę ir kepdavau jam kiaušinienę su kumpiu ir šonine, o kepdama galvodavau apie literatūrą ir politiką, prisimindavau, kai mes dar gyvenome Meksike, kartą nuėjome pas tokį kubietį poetą. Rafaeli, eime, susipažinsime su juo, pasiūliau aš, juk tu esi žmogus iš liaudies, nejau nenori, kad tas pyderas sužinotų, koks esi talentingas. Rafaelis atsakė: Barbarita, juk aš esu viscerealistas, bet aš atkirtau: nebūk durnas, branguti, šūdo tu viscerealistas, nejau negali nors kartą gyvenime pažvelgti tai supistai tikrovei į akis? Kartą mudu su Rafaeliu išsiruošėm pas tą didįjį Revoliucijos lyriką, o ten jau buvo apsilankę visi Meksikos poetai, kurių Rafaelis labiausia neapkentė (tikriau sakant, kurių labiausiai neapkentė Belanas ir Lima), buvo labai keista, nes mudu abu tai jautėme iš kvapo, nes kubiečio viešbučio kambaryje *atsidavė* kaimo poetais, kurie bendradarbiavo žurnale „El Delfín Proletario“, Huerto žmona ir Meksikos stalinistais, supistais revoliucionieriais, kurie kas dvi savaitės išsigrynindavo valstybės paramos čekį, ką gi, mintyse tariau sau ir stengiausi telepatijos būdu perduoti tai Rafaeliui: tik dabar nekišk savo trigrašio ir visko nesudirbk, tas Havanos bičas atrodė šiek

243 Meksikiečių kilmės amerikiečiai.

tiek nuvargęs, šiek tiek svajingas, tačiau mus priėmė labai maloniai, tada Rafaelis prašneko apie jaunuosius Meksikos poetus, bet ne apie viscerealistus (prieš įeinant į vidų jį perspėjau, kad nudėsiu, jei apie juos prasitars), aš netgi pakeliui sugalvojau vieną žurnalo projektą, kurį, sumelavau, man finansuos San Diego universitetas, ir kubietį tai nepaprastai sudomino, jį sudomino Rafaelio eilėraščiai, jam buvo įdomus mano supistas išgalvotas žurnalas, ir staiga, kai susitikimas jau ėjo į pabaigą, kubietis, kuris atrodė veikiau apsnūdęs negu budrus, staiga užklausė apie visceralinį realizmą. Nė nežinau, kaip paaiškinti. Supisto viešbučio kambarys. Tyla ir tolimas liftų gausmas. Čia apsilankiusių rašytojų kvapas. Kubiečio akys, limpančios iš nuovargio, nuobodulio arba alkoholio. Jo netikėti žodžiai, sakytum ištarti hipnoze paveikto žmogaus, visa tai mane taip paveikė, kad net šūktelėjau, ir tas mano šūksnis nuaidėjo kaip šūvis. Tai turbūt iš susijaudinimo, ištariau jiems. Paskui visi trys kurį laiką tylėjome, kubietis veikiausiai mąstė, kas tokia ta isterikė gringa, Rafaelis svarstė, kalbėti jam ar ne apie grupę, o aš mintyse keikiausi, kad vieną supistą kartą galėtų palaikyti liežuvį už dantų. Tuo tarpu mačiau save sėdinčią namų tualete su milžinišku šašu vietoj burnos ir vis iš naujo skaitančią „Liepsnojančios lygumos“[244] apsakymus, kai išgirdau Rafaelį, pasakojantį apie viscerealistus, girdėjau, kad supistas kubietis vis klausinėja ir klausinėja, girdėjau, kaip Rafaelis sako jo, galbūt tai komunizmo gimdymo skausmai, girdėjau, kaip kubietis patarinėja imtis manifestų, proklamacijų, vertybių perkainojimo, didesnio ideologinio aiškumo, ir tuomet aš daugiau nebeištvėriau ir prasižiojau, kad jau nebe tie laikai, kad Rafaelis kalba tik už save, koks jis buvo geras poetas, tada Rafaelis pasakė: užsičiaupk, Barbarita, o aš jam atšoviau: tu, snargliau, manęs netildyk, o kubietis atsiduso: ak, tos moterys, ir bandė įsikišti savo supistu vyriškumu, aš pasakiau šūdas, šūdas, šūdas, mes, tiesiog norime, kad Rafaelį už jo nuopelnus išspausdintų „Casa de las Américas“, o kubietis labai rimtai pažvelgė į mane ir pasakė, žinoma, juk „Casa de las Américas“ *visada* publikuoja nusipelniusius žmones. Ir gerai, pasakiau, o Rafaelis tarė: Jėzau, Barbarita, maestro nežinia, ką pagalvos, o aš atšoviau, kad supistas maestro tegu sau galvoja ką tik nori, nes praeitis yra praeitis, o tavo ateitis, Rafaeli, priklauso tik nuo tavęs, ar ne taip? Tada kubietis pažvelgė į mane daug skvarbiau negu pirma, tos akys tarytum bylojo, mieloji, jeigu mes būtume Maskvoje, tavo dienos baigtųsi psichiatrijos klinikoje, bet tuo pat metu (tą irgi pastebėjau) tarsi galvojo, ką gi, kas jau čia tokio, pamišimas, ir tiek, pamišimas ir liūdesys, o šiaip jau visi mes esame amerikiečiai, Kalibano vaikai, pasiklydę didžiuosiuose amerikietiškuose tyrlaukiuose, ir, manau, tai sujaudino mane, turbūt man nubudo švelnumas, pamačius to galingo žmogaus

---

244 Meksikos rašytojo ir fotografo Juano Rulfo (1917–1986) apsakymų rinkinys.

žvilgsnyje simpatijos ir tolerancijos kibirkštėlę, tarsi jis bylotų: neimk to į širdį, Barbara, nes žinau, kaip būna, ir tuomet aš kaip kvailė nusišypsojau, o Rafaelis ištiesė jam savo eiles, maždaug penkiasdešimt lapų, ir pasakė: va, čia mano eilėraščiai, drauge, ir kubietis paėmęs eilėraščius padėkojo, o paskui jiedu su Rafaeliu pakilo kaip žaibas sulėtintam kine, kaip dvigubas žaibas arba kaip žaibas ir jo šešėlis, bet sulėtintai, ir tą sekundės dalį aš pagalvojau: viskas gerai, tikiuosi, kad viskas bus gerai, ir jau mačiau save besimaudančią Havanos paplūdimyje ir Rafaelį šalia savęs, už kokių trijų metrų besikalbantį su amerikiečių žurnalistais, žmonėmis iš Niujorko arba San Francisko, jie prie rojaus vartų kalbėjosi apie LITERATŪRĄ, šnekėjosi apie POLITIKĄ.

Chosė Suopis Kolina, kavinė „Kito“ Bukarelio gatvėje, Meksiko federalinė apygarda, 1981-ųjų kovas. Tai buvo arčiausia, kiek tie snargliai galėjo prisiartinti prie politikos. Kartą aš buvau „El Nacional“ redakcijoje, maždaug apie 1975-uosius, ten užėję Arturas Belanas, Ulisas Lima ir Felipė Miuleris laukė, kol juos priims donas Chuanas Rechanas. Staiga iš kažkur išdygo visai daili blondinė (o aš esu ekspertas) ir užlindo prieš bjaurius poetus, kurie mažame dono Chuano Rechano darbo kambarėlyje grūdosi it musės. Savaime suprantama, nė vienas neprotestavo (tie žiopliai galbūt buvo skurdžiai, bet užtat džentelmenai), ir ko ten protestuoti, šūdas, ir tiek, štai ateina blondinė prie dono Chuano stalo ir įteikia jam pluoštą popierių, regis, išgirdau ją sakant, čia vertimai (mano klausa – labai aštri), ir donas Chuanas, tegu Dievo malonė jo neapleidžia, tokių kaip jis nedaug tėra, plačiai nusišypsojęs sako jai: Veronika, kaip laikotės (o su mumis prakeiktas ispaniūkštis elgdavosi siaubingai), kokie vėjai jus čia atpūtė, ir toji Veronika įteikia jam vertimus, šnekteli šiek tiek su seniu, veikiau kalba Veronika, o donas Chuanas tik linkčioja kaip užhipnotizuotas, paskui blondinė pasiima čekį, įsideda į piniginę, apsisuka ir pradingsta suknistam murkšlinam koridoriuje, ir kol visiems likusiems tysta seilė, donas Chuanas akimirką tarsi prisvaigsta ar susimąsto, o Arturas Belanas, kuriuo jis pasitikėjo labiausiai ir kuris sėdėjo arčiausiai jo, klausia: kas nutiko, donai Chuanai? Ko toks susirūpinęs? Donas Rechanas, tarsi pakirdęs iš suknisto sapno ar iš supisto košmaro, pažvelgia jam į akis ir sako: ar žinai, kas toji mergina? – paklausė ispanišku akcentu, o tai – blogas ženklas, nes niekas iš jūsų turbūt nežino, kad Rechanas ne tik buvo šlykštaus charakterio, bet ir dažniausiai kalbėdavo su meksikietišku akcentu, trumpiau tariant, vargšelis, jam į gyvenimo galą žiauriai nenusisekė, taigi jis ir klausia: ar žinai, Arturai, kas toji mergina? Belanas sako, nė nenutuokiu, ji simpatiška, tai kas ji tokia? Tai Trockio proanūkė! – sako

donas Rechanas – Veronika Volkov, tikra Levo Davidovičiaus proanūkė (o gal anūkė? Bet ne, turbūt proanūkė), atleiskit, jei pametu siūlo galą, tada Belanas ištaria, velniava, ir paknopstom išdumia paskui Veroniką Volkov, Belanui iš paskos drykstančia seile nuskuodžia ir Lima, tik jaunasis Miuleris minutėlei liko susirinkti jų čekių, o paskui irgi dėjo į kojas iš paskos, Rechanas žiūrėjo, kaip jie dingsta Purvo salėje, ir nusišypsojo, tarsi sakydamas mintyse, ech, vaikinai, jūs paiki šikniai, ir turbūt prisiminė Ispanijos pilietinį karą, savo žuvusius draugus, savo ilgus metus tremtyje, turbūt jam netgi šmėstelėjo mintis apie narystę Komunistų partijoje, nors tai niekaip nesiderino su Trockio proanūke, bet toks iš tikrųjų buvo tas donas Rechanas – iš esmės sentimentalus ir geras žmogus, o paskui jis grįžo į Žemę, į suknistą dienraščio „El Nacional" kultūrinio priedo „Revista Mexicana de Cultura" redakciją, ir pas mus, lindinčius tvankiame kabinete ir laukiančius tamsiame koridoriuje, visi kartu su juo grįžome į suknistą realybę ir visi gavome savo čekius.

Vėliau, kai su donu Chuanu sukurpėme straipsnį apie vieną pažįstamą dailininką ir su dar dviem laikraščio darbuotojais išėjome, nusiteikę anksti pradėti gerti, aš vėl pamačiau juos pro kavinės langą. Tiksliai nepamenu, kavinė, regis, vadinosi „Tolima žvaigždė". Su jais sėdėjo ir Veronika Volkov. Jie pasivijo ją. Pasikvietė ko nors išgerti. Stovėjau ant šaligatvio ir kol mano bičiuliai sprendė, kurlink mums pasiduoti, aš stebėjau juos. Visi atrodė linksmi ir laimingi: Belanas, Lima, Miuleris ir Trockio proanūkė. Pro atvirus langus mačiau, kaip jie juokiasi, mačiau, kaip jie stačiai *raitosi* iš juoko. Galimas daiktas, kad jie daugiau jos niekada nepamatys. Jaunoji Veronika Volkov aiškiai priklausė padoriai visuomenei, o tiems trims ant kaktų buvo parašyta, kad jų likimas – Lekumberis arba Alkatrasas. Aš nežinau, kas man nutiko. Galiu jums prisiekti. Mane apėmė švelnumas, o Suopis Kolina niekada taip nesuskystėja. Tie šmikiai juokavo ne tik su Veronika Volkov, bet ir su Levu Trockiu. Niekada daugiau jie neturės progos būti taip arti bolševikų. Galimas daiktas, kad niekada ir nenorės būti arčiau. Pagalvojau apie doną Ivaną Rechanovičių ir pajutau, kaip mano krūtinę užplūsta ne tik liūdesys, bet ir džiaugsmas, velniai rautų. Keisti dalykai dėdavosi „El Nacional" algų mokėjimo dienomis.

VERONIKA VOLKOV SU DRAUGE IR DVIEM DRAUGAIS TARPTAUTINIŲ SKRYDŽIŲ SALĖJE, ORO UOSTAS MEKSIKO FEDERALINĖJE APYGARDOJE, 1981-ŲJŲ BALANDIS. Ponas Chosė Kolinas klydo, sakydamas, kad aš daugiau nepamatysiu Čilės piliečių Arturo Belano ir Felipės Miulerio bei jų draugo Meksikos piliečio ir mano tėvynainio Uliso Limos. Jeigu tai, ką jis papasakojo, kad ir kiek tai būtų nutolę

nuo teisybės, įvyko 1975 metais, minėtus jaunuolius greičiausiai aš vėl pamačiau po metų. Jeigu neklystu, tai buvo 1976-ųjų gegužė arba birželis, naktis buvo gana vaiski, netgi šviesi, viena tokių, kokiomis metai iš metų meksikiečiai ir mes, suglumę užsienio svečiai, judame lėtai ir labai atsargiai, mane asmeniškai tai nuteikia įkvepiančiai, bet tikrai liūdnai.

Tai visai trumputė istorija. Ji nutiko prie įėjimo į kino teatrą Reformos gatvėje, dieną, kai turėjo įvykti JAV ar Europos filmo premjera.

Gal tai buvo netgi kokio nors Meksikos režisieriaus filmas. Aš buvau su keliais draugais ir netikėtai pastebėjau juos. Jie sėdėjo ant laiptų, rūkė ir šnekučiavosi. Jie irgi mane pamatė, bet pasisveikinti nepriėjo. Prie to įėjimo į kino teatrą jie iš tiesų panėšėjo elgetas ir žiauriai išsiskyrė iš kitų gerai apsirengusių, švariai nusiskutusių žmonių, kurie lipdami laiptais netgi atsitraukdavo, baimindamiesi, kad kuris nors iš jų neištiestų rankos ir negrybštelėtų jų. Bent jau vienas iš jų man pasirodė iš tikrųjų apsvaigęs nuo narkotikų. Regis, tai buvo Belanas. Kitas, atrodo, Ulisas Lima, skaitė ir niūniuodamas kažką žymėjosi knygos paraštėse, o trečiasis (bet tai tikrai buvo ne Miuleris, nes Miuleris – aukštas ir šviesiaplaukis, o šis buvo juodbruvas ir kresnas) pažvelgė į mane ir nusišypsojo, tarsi mane pažinotų, nebeliko nieko kito, teko su juo pasisveikinti, ir didžiam mano draugų suglumimui, aš priėjau prie jų ir pasisveikinau. Ulisas Lima atsakė į pasveikinimą, nors nuo laiptų nepakilo. Belanas atsistojo kaip robotas, bet žiūrėjo kaip į nepažįstamą. Trečiasis pasakė: tu esi Veronika Volkov, ir paminėjo kelis neseniai viename žurnale spausdintus mano eilėraščius. Regis, jis buvo vienintelis, nusiteikęs bendrauti, Dieve šventas, meldžiau, kad tik jis nepradėtų kalbėti apie Trockį, bet jis net neužsiminė apie jį, o kalbėjo apie poeziją, pasakojo apie kažkokį žurnalą, kurį leido mūsų bendras draugas (mūsų bendras draugas? Koks siaubas!), paskui malė dar kažkokius dalykus, kurių aš nesupratau.

Su jais prabuvau ne ilgiau kaip minutę ir jau ketinau eiti, tada Belanas pažvelgė į mane įdėmiau ir atpažino. Ach, Veronika Volkov, pasakė, ir jo veide pražydo šypsena, kuri man pasirodė mįslinga. Kaip tavo eilės? – paklausė. Nesumojusi, ką atsakyti į tokį paiką klausimą, gūžtelėjau pečiais. Išgirdau, kad mane kviečia draugai. Skubiai su jais atsisveikinau. Belanas ištiesė man ranką, ir mudu atsisveikinome. Trečiasis pakštelėjo man į skruostą. Akimirką jaučiau, kad jis labai nesunkiai gali palikti savo draugus ant laiptų ir prisijungti prie mano grupelės. Dar susitiksime, Veronika, pasakė. Ulisas Lima nepakilo. Paskutinį sykį juos mačiau prieš įeidama į kino teatrą. Prie jų prisijungė ir su jais kalbėjosi ketvirtas asmuo. Nors negaliu galvos guldyti, manau, kad tai buvo tapytojas Peresas Kamarga. Šis buvo gerai apsirengęs, valyvas, ir iš jo elgsenos pastebėjau, kad aiškiai nervinasi. Vėliau, filmui pasibaigus, dar mačiau Peresą Kamargą, arba asmenį,

kuris į jį panėšėjo, bet trijų poetų nebuvo, taigi, nusprendžiau, kad jie sėdėjo ant laiptų lūkuriuodami šio ketvirto asmens, o po trumpo susitikimo pasišalino.

Alfonsas Peresas Kamarga, Toledo gatvė, Meksiko federalinė apygarda, 1981-ųjų birželis. Belanas su Lima nebuvo revoliucionieriai. Jie nebuvo rašytojai. Kartais sukurpdavo eilių, bet, manau, kad jie net nebuvo poetai. Jie pardavinėjo narkotikus. Daugiausia platindavo marihuaną, bet pasiūlydavo ir grybų stiklo indeliuose nuo kūdikių maisto, ir nors iš pirmo žvilgsnio tai kėlė pasibjaurėjimą, nes atrodė kaip vaikiškas kakutis, plūduriuojantis vaisiaus vandenyse stiklinio indo viduje, bet galų gale mes prie sušiktų grybų pripratome ir dažniausiai pas juos užsakydavome grybų iš Oachakos, Tamaulipaso, Huastekos Verakruse ar Potosi arba kad ir iš kokios pasvietės jie būtų. Grybus vartojome per vakarėlius arba *petit comité*. Kas tie mes? Tokie kaip aš dailininkai, architektai, kaip vargšas Kimas Fontas (beje, jis mus ir supažindino su jais, net neįtardamas apie ryšį, kurį netrukus užmezgėme, ar bent jau aš linkęs taip manyti). Kadangi tiedu subjektai iš tikrųjų buvo to verslo rykliai. Kai su jais susipažinau (tai nutiko vargšo Kimo namuose), mes kalbėjomės apie poeziją ir dailę. Tai yra apie Meksikos poeziją ir dailę (o ar būna kitokia?). Tačiau netrukus jau kalbėjomės apie kvaišalus. O nuo kvaišalų kalbos perėjo prie verslo. Po kelių minučių jie jau išsitempė mane į sodą ir tuopos paunksmėje davė pabandyti jų marihuanos. Ji buvo *superinė*, žmogau, seniai neteko tokia mėgautis. Taip aš tapau jų klientu. Maža to, padariau jiems nemokamą reklamą tarp draugų dailininkų ir architektų ir jie taip pat tapo Belano ir Limos klientais. Žvelgiant iš tam tikros perspektyvos, tai buvo pažanga, netgi parama. Manau, kad jie buvo *švarūs*. Būna, kad derėdamasis žmogus sugeba kalbėti apie meną. Mes nujautėme, kad jie mūsų neišdurs, kad nepuls šantažuoti. Patys žinote, kokių apgavysčių griebiasi trys iš keturių narkotikų prekeivių. Jie buvo daugmaž diskretiški (bent jau mes taip galvojome), punktualūs ir visada turėjo atsargų, tu galėjai jiems paskambinti ir pasakyti: rytojui man reikia penkiasdešimt gramų *Akapulko aukso*, nes noriu surengti staigmenų vakarėlį, ir jie paklausdavo tik vieno: kur ir kelintą valandą tai pristatyti, apie pinigus net neužsimindavo, nors dėl jų jiems nebuvo ko skųstis, nes mes nemurmėdami sumokėdavome tokią kainą, kokią jie pasakydavo, o juk su tokiais klientais visada malonu turėti reikalų, ar ne? Viskas ėjosi kaip sviestu patepta. Žinoma, kartais mūsų požiūriai išsiskirdavo. Daugiausia dėl mūsų kaltės. Gal buvome per daug patiklūs, bet juk žinia, kad yra žmonių, kuriuos geriau laikyti per atstumą. Tačiau mus išduodavo demokratinis požiūris, pavyzdžiui, mes juos pasikviesdavome vakarėlio

metu arba per kokį ypač nuobodų susibūrimą, pavaišindavome gėrimais, prašydavome išsamiau paaiškinti, iš kur kilo tai, ką mes ketinome vartoti arba rūkyti. Žodžiu, patys nekalčiausi dalykai, be menkiausio tikslo juos įžeisti, ir jie gėrė mūsų alkoholį, valgė mūsų maistą, – bet kaip jums čia pasakius? – kažkaip atsainiai ir šaltai, tarsi jie buvo čia, bet sykiu ir ne čia, arba mes būtume kažkokie vabzdžiai arba karvės, kurios kiekvieną naktį „numelžiamos" ir kurias apsimoka gerai užlaikyti, bet be menkiausio artumo, šilumos ar prieraišumo pėdsako. Ir nors dažniausiai būdavome apkvaitę arba girti, mes tai pajusdavome ir kartais, tiesiog norėdami juos paerzinti, versdavome klausytis mūsų komentarų ir svarstymų, ką mes iš tikrųjų apie juos galvojame. Savaime aišku, kad niekada jų nelaikėme tikrais poetais. Juolab revoliucionieriais. Jie buvo narkotikų platintojai, ir taškas! Pavyzdžiui, mes gerbėme Oktavijų Pasą, o tie sąmoningi neišmanėliai vienareikšmiškai jį niekino. Juk tai nepriimtina, ar ne? Kartą jie kažką leptelėjo apie Tamają[245], pasakė kažką *prieš* Tamają, ir čia jau peržengė bet kokias ribas, konteksto nepamenu, tiesą pasakius, net nežinau, kur tai įvyko, ar pas mane, ar ne, žodžiu, kažkas kalbėjo apie Tamają ir apie Kuevasą, ir vienas iš mūsų pagyrė Chosė Luiso kietumą, jo jėgą ir drąsą, kurią spinduliuoja kiekvienas jo kūrinys, ir kaip mums pasisekė, kad esame jo tautiečiai ir amžininkai, ir tuomet Lima ar Belanas (abu, prisimenu, tūnojo kampe ir lūkuriavo savo pinigų) pasakė, kad Kuevaso kietumas arba energija – gryniausias blefas, ir tas pareiškimas bloškė į mus netikėtu šaltuku, mums sukilo šaltas pasipiktinimas, jei suprantate, apie ką kalbu, ir mes buvom pasirengę juos gyvus suėsti. Žodžiu, kartais būdavo juokinga jų klausytis. Iš tikrųjų jie kartais panėšėjo į marsiečius. Bet juo labiau įgydavo pasitikėjimo savimi, juo labiau juos pažinodavai arba atidžiau *pasiklausydavai*, jų poza atrodydavo gana liūdna ir atstumianti. Jie tikrai nebuvo nei poetai, nei revoliucionieriai, man regis, jie net nebuvo seksualiai aktyvūs. Ką noriu tuo pasakyti? Na, kad seksas, regis, jų nedomino (juos domino tik pinigai, kuriuos buvo galima iš mūsų išmelžti), nedomino nei poezija, nei politika, nors išvaizda atrodė nusižiūrėta nuo nuvalkioto jauno, kairuoliškai nusiteikusio poeto archetipo. Bet aš tikrai žinau, kad seksas jų nedomino. Iš kur žinau? Iš vienos draugės, architektės, kuri norėjo su vienu iš jų pasidulkinti. Turbūt su Belanu. Ir tiesos valandą nieko neįvyko. Bybiai negyvėliai.

---

245 Rufino Tamayo (1899–1991) – įžymus Meksikos dailininkas.

14

HUGAS MONTERAS, GURKŠNOJANT ALŲ „BLOGO KELIO“ BARE, MEKSIKOS MĄSTYTOJO GATVĖ, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1982-ŲJŲ GEGUŽĖ. Buvo viena laisva vieta, ir aš pamaniau, kodėl neįtraukus mano bičiulio Uliso Limos į grupelę, kuri vyks į Nikaragvą? Tai buvo sausį, puiki naujų metų pradžia. Maža to, man sakė, kad Limai visai nesiseka, ir pamaniau, kad nedidelė kelionė į Revoliuciją bet kuriam pakeltų ūpą. Tad nieko nesiklausęs sutvarkiau dokumentus ir įsodinau Ulisą į Managvos lėktuvą. Žinoma, nė įtart neįtariau, kad šiuo sprendimu užsineriu sau kilpą ant kaklo, nes jei būčiau tai žinojęs, Ulisas Lima nebūtų kojos kėlęs iš Meksiko, bet esu per daug impulsyvus žmogus, o galiausia vis tiek nutinka tai, kas turi nutikti, juk mes esame žaisliukai likimo rankose, argi ne taip?

Taigi, kaip jau sakiau: įsodinau savo bičiulį Ulisą Limą į lėktuvą, ir turbūt dar lėktuvui nepakilus, plūstelėjo nuojauta, kad man ta kelionė gali atsirūgti. Meksikos delegacijai vadovavo mano šefas poetas Alamas, ir pamatęs Ulisą jis išblyško kaip drobė. Pasivedė mane į šalį ir paklausė: Monterai, ką čia veikia tas šmikis? Skrenda su mumis į Managvą, atsakiau. Kitų Alamo žodžių verčiau nekartosiu, nes iš tikrųjų aš nesu blogas žmogus. Bet pagalvojau: jeigu tu nenorėjai, kad šis poetas skristų sykiu, tai kodėl nepatikrinai kvietimų, kodėl pats nepasivarginai paskambinti tiems, kurie turėjo vykti, tingus šunsnuki? Nesakau, kad jis nebūtų to padaręs. Alamas asmeniškai pakvietė savo artimiausius draugus, tai yra valstietiškos pakraipos poetų grupę. Dar buvo asmeniškai pakviesti ištikimiausi subinlaižiai, taip pat sunkiasvoriai literatūros šviesuliai, visi vietiniai atitinkamų Meksikos literatūros kategorijų čempionai, tačiau kaip visada nutinka, šioje šalyje niekas neturi nė menkiausio supratimo apie mandagumą, paskutinę minutę du ar trys šmikiai kelionę atšaukė, ir man teko užpildyti tuščias vietas – *rellenar las ausencias,* – kaip sakė Neruda. Tada ir pagalvojau apie Limą, nežinau iš kur, bet sužinojau, kad jis grįžo į Meksiką ir kad jautėsi suknistai, o aš esu iš tų žmonių, kurie, jeigu gali padaryti kam paslaugą, tai ir padaro, ką dar galiu pasakyti? Meksika mane tokiu padarė ir aš kitaip negaliu.

Žinoma, dabar likau be darbo ir kartais, kai užpuola atitinkama nuotaika, kai apokaliptiniais Meksiko rytais atsibundu kamuojamas pagirių, pagalvoju,

kad pasielgiau blogai, kad tuomet galėjau pakviesti ką nors kitą, vienu žodžiu, aš tą reikalą sudirbau, tačiau apskritai nesigailiu. Taigi, kaip jau sakiau, mes susėdome į lėktuvą, ir Alamas tik tada suprato, kad prie keliaujančių prisišliejo Ulisas Lima, aš jam ir sakau: nusiraminkit, maestro, duodu žodį, nieko nenutiks, ir tada Alamas liepsnojančiomis akimis tiriamai pažvelgė į mane, jei tik tai neskamba pernelyg absurdiškai, ir tarė: gerai, Monterai, tai jūsų bėdos, pasižiūrėsime, kaip su jomis susitvarkysi. Jam atsakiau: šefe, Meksikos vėliava plazdės aukštai, ramybės ir dar kartą ramybės, tik nereikia dėl nieko jaudintis. Tuomet juodu juodžiausiu dangumi jau skridome Managvos kryptimi, ir mūsų delegacijos rašytojai gėrė, lyg žinodami ar įtardami ar kas nors jiems būtų perdavęs žinią, kad lėktuvas nukris, o aš vaikščiojau pirmyn ir atgal, aukštyn ir žemyn salono koridoriumi, sveikinausi su dalyviais, išdalinau lapelius su Meksikos rašytojų deklaracija, tai buvo Alamo ir valstiečių poetų surašytas pareiškimas, išreiškiantis solidarumą su broliška Nikaragvos liaudimi, kurį aš perspausdinau (ir pataisiau, verta pridurti), kad jį perskaitytų tie, kurie jos nežinojo, o tokių buvo dauguma, ir kad pasirašytų tie, kurie dar nebuvo pasirašę, o tokių buvo tik keletas, kad suraitytų parašėlį po „mes, žemiau pasirašiusieji“, kaip tik po tais penkių Apokalipsės raitelių – Alamo ir valstiečių poetų parašais.

Rinkdamas trūkstamus parašus prisiminiau Ulisą Limą, mačiau jį sudribusį sėdynėje nuleista galva, jį turbūt pykino, o gal jis snūduriavo, žodžiu, sėdėjo užsimerkęs, ir pamaniau, kad jį kamuoja koks nors košmaras, dar pamaniau, šis vaikinas nei iš šio nei iš to deklaracijos nepasirašinės, ir vieną akimirką, kai lėktuvas pradėjo blaškytis į šonus ir, regis, blogiausios nuojautos tuoj pradės pildytis, apmąsčiau galimybę nereikalauti jo parašo ir visiškai jį ignoruoti, nes iš tiesų juk aš suveikiau jam kelionę kaip draugui, nes jam buvo sunkus metas, girdėjau kalbant, o ne tam, kad solidarizuotųsi su vienais ar kitais, bet paskui man toptelėjo, kad vėliau Alamas ir valstiečiai poetai su lupa tyrinės tuos „žemiau pasirašiusius“ ir man teks sumokėti už tai, kad jis nepasirašė. Ir kaip sako Otonas, į mano sąmonę įsismelkė abejonė. Tada aš priėjau prie Uliso, paliečiau jo petį, ir jis išsyk atsimerkė lyg suknistas robotas, kurį būčiau pažadinęs, įjungęs kažkokį slaptą mechanizmą jo kūne, ir sužiuro į mane lyg pirmąkart matytų, bet visgi atpažino, nežinau, ar vykusiai paaiškinau (veikiausiai ne), tuomet aš prisėdau greta jo ir pasakiau, klausyk, Ulisai, yra toks reikaliukas, štai čia visi poetai pasirašė šią kvailą rašliavą už solidarumą su Nikaragvos rašytojais ir su Nikaragvos liaudimi, tik tavo parašo betrūksta, bet jei nenori pasirašyti – tai nieko baisaus, turbūt ką nors sugalvosiu, tada jis man tokiu širdį veriančiu balsu sako: leisk man perskaityti, aš iš pradžių nesupratau, kokį velnią jis čia mala, o kai susivokiau, ištraukiau jam deklaracijos kopiją ir pamačiau, kaip jis, kaip čia teisingiau pasakius – pasineria

į tekstą, turbūt? Aš jam ir sakau: Ulisai, aš netrukus grįšiu, pereisiu per lėktuvą, gal kapitonui reikės mano pagalbos, o tu tuo tarpu neskubėdamas perskaityk ir nemanyk, kad tave spaudžiu, jei nori – pasirašyk, o jeigu nenori – nepasirašyk, taip pasakęs nuėjau į lėktuvo pirmagalį, jis vadinamas pirmagaliu, ar ne? Žodžiu, nuėjau į lėktuvo priekį ir ten šiek tiek užtrukau, kol išdalinau tą suknistą deklaraciją, pakeliui plepėdamas su Meksikos ir Lotynų Amerikos literatūros grietinėle (keli rašytojai gyveno Meksikoje tremtyje: trys argentiniečiai, vienas čilietis, vienas gvatemalietis ir du urugvajiečiai), kuriems tuo metu jau pradėjo reikštis ankstyvi alkoholinės intoksikacijos požymiai, o kai grįžau, deklaraciją radau pasirašytą, popierius buvo tvarkingai sulankstytas ir padėtas greta, ant laisvos kėdės, o Ulisas sėdėjo tiesus kaip styga, vėl užsimerkęs, tarsi labai kažko kankintųsi, tačiau lyg ir oriai susitaikęs su ta kančia (kad ir kas tai būtų). Kol mes nuskridome į Managvą, daugiau jo nemačiau.

Aš nenumanau, ką jis veikė pirmomis dienomis, tik žinau, kad jis nepasirodė nė vienuose skaitymuose, nė viename susitikime ir nė vienoje apskritojo stalo diskusijoje. Kartais apie jį pagalvodavau, velniai rautų, kiek jis daug praranda. Kaip sakoma, juk tai – gyvoji istorija, nesibaigianti šventė. Pamenu, kartą nuėjau pas jį į viešbučio numerį, tą dieną, kai Kultūros ministerijoje mus priėmė Ernestas Kardenalis, bet jo neradau, ir registratūroje man pranešė, kad jis jau kelias naktis nepasirodė. Na, ką darysi, pamaniau, gal maukia kur nors, o gal susitiko su kokiu draugeliu iš Nikaragvos, bala žino, o aš ir taip turėjau apsčiai darbo, buvau atsakingas už visą meksikiečių delegaciją, negalėjau gaišti laiko Uliso Limos paieškoms, jau gana to, kad suveikiau jam kelionę. Aš tiesiog nesukau dėl jo galvos, taip ir bėgo dienos, kaip sako Vajechas, tik pamenu, kaip vieną popietę prie manęs priėjo Alamas ir sako: Monterai, tai kur tas supistas tavo draugelis, kurį tu pas mus įspraudei? Seniai jo nebematau. Tada susigriebiau, velniava, tikrai Ulisas kažkur prasmego. Nuoširdžiai sakau, aš ne iš karto suvokiau, kokia velniava dar manęs laukia, ir neįžvelgiau skaudžių ir ne tokių skaudžių galimybių spektro, kurios dunkstelėjusios vėrėsi priešais mane. Turbūt kažkur sukiojasi, mąsčiau, ir negaliu tvirtinti, kad jį pamiršau, bet, tarkime, atidėjau tą klausimą vėlesniam laikui. Bet Alamas jo neatidėjo ir per draugišką Meksikos ir Nikaragvos poetų vakarienę jis manęs paklausė, kur, po velnių, prasmegęs Ulisas Lima. Maža to, vienas iš šmikių Kardenalio statytinių mokėsi Meksikoje ir jį pažinojo, o išgirdęs, kad ir Ulisas Lima priklauso mūsų delegacijai, panūdo jį pamatyti, ir kaip pats sakė, pasveikinti visceralinio realizmo tėvą. Tai buvo kresnas, pliktelėjęs Nikaragvos vyrukas, kuris tarsi buvo man matytas, galbūt aš pats prieš keletą metų suorganizavau jo skaitymus Menų muziejuje, nežinau, man atrodė, kad jis kalba pusiau juokais, gal dėl to, kaip jis pasakojo, ką padaręs su visceralinio realizmo

tėvu, jis tarsi juokėsi, tarsi šaipėsi iš Uliso Meksikos poetų akivaizdoje, kurie iš tikrųjų džiaugėsi tai girdėdami, ir Alamas nusijuokė pusiau iš smagumo, pusiau dėl to, kad to reikalavo tas velnio protokolas, o ne nikaragviečiai, kurie juokėsi iš pareigos arba sekdami pavyzdžiu, nes visokių pasitaiko, ypač šioje srityje.

Kai pagaliau man pavyko tų šunsnukių atsikratyti, jau buvo gerokai po vidurnakčio, o kitą dieną reikėjo plūktis organizuojant grįžimą į Meksiką, ir staiga pasijutau labai pavargęs, pradėjo sukti pilvą, dar nepykino, bet jau netoli to, tad nusprendžiau išlenkti burnelę viešbučio bare, kur gėrimai daugiau ar mažiau padorūs, ne kaip kitose Managvos vietose, kur geriami gryni nuodai, net nežinau, ko sandinistai laukia ir nieko nesiima.

Viešbučio bare sutikau doną Pankracijų Montesolį, kuris atvyko su Meksikos delegacija, nors buvo gvatemalietis, viena iš priežasčių buvo ta, kad Gvatemalos delegacija tiesiog neegzistavo, o kita – kad jis jau daugiau nei trisdešimt metų gyveno Meksikoje.

Donas Pankracijus, pastebėjęs mano užmojį nusigerti, iš pradžių nieko nesakė, bet paskui prisiartino ir tarė: Monterai, berniuk, šį vakarą atrodote šiek tiek susirūpinęs? Meilės reikalai? Kažkaip panašiai paklausė donas Pankracijus. Norėčiau, kad tik taip būtų, donai Pankracijau, bet aš tiesiog pavargau, visiško kelmo atsakymas, kad ir kaip žiūrėsi, nes daug geriau būti pavargusiam, negu kentėti dėl panos, bet pasakyta tai pasakyta, ir donas Pankracijus veikiausiai pastebėjo, kad man kažkas negerai, nes aš paprastai būnu ne toks nenuoseklus, jis taip vikriai stryktelėjo nuo savo kėdės, kad mane pribloškė, šuoliu įveikė erdvę tarp mūsų ir grakščiai klestelėjo ant kėdės greta manęs. Tai kas iš tikrųjų nutiko? – paklausė. Ogi pradingo vienas delegacijos narys, atsakiau. Donas Pankracijus pažvelgė į mane taip, tarsi būčiau visiškai bukas, o paskui užsakė dvigubą škotiško viskio. Kurį laiką abu gurkšnojome niūriai tylėdami ir stebeilijom į už langų plytinčią tamsią erdvę – Managvą. Sakau, idealus miestas pradingti be žinios tikrąja to žodžio prasme, turbūt tik vietiniai paštininkai tą miestą pažįsta, turbūt ir meksikiečių delegacija buvo ne sykį paklydusi. Regis, pirmąsyk po daug laiko pasijutau patogiai. Po kelių minučių įėjo kažkoks liesas nedidukas tipelis ir patraukė tiesiai prie dono Pankracijaus paprašyti autografo. Atsinešė šio knygą, išleistą Mortiso, visą aplamdytą ir nušiurusiais kampais. Aš girdėjau jį mikčiojant, paskui jis išėjo. Donas Pankracijus balsu kaip iš po žemių paminėjo savo gerbėjų minią. Po to – nedidelį plagiatorių legioną. Ir pagaliau savo kritikų krepšinio komandą. Jis taip pat paminėjo Džakomą Moreną Ricą, iš Venecijos kilusį meksikietį, kuris akivaizdžiai nebuvo įtrauktas į mūsų delegaciją, nors kai donas Pankracijus pasakė jo vardą, aš kaip kvailys pamaniau, kad Morenas Ricas buvo čia, kad jis kaip tik įėjo į viešbučio barą, kas buvo mažai tikėtina, nes mūsų delegacija, nepaisant

nieko, buvo solidariai kairuoliška, o Morenas Ricas, kaip visiems žinoma, yra vienas Oktavijaus Paso pakalikų. Donas Pankracijus užsiminė, kaip atkakliai Morenas Ricas stengėsi jį paslapčia pamėgdžioti. Bet Morenui Ricui prozoje nepavyko išvengti to manieringo ir sykiu banditiško stiliaus, kita vertus, tai ypač būdinga Amerikoje įstrigusiems europiečiams, kurie buvo priversti paviršutiniškai demonstruoti bravūrą, kad išgyventų priešiškoje aplinkoje, tuo tarpu mano proza, pasakė donas Pankracijus, buvo teisėto Rejeso palikuonio proza, nors gal ir negerai taip sakyti, bet jis paprasčiausiai yra nusiteikęs prieš tokias šaltakraujiškas klastotes kaip Moreno Rico. Paskui donas Pankracijus man ir sako: o kurio Meksikos rašytojo pasigedai? Nuo jo balso aš krūptelėjau. Jis vadinasi Ulisas Lima, pasakiau ir pajutau, kaip mano kūnas nuėjo pagaugais. Aha, teištarė donas Pankracijus. O kiek jau laiko jis dingęs? Neįsivaizduoju, atsakiau, gali būti, kad nuo pat pirmos dienos. Donas Pankracijus vėl pasinėrė į tylą. Ženklais parodė barmenui, kad jam įpiltų dar vieną viskio, juk vis vien moka švietimo ministerija. Ne, negali būti, kad nuo pirmos dienos, nenorėjo sutikti donas Pankracijus, jis gal ir tylus žmogus, bet labai pastabus, aš susidūriau su juo viešbutyje pirmą dieną, kai čia apsistojome, kitą dieną taip pat, vadinasi, jis tada dar nebuvo dingęs, nors iš tikrųjų nepamenu, kad būčiau jį dar kur nors matęs. Ar jis – poetas? Na, žinoma, turėtų būti poetas, pasakė nelaukdamas mano atsakymo. Ir tai buvo paskutinis kartas, kai matėte jį antrąją dieną? – pasidomėjau. Antros dienos vakarą, patikslino donas Pankracijus. Taip, tai buvo paskutinis kartas. Na, ir ką man dabar daryti? – paklausiau. Be reikalo neliūdėti, atsakė donas Pankracijus, visi poetai kartais pasimeta, tiesiog pranešk policijai. Sandinistų policijai, patikslino. Bet aš neišdrįsau skambinti į policiją. Ar ji būtų sandinistų, ar somosistų, policija visada lieka policija, ir nežinau, ar dėl išgerto alkoholio, ar dėl tos nakties už langų, neturėjau drąsos įpainioti Ulisą Limą į tokio kalibro žaidimus.

Tas sprendimas man vėliau atsirūgo, nes kitą rytą prieš išvykstant į oro uostą Alamui kvoštelėjo galvon suburti visą delegaciją viešbučio vestibiulyje, tikriausiai paskutinį kartą susitikti mūsų viešnagės Managvoje metu, o iš tikrųjų – pakelti paskutinį tostą. Ir kai mes visi, aiškiai įrodę savo tvirtą solidarumą su Nikaragvos žmonėmis, išsiskirstėme po kambarius rinktis savo mantos, Alamas kartu su keliais valstiečių poetais manęs paklausė, ar pagaliau pasirodė Ulisas Lima. Aš neturėjo kitos išeities, tik pasakyti „ne“, nebent tuo metu Ulisas būtų miegojęs savo kambaryje. Mes privalome tučtuojau išsklaidyti abejones, nutarė Alamas ir nukurnėjo į liftą paskui mus su kaimo poetu. Uliso Limos kambaryje radome tik poetą Aurelijų Praderą, subtilų stiliaus meistrą, ir jis mums pasakė tai, ką aš jau žinojau, kad Ulisas buvo tik dvi pirmąsias dienas, o paskui tiesiog išgaravo. Tai kodėl tu nieko nepasakei Hugui? – užriaumojo Alamas. Paaiškinimai

buvo gan painūs. Alamas rovėsi plaukus. Aurelijus Pradera sakė nesuprantąs, kodėl kaltinimai krenta būtent ant jo, nors jam teko iškęsti visą naktį pro miegus šnekantį Ulisą, tas irgi buvo ne ką geriau. Valstiečių poetas atsisėdo ant lovos, kurioje tariamai turėjo miegoti visos šios suirutės kaltininkas, ir pradėjo sklaidyti kažkokį literatūros žurnalą. Netrukus pastebėjau, kad prisidėjo dar du valstiečių poetai, o už jo ant slenksčio pasirodė ir donas Pankracijus Montesolis, nebylus tarp keturių 405 viešbučio kambario sienų besivystančios dramos stebėtojas. Žinoma, aš išsyk supratau, kad jau nebesu Meksikos delegacijos vadovas. Šiuo ypatingu atveju tas vaidmuo atiteko Chulijui Labarkai, marksistui teoretikui valstiečių poetų gretose, kuris apsiėmė kontroliuoti situaciją su tokia energija, kokios aš nė per nago juodymą neturėjau.

Pirmiausia jis nusprendė skambinti policijai, paskui sukvietė skubų pasitarimą tų, kuriuos jis vadino delegacijos „mąstančiomis galvomis“, kitaip tariant, rašytojus, kurie kartais straipsniuose pareikšdavo ir savo nuomonę, trumpus esė, politinių knygų recenzijas („kuriančios galvos“ buvo tokie poetai arba prozininkai kaip Pankracijus, o dar egzistavo „karštakošių“ kategorija, naujokai ir pradedantieji, kaip Aurelijus Pradera, o gal ir pats Ulisas Lima, ir „mąstančios bei kuriančios galvos“, pati grietinėlė, kur karaliavo tik du valstiečių poetai su pačiu Labarka priešaky), nuodugniai išanalizavę ir aptarę dėl incidento susidariusią situaciją, priėjo prie išvados, kad bus geriausia, jei delegacija laikysis savo numatytos darbotvarkės, kitaip tariant, be ilgesnių svarstymų tą pačią dieną vyks namo, o Limos reikalą paliks spręsti kompetentingoms institucijoms.

Apie tai, kokius politinius atgarsius gali sukelti meksikiečių poetas, pradingęs Nikaragvoje, buvo pasakyta daug netikėtų dalykų, bet turint galvoje, kad labai nedaugelis žinojo Ulisą Limą ir dar mažiau kalbėjosi su juo, nerimas šiek tiek atslūgo. Kažkas netgi išsakė nuomonę, kad jo dingimas gali likti ir nepastebėtas.

Paskui atvyko policija, ir Alamui, man bei Labarkai teko pokalbis su vienu, kuris prisistatė inspektoriumi, ir į jį Labarka nesvyruodamas kreipėsi „drauge“, „drauge“ tą, „drauge“ aną, tikra tiesa, kad inspektorius pasirodė besąs labai malonus ir užjaučiantis, nors nieko naujo mums nepasakė, ko nebūtume iš pradžių pagalvoję. Jis mūsų paklausė apie „draugo rašytojo“ įpročius. Savaime aišku, mes atsakėme, kad jo įpročiai mums visiškai nežinomi. Jis panūdo sužinoti, gal Lima turėjo kokių „keistenybių“ ar „silpnybių“? Alamas atsakė, kad to niekada negali žinoti, nes jų profesija įvairialypė kaip pati žmonija, o žmonija, niekam ne paslaptis, yra silpnybių visuma. Labarka savotiškai jam pritarė, tarstelėjęs, jog gali būti, kad Ulisas buvo visiškas degeneratas, o gal visiškai priešingai. Kuria prasme „degeneratas“? – parūpo sandinistų policijos inspektoriui. Šito negaliu tiksliai pasakyti, gūžtelėjo pečiais Labarka, aš jo visiškai nepažįstu, netgi lėktuve jo

nepastebėjau. Bet juk jis atskrido sykiu su mumis, tuo pačiu lėktuvu? Na, žinoma, Chulijau, pritarė Alamas. Paskui Alamas permetė kamuolį man: Monterai, juk tu jį pažįsti (kiek daug nuslopinto įniršio buvo sutelkta šiuose žodžiuose), papasakok, koks jis buvo. Aš išsyk nusiploviau rankas. Aiškiai nuobodžiaujančių Alamo ir Labarkos bei nuoširdžiai susidomėjusio inspektoriaus akivaizdoje darsyk papasakojau visą istoriją nuo pradžios iki galo. Kai baigiau, jis pasakė: na jūs, rašytojai, ir gyvenate. Paskui jis susidomėjo, kodėl atsirado rašytojų, nepanorusių vykti į Managvą. Dėl asmeninių priežasčių, atsakė Labarka. Ar tik ne iš priešiškumo mūsų revoliucijai? Kaip galite taip galvoti, jokiu būdu, suskubo atsakyti Labarka. O kurie rašytojai nepanoro atvykti? – neatlyžo inspektorius. Alamas susižvalgė su Labarka, paskui dėbtelėjo į mane. Aš daviau valią liežuviui ir pasakiau pavardes. O, velniava, tarė Labarka, vadinasi Markas Antonijus irgi buvo pakviestas? Taigi, nesutriko Alamas, man tai atrodė puiki mintis. Aš užsiminiau Emilijui, ir šis pritarė, paaiškino Alamas, nesmagiai pasijutęs, kad Labarka suabejojo jo kompetencija mano akivaizdoje. O kas tas Markas Antonijus? – pasidomėjo inspektorius. Jis – poetas, nedaugžodžiavo Alamas. Bet kokio pobūdžio poetas? – parūpo inspektoriui. Na, gal šioks toks siurrealistas, atsakė Alamas. Siurrealistas ir PRI[246], pridūrė Labarka. Poetas lyrikas, patikslinau aš. Inspektorius kelis sykius palingavo galva, tarsi sakydamas, viskas aišku, nors mums neliko jokių abejonių, kad jis nė velnio nesupranta. Vadinasi, tas poetas lyrikas nepanoro solidarizuotis su sandinistų revoliucija? Atleiskite, tarė Labarka, čia jau truputį per smarkiai pasakyta. Manau, jis tiesiog negalėjo atvykti, ir tiek, pridūrė Alamas. Nors tu pažįsti Marką Antonijų, pasakė Labarka ir pirmąsyk nusijuokė. Alamas išsitraukė pakelį cigarečių „Delicados“ ir pasiūlė. Mudu su Labarka paėmėm, o inspektorius atsisakė ir užsirūkė kubietišką cigaretę, šitos – stipresnės, pasakė su tam tikra pašaipėle, kuri mūsų neliko nepastebėta. Tarsi jis bylotų: mes, revoliucionieriai, rūkome stiprų tabaką, tikri vyrai rūko stiprų tabaką, mes, kurie kuriame tikrovę, rūkome tikrą tabaką. Ar stipresnės už „Delicados“? – pasidomėjo Labarka. Tai juodasis tabakas, drauge, tikras tabakas. Alamas tyliai nusijuokė ir tarė: neįtikėtina, kad pradingo vienas mūsų poetas, bet iš tikrųjų norėjo pasakyti: ką išmanai apie tabaką tu, nupezęs šikniau? Man tai nusišvilpt ant to kubietiško tabako, nėmaž nesutrikęs pasakė Labarka. Ką sakai, drauge? – nesuprato inspektorius. Man nerūpi tas kubietiškas tabakas, nes ten, kur smilksta „Delicados“, visi kiti lai užgęsta. Alamas vėl nusijuokė, o inspektorius, atrodė, dvejojo, ar jam išblykšti iš įsiūčio, ar sutrikti. Drauge, turbūt pasakėte tai be paslėptų minčių? Be paslėptų ir be užkastų, drauge, pasakiau tai, ką girdėjot. Nėra kitų cigarečių, kurios pranoktų „Delicados“, atšovė Labarka. Na ir šmikis tas Chulijus, sukuždėjo man Alamas,

246 PRI (isp. *Partido Revolucionario Institucional*) – Meksikos kairiojo centro politinė partija.

kad inspektorius nepastebėtų vos tramdomo jo juoko. O kuo jūs remiatės taip sakydami? – dūmų debesies apgaubtas susidomėjo inspektorius. Pastebėjau, kad situacija pasisuko netikėtu kampu. Labarka pakėlė ranką ir pamosavo vos už kelių centimetrų nuo inspektoriaus nosies, tarsi skaldytų jam antausius: žmogau, nepūsk man dūmų į veidą, supratai? Šįkart inspektorius aiškiai išbalo, lyg sublogavęs nuo stipraus savo tabako kvapo. Šūdas, daugiau pagarbos, drauge, beveik trenkei man per nosį. Jei tu vadini tai nosimi, nėmaž nesutrikęs Labarka pasakė Alamui, o jei „Delicados“ kvapo nesugebat atskirti nuo paprastos kubietiškos žolės, vadinasi, drauge, jūsų nosis niekam tikusi, ir gal tame nebūtų nieko blogo, bet rūkaliui ir policininkui tai mažų mažiausiai turėtų kelti susirūpinimą. Supranti, Chulijau, „Delicados“ – tai šviesus tabakas, vos gyvas iš juoko tarė Alamas. Jų net ir popierius salsvas, pridūrė Labarka, tokio rasi tik kai kuriuose Kinijos regionuose. Ir Meksikoje, Chulijau, pataisė Alamas. Taip, ir Meksikoje, sutiko Labarka. Inspektorius pervėrė juodu žudančiu žvilgsniu, paskui staigiu judesiu užgesino cigaretę ir persimainiusiu balsu pasakė, kad privalo surašyti aktą apie dingusį asmenį, o šią procedūrą privalu atlikti komisariate. Jis buvo nusiteikęs sulaikyti mus visus. Na, tai nėra ko gaišti, pasakė Labarka, eime į komisariatą, drauge. Monterai, išeidamas pasakė man, paskambink mano vardu kultūros ministrui. Puiku, Chulijau, pasakiau. Inspektorius, regis, kelias sekundes dvejojo. Labarka su Alamu buvo viešbučio vestibiulyje. Inspektorius pažvelgė į mane, lyg klausdamas patarimo. Aš pavaizdavau surakintas rankas, bet jis manęs nesuprato. Prieš išeidamas pasakė: nepraeis nė dešimt minučių ir jiedu sugrįš. Gūžtelėjau pečiais ir nusisukau. Netrukus pasirodė donas Pankracijus Montesolis, vilkintis baltutėliais marškiniais, su plastikiniu maišu iš Čapultepeko rajono prekybos centro „Gigante“, pilnu knygų. Ar problema sprendžiama, mielas Monterai? Mano brangusis bičiuli done Pankracijau, atsakiau, problema lygiai tokios pačios stadijos, kokios buvo vakar ir užvakar, mes praradome vargšą Ulisą Limą, o kaltas, norite jūs to ar ne, esu aš, nes prikalbinau jį čia vykti.

Donas Pankracijus kaip paprastai nė per nago juodymą nesistengė manęs paguosti, ir kelias minutes mes abu niūriai tylėjome, jis gėrė savo priešpaskutinį stiklą viskio ir skaitė kažkokio ikisokratinės epochos filosofo knygą, o aš parėmęs galvą rankomis siurbiau per šiaudelį daikirio kokteilį ir bergždžiai stengiausi įsivaizduoti Ulisą Limą vieną, be draugų ir be pinigų toje neramumų apimtoje šalyje, girdėjau šūksnius ir balsus kitų mūsų delegacijos narių, kurie bastėsi po gretimus kambarius kaip benamiai šunys ar sužeistos papūgos.

Ar žinote, kas literatūroje yra blogiausia? – paklausė donas Pankracijus. Žinojau, bet apsimečiau, kad nežinau. Kas? – pasidomėjau. Kad galiausiai susidraugauji su rašytojais. Na, o draugystė, net jeigu ji ir vertybė, tačiau sunaikina jūsų

kritišką požiūrį. Kartą, tarė donas Pankracijus, man tokią mįslę užminė Monfortė Toledas[247]: poetas ant pražūties slenksčio pasiklysta mieste, be pinigų, be draugų, be nieko, į ką galėtų kreiptis. Be to, žinoma, jis net neketina ir nenori pas ką nors belstis. Dienų dienas poetas klajoja po miestą ir po visą šalį, badauja arba minta atliekomis. Jis jau net neberašo. Arba rašo mintyse, kitaip tariant, kliedi. Visi ženklai rodo, kad neišvengiamai artėja mirtis. Panašu, kad jis tiesiog dings be žinios. Ir vis dėlto minėtasis poetas nemiršta. Kaip jis išsigelbėja? Ir taip toliau, ir panašiai. Tai panėšėjo į Borchesą, bet aš jam to nepasakiau, pakanka, kad jį „dulkina“ kolegos, jog Borchesą jis ir čia, ir ten nuplagijavęs, kad čia nuplagijavęs vykusiai, o ten – „kreivai“, kaip pasakytų Lopesas Velardė[248]. Aš tiesiog išklausiau ir pasekiau jo pavyzdžiu, tai yra nepratariau nė žodžio. Paskui atėjo kažkoks tipas ir pranešė, kad prie viešbučio durų jau laukia autobusiukas, kuris nuveš mus į oro uostą, aš pasakiau, gerai, mes tuoj ateisim, bet prieš tai pažvelgiau į doną Pankracijų, kuris jau buvo nusliuogęs nuo baro kėdės ir spoksojo į mane su šypsena, tarsi jau būčiau įspėjęs jo mįslę, bet savaime aišku, kad aš nieko neįspėjau, nes jos neperpratau, ir man buvo nusišvilpt, ir aš paklausiau: done Pankracijau, tai koks atsakymas tos mįslės, kurią užminė jūsų draugas? Tada donas Pankracijus pažvelgė į mane ir paklausė: koks draugas? Na, nežinau, turbūt koks nors Migelis Anchelis Asturijas[249] užminė mįslę apie dingusį poetą, kuriam pavyko išgyventi. Ak, tas, tarsi atsitokėjęs atsakė donas Pankracijus, tiesą pasakius, jau nepamenu, bet nesijaudinkite, poetas nemiršta, jis viską praranda, bet nenumiršta.

Tas, kurį myli, niekada nepradingsta, pasakė stovėjęs greta ir mus nugirdęs šviesiaplaukis dryžuotu kostiumu ir raudonu kaklaraiščiu, jis buvo oficialus San Luis Potosi poetas, ir iškart po šviesiaplaukio žodžių, tarsi startinio pistoleto šūvio, šiuo atveju skelbiančio atsisveikinimo pradžią, kilo didžiausias sambrūzdis, Meksikos ir Nikaragvos rašytojai puolė pasirašinėti vieni kitiems savo knygas, ne mažesnis chaosas kilo ir autobusiuke, nes visi netilpome (ir išvykstantieji, ir mus lydintieji), todėl papildomai teko išsikviesti tris taksi. Žinoma, aš buvau paskutinis palikęs viešbutį. Prieš tai paskambinau į kelias vietas ir palikau laišką Ulisui Limai tuo atveju, jeigu jis atsirastų, nors ir mažai tikėtina. Laiške jam patariau nieko nelaukiant kreiptis į Meksikos ambasadą, kur bus pasirūpinta jo grįžimu į tėvynę. Paskambinau ir į komisariatą. Pasikalbėjau su Alamu ir Labarka, kurie mane užtikrino, jog susitiksime oro uoste. Paskui paėmiau lagaminus, išsikviečiau taksi ir išvažiavau.

---

247 Mario Monteforte Toledo (1911–2003) – Gvatemalos rašytojas, dramaturgas, politikas.

248 Ramón López Velarde (1888–1921) – Meksikos poetas postmodernistas.

249 Miguel Ángel Asturias (1899–1974) – Gvatemalos rašytojas, dramaturgas, žurnalistas, diplomatas, 1967 m. laimėjęs Nobelio premiją.

15

Chasintas Rekena, kavinė „Kito“ Bukarelio gatvėje, Meksiko federalinė apygarda, 1982-ųjų liepa. Aš išlydėjau Ulisą Limą oro uoste, kai jis skrido į Managvą, iš tikrųjų atėjau įsitikinti, nes netikėjau, kad jį pakvietė, be to, nelabai ką turėjau tą rytą veikti, ir nuvažiavau pasitikti parvykusio į Meksiką, nes man labai smalsu buvo pamatyti jo veidą ir sykiu valandžiukę pakikenti, bet peržvelgęs daugybę keliauninkų rašytojų, tvarkingai sustojusių dviem eilėmis, kad ir kaip stengiausi ir žiūrėjau akis išplėtęs, neįžvelgiau tos jo nepakartojamos figūros.

Ten buvo Alamas su Labarka, Padija ir Baironas Hernandesas, Vijaplata ir mūsų senas pažįstamas Lodžakomas, Sala ir poetė Karmen Prieto, grėsmingasis Peresas Hernandesas ir didingasis Montesolis, bet nebuvo Uliso.

Pirmiausia pamaniau, kad galbūt Ulisas užsnūdo lėktuve ir netrukus pasirodys, lydimas dviejų stiuardesių ir kamuojamas Homero vertų pagirių. Bent jau taip stengiausi galvoti, nes nesu linkęs pulti į paniką žmogus, bet pamačius tą vaizdelį (grupę intelektualų, kurie grįžo pavargę ir patenkinti) mane apėmė bloga nuojauta.

Pats paskutinis, apsikrovęs keliais nešuliais išėjo Hugas Monteras. Pamenu, aš dar pamojau jam, bet jis manęs neatpažino arba apsimetė, kad nemato. Kai visi rašytojai išėjo, pamačiau Lodžakomą, kuris, atrodė, nenori palikti oro uosto, ir nuėjau su juo pasisveikinti, stengdamasis neparodyti savo susirūpinimo. Jį lydėjo kažkoks argentinietis, aukštas ir aptukęs tipas su trumpa barzdele, kurio aš nepažinojau. Jie kalbėjo apie pinigus. Bent jau aš porą kartų girdėjau žodį „doleriai“, netgi su keliais orą virpinančiais šauktukais.

Kai pasisveikinau, Lodžakomas pirmiausia bandė apsimesti, kad manęs neprisimena, bet vėliau susitaikė su tuo, kas neišvengiama. Paklausiau jo apie Ulisą. Jis pasibaisėjęs sužiuro į mane. Jo žvilgsnyje mačiau dar ir pasišlykštėjimą, tarsi aš oro uoste demonstruočiausi atsisegęs kelnes arba man ant veido būtų pūliuojanti žaizda.

Prašneko tas kitas, argentinietis: per tą suskį dabar atrodome kaip idiotai, ar jis tavo draugelis? Pažvelgiau į jį, paskui – į Lodžakomą, kuris įdėmiai dairėsi po laukimo salę kažko ieškodamas, ir nesumojau, ar čia man juoktis, ar reaguoti

rimtai. Kitas argentinietis pasakė: reikėtų turėti bent truputį atsakomybės (jis kalbėjo Lodžakomui, į mane net nepažvelgė). Prisiekiu, jeigu jis pasipainios man po ranka, nurausiu jam kiaušus, tikrai nurausiu. Bet kas gi nutiko? – sukuždėjau parodęs jiems gražiausią, kitaip tariant, bjauriausią savo šypseną. Kur Ulisas? – paklausiau. Kitas argentinietis kažką leptelėjo apie liumpenproletarinį literatą. Ką tu pasakei? – nesupratau. Tada prašneko Lodžakomas, turbūt norėdamas mus numaldyti. Ulisas tiesiog išgaravo. Kaip tai išgaravo? Paklausk Montero, mes patys neseniai sužinojome. Šiek tiek užtruko, kol supratau, kad Ulisas dingo ne kelionės metu (įsivaizdavau, kaip jis pasikelia nuo sėdynės, pereina tarp eilių, prasilenkia su besišypsančia stiuardese, užeina į tualetą ir... *pradingsta*), o Managvoje Meksikos rašytojų viešnagės metu. Štai ir viskas. Kitą dieną aš nuėjau į Menų muziejų susitikti su Monteru ir jis pasakė, kad per Ulisą dabar neteks darbo.

Chočil Garsija, Monteso gatvė, netoli Revoliucijos paminklo, Meksiko federalinė apygarda, 1982-ųjų liepa. Derėjo paskambinti Uliso mamai, sakau, bent jau tai mes galime padaryti, bet Chasintui širdis neleido pasakyti, kad šios sūnus pradingo Nikaragvoje. Na, sakau, nereikia persūdyti, Chasintai, juk tu pažįsti Ulisą, esi jo draugas ir žinai, koks jis, bet Chasintas tvirtino, kad jis dingęs, ir viskas, kaip Ambrozas Birsas[250] ir anglų poetai, žuvę Ispanijos pilietiniame kare, ir kaip Puškinas, tik šiuo atveju – jo žmona, Puškino žmona, turiu omenyje, buvo Realybė, Puškiną nužudęs prancūzas buvo kontra, Sankt Peterburgo sniegas buvo tuščia erdvė, kurią Ulisas Lima palikdavo po savo budynių, turiu galvoje, jo apatijos, jo tingumo ir nepraktiškumo, o dvikovos sekundantai (arba dvikovos režisieriai, anot Chasinto) buvo Meksikos Poezija ar Lotynų Amerikos Poezija, kurie Solidarumo delegacijos pavidalu buvo tylūs vieno iš geriausių nūdienos poetų mirties liudininkai.

Taip kalbėjo Chasintas, bet Uliso mamai vis tiek neskambino, ir aš jam pasakiau: gerai, paanalizuokime situaciją, tai moteriškei mažiausia rūpi, su kuo lyginamas jos sūnus – su Puškinu ar Ambrozu Birsu, įsivaizduoju save jos vietoje. Aš esu motina, ir jei vieną dieną koks nors kalės išpera nužudytų mano Francą (Dieve sergėk), tai aš negalvočiau apie tai, kad mirė žymus Meksikos (ar Lotynų Amerikos) poetas, mane tiesiog apimtų skausmas ir sielvartas, o kažkokios ten literatūros net neprisiminčiau. Galiu tai patvirtinti, nes pati esu motina ir žinau, kiek tenka praleisti nemigo naktų ir kiek vaikiūkštis sukelia rūpesčių, taigi galiu

250 Ambrose Gwinnett Bierce (1842–1913) – JAV rašytojas, žurnalistas, humoristinių apsakymų autorius. 1913 m. išvyko į JAV pietus, Teksasą, Meksiką ir dingo be žinios. Tai viena paslaptingiausių istorijų JAV.

galvą guldyti. Geriausia, ką galėtume padaryti, prisiekiu, būtų jai paskambinti arba aplankyti Siudad Satelite ir pranešti, ką žinome apie jos sūnų. O Chasintas spyrėsi: turbūt jau Monteras pranešė ir ji greičiausiai žino. Aš paprieštaravau: kaip tu gali būti toks tikras? Chasintas tylėjo, o aš jam įrodinėjau: net laikraščiai apie tai neparašė, niekas nieko nepaminėjo, sakytum Ulisas *niekada* nė neišvyko į Centrinę Ameriką. Chasintas neprieštaravo. Jo, tavo tiesa. Nei tu, nei aš čia nieko nepakeisime, į mus nekreips dėmesio, bet juk motina, jeigu ji kreipsis dėl sūnaus, tikrai bus išklausyta. Pasiųs ją kuo toliau, sumurmėjo Chasintas, tik sukelsime jai rūpesčių, o gal ji dabar visai neblogai laikosi, kaip sakoma, ko nežinai – dėl to ir širdies neskauda, dėstė Chasintas. Jis vaikštinėjo pirmyn atgal po mūsų kambarį, ruošdamas Francui maistą, ko nežinai – dėl to ir širdies neskauda, gyventi nežinomybėje – tai beveik palaima. Tada aš jam atšoviau: kaip tu gali tvirtinti, jog esi marksistas, vadintis poetu, jeigu paskui dėstai tokius dalykus? Gal tikiesi revoliuciją įvykdyti vien su klišėmis? Chasintas man paaiškino, kad jis jau nesitiki įvykdyti revoliucijos, bet jeigu vieną vakarą jam užeitų ūpas, su klišėmis ir sentimentaliomis meilės dainomis tai būtų visai nebloga mintis, dargi pasišaipė – atrodau tokia sutrikusi, regis, pati būčiau pradingusi Nikaragvoje, ir kodėl tu nusprendei, kad Ulisas pradingo, galbūt jis visai nepradingo, o pasiliko ten savo noru, juk galimas daiktas, kad Nikaragva turėtų būti lyg svajonė, kurią puoselėjome 1975-aisiais, visi norėtų gyventi tokioje šalyje. Tuomet aš susimąsčiau apie 1975-uosius, kai dar nebuvo gimęs Francas, ir stengiausi prisiminti, koks tais laikais buvo Ulisas ir koks buvo Arturas Belanas, bet prisiminiau tik vieną vienintelį dalyką – tą bedantę angelišką Chasinto šypseną, ir mane užplūdo begalinis švelnumas, apėmė noras tučtuojau juodu su Francu apkabinti ir pasakyti, kaip karštai juos abu myliu, bet išsyk vėl prisiminiau Uliso motiną, ir man atrodė, kad niekas neturi teisės slėpti, kur yra jos sūnus, jau pakankamai ji, vargšė, prisikentėjo, ir aš vėl įtikinėjau Chasintą paskambinti, na, paskambink tu jai ir paaiškink viską, ką žinai, bet Chasintas laikėsi savo, kad tai ne jo rūpestis ir jis miglotomis žiniomis nespekuliuos, tuomet aš jam pasakiau: gerai, pabūk valandžiukę su Francu, aš tuoj grįšiu, ir jis nuščiuvęs žiūrėjo į mane, bet nieko nesakė, o kai pasiėmiau rankinę ir atrakinau duris, teištarė: bent jau nepasirodyk esanti panikuotoja. Aš tik pasakysiu, kad jos sūnus jau nebe Meksikoje, atšoviau.

Rafaelis Barjosas, savo namų vonioje Džeksono gatvėje San Diege, Kalifornijoje, 1982-ųjų rugsėjis. Su Chasintu mes retsykiais susirašinėdavome, tai jis man pranešė apie Uliso dingimą. Bet ne laišku. Paskambino iš savo

draugo Efreno Hernandeso namų, iš to galima spręsti, kad jis tą faktą priėmė labai rimtai. Efrenas yra jaunas poetas, svajojantis rašyti tokias eiles, kokias rašydavome mes, viscerealistai. Aš jo nepažįstu, nes jis prisijungė vėliau, kai jau išvykau gyventi į Kaliforniją, bet, anot Chasinto, vaikis rašo visai neblogai. Sakau, tai atsiųsk man keletą jo eilėraščių, bet nuo Chasinto ateina vien laiškai, tad nežinau, ar jis gerai rašo, ar jo eiles galima priskirti visceralrealizmui, tiesą pasakius, nuoširdžiai sakau – aš net nežinau, kas yra ta visceralrealistinė poezija. Pavyzdžiui, kad ir Uliso Limos eilės. Galbūt. Aš nežinau. Žinau tik tiek, kad Meksikoje mūsų jau niekas neprisimena, o kurie prisimena – tie iš mūsų šaiposi (esame pavyzdys, ko nereikia daryti), ir galbūt nelabai jie ir klysta. Todėl, kad visada yra malonu (arba mes tai vertiname), kai atsiranda jaunas poetas, kuris rašo arba nori rašyti kaip visceralrealistai. Ir tas poetas yra Efrenas Hernandesas, ir štai iš jo, o veikiau iš jo tėvų namų man ir paskambino Chasintas Rekena ir pranešė žinią, kad dingo Ulisas Lima. Aš jį išklausiau ir sakau: niekur jis nedingo, o nusprendė pasilikti Nikaragvoje ir tai du skirtingi dalykai. O jis vėl savo: jeigu būtų nusprendęs pasilikti Nikaragvoje, tikrai mums būtų pasakęs, aš pats išlydėjau jį oro uoste, ir jis net neužsiminė, kad negrįš. Aš ir sakau: nusiramink, vaikine, kalbi taip, tarsi nepažinotum Uliso. Jis neatlyžo: Rafaeli, patikėk manim, jis dingo, net savo motinai nieko nesakė, pamatytum, kokį skandalą ji iškėlė tiems subingalviams iš Menų muziejaus. Nieko sau, pasakiau. Ir jis pasakė, kad ji kaltina valstiečių poetus nužudžius jos sūnų. Kalės išperos, pasakiau. Na taip, bet kuri motina tampa liūte, jei kas paliečia jos sūnų, bent jau taip tikina Chočil, atsakė jis.

Barbara Paterson, savo namų virtuvėje Džeksono gatvėje San Diege, Kalifornija, 1982-ųjų spalis. Mūsų gyvenimas buvo liūdnas, bet kai Rafaelis sužinojo, kad Ulisas Lima negrįžo iš kelionės, jis tapo dvigubai liūdnesnis.

Vieną kartą aš jam ir sakau: klausyk, toliau taip tęstis negali. Rafaelis nieko neveikė, nedirbo, nerašė, nepadėdavo man palaikyti namuose tvarkos, neidavo į parduotuvę pirkinių, viena, ką jis atlikdavo – tai kasdien maudydavosi (tai jau taip, Rafaelis – baisus švaruolis, kaip visi tie pyzdukai meksikiečiai), iki paryčių spoksodavo teliką arba su rajono *chicanomis* eidavo gerti alaus arba žaisti futbolo. Grįžusi rasdavau jį prie namų sėdintį ant laiptų arba ant žemės, vilkintį kokiais nors amerikietiškais marškinėliais, kurie dvokė prakaitu, geriantį alų „Tecate“ ir malantį liežuviu su savo draugeliais, grupele paauglių su smegenimis be vingių, kurie vadino jį Poetu (ir neatrodė, kad jam tai nepatiktų), ir būdavo su jais, kol aš paruošdavau supistą vakarienę. Tada Rafaelis su jais atsisveikindavo,

o jie jam: sėkmės, Poete, iki rytojaus, Poete, rytoj pratęsime pašnekesį, Poete, ir tik tada jis įeidavo į namus.

Tiesą pasakius, aš virte viriau iš pykčio, iš gryniausio įsiūčio, ir mielai būčiau šliūkštelėjusi nuodų į jo supistą kiaušinienę, bet susivaldydavau, aš skaičiuodavau iki dešimties ir galvodavau, jam dabar sunkus metas, bet svarbiausia, kad tas sunkus laikotarpis užsitęsė pernelyg ilgai, jau ketverius metus, jei būsime tikslūs, ir nors gerų akimirkų netrūko, blogų buvo daug daugiau, ir mano kantrybės taurė buvo perpildyta. Bet aš tvardydavausi, klausdavau jo: kaip tau šiandien sekėsi? (kvailas klausimas), o jis atsakydavo (ir kas jam belikdavo): puikiai, gerai, nekaip. Tada aš klausdavau: apie ką tu su tais vaikėzais kalbiesi? O jis: mokau gyvenimo tiesų. Paskui mes apsišarvuodavome tyla, dūzgdavo įjungtas televizorius, kiekvienas įsigilinęs knebinėdavom savo kiaušinienės porciją, salotų lapelius, pomidorų griežinėlius, ir aš galvodavau: apie kokias gyvenimo tiesas čia paistai, menkysta, apgailėtinas niekšeli, kokių gyvenimo tiesų gali pamokyti, tu žvirbli nupiepęs, siurbėle nusmurgus, šiknaskyle tu plaukuota, jeigu ne aš, elgetautum ir miegotum dabar po tiltu. Bet jam nieko nesakydavau, žiūrėdavau į jį, ir tiek. Regis, jį net mano žvilgsnis trikdydavo. Ko spoksai, blondine, ką čia rezgi? – burbtelėdavo. Tada aš išspausdavau kvailą šypseną ir be žodžių imdavau nurinkinėti lėkštes.

Luisas Sebastianas Rosadas, prieblandoje skendinti studija Kravioto gatvėje, Kojoakano rajonas, Meksiko federalinė apygarda, 1983-iųjų kovas. Vieną pavakarę jis man paskambino. Iš kur sužinojai mano telefono numerį? – paklausiau. Aš neseniai išsikrausčiau iš tėvų namų ir senokai jo nebuvau matęs. Vieną akimirką pamaniau, kad tokie santykiai mane žudo ir nusprendžiau padaryti pertrauką. Lioviausi su juo matytis, neidavau į susitikimus, ir jis ilgai nelaukęs pradingo – aš jo daugiau nebedominau, ir jis pasinėrė į kitų nuotykių paieškas, nors iš tikrųjų geidžiau, kad jis man paskambintų, kad manęs ieškotų ir kankintųsi. Tačiau Dieviškoji Oda manęs ilgai nepasigedo, ir gal net kokius metus mes nieko vienas apie kitą nežinojome. Užtai jo skambutis maloniai nustebino. Iš kur sužinojai mano numerį? – paklausiau. Paskambinau tavo tėvams, ir jie man pasakė, skambinau kiekvieną mielą dieną, bet tavęs neįmanoma rasti. Aš atsidusau. Būtų buvę gerai priversti dar ilgiau manęs paieškoti. Tačiau Dieviškoji Oda kalbėjo taip, tarsi mes būtume išsiskyrę prieš savaitę, todėl nebuvo ką sakyti. Šiek tiek pasikalbėjome, jis pasiteiravo, kaip man sekasi, užsiminė matęs „Espejo de México" išspausdintą vieną mano eilėraštį ir apsakymą vienoje neseniai išleistoje jaunųjų Meksikos rašytojų antologijoje.

Paklausiau, ar apsakymas jam patiko, nes aš tik neseniai pradėjau bandyti jėgas sunkiame prozos mene ir mano žingsniai dar buvo labai netvirti. Pasakė, kad jo viso neperskaitė. Tik užmečiau akį, pamatęs ant viršelio tavo pavardę, bet neskaičiau, nes knygai neturiu pinigų. Paskui nutilo, tylėjau ir aš, ir mudu abu kurį laiką klausėmės Meksiko telefono automato prislopinto gaudesio ir traškesių. Pamenu, kad aš tylomis šypsojausi ir įsivaizdavau Dieviškąją Odą, taip pat besišypsantį, stovintį kažkur ant šaligatvio Raudonosios zonos arba Reformos rajonuose, juoda nedidukė kuprinėlė ant pečių kone liečia užpakalį, aptemptą išblukusiais džinsais, jo putnių lūpų šypsena, lygi tarsi chirurgo pjūvis prakauliame veide, ant kurio nerastum nė gramo riebalų, jis buvo panašus į jauną majų žynį, ir aš daugiau nebeišlaikiau (jaučiau, kaip akyse pradeda tvenktis ašaros), ir dar jam nespėjus paklausti, pasakiau savo adresą (kurį jis jau neabejotinai žinojo), pakviečiau jį tučtuojau vykti pas mane, ir jis nusijuokė, jis nusijuokė iš laimės, ir pasakė, kad iš ten, kur dabar stovi, pas mane atvažiuoti jam prireiks dviejų valandų, bet aš pasakiau, kad tai nesvarbu, per tą laiką paruošiu ką nors vakarienei ir lauksiu jo. Pagal pasakojimo taisykles atėjo laikas pakabinti ragelį ir pašokti iš laimės, bet Dieviškoji Oda visada laukdavo, kol įkris paskutinė moneta, ir neišjungė. Luisai Sebastianai, tarė jis, turiu tau pasakyti kai ką svarbaus. Tai papasakosi atvažiavęs, atsakiau. Seniai norėjau tau papasakoti. Jo balsas skambėjo neįprastai bejėgiškai. Tą akimirką mane apniko nuojauta, kad Dieviškoji Oda paskambino man, nes pakliuvo į bėdą arba norėjo pasiskolinti pinigų, ne vien dėl to, kad troško mane pamatyti. Kas yra? Kas nutiko? Išgirdau, kaip paskutinė moneta liuoktelėjo į telefoną automatą, vėjo gainiojamų sudžiūvusių lapų šiugždesį, tarsi traškesį ugnies, laižančios degantį medžio kamieną, šiurenimą, laidams susipinant ir išsipinant, ir viskas pradingo nebūtyje. Poetinės kančios. Ar tu pameni, kai kartą norėjau tau pasakyti kai ką svarbaus, bet taip ir nepasakiau? – jo balsas skambėjo visiškai normaliai. Kada? – išgirdau save paikai klausiant. Seniai, atsakė Dieviškoji Oda. Aš pasakiau, kad neprisimenu, o paskui pridūriau, kad dabar jau nesvarbu, viską papasakosi atvykęs pas mane. Einu nupirksiu ko nors pavalgyti ir lauksiu tavęs, pasakiau, bet Dieviškoji Oda nepakabino ragelio. Na, jeigu jis nepakabino, tai kaip galėjau aš pirmas padėti? Tai klausiausi ir laukiau, tarsi ragindamas jį kalbėti. Tada jis ir paminėjo Ulisą Limą, pasakė, kad šis pradingo kažkur Managvoje (manęs tai nenustebino, dabar pusė pasaulio vyksta į Managvą), bet iš tiesų jis nepradingo, tai yra visi manė, kad jis pradingo (kas tie *visi*? – magėjo paklausti. Jo *draugai*? *Skaitytojai*? *Kritikai*, atidžiai sekantys jo kūrybą?), bet jis, Dieviškoji Oda, žino, kad šis iš tikrųjų ne pradingo, o pasislėpė. O kodėl Ulisui Limai reikėjo slėptis? – nusistebėjau. Štai čia ir yra viso ko esmė, atsakė Dieviškoji Oda. Seniai esu apie tai tau

pasakojęs. Pameni? Ne, ištariau vos girdimai. Kada? Seniai, kai mes pirmąsyk permiegojome, pasakė. Pajutau, kaip mane nupurtė šaltis, viduriuose kažkas apsivertė, o sėklidės susitraukė. Man žadą užkando. Kaip galiu tai prisiminti? – sukuždėjau. Mano noras jį pamatyti sustiprėjo. Patariau išsikviesti taksi, jis pasakė, kad neturi pinigų, paskubėjau nuraminti, kad aš lauksiu jo prie namų ir sumokėsiu. Dieviškoji Oda dar rengėsi kažką sakyti, bet ryšys nutrūko.

Norėjau nusimaudyti po dušu, bet nutariau atidėti vėlesniam laikui, kai jis atvažiuos. Šiek tiek užtrukau, kol aptvarkiau namą, paskui persivilkau marškinius ir išėjau jo laukti į gatvę. Praėjo daugiau nei pusvalandis, kol jis atvažiavo, ir per tą laiką nieko daugiau negalvojau, tik mėginau prisiminti tą pirmąjį kartą, kada mylėjomės.

Kai jis išlipo iš taksi, pasirodė man daug liesesnis negu paskutinį kartą, kai jį mačiau, labiau perkaręs ir nusibaigęs negu prisiminiau, bet tai vis dėlto buvo jis, Dieviškoji Oda, ir aš labai džiaugiausi jį matydamas, kai ištiesiau jam ranką, jis jos nepaspaudė, o puolė ir apkabino mane. Visa kita buvo maždaug taip, kaip įsivaizdavau ir kaip to troškau, nebuvo nė lašelio nusivylimo.

Mes nubudome trečią valandą nakties, aš paruošiau naktipiečius, šįkart šaltus užkandžius, ir pripildžiau stiklus viskio. Abu jautėmės išalkę ir ištroškę. Bevalgant Dieviškoji Oda vėl užsiminė apie Uliso Limos dingimą. Jo teorija buvo keista, prieštaraujanti sveikam protui. Anot jo, Ulisas Lima slapstėsi nuo kažkokios organizacijos, kuri kėsinosi jį nužudyti, bent jau iš pradžių taip maniau, todėl atsidūręs Managvoje jis nutarė nebegrįžti. Kad ir kaip žiūrėsi, jo pasakojimas skambėjo neįtikimai. Jei tikėsime Dieviškąja Oda, viskas prasidėjo 1976-aisiais, kai Belanas su Lima išvyko į šiaurę. Po tos kelionės abu pradėjo slapstytis, iš pradžių jie pabėgo į Meksiką, o paskui jau kiekvienas atskirai išvyko į Europą. Kai aš jo paklausiau, ką visceralinio realizmo kūrėjai ketino veikti Sonoros dykumoje, Dieviškoji Oda atsakė: ieškoti Sezarėjos Tinachero. Ulisas Lima grįžo į Meksiką praleidęs Europoje keletą metų. Galbūt jis vylėsi, kad jau viskas pasimiršo, bet vieną naktį, kai per vieną susitikimą Ulisas Lima mėgino vėl suvienyti realvisceralistus, pasirodė žudikai, ir jis vėl turėjo sprukti. Kai Dieviškosios Odos paklausiau, kodėl kažkas norėtų nužudyti Ulisą Limą, jis atsakė to nežinąs. Ar tu nebuvai su juo toje kelionėje? Dieviškoji Oda papurtė galvą. O iš kur žinai tą istoriją? Kas tau papasakojo? Lima? Dieviškoji Oda atsakė, kad jam papasakojo Marija Font (paskui paaiškino, kas ta Marija Font), o ji apie tai sužinojo iš savo tėvo. Pridūrė, kad Marijos Font tėvas dabar beprotnamyje. Įprastomis aplinkybėmis aš būčiau pradėjęs kvatotis, bet kai Dieviškoji Oda pasakė, kad tokius gandus paskleidė beprotis, man nugara nuėjo pagaugais. Mane užplūdo gailestis ir pagalvojau, kad turbūt esu įsimylėjęs.

Tą naktį kalbėjomės iki paryčių. Aštuntą valandą ryto aš turėjau eiti į universitetą. Dieviškajai Odai palikau atsarginius namų raktus ir paprašiau palaukti, kol grįšiu. Universitete paskambinau Albertitui Mūrui ir paklausiau, ar jis prisimena tokį Ulisą Limą? Jo atsakymas buvo miglotas. Lyg ir prisiminė, lyg ir ne, o kas tas Ulisas Lima? Pradingęs meilužis? Palinkėjau jam geros dienos ir pakabinau ragelį. Paskui paskambinau Sarkui ir uždaviau tą patį klausimą. Šįkart atsakymas buvo daug kategoriškesnis: tas beprotis, atsakė Izmaelis Humbertas. Jis yra poetas, pasakiau. Daugmaž taip, nesiginčijo Sarkas. Jis su Meksikos rašytojų delegacija nuvyko į Managvą ir ten dingo, pasakiau. A, turbūt tai buvo valstiečių poetų delegacija, tarė Sarkas. Bet atgal negrįžo, pradingo, pridūriau. Tokie dalykai dažnai nutinka su tokio plauko publika, pasakė Sarkas. Ir tai viskas? – paklausiau. Nu jo, atsakė Sarkas, daugiau čia jokių paslapčių nėra. Grįžęs namo radau Dieviškąją Odą miegantį. Šalimais gulėjo atversta paskutinė mano eilėraščių knyga. Kai tą vakarą susėdome valgyti, pasiūliau jam pagyventi pas mane keletą dienų. Aš svajojau apie tai, prisipažino Dieviškoji Oda, bet laukiau, kol tu tai pasakysi. Netrukus jis atsigabeno lagaminą su visa savo menkute manta: nieko ypatinga, tik dveji marškinėliai, iš kažkokio muzikanto nukniaukta meksikietiška skraistė, keletas porų kojinių, nešiojamasis radijo imtuvas, sąsiuvinis, kuris atstojo dienoraštį, ir dar šis bei tas. Aš padovanojau jam keletą savo senų džinsų, kurie gal ir buvo per daug apgulantys, bet jam labai patiko, trejus naujus marškinėlius, kuriuos man neseniai buvo nupirkusi motina, o vieną vakarą po darbo užėjau į batų parduotuvę ir nupirkau jam batus.

Mūsų bendras gyvenimas buvo trumpas, bet laimingas. Sykiu praleidome trisdešimt penkias dienas, kiekvieną naktį mylėjomės ir kalbėdavomės iki vėlumos, valgydavome namuose jo paruoštus patiekalus, kurie dažniausiai būdavo sudėtingi, bet kartais ir paprasti, tačiau visada labai gardūs. Vieną naktį jis pasakė, kad pirmąkart mylėjosi būdamas dešimties. Nenorėjau, kad jis man toliau apie tai pasakotų. Pamenu, kad buvau nusisukęs į Pereso Kamargo graviūrą ant sienos ir meldžiau Dievą, kad tas pirmasis kartas būtų buvęs su paaugliu, nesvarbu, berniuku ar mergaite, kad tik jis nebūtų išprievartautas. Kitą, o galbūt ir tą pačią naktį jis papasakojo, kad į Meksiką atsibeldė aštuoniolikos, be pinigų, visiškas skurdžius, neturėjo nė vieno draugo, pas kurį galėtų prisiglausti, ir kaip sunkiai jam teko verstis, kol vienas pažįstamas žurnalistas, su kuriuo jis permiegojo, leido jam nakvoti dienraščio „El Nacional" popieriaus sandėlyje. Ten pakliuvęs, tęsė jis, pradėjau galvoti, kad man lemta būti žurnalistu, ir kurį laiką bandžiau rašyti straipsnius, bet niekas jų nesiėmė spausdinti. Paskui apsigyveno su moterimi, susilaukė sūnaus ir išbandė begalę darbų, bet nė vieno pastovaus. Jis netgi buvo gatvės prekeivis Áskapocalke, bet galiausiai su tipu, kuris

aprūpindavo jį prekėmis, priėjo iki muštynių su peiliais, ir jis tą darbą metė. Vieną naktį besimylint paklausiau, ar jam yra tekę ką nors nužudyti. Kramčiau lūpas, nes nenorėjau jam užduoti to klausimo, nenorėjau išgirsti jo atsakymo, ar tai būtų tiesa, ar melas, bet jis atsakė: jo, teko, ir jo frikcijos tapo intensyvesnės, o pajutęs orgazmą, apsiverkiau.

Per visą tą laiką niekas neužėjo pas mane į svečius, aš atidėjau visus susitikimus, vieniems pasakiau, kad prastai jaučiuosi, kitiems – kad dabar esu užimtas ir man dirbant reikia labai susikaupti ir absoliučios vienatvės, ir iš tiesų, kol Dieviškoji Oda pas mane gyveno, aš parašiau penkis ar šešis trumpus eilėraščius, ir jie buvo visai neblogi, bet turbūt aš jų niekada nepublikuosiu, nors niekada nežinai, kaip bus. Istorijose, kurias jis man pasakodavo, visada šmėžuodavo visceralrealistai, ir nors iš pradžių mane erzino, kad jis apie juos kalba, bet ilgainiui aš su tuo apsipratau, ir kai atsitiktinai jis apie juos neužsimindavo, aš pats imdavau klausinėti: o kur buvo broliai Rodrigesai, kai buvote namuose Kalsada Kamaronese? Kur gyveno Rafaelis Barjosas, kai tu buvai apsistojęs tame „Prarasto vaiko" viešbutyje? Tada jis sukeisdavo savo istorijos dalis ir pasakodavo apie tuos šešėlius, apie savo atsitiktinius ginklo draugus vaiduoklius, kurie užpildė jo begalinę laisvę ir jo neaprėpiamą vienatvę.

Vieną naktį jis vėl grįžo prie Sezarėjos Tinachero. Prasitariau, kad ji tebuvo Belano ir Limos prasimanymas, kad pateisintų savo kelionę į Sonorą. Pamenu, tuomet gulėjome lovoje nuogi, langas atviras į Kojoakano dangų, mano sustandėjęs penis liečia jo sėklides, jo penis dar geibus, ir tada Dieviškoji Oda man sako: visai ne, *ñero* (anksčiau jis niekada nebuvo manęs taip vulgariai vadinęs). Jis suėmė mane už pečių ir pasakė: Sezarėja Tinachero iš tiesų egzistavo, gal ir dabar tebėra, o paskui tylomis žvelgė į mane, jo plačios akys žvilgėjo tamsoje, o mano sustandėjęs penis vis lietė jo sėklides. Tada aš paklausiau: iš kur Belanas su Lima sužinojo apie tą Sezarėją Tinachero, tas klausimas buvo visai tarp kitko, bet jis atsakė, kad išgirdo per vieną interviu, tais laikais Belanas su Lima neturėjo pinigų ir pradėjo vienam žurnalui rengti interviu, žurnalas priklausė valstiečių poetams ir buvo visiškas mėšlas, bet tiesiog ir tuomet, ir dabar, pasakė Dieviškoji Oda, nebuvo kur dėtis, reikėjo priklausyti vienai iš dviejų stovyklų. Apie kokias stovyklas kalbi? – sukuždėjau, o mano penis kilstelėjo aukštyn ir palietė jo penio, jau irgi pradėjusio standėti, galą, kalbu apie valstiečių poetų stovyklą arba Oktavijaus Paso stovyklą, tarė, tarsi norėtų pasakyti „Oktavijo Paso stovykla", jo ranka nuo peties pakilo prie mano pakaušio, nes aš, be jokios abejonės, priklausiau Oktavijaus Paso stovyklai, nors vaizdas turėjo ir daugiau atspalvių, realvisceralistai nesišliejo nė prie vienos iš tų stovyklų, nei prie neopriistų ar kitoniškumo čempionų, nei prie neostalinistų ar estetų, nei prie gyvenančių iš

valstybės algos ar tų, kuriuos išlaikė universitetas, nei prie parsidavėlių ar pirkėjų, nei prie įsikibusiųjų į tradicijas ar prie tų, kurie neišmanymą maskuodavo arogancija, nei prie baltųjų ar juodųjų, nei prie pietų amerikiečių ar kosmopolitų. Bet svarbiausia tai, kad jie rengė tuos interviu (ar tai buvo žurnalas „Plural"? Po to, kai iš jo buvo išguitas Oktavijus Pasas?), nors aš nusistebėjau, kaip toji porelė galėjo skųstis pinigų stygiumi, jeigu „stumdė" narkotikus? Bet, anot Dieviškosios Odos, jiems reikėjo pinigų, todėl nutarė rengti interviu su senaisiais stridentistais, kurių jau niekas neprisiminė, su Manueliu Maplesu Arse, gimusiu 1900 m., mirusiu 1981 m., su Arkelesu Vela, gimusiu 1899 m., mirusiu 1977 m., ir Germanu Listu Arsubide, gimusiu 1898 m., dabar gal jau mirusiu, o gal dar ir ne, nežinau ir nelabai man tai rūpi, nes literatūros prasme stridentistai buvo niekinga grupuotė, kuri atrodė juokingai, nors ir nesiekė to. Per interviu vienas iš stridentistų užsiminė apie Sezarėją Tinachero. Dieviškajai Odai pasakiau, kad pasidomėsiu ta Sezarėja Tinachero. Paskui mylėjomės, bet tai buvo tarsi mylėtis su kažkuo, kas yra ir ko nėra, kas jau pamažu tolsta, tik mes neįstengiame perprasti atsisveikinimo ženklų.

Netrukus Dieviškoji Oda paliko mano namus. Prieš tai aš kalbėjausi su keliais draugais, besidominčiais Meksikos literatūros istorija, bet niekas man negalėjo suteikti jokių faktų apie tą trečiojo dešimtmečio poetę. Vieną naktį Dieviškoji Oda pripažino, kad gal iš tikrųjų Belanas su Lima ją prasimanė. Dabar jie abu dingę kaip į vandenį, ir niekas nieko negali jų paklausti, atsiduso jis. Bandžiau jį nuraminti, sakau, atsiras, nes visi, išvykę iš Meksikos, vieną dieną sugrįžta. Neatrodė, kad aš jį įtikinau, ir vieną rytą, kai išėjau į darbą, jis dingo nepalikęs jokio atsisveikinimo raštelio. Pasiėmė truputį pinigų, kurių palikdavau rašomojo stalo stalčiuje, jeigu kartais man nesant jam ko prireiktų, dar pasiėmė kelnes, kelerius marškinius ir Fernando del Paso romaną.

Kelias dienas aš daugiau nieko neveikiau, vien laukiau jo skambučio, bet jis nepaskambino. Vienintelis jį matęs asmuo iš mano aplinkos buvo Albertitas Mūras, nes vieną vakarą mes su Dieviškąja Oda ėjome į kiną ir išėję kaktomuša su juo susidūrėme. Nors susitikimas buvo trumpas ir šykštus žodine prasme, Albertitas išsyk suprato mano uždarumo ir išsisukinėjimų priežastį. Supratęs, kad Dieviškoji Oda jau nebegrįš, paskambinau Albertitui ir išklojau visą tą istoriją. Regis, labiausiai jį sudomino Uliso Limos dingimas Managvoje. Mes gana ilgai kalbėjomės, ir Albertito išvada buvo tokia, kad visiems pamažu, bet užtikrintai čiuožia stogai. Jis nejaučia didelių simpatijų sandinistams, nors negalima tvirtinti, kad prijaustų somosistams.

16

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Laimei, vaikinai niekur neskubėjo. Ant stalelio išdėliojome užkandžius, atidarėme aitriųjų paprikų skardinėles, išdalijau dantų krapštukus, įsipylėme tekilos ir pažvelgėme vieni kitiems į akis. Vaikinai, kur mes sustojome? – paklausiau. Prie menų mecenato ir Sezarėjos Tinachero boso generolo Diego Karvachalio, pasakė jie, tuo tarpu gatvėje pradėjo žviegti policijos patrulio ir greitosios pagalbos sirenos. Pagalvojau apie mirusius ir sužeistuosius ir pamaniau, kad *mi general* toks ir buvo, miręs ir sužeistas vienu metu, kaip Sezarėja buvo tuščia vieta, o aš – išgėręs jaudrus senis. Tada aš vaikinams pasakiau, kad čia tik toks posakis, jog ji turėjo bosą, nes Sezarėją reikėjo pažinoti, kad suprastum, jog ji niekada gyvenime negalėtų turėti nei boso, nei vadinamojo pastovaus darbo. Sezarėja buvo stenografuotoja, pasakiau, tai – jos profesija, ir ji buvo gera sekretorė, bet jos asmenybė, galbūt jos keistybės nusvėrė jos gabumus, ir jeigu ne Manuelis, kuris išrūpino jai darbą pas *mi general*, vargšė Sezarėja būtų priversta blaškytis po grėsmingus Meksiko vidurius. Tuomet aš vaikinų paklausiau, ar jie iš tikrųjų niekada (iš tiesų sąžiningai niekada?) nėra girdėję apie generolą Diegą Karvachalį. Jie papurtė galvas, ne, Amadeo, o kas jis toks buvo? Obregonistas[251] ar karansistas[252]? Vienas Plutarko Elijo Kaljeso[253] žmonių ar tikras revoliucionierius? Liūdniausiu balsu pasaulyje pasakiau, kad jis buvo tikras revoliucionierius, bet taip pat vienas Obregono žmonių. Grynumas neegzistuoja, vaikinai, neapsigaukite, gyvenimas – tikras mėšlas, *mi general* tuo pat metu buvo ir sužeistas, ir negyvas, bet jis – labai narsus žmogus. Papasakojau jiems apie naktį, kai Manuelis mums pristatė avangardistų miesto Stridentopolio projektą, apie kurį išgirdę mes prapliupome juoktis, manėme, kad čia toks pokštas, bet ne, tai nebuvo joks pokštas, Stridentopolis buvo įsivaizduojamas miestas (įmanomas bent jau jo fantazijos

---

251 Álvaro Obregón (1880–1928) – Meksikos karininkas ir politinis veikėjas, 1920–1924 m. Meksikos prezidentas.

252 Venustiano Carranza (1859–1920) – Meksikos valstybės veikėjas, 1917–1920 m. Meksikos prezidentas.

253 Plutarcho Elías Calle (1877–1945) – Meksikos politikas, generolas, 1924–1928 m. Meksikos prezidentas, ateistas, aktyvus Katalikų bažnyčios priešininkas.

vingiuose), kurį Manuelis ruošėsi pastatyti Chalapoje padedamas vieno generolo. Generolas Diegas Karvachalis mums padės jį pastatyti, tvirtino jis, ir mus sudomino, kas gi, po galais, yra tas generolas (vaikinai irgi tą naktį manęs to paties paklausė), ir Manuelis mums papasakojo jo istoriją. Vaikinai, pasakiau jiems, ta istorija ne kažin kuo skiriasi nuo istorijų daugybės žmonių, kovojusių ir pasižymėjusių per mūsų revoliuciją, kurie nuogi puolė į istorijos viesulą, o sugrįžo apsirengę pačiais puikiausiais ir pačiais klaikiausiais skarmalais, kaip *mi general* Diegas Karvachalis, kuris išėjo beraštis, o sugrįžo įsitikinęs, kad Pikasas ir Marinetis buvo kažkieno pranašai, bet tiksliai nenumanė, kieno, jis niekada to nežinojo, vaikinai, bet juk ir mes žinome ne ką daugiau už jį. Vieną popietę užsukome į jo kabinetą. Tai nutiko dar prieš Sezarėjai prisijungiant prie stridentizmo. Iš pradžių generolo elgesys buvo kiek šaltokas, jis tarsi stengėsi išlaikyti atstumą. Su mumis nepasisveikino ir, kol Manuelis pristatinėjo mus, net burnos nepravėrė. Tiesa, jis skvarbiu žvilgsniu tyrinėjo kiekvieną, tarsi norėdamas įsiskverbti į mūsų mintis arba pačias sielos gelmes. Aš pamaniau: kaip Manuelis galėjo tapti šito žmogaus draugu, nes iš pirmo žvilgsnio generolas darė labai uždaro, rūstaus ir nepatiklaus tipo įspūdį ir nelabai skyrėsi nuo daugybės kitų kariškių, kuriuos revoliucijos banga atginė į Meksiko miestą, pagaliau jis man niekaip nederėjo su poezija, nors aš puikiai žinau, kad buvo poetų rimtų ir sutelkiančių, gana nepatiklių ir nuožmių, pažvelkite, pavyzdžiui, į Diasą Mironą[254], ir netraukit manęs už liežuvio, bet sykiais man atrodo, kad kariškiai ir poetai, ypač Meksike, yra vienas ir tas pats, bent jau aš sakyčiau, kad nudrėbti iš to paties molio. Bet anuomet aš buvau jaunas, pernelyg jaunas ir idealistas, kitaip tariant, buvau tyros širdies ir tos nesąmonės žeidė mane iki sielos gelmių, tad galiu pasakyti, kad iš sykio generolas Diegas Karvachalis man nepatiko. Bet paskui nutiko vienas paprastas dalykas, kuris viską pakeitė. Pasvilinęs žvilgsniu ir pusiau nuobodžiaudamas, pusiau budrus atkentėjęs Manuelio įvadinę kalbą, generolas pakvietė vieną iš savo asmens sargybinių, jakių genties indėną, kurį jis vadino Teisinguoju, ir įsakė atnešti tekilos, duonos ir sūrio. Štai ir viskas, tai buvo stebuklingoji lazdelė, kuria generolas atvėrė mūsų širdis. Iš šalies pasiklausius atrodo gryniausia kvailystė, net ir man viskas nuskambėjo kaip kvailystė! Bet anuomet vien patraukęs į šalį popierius ir ištaręs: eikit šen, drąsiai prisėskit prie stalo, jis ištirpdė visą susikaustymą ar nepasitikėjimą, kuris galbūt mus buvo apnikęs, ir visi, argi gali būti kitaip, mes susėdome už stalo, pradėjome gerti ir valgyti duoną su sūriu, nes, kaip tvirtino *mi general,* tai buvo prancūziškas paprotys, ir Manuelis čia (ir visur kitur) jį parėmė, na, žinoma, kad tai prancūzų paprotys, paplitęs varganose užeigose Šventyklos bulvaro pakraščiuose ir

254 Salvador Díaz Mirón (1853 - 1928) – Meksikos poetas.

Foburo Šv. Deniso apylinkėse, Manuelis su *mi general* Diegu Karvachaliu įsišnekėjo apie Paryžių ir apie duoną su sūriu, kurie valgomi Paryžiuje, ir apie tekilą, kuri geriama Paryžiuje, ir apskritai, kad sunku patikėti, kaip gerai ji ten geriasi, ir kaip puikiai moka ją gerti prakeikti Blusų turgaus kvartalo paryžiečiai, ir aš pamaniau, tarsi Paryžiuje viskas vyksta kažkurios gatvės ar vietos prieigose ir kažkodėl niekada konkrečioje gatvėje ar konkrečioje vietoje, ir tik vėliau sužinojau, kad nei Manuelis, nei *mi general* dar nebuvo lankęsi šiame Šviesos mieste, nors nežinia kodėl, abu svaičiojo apie tą tolimą ir tikriausiai svaiginantį miestą su tikra meile ir aistra, kuri man atrodė verta geresnio objekto. Šioje vietoje leiskite man nedidelį nukrypimą: po daug metų, kai buvusi draugystė su Manueliu jau seniai buvo nutrūkusi, vieną rytą skaitydamas laikraštį sužinojau, kad jis plaukia laivu į Europą. Žinutė skelbė, kad iš Verakruso išplaukia poetas Manuelis Maplesas Arsė, o jo kelionės tikslas – Havro uostas. Ne kad stridentizmo tėvas išvyksta į Europą, ar pirmasis Meksikos poetas avangardistas renkasi kryptį – Senąjį žemyną, tiesiog: poetas Manuelis Maplesas Arsė. O gal žinutėje net nebuvo parašyta poetas, gal tik menų bakalauras Manuelis Maplesas Arsė išplaukia į Prancūzijos uostą, o iš ten kitu transportu (traukiniu ar pagal senas pažintis) keliaus į Italiją, kur paskirtas Meksikos ambasados Romoje konsulu, vicekonsulu ar kultūros atašė. Jo. Mano atmintis jau nebe ta, kokia buvo. Prisipažinsiu, yra dalykų, kuriuos pamirštu. Bet tą rytą aš nudžiugau perskaitęs naujieną ir sužinojęs, kad Manuelis pagaliau pamatys Paryžių, pajutau, kaip mano krūtinę užliejo džiugesys, nors Manuelis tuomet jau nebebuvo mano draugas, stridentizmas jau buvo miręs, o gyvenimas pakeitė mus taip, kad jau sunkiai vienas kitą beatpažinome. Mąsčiau apie Manuelį, mąsčiau apie Paryžių, kurio nepažįstu, bet esu ne kartą aplankęs sapnuose, maniau, kad mus ta kelionė reabilituoja ir kažkokiu paslaptingu būdu vykdo teisingumą. Na, o *mi general* Diegas Karvachalis niekada neišvyko iš Meksikos. Jis buvo nužudytas 1930-aisiais, per neaiškų susišaudymą, viešnamio „Raudona ir juoda", tuomet įsikūrusio už kelių kvartalų nuo čia, Kosta Rikos gatvėje, vidiniame kieme, ir jį, kalbama, protegavo vienas iš Vidaus reikalų ministerijos šulų. Per susišaudymą žuvo *mi general* Diegas Karvachalis, vienas iš jo asmens sargybinių, trys kariūnai iš Durango valstijos ir labai garsi tų laikų kekšė Rosarija Kontreras, kalbama, kad ji buvo ispanė. Aš buvau jo laidotuvėse ir kapinėse susitikau Listą Arsubidę. Anot Listo (kuris kadaise taip pat lankėsi Europoje), *mi general* buvo surengę pasalą dėl politinių priežasčių, visiškai priešingai, nei buvo pateikta spaudoje, kuri tai įvardijo arba susirėmimu viešnamyje, arba nusikaltimu užvaldžius aistrai, ir Rosarija Kontreras čia suvaidino pagrindinį vaidmenį. Anot Listo, gerai žinojusio tą viešnamį, *mi general* mėgo meilės reikalais užsiimti atokiausiame

kambarėlyje, jis buvo nedidelis, bet turėjo privalumą – buvo toli nuo triukšmo ir prie pat vidinio kiemo, kur čiurleno fontanas. Po meilės akto *mi general* mėgdavo išeiti į kiemelį surūkyti cigarą ir apmąstyti liūdesį po sueities, apie apmaudų kūnišką liūdesį ir visas tas knygas, kurių nebuvo perskaitęs. Anot Listo, žudikai tykojo kieme prie pagrindinių viešnamio kambarių, tokioje vietoje, iš kur buvo matyti visi vidinio kiemo užkaboriai, o tai byloja, kad *mi general* įpročius jie žinojo. Jie ilgai lūkuriavo, kol *mi general* buvo užsidaręs su Rosarija Kontreras, kaip suprantu, kekše iš pašaukimo, nes jai niekada netrūko siūlymų tą verslą mesti, bet ji visada labiau vertino savo nepriklausomybę, žmonės kartais elgiasi ir dar keisčiau. Iš visko sprendžiant sueitis buvo ilga ir kruopšti, tarsi cherubinai ir kupidonai būtų norėję, kad Rosarija ir *mi general* bent jau šioje Žemės planetos dalyje – Meksikoje, iki valiai pasimėgautų paskutine meilės patirtimi. Taip ir bėgo laikas, kol Rosarija ir *mi general* buvo užsiėmę tuo, ką šiuolaikinis jaunimas ir ne visai jaunimas vadina „pasiguldymu, jodinėjimu, voliojimusi šiene, dulkinimusi, užkišimu ar vagos arimu, nors jei pradėtum vardyti, tai jie turėjo užtrukti amžinybę. Tuo tarpu žudikai tykojo, nuobodžiavo, bet mažiausia jie tikėjosi, kad *mi general* į kiemelį išeis su pistoletu už juostos, kišenėje arba užsikišęs kelnėse ties pilvu, jis buvo įpročio žmogus. Kai *mi general* pagaliau išėjo surūkyti savo cigaro, prasidėjo šaudymas. Anot Listo, *mi general* asmens sargybinis jau anksčiau be vargo buvo pašalintas, taigi sumaišties metu liko trys prieš vieną, maža to, žudikų naudai dar buvo netikėtumo faktorius. Bet *mi general* Diegas Karvachalis buvo tikras vyras ir dar buvo išlaikęs gerus refleksus, tad viskas nesiklostė pagal jų planą. Pirmieji šūviai jį kliudė, bet jam pakako drąsos išsitraukti pistoletą ir atsakyti ugnimi. Anot Listo, *mi general*, pasislėpęs už fontano, neribotą laiką būtų galėjęs gintis ir atsilaikyti, nes nors žudikai buvo užėmę nenugalimą padėtį, *mi general* pozicija buvo ne ką prastesnė, todėl niekas neišdrįso žengti pirmo žingsnio. Bet išgirdusi šūvius iš kambario išėjo Rosarija Kontreras, ir vienas šūvis ją pribaigė. Visa kita labai painu: gali būti, kad *mi general* puolė jai į pagalbą, norėdamas nugabenti į saugią vietą, galbūt suprato, kad ji negyva, ir galbūt įtūžis įveikė sveiką protą, jis atsistojo ir šaudydamas nusvirduliavo į tą pusę, kur slėpėsi žudikai. Štai kaip mirdavo Meksikos generolai, kaip jums patinka, vaikinai? O jie atsakė: nei mums patinka, nei nepatinka, Amadeo, lyg pasakotum kokį kino filmą. Tuomet aš vėl prisiminiau Stridentopolį, jo muziejus ir barus, jo teatrus po atviru dangumi ir laikraščius, jo mokyklas ir nakvynės namus keliaujantiems poetams, tuos nakvynės namus, kuriuose apsistotų Borchesas ir Tristanas Tsara, Huidobras ir André Bretonas. Ir aš vėl mačiau *mi general*, besišnekučiuojantį su mumis. Mačiau jį kuriantį planus, mačiau, kaip jis geria atsirėmęs į langą, mačiau, kaip jis priima Sezarėją

Tinachero, atnešusią jam Manuelio rekomendacinį laišką, mačiau jį skaitantį Tablados knygelę, gal netgi tą, kurioje donas Chosė Chuanas rašo: „Bauginančioje žydrumoj / eina iš proto dėl vienintelės žvaigždės / lakštingalos giesmė." Kitaip tariant, vaikinai, sakau jiems, aš matau mūsų kovas ir mūsų svajones, susipynusias į vieną ir tą pačią nesėkmę, o ta nesėkmė vadinasi džiaugsmu.

Choakinas Fontas, Fortalesos psichiatrijos ligoninė, Tlalnepantla, 1983-iųjų kovas. Dabar, kai atsidūriau tarp vargšų bepročių, beveik niekas neužsuka manęs aplankyti. Mano gydytojas psichiatras, suprantama, tvirtina, kad sulig kiekviena diena aš po truputį taisausi. Mano gydytojas psichiatras vardu Chosė Manuelis, mano manymu, labai gražus vardas. Kai aš jam tai pasakau, jis juokiasi. Sakau, tai labai romantiškas vardas, kiekviena mergina įsimylėtų jus. Gaila, kad kai ateina mano duktė, jo beveik niekada nebūna, nes lankymas dažniausiai būna šeštadieniais arba sekmadieniais, o tomis dienomis mano gydytojas psichiatras ilsisi, išskyrus vieną šeštadienį ir sekmadienį per mėnesį, kai budi. Jei pamatytum mano dukterį, sakau jam, tu tikrai ją įsimylėtum. Ak, donai Choakinai, sakydavo jis. Bet aš neatlyžtu: jei tik ją pamatytum, kristum po kojų jai lyg sužeistas paukštis, Chosė Manueli, ir išsyk suprastum daugelį dalykų, kurių iki šiol nesupratai. Pavyzdžiui, kokių? – klausia jis tokiu išsiblaškiusiu balsu, kurį stengiasi nutaisyti mandagiai abejingą, bet iš tikrųjų aš jaučiu, kad jis nepaprastai susidomėjęs. Pavyzdžiui, kokius? Bet aš tuomet nutariu patylėti. Kartais tyla yra geriau. Darsyk nusileisti į Meksiko katakombas ir tylutėliai melstis. Šio kalėjimo koridoriai labiausiai tinka tylai. Stačiakampio formos ir šešiakampiai, tarsi suprojektuoti žymiojo Garabito, visi susieina didžiajame kieme, platumo sulig trimis futbolo aikštėmis, kuris ribojasi su bevarde gatve, kuria kursuoja autobusas iš Tlalnepantlos, pilnas darbininkų ir žioplių, kurie smalsiai spokso į bepročius, slampinėjančius kieme su Fortalesos uniformomis, pusnuogius arba vilkinčius apgailėtinais skarmalais, nes jie ką tik atvyko ir nespėjo susirasti tinkamos uniformos, juo labiau tinkamo dydžio, nes tik vienas kitas čia dėvi savo dydžio uniformas. Didysis kiemas yra tikrų tikriausia tylos buveinė, nors pirmąsyk čia patekęs galvojau, kad bepročių keliamas triukšmas ir klegesys gali būti nepakeliamas, ir ilgokai nesiryžau vaikščioti po tą stepę. Bet netrukus supratau, kad jei visoje Fortalesoje ieškotum vietos, iš kur garsas sprunka lyg pabaidytas triušis, toji vieta būtų didžiulis kiemas, aukšta metalinių pinučių tvora atitvertas nuo bevardės gatvės, kuria žmonės tiesiog greitai ir saugiai pravažiuoja transporto priemonėmis, na, o pėsčiųjų, tiesą pasakius, ten beveik nematyti, nors kartais koks nors išsiblaškęs paciento giminaitis arba

žmonės, dėl savų sumetimų nenorintys eiti per pagrindinį įėjimą, trumpam stabteli prie vartų, paskui vėl eina savo keliu. Kitame kiemo gale, šalia pastatų įrengti stalai iškylautojams, jei kartais bepročiai būtų nusiteikę skirti kelias minutes pasisėdėjimui su šeimos nariais, kurie jiems atnešdavo bananų, obuolių ar apelsinų. Bet ilgai ten neiškentėsi, nes saulei plieskiant toje vietoje būna nepakenčiamai karšta, o vėjuotomis dienomis lankytojų sulaukę bepročiai spiečiasi pasieniais po stogeliu. Kai pas mane ateina duktė, siūlau jai pasilikti lankytojų salėje arba eiti į vieną iš šešiakampių kiemelių, nors puikiai žinau, kad lankytojų salė arba maži kiemeliai jai atrodo grėsmingai ir kelia nerimą. Didžiajame kieme dedasi tokių dalykų, kurių nenoriu, kad mano duktė matytų (anot mano psichiatro, tai ženklas, kad mano sveikata sparčiai taisosi), taip pat ir dėl kai ko kito, ką norėčiau pasilikti sau. Žodžiu, turiu būti atsargus ir neprarasti budrumo. Kartą (prieš mėnesį) duktė man pasakojo, kad pradingo Ulisas Lima. Aš jau žinau, atsakiau. Iš kur tu žinai? – nusistebėjo ji. Et, niekai. Laikraštyje perskaičiau. Kaip? Joks laikraštis apie tai nerašė! – nustebo ji. Ką gi, vadinasi, aš susapnavau, sumurmėjau. Jai nepasakiau, kad maždaug prieš dvi savaites apie tai pranešė vienas beprotis iš didžiojo kiemo. To bepročio aš net tikro vardo nežinau, jį čia visi vadina Čiučio arba Čiučito (galimas daiktas, kad jis vardu Jėzus, bet verčiau vengsiu bet kokių religinių sąsajų, nes religija čia niekuo dėta, ji tik drumsčia didžiojo kiemo tylą), tas Čiučio arba Čiučito priėjo prie manęs, nieko keisto, kieme mes prieiname arba nueiname visi, ir prifarširuoti vaistų, ir tie, kuriems akivaizdžiai gerėja, ir sukuždėjo: Ulisas pradingo. Kitą dieną aš vėl jį sutikau (galbūt nesąmoningai jo ieškojau) ir nužingsniavau jo link, labai iš lėto, labai kantriai, taip lėtai, kad turbūt važiuojantiems autobusu ta bevarde gatve pasirodė, kad mes nejudame, bet nėra jokių abejonių, kad mes judame, ir vos tik jis mane pamatė, jo lūpos pradėjo virpėti, sakytum vien mane pamačius jam kildavo poreikis skubiai perduoti naujieną, taigi eidamas pro jį aš vėl išgirdau tuos pačius žodžius: Ulisas pradingo. Ir tik tuomet aš supratau, jog kalbama apie Ulisą Limą, jaunąjį poetą visceralrealistą, kurį paskutinį kartą mačiau sėdintį prie vairo mano tviskančioje impaloje pirmomis 1976 metų minutėmis, ir supratau, kad dangų vėl aptraukė juodi debesys, kurių neįsivaizduojama masė ir bauginantis dominavimas gožia baltus Meksiko debesis, o aš turiu būti atsargus ir apsišarvuoti veidmainyste ir tyla.

Čočil Garsija, Monteso gatvė, netoli Revoliucijos paminklo, Meksiko federalinė apygarda, 1984-ųjų sausis. Kai išsiskyriau su Chasintu, tėtis man pasakė: jeigu pradės smurtauti, pasakyk man, aš juo pasirūpinsiu. Kartais

tėtis žiūrėdavo į Francą, stebėdavosi, koks jis šviesiaplaukis, ir galvodavo (neabejoju, nors man to ir nesakė), neįmanoma, kad vaikas gimtų su tokia plaukų spalva, kai visa mano giminė, taip pat ir Chasintas, esame juodbruvi. Mano tėtis dievino Francą. Mano blondinukas, sakydavo jis, kurgi tas mano mažasis blondinas? Francas irgi jį mylėjo. Tėtis dažnai užsukdavo šeštadieniais arba sekmadieniais ir vesdavosi berniuką pasivaikščioti. Paskui paruošdavau jam stiprios kavos, ir mano tėtis skaitydavo laikraštį arba tylomis pasėdėjęs už stalo išeidavo.

Turbūt jis manė, kad Francas buvo ne Chasinto vaikas, ir sykiais mane tai siutindavo, o kartais prajuokindavo. Mano išsiskyrimas su Chasintu buvo be smurto, taigi tėčiui nebuvo ko sakyti. O jei ir būtų buvę, nemanau, kad būčiau jam sakiusi. Chasintas kas dvi savaites ateidavo pasimatyti su berniuku. Kartais mes net žodžiu nepersimesdavome, jis tik pasiimdavo jį, paskui parvesdavo ir išeidavo, bet kitąsyk parvedęs berniuką jis dar šnektelėdavo su manim, klausinėdavo, kaip man sekasi, aš klausdavau, kaip sekasi jam, galėdavome plepėti iki antros ar trečios valandos nakties apie tai, kas mums nutiko, ir apie perskaitytas knygas. Turbūt Chasintui mano tėtis kėlė baimę, todėl jis užsukdavo tik retkarčiais, nes bijojo susitikti su juo akis į akį. Jis nežinojo, kad tuomet mano tėvas jau sunkiai sirgo ir vargiai būtų galėjęs ką nors nuskriausti. Bet mano tėvo reputacija buvo aukšta, nors niekas nežinojo, kur iš tiesų jis dirba, jo išvaizda nekėlė jokių abejonių, tarsi sakydavo: aš – iš slaptosios policijos, su manim būkit atsargūs. Aš esu Meksikos policininkas, su manim juokų nekrėskit. Nesvarbu, kad jo veidas atrodė išsekęs, nes jis sunkiai sirgo, ir kai judėdavo lėčiau nei įprasta, atrodė netgi grėsmingiau. Vieną kartą jis liko su mumis vakarieniauti. Aš buvau puikiai nusiteikusi, norėjau vakarieniauti su savo tėčiu, pabūti sykiu su juo ir su Francu, pasikalbėti. Dabar nepamenu, ką pagaminau, turbūt ką nors paprasto. Bevalgant aš jo paklausiau, kodėl jis tapo policininku. Nepamenu, ar paklausiau rimtai, tiesiog pamaniau, kad anksčiau niekados nesu klaususi, o paskui gali būti per vėlu. Jis atsakė nežinąs. Ar tau nesinorėjo būti kuo nors kitu? – paklausiau. Atsakė teigiamai. O kuo, klausiu, tu būtum norėjęs tapti? Žemdirbiu, atsakė jis, mane tai prajuokino, bet kai jis išėjo, aš susimąsčiau, ir mano gerą nuotaiką lyg ranka nuėmė.

Tomis dienomis labiau susidraugavau su Marija. Ji liko gyventi viršutiniame aukšte, po išsiskyrimo su matematikos mokytoju gyveno viena, nors ji ir turėdavo atsitiktinių meilužių (kartais naktimis aš ją girdėdavau, sakytum lubos būtų popierinės), ši aplinkybė (kad ji gyveno viena) ją absoliučiai pakeitė. Žinau, ką kalbu, nes viena gyvenu nuo aštuoniolikos, nors iš tiesų viena aš beveik negyvenau, iš pradžių – su Chasintu, o dabar – su Francu. Galbūt noriu pasakyti, kad gyvenau nepriklausomai, ne su tėvais. Žodžiu, mes su Marija

dar labiau susidraugavome. Arba tapome tikros draugės, nes galbūt anksčiau nebuvome, ir mūsų draugystę palaikė kiti žmonės, o ne mes pačios. Išsiskyrusi su Chasintu, aš visiškai atsidaviau poezijai, įnikau skaityti ir rašyti eiles, tarsi tai man būtų svarbiausias užsiėmimas gyvenime. Anksčiau esu parašiusi kelis eilėraščius, maniau, kad ir skaitau nemažai, bet kai jis paliko namus, rimtai atsidėjau skaitymui ir rašymui. Neturėjau daug laiko, bet po truputėlį vis jo prasimanydavau. Tuomet jau buvau gavusi darbelį – prekybos centre „Gigante" tėčio dėka įsidarbinau kasininke, jis šnektelėjo su vienu draugu, kuris dirbo vadybininku „Gigante" San Rafaelio rajone. Marija dirbo sekretore viename iš Menų instituto biurų. Dienomis Francas lankydavo mokyklą, o jį paimdavo tokia penkiolikmetė mergina, kuri taip prasimanydavo dar keletą pesų, ir vesdavosi jį į parką, arba prižiūrėdavo namuose, kol aš grįždavau iš darbo. Vakarais Marija ateidavo pas mane arba aš eidavau pas ją ir skaitydavau eilėraščius, parašytus per dieną – darbe, ruošdama vakarienę Francui arba dieną prieš tai, žiūrėdama į miegantį Francą. Nebeliko to blogo įpročio žiūrėti televizorių, kurį turėjau gyvendama su Chasintu, dabar įsijungdavau jį nebent tada, kai norėdavau sužinoti kokias svarbesnes naujienas, ir viskas. Kaip jau sakiau, dažniausiai sėsdavausi už stalo, kurį perstačiau į kitą vietą, ir dabar jis buvo kaip tik prie lango, ir skaitydavau arba rašydavau eiles, kol miegas pradėdavo lipdyti akis. Savo eilėraščius taisydavau po dešimt ar penkiolika kartų. Susitikusi su Chasintu, prašydavo jo įvertinti, ir jis išsakydavo savo nuomonę, bet mano tikroji skaitytoja buvo Marija. Galiausiai eilėraščius, atspausdinusi mašinėle, sudėdavau į aplanką, kuris mano pasitenkinimui ir laimei diena iš dienos augo, nes tai buvo akivaizdus įrodymas, kad mano kova nebuvo veltui.

Po Chasinto išėjimo ilgokai nesiryžau permiegoti su kitu vyru, o mano aistra buvo Francas ir poezija. Priešingai negu Marija, kuri visai atsisakė rašymo ir kas savaitę parsivesdavo vis kitą meilužį. Tris ar keturis iš jų pažinojau ir aš. Kartais jai sakydavau: ką tu jame radai, *mana*, jis tau visai netinka, tas tipas greičiausia pakels prieš tave ranką, bet Marija nuramindavo, kad puikiai moka valdyti situaciją, ir ji iš tikrųjų ją valdė, nors ne sykį teko paskubomis bėgti į jos kambarį, nes mane išgąsdindavo iš ten sklindantys riksmai, ir jos meilužiui pagrasinti, kad jeigu jis tučtuojau neišsinešdins, paskambinsiu tėčiui iš slaptosios policijos, ir tada jis labai pasigailės. Sušiktos farų kekšės, prisimenu, vienas iš jų šaukė ant mūsų iš gatvės vidurio, o mes su Marija žiūrėjome pro langą ir kvatojomės lyg pakvaišusios. Bet dažniausiai didelių rūpesčių nekildavo. Štai su poezija buvo visiškai kitaip. Kodėl tu daugiau neberašai, *mana*? – kartą jos paklausiau, bet ji atsakė, kad jai nesinori, ir tiek, paprasčiausiai nėra ūpo.

Luisas Sebastianas Rosadas, prieblandoje skendinti studija Kravioto gatvėje, Kojoakanas, Meksiko federalinė apygarda, 1984-ųjų vasaris. Vieną rytą man į darbą paskambino Albertitas Mūras ir pasiskundė turėjęs šunišką naktį. Pirmiausia man toptelėjo mintis apie kokį nors beprotišką vakarėlį, bet išgirdęs jo mikčiojimus ir dvejones, supratau, kad už jo žodžių kažkas slypi. Klausiu: kas nutiko? Buvo siaubinga naktis, atsiduso Albertitas, tu net neįsivaizduoji. Vieną akimirką pamaniau, kad jis apsiverks, bet dar jam nieko nespėjus pasakyti, supratau, kad neišvengiamai apsiverks ne kas kitas, o aš pats. Kas atsitiko? – paklausiau. Tavo draugelis, tarė Albertitas, pridarė Džulei rūpesčių. Dieviškoji Oda? – pasitikslinau. Jo, sako Albertitas, tas pats, aš apie tai nieko nežinojau. Kas nutiko? – klausiu. Aš kiaurą naktį bluosto nesudėjau, Džulė kiaurą naktį bluosto nesudėjo, paskambino man dešimtą valandą vakaro, nes pas ją namuose buvo policija, ir nenorėjo, kad apie tai sužinotų tėvai, pasakė Albertitas. Tai kas nutiko? – vėl klausiu. Šita šalis – mėšlo krūva, sako Albertitas. Niekam tikusi policija, ligoninės, kalėjimai, lavoninės ir laidojimo namai. Tas tipas turėjo Džulės adresą, ir policininkams užteko įžūlumo tardyti ją ilgiau nei tris valandas. Kas nutiko? – klausiu. Užvis blogiausia tai, sako Albertitas, kad vėliau Džulė panūdo jį pamatyti, jai tarsi protas pasimaišė, ir šunsnukiai policininkai, kurie iš pradžių norėjo ją sulaikyti, pasakė, kad jie patys gali ją pavežėti į lavoninę, dar būtų išprievartavę tamsiame skersgatvyje, bet Džulė įsisiautėjo lyg tigrė ir nepadėjo jokie apeliavimai į sveiką protą, ji jau ketino vykti, bet mes abu su advokatu (man regis, tu pažįsti Serchijų Garsiją Fuentesą) griežtai pasakėme, kad viena ji niekur nevažiuos. Regis, tai šiek tiek nepatiko tiems šunsnukiams ir jie vėl pradėjo jos apklausą. Svarbiausias juos dominęs klausimas – kuo vardu buvo velionis? Tuomet pagalvojau apie tave, kad tu turėtum žinoti jo tikrąjį vardą, bet, suprantama, aš nieko nepasakiau. Džulė pagalvojo tą patį, bet ta pasiutus mergiotė pasakė tik tai, ką norėjo. Tikiuosi, policija pas tave neapsilankė. Kas atsitiko? – paklausiau. Bet kai policininkai išsinešdino, Džulė jau nebegalėjo užmigti, ir mes trise, ji, ir mudu su vargšu Garsija Fuentesu, trankėmės po komisariatus ir lavonines, kad atpažintume tavo bičiulio kūną. Galiausiai vieno Fuenteso draugo dėka mes jį radome Kamarono komisariate. Džulė jį išsyk atpažino, nors pusė jo veido buvo sumaitota. Kas nutiko? – paklausiau. Tu tik nesisielok, pasakė Albertitas. Garsijos Fuenteso draugas paaiškino, kad jį nukovė policininkas per Tlalnepantloje vykusį susišaudymą. Policija persekiojo keletą narkotikų platintojų. Jie turėjo adresą: bendrabutį netoli Tlalnepantlos. Kai jie apsupo name esančius žmones, šie pasipriešino, ir policija juos visus iššaudė, taip pat nušovė ir tavo draugelį. Bjauriausia visoje toje košėje tai, kad pradėję

Dieviškosios Odos identifikavimo procedūrą jie terado Džulės namų adresą. Nebuvo jokio dokumento, niekas nežinojo nei jo vardo, nei pravardės, vienintelis raktas buvo mano sesers adresas. Visi kiti, regis, buvo žinomi nusikaltėliai. Tai kas vis dėlto nutiko? – paklausiau. Žodžiu, niekas nežino, kuo jis vardu, Džulė stačiai kraustosi iš proto, puola į ašaras, atidengia lavoną, ir sako, ne, ji rėkia „Dieviškoji Oda, Dieviškoji Oda", tiesiog lavoninėje, kad visi girdėtų, Garsija Fuentesas suėmė ją už pečių ir apkabino, tu juk žinai, kad Garsija Fuentesas visada buvo šiek tiek įsimylėjęs Džulę, tuomet aš likau akis į akį su tuo lavonu, ir, patikėk, vaizdelis tikrai nebuvo iš maloniųjų, jo oda jau neturėjo jokio dieviškumo, nors nuo nužudymo buvo praėję visai nedaug laiko, jo oda veikiau buvo pelenų atspalvio, visas kūnas buvo nusėtas kraujosruvomis, tarsi būtų sumuštas, o nuo kaklo iki kirkšnies ėjo didžiulis randas, nors jo veide išliko ramybės išraiška, mirusiųjų ramybė, kuri nėra tikra ramybė, nei dar kas nors, tiesiog negyvas kūnas be sąmonės. Kas nutiko? – sukuždėjau. Tik septintą valandą ryto mes išvykome iš komisariato. Pareigūnas paklausė, ar pasirūpinsime kūnu. Atsakiau, kad ne, tegu jie elgiasi kaip išmano. Jis tebuvo atsitiktinis mano sesers meilužis, nieko daugiau, paskui Garsija Fuentesas vienam komisariato pareigūnui kažką įbruko, kad nedrįstų daugiau varginti Džulės. Pusryčiaujant aš jos paklausiau, nuo kada jiedu susitikinėja, ir Džulė atsakė, kad pagyvenęs kurį laiką pas tave, Dieviškoji Oda pradėjo susitikinėti su ja. Bet kaip jis tave rado? – paklausiau jos. Panašu, kad jos telefono numerį jis susirado tavo užrašų knygelėje. Ji nežinojo, kad jis platino kvaišalus, manė, kad jis gyvena kaip laisvas paukštis, šelpiamas pinigais tokių kaip mes. Jeigu susidedi su tokiais žmonėmis, visada susitepi rankas, pasakiau, ir Džulė apsipylė ašaromis, o Garsija Fuentesas atšovė, kad nereikia persūdyti, nes jau viskas baigta. Tai kas nutiko? – paklausiau. Nieko nenutiko, viskas baigta, atsakė Albertitas. Bet aš vis tiek negalėjau užmigti ir laisvadienio negalėjau pasiimti, nes įstaigoje darbų – iki kaklo.

17

Chasintas Rekena, kavinė „Kito" Bukarelio gatvėje, Meksiko federalinė apygarda, 1985-ųjų rugsėjis. Ulisas Lima parsirado į Meksiką po dvejų metų dingimo Managvoje. Nuo to laiko nedaugelis jį matė, o ir mačiusieji beveik visada jį sutikdavo atsitiktinai. Daugeliui jis jau buvo miręs ir kaip žmogus, ir kaip poetas.

Retsykiais aš jį matydavau. Pirmąsyk sutikau Madere, o kitąkart užėjau pas jį į namus. Jis nuomojo butą Gerero kvartale, kur grįždavo tik pernakvoti, o pragyvenimui vertėsi „stumdydamas" marihuaną. Pinigais aptekęs nebuvo, o ir tai, ką turėjo, atiduodavo moteriai, su kuria gyveno, ji vadinosi Lola ir turėjo sūnų. Toji Lola kilusi iš pietų, iš Čiapaso provincijos, o gal gvatemalietė, atrodė kieta merga, labai mėgo šokti, rengdavosi kaip pankė ir visada atrodydavo paniurusi. Bet jos vaikiūkštis buvo simpatiškas, regis, tai ir pavergė Uliso širdį. Vieną dieną jo paklausiau, kur jis visą tą laiką buvo? Jis atsakė keliavęs upe, kuri jungia Meksiką su Centrine Amerika. Kiek man žinoma, tokios upės nėra. Bet jis sakė keliavęs tokia upe ir dabar gali tvirtinti pažįstąs visus jos intakus ir vingius. Medžių upė ar smėlio upė, o gal medžių upė, kai kuriose vietose virstanti smėlio upe. Nepaliaujama srovė bedarbių, nuskurdusių ir badaujančių, narkotikų ir kančios. Debesų upė, kuria jis plaukė dvylika mėnesių, kurioje surado nesuskaičiuojamą galybę salų ir gyvenviečių, nors ne visos salos buvo apgyvendintos, o kai kuriose jis iš pradžių norėjęs apsigyventi visam laikui arba numirti.

Iš visų aplankytų salų išsiskyrė dvi. Tai praeities sala, pasakojo jis, kurioje egzistavo vien praėjęs laikas, o jos gyventojai nuobodžiavo ir jautėsi daugiau ar mažiau laimingi, bet jos iliuzijos buvo tokios sunkios, kad sala sulig kiekviena diena palengva grimzdo į upę. Ir ateities sala, kurioje egzistavo vienintelis, būsimasis, laikas, o jos gyventojai buvo svajotojai ir karingi, tokie karingi, kalbėjo Ulisas, kad, galimas daiktas, galų gale jie pribaigs vieni kitus.

Paskui jo ilgą laiką nesutikau. Stengiausi suktis kituose sluoksniuose, susiradau kitų pomėgių, turėjau ieškotis darbo, nes reikėjo paremti pinigais Chočil, be to, turėjau ir kitų draugų.

Choakinas Fontas, Fortalesos psichiatrijos ligoninė, Tlalnepantla, Meksiko federalinė apygarda, 1985-ųjų rugsėjis. Tą dieną, kai įvyko žemės drebėjimas, aš vėl pamačiau Laurą Damian. Jau seniai nebuvo tekę patirti tokios vizijos. Aš mačiau dalykus ir idėjas, ypač aiškiai mačiau skausmą, bet Lauros Damian nematydavau, miglotos Lauros Damian figūros, jos viską žinančių ir viską matančių lūpų, sakančių, kad viskas yra gerai, nors viskas rodėsi priešingai. Gerai Meksikai, spėjau aš, ar gerai meksikiečių namuose, o gal gerai meksikiečių galvose. Viskuo kalti trankviliantai, nors Fortalesoje iš taupumo kiekvienam pacientui per dieną padalija tik vieną dvi tabletes, ir tai tik neramiausiems. Taip kad gal ir ne jie čia buvo kalti. Žodžiu, aš jau seniai buvau ją matęs, o kai pradėjo drebėti žemė – pamačiau. Ir po šios nelaimės žinojau, kad viskas gerai. O galbūt nelaimės akimirką viskas tapo gerai, kad tik niekas nemirtų. Po kelių dienų pas mane atėjo duktė. Ar tu žinai, kad buvo žemės drebėjimas? – paklausė ji. Jo, žinoma, atsakiau. Ar daug žuvusių? Ne, nedaug, atsakė duktė, bet yra. Ar daug draugų žuvo? Kiek žinau, nė vienas nežuvo, atsakė duktė. Tie keli draugai, kurie mums liko, sakau, numirs ir be jokio žemės drebėjimo. Kartais galvoju, kad tu visai ne beprotis, pasakė duktė. Aš ne beprotis, atsakiau, aš tik sumišęs. Bet tas sumišimas tau jau ilgai tęsiasi, neatlyžo duktė. Laikas tėra iliuzija, pasakiau ir pagalvojau apie žmones, kurių seniai nemačiau, ir netgi apie žmones, kurių niekad nemačiau. Jei tik galėčiau, ištraukčiau tave iš čia, pasakė duktė. Nėra kur skubėti, atsakiau ir pagalvojau apie žemės drebėjimus Meksike, atžingsniuojančius link mūsų iš praeities, klibikščiuojančius elgetų kojomis tiesiai link amžinybės ar link meksikietiškos nebūties. Jei tik būtų mano valia, šiandien pat tave iš čia ištraukčiau, pasakė duktė. Nesirūpink, numojau ranka, tau turbūt ir savų rūpesčių iki kaklo. Duktė tik pasižiūrėjo į mane ir nieko neatsakė. Per žemės drebėjimą Fortalesos ligoniai, kurie miegojo nepririšti, iškrito iš savo lovų, pasakiau jai, ir nebuvo nieko, kas prižiūrėtų palatas, nes prižiūrėtojai išėjo į kelią, kai kurie net į miestą iškeliavo pasidomėti, kaip laikosi jų šeimos. Keletą valandų bepročiai buvo palikti savo nuožiūrai. Ką gi jie veikė? – paklausė duktė. Ne kažin ką, kai kurie puolė melstis, kiti iškurnėjo į kiemelius, o daugelis toliau sau pūtė į akį lovose arba ant grindų. Tiems tai pasisekė, pasakė mano duktė. O ką tu veikei? – paklausiau iš mandagumo. Nieko, nuėjau pas draugę, kuri gyvena aukštu žemiau, ir visi trys prasėdėjome. Kas tokie? – pasidomėjau. Draugė, jos sūnus ir aš. Ir nežuvo nė vienas draugas? Ne, nė vienas, atsakė duktė. Ar tu tikra? Visiškai. Kokie mes skirtingi, pasakiau. Kodėl? – nesuprato duktė. Todėl, kad aš net nekeldamas kojos iš Fortalesos žinau, kad ne vienas draugas nukentėjo nuo žemės drebėjimo. Kad nė vienas nežuvo, tvirtino duktė. Na,

nesvarbu, nesvarbu, pasakiau. Kurį laiką mudu tylėdami stebėjome Fortalesos bepročius, klajojančius aplink lyg paukštukai, serafinai ar cherubinai, šūdais išsitepliojęę plaukus. Kaip graudu, pasakė duktė, o gal tik tariausi tai išgirdęs. Regis, ji net pravirko, bet aš stengiausi nekreipti į tai dėmesio, ir man pavyko. Ar tu pameni Laurą Damian? – paklausiau. Aš beveik jos nepažinojau, pasakė ji, ir tu beveik jos nepažinojai. Mudu su jos tėvu buvome labai geri draugai, sakau. Vienas beprotis sukniubo ir pradėjo vemti tiesiog prie geležinių durų. Tu tik po Lauros mirties susidraugavai su jos tėvu, paaiškino duktė. Ne, paprieštaravau, aš draugavau su Alvaru Damianu dar prieš atsitinkant nelaimei. Na, gerai, nesiginčykime dėl to, nusileido duktė. Paskui man ilgokai pasakojo apie visus gelbėjimo darbus mieste ir tuos, kuriuose ji pati dalyvauja, dalyvavo ar mielai dalyvautų (o gal tiesiog stebėjo iš tolo), dar pasakė, kad jos motina ketina galutinai išvykti iš Meksiko. Tai mane sudomino. O kur? – paklausiau. Į Pueblą, atsakė duktė. Norėjau pasiteirauti, ką jos ketina daryti su manimi, bet užsisvajojęs apie Pueblą, pamiršau paklausti. Paskui duktė išėjo, ir aš likau vienas su Laura Damian, su Laura ir su Fortaleso bepročiais, ir jos balsas, jos nematomos lūpos ramino mane, kad nors mano žmona išvyksta į Pueblą, ji pasiliks su manimi, ir kad niekas niekada manęs neišvys iš beprotnamio, o jei kada nors ir išvys, tai ji bus drauge. Ak, Laura, atsidusau. Paskui Laura lyg niekur nieko pasidomėjo, kaip laikosi jaunieji Meksikos poetai, ar duktė atnešė kokių naujienų apie ilgą ir kruviną jaunųjų Meksiko lyrikų žygį? Pasakiau, kad viskas gerai. Melavau sakydamas, kad viskas gerai, kad beveik visi poetai spausdinami, o po žemės drebėjimo tos temos pakaks metų metams. Nekalbėk apie tą žemės drebėjimą, nutraukė Laura, papasakok apie poeziją, ką dar tau sakė duktė? Tuomet pasijutau siaubingai pavargęs ir atsakiau: viskas gerai, Laura, viskas gerai. Ar mano eilėraščiai dar skaitomi? – pasiteiravo ji. Dar skaitomi, atsakiau. Kimai, nemeluok man, perspėjo Laura. Aš tau nemeluoju, atsakiau ir užsimerkiau.

Kai atsimerkiau, mane buvo glaudžiu ratu apsupę bepročiai, klajoję po Fortalesos kiemelius. Bet kas būtų išsigandęs ir pradėjęs klykti bei verkdamas melstis, nusiplėšęs visus drabužius ir ėmęs lakstyti aplink kaip paklaikęs amerikietiškojo futbolo žaidėjas, svilinamas gausybės akių, besivartančių tarsi patrakusios planetos. Tik ne aš. Bepročiai sukosi aplink mane ratu, bet aš sėdėjau suakmenėjęs tarsi Rodeno „Mąstytojas" ir stebėjau juos, paskui pažvelgiau į grindis ir pamačiau juodąsias ir raudonąsias skruzdėles, susikibusias žūtbūtinėje kovoje, bet nekrustelėjau ir nepratariau nė žodžio. Dangus buvo vaiskiai žydras, žemė buvo šviesiai ruda, su akmenėliais ir purvo grumstais. Balti debesys plaukė vakarų kryptimi. Paskui vėl pažvelgiau į bepročius, kurie klupčiojo šen bei ten kaip dar beprotiškesnio likimo pėstininkai, ir vėl užsimerkiau.

Chočil Garsija, Monteso gatvė netoli Revoliucijos paminklo, Meksiko federalinė apygarda, 1986-ųjų sausis. Įdomiausi dalykai prasidėjo tuomet, kai panorau spausdintis. Aš ilgą laiką rašiau, taisiau ir vėl rašiau, daugelio eilėraščių likimas baigėsi šiukšlių dėžėje, bet atėjo diena, kaip panorau kažką išleisti, ir pradėjau siuntinėti savo eiles į žurnalus ir kultūrinius priedus. Marija buvo mane perspėjusi. Jie tau net neatsakys, pasakė, jie net neskaitys tų tavo eilėraščių, privalai nueiti pati ir reikalauti iš jų tiesaus atsakymo. Aš taip ir padariau. Kai kur manęs net nepriėmė. Bet kitose vietose buvau priimta ir galėjau pasišnekėti su redaktorių pavaduotojais arba literatūros skyriaus vedėjais. Jie klausinėjo įvairiausių dalykų: ką mėgstu skaityti, ką iki šiol esu publikavusi, kokiose literatūrinėse dirbtuvėse dalyvavau, ką studijavau. Pasielgiau išties naiviai, prasitarusi apie savo santykius su realvisceralistais. Dauguma žmonių, su kuriais man teko kalbėti, neturėjo nė menkiausio supratimo, kas tie realvisceralistai, bet užuominos apie juos sukeldavo susidomėjimą. Ak, realvisceralistai? O kas jie tokie? Tada aš daugmaž glaustai papasakodavau trumpą visceralinio realizmo istoriją, ir jie šypsodavosi, kai kurie pasižymėdavo vieną kitą pavardę, prašydavo paaiškinti plačiau, o paskui padėkoję sakydavo, kad su manimi susisieks, arba liepdavo užsukti po dviejų savaičių, tada ir duos atsakymą. Kiti, bet tokių mažuma, miglotai prisiminė Ulisą Limą ir Arturą Belaną, pavyzdžiui, jie nežinojo, kad Ulisas buvo gyvas, o Belanas jau nebegyveno Meksike, bet jie juos žinojo, prisiminė, kaip jie įsibraudavo į viešus skaitymus, kur Ulisas su Arturu paprastai prasmukdavo su kokiu nors poetu, prisiminė, kaip jie viskam prieštaraudavo, prisiminė jų draugystę su Efrainu Huerta, ir žiūrėjo į mane taip, tarsi būčiau iš kitos planetos, kraipė galvas ir stebėjosi: tai, vadinasi, tu buvai realvisceralistė? Paskui sakydavo, labai gaila, bet jie negalės spausdinti nė vieno mano eilėraščio. Anot Marijos, pas kurią ateidavau vis labiau nusivylusi, tai buvo normalu, Meksikos literatūra, tikriausiai žymiai didesniu mastu negu kitų Lotynų Amerikos šalių literatūra, buvo tokia – griežta sekta, kur atleidimo buvo sunku tikėtis. Bet aš nenoriu, kad man ką nors atleistų, spyriausi. Jo, žinau, sakydavo ji, bet jeigu nori, kad tave spausdintų, verčiau niekada daugiau neužsimink apie realvisceralistus.

Bet aš vis tiek nepasidaviau. Man jau skersai gerklės stovėjo darbas prekybos centre „Gigant“ ir buvau įsitikinusi, kad mano eilės nusipelnė jei ne pagarbos, tai bent šiokio tokio dėmesio. Ilgainiui atradau kitokio pobūdžio žurnalus, ne tuos, kuriuose būčiau norėjusi spausdintis, o visiškai kitokius, kurie neišvengiamai atsiranda šešiolika milijonų gyventojų turinčiame mieste. Jų leidėjai arba redaktoriai buvo siaubingi vyrai ir moterys, ir tik ilgiau į juos įsižiūrėjęs suvokdavai,

kad jie išsiropštę iš miesto kloakų, kuriose susimaišę atleisti valdininkai ir atgailaujantys žudikai. Bet šitie nieko nebuvo girdėję apie visceralinį realizmą, ir jų tos istorijos absoliučiai nedomino. Jų literatūros suvokimas baigėsi (turbūt ir prasidėjo) sulig Vaskonselosu[255], bet galėjai nuspėti ir jų susižavėjimą Marianu Asuela[256], Janjesu, Martinu Luisu Gusmanu[257], tais autoriais, kurie turbūt jiems buvo pažįstami vien iš vardų. Vienas iš tokių žurnalų vadinosi „Tamal", jam vadovavo toks Fernandas Lopesas Tapija. Jo kultūros skiltyje aš publikavau savo pirmąjį eilėraštį, ir Lopesas Tapija asmeniškai įteikė mano uždirbtą čekį. Tą vakarą, kai gavau pinigus, mes su Marija ir Francu atšventėme: nuėjome į kiną, o paskui vakarieniavome viename restorane miesto centre. Man jau buvo įgrisę maitintis namuose ir panorau save palepinti. Nuo to laiko nebekūriau tiek daug eilių kaip anksčiau, o ėmiausi rašyti istorijas apie Meksiko miestą, straipsnius apie sodus, kuriuos mažai kas įtarė dar egzistuojant, skiltis apie kolonijinio stiliaus namus, reportažus apie tam tikras metro linijas, ir viskas arba beveik viskas, ką parašydavau, buvo spausdinama. Fernandas Lopesas Tapija įdėdavo mano straipsnį kur tik galėdavo, ir šeštadieniais aš vesdavau Francą ne į Čapultepeką, o į redakciją, ir kol jis žaisdavo su spausdinimo mašinėle, aš padėdavau keliems nuolatiniams „Tamal" darbuotojams parengti naujausią numerį, nes visada sunku būdavo žurnalą išleisti laiku, iškildavo problemų.

Aš išmokau maketuoti, atlikti korektūros darbus, kartais netgi atrinkinėdavau nuotraukas. O ir Francą ten visi prižiūrėjo ir lepino. Suprantama, negalėjau mesti darbo „Gigante", man nepakako to, ką uždirbdavau žurnale, bet man tai labai patiko, nes dirbdama prekybos centre, ypač tomis dienomis, kai darbas labiausiai erzindavo (pavyzdžiui, penktadienio popietėmis arba pirmadienio rytais), pradėdavau galvoti apie būsimą straipsnį, apie istoriją, kurią ketinu parašyti, pavyzdžiui, apie klajojančius Kojoakano rajono prekeivius, Vijos rajono ugnies žonglierius arba bet kurį kitą dalyką, ir laikas prabėgdavo nepastebimai. Vieną dieną Fernandas Lopesas Tapija pasiūlė man parašyti apie žemesnio rango politikus, numanau, kad jie buvo jo draugeliai, bet aš atsisakiau. Galiu rašyti tik apie tuos dalykus, su kuriais jaučiu, kad esu susijusi, pasakiau, o jis atrėmė: o kuo tavo dėmesį patraukė tie namai Gegužės 10-osios rajone? Nesumojau, ką jam atsakyti, bet buvau nepalenkiama. Vieną vakarą Fernandas Lopesas Tapija pakvietė mane kartu pavalgyti. Marijos paprašiau prižiūrėti Francą, o mes

255 José María Albino Vasconcelos Calderón (1882–1959) – žymus Meksikos advokatas, rašytojas, švietėjas, filosofas ir visuomenės veikėjas.

256 Mariano Azuela González (1873–1952) – gydytojas, garsus Meksikos rašytojas ir literatūros kritikas.

257 Martín Luis Guzmán Franco (1887–1976) – garsus Meksikos žurnalistas, intelektualas, diplomatas ir rašytojas, kartu su Mariano Azuela laikomas „revoliucinio romano" pradininku.

nuvažiavome į tokį restoranėlį pietinėje Romos kvartalo dalyje. Tiesą pasakius, tikėjausi kažko geresnio, subtilesnio, bet vakarienės metu buvo tikrai smagu, nors maisto beveik nepaliečiau. Tą naktį aš pasimylėjau su žurnalo „Tamal" leidėju. Jau seniai nebuvau su vyrišku, todėl ši patirtis man didelio malonumo nesuteikė. Po savaitės mes vėl pasimylėjome. Kartais išties griūdavau iš nuovargio, kai visą naktį nemiegojus ryte reikėdavo anksti keltis į darbą ir kaip lunatikei ilgas valandas ant produktų klijuoti kainų etiketes. Bet aš troškau gyventi ir giliai širdyje žinojau, ką *turiu* daryti.

Vieną vakarą Fernandas Lopesas Tapija atėjo į Monteso gatvę. Sako, norėjau pasižiūrėti, kur tu gyveni. Supažindinau jį su Marija, kuri iš pradžių su juo elgėsi gana šaltai, tarsi ji būtų princesė, o jis – beraštis kaimietis. Laimei, jis turbūt net nepastebėjo jos laidomų užuominų. Jis visada elgdavosi gana maloniai. Tai man patiko. Netrukus Marija išėjo namo, ir aš likau tik su Francu ir Fernandu. Tada jis man pasakė atėjęs dėl to, kad labai norėjo mane pamatyti, paskui sako, jau pamačiau, bet norėčiau ir toliau su tavimi susitikinėti. Kvailystė, žinoma, bet man patiko, kad jis taip sako. Paskui pasikviečiau Mariją, ir mes keturiese vakarieniavome restorane. Tą vakarą mes gardžiai prisijuokėme. Po savaitės į „Tamal" redakciją nunešiau keletą Marijos eilėraščių, ir jie buvo išspausdinti. Jeigu tavo draugė nori rašyti, pasakė Fernandas Tapija, tai mūsų žurnalas mielai ją spausdins. Tačiau netrukus supratau, kad Marija, nors ir baigė universitetą, nesugeba rašyti prozos: rašyti be poetinių pretenzijų, su teisinga skyryba ir be gramatinių klaidų. Kelias dienas ji bandė rašyti straipsnį apie šokius, bet nors ir stengėsi ir aš kiek galėdama jai padėjau, galiausiai paaiškėjo, kad jai nepavyks. Iš to išėjo labai gražus eilėraštis, kurį ji pavadino „Šokiu Meksikoje". Davusi man paskaityti, padėjo jį į aplanką prie kitų eilėraščių ir pamiršo. Marija buvo labai gabi poetė ir tikrai daug geresnė, pavyzdžiui, už mane, tačiau ji nemokėjo rašyti prozos. Labai gaila, kad ji prarado galimybę reguliariai rašyti į žurnalą „Tamal", nors turbūt jai nėmaž tai nerūpėjo, nes tas žurnalas kėlė jai pasibjaurėjimą, lyg jai būtų per žemo lygio, tokia jau toji Marija, ir užtai aš ją myliu.

Su Fernandu Lopesu Tapija dar kurį laiką palaikiau santykius. Nuo pat pradžių įtariau, kad jis vedęs, vyresniajam sūnui jau buvo dvidešimt metų, bet Fernandas nė nemanė skirtis su žmona (o ir aš nebūčiau su tuo sutikusi). Ne sykį esu lydėjusi jį į verslo vakarienes. Jis pristatydavo mane kaip produktyviausią savo darbuotoją. Aš iš tikrųjų stengiausi tokia būti, ir kartais dėl krūvio prekybos centre „Gigant" ir žurnale miegodavau vos tris valandas per parą. Bet dėl to nesukau galvos, nes man viskas gerai sekėsi, taip, kaip aš visada norėjau, ir nors žurnale „Tamal" nebenorėjau daugiau spausdinti savo eilėraščių, aš tikrąja to žodžio prasme užvaldžiau kultūros skiltį ir publikavau Chasinto ir kitų draugų

eilėraščius, nes jie neturėjo daugiau kur skelbti savo kūrybos. Aš daug ko išmokau. Išmokau visko, ko tik galima išmokti žurnalo redakcijoje Meksike. Išmokau maketuoti, derėtis su skelbikais, bendrauti su spaustuvininkais, kalbėtis su žmonėmis, kurie iš pradžių atrodė tokie svarbūs. Savaime suprantama, niekas net neįtarė, kad aš dirbu „Gigante", visi manė, kad pragyvenu iš to, ką man moka Fernandas Lopesas Tapija arba kad esu universiteto studentė, nors universitete niekada nestudijavau, buvau net nebaigusi mokyklos. Ir tai nuteikdavo maloniai. Gyvenau tartum pasakoje apie Pelenę, nors paskui turėdavau grįžti į „Gigantą" ir vėl atvirsti kasininke arba pardavėja, bet man tai nelabai rūpėdavo, iš kažkur surasdavau jėgų gerai atlikti visus darbus, žurnale „Tamal" – dėl to, kad man patiko ir ten mokiausi, „Gigante" – nes reikėjo išlaikyti Francą, pirkti drabužius ir mokyklinius reikmenis bei mokėti už butą Monteso gatvėje, nes mano vargšas tėtis išgyveno sunkius laikus ir jau neišgalėjo padėti man su nuoma, o Chasintas net sau pačiam neturėjo pinigų. Vienu žodžiu, privalėjau dirbti ir viena auginti Francą. Tą aš ir dariau, o kartu dar rašiau ir mokiausi.

Vieną dieną Fernandas Lopesas Tapija panoro su manim pasikalbėti. Kai atėjau, jis pasakė, kad nori su manimi gyventi. Pamaniau, kad tai pokštas, nes kartais Fernandą apima nuotaika gyventi su visu pasauliu, todėl pamaniau, kad vakare mes susirasime kokį viešbutėlį, pasimylėsime, ir jam praeis noras įkurdinti mane bute. Tačiau šį kartą pasiūlymas buvo rimtas. Savaime suprantama, jis norėjo ne išsyk palikti žmoną, o, jo žodžiais tariant, pamažu, kai jau viskas bus *post factum*. Dvi dienas mes aptarinėjome tokią galimybę. Tiksliau pasakius: Fernandas vardijo visus trūkumus ir privalumus, o aš tylomis jo klausiausi. Regis, jis smarkiai nusivylė, kai vis dėlto pasiūlymo atsisakiau, ir kelias dienas ant manęs pyko. Tuo metu jau buvau pradėjusi savo tekstus siūlyti kitiems žurnalams. Dauguma atsisakė juos priimti, bet buvo keletas tokių, kurie priėmė. Nežinia dėl ko, bet mano santykiai su Fernandu pašlijo. Jis kritikuodavo viską, kad ir ką daryčiau, netgi lovoje pradėjo elgtis šiurkščiai. Kitąsyk jį užplūsdavo švelnumas, jis apipildavo mane dovanomis, verkdavo dėl mažmožių ir nusigerdavo iki žemės graibymo.

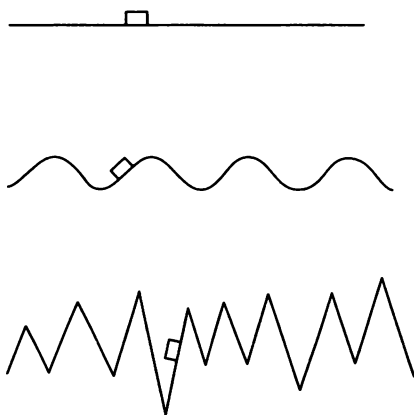
Išvysti savo vardą kituose žurnaluose man buvo didžiulis laimėjimas. Užplūdo saugumo jausmas, ir aš pradėjau tolti ir nuo Fernando Lopeso Tapijos ir nuo žurnalo „Tamal". Iš pradžių nebuvo lengva, bet aš jau buvau įpratusi prie sunkumų ir jie manęs netrikdė. Vėliau susiradau korektorės darbą dienraštyje ir mečiau darbą „Gigante". Ta proga surengiau vakarienę su Chasintu, Marija ir Francu. Mums bevalgant atėjo Fernandas Lopesas Tapija, bet aš nenorėjau jo įsileisti. Dar ilgokai paplyšavęs gatvėje jis pasišalino. Francas su Chasintu žiūrėjo į jį pro langą ir juokėsi. Kokie jie vis dėlto panašūs. O mudvi su Marija

nenorėjome žiūrėti ir apsimetėme (o gal ir ne visai apsimetėme), kad puolėme į isteriją. Iš tikrųjų mes tik žiūrėjome viena į kitą ir viena kitai viską išsakėme be žodžių. Pamenu, kaip tūnodamos tamsoje klausėmės prislopintų, nevilties kupinų Fernando šūkaliojimų, kurie sklido iš gatvės, paskui Francas šūktelėjo, kad jis nueina, jį kažkas nusiveda, tik tuomet mudvi su Marija susižvalgėme, rimtai ir be jokio apsimetinėjimo, jautėmės išvargusios, bet pasiryžusios žengti tolyn, ir aš pašokusi uždegiau šviesą.

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Tada vienas iš vaikinų man ir sako: o tai kur Sezarėjos Tinachero eilėraščiai? Aš atitokau nuo minčių apie *mi general* mirtį arba išnirau iš kunkuliuojančio prisiminimų katilo, tačiau tame katile kunkuliavo nevalgoma ir nesuprantama košė, kuri tik kybojo virš mūsų galvų kaip Damoklo kardas arba kaip tekilos reklama, ir jiems sakau: paskutiniame puslapyje, vaikinai. Ir žiūrėjau į jų jaunus ir dėmesingus veidus, stebėjau jų rankas, sklaidančias tuos senus puslapius, paskui – vėl jų veidus, tada ir jie sužiuro į mane ir paklausė: Amadeo, ar tu su mumis? Amadeo, ar tu gerai jautiesi? Gal tau užplikyti kavos? Velniava, turbūt aš girtesnis negu manau, pagalvojau, paskui svirduliuodamas priėjau prie veidrodžio ir įsižiūrėjau į savo veidą. Taip, tai buvau aš. Ne tasai, su kuriuo jau buvau daugmaž apsipratęs, tačiau tai buvau aš. Tada jiems ir sakau: vaikinai, ne kavos man reikia, o šlakelio tekilos, ir kai jie man pripildė stiklą ir aš išgėriau, tik tada pajėgiau atsiplėšti nuo to suknisto veidrodžio, į kurį buvau atsirėmęs, tiksliau: pajėgiau atplėšti delnus nuo to seno veidrodžio paviršiaus (prieš tai dar spėjau pastebėti, kaip ant jo liko mano pirštų žymės, tarsi dešimt mažų veidelių, man kažką kalbančių unisonu, bet taip greitai, kad nieko negalėjau suprasti). Sudribęs į krėslą aš vėl paklausiau, ką jie galvoja prieš save matydami Sezarėjos Tinachero eilėraštį be jokių pristatinėjimų, eilėraštį ir nieko daugiau, jiedu pažvelgė į mane, paskui nepaleisdami iš rankų žurnalo abu darsyk įlipo į tą trečiojo dešimtmečio balą, į tą užmerktą pridulkėjusią akį, ir pasakė: po galais, Amadeo, ar jos dar ką nors turi? Ar čia jos vienintelis išspausdintas kūrinys? Aš jiems atsakiau, o gal tik sukuždėjau: ne, vaikinai, daugiau nieko nėra. Paskui norėdamas patikrinti, ką jie iš tiesų jaučia, pridūriau: apmaudu, ar ne? Jie manęs, regis, net neišgirdo, tik suglaudę galvas spoksojo į eilėraštį, čilietis atrodė susimąstęs, o jo draugelis meksikietis šypsojosi, ir aš pagalvojau, kad tie vaikinai niekada nenusimena, paskui lioviausi į juos žiūrėjęs ir brakšt, brakšt pasirąžiau, vienas iš jų pakėlė akis ir sužiuro tai išgirdęs, tarsi norėtų įsitikinti, kad dar nesubyrėjau, paskui vėl sugrįžo prie

Sezarėjos, o aš nusižiovavau, atsidusau, ir vieną akimirką pro mano akis šmėstelėjo labai tolimi veidai – Sezarėjos ir jos draugų, einančių gatve šiaurinėje Meksiko dalyje, įdomu, kad tarp jos draugų mačiau ir save, tada vėl nusižiovavau, ir tuomet vienas iš vaikinų nutraukė tylą, aiškiu bei tvirtu balsu pasakęs, kad eilėraštis – labai įdomus, antrasis tučtuojau jam pritarė ir pridūrė, kad jam jau jį teko matyti vaikystėje. Kaip tai? – nesupratau. Sapnuose, sako, tada man buvo kokie septyneri, aš smarkiai karščiavau. Tu matei Sezarėjos Tinachero eilėraštį būdamas septynerių metų? Ir tu jį supratai, suvokei, ką jis reiškia? Juk turi jis kažką reikšti, ar ne? Vaikinai pažvelgė į mane ir pasakė: tai kad ne, Amadeo, eilėraštis nebūtinai turi ką nors reikšti, išskyrus – kad tai tiesiog eilėraštis, nors šis, Sezarėjos, iš principo net nėra eilėraštis. Tada aš sakau: duokit ir man pasižiūrėti, ir ištiesiau ranką, lyg prašyčiau išmaldos, ir jie įdavė man į sustingusias rankas vienintelį pasaulyje išlikusį žurnalo „Caborca“ numerį. Aš pasižiūrėjau į jau daug sykių matytą eilėraštį:

Sionas

Ir paklausiau vaikinų, ką juodu ant balto norėta šiuo eilėraščiu pasakyti? Sakau, vaikinai, daugiau nei keturiasdešimt metų žiūriu į jį ir niekada nė velnio nesupratau. Tai tiesa. Kodėl turėčiau jums meluoti? O jie atsakė: tai pokštas, Amadeo, eilėraštis tėra pokštas, už kurio slypi kažkas rimto. Bet ką jis reiškia? – neatlyžau. Leisk mums šiek tiek pamąstyti, Amadeo. Na žinoma, neprieštaravau. Paskui vienas iš jų pakilo ir nuėjo į tualetą, kitas – į virtuvę, o aš ėmiau snūduriuoti, kol jie kaip Pedras Paramas[258] vaikštinėjo po mano namų sumaištį, tiksliau, po prisiminimų sumaištį, kuria pavirto mano namai, aš snūduriavau

258 Meksikos rašytojo Juano Rulfo romano „Pedras Paramas“ herojus.

ir jiems nekliudžiau, jau buvo vėlyvas metas, o mes daug išgėrėme, kartais aš girdėjau juos vaikštant, tarsi mankštintų sustingusius kaulus, retsykiais girdėjau juos kalbantis, vienas kažko klausdavo, kitas kažką atsakydavo, kai kas atrodė labai rimta, nes tarp klausimo ir atsakymo įsivyraudavo ilgiausia tyla, kai kas – nelabai rimta, nes jie juokdavosi, ak, kokie vaikinai, galvojau, ir koks įdomus vakaras, jau seniai tiek nebuvau gėręs, tiek daug šnekėjęsis ir taip gerai leidęs laiką. Kai vėl atmerkiau akis, vaikinai buvo uždegę šviesą, o priešais mane garavo puodelis kavos. Išgerk, pasakė. Kaip pasakysit, neprieštaravau. Pamenu, kol gėriau kavą, vaikinai vėl susėdo priešais mane ir aptarinėjo kitus žurnale „Caborca" spausdintus tekstus. Na gerai, pasakiau, tai kokia ta paslaptis? Tada vaikinai pažvelgė į mane ir pasakė: Amadeo, jokios paslapties nėra.

18

Choakinas Fontas, Kolimos gatvė Kondesos rajone, Meksiko federalinė apygarda, 1987-ųjų rugpjūtis. Laisvė – tai lyg pirmasis numeris. Kai grįžau namo, viskas buvo pasikeitę. Mano žmona jau nebegyveno ten, o miegamajame dabar buvo įsikūrusi Anchelika su savo draugu, už mane kiek vyresniu teatro režisieriumi. Sodo namelyje dabar gyveno sūnus su indėniškų bruožų mergina. Jiedu su Anchelika visą dieną dirbdavo, nors uždarbiai nebuvo dideli. Kita duktė, Marija, gyveno viešbutyje netoli Revoliucijos paminklo ir su broliu bei seserimi beveik nesimatydavo. Regis, mano žmona ištekėjo dar sykį. Teatro režisierius pasirodė besąs gana dėmesingas žmogus. Jis buvo Senosios Seguros bičiulis ar galbūt jo mokinys, negaliu tiksliai pasakyti, jis nebuvo aptekęs pinigais ir sėkmė jo nelepino, bet jis vylėsi kada nors pastatysiąs pjesę, kuri atneš jam sėkmę ir turtus, vakarienės metu susėdus už stalo jis mėgdavo apie tai kalbėti. O sūnaus draugė beveik nepraverdavo burnos. Man ji patiko.

Pirmąją naktį aš miegojau svetainėje. Pasiklojau ant sofos antklodę, išsitiesiau ir užsimerkiau. Garsai buvo tokie kaip visuomet. Tačiau aš klydau. Buvo kažkas, dėl ko jie atrodė kitokie, tik iš pradžių to nemokėjau įvardyti. Bet jie buvo kitokie ir neleido man užmigti, taip aš naktimis ir prasėdėdavau ant sofos pusiau užmerktomis akimis priešais įjungtą televizorių. Paskui persikrausčiau į buvusį sūnaus kambarį, ir tai man pakėlė ūpą. Turbūt dėl to, kad kambaryje dar buvo išlikusi nerūpestingo ir laimingo paauglio dvasia. Nežinau. Šiaip ar taip, po trijų dienų kambarys jau visiškai atsidavė manimi, žodžiu, jame jau tvyrojo seno bepročio kvapas, taigi viskas vėl buvo kaip anksčiau. Jaučiausi prislėgtas ir nežinojau, ką veikti. Kol slinko valandos tuščiuose namuose, ramiai laukdavau, kol iš darbo sugrįš kuris iš vaikų, ir mes persimesdavome vienu kitu žodžiu. Kartais čirkšdavo telefonas ir aš atsiliepdavau. Alio? Kas čia kalba? Manęs niekas nepažinojo, ir aš nieko nepažinojau.

Savaitę pratūnojęs namuose, pradėjau išeidinėti, vaikštinėdavau po rajoną. Pirmieji pasivaikščiojimai buvo trumpi, apeidavau kvartalą, ir gana. Pamažu mane tai įtraukė, ir mano pasivaikščiojimai, iš pradžių tokie nedrąsūs, darėsi vis ilgesni. Aš nueidavau vis toliau. Rajonas labai pasikeitė. Mane dusyk užpuolė.

Pirmą kartą – virtuviniais peiliais ginkluoti vaikai. Antrąkart – pagyvenę tipai, kurie išnaršė mano kišenes ir, neradę pinigų, nutarė mane apkulti. Tačiau aš jau buvau nejautrus skausmui ir nesukau dėl to galvos. Tai vienas iš dalykų, kurių išmokau Fortalesoje. Vakare sūnaus draugė Lola mano žaizdas patepė jodu ir perspėjo, kur, anot jos, verčiau nekelti kojos. Atsakiau, kad nesuku galvos, jei retsykiais mane apkulia. Ar tau patinka? – paklausė ji. Na, jeigu primuštų kasdien, tai nepatiktų.

Vieną vakarą teatro režisierius pasigyrė, kad Menų institutas jam žada skirti stipendiją. Ta proga atšventėme. Sūnus su drauge išėjo nupirkti butelio tekilos, o duktė su režisieriumi paruošė šventinę vakarienę, nors, tiesą sakant, nė vienas iš jų nemokėjo ruošti valgio. Net nepamenu, ką jie pagamino. Kažkokį valgį. Aš viską suvalgiau. Bet nebuvo labai skanu. Mano žmona tuos dalykus puikiai išmanė, bet dabar ji gyveno kažkur kitur ir nemėgo tokių improvizuotų vakarienių. Atsisėdau už stalo ir pradėjau drebėti. Pamenu, duktė pamačiusi paklausė, ar gerai jaučiuosi. Man tiesiog šalta, atsakiau, ir tai buvo tiesa, metams bėgant tampu vis didesnis šaltmirys. Būtų neprošal taurelė tekilos, bet man visiškai negalima vartoti alkoholio. Taigi aš valgiau tirtėdamas nuo šalčio ir klausiausi. Jie kalbėjo apie geresnę ateitį. Jie kalbėjo apie smulkmenas, bet iš esmės – apie geresnę ateitį. Nors tos ateities nei mano sūnus, nei jo draugė, nei aš nesupratome, mes vis tiek šypsojomės, aptarinėjome ją ir kūrėme planus.

Po savaitės stipendiją žadėjusi katedra dėl biudžeto mažinimo buvo uždaryta, ir režisierius liko it musę kandęs.

Supratau, jog ir man atėjo metas veikti. Taigi aš pradėjau veikti. Paskambinau keliems seniems bičiuliams. Iš pradžių niekas manęs neprisiminė. Kur buvai dingęs? – klausinėjo jie. Iš kur atsiradai? Kaip tau sekėsi? Aš atsakydavau, kad gyvenau užsienyje. Keliavau aplink Viduržemio jūrą, gyvenau Italijoje ir Stambule. Apžiūrinėjau pastatus Kaire, tai išties įtaigi architektūra. Įtaigi? Jo, kaip velnias. Panašiai kaip Tlatelolko daugiaaukščiai, tik mažiau žaliųjų plotų. Kaip Meksiko priemiestis, tik be vandentiekio. Kaip Nesaujalkojotlis. Visus mus, architektus, reikėtų nudėti. Aš apsilankiau Tunise ir Marakeše. Marselyje. Venecijoje. Florencijoje. Neapolyje. Laimingas tu, Kimai. O kodėl sugrįžai? Meksika nenumaldomai ritasi velniop. Turbūt sekei naujienas. Jo, žinau, tvirtinau jiems, informacijos tikrai netrūko, dukros atsiųsdavo meksikietiškos spaudos į viešbučius, kuriuose apsistodavau. Bet Meksika yra mano tėvynė ir aš jos ilgėjausi. Niekur nesijaučiau taip gerai, kaip čia. Kimai, ar tu manęs nemaustai? Kalbi rimtai? Visiškai rimtai. Visiškai rimtai? Prisiekiu, kad visiškai rimtai. Būdavo rytmečių, kai pusryčiaudamas žiūrėdavau į Viduržemio jūrą, pilną burlaivių, dėl kurių pamišę visi europiečiai, ir apsiverkdavau prisiminęs

Meksiko miestą ir pusryčius Meksike, ir buvau įsitikinęs, kad anksčiau ar vėliau turėsiu grįžti. O kai kurie klausinėdavo: ei, o ar tu nesigydei psichiatrinėje? Jo, sakydavau, bet tai buvo labai seniai, išėjęs iš psichiatrinės iškart išvykau į užsienį. Pagal medikų rekomendacijas. Mano draugus dažnai toks ar kitoks sąmojis prajuokindavo, nes aš visada istoriją papuošdavau įvairiausiais nutikimais, ir jie sakydavo: ak, tas Kimas, ir tada atsirasdavo galimybė jų paklausti, gal jie žino man kokį darbelį, gal kokią vietelę architektų biure ar kur, nelabai svarbu, bet kokį darbelį pradžiai, kol susirasiu ką nors pastovaus, ir tada jie dažniausiai atsakydavo taip: kad padėtis darbo rinkoje labai bloga, architektų biurai uždaromi vienas po kito, kad Andresas del Toras paspruko į Majamį, o Refuchijus Ortisas de Montesinosas perkėlė dirbtuves į Hiustoną, taigi turi apsiprasti su ta mintimi, sakydavo jie man, ir aš su ta mintimi apsipratau, bet vis tiek jiems skambinėdavau ir vesdavau iš kantrybės, pasakodamas savo nuotykius iš laimingiausio krašto pasaulyje.

Per tą savo atkaklumą galiausiai vieno nepažįstamo architekto biure gavau braižytojo vietą. Bičas buvo tik neseniai pradėjęs karjerą, ir sužinojęs, kad esu ne braižytojas, o architektas, pajuto man simpatiją. Vakarais, uždarę kontorą, mes eidavome į barą, esantį Popokatepetlio tęsinyje, netoli Kabreros gatvės. Baras vadinosi „Likimas", ir ten mes kalbėdavomės apie architektūrą ir politiką (tas bičiukas buvo trockistas), apie keliones ir moteris. Jis vadinosi Chuanas Arenasas. Turėjo verslo partnerį, keturiasdešimtmetį storulį, kuris irgi buvo architektas, bet veikiau panėšėjo į saugumo agentą ir į studiją užsukdavo tik retsykiais. Taigi mūsų biure faktiškai dirbome aš ir Chuanas Arenasas, kadangi darbo beveik nebuvo, o mums patikdavo plepėti, tai didžiąją dienos dalį maldavom liežuviu. Vakare jis parveždavo mane namo, ir kai mes važiuodavome per Meksiką kaip per blėstantį košmarą, aš kartais pagalvodavau, kad Chuanas Arenasas buvo mano laimingoji reinkarnacija.

Kartą pasikviečiau jį pietų. Buvo sekmadienis. Namuose – nė gyvos dvasios, aš paruošiau sriubą ir omletą. Mes valgėme virtuvėje. Buvo malonu taip sėdėti, klausytis sode ulbančių paukščių ir žiūrėti į Chuaną Arenasą, tą paprastą, nepretenzingą, su pasigardžiavimu valgantį bernioką. Jis gyveno vienas. Kilęs ne iš Meksiko, o iš Madero, ir kartais atrodė pasimetęs tokiame dideliame mieste. Vėliau grįžo mano duktė su draugu, mes sėdėjome prie televizoriaus ir lošėme kortomis. Manau, kad mano duktė iš pirmo žvilgsnio patiko Chuanitui Arenasui, ir nuo to laiko jo apsilankymai tapo dažnesni. Kartais aš užsisvajodavau ir įsivaizdavau, kaip mes visi gyvename Kolimos gatvės name: abi mano dukterys, sūnus, teatro režisierius, Lola ir Chuanas Arenasas. Bet ne mano žmona. Negalėjau įsivaizduoti, kad ji gyvena su mumis. Bet tikrovėje niekada nebūna taip,

kaip žmogus įsivaizduoji arba regi sapnuose, ir Chuanas Arenasas su partneriu vieną gražią dieną uždarė biurą ir išsinešdino nežinia kur.

Aš ir vėl turėjau skambinėti draugams ir kaulyti paslaugos. Iš patirties žinojau, kad daug geriau ieškotis ne architekto, o braižytojo darbo, ir netrukus vėl regėjau save sunkiai dirbantį. Šįkart tai buvo architektų biuras Kojoakane. Vieną vakarą vadovai pakvietė mane į vakarėlį. Alternatyva buvo nueiti iki artimiausios metro stotelės ir grįžti namo, kur veikiausiai nebuvo nė gyvos dvasios, taigi aš sutikau. Vakarėlis vyko netoli mano namų. Vieną akimirką tie namai man pasirodė pažįstami. Pamaniau, kad anksčiau esu čia buvęs, bet tik vėliau supratau klydęs, tiesiog visi tam tikro laikmečio ir tam tikro rajono namai buvo panašūs kaip du vandens lašai, ir nusiraminęs patraukiau tiesiog į virtuvę paieškoti ko nors valgomo, nes nuo pusryčių nieko burnoj neturėjau. Nežinau, kas man atsitiko, bet staiga mane užvaldė stiprus alkis, kas man nėra būdinga. Didelis alkis, stiprus noras verkti ir nenumaldomas džiugesys.

Į virtuvę nulėkiau lyg ant sparnų ir ten radau du vyriškius ir moterį, kurie labai įsijautę aptarinėjo kažkokį velionį. Aš pasiėmiau sumuštinį su kumpiu ir jį suvalgiau, paskui sriūbtelėjau du gurkšnelius kokakolos, kad sumuštinis nestovėtų skersai gerklės. Duona buvo truputį sužiedėjusi. Bet vis tiek buvo skanu, tad pasiėmiau dar vieną sumuštinį, šįkart su sūriu, ir jį suvalgiau, bet ne vienu kartu, šįkart pamažu, apdairiai kramčiau ir šypsojausi taip, kaip turėjau šypsotis prieš daugel metų. Besikalbanti trijulė, du vyrai ir moteris, pamatę mano šypseną irgi nusišypsojo, tada aš priėjau prie jų arčiau pasiklausyti, ką jie šneka: jie kalbėjo apie palaikus ir laidotuves, jie kalbėjo apie vieną mano draugą, jau mirusį architektą, ir man tą akimirką atrodė tinkama proga pasakyti, kad aš jį pažinojau. Štai ir viskas. Jie kalbėjosi apie velionį, kurį pažinojau, o paskui turbūt prašneko apie kitus dalykus, bet ten nepasilikau, o išėjau į sodą, kuris buvo apsodintas rožėmis ir eglėmis, aš prisiartinau prie geležinių pinučių tvoros ir pradėjau stebėti pravažiuojančias mašinas. Tuomet ir pamačiau pravažiuojančią savo senąją 1974-ųjų laidos impalą, ji buvo nusidėvėjusi, atsilaupiusiais dažais, aplamdytais sparnais ir durimis, jos ratai sukosi labai iš lėto, tarytum ji važinėtų naktinėmis Meksiko gatvėmis ieškodama manęs, ir tai mane taip stipriai paveikė, kad net pradėjau drebėti, abiem rankom įsikibau į tvoros virbus, kad nepargriūčiau, ir aš tikrai nenugriuvau, bet mano akiniai nukrito, jie nuslydo nuo nosies ir nukrito ant rožių krūmo, kero ar tai rožės daigų, aš tik išgirdau garsą ir supratau, kad jie nesudužo, pamenu, dar pagalvojau, kad jeigu pasilenksiu jų paimti, tai impala jau bus dingusi iš akių, bet jei to nepadarysiu, tai neįžiūrėsiu, kas vairuoja tą automobilį vaiduoklį, mano paskutinėmis 1975 metų valandomis ir pirmosiomis 1976 metų valandomis prarastą automobilį. O jei

nepamatysiu, kas jį vairuoja, tai kas man iš to, kad jį pamačiau. Tada manęs laukė dar didesnis netikėtumas. Aš pagalvojau: man nukrito akiniai. Aš pagalvojau: dar prieš akimirką nė neįtariau, kad nešioju akinius. Aš pagalvojau: dabar aš suvokiu pasikeitimus. Ir tas suvokimas, jog matymui man dabar reikalingi akiniai, paskatino mane veikti beatodairiškai, aš pasilenkiau, susiradau akinius (kaip skiriasi, kai esi su akiniais ir kai esi be akinių!), atsistojau, o impala tebebuvo ten pat, ir aš supratau, kad veikiau taip greitai, kaip sugeba tik kai kurie bepročiai, ir jau su akiniais mačiau impalą, su tais akiniais, kuriuos dar prieš akimirką nenutuokiau turįs, spoksojau į tamsą šiek tiek nekantriai ir šiek tiek nedrąsiai, stengdamasis įžvelgti vairuotojo veidą, nes įtariau, kad prie savo dingusios impalos vairo pamatysiu dingusią poetę Sezarėją Tinachero, ji išnyra iš praeities, kad man sugrąžintų automobilį, kurį mėgau labiau už viską pasaulyje, kuris tiek daug man reiškė, o aš taip neilgai juo tepasidžiaugiau. Bet ne Sezarėja sėdėjo prie vairo. Prie to vaiduoklio impalos vairo nesėdėjo niekas! Ar bent jau aš taip pamaniau. Bet paskui pagalvojau, kad automobiliai patys savaime nevažinėja ir kad veikiausiai tą apdaužytą impalą vairuoja koks nors smulkutis nedidukas tautietis, nelaimingas ir siaubingai prislėgtas, ir sugrįžau į vakarėlį slegiamas didelės sunkios naštos.

Nuėjus pusę kelio visgi man kilo viena mintis ir apsisukęs grįžau, bet gatvėje impalos jau nebebuvo, čia buvo, čia nebėr, gatvė jau buvo tapusi šešėlių dėlione, kurioje trūko nemažai detalių, ir įdomiausia, kad viena tų trūkstamų dalių buvau aš pats. Mano impalos jau nebuvo. Kažkuria prasme, ko dar nelabai galiu suvokti, manęs jau irgi nebuvo. Mano impala sugrįžo į mano mintis. Aš irgi sugrįžau į savo mintis.

Nuolankus ir suglumęs, aš absoliučiai mašinaliai supratau, kad mus valdo likimas, kad mes visi nuskęsime toje audroje ir kad tik patys sumaniausi kiek ilgiau išsilaikys vandens paviršiuje, bet manęs tikrai nebus tarp jų.

Andresas Ramiresas, „Auksinio Rago“ baras, Aveniro gatvė, Barselona, 1988-ųjų gruodis. Belanai, jūs teisingai išgirdote, mano gyvenimas buvo pasmerktas nesėkmei. Čilę palikau tais tolimais 1975-aisiais, jei tiksliau, tai kovo 5-ąją, aštuntą valandą vakaro aš pasislėpiau krovininio laivo „Napoli“ triume. Kitaip tariant, kaip eilinis „zuikis“ net neįtariau, kur bus mano išsilaipinimo vieta. Nevarginsiu jūsų vardydamas visas tas nesėkmes, kurios lydėjo per visą kelionę, tik tiek pasakysiu, kad tada buvau trylika metų jaunesnis ir kad mano rajone Santjage (Sisternoje, kad būtų aiškiau) draugai mane meiliai vadino Galinguoju Peliūkščiu, prisiminę tą mielą teisuolį gyvūnėlį, kuris mus džiugindavo

vaikystės popietėmis. Žodžiu, jūsų nuolankus tarnas buvo pasiruošęs ištverti visus tokio pobūdžio kelionės netikėtumus. Bent jau fiziškai, kaip sakoma. Nejaudino nei alkis, nei baimė, nei jūros liga, nei netikrumas dėl to, kas mūsų laukia ateityje – neaiškaus ar bauginančio.

Visada atsirasdavo gailestingų sielų, užsukančių į triumą su duonos kriaukšliu, buteliu vyno arba lėkšte makaronų su Bolonijos padažu. Kita vertus, turėjau pakankamai laiko apmąstyti, kas mano ankstesniame gyvenime buvo beveik neįmanoma, nes, kaip visi žino, šiuolaikiniame mieste nieko neveikti brangiai kainuoja. Taigi galėjau apmąstyti savo vaikystę (nes kai esi uždarytas laivo triume, geriausia pradėti laikytis tam tikros disciplinos) maždaug iki tol, kol priplaukėme Panamos kanalą. Visą tolesnį laiką, kitaip tariant, kol truko kelionė per Atlantą (ak, kaip tai toli nuo mano brangios tėvynės ir net nuo Amerikos žemyno, kurio gerai nepažinau, bet vis tiek tada jis man atrodė artimas ir mielas), aš pradėjau smulkiai analizuoti, kuo pavirto mano jaunystė, ir tvirtai nusprendžiau, kad viskas turi pasikeisti, nors ir nežinojau, kaip tai padaryti ir kurlink nukreipti savo veiksmus. Iš tikrųjų tai irgi buvo šioks toks būdas užmušti laiką, o ne kamuoti save, jau ir taip vos gyvą po tiekos dienų drėgnoje ir aidinčioje tamsoje, kurios savo blogiausiam priešui nelinkėčiau. Pagaliau vieną rytą pasiekėme Lisabonos uostą, ir artėjant prie tikslo mano mintys nukrypo kitur. Logiška, kad pirmasis mano troškimas buvo išlipti pačią pirmą prisišvartavimo dieną, bet vienas italų jūreivis, kartais mane pamaitindavęs, paaiškino, kad turėsiu problemų su Portugalijos pasieniečiais, nesvarbu, ar atvykau jūra, ar sausuma. Taigi man teko pakentėti dar dvi dienas, kurios prailgo kaip dvi savaitės, aš pralindėjau tuščiame triume klausydamasis balsų, aidinčių iš laivo triumų, atvirų tarsi banginio nasrai, sulig kiekviena minute vis labiau nekantravau ir kankinausi, kartkartėmis užpuolamas besikartojančių drebulio priepuolių, kol pagaliau vieną naktį mes palikome darbščiąją Portugalijos sostinę, kurią aš sapnuose karštligei krečiant įsivaizduodavau kaip juodą miestą, kur žmonės vilki juodai, namai statomi iš raudonmedžio, juodo marmuro ar akmens, galbūt dėl to, kad gulėdamas susirangęs, kamuojamas karštligės ir būdraudamas, aš pagalvojau apie Eusebijų[259], Juodąją Panterą iš komandos, kuri taip gerai pasirodė Pasaulio čempionate Anglijoje 1966-aisiais ir kur su mumis, čiliečiais, taip neteisingai buvo pasielgta.

Mes ir vėl skrodėme vandenis, apiplaukėme Pirėnų pusiasalį, ir aš pasiligojau taip stipriai, kad vieną naktį du italai ištempė mane ant denio, kad galėčiau pakvėpuoti grynu oru, ir aš, pamatęs tolumoje šviesas, paklausiau, kas tai ir iš kurios pasaulio dalies (to pasaulio, kuris man buvo toks priešiškas) tos šviesos,

259 Eusébio (g. 1942) – vienas geriausių visų laikų Portugalijos futbolininkų, 1966 m. su Portugalijos komanda Pasaulio čempionate užėmęs trečiąją vietą.

italai paprasčiausia pasakė „Afrika", kaip kas nors sakytų „snapas" arba „obuolys", o mane pradėjo purtyti toks stiprus karštinės drebulys, kad veikiau panėšėjo į epilepsijos priepuolį, bet vis dėlto tai buvo karštinė, ir tada italai, palikę mane sėdėti ant denio, nuėjo atokiau, tarsi trumpam išeidami parūkyti paliktų ligonį palatoje, ir išgirdau, kaip vienas italas kitam sako: jeigu jis dabar numirs, geriausia iškart jį išmesti į jūrą, o kitas italas atsako: gerai, gerai, bet jis nemirs. Aš aiškių aiškiausiai tai supratau, nors ir nemoku italų kalbos, nes juk ir ispanų, ir italų kalbos priklauso romanų kalbų grupei, kaip pasakytų bet kuris kalbininkas. Belanai, žinau, kad ir jūs esate išgyvenęs panašių situacijų, tad ilgai apie tai nekalbėsiu. Baimė arba troškimas gyventi, savisaugos instinktas sutelkė mano jėgas, kurių net nemaniau turintis, ir italams pasakiau: man viskas bus gerai, aš nemirsiu, o koks bus artimiausias uostas? Paskui vėl nušliaužiau į triumą, susiriečiau savo kampe ir užmigau.

Kai atvykome į Barseloną, jaučiausi kur kas geriau. Antrąją prisišvartavimo naktį aš patyliukais palikau laivą ir iš uosto išėjau kaip naktinės pamainos darbininkas. Apsivilkau visais turimais drabužiais ir išėjau su dešimčia dolerių, kuriuos dar Santjage paslėpiau kojinėje. Gyvenime gausu nuostabių ir labai įvairių akimirkų, bet aš niekada nepamiršiu Barselonos Ramblos alėjos ir aplinkinių gatvių, kurios tą naktį atsivėrė prieš mane kaip glėbys merginos, kurios niekad anksčiau nematei, bet žinai, kad ji tavo gyvenimo meilė. Galiu jums prisiekti, kad nė trijų valandų nesugaišau, kol susiradau darbą. Jeigu čilietis turi geras rankas ir nėra tinginys, jis išgyvens bet kur, pasakė mano tėtis, kai atėjau su juo atsisveikinti. Aš mielai būčiau išmalęs jam marmūzę, tam senam kalės išperai, bet tai – jau kita istorija, ir čia ties ja neapsistosiu. Tą nepamirštamą naktį, kai mane dar palengva supo ilgo plaukimo pojūtis, pradėjau dirbti indų plovėju vienoje Eskudijersų gatvės užeigoje „Tetulė Choakina", ir maždaug penktą valandą ryto išsekęs, bet patenkintas išėjau iš baro ir pasukau link Konči pensiono (na ir pavadinimas![260]), jį užrodė vienas iš „Tetulės Choakinos" padavėjų, berniukėlis iš Mursijos, kuris irgi buvo apsistojęs toje skylėje. Konči pensione praleidau dvi paras, paskui reikėjo nešti muilą, nes atsisakiau parodyti dokumentus, kad būčiau užregistruotas policijoje; „Tetulės Choakinos" užeigoje prabuvau savaitę, kai po klastingo gripo grįžo pagrindinis indų plovėjas. Po kelių dienų susiradau kitų pensionų Ligoninės, Dailininko Fortunio, Bokerijos gatvėse, kol galiausiai atradau Amelijos pensioną, koks gražus, mielas pavadinimas, Prekybos sąjungos gatvėje, ten iš manęs neprašė dokumentų su sąlyga, kad gyvensiu kambaryje su dar dviem tipais ir pasirodžius policijai nedelsdamas pasislėpsiu spintoje su dviguba nugarėle ir niekam nesiskųsiu.

260 *La concha* – isp. „kriauklė", amerikiečių šnekamąja kalba – „moters makštis".

Turbūt suprantate, kad mano pirmosios savaitės Europoje praėjo beieškant darbo ir dirbant, nes kas savaitę reikėjo susimokėti už nakvynę, maža to, nubudo mano karštligės nukamuotas apetitas, snūduriavęs kelionės metu, ir toks nepasotinamas, kokio negalėjau prisiminti. Bet klajojant iš vienos vietos į kitą, tarkime, iš pensiono – į darbą, arba iš restorano – į pensioną, su manim pradėjo dėtis tokie dalykai, kurių anksčiau niekada nebuvo pasitaikę. Aš tai pastebėjau labai greit, nes be apsimestinio kuklumo galiu pasakyti, kad visada buvau mažų mažiausiai akylas ir pastebiu, kas su manimi dedasi. Bet priežastis buvo išties paprasta, nors neneigsiu, kad iš pradžių man tai sukėlė nerimą. Jus taip pat tai būtų privertę nerimauti. Žodžiu, taip: tarkime, aš einu Ramblos alėja, džiaugiuosi gyvenimu, galvoje paprasto žmogaus paprastos mintys, ir staiga mano makaulėje pradeda suktis skaičiai. Pavyzdžiui, pirmiausia 1, paskui 0, tada vėl 1, dar sykį 1, paskui 0, dar vienas 0 ir galiausiai 1. Pirma, kas man šovė į galvą, kad tai – nuo per ilgo užsibuvimo „Napoli“ triume. Bet tiesą pasakius, jaučiausi gerai, sočiai valgiau, žarnynas jau taisėsi, kaip kūdikis kasdien miegodavau po šešias ar septynias valandas, galvos neskaudėjo, taigi nieko panašaus būti negalėjo. Paskui pagalvojau, kad tai dėl aplinkos pakeitimo, šiuo atveju buvo visai kita šalis, kitame žemyne, kitame pusrutulyje, kiti papročiai ir visa kita. Paskui, kaip dažnai būna, viską suverčiau nervams, mano šeimoje buvo keletas silpnaprotystės ir net baltosios karštligės atvejų, bet juk niekas nėra tobulas. Nors nė vienas šių paaiškinimų manęs netenkino, pamažu aš susitaikiau, apsipratau su tais skaičiais, kurie, jūs tik pagalvokite, kaip įdomu, ateidavo į galvą tik vaikštinėjant, kitaip tariant, kai būdavau neužsiėmęs, ir niekada darbo metu, valgant arba pensiono kambaryje. Kad ir kaip ten būtų, nelabai turėjau laiko dėl to sukti galvą, nes išeitis pasipainiojo netrukus ir nukrito lyg iš giedro dangaus. Vieną popietę virtuvės bendradarbis atidavė man nereikalingą futbolo varžybų lažybų punkto kuponą. Nežinia kodėl, aš nepanorau jo ten pildyti ir po darbo parsinešiau į pensioną. Tą vakarą einant pro ištuštėjusią Ramblos alėją man vėl galvoje ėmė suktis skaičiai, ir aš išsyk susiejau juos su tuo kuponu. Užėjau į Santa Monikos barą Ramblos alėjoje, užsisakiau kavos ir paprašiau pieštuko. Bet visi skaičiai buvo dingę. Galva buvo tuštutėlė! Vos spėjau išeiti lauk ir prasidėjo: mačiau atidarytą spaudos kioską – 0, mačiau medį – 1, mačiau du girtuoklėlius – 2, ir taip, kol susidarė visi keturiolika skaitmenų. Tačiau gatvėje neturėjau kuo jų užsirašyti, todėl negrįžau į pensioną, o nuėjau iki Ramblos alėjos pabaigos, paskui grįžau atgal, lyg būčiau ką tik pakirdęs iš miego ir man prieš akis būtų ištisa naktis. Netoli San Chosė turgaus spaudos kioske vienas prekybininkas pardavė man šratinuką. Vos stabtelėjau jį nusipirkti, skaičiai nuščiuvo, ir aš pasijutau lyg ant bedugnės krašto. Patraukiau Ramblos alėja toliau, bet galvoje buvo tuščia

kaip iššluota. Tokiomis akimirkomis apima nuoskauda, galiu tai patvirtinti. Netikėtai skaičiai vėl sugrįžo, aš išsitraukiau kuponą ir pradėjau jį pildyti: 0 buvo X, nereikėjo būti genijum, kad tai suprastum, 1 buvo 1, o 2, kuris šiaip tik retsykiais šmėstelėdavo mintyse, buvo 2. Paprasta, ar ne? Ties Katalonijos aikštės metro stotele jau turėjau užpildęs visą kuponą. Velnias mane sugundė, ir aš vėl Ramblos alėja lėtai nupėdinau atgal į Santa Moniką laikydamas kuponą prieš pat akis ir tikrindamas, ar atsirandantys skaičiai sutaps su pažymėtais mano popiergalyje. Nė iš tolo! Mačiau aiškiai ir 0, ir 1, ir 2, bet seka buvo skirtinga, skaičiai keitėsi dar didesniu greičiu ir ties Licėjumi pasirodė dar iki šiol nematytas skaičius 3, bet nutariau daugiau dėl to nesukti galvos ir nuėjau miegoti. Tą naktį, kol rengiausi tamsiame kambaryje klausydamasis dviejų šiknių, su kuriais dalijausi kambariu, knarkimo, pagalvojau, kad tikrai kraustausi iš proto, ir mane suėmė toks juokas, kad turėjau atsisėsti ant lovos ir užspausti burną, kad nepradėčiau kvatotis visu balsu.

Kitą dieną pridaviau savo lažybų kuponą, ir po trijų dienų buvau vienas iš devynių žmonių, kuriems sutapo visi 14 rezultatų. Visų pirma pamaniau, kad pinigų man niekas neduos, nes Ispanijoje esu nelegalas, to nepatyrę vargiai gali suprasti. Tą pačią dieną nuėjau pas advokatą ir viską jam išklojau. Ponas Martinesas, taip vadinosi iš Lora del Rijo kilęs suktas advokatėlis, pasveikino mane su tokiu laimikiu ir nuramino. Ispanijoje, tvirtino jis, Amerikos vaikai niekada nebus užsieniečiai, bet tiesą sakant, į šalį aš atvykau neįprastu būdu, ir tai reikėtų sutvarkyti. Paskui paskambino vienam laikraščio „La Vanguardia" žurnalistui, tas man uždavė keletą klausimų, padarė kelias nuotraukas, ir jau kitą dieną aš buvau įžymus. Kiek pamenu, mano nuotrauką išspausdino du ar trys laikraščiai. Straipsnis vadinosi „Zuikis, kuris laimėjo lažybas". Jo iškarpas išsiunčiau į Santjagą. Buvau pakviestas ir į kelis interviu radijuje. Per savaitę mano situacija buvo sutvarkyta ir dar po trijų mėnesių iš nelegalo be dokumentų tapau asmeniu su teise apsigyventi, bet be teisės įsidarbinti, kol Martinesas suveiks man ką nors geriau. Laimėjimas siekė 950 tūkstančių pesetų, o tuo metu tai buvo neprasti pinigai, nors advokatas ir išmelžė iš manęs 200 tūkstančių, tomis dienomis jaučiausi turtingas, turtingas ir garsus, o svarbiausia – laisvas elgtis ir gyventi kaip noriu. Pirmomis dienomis man kirbėjo mintis susikrauti lagaminus ir grįžti į Čilę, su turima suma būčiau galėjęs Santjage pradėti verslą, bet galiausiai nutariau 100 tūkstančių pesetų iškeisti į dolerius ir nusiųsti savo motinai, o pats likti Barselonoje, kuri dabar prieš mane, atleiskite už palyginimą, skleidėsi tarsi nuostabi gėlė. Ėjo 1975-ieji, padėtis Čilėje atrodė bjauriai, taigi kiek padvejojęs nusprendžiau toliau eiti savo keliu. Konsulatas po šiokio tokio pasipriešinimo, kurį įveikti pavyko panaudojus šiek tiek įkalbinėjimo ir pinigų, sutiko išduoti pasą. Iš pensiono

neišsikrausčiau, tik pareikalavau atskiro kambario, erdvesnio ir šviesesnio (man jį išsyk davė, ką dar galiu pasakyti? Likimo užgaida tapau dosniu Amelijos namų nuomininku), mečiau indų plovėjo darbą ir visą savo laiką skyriau paieškoms darbo, kuris atitiktų mano poreikius. Mėgavausi gyvenimu. Miegodavau iki vidurdienio arba pirmos valandos. Paskui eidavau pavalgyti arba į restoranėlį Fernando gatvėje arba į kitą vietą Choakino Kostos gatvėje, kur dirbo neapsakomai malonūs dvyniai, vėliau klajodavau po Barseloną, nuo Katalonijos aikštės iki Kolumbo alėjos, nuo Paralelo iki Lajetanos kelio, gerdavau kavą pakelės kavinėse, užkandžiaudavau baruose kalmarais ir vynu, skaitydavau sporto laikraščius ir svarstydavau, koks turėtų būti mano kitas žingsnis, nors giliai viduje jau seniai žinojau, koks jis turėtų būti, bet dėl savo čilietiško išsilavinimo (nors, jeigu apie tai kalbame, niekada nebuvau uolus mokinys) nenorėjau tiesiai šviesiai įvardyti. Šioje vietoje, prisipažinsiu, kad aš pagalvojau netgi apie šmikį Dekartą, tai gal suprasite, kaip jaučiausi. Dekartas, Andresas Bejas[261], Arturas Pratas[262] – žmonės, palikę žymes mūsų ilgoje ir siauroje žemės juostelėje. Bet nuo teisybės nepabėgsi, ir vieną popietę, nuginęs šalin apmąstymus, turėjau sau prisipažinti, kad nieko daugiau taip netrokštu, kaip laimėti dar vienas lažybas, o ne ieškotis darbo, laimėti bet kokia kaina, o ypač – man geriausiai žinomu būdu. Beje, nežiūrėkite į mane kaip į beprotį, aš puikiai suvokiau, kad tokia viltis, toks troškimas, kaip pasakytų Lučas Gatika[263], buvo protu nesuvokiamas, netgi siaubingai iracionalus, nes koks mechanizmas ar sutrikimas priversdavo šiuos skaičius taip aiškiai atsirasti galvoje? Kas man juos diktuodavo? Ar aš tikėjau apreiškimais? Ar aš buvau neišmanėlis, į šią Viduržemio jūros pakrantės dalį iš trečiojo pasaulio atsibeldęs prietaringas tipas? O gal visa tai, kas su manimi dėjosi ir kas man nutiko, buvo vien laimingas sutapimas likimo ir kliedesio žmogaus, pusiau išprotėjusio nuo protu nesuvokiamos kelionės, kokios nė viena kelionių agentūra nedrįstų siūlyti?

Tai buvo didelių abejonių dienos. Kita vertus, aš dėl to per daug nesukau galvos (paradoksas, bet taip ir buvo), ir ilgainiui visai lioviausi vaikščioti į darbo pasiūlymus, kuriuos taip gausiai spausdindavo „La Vanguardia“, nors po laimėjimo skaičiai mane apleido (turbūt nuo patirto šoko), vieną pavakarę sumaniau išeiti pavaikštinėti ir, lesindamas balandžius Siudadelos parke, regis, sugalvojau išeitį: jeigu skaičiai negrįžo pas mane, tai aš eisiu jų ieškoti ir išvilksiu juos už pakarpos iš savo irštvų.

261 Andrés de Jesús María y José Bello López (1781–1865) – Čilės ir Venesuelos poetas, humanistas, teisininkas (teisėtyrininkas tarptautininkas), filosofas, švietėjas.

262 Agustín Arturo Prat Chacón (1848–1879) – Čilės kariškis, jūrininkas ir advokatas.

263 Luis Enrique Gatica Silva (g. 1928), tarp menininkų labiau žinomas kaip Lucho Gatica, įžymus Čilės dainininkas, bolero atlikėjas.

Išbandžiau įvairiausių būdų, kurių dėl profesinių priežasčių geriau čia neatskleisiu. Jūs prieštaraujate? Na, tuomet jų neslėpsiu, ir būta ko? Pradėjau nuo namų numerių, pavyzdžiui, eidamas Olecherio ir Kadenos gatve stebėjau ir atsižymėjau skaičius ant durų, pro kurias praeidavau. Dešinėje nuo manęs buvo 1, kairėje 2, X buvo žmonės, su kuriais prasilenkiau ir kurie pažvelgė man į akis. Jokios naudos. Pats vienas pamėginau lošti kauliukais Princesės gatvės bare, kurį vadino „Pietų kryžiaus“ baru, dabar jau jo nebėra, tais laikais jį turėjo vienas draugas iš Argentinos. Bet irgi nieko nepešiau. Kartais tiesiog tysodavau lovoje tuščia galva ir nevilties apimtas grasindavau skaičiams, kad sugrįžtų, bet neįstengiau nei mąstyti, nei įsivaizduoti 1, kuriam savo klejonėse priskyriau pinigus ir pastogę. Po trijų mėnesių, kai laimėjau lažybas ir kai bevaisiais ir nežabotais statymais jau buvau iššvaistęs daugiau nei penkiasdešimt tūkstančių pesetų, staiga sumaniau išeitį. Man reikėjo pakeisti pensioną. Štai ir viskas. Senamiesčio skaičiai man jau buvo išeikvoti, ir reikėjo judėti pirmyn. Pradėjau slankioti po Ensančę, tai buvo įdomus rajonas, į kurį buvau tik iš tolo užmetęs akį iš Katalonijos aikštės, bet neišdrįsau peržengti ribos, žyminčios Universiteto aplinkkelį, bent jau *sąmoningai* nedrįsau peržengti tos ribos, kitaip tariant, neatvėriau savo juslių tos vietos magijai, tai yra buvau nesaugus, stebintis ir pažeidžiamas kaip koks žmogus-antena.

Pirmomis dienomis eidavau tik Paseo de Grasia, aukštyn, o nusileisdavau Balmeso gatve, bet kitomis dienomis išdrįsau apeiti šonines gatves: Diputasjono, Konsecho de Siento, Aragono, Valensijos, Maljorkos, Provanso, Rusijono ir Korsikos, kurios paslaptingai galėjo tuo pačiu metu apakinti ir būti pažįstamos, jaukios. Mano maršrutas, kartais tik tiesios linijos, o kartais – zigzagai, visada baigdavosi priėjus Įstrižainę. Nesunku įsivaizduoti, kad atrodžiau ne tik pasiklydęs, bet lyg pamišęs, nors Barselonoje, kaip anuomet, taip ir dabar, tolerancija buvo bene visiems būdinga dorybė. Aš nusipirkau naujų apdarų (nors ir buvau beprotis, bet ne tiek, kad nesuvokčiau, jog mano drabužiai atsidavė Penktojo rajono pensionu, ir tai neliks nepastebėta) ir eidamas vaikštinėti pasipuošdavau baltais marškiniais, kaklaraiščiu su išsiuvinėta Harvardo emblema, žydru megztiniu su V raidės formos kaklu bei juodomis kelnėmis. Vieninteliai seni liko mano mokasinai, nes apavo patogumui visada skirdavau didesnį dėmesį nei elegancijai.

Tris pirmąsias dienas nieko neįvyko. Skaičiai, kaip kas nors pasakytų, krito į akį savo nebuvimu. Bet kažkas man trukdė apleisti tą atsitiktinai pasirinktą zoną. Ketvirtą dieną, lipdamas aukštyn Balmeso gatve, pakėliau akis į dangų ir ant bažnyčios bokšto pamačiau tokį užrašą: *Ora et labora*. Negaliu paaiškinti, kas mane atvedė prie to užrašo, bet iš tiesų kažką pajutau. Turėjau kažkokią

nuojautą, jaučiau esąs arti to, kas mane gundė ir man kėlė nerimą, arti to, ko taip stipriai ir liguistai troškau. Paėjėjęs toliau kitoje bokšto pusėje perskaičiau: *Tempus breve est.* Šalia užrašų matėsi įvairiausių piešinių, kurie man priminė matematiką ir geometriją. Tarsi būčiau pamatęs angelo veidą. Nuo to laiko bažnyčia tapo mano pasivaikščiojimų tikslu, nors griežtai uždraudžiau sau užeiti į vidų.

Vieną rytą, kaip aš ir tikėjausi, skaičiai sugrįžo. Iš pradžių sekos buvo painios ir nesuprantamos, bet netrukus aš suradau jose logiką. Paslaptis buvo paprasta – reikėjo jiems paklusti. Tą savaitę užpildžiau tris lažybų kuponus (su keturiais pasikartojimais) ir nusipirkau du loterijos bilietus. Turbūt suprantate, kad nesijaučiau tikras dėl savo veiksmų. Vienose lažybose laimėjau trylika sutapimų. Iš loterijos nieko gero neišėjo. Kitą savaitę vėl rizikavau, šįkart tik lažybose. Atspėjau keturiolika sutapimų ir susišlaviau penkiolika milijonų. O kaip pasikeičia gyvenimas! Akimirksniu aš turėjau tiek pinigų, apie kiek net nesvajojau. Karmen gatvėje nusipirkau barą ir išsikviečiau savo motiną su seserimi. Pats nevykau, nes mane nelauktai užvaldė baimė. O jeigu lėktuvas, kuriuo skrisiu, nukris ir suduš? O jeigu Čilėje mane sučiups kariškiai? Tiesą pasakius, nedrįsau net iš Amelijos pensiono išeiti ir savaitę niekur nekėliau kojos, apsirūpinęs kaip karalius, tūnojau prilipęs prie telefono, kalbėjau mažai, nes bijojau neapdairiai iškrėsti kokią kvailystę, kuri trumpiausiu keliu nugabentų mane į beprotnamį, vienu žodžiu, buvau išsigandęs jėgų, kurias pats ir išsikviečiau. Motinos atvykimas mane šiek tiek nuramino. Niekas taip gerai nemoka pakelti ūpo kaip motina! Maža to, mama išsyk susibičiuliavo su pensiono šeimininke, nespėjau nė mirktelėti, kai visi aplinkui buvo vaišinami kimštais pyragėliais ir kukurūzų apkepu, kuriuos pagamino mano senutė, norėdama pamaloninti mane ir visus tuos pabėgėlius, kurie čia slapstėsi, dauguma jų buvo geri žmonės, bet buvo keli piktavaliai tipai, niūrūs žmonės, kurie sunkiai dirbdavo ir žiūrėdavo į mane apimti godulio. Bet aš visiems buvau tiesiog draugiškumo įsikūnijimas! Paskui aš atsidėjau verslui. Po baro Karmen gatvėje atidariau restoranėlį Maljorkos gatvėje, išrankiems klientams skirtą vietelę, kur pusryčiauti ir pietauti ateidavo aplinkinių biurų darbuotojai ir kuris labai greit atnešė milžinišką pelną. Kadangi atvykus šeimai jau nebegalėjau likti pensione, nusipirkau butą tarp Sepulvedos ir Viladomato gatvių ir iškėliau prašmatnias įkurtuves. Pensiono moterys, kurios verkė, kai išsikrausčiau, darsyk apsipylė ašaromis man rėžiant sveikinimo kalbą apsilankiusiems mano naujuose namuose. Mano mama negalėjo tuo patikėti. Tokia sėkmė, ir taip staiga! Su seserimi buvo visiškai atvirkščiai. Pinigai atskleidė jos puikybę, kurios anksčiau niekad nedemonstruodavo, bent jau aš apie ją nė neįtariau. Įtaisiau ją kasininke

restorane Maljorkos gatvėje, tačiau po kelių mėnesių turėjau rinktis tarp beviltiškos snobės, kokia ji tapo, ir visų likusių savo darbuotojų bei, svarbiausia, nemažos klientų dalies. Teko ją iš ten atšaukti ir įtaisyti į kirpyklą Lunos gatvėje, netoli mūsų namų, anapus San Antonijaus kelio. Suprantama, visą laiką nenustojau ieškoti skaičių, bet jie tarsi išgaravo, kai tik mane aplankė sėkmė. Aš turėjau pinigų, turėjau verslą, o svarbiausia – buvau labai užimtas, todėl bent jau pirmuosius kelis mėnesius to praradimo beveik nepastebėjau. Jau vėliau, kai nusileidau ant žemės ir svaigulys šiek tiek apmalšo, aš vėl grįžau į Penktojo rajono, kur žmonės iš tikrųjų susidurdavo su gyvenimu ir mirtimi, gatves, vėl pradėjau galvoti apie skaičius ir netgi prikūriau netikėtų, iš proto varančių hipotezių, kad pats sau paaiškinčiau stebuklą, kurį pats ir sukėliau. Bet apie tai per daug mąstyti irgi nebuvo gerai. Prisipažinsiu, buvo naktų, kai bijodavau pats savęs, todėl galite įsivaizduoti, kaip jaučiausi.

Tarp daugybės iš tų apmąstymų atsiradusių baimių buvo baimė suklysti, kad nesuklysčiau lošdamas ir neprarasčiau visko, ką išlošiau ir įgijau savo atkakliu darbu. Bet galiu patikinti, kad daug labiau baiminausi gilintis ir kišti nosį į savo sėkmės prigimtį. Kaip dorą čilietį mane buvo užvaldęs troškimas pirmauti, bet kaip Galingąjį Peliūkštį, kuriuo aš buvau ir giliai širdyje tebesu, sveikas protas stabdė, o vidinis balsas kuždėjo: negundyk likimo, šmiki, pasitenkink tuo, ką turi. Vieną naktį susapnavau Balmeso gatvės bažnyčią ir šįkart, regis, supratau jos trumpą žinutę: *Tempus breve est, Ora et labora*. Žemėje mums skirtas laikas nėra begalinis. Reikia melstis ir dirbti, o ne bandyti sėkmę lošiant. Štai ir viskas. Aš nubudau tvirtai įsitikinęs, kad pamoką išmokau! Paskui mirė Frankas, atėjo pereinamasis laikotarpis, netrukus – ir demokratija, šalis pradėjo keistis stulbinamai greitai, buvo kuo žavėtis ir kartais net buvo sunku patikėti tuo, ką akys matė. Kaip gera gyventi demokratijos laikais. Paprašiau ir man buvo suteikta Ispanijos pilietybė, keliavau po užsienį, aplankiau Paryžių, Londoną, Romą. Visada keliaudavau traukiniais. Ar jums yra tekę būti Londone? To sąsiaurio kirtimas – juokų darbas. Sunku net pavadinti tai sąsiauriu, tai ne ką bjauriau negu Penaso įlanka. Vieną rytą, kai nubudau Atėnuose ir pamačiau Partenoną, mano akys pritvinko ašarų. Nieko nėra geriau už pažintines keliones, jos taip pat ir lavina skonį. Aš aplankiau Izraelį, Egiptą, Tunisą, Maroką. Iš kelionių sugrįžau su viena mintimi: mes esame niekas. Vieną dieną į mano barą Maljorkos gatvėje užėjo nauja virėja. Itin jauna ir nelabai patyrusi tokiam darbui, bet aš ją išsyk priėmiau. Ji buvo vardu Rosa, ir nė pastebėt nespėjau, kaip ją vedžiau, pirmąjį sūnų norėjau pavadinti Kaupolikanu, bet galiausiai parinkome jam Chordžio vardą. Paskui gimė duktė, ir pavadinome ją Monserate. Kai pagalvoju apie savo vaikus, man norisi verkti iš laimės. Tas moteris sunku

suprasti: mano motina, iš pradžių būgštavusi dėl mano vedybų, netrukus su Rosita tapo neišskiriamos. Žmonės pasakytų, kad mano gyvenimas buvo puikiai sustyguotas. Kaip toli man dabar atrodė tas laikas „Napoli" triume ir pirmosios dienos Barselonoje, jau nekalbu apie savo tuščiai iššvaistytą jaunystę Sisternoje! Dabar aš turėjau šeimą, porą vaikų, kuriuos be galo mylėjau, žmoną, kuri man visur pagelbėjo (o iš restorano virtuvės ją perkėliau pirmai progai pasitaikius, nes dabar ji ten jau buvo per gera), sveikata nesiskundžiau, pinigų nestokojau, žodžiu, nieko man netrūko, bet visgi kai kada naktimis pasilikdavau tvarkyti sąskaitų, draugiją man palaikydavo koks nors patikimas padavėjas arba indų plovėjas, triūsiantis virtuvėje prie paskutinės krūvos nešvarių indų, mane apnikdavo keistos mintys, kaip čia jums pasakius? Tokios labai čilietiškos idėjos, ir tada pajusdavau, kad man kažko trūksta, aš sukdavau galvą, kas gi tai galėtų būti, ir po ilgų apmąstymų ir svarstymų išvada visada būdavo ta pati: man trūko skaičių, man trūko skaičių sukeltos kibirkštėlės akyse, galima sakyti, kad man trūko kažkokio *tikslo*, arba tiesiog *tikslo*. Arba kas, mano nuomone, yra vienas ir tas pats, man reikėjo *suprasti* šį reiškinį, pastūmėjusį mane į sėkmę, tuos skaičius, kurie jau taip seniai nesušvisdavo mano galvoje, ir susitaikyti su ta realybe kaip vyrui.

Tuo metu mane aplankė sapnas ir įnikau be atodairos skaityti, mažiausiai rūpindamasis savimi ar savo akimis, kaip pamišęs rijau visokio pobūdžio knygas, ne tik mėgstamas istorines biografines, bet ir okultinę literatūrą ar Nerudos eilėraščius. O sapnas buvo labai paprastas. Tiesą pasakius, įsiminė veikiau ne sapnas, o žodžiai, kuriuos išgirdau sapne, ir ne mano balsas juos padiktavo. Štai kokie buvo tie žodžiai: *ji deda tūkstančius kiaušinių*. Kaip jums patinka? Tiesiog sapnavau skruzdėles arba bites. Bet žinojau, kad tai nebuvo skruzdėlės ar bitės. Kas gi deda tūkstančius kiaušinių? Aš to nežinojau. Pamenu tik tiek, kad *ji* dėjo juos viena, dovanokite, jei gilinuosi į smulkmenas, bet ta vieta, kur juos deda, panėšėjo į Platono urvą, kur viešpatavo šešėliai, ji priminė pragarą arba dangų (pastaruoju metu mano galva buvo pramušta graikų filosofais). Ji deda tūkstančius kiaušinių, kartojo balsas, bet man atrodė tarsi sakytų, kad ji deda milijonus kiaušinių. Tada aš supratau, kad čia ir slypi mano sėkmė, ji tūno kažkur Platono urve, viename tų paliktų kiaušinių (bet paliktų su viltimi, turiu omenyje). Beveik tą pat akimirką supratau, kad turbūt niekada neperprasiu savo sėkmės ir turtų, kurie nukrito man lyg iš dangaus, prigimties. Visgi kaip uolus čilietis nepasidaviau savo nežinojimui ir vėl įknibau į knygas, man nieko nereiškė skaityti kiaurą naktį, paskui anksti atidarydavau savo barus, dirbau be atokvėpio persiėmęs tikra darbine nuotaika, kuria alsuoja Barselona dieną naktį (kartais tas darbingumas net primena apsėdimą), o uždaręs barus ir sutvarkęs sąskaitas

aš sėsdavau skaityti, ne kartą ir užsnūsdavau kėdėje (kita vertus, čiliečiai dažnai taip užmiega), nubusdavau tik paryčiais, kai Barselonos dangus būdavo tamsiai mėlynas, kone violetinis, toks dangus sukeldavo norą dainuoti ir verkti vos jį pamačius, ir aš, pažvelgęs į dangų, neleisdavau sau atsikvėpti ir vėl įnikdavau skaityti, sakytum man neilgai beliko gyventi, ir nenoriu mirti prieš tai nesupratęs, kas dedasi aplink mane, po mano kojomis ir virš mano galvos.

Vienu žodžiu, nėriausi iš kailio, nors pasakysiu atvirai, aš nieko aplink nepastebėjau. Netrukus, Belanai, susipažinau su jumis ir jus įdarbinau. Mano indų plovėjas susirgo, reikėjo rasti, kas jį pakeistų. Dabar jau nepamenu, kas jus pas mane atsiuntė, veikiausia kitas čilietis. Tai buvo tuo metu, kai restorane užsisėdėdavau iki vėlumos, vaizduodamas, kad tikrinu apskaitos knygas, bet iš tiesų mano mintys skraidžiodavo padebesiais. Vieną naktį atėjau su jumis pasisveikinti, pamenate? Man padarė įspūdį, koks jūs išprusęs. Buvo matyti, kad esate apsiskaitęs, daug keliavote ir kad išgyvenate ne pačius geriausius laikus. Mes vienas kitam patikome, ir sunku patikėti, bet nepraėjo nė dvidešimt keturios valandos, kai pradėjau atvirauti su jumis taip, kaip su niekuo nebuvau kalbėjęs per visus tuos metus. Papasakojau jums apie lažybas (tai buvo visiems žinoma), bet taip pat ir apie skaičius, kurie man išbeldė galvą, o tai buvo mano labiausiai saugoma paslaptis. Pasikviečiau jus į savo namus, supažindinau su šeima ir pasiūliau jums pastovų darbą viename iš savo barų. Jūs maloniai priėmėte mano kvietimą (mama iškepė kimštų pyragų), bet nė girdėt nenorėjote apie darbą pas mane. Sakėte, kad neįsivaizduojate savęs ilgą laiką dirbančio bare, žinoma, juk bendravimas su klientais būna nedėkingas ir žiauriai sekina. Tačiau, nepaisant visuomet egzistuojančios trinties tarp darbdavio ir darbuotojo, manau, kad tapome draugai. Gal jūs ir nesupratote, bet man tai buvo kritiškas laikotarpis. Tada aš priartėjau prie skaičių taip arti, kaip niekad nesu buvęs, bent jau sąmoningai, ieškodavau jų pats, užuot leidęs jiems patiems pas mane ateiti. Belanai, jūs plovėte indus „Aukso Rage“, o aš, atsisėdęs už artimiausio stalelio prie durų, atsiversdavau savo apskaitos knygas ir romanus ir užsimerkdavau. Manau, kad žinojimas, jog esate netoliese, suteikdavo man narsos. Gali būti, kad visa tai – gryna nesąmonė. Ar jums teko kada nors girdėti teoriją apie Velykų salą? Pagal šią teoriją tikroji Velykų sala yra Čilė, juk žinote, kad rytuose mes atskirti Andų kalnyno, šiaurėje – Atakamos dykumos, pietuose – Antarktidos, o vakaruose – Ramiojo vandenyno. Mes gimėme Velykų saloje, ir mes patys, čiliečiai, esame akmeninės Velykų salos skulptūros ir suglumę žvalgomės į keturias pasaulio puses. Vieną naktį, kai jūs plovėte indus, Belanai, man pasivaideno, kad aš tebesu krovininiame laive „Napoli“. Jūs turite tą naktį prisiminti. Įsivaizdavau, jog merdėju viename iš apatinių „Napoli“ triumų, pamirštas jūreivių, kurie žinojo

apie mano buvimą, pamirštas visų, ir kad savo priešmirtinėse klejonėse regėjau atvykimą į Barseloną, kaip joju ant švytinčių skaičių nugarų ir kaip prasimanau pakankamai pinigų, kad galėčiau atsigabenti savo šeimą ir leisti sau bent šiek tiek prabangos, mano sapne buvo ir mano žmona Rosa, ir vaikai, ir mano barai, tada aš pagalvojau, jeigu sapnuoju taip tikroviškai, tai greičiausiai mirštu, nes aš išties merdėjau „Napoli“ triume, pridvisusiame vimdančios smarvės, bet tada tariau sau: atsimerk, Andresai, atsimerk, Galingasis Peliūkšti, bet pasakiau tai tokiu balsu, kuris mane iš tiesų išgąsdino, ir aš neįstengiau atsimerkti, tačiau savo Galingojo Peliūkščio ausimis išgirdau, kaip jūs, Belanai, plaunate indus mano baro virtuvėje, ir tariau, po velnių, Andresai, tu negali dabar kraustytis iš proto, jeigu sapnuoji, tai ir toliau sapnuok sau, šmiki, o jeigu nesapnuoji, tai atmerk akis ir nebijok. Tada aš atsimerkiau ir pasijutau esąs „Aukso Rage“, o skaičiai kaip radioaktyvūs spinduliai tarškėjo ant sienų, tarsi ant Barselonos galiausiai būtų nukritusi atominė bomba, begalinis spiečius skaičių, ir kas žino, gal dar būčiau likęs užmerktomis akimis, bet aš atsimerkiau, Belanai, pakilau nuo kėdės ir nusvirduliavau į virtuvę, kur jūs dirbote, ir jus pamačius mane užvaldė noras papasakoti šią istoriją, pamenate? Mane krėtė drebulys, prakaitas žliaugte žliaugė, niekas nebūtų pamanęs, kad mano galva dirbo geriau negu bet kada, geriau negu dabar, matyt, dėl to aš jums nieko ir nesakiau, tik pasiūliau geresnį darbą, sumaišiau ir atnešiau jums kokteilį „Cuba libre“, paklausiau jūsų nuomonės apie knygas, bet nė žodžiu neužsiminiau apie tai, kas man nutiko.

Nuo tos nakties žinojau, kad galbūt, jei pasiseks, galėčiau dar sykį laimėti lažybas, bet daugiau nelošiau. Ji deda tūkstančius kiaušinių, tikino balsas iš mano sapno, ir vienas kiaušinis netikėtai atsidūrė pas mane. Nebenoriu daugiau jokių lažybų. Verslas man sekasi. Dabar jūs ruošiatės išvykti, ir aš noriu, kad apie mane išsivežtumėte gerą įspūdį. Galbūt šiek tiek liūdnoką, bet apskritai gerą įspūdį. Paruošiau jūsų atlyginimą, taip pat pridedu mėnesį, o gal du mėnesius mokamų atostogų. Nieko nesakykite, viskas jau sutvarkyta. Jūs man kartą sakėte, kad neturite daug kantrybės, bet manau, kad tai netiesa.

Abelis Romeras, „Elzasiečio“ kavinė, Vožiraro gatvė, netoli Liuksemburgo sodų, Paryžius, 1989-ųjų rugsėjis. Tai nutiko „Viktoro“ kavinėje Šventojo Išganytojo gatvėje 1983 metų rugsėjo 11-ąją. Susirinkome grupelė mazochistų čiliečių paminėti tą liūdną dieną. Mūsų buvo dvidešimt ar trisdešimt, išsibarsčiusių viduje ir po terasą. Staiga kažkas, nepamenu kuris, prašneko apie blogį, nusikalstamumą, apgobusį mus savo milžiniškais juodais sparnais. Na, atsiprašau! Milžiniškais juodais sparnais! Turbūt mes, čiliečiai, niekada

nepasimokysime! Paskui, kaip ir reikėjo tikėtis, įsiplieskė diskusijos, kad net duonos gabalėliai skraidė nuo vieno stalo ant kito. Bendras draugas mus supažindino per patį to šurmulio įkarštį. O gal patys susipažinome, nes jam pasirodė, kad esu iš kažkur matytas. Ar jūs – rašytojas? – paklausė jis. Ne, atsakiau, dirbau policijoje prie Guatono Hormazabalio, o dabar dirbu tokiame kooperatyve, plaunu biurų langus ir grindis. Turėtų būti pavojingas užsiėmimas, pasakė. Nebent tiems, kurie bijo aukščio, atsakiau, o kitiems – veikiau nuobodus. Paskui mes įsitraukėme į visuotinę diskusiją. Apie blogį ir korupciją, kaip jau minėjau. Draugas Belanas pasakė du ar tris gana taiklius pastebėjimus. Aš nepravėriau burnos. Tą naktį buvo išgerta marios vyno, o kai išėjome, nežinia kodėl kelis kvartalus ėjau drauge su juo. Tada pasakiau jam tai, kas man sukosi galvoje. Belanai, esminis klausimas yra, ar blogis (arba nuodėmė ar nusikaltimas, vadinkite tai kaip norite) yra atsitiktinis ar tikslingai daromas. Jei tikslingai daromas, tai mes galime su juo kovoti, jį įveikti sunku, tačiau yra šansas, daugmaž kaip kovojant dviem to paties svorio boksininkams. Jeigu vis dėlto atsitiktinis, tai mums galas. Ir mums belieka tik tikėtis, kad jei Dievas yra, tai jis mūsų pasigailės. Ir tuo viskas pasakyta.

19

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, 1976-ųjų sausis. Kaip tai nėra paslapties? – nustebau. Nėra jokios paslapties, Amadeo, pasakė jie. O paskui paklausė: o ką tau reiškia tas eilėraštis? Nieko, man jis nieko nereiškia. O kodėl sakai, kad tai – eilėraštis? Todėl, kad Sezarėja taip pavadino, prisiminiau. Tai Sezarėjos pasakymas, nieko daugiau. Jei toji moteris man būtų pasakiusi, kad jos šūdo gabalėlis, įvyniotas į pirkinių maišelį, yra poema, aš būčiau ja patikėjęs. Kaip modernu, pasakė čilietis, paskui paminėjo kažkokį Mandzonį. Alesandras Mandzonis[264]? – perklausiau, prisiminęs romano „Sužadėtiniai“ vertimą, kuris priklausė garbingo džentelmeno Remichijo Lopeso Vajės plunksnai, išleistą Meksikoje maždaug 1930-aisiais, nesu tikras. Alesandras Mandzonis? Bet jie pataisė: Pjeras Mandzonis[265]! *Arte povera*, konservavęs savo paties šūdą. O, velniava. Vaikinai, kartais menas yra beprotiškas, pasakiau, o jie atsakė: visada buvo beprotiškas. Tuo metu ant kambario sienų pamačiau tarsi žiogų šešėlius, ir vaikinams už nugarų, ir šonuose, šešėlius, kurie leidosi nuo lubų ir atrodė, tarsi norėtų nusliuogti žemyn virtuvės tapetais, bet galiausiai prasmego grindyse, todėl pasitrynęs akis tariau: tai gal man kartą ir visiems laikams paaiškinsite tą eilėraštį, kurį jau daugiau nei penkiasdešimt metų sapnuoju. Čia vaikinai net rankas pasitrynė iš susijaudinimo, angelėliai tie, ir priėjo arčiau prie mano krėslo. Pradėkime nuo pavadinimo, pasakė vienas. Kaip manai, ką jis galėtų reikšti? Sionas, Siono kalnas Jeruzalėje, atsakiau nedvejodamas, taip pat ir šveicarų miestas Sionas, vokiškai „Sitten“, Valė kantone. Puiku, Amadeo, pagyrė jie, matyti, kad esi galvojęs apie tai. O kurį tu renkiesi? Turbūt Siono kalną, ar ne? Turbūt taip, gūžtelėjau pečiais. Savaime aišku, pritarė jie. O dabar pasižiūrėkime pirmąją eilėraščio dalį, ką gi turime? Tiesią liniją, o ant jos – stačiakampis, pasakiau.

---

264 Alessandro Francesco Tommaso Manzoni (1785–1873) – žymus italų rašytojas romantikas, moderniosios italų prozos pradininkas.

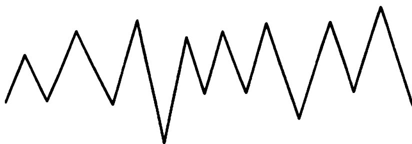
265 Piero Manzoni (1933–1963) – italų dailininkas, vienas žymiausių minimalistų, konceptualiojo meno atstovų.

Na gerai, tą stačiakampį kol kas pamiršk, pasakė čilietis, tarsi jo visai nebūtų. Žiūrėk tik į tiesią liniją. Ką matai?

Tiesią liniją, atsakiau. Vaikinai, ką gi dar čia galėčiau matyti? Amadeo, o ką tau primena tiesi linija? Horizontą, pasakiau. Stalo kraštą, tariau. Gal ramybę? – įsiterpė vienas iš jų. Jo, rimtį, ramybę. Gerai, vadinasi, ramybę ir horizontą. Dabar pažvelkime į kitą eilėraščio dalį:

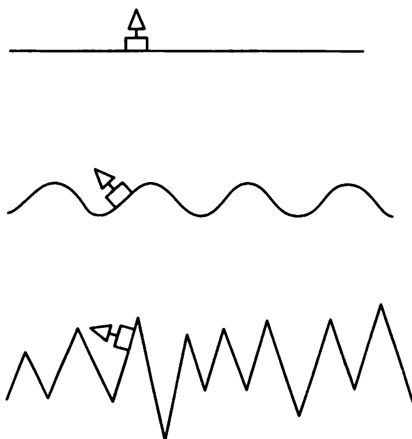

Ką matai, Amadeo? Banguotą liniją, ką gi dar? Gerai, Amadeo, pasakė vienas iš vaikinų, dabar tu matai banguotą liniją. Prieš tai matei tiesią liniją, kuri tau priminė ramybę, o dabar matai banguotą liniją. Ar ji vis dar tau siejasi su ramybe? Turbūt ne, pasakiau, staiga supratęs kurlink jie suka, kur nori mane nukreipti. Tai ką tau primena banguota linija? Kalvotą horizontą? O gal jūrą, bangas? Gali būti, gali būti. Nujautimas, kad ramybė sutrikdyta? Judėjimas, permainos? Kalvotas horizontas, pasakiau. Galbūt bangos. Dabar pasižiūrėkime trečiąją eilėraščio dalį:

Amadeo, mes turime laužytą liniją, kuri gali reikšti daugybę dalykų. Vaikinai, gal tai ryklio dantys? Kalnai horizonte? Vakarinė Siera Madrės dalis? Žodžiu, daugybę dalykų. Tada vienas iš jų pasakė: kai buvau dar pyplys, ne daugiau šešerių, aš sapnuodavau šias tris linijas: tiesią, banguotą ir laužytą. Nepamenu kodėl, bet tais laikais miegodavau po laiptais arba kambaryje su labai žemomis lubomis, šalia laiptų. Gali būti, kad ten net nebuvo mano namai, gal mes tik buvome ten apsistoję, galimas daiktas, kad buvome pas senelius. Kas naktį, vos tik užmigdavau, prieš akis man atsirasdavo tiesi linija. Iki tol viskas būdavo gerai. Netgi malonus tas sapnas. Tačiau pamažu vaizdas pradėdavo keistis, ir tiesi linija virsdavo banguota. Tada mane pradėdavo pykinti, jusdavau vis didesnį karštį ir prarasdavau aplinkos suvokimą, stabilumo pojūtį ir viskas, ko tenorėdavau, buvo grįžti prie tiesios linijos. Bet devynis iš dešimties kartų banguota linija

tapdavo laužyta, ir kaip tuo metu jausdavausi, geriausiai būtų galima nusakyti, lyg mane plėšytų į gabalus, bet ne iš išorės, o iš vidaus, plėšimo jausmas, kuris prasidėdavo pilve, bet greit pasiekdavo galvą ir gerklę, ir to skausmo būdavo įmanoma atsikratyti tik vienu būdu – pabusti, nors pabusti nebuvo itin lengva. Keista, ar ne? – gūžtelėjau pečiais. Nu jo, keista, pritarė jie. Iš tikrųjų keista, pakartojau. Kartais aš šlapindavausi į lovą, pasakė vienas iš jų. Vaje, nieko sau, pasakiau. Ar tu supratai? – paklausė jie. Tiesą pasakius, vaikinai, nieko nesupratau, pasakiau. Eilėraštis tėra pokštas, tarė jie, labai nesunku suprasti, Amadeo, žiūrėk: pridėk kiekvienam stačiakampiui po burę, štai taip:

Ką mes dabar turime? Laivelį? – perklausiau. Tikrai taip, Amadeo, laivelį. O pavadinimas *Sión* iš tiesų slepia žodį *Navegasjon*[266]. Štai ir viskas, Amadeo, paprasta, paslaptis išsklaidyta, tarė vaikinai, o aš mielai būčiau jiems padėkojęs, kad jie nuėmė man naštą nuo pečių, labai norėjau tai pasakyti, arba kad už *Sión* gali slypėti *Simón*, žodis iš praeities, kuris gatvės žargonu reiškė „taip", bet teištariau na, na, susiradau tekilos butelį, įsipyliau, išgėriau, paskui kitą. Tai viskas, kas liko iš Sezarėjos, pamaniau, laivelis ramioje jūroje, laivelis banguojančioje jūroje ir laivelis audringoje jūroje. Prisiekiu jums, akimirką mano galvoje viskas sukilo kaip šėlstančioje jūroje, aš negirdėjau, ką sako vaikinai, nors kai kurias frazes pagavau, padrikus žodžius, turbūt tik nuspėjamus: Kecalkoatlio laivas, berniuko ar mergaitės naktis, kapitono Achavo[267] encefalograma arba banginio encefalograma, jūros paviršius, kuris rykliams yra didžioji pragaro ryklė, laivas be burės iš tikrųjų gali būti karstas, stačiakampio paradoksas, sąmonės

266 *Navegacion* – isp. „plaukiojimas".

267 Hermano Melvilio romano „Mobis Dikas" personažas.

stačiakampis, neįmanomas Einšteino stačiakampis (visatoje, kur stačiakampiai negalimi), vienas Alfonso Rejeso puslapis, poezijos tuštuma. Tada išgėriau tekilą, darsyk prisipyliau savo stiklą, pripildžiau ir jiems ir pasiūliau išgerti už Sezarėją, ir mačiau jų akis, kokie patenkinti buvo tie šmikiai, ir kol mūsų laivelį blaškė gūsingas vėjas, mes visi trys ištuštinome stiklus.

Edita Oster, sėdint ant suolelio Alamedoje, Meksiko federalinė apygarda, 1990-ųjų gegužė. Meksikos sostinėje mačiau jį tik kartą, tai buvo Raudonojoje zonoje vienuoliktą valandą ryto, prie Marijos Moriljo meno galerijos durų. Aš išėjau laukan surūkyti cigaretę, o jis ėjo pro šalį ir pasisveikino. Perėjęs gatvę pasakė: labas, aš esu Arturas Belanas, Klaudija pasakojo apie tave. Aš irgi žinau, kas tu toks, sakau. Tada man buvo septyniolika, labai mėgau poeziją, bet jo eilėraščių dar nebuvau skaičiusi. Į galeriją jis net neužėjo. Atrodė suvargęs, kaip po nemiegotos nakties, bet vis tiek gražus. Tai yra tą akimirką jis man pasirodė gražus, bet vis tiek man nepatiko. Ne mano skonio. Kodėl jam prireikė mane užkalbinti? – susimąsčiau. Kodėl jis perėjo gatvę ir sustojo prie galerijos? Viduje nieko nebuvo, ir aš pakviečiau jį užeiti. Bet jis atsakė, kad gerai bus ir lauke. Taip ir likome stovėti saulėkaitoje, jis – maždaug per metrą nuo manęs, aš rūkiau cigaretę, o jis žvelgė į mane tarsi iš dulkių debesies. Nepamenu, apie ką kalbėjomės. Regis, jis pasiūlė išgerti kavos greta esančiame restorane, bet aš negalėjau palikti galerijos be priežiūros. Jis paklausė, ar man patinka darbas. Jis – laikinas, atsakiau, kitą savaitę jį mesiu, be to, ir moka labai mažai. Ar daug parduodi paveikslų? – pasidomėjo. Iki šiol – dar nė vieno, atsakiau. Paskui atsisveikinome, ir jis nuėjo. Nemanau, kad jam patikau, nors vėliau jis tvirtino, jog aš jam patikau iš karto. Tais laikais aš buvau stora, arba maniau esanti stora, ir visiškai pašlijusiais nervais. Naktimis verkdavau, bet valia buvo geležinė. Gyvenau dvigubą gyvenimą, arba tokį, kuris panėšėjo į du. Studijavau Filosofijos fakultete ir ieškodavau atsitiktinių darbų, kaip šis Marijos Moriljo galerijoje, ir aktyviai dalyvavau trockistų partijos veikloje, ji veikė pogrindyje ir kažkaip miglotai siejosi su mano interesais, nors aš pati aiškiai nežinojau, kokie tie mano interesai. Vieną popietę gatvės kamštyje dalijau proklamacijas sustojusiems automobiliams ir netikėtai atsidūriau priešais motinos vairuojamą kraislerį. Vargšė vos neapalpo iš netikėtumo. Aš irgi taip susijaudinau, kad atkišau jai vieną lapelį ir sakau: paskaityk, ir nusisukusi nuėjau, bet dar spėjau išgirsti ją sakant: pasikalbėsime namuose. Mes visada namie kalbėdavomės. Ilgiausi dialogai apie gydytojus, filmus, knygas, pinigus ar politiką, kurie paprastai baigdavosi patarimais.

Daug metų praėjo, kol aš vėl pamačiau Arturą Belaną. Pirmąsyk jį sutikau 1976-aisiais, antrąkart 1979-aisiais. O gal 1980-aisiais? Datos nėra mano stiprioji pusė. Nepamiršiu, kad tai nutiko Barselonoje, aš ten persikėliau gyventi su savo draugu, bendražygiu, mylimuoju ir sužadėtiniu dailininku Abraomu Mansuru. Prieš tai gyvenau Italijoje, Londone ir Tel Avive. Kartą Abraomas paskambino man iš Meksiko, prisipažino mylintis mane, kad persikelia gyventi į Barseloną ir nori, kad apsigyvenčiau su juo. Tuo metu aš gyvenau Romoje ir ten nesijaučiau gerai. Pasakiau, kad sutinku. Sutarėme, kad Paryžiaus oro uoste bus mūsų romantiškas pasimatymas, o paskui traukiniu važiuosime į Barseloną. Abraomas gaudavo kažkokią stipendiją, gali būti, kad jo tėvai nusprendė, jog jam verta pagyventi Europoje, ir viską apmokėjo. Aš tiksliai nežinau. Abraomo prisiminimą gaubia kaskart vis tirštesnė migla. Jam viskas sekėsi puikiai, tiesą pasakius, jam visada viskas sekėsi. Mes buvome gimę tų pačių metų tą patį mėnesį, bet tuo tarpu, kai aš basčiausi iš vienos vietos į kitą, nelabai žinodama kuo užsiimti, jis aiškiai žinojo, ko nori, ir sugebėdavo daug dirbti, tvirtindamas, jog savo energija prilygsta Pikasui, nors kartais irgi neturėdavo ūpo, nesveikuodavo ar kentėdavo, bet kasdien, neišskiriant nė savaitgalių, sugebėdavo be paliovos tapyti penkias ar aštuonis valandas. Kai abiem buvo po šešiolika metų, pirmą kartą su juo pasimylėjau. Paskui mūsų santykiai pašlijo, ne vieną sykį buvome juos nutraukę. Jis niekada nepritarė mano politinei veiklai, aš nenoriu tvirtinti, kad jis palaikė dešiniuosius, tiesiog politika jo niekada nedomino. Aš turėjau ir kitų meilužių, o jis buvo pradėjęs draugauti su tokia mergina Nora Kastro Bilenfeld, ir jau atrodė, kad jie apsigyvens drauge, bet netikėtai išsiskyrė. Kelis sykius man teko pagulėti ligoninėje, ir mano kūnas pasikeitė. Taigi aš nuvažiavau traukiniu į Paryžiaus oro uostą ir ten laukiau Abraomo. Kai praėjo dešimt valandų, supratau, kad jis neatvyks, ir apsiverkusi išėjau iš oro uosto, nors tik daug vėliau susivokiau, kad verkiu. Tą naktį apsistojau pigiame Monparnaso viešbutėlyje ir ilgai mąsčiau apie savo gyvenimą, o kai mano kūnas daugiau nebeįstengė ištverti, aš lioviausi mąstyti, griuvau į lovą ir įsistebeilijau į lubas, paskui užmerkiau akis ir norėjau užmigti, bet negalėjau. Kelias dienas pratūnojau užsidariusi viešbutyje, kamuojama nemigos, trumpam išeidavau tik rytais, net nepalietusi maisto, nesipraususi, jaučiausi tokia apgailėtina vargšė, kamuojama stiprių galvos skausmų, žodžiu, neturėjau nė menkiausio noro gyventi.

Pagaliau man pavyko užmigti. Sapnavau, kad keliauju į Barseloną ir kažkaip paslaptingai ir netikėtai ta kelionė tapo tarsi mano naujo gyvenimo pradžia. Nubudusi apmokėjau sąskaitą ir pirmuoju traukiniu išvykau į Ispaniją. Pirmomis dienomis apsistojau Ramblos „Kapucinų" pensione. Jaučiausi laiminga. Nusipirkau kanarėlę, du vazonus su snapučiais ir šūsnį knygų. Bet man reikėjo

pinigų, teko skambinti motinai. Paskambinusi sužinojau, kad Abraomas kaip paklaikęs ieško manęs po visą Paryžių, o šeimynykščiai jau laiko mane dingusia be žinios. Motina paklausė, ar man nepasimaišė protas. Dar ne, atsakiau ir nežinia kodėl nusijuokiau, tiesiog man viskas pasirodė juokinga, ne motinos klausimas, o mano atsakymas pasirodė juokingas. Papasakojau motinai apie Abraomo apgavystę ir kaip aš ilgai laukiau oro uoste. Brangute, niekas tavęs neapgavo, ramino motina, tu tiesiog supainiojai datą. Man pasirodė keista, kad motina taip šneka. Tai panėšėjo į oficialią Abraomo Mansuro versiją. Tik pasakyk, kur tu, ir Abraomas tučtuojau atvažiuos, paragino motina. Pasakiau savo adresą, paprašiau atsiųsti piniginę perlaidą ir pakabinau ragelį.

Po dviejų dienų Abraomas prisistatė pas mane į pensioną. Mūsų susitikimas buvo šaltas. Pamaniau, kad jis atvyko iš Paryžiaus, bet jis irgi maždaug tuo pat metu apsistojo Barselonoje kaip ir aš. Vakarieniavome restoranėlyje Gotikiniame rajone, paskui jis pasikvietė į savo namus netoli Sant Chaumės aikštės, vos už kelių gatvių. Tas butas priklausė katalonų kilmės meksikietei menininkei Sofijai Trompadul, Abraomas ten galėjo gyventi kiek tinkamas, nes ponia Trompadul į Barseloną užsukdavo labai retai. Kitą dieną nuėjome į pensioną pasiimti mano daiktų, ir aš apsigyvenau su juo. Nepaisant to, mano santykiai su Abraomu išliko šaltoki. Aš neįsižeidžiau dėl to nesusipratimo Paryžiuje, įvykusio galbūt per mano išsiblaškymą, tačiau laikiausi atstu, tarsi sutikau būti jo moteris ir dalintis su juo lova, lydėti į parodas ir muziejus, pasisvečiuoti pas draugus Barselonoje, bet nieko daugiau. Taip praėjo keletas mėnesių. Vieną dieną Barselonoje sutikau Danielį Grosmaną. Jis žinojo, kur gyvena Arturas Belanas, ir kasdien pas jį lankydavosi. Vieną popietę aš Danielį palydėjau. Pasikalbėjome. Arturas kuo puikiausiai mane prisiminė. Kitą dieną aš vėl nuėjau pas jį, šįkart – viena. Vakarieniavome pigiame restoranėlyje, vaišino jis, ir mes ilgokai kalbėjome. Turbūt papasakojau jam visą savo gyvenimą. Jis irgi daug šnekėjo, bet jau nepamenu apie ką, kad ir kaip būtų, aš kalbėjau daugiau.

Nuo tos dienos pradėjome susitikinėti maždaug du sykius per savaitę. Kartą pakviečiau jį į namus (jei Trompadul butą Barselonoje galima vadinti namais), bet visai prieš jam išeinant parsirado Abraomas. Pastebėjau, kad Abraomas užpavydėjo. Pasisveikino, pakštelėjęs man į kaktą, ir išsyk užsidarė savo studijoje, tarsi taip pamokydamas Arturą. Jam išėjus, įėjau į studiją ir Abraomo paklausiau, kas nutiko. Jis nieko neatsakė, bet tą naktį mylėjomės neįtikėtinai šiurkščiai. Tikėjausi, kad bent sykį kažkas bus kitaip. Bet aš nieko nepajutau. Akimirksniu supratau, kad mūsų su Abraomu santykiams atėjo galas. Nusprendžiau vykti į Meksiką, grįžti į universitetą studijuoti kino meno. Pasikalbėjau su motina, rytojaus dieną ji paštu atsiuntė bilietą į Meksiką. Kai pasakiau Arturui,

jog išvykstu, jo akyse pastebėjau liūdesį. Pamaniau: jis bus vienintelis žmogus, kuriam gaila, kad manęs čia nebeliks. Kartą (tai įvyko prieš man apsisprendžiant palikti Abraomą) aš jam pasakiau, kad esu šokėja. Jis pamanė, kad šoku klubuose ar esu striptizo šokėja. Man pasirodė labai juokinga. Ne, ne, sakau, to dar betrūko, man patinka modernusis šokis. Iš tiesų aš niekada *net neįsivaizdavau* savęs šokančios klubuose ir atliekančios tuos apgailėtinus numeriukus, kai tenka gyventi bjauriose patalpose su neaiškiais žmonėmis, bet kai Arturas ne taip mane supratęs tą pasakė, pirmąkart gyvenime susimąsčiau ir (tariama) profesionalios šokėjos karjera man pasirodė viliojanti, net iki skausmo viliojanti galimybė, bet vėliau aš lioviausi apie tai galvoti, nes gyvenimas ir be to pakankamai sudėtingas. Užtat Barselonoje išbuvau dar dvi savaites, ir mudu susitikdavome kasdien. Mes daug kalbėjomės, ypač apie mane. Aš pasakojau apie savo tėvus, apie jų skyrybas, apie senelį, Meksikos apatinio trikotažo magnatą, ir apie motiną, paveldėjusią šią imperiją, apie tėvą, kuris studijavo mediciną ir kuriuo aš be galo žavėjausi, Arturui pasakojau, kaip paauglystėje kovojau su antsvoriu (jis negalėjo tuo patikėti, nes tuomet buvau labai liesa), apie priklausymą trockistų partijai, apie savo meilužius ir psichoanalizės seansus.

Vieną rytą mes nuvažiavome į žirgyną Kasteldefelse. Jis priklausė Arturo draugui, kuris visai dienai paliko mūsų nuožiūrai du žirgus ir nepaėmė už tai nė cento. Aš buvau išmokusi jodinėti viename Meksiko žirgyne, o jis išmoko pats, dar būdamas vaikas, Čilės pietuose. Pirmiausia mes ėjome žingine, paskui aš pasiūliau palenktyniauti. Kelias buvo platus ir tiesus, tolėliau kilo į pušimis apaugusią kalvą ir leidosi prie išdžiūvusios upės vagos, o dar toliau buvo toks tunelis, už kurio plytėjo jūra. Pasileidome šuoliais, iš pradžių jis prilaikė savo žirgą sulig maniškiu, bet paskui nežinau, kas man šovė, aš prigludau prie žirgo ir palikusi Arturą pasileidau šuoliais. Tą akimirką nebijojau net mirti. Nors nespėjau jam daug ko papasakoti, pamaniau, kad jeigu dabar numirčiau jodama, jei žirgas mane nublokštų arba jei mane žiauriai sužeistų kokia pušies šaka, Arturas viską žinos ir supras, kad jam visai nebūtina išgirsti tai iš mano lūpų. Bet kai prajojau kalvą ir pušyną ir leidausi prie išdžiūvusios upės, mano noras numirti persimainė į džiugesį, kad joju ant žirgo ir jaučiu vėją ant savo skruostų. Truputį vėliau net išsigandau, kad nenukrisčiau, nes nuolydis buvo daug staigesnis, negu maniau, ir tuomet jau nebenorėjau mirti, nes tai nebuvo žaidimas, ir aš nė už ką nebenorėjau mirti ir pradėjau joti lėčiau. Tuo tarpu nutiko kai kas stulbinamo. Pro šalį it strėlė prašvilpė Arturas, jis žiūrėjo į mane ir šypsojosi lyg Češyro katinas (nors per savo įvykių kupiną gyvenimą jis prarado kelis dantis, bet šypsena išliko tokia pati), jis skriejo ant savo žirgo išdžiūvusios upės link tokiu pašėlusiu greičiu, jog pamaniau, kad ir raitelis, ir žirgas išsitėkš į dulkėtus

akmenis, o paskui, kai jų sukeltas dulkių debesis išsisklaidys, rasiu žirgą lūžusia koja, o šalia jo negyvą Arturą suknežinta galva ir plačiai atmerktomis akimis. Persigandusi paraginau žirgą ir nusileidau prie upės, bet pro dulkių debesį nieko nesimatė. Kai dulkės nusėdo vorupėje, nesimatė nei raitelio, nei žirgo, nebuvo nieko, išskyrus tviskančią saulę viršum vorupės akmenų ir tolimą automobilių gausmą autostradoje už giraitės. Viskas atrodė tarsi fokusas: aš ką tik buvau su Arturu, ir staiga – vėl viena. Mane iš tiesų persmelkė baimė, ji sukaustė taip, kad neišdrįsau nulipti nuo žirgo, tik tyliai žvalgiausi į visas puses, bet jo niekur nesimatė, tarsi būtų prasmegęs skradžiai. Jau buvau bepravirkstanti, bet staiga tunelio prieblandoje pamačiau jį, kaip piktąją dvasią, tyliai stebeilijantį į mane. Paraginau žirgą ir prijojusi prie jo sakau: kaip reikiant išgąsdinai mane, Arturėli, o jis pažvelgė į mane neapsakomai liūdnai, o paskui nusijuokė, ir aš supratau, kad jis mane įsimylėjęs.

Prieš išvykdama nuėjau su juo pasimatyti. Kalbėjomės apie kelionę. Jis paklausė, ar esu tikra, kad to noriu. Nesu tikra, sakau, bet jau turiu bilietą, teks skristi. Jis paklausė, kas mane nuveš į oro uostą. Atsakiau, kad Abraomas ir viena draugė. Arturas prašė neišvykti. Dar niekas nėra manęs taip prašęs, kaip prašė jis. Pasakiau, kad jei nori su manim pasimylėti (sakau: jei nori su manim permiegoti), dabar galime tai padaryti. Viskas buvo taip melodramatiška. Jeigu nori su manimi pasimylėti, tai pirmyn. Dabar? – nustebo jis. Jo, dabar. Nelaukusi jo atsakymo, nusivilkau nertinį ir nusimečiau drabužius. Mums nepavyko (nors galbūt tai ir buvo savotiškas pasimylėjimas), nes jam visiškai nesistojo, bet mes glamonėjomės, jo rankos glostė mano kojas nuo viršaus iki apačios, jo rankos glostė mano lytį, pilvą, krūtis, o kai paklausiau, kas jam yra, jis atsakė: nieko, Edita, ir aš pamaniau, kad jam nepatinku, kad viskas per mane, bet jis atsakė: ne, tu čia niekuo dėta, tai mano kaltė, kad man taip nesiseka, o gal jis pasakė nestovi, žodžiu, panašiai. Paskui sako: tu tik nesirūpink. Sakau: jeigu tau nerūpi, tai ir man nėra ko rūpintis. Jis atsakė: ne, man nerūpi. Pasakiau, kad man jau kone metus nėra mėnesinių, kad turiu sveikatos problemų, du kartus patyriau seksualinę prievartą, mane kamavo baimė ir įtūžis, kad turiu sumanymų ir ruošiuosi statyti filmą, o jis klausėsi ir glostė mane neatitraukdamas akių, ir staiga viskas, ką jam pasakoju, man pasirodė taip kvaila, kad apsnūdau, aš panorau miegoti su juo tame mažame kaip kišenė bute, ant čiužinio, patiesto ant grindų, miegoti ilgai ir palaimingai, be jokio išgąsčio ir baimės, o kai nubudau, pro vienintelį langelį sroveno šviesa, iš kažkur atsklido radijo garsai, kažkas ruošėsi į darbą, o šalia manęs susirietęs ir įsisupęs į antklodę miegojo Arturas. Kurį laiką žiūrėjau į jį ir galvojau, koks gyvenimas būtų su juo, bet nusprendžiau, kad visgi privalau būti praktiška ir nepasiduoti iliuzijoms, todėl tylutėliai atsikėliau ir išėjau.

Mano grįžimas į Meksiką buvo apgailėtinas. Iš pradžių gyvenau pas motiną, paskui išsinuomojau namelį Kojoakane ir pradėjau lankyti paskaitas universitete. Vieną dieną pagalvojau apie Arturą ir nusprendžiau jam paskambinti. Renkant jo numerį maniau, kad man užgniaušė kvapą ir numirsiu. Kažkieno balsas pasakė, kad Arturas pradeda darbą devintą valandą vakaro Ispanijos laiku. Pirmasis noras pakabinus ragelį buvo griūti į lovą ir miegoti. Bet kone tą pačią akimirką supratau, kad nebeužmigsiu, tada pradėjau skaityti, tvarkyti namus, šveisti virtuvę, rašyti laišką, galvoti apie nereikšmingus dalykus, kol pagaliau išmušė dvyliktą valandą nakties ir vėl jam paskambinau. Šį kartą atsiliepė Arturas. Kalbėjomės apie penkiolika minučių. Nuo to laiko skambindavome vienas kitam kas savaitę, kartais aš jam skambindavau į darbą, kartais – jis man į namus. Kartą aš pakviečiau jį apsigyventi pas mane Meksikoje. Jis atsakė, kad Meksika jam neduos įvažiavimo vizos. Patariau skristi į Gvatemalą, ten mudu susitiktume ir susituoktume, o tada jis galėtų be rūpesčių kirsti Meksikos sieną. Kelias dienas mes aptarinėjome tokią galimybę. Jam Gvatemala buvo pažįstama, o man – ne. Kelias naktis sapnavau Gvatemalą. Vieną popietę pas mane užsuko motina ir aš padariau klaidą jai prasitarusi apie tai. Papasakojau jai sapnus apie Gvatemalą ir apie telefoninius pokalbius su Arturu. Viskas netyčia susikomplikavo. Motina priminė mano sveikatos problemas, ji galbūt net apsiverkė, nors mažai tikėtina, nes aš jos veide ašarų nepastebėjau. Kitą popietę motina atėjo su tėvu ir abu mane įtikinėjo kreiptis į garsų gydytoją. Man nebeliko kitos išeities, teko sutikti, juk tai jie mane išlaikė. Laimei, bent jau su gydytoju jokių rūpesčių nekilo. Edita visiškai pasveiko, nuramino jis tėvus. Vėliau aš apsilankiau dar pas du gydytojus, kurių diagnozės nebuvo tokios malonios. Draugai klausinėjo, kas man yra. Aš tik vienam prasitariau, jog esu įsimylėjusi, o mano mylimasis gyvena Ispanijoje ir negali atvykti į Meksiką. Užsiminiau ir apie Gvatemalą. Draugas patarė, kad būtų daug paprasčiau man sugrįžti į Barseloną. Tokia mintis man net nebuvo kilusi ir pasijutau kaip paskutinė kvaiša. Tikrai, ir kodėl gi man negrįžus į Barseloną? Pamėginau viską ramiai aptarti su tėvais. Gavau pinigų kelionei. Pasikalbėjau su Arturu ir pasakiau, kad atvyksiu pas jį. Jis mane pasitiko oro uoste. Net nežinau kodėl, bet giliai širdyje tikėjausi, kad ten nieko nebus. Arba kad ateis ne tik Arturas, bet ir dar kas nors iš mano draugų arba draugių. Taip prasidėjo mano naujasis gyvenimas Barselonoje.

Vieną popietę mane pažadino moteriškas balsas. Išsyk atpažinau vieną buvusią Arturo meilužę. Vadinau ją Šventąja Terese. Ji buvo vyresnė, maždaug dvidešimt aštuonerių, ir apie ją nuolat išgirsdavau siaubingų dalykų. Paskui išgirdau Arturo balsą, tyliai sakantį, kad aš miegu. Dar kelias minutes jiedu kuždėjosi. Paskui Arturas kažko paklausė, o jo buvusi meilužė atsakė: taip. Tik

daug vėliau aš supratau, kad Arturas paklausė, ar ji norėtų pamatyti mane miegančią. Šventoji Teresė atsakė taip. Apsimečiau, kad miegu. Prasiskleidė užuolaida, kuri vienintelį miegamąjį skyrė nuo svetainės, ir į tamsų kambarį užėjo Šventoji Teresėlė su Arturu. Aš neatsimerkiau, tik paskui Arturo paklausiau, kas čia buvo atėjęs. Jis ištarė Šventosios Teresės vardą ir parodė man jos atneštas gėles. Jeigu jūs taip mylite vienas kitą, turėtumėte būti kartu, pamaniau. Bet iš tiesų aš žinojau, kad Arturas ir Šventoji Teresė daugiau niekada kartu negyvens. Nedaug ką žinojau, bet šitas dalykas man buvo aiškus. Aš labai aiškiai žinojau, kad jis myli mane. Pirmosios mūsų bendro gyvenimo dienos nebuvo lengvos. Nei jis buvo pratęs su kuo nors dalintis savo mažu buteliu, nei aš buvau pratusi gyventi tokio nepatikimo gyvenimo. Bet mes kalbėjomės ir tai mus gelbėjo kiekvieną dieną. Kalbėdavomės iki išsekimo. Nuo pat ryto, vos atsikėlę, iki vėlyvos nakties. Dar mylėjomės. Pirmomis dienomis buvo labai blogai, kažkaip nevėkšliškai, bet sulig kiekviena diena darėsi vis geriau. Kažkodėl man nepatiko, kad jis pernelyg stengiasi, kad aš pasiekčiau orgazmą. Man svarbiausia, kad tau būtų gera, jei tu nori užbaigti, tai ir užbaik, manęs nelauk, įtikinėjau jį. Tuomet jis visai nebaigdavo (turbūt vien norėdamas man prieštarauti), bet po kelių dienų jam pradėjo siaubingai mausti sėklides, tad nebeliko ką daryti, teko užbaigti, nors man to pasiekti nepavyko.

Kita opi problema buvo mano vaginos ir išskyrų kvapas. Tuo laiku jis buvo itin stiprus. Aš visada to labai gėdijausi. Tas kvapas išsyk pasklisdavo patalpoje, kurioje mylėdavausi. Arturo butas buvo toks mažas ir mylėjomės taip dažnai, kad mano kvapas neužsilikdavo miegamajame, o pasklisdavo po svetainę, atskirtą nuo miegamojo vien užuolaida, po virtuvę, tokią mažutėlę patalpą be durų, o blogiausia tai, kad butas buvo pačiame Barselonos centre, senamiestyje, ir kone kasdien neįspėję užgriūdavo Arturo draugai, daugiausia, žinoma, čiliečiai, bet buvo ir meksikiečių, tarp jų ir Danielis, ir nežinau, ko aš labiau drovėjausi, ar kad tą kvapą užuos čiliečiai, kurių beveik nepažinojau, ar meksikiečiai, kurie, šiaip ar taip, buvo mūsų bendri draugai. Savo kvapo negalėjau pakęsti. Vieną naktį Arturo paklausiau, ar jam kada teko miegoti su taip kvepiančia moterimi. Ne, atsakė jis. Aš apsipyliau ašaromis. Jis pridūrė, kad jam dar neteko miegoti su moterimi, kurią būtų taip mylėjęs. Aš nepatikėjau. Pasakiau, kad veikiausiai su Šventąja Terese jam buvo daug geriau. Na taip, patvirtino jis, seksualiai su ja buvo geriau, bet mane jis myli labiau. Paskui pridūrė, kad ir Šventąją Teresę jis mylėjo, tik kitaip. Tave ji irgi labai myli, pasakė. Mane net supykino nuo tokio švelnumo. Priverčiau jį pažadėti, kad jei ateitų kokie draugai, kol kvapas nebus išsisklaidęs, neatidarysime jiems durų. Jis atsakė pasirengęs nesimatyti su niekuo, išskyrus mane. Žinoma, pamaniau, kad jis juokauja. Paskui net nežinau,

kas pasidarė. Pradėjau jaustis lyg nesava. Gyvenome iš to, ką uždirbdavo jis, nes aš kuo griežčiausiai uždraudžiau motinai siųsti pinigus. Tiesiog jų nenorėjau. Susiradau darbą Barselonoje, pradėjau privačiai mokyti hebrajų kalbos. Mano studentai buvo labai keisti katalonai, studijuojantys Kabalą arba Torą, pateikdavo tokias netradicines išvadas, nuo kurių man plaukai šiaušdavosi. Jie man aiškindavo jas prie kavos ar arbatos puodelio baruose arba pas save namuose po pamokų. Vakarais aptarinėdavau savo mokinius su Arturu. Kartą jis pasakė, kad Ulisas Lima turėjo savą vienos alegorijos su Jėzumi versiją, paremtą kažkokia (perrašymo?) klaida ar hebrajų kalbos nesupratimu, bet nesugebėjo man paaiškinti, o gal aš jau pamiršau, bet tikriausiai tiesiog nesigilinau į tai, ką jis man sakydavo. Arturo draugystė su Ulisu tuo metu jau buvo išblėsusi. Meksike Ulisą buvau mačiusi tris kartus, o paskutinįkart, kai jam pasakiau, kad išvykstu į Barseloną ir ten apsigyvensiu su Arturu, Ulisas meldė to nedaryti, nes jeigu išvyksiu, jis labai manęs ilgėsis. Iš pradžių nesusigaudžiau, ką jis čia šneka, tik vėliau supratau, kad gal jis mane įsimylėjęs, ar panašiai, ir prapliupau juoktis. Sakau, bet juk Arturas yra tavo draugas! Paskui apsiverkiau, o kai pažvelgiau į Ulisą, pamačiau, kad jis irgi verkia, ne, jis neverkė, bet iš visų jėgų stengėsi pravirkti ir jo akyse jau spindėjo kelios ašaros. Ką gi aš vienas darysiu? – atsiduso jis. Visas tas vaizdas buvo kažkoks netikroviškas. Kai visa tai papasakojau Arturui, jis irgi negalėjo tuo patikėti, o paskui savo draugelį išvadino kalės išpera. Daugiau mes prie tos temos negrįžome, bet antrą kartą atvykusi į Barseloną aš kartais prisimindavau Ulisą, jo ašaras ir kaip jis vienas, anot jo, pasiliko Meksike. Vieną vakarą pagaminau mėsos troškinį su aštriu padažu, ir mudu su Arturu valgėme prie atvertų langų, nes buvo labai karšta, turbūt buvo pats vidurvasaris, ir staiga iš gatvės pasigirdo neregėtas triukšmas, tarsi visas miestas būtų išėjęs į gatves dėl ko nors protestuoti, nors jokių protestų nevyko, miestas tiesiog šventė futbolo komandos pergalę. Buvau padengusi stalą ir iš paskutiniųjų stengiausi pagaminti gardų valgį, bet gatvėje buvo toks triukšmas, kad net negirdėjome vienas kito žodžių, todėl teko uždaryti langus. Tvyrojo karštis, o vištiena su padažu išėjo per aštri. Arturas prakaitavo, ir aš prakaitavau, staiga man vėl viskas pratrūko ir prapliupau raudoti. Keisčiausia buvo paskui, kai Arturas pamėgino mane apkabinti – mane pagavo įtūžio banga ir pradėjau jį užgaulioti. Mielai būčiau jį apkūlusi, tačiau atsitokėjusi suvokiau, kad mušu save. Aš nykščiu badžiau sau į krūtinę kartodama: aš, aš, aš, kol Arturas galiausiai sugriebė mano ranką. Vėliau jis sakė išsigandęs, jog nusilaušiu pirštą arba susižeisiu krūtinę. Kai nusiraminau, išėjome pasivaikščioti, nes man reikėjo įkvėpti gryno oro, bet tą vakarą gatvėse buvo milijonai žmonių, Ramblos alėjoje buvo tikra apgultis, kai kur skersgatviuose matėme didžiulius šiukšlių konteinerius,

kurie užtvėrė praėjimus, kitur vaikinai stengėsi apversti automobilius. Matėme vėliavas. Žmones, kurie garsiai juokėsi ir nustebę žiūrėjo į mane, nes aš ėjau labai rimta veido išraiška ir alkūnėmis skyniausi kelią, ieškodama taip trokštamo oro, kurio nebuvo, tarsi visa Barselona staiga tapo milžinišku gaisro židiniu, kupinu niaurių šešėlių, riksmų ir futbolo skanduočių. Paskui pasigirdo policijos sirenos. Vėl sukilo riksmai. Pažiro dūžtantys langų stiklai. Mes leidomės bėgti. Turbūt čia viskas tarp mūsų su Arturu ir baigėsi. Naktimis mes paprastai rašydavome. Jis rašė savo romaną, o aš – dienoraštį, poeziją ir kino scenarijų. Rašydavome susėdę vienas priešais kitą, išgerdavome po keletą puodelių arbatos. Rašėme ne tikėdamiesi išleisti, tiesiog norėjome geriau pažinti patys save arba pasižiūrėti, kaip toli galime nueiti. Rašydami be perstojo kalbėdavomės apie mūsų gyvenimus, ypač apie manąjį, nors kartais Arturas pasakodavo istorijas apie draugus, žuvusius Lotynų Amerikos partizaninėse kovose, kai kuriuos aš pažinojau, kai kurie lankėsi Meksikoje, kai dar aktyviai dalyvavau trockistų veikloje, bet dauguma jo minėtų vardų man buvo negirdėti. Vis dar mylėdavomės, nors aš jaučiau kasnakt vis labiau nuo jo tolstanti, bet apie tai neužsiminiau ir nenumaniau, kuo visa tai baigsis. Maždaug tas pats buvo ir su Abraomu, tik dabar – šiek tiek blogiau, nes dabar nieko daugiau neturėjau.

Vieną naktį besimylint tai pasakiau Arturui. Pasakiau, kad aš turbūt kraustausi iš proto, nes simptomai kartojasi. Kalbėjau gana ilgai. Jo atsakymas mane apstulbino (tai buvo paskutinis kartas, kai jis mane apstulbino), jis pasakė, kad jeigu aš kraustausi iš proto, jis irgi pasirengęs tapti bepročiu, kad šalia manęs jis nebijo išprotėti. Ar tau patinka žaisti su likimu? – paklausiau. Aš žaidžiu ne su likimu, atsakė jis. Įsižiūrėjau tamsoje į jo akis ir paklausiau, ar jis kalba rimtai. Savaime aišku, kad rimtai, atsakė jis, visu kūnu prisišliejęs prie manęs. Tą naktį mano miegas buvo ramus. Kitą rytą aš žinojau, kad privalau jį palikti, ir kuo greičiau – tuo geriau, todėl vidurdienį paskambinau motinai. Tais laikais nei Arturas, nei jo draugai nemokėdavo už tarptautinius skambučius. Man taip ir liko paslaptis, kokių apgaulių jie griebdavosi, žinojau tik tiek, kad jų buvo tikrai ne viena, o telekomo nuostoliai turbūt siekė tūkstančius milijonų pesetų. Į telefono automatą jie įkišdavo keletą laidų ir jau turėdavo telefono ryšį. Asai čia, be jokios abejonės, buvo argentiniečiai, po jų – čiliečiai, bet nepažinojau nė vieno meksikiečio, kuris mokėtų „apgauti“ telefoną automatą, galbūt dėl to, kad mes nebuvome pasirengę šiuolaikiniam pasauliui ar galbūt tie keli meksikiečiai, tuo metu gyvenę Barselonoje, nebuvo tokie vargetos, kad būtų priversti pažeidinėti įstatymus. Telefono būdeles galėjai lengvai atskirti pagal aplink susidariusias eiles, ypač naktį. Šiose eilėse susirinkdavo geriausi ir blogiausi Lotynų Amerikos tipažai, seni revoliucionieriai ir prievartautojai, buvę politiniai kaliniai ir gatvės

prekeiviai juvelyriniais dirbiniais. Kai grįždama iš kino teatro matydavau tas eiles prie kabinos, pavyzdžiui, Ramajereso aikštėje, pradėdavau drebėti, mane išpildavo šaltas prakaitas ir metalinis šaltis, kaip apsaugininko metalo detektorius, perbėgdavo mano kūnu nuo pakaušio iki pat kulnų. Paaugliai, jaunos moterys su žindomais kūdikiais, pagyvenę ponai ir ponios, apie ką jie galvojo stovėdami ten vidurnaktį ar pirmą nakties laukdami, kol baigs kalbėti koks nors prašalaitis, kurio pokalbio turinio jie negirdėjo, nebent galėjo spėti iš gestikuliavimo ar verksmo, ilgo tylėjimo, galvos lingavimo ar purtymo? Ko tikėjosi tie žmonės eilėje, gal kad greičiau ateitų jų eilė ir nepasirodytų policija? Tik tiek? Šiaip ar taip, nuo viso to aš irgi laikiausi atokiai. Paskambinau motinai ir paprašiau pinigų.

Vieną popietę Arturui pasakiau, kad iškeliauju ir kad daugiau nebegalime gyventi drauge. Jis nesuprato kodėl. Atsakiau kad negaliu daugiau to pakęsti. Ką aš tau padariau? – paklausė. Nieko, atsakiau, čia aš darau su savimi siaubingus dalykus, atsakiau. Man reikia pabūti vienai. Viskas užsibaigė skandalu. Persikrausčiau pas Danielį. Kartais Arturas užsukdavo pas mane, mes kalbėdavomės, bet kiekvienas pasimatymas su juo man buvo vis skausmingesnis. Kai tik motina atsiuntė pinigų, nusipirkau bilietą ir skubiai išvykau į Romą. Šioje vietoje galbūt atėjo metas prabilti apie mano katytę. Prieš mums apsigyvenant kartu viena Arturo pažįstama ar buvusi meilužė turėjo staigiai išvykti ir paliko jam šešis kačiukus, kuriuos atsivedė jos katė. Ji katę išsigabeno, o kačiukus paliko jam. Kol jie buvo maži, kurį laiką Arturas juos prižiūrėjo. Vėliau, supratęs, kad buvusi meilužė nebegrįš, jis pradėjo ieškoti jiems šeimininkų. Beveik visus kačiukus pasiėmė jo draugai, tik pilkos katytės niekas nenorėjo imti ir, dideliam Abraomo nepasitenkinimui, ją pasiėmiau aš, mat jis bijojo, kad ji draskys jo drobes. Pavadinau ją Zija, prisiminimui kitos katytės, kurią vieną popietę buvau mačiusi Romoje. Zija keliavo su manimi į Meksiką. Kai grįžau pas Arturą į Barseloną, Zija irgi palaikė man draugiją. Manau, kad ji labai mėgo skristi lėktuvu. Kai laikinai persikėliau pas Danielį Grosmaną, savaime suprantama, drauge atsigabenau ir Ziją. Lėktuve į Romą drobiniame maiše ant kelių gulėjo susirangiusi katė, kuri pagaliau pamatys miestą, iš kurio kilo jei ne ji, tai bent jos vardas.

Mano gyvenimas Romoje buvo visiška katastrofa. Niekas nesisekė, o blogiausia, kaip vėliau man tvirtino, buvo tai, kad aš į nieką nesikreipiau pagalbos. Aš turėjau tik Ziją, rūpinausi tik Zija ir jos ėdalu. Tiesa, daug skaičiau, bet kai stengiuosi prisiminti savo skaitinius, iškyla tarsi kokia karšta virpanti siena. Galbūt skaičiau Dantę italų kalba. O gal tai buvo Gada[268]. Nežinau, nes abu juos buvau skaičiusi ispaniškai. Vienintelis žmogus, kuris daugmaž žinojo mano

268 Gadda Carlo Emilio (1893–1973) – italų rašytojas.

buvimo vietą, buvo Danielis. Iš jo sulaukiau keleto laiškų. Viename jis rašė, kad Arturas sugniuždytas mano išvykimo ir nuolat apie mane klausinėja. Sakau, nenoriu sakyti savo adreso, nes jis dar sumanys atsibelsti į Romą manęs ieškoti. Aš jam nepasakysiu, atrašė Danielis kitame laiške. Iš jo sužinojau, kad mano tėvai nerimauja ir dažnokai skambina į Barseloną. Nesakyk jiems mano adreso, parašiau, ir Danielis pasižadėjo nesakyti. Jis rašydavo ilgus laiškus. Mano laiškai būdavo trumpi, beveik visada vien atvirukai. Mano gyvenimas Romoje buvo paprastas ir tęsėsi trumpai. Įsidarbinau batų parduotuvėje, apsigyvenau pensione Šviesos gatvėje, Trasteverės rajone. Grįžusi vakarais Ziją išvesdavau pasivaikščioti. Paprastai eidavome į parką už San Egidijo bažnyčios, ir kol katė landžiodavo tarp krūmokšnių, aš atsiversdavau knygą ir bandydavau skaityti. Turbūt skaitydavau Dantę arba Gvidą Kavalkantį, Čečeo Andžiolierį arba Činą da Pistoją, nes iš savo skaitinių pamenu tik karštą ar gal tik šiltą užuolaidą, judinamą lengvo vėjelio Romos prieblandoje, augalus, medžius ir žingsnių garsą. Vieną naktį aš sutikau velnią. Daugiau nieko neatsimenu. Sutikau velnią ir suvokiau, kad greitai mirsiu. Batų parduotuvės savininkas pamatė, kad atėjau į darbą su mėlynėmis ant kaklo, ir savaitę nenuleido nuo manęs akių, paskui panoro su manimi pasimylėti, bet aš nesutikau. Vieną dieną Zija dingo, ne parke už San Egidijo bažnyčios, o kitame, be medžių ir be šviesų – Garibaldžio gatvėje. Zija paprasčiausiai nuklydo per daug toli ir ją pasiglemžė tamsa.

Ieškojau jos iki septintos valandos ryto. Kol patekėjo saulė ir žmonės pradėjo pamažu traukti į darbus. Tą dieną nenorėjau eiti į batų parduotuvę. Atsiguliau ir gerai apsikamšiusi užmigau. Atsibudusi vėl išėjau ieškoti savo katės. Bet neradau. Vieną naktį susapnavau Arturą. Mudu buvome užlipę ant daugiaaukščio biurų pastato vien iš stiklo ir betono, atsidarėme langą ir žiūrėjome į apačią, buvo naktis, ir aš neturėjau minties iššokti, bet Arturas pažiūrėjo į mane ir pasakė: jeigu tu iššoksi, aš irgi taip padarysiu. Norėjau jam atšauti: tu sumautas kvailys, bet netgi jį plūsti nebeturėjau jėgų.

Vieną dieną atsivėrė mano kambario durys ir pamačiau įeinančius savo motiną ir jaunylį brolį, kuris buvo Izraelio ginkluotųjų pajėgų kariškis ir beveik ištisus metus ten gyveno. Mane tučtuojau išgabeno į Romos ligoninę, ir po dviejų dienų jau buvau skraidinama lėktuvu į Meksiką. Kaip sužinojau vėliau, motina atskrido į Barseloną ir abu su broliu išpešė iš Danielio mano adresą Romoje, nes šis iš pradžių atsisakė duoti.

Meksikoje buvau paguldyta į privačią Kuernavakos kliniką. Gydytojai motinai pasakė, kad jei aš pati nedėsiu jokių pastangų, neišvengiamai ateis galas. Tuo metu svėriau tik keturiasdešimt kilogramų ir vos įstengiau vaikščioti. Paskui mane vėl įsodino į lėktuvą ir nugabeno į kliniką Los Andžele. Ten susipažinau

su gydytoju Kalbu, pamažu susidraugavome. Svėriau trisdešimt penkis kilogramus ir popietėmis per televizorių žiūrėdavau visokius niekalus. Motina įsikūrė viešbutyje Los Andželo centre, Šeštojoje gatvėje, ir kiekvieną dieną mane lankydavo. Po mėnesio truputį priaugau svorio ir vėl svėriau keturiasdešimt kilogramų. Motiną tai labai pradžiugino, ji nusprendė grįžti į Meksiką ir užsiimti verslo reikalais. Per tą laiką, kai jos nebuvo, mūsų draugystė su gydytoju Kalbu sustiprėjo. Kalbėdavomės apie maistą, trankviliantus ir kitokios rūšies narkotikus. Apie knygas kalbėdavomės nedaug, nes gydytojas Kalbas skaitė vien bestselerius. Mes šnekėjomės apie kiną. Jis buvo matęs kur kas daugiau filmų už mane ir labai žavėjosi penktojo dešimtmečio kinu. Popietėmis įsijungdavau televizorių ir ieškodavau kokio nors filmo, kad paskui galėčiau su juo aptarti, tačiau tie vaistai, kuriuos vartojau, veikdavo taip, kad vidury filmo užmigdavau. Kai pasiskųsdavau gydytojui Kalbui, jis papasakodavo man tą filmo dalį, kurios nepamatydavau, bet paprastai iki tol aš jau ir matytą dalį būdavau pamiršusi. Apie tuos filmus man išlikęs labai keistas prisiminimas: vaizdai ir situacijos, perėjusios per mano gydytojo paprastučio entuziazmo prizmę. Savaitgalius visada leisdavau su motina, ji atskrisdavo penktadienio vakarą, o sekmadienio vakarą grįždavo į Meksiką. Kartą ji man prasitarė svarstanti galimybę apsigyventi Los Andžele. Ne pačiame mieste, bet kokioje nors geroje užmiesčio vietelėje, pavyzdžiui, Niuport Biče arba Laguna Biče. O kas bus su fabriku? – paklausiau. Senelis nenorėtų, kad jį parduotum. Meksika eina velniop, teištarė motina, anksčiau ar vėliau jį teks parduoti. Kartais su ja atskrisdavo vienas kitas mano draugas, nes, anot medikų ir paties gydytojo Kalbo, mano savijautą teigiamai paveiks susitikimai su „sena chebra". Vieną šeštadienį ji atėjo su Greta, buvusia mokyklos drauge, kurios nuo to laiko nebuvau mačiusi, o kitą savaitę – su vaikinu, kurio aš net neprisiminiau. Vieną vakarą jai pasakiau: tu pati turėtum pasikviesti draugų ir stengtis gerai leisti laiką. Kai taip sakydavau, motina juokdavosi, tarsi negalėtų patikėti mano žodžiais, arba apsipildavo ašaromis. Ar su niekuo nesusitikinėji? Neturi draugo? – klausinėjau. Ji prisipažino, kad Meksike susitikinėja su vienu tipu, jis išsiskyręs ar tai našlys, nelabai ir stengiausi ką nors tiksliai žinoti, turbūt dėl to, kad iš tiesų man nerūpėjo. Po keturių mėnesių jau svėriau keturiasdešimt aštuonis kilogramus, ir motina pradėjo ruoštis perkelti mane į kliniką Meksike. Dieną prieš išvykimą atsisveikinti atėjo gydytojas Kalbas. Užrašiau jam savo telefono numerį ir kone meldžiau kada nors paskambinti. Kai paprašiau užrašyti savąjį, jis pradėjo kažką porinti apie gyvenamosios vietos keitimą. Aš juo nepatikėjau, bet garsiai to nepasakiau.

Sugrįžome į Meksiką. Šįkart mane paguldė į kliniką Buenos Airių rajone. Turėjau erdvią ir šviesią palatą su langu į parką ir televiziją su daugiau nei šimtu

kanalų. Rytais eidavau į parką ir skaitydavau knygas. Po pietų tūnodavau kambaryje arba miegodavau. Vieną dieną užsuko ką tik iš Barselonos atvykęs Danielis. Jis neketino užsibūti Meksikoje, bet pas mane atėjo vos išgirdęs, kad esu ligoninėje. Kaip aš atrodau? – paklausiau. Puikiai, tik labai liesa, atsakė jis. Abu nusijuokėme. Man neskaudėjo, kai juokiausi, ir tai buvo geras ženklas. Prieš jam išeinant paklausiau apie Arturą. Danielis paaiškino, kad šis jau nebegyvena Barselonoje, nes seniai jo nebuvo sutikęs. Dar po mėnesio jau svėriau penkiasdešimt kilogramų ir mane išrašė iš ligoninės.

Visgi mano gyvenimas mažai tepasikeitė. Gyvenau pas motiną, iš namų išeidavau retai, ir ne todėl, kad nebūčiau galėjusi, tiesiog nenorėjau. Motina man padovanojo savo senąjį mersedesą, bet vienintelį kartą sėdusi prie vairo aš vos nesukėliau avarijos. Ašaras man išspausdavo kiekvienas menkniekis: namo vaizdas tolumoje, kamščiai, transporto priemonėse įstrigę žmonės, dienos naujienos. Vieną vakarą iš Paryžiaus paskambino Abraomas, ten vyko grupės jaunųjų Meksikos dailininkų paroda. Jis norėjo pasikalbėti apie mano sveikatą, bet aš jam neleidau. Tada jis papasakojo apie tapybą, apie savo pažangą ir pasiekimus. Kai atsisveikinome, aš suvokiau, kad pavyko neišspausti nė vienos ašaros. Netrukus, sutikusi su motinos apsisprendimu apsigyventi Los Andžele, aš vėl netekau svorio. Vieną dieną, nors fabrikas dar buvo neparduotas, mes išskridome ir apsistojome Laguna Biče. Pirmąsias dvi savaites praleidau jau pažįstamoje klinikoje Los Andžele, teko iškęsti sekinančius medicininius tyrimus, o paskui su motina nuvažiavome į namelį Linkolno gatvėje Laguna Biče. Motina ten jau buvo apsilankiusi anksčiau, bet vienas dalykas yra lankytis ir visai kitas – gyventi kasdien. Mes ankstyvą rytmetį sėsdavome į automobilį ir leisdavomės ieškoti kitos vietos, kuri mums patiktų. Apžiūrėjome Deina Pointą, San Klementę, San Onofrę, galiausiai užsukome į miestelį prie Klivlando nacionalinio draustinio, jis vadinosi visai kaip iš filmo – Silveradas. Išsinuomojome dviaukštį namą su sodu, įsigijome sarginį šunį, kurį motina pavadino Hugu, nes Meksikoje buvo ką tik palikusi draugą tuo pačiu vardu.

Ten pragyvenome dvejus metus. Per tą laiką motina pardavė pagrindinį fabriką, kuris kažkada priklausė seneliui, o man teko reguliariai ir vis dažniau lankytis pas gydytojus. Kartą per mėnesį motina skrisdavo į Meksiką. Žinodama, kad man patinka meksikiečių autorių romanai, ji dažnai atgabendavo Chosė Agustino[269], Gustavo Sainso[270] arba dar jaunesnių autorių knygų. Tačiau vieną dieną supratau, kad daugiau nebegaliu jų skaityti, ir ispaniškos knygos kaupėsi pamirštos ir niekam nereikalingos. Netrukus motina nieko nesakiusi sugrįžo

269 José Agustín (g. 1944) – Meksikos prozininkas.

270 Gustavo Sainz (g. 1940) – Meksikos rašytojas.

su draugu, inžinieriumi, pavarde Kabrera, jis dirbo statybų bendrovėje Gvadalacharoje. Inžinierius buvo našlys ir turėjo du kiek vyresnius už mane vaikus, jie gyveno Jungtinėse Valstijose, Rytinėje pakrantėje. Jo ir mano mamos santykiai buvo ramūs ir iš pažiūros atrodė, kad gali trukti ilgai. Vieną vakarą mudvi su motina prašnekome apie seksą. Aš pasakiau, kad mano seksualinis gyvenimas baigtas, o motina po ilgų ginčų apsipylė ašaromis ir apkabinusi mane pasakė, kad esu jos mergytė ir ji niekada manęs nepaliks. Šiaip jau mes beveik niekada nesiginčydavome. Mūsų gyvenimas susidėjo iš to, kad skaitydavome ir žiūrėdavome televizorių (į kiną niekada neidavome) bei kartą per savaitę važiuodavome į Los Andželą apžiūrėti parodų arba į koncertą. Silverado miestelyje draugų neturėjome, išskyrus vieną žydų porą, su kuriais motina susipažino prekybos centre, bent jau man ji taip sakė, ir kas trys keturios dienos bent trumpam važiuodavome jų aplankyti. Anot motinos, čia buvo mūsų pareiga, nes senukams gali kas nors nutikti: jei vienas kuris netikėtai mirs, kitas net nežinos, ką daryti, bet mane tai vertė abejoti, nes Antrojo pasaulinio karo metais išgyvenus vokiečių koncentracijos stovyklą, mirtis tikrai nebuvo jiems svetima. Tačiau motina jautėsi laiminga, galėdama jais pasirūpinti, ir aš nenorėjau jai prieštarauti. Senukų pavardė buvo Švarcai, o jie mus vadino meksikietėmis.

Vieną savaitgalį motina buvo išvykusi į Meksiką, ir aš sumaniau juos aplankyti. Tai buvo pirmas kartas, kai nuėjau viena, ir priešingai, nei tikėjausi, pas juos užsibuvau gana ilgai, tad mes labai maloniai pasišnekučiavome. Aš išgėriau limonado, o ponai Švarcai įsipylė po stiklą viskio, tvirtindami, kad jų amžiuje tai yra geriausi vaistai. Mes kalbėjomės apie Europą, kuri jiems buvo gana gerai pažįstama, ir apie Meksiką, kur jiems teko kelis kartus lankytis. Tačiau jų įsivaizdavimas apie Meksiką buvo labai paviršutiniškas ir klaidingas. Pamenu, kartą po ilgo pokalbio jie žiūrėdami į mane pasakė, kad aš, be jokios abejonės, esu meksikietė. Na žinoma, kad meksikietė, atsakiau. Bet jie tikrai buvo mieli senukai, ir aš pradėjau pas juos lankytis dažniau. Kartais pasijutę blogai jie man paskambindavo ir prašydavo ko nors nupirkti krautuvėje, nunešti drabužius į skalbyklą arba nupirkti laikraštį spaudos kioske. Kartais jie prašydavo nupirkti „Los Angeles Times“, o kartais – vietinį Silverado laikraštėlį, absoliučiai neįdomią keturių puslapių skrajutę. Jie mėgo Bramsą, laikė jį svajotoju ir sykiu racionalistu, o televizorių žiūrėdavo tik retais atvejais. Man būdavo visiškai atvirkščiai, aš beveik niekada neklausydavau muzikos, o didžiąją dienos dalį dūzgdavo įjungtas televizorius.

Po metų pasimirė ponas Švarcas, ir mudvi su motina palydėjome ponią Švarc į laidotuves Los Andželo žydų kapinėse. Pakvietėme ją važiuoti mūsų automobiliu, bet ponia Švarc atsisakė ir išvažiavo viena išnuomotu limuzinu paskui

laidotuvių katafalką, bent jau taip manėme mudvi su motina. Prie kapinių iš limuzino išlipo kokių keturiasdešimties metų tipas plikai skusta galva, nuo galvos iki kojų apsirengęs juodai, ir lyg koks jaunikis padėjo išlipti poniai Švarc. Grįžtant pasikartojo ta pati scena: ponia Švarc įlipo į limuziną, paskui įlipo plikasis tipas, ir jie nuvažiavo, o mes baltuoju motinos nisanu – iš paskos. Silverade limuzinas sustojo prie Švarcų namų, plikasis tipas padėjo išlipti poniai Švarc, paskui sugrįžo į limuziną ir iškart išvažiavo. Ponia Švarc vidury tuščios gatvės liko viena. Kaip gerai, kad mes važiavome iš paskos, pasakė motina. Pastačiusios automobilį priėjome prie jos. Ponia Švarc atrodė lyg nesava, žvilgsnis įsmeigtas į kelią, kuriuo nuriedėjo limuzinas. Nuvedėme ją į vidų, motina išvirė arbatos. Iki to ponia Švarc neprieštaravo, bet vos sriūbtelėjusi arbatos pastūmė puodelį į šalį ir paprašė įpilti viskio. Motina pasižiūrėjo į mane. Jos akys pergalingai žybtelėjo. Paklaususi, kur tas viskis, įpylė stiklą. Su vandeniu, ar be? Gryno, brangioji, atsakė ponia Švarc. Su ledu ar be ledo? – išgirdau mamos balsą iš virtuvės. Gryno! – pakartojo ponia Švarc. Nuo to laiko mano ryšys su ja dar labiau sustiprėjo. Kai motina būdavo Meksikoje, dienas aš leisdavau pas ponią Švarc, netgi likdavau tenai nakvoti. Ponia Švarc nebuvo pratusi prie vėlyvų vakarienių, bet ji gamindavo man salotas, kepdavo kepsnius ant grotelių ir primygtinai ragindavo valgyti. Prisėsdavo šalia su viskio stiklu ir pasakodavo istorijas apie jaunystę Europoje, kai maistas, sakydavo ji, būdavo būtinybė ir prabanga. Mes klausydavomės plokštelių ir aptarinėdavome vietines naujienas.

Per tuos ilgus ir ramius ponios Švarc našlystės metus Silverade susipažinau ir permiegojau su vietiniu santechniku. Bet nieko gero iš to neišėjo. Kai santechnikas, vardu Džonas, norėjo darsyk su manimi susitikti, aš leptelėjau, kad man ir vieno karto pakako. Mano atsakymas jo neįtikino ir jis pradėjo įkyriai skambinėti. Kartą telefono ragelį pakėlė motina, ir jie ilgokai plūdo vienas kitą. Po savaitės mudvi su motina nutarėme paatostogauti Meksikoje. Pabuvome prie jūros, paskui nuvykome į sostinę. Nežinia kodėl jai kilo mintis, kad man reikia pasimatyti su Abraomu. Vieną vakarą jis paskambino ir susitarėme kitą dieną susitikti. Tuo metu Abraomas jau buvo galutinai palikęs Europą ir įsikūręs Meksike, turėjo savo studiją ir viskas jam puikiai klojosi. Studija buvo Kojoakano rajone, visai netoli jo buto, ir po vakarienės užsukome pasižiūrėti jo paskutinių paveikslų. Negalėčiau tvirtinti, kad jie man patiko ar nepatiko, veikiausiai man jie nerūpėjo. Tai buvo didžiulės drobės ir labai panėšėjo į vieno katalonų tapytojo darbus, kuriuo Abraomas susižavėjo gyvendamas Barselonoje, tik žinoma, viskas buvo pakoreguota pagal jo paties suvokimą: vietoj ochros atspalvių ir žemės spalvų dabar vyravo geltoni, raudoni ir mėlyni tonai. Dar jis parodė daugybę piešinių, ir šie man kur kas labiau patiko. Paskui kalbėjome apie pinigus, ar

jis kalbėjo apie pinigus, apie peso nestabilumą, apie galimybę persikelti gyventi į Kaliforniją, apie draugus, su kuriais mes daugiau nesimatėme.

Staiga nei iš šio nei iš to jis paklausė manęs apie Arturą Belaną. Aš nustebau, nes jis niekada taip tiesmukai neklausinėdavo. Atsakiau, kad nieko apie jį nežinau. O aš žinau, sako jis, nori, kad pasakyčiau? Pirma mintis buvo atšauti, kad nenoriu, bet paskui sakau, kalbėk, noriu žinoti, kaip jis laikosi. Vieną naktį mačiau jį Kinų kvartale, pasakojo Abraomas, ir iš pradžių jis manęs nepažino. Buvo su kažkokia blondine. Atrodė patenkintas. Aš su juo pasisveikinau, juk susitikome mažutėje smuklėje, beveik prie to paties stalo (čia Abraomas nusijuokė), ir buvo kvaila apsimetinėti, kad jo nematau. Šiek tiek užtruko, kol jis mane prisiminė. Supratau, kad jis įkaušęs (tikriausiai kaip ir aš), kai prisislinko visai arti prie mano veido, tada jis paklausė apie tave. Ir ką tu jam pasakei? Kad gyveni Jungtinėse Valstijose ir tau viskas gerai. O jis ką atsakė? Na, jis atsakė, kad jam akmuo nusirito nuo pečių, ar kažkaip panašiai, nes kartais jis pagalvodavo, kad jau esi mirusi. Ir viskas. Paskui jis grįžo pas blondinę, o aš netrukus su savo draugais išėjau.

Po dviejų savaičių grįžome į Silveradą. Vieną popietę gatvėje susitikau Džoną ir perspėjau, kad jį nudėsiu, jeigu jis dar man įkyrės savo skambučiais. Džonas atsiprašė, teisinosi, jog buvo mane įsimylėjęs, bet dabar jau ne, ir daugiau man nebeskambins. Tuo metu svėriau penkiasdešimt kilogramų, nei liesėjau, nei stambėjau, ir motina tuo labai džiaugėsi. Ji rimtai draugavo su inžinieriumi, jie netgi mąstė apie vedybas, nors motina ta tema niekada nekalbėdavo rimtai. Laguna Biče su viena drauge ji atidarė meksikietiškų suvenyrų krautuvėlę, kuri neatnešė jai didelio pelno, bet ir nuostolinga nebuvo, bet suteikė jai tokį socialinį gyvenimą, kokio motina norėjo. Praėjus metams po pono Švarco mirties, apsirgo ponia Švarc, ją teko paguldyti į kliniką Los Andžele. Kitą dieną nuėjau jos aplankyti, bet radau miegančią. Klinika buvo pačiame centre, Vilširo bulvare, netoli Makarturo parko. Motina turėjo išvykti, o aš privalėjau laukti, kol ponia Švarc pabus. Kilo klausimas dėl automobilio: jeigu motina išvažiuos, o aš pasiliksiu, tai kas mane parveš į Silveradą? Po ilgokos diskusijos koridoriuje motina pasižadėjo mane paimti tarp devintos ir dešimtos valandos vakaro, o jei nutiktų kažkas netikėto, ji tiesiog paskambins į kliniką. Ji prigrasino niekur nekelti kojos. Nežinau, kiek laiko prasėdėjau ponios Švarc palatoje. Užkandau ligoninės kavinėje, pamėginau užmegzti pokalbį su slauge. Slaugė vardu Rosarija Alvares buvo kilusi iš Meksiko. Paklausiau, kaip jai gyvenimas Los Andžele, ir ji atsakė, kad kiekvieną dieną jis vis kitoks, kartais galėjo būti geras, kartais – blogas, bet sunkiai dirbdama ji galėjo sėkmingai gyvuoti. Paklausiau, kada ji buvo Meksikoje? Labai seniai, atsakė ji, bet aš neturiu pinigų nostalgijai. Paskui nusipirkau

laikraštį ir grįžau pas ponią Švarc. Atsisėdau prie lango ir pradėjau žiūrinėti muziejų ir kino repertuarą. Alvarado gatvėje rodė filmą, kurį staiga užsinorėjau pasižiūrėti. Kine nebuvau visą amžinybę, o Alvarado gatvė buvo visai netoli klinikos. Bet prie bilietų kasos mano noras kinui išblėso ir aš nuėjau toliau. Visi sako, kad Los Andželas nėra iš tų miestų, kur vaikščiojama pėsčiomis. Piko bulvaru nuėjau iki Valensijos gatvės, paskui pasukau į kairę ir Valensijos gatve grįžau į Vilširo bulvarą, iš viso – dvi valandos neskubaus pasivaikščiojimo trumpai stabtelint prie visiškai neišvaizdžių pastatų arba atidžiai stebint automobilių eismą. Dešimtą valandą vakaro iš Laguna Bičo grįžo motina, ir mes išvažiavome. Kai antrą kartą atėjau aplankyti ponios Švarc, ji manęs nebepažino. Paklausiau slaugės, ar buvo kas nors pas ją atėjęs. Pasakė, kad ryte buvo atėjusi pusamžė moteris, kuri išėjo visai neseniai. Šįkart parvažiavau nisanu, nes motina į Laguna Bičą grįžo su inžinieriumi. Anot slaugės, su kuria šnektelėjau, poniai Švarc nebedaug liko. Klinikoje pavalgiau, paskui iki šeštos valandos sėdėjau palatoje ir mąsčiau. Nutariau pasivažinėti po Los Andželą. Automobilio dėtuvėje turėjau žemėlapį, ir prieš važiuodama nuodugniai jį ištyrinėjau. Paskui užvedžiau motorą ir išvažiavau iš klinikos. Pravažiavau pro administracinį centrą, Muzikos centrą, pro Doroti Čandler paviljoną. Paskui pasukau į Echo parką ir įsiliejau į Saulėlydžio bulvaru riedančių automobilių jūrą. Net nežinau, kiek laiko taip sukiojausi, tik pamenu, kad nė sykio neišlipau iš nisano ir kad Beverli Hilse išsukau iš 101-osios ir šalutinėmis gatvėmis nuklydau iki Santa Monikos greitkelio. Ten įsukau į 10-tą kelią ar į Santa Monikos greitkelį ir juo grįžau į centrą, paskui įsukau į 11-tą greitkelį, pravažiavau Vilširo bulvaru, nors iš jo pavyko išsukti tik Trečiojoje gatvėje. Kai dešimtą valandą vakaro grįžau į kliniką, ponia Švarc jau buvo mirusi. Norėjau paklausti, ar mirties akimirką ji buvo viena, bet paskui nusprendžiau nieko neklausinėti. Kūno palatoje jau nebebuvo. Aš atsisėdau prie lango ir stengiausi atgauti kvapą po kelionės į Santa Moniką. Įėjusi slaugė paklausė, ar aš esu ponios Švarc giminaitė ir ką čia veikiu. Pasakiau, kad esu jos draugė ir tenoriu nusiraminti, nieko daugiau. Paklausė, ar jau nusiraminau. Taip, atsakiau. Tada atsistojau ir išėjau. Trečią valandą nakties grįžau į Silveradą.

Po mėnesio mano motina susituokė su inžinieriumi. Vestuvės vyko Laguna Biče, dalyvavo inžinieriaus vaikai, vienas iš mano brolių ir draugai, su kuriais motina spėjo susipažinti Kalifornijoje. Netrukus krautuvėlę Laguna Biče motina pardavė, ir porelė išvyko gyventi į Gvadalacharą. Aš kol kas niekur nenorėjau judėti iš Silverado. Be motinos namuose atrodė daug erdviau, ramiau ir vėsiau. Ponios Švarc namas kurį laiką buvo tuščias. Popietėmis važiuodavau į miestelio barą išgerti kavos arba viskio, iš naujo skaitydavau senus romanus, kurių turinio dabar neprisimenu. Bare susipažinau su tipu, kuris dirbo Miškų ūkyje, ir mes

pasimylėjome. Jis buvo vardu Peris ir mokėjo kelis žodžius ispaniškai. Vieną naktį Peris pasakė, kad mano lytis turi specifinį kvapą. Aš tylėjau, ir jis pamanė, kad mane įžeidė. Ar aš tave užgavau? – paklausė, jei užgavau, tai prašau man atleisti. Bet aš mąsčiau apie kitus dalykus, apie kitus veidus (jei tik įmanoma mąstyti apie kokį nors veidą), ir visai neįsižeidžiau. Bet dažniausiai laiką leisdavau viena. Kiekvieną mėnesį motina atsiųsdavo banko čekį, o aš dienomis tvarkydavausi namuose: plaudavau grindis, eidavau į parduotuvę, gamindavau valgį, mazgodavau indus, prižiūrėdavau sodą. Niekam nebeskambindavau, tik man kartą per savaitę paskambindavo motina arba kuris iš brolių. Turėdama ūpo popietėmis eidavau į barą, o kai neturėdavau – likdavau namie ir skaitydavau prie lango, kur vos pakėlus akis matydavosi Švarcų namas. Vieną popietę gatvėje sustojo automobilis, iš jo išlipo tipas su striuke ir kaklaraiščiu. Jis turėjo raktus. Įėjo vidun ir po kokių dešimties minučių išėjo. Jis nebuvo panašus į ponų Švarcų giminaitį. Po kelių dienų namą apžiūrėjo dvi moterys ir vyriškis. Išeidama viena moteris užkabino lentelę su skelbimu, jog namas parduodamas. Po to ilgai nieko nesimatė prie namo, bet vieną kartą, kai vidurdienį kapsčiausi sode, išgirdau vaikų krykštavimą ir pamačiau trisdešimtmečių porą, juos lydėjo viena iš jau anksčiau matytų moterų. Išsyk supratau, kad jie šį namą pirks, ir stovėdama vidury sodo net nenusimovusi pirštinių, suakmenėjusi lyg druskos stulpas, suvokiau, kad ir man jau atėjo laikas nešdintis. Tą vakarą klausiausi Debiusi ir mąsčiau apie Meksiką, o paskui nežinia kodėl prisiminiau savo katytę Ziją, galiausiai paskambinau motinai ir paprašiau surasti man kokį darbą Meksike, nes noriu kuo greičiau iš čia dingti. Po savaitės Silverade pasirodė motina su savo naujuoju vyru, o po dviejų dienų, sekmadienio vakarą, aš jau skridau į Meksikos sostinę. Pirmąjį darbą gavau vienoje Raudonosios zonos meno galerijoje. Mokėjo ne kaži kiek, bet ir darbas nebuvo varginantis. Paskui pradėjau dirbti Ekonomikos ir kultūros fondo leidykloje, Anglų filosofijos skyriuje, ir mano profesinis gyvenimas pagaliau susitvarkė.

Felipė Miuleris, sėdint ant suolelio Martorelio parke Barselonoje, 1991-ųjų spalis. Esu beveik tikras, kad šią istoriją man papasakojo Arturas Belanas, nes jis buvo vienintelis iš pažįstamų, kuriam patiko mokslinės fantastikos knygos. Anot jo, tai buvo Teodoro Stardžono[271] apysaka, bet gal ir kito autoriaus arba net paties Arturo kūryba, nes Teodoro Stardžono pavardė man visiškai negirdėta.

Tai istorija apie meilę, kai nepaprastai turtinga ir išmintinga mergina pamilo savo sodininką, sodininko sūnų ar tai jauną klajūną, kuris atsitiktinai

271 Theodore Sturgeon (1918–1985) – amerikiečių rašytojas fantastas. Tikrasis vardas – Edward Hamilton Waldo.

atklysta prie jos rūmų ir įsidarbina sodininku. Mergina yra ne tik turtinga ir išmintinga, bet ir ūmaus būdo užsispyrėlė, ji pirma pasitaikiusia proga įsitempia vaikiną į lovą ir net gerai nesuvokusi, kaip tai nutiko, beprotiškai jį įsimyli. Klajūnas irgi ją įsimyli, tad suprantama, kai kurių sunkumų išvengti nepavyksta. Jis – visiškas bemokslis ir nė iš tolo nėra toks išmintingas kaip ji, bet pavergia savo angelišku tyrumu. Romantiški santykiai užsimezga prabangiuose rūmuose, kur jiedu sklaido meno albumus, mėgaujasi gurmanišku maistu, žiūri senus kino filmus ir didžiąją dienos dalį mylisi. Vėliau jie apsigyvena rūmų sodininko name, o paskui – laive (galbūt barkase, panašiame į plaukiojančius Prancūzijos upėmis, kaip Žano Vigo[272] filme), galiausiai jiedu keliauja po neaprėpiamas Jungtines Valstijas motociklu, kuris irgi buvo sena klajūno svajonė.

Kol mergina mėgaujasi savo meile, jos verslas klesti, o kadangi pinigai pritraukia pinigus, jos turtai didėja sulig kiekviena diena. Klajūnas tų dalykų nelabai išmano, bet jam pakanka kilnumo ją įtikinti, kad dalį savo pelno ji skirtų socialinėms reikmėms arba labdarai (kita vertus, mergina tai darė visada per teisininkus ir įvairiausius fondus, bet jam to nesako, kad jis manytų, jog ta iniciatyva yra jo), vėliau jis visa tai išmeta iš galvos, nes iš tiesų nelabai suvokia, kokios sumos tarsi šešėlis sukasi apie jo mylimąją. Žodžiu, kažkiek laiko, kelis mėnesius, galbūt metus arba dvejus, milijonierė mergina ir jos mylimasis gyvena neapsakomai laimingi. Bet vieną dieną (ar pavakarę) klajūnas sunkiai apserga. Nors jį slaugo geriausi pasaulio gydytojai, bet nieko padaryti neįmanoma, jo kūnas nualintas vaikystės nepriteklių, paauglystėje kankinusios džiovos ir sunkaus gyvenimo, kurį palengvino ir pasaldino tik trumpas su mergina praleistas laikas. Nepaisant visų mokslo pasiekimų, jo gyvenimą pasiglemžė mirtinas vėžys.

Kelias dienas merginai atrodo, kad išprotės. Ji blaškosi po visą planetą, susiranda meilužių, įsipainioja į tamsias istorijas. Bet galiausiai sugrįžta namo ir netrukus iš to sielvarto pasiaukoja projektui, kuris jos mintyse jau buvo pradėjęs rutuliotis prieš pat mirštant klajūnui. Ji pakviečia į savo rūmus grupę mokslininkų. Namas žaibiškai dvigubai praplečiamas, viduje įrengiama moderni laboratorija, o laukas, kuriame buvo pievelė ir sodininko namai, virsta Rojaus kopija. Paslėptas nuo svetimų akių sklypas aptveriamas aukštėliausia tvora. Tada užverda darbas. Mokslininkai implantuoja klajūno kloną į kiaušialąstę vienos kekšės, kuriai bus dosniai atlyginta. Po devynių mėnesių kekšė susilaukia sūnaus, atiduoda jį merginai ir dingsta.

272 Jean Vigo (1905–1934) – prancūzų režisierius, poetinio realizmo atstovas, pastatęs vos du filmus, tačiau jie turėjo didžiulę įtaką prancūzų kinui.

Penkerius metus specialistų komanda prižiūri vaiką. Tada mokslininkai į merginos kiaušialąstę implantuoja jos pačios kloną. Po devynių mėnesių mergina susilaukia dukters. Rūmų laboratorija išmontuojama, mokslininkai išsiskirsto, o jų vietą pagal išankstinį merginos sumanymą užima mokytojai ir pedagogikos specialistai, iš tolo stebintys, kaip pagal merginos sumanytą planą auga abu vaikai. Kai viskas sustoja į savo vietas, mergina vėl pradingsta, leidžiasi į keliones, lanko aukštuomenės vakarėlius, visa galva pasineria į rizikingus nuotykius, susiranda meilužių, ir jos vardas minimas kaip žvaigždės. Tačiau kartkartėmis ji visiškai slaptai lankosi rūmuose ir stebi, kaip auga vaikai, bet šiems nesirodo. Klajūno klonas yra tiksli šio kopija, tas pats tyrumas ir nekaltumas, kurie ją taip žavėjo. Tik dabar jis yra viskuo aprūpintas ir jo vaikystė kupina malonių žaidimų ir mokytojų, kurie jį moko būtiniausių dalykų. Mergaitės klonas yra tiksli jos pačios kopija, o pedagogai dar kartą kartoja tuos pačius laimėjimus ir klaidas bei tuos pačius praeities įvykius.

Suprantama, mergina retai pasirodo vaikams, bet atsitiktinai klajūno klonas, pasižymintis žaismingu ir azartišku būdu, pastebi ją pro užuolaidėles viršutiniame rūmų aukšte ir bėga jos ieškoti, bet nesėkmingai.

Eina metai, vaikai užauga, sulig kiekviena diena jie tampa vis artimesni. Vieną dieną milijonierė suserga, ją pakerta kažkoks mirtinas virusas ar vėžys, ir po neilgos, grynai formalios kovos ji susitaiko su liga ir rengiasi mirčiai. Ji dar gana jauna, vos keturiasdešimt dvejų. Tiedu klonai yra vieninteliai paveldėtojai, ir ji sutvarko viską taip, kad jie paveldėtų dalį jos nesuskaičiuojamų turtų tą pačią akimirką, kai susituoks. Paskui ji miršta, ir visi tie mokslininkai ir teisininkai ją gailiai apraudа.

Istorijos pabaigoje rūmų darbuotojai susirinkę svarsto perskaitytą testamentą. O patys naiviausi, kurie mažiausiai pažįsta milijonierės aplinką, kelia klausimus, kurie gali kilti ir Sterdžono skaitytojams. O jeigu klonai nenorės tuoktis? Ką daryti, jei berniukas ar mergaitė tikrai vienas kitą myli, tačiau ta meilė niekada neperžengs broliškos meilės ribų? Ar jų gyvenimas sugrius? Ar jie bus priversti gyventi drauge it nuteistieji iki gyvos galvos?

Užverda diskusijos ir debatai. Kyla moralės ir etikos klausimų. Vis dėlto brandaus amžiaus teisininkas ir mokslininkas nedelsiant imasi išsklaidyti visas abejones. Jeigu vaikinas ir mergina nuspręs nesituokti, jeigu nepamils vienas kito, jiems vis tiek bus atiduoti priklausantys pinigai ir jie galės elgtis kaip panorėję. Nepriklausomai nuo to, kaip plėtosis jaunuolių santykiai, mokslininkai į donorės kūną implantuos naują klajūno kloną, o po penkerių metų pakartos tą pačią operaciją su naujuoju milijonierės klonu. O kai šiems naujiems klonams sukaks dvidešimt treji ir aštuoniolika metų, kad ir kokie bus jų tarpusavio santykiai,

kitaip tariant, ar jie mylės vienas kitą broliška, ar aistringa meile, mokslininkai arba jų pasekėjai vėl implantuos du klonus, ir taip bus iki amžių galo arba kol milijonierės turtai išseks.

Čia istorija baigiasi. Sutemose išryškėja milijonierės ir klajūno veidai, paskui – žvaigždės ir galiausiai – begalinė erdvė. Šiurpoka, ar ne? Didinga ir šiek tiek šiurpu. Kaip ir visose beprotiškos meilės istorijose, ar ne? Jei prie vienos begalybės pridėsi kitą begalybę, rezultatas bus begalybė. Jei sudėsime didingumą ir šiurpumą, gausime šiurpumą, ar ne?

20

Chosė Lendoiras, Trajano termos, Roma, 1992-ųjų spalis. Aš nebuvau paprastas advokatas. Apie mane buvo galima pasakyti tiek *Lupo ovem commisisti*[273], tiek ir *Alter remus aguas, alter tibi radat arenas*[274]. Nors pats sau taikau Katulo posakį *Noli pugnare duobus*[275]. Ateis diena, ir mano nuopelnai sulauks pripažinimo.

Tais laikais aš keliavau ir dariau eksperimentus. Advokato arba teisės žinovo praktika teikė man pakankamai pajamų ir leido atsidėti tauriam poezijos menui. *Unde habeas quaerit nemo, sed oportet habere*[276], arba, paprastai kalbant, niekas neklausia, iš kur visa tai turi, bet turėti privaloma. Tai tiesiog būtina, jei nori atsiduoti savo slapčiausiam pašaukimui: nes pinigų vaizdas poetus apakina.

Tačiau grįžkime prie mano eksperimentų: iš pradžių juos sudarė tik kelionės ir stebėjimai, tačiau netrukus nesąmoningai suvokiau, kad man buvo lemta sukurti tobulą Ispanijos žemėlapį. *Hoc erat in votis*[277], štai tokie buvo mano troškimai, anot nemirtingojo Horacijaus. Savaime aišku, aš leidau žurnalą. Jei galima taip pasakyti, buvau mecenatas ir redaktorius, leidėjas ir garsus poetas. *In petris, herbis vis est, sed maxima verbis*[278]: ir akmenys, ir augalai turi dorybių, bet žodžiai turi daugiau.

Mano leidyba turėjo mokesčių lengvatų, tad nekėlė daug rūpesčių. Nenoriu jums įkyrėti, smulkmenoms poezijoje ne vieta. Tai visada buvo mano maksima, kaip ir posakis *Paulo maiora canamus*[279]: apdainuokime didingesnius dalykus, kaip rašė Vergilijus. Reikia skverbtis tiesiai prie šerdies, prie esmės, prie pagrindo. Aš turėjau žurnalą ir vadovavau teisininkų, bėgiotojų po gydytojus ir

273 Vilkui avį patikėjai. (Parafrazė iš Terencijaus komedijos „Eunuchas", 832 eilutė)

274 Vienas irklas vandenis, kitas tau tegul raižo smėlį (t. y. plauk arti kranto, nerizikuok). (Eilutė iš Propercijaus „Elegijų", III.3.23)

275 Nekovok su dviem. (Katulas, „Eilėraščiai", 62 eilėraštis, 64 eilutė)

276 Iš kur turi, niekas neklausia, bet reikia turėti. (Eilutė iš nežinomos Lucilijaus satyros, pacituota Juvenalio XIV satyroje, 207 eilutė)

277 To ir buvo siekiama. (Ištrauka iš Horacijaus satyros, II. VI. 1)

278 Akmenyse, žolėse slypi galia, bet didžiausia žodžiuose. (Tikriausiai viduramžių posakis)

279 Apie šiek tiek didesnius dalykus giedokime. (Ištrauka iš Vergilijaus „Eklogos", IV, 1 eilutė)

„ryklių" firmai, ne be pagrindo užsitarnavusiai reputaciją, o vasaromis dažnai keliaudavau. Gyvenimas man šypsojosi. Bet vieną dieną sau tariau: Chosė, jau esi apsilankęs visame pasaulyje, *incipit vita nova*[280], metas leistis Ispanijos keliais, nors ir nesu Dantė, atėjo metas pažinti tą visko mačiusią, daug iškentėjusią ir vis dar tokią nepažįstamą Ispaniją.

Aš esu veiksmo žmogus. Pasakyta – padaryta: nusipirkau namelį ant ratų ir išvažiavau. *Vive valeque*[281]. Apkeliavau Andalūziją, gražiąją Granadą, žavingąją Seviliją ir atšiauriąją Kordobą. Bet turėjau kapstyti giliau, ieškoti esmės, juk aš – teisės daktaras ir kriminalistas, tad privalėjau nenuilstamai ieškoti teisingo kelio, šito *ius est ars boni et aequi*[282], šito *libertas est potestas faciendi id quod facere iure licet*[283], visko, ką matome, šaknų. Tai buvo pradžios vasara. Aš pats sau kartojau paskui švelnųjį Horacijų: *nescit vox missa reverti*[284], kartą pasakyto žodžio atgal nesugrąžinsi. Teisininkui šis teiginys turėjo spragų. Bet tik ne poetui. Iš pirmosios kelionės grįžau susižavėjęs, bet kartu ir šiek tiek susipainiojęs.

Netrukus išsiskyriau su žmona. Be didelių dramų ir nieko neskaudindamas, laimei, mūsų dukterys jau buvo suaugusios ir gana supratingos, ypač vyresnioji. Pasilik namą ir vasarnamį Tosoje, pasakiau, ir užbaigiam visa tai. Nustebau, kad mano žmona su viskuo sutiko. Visa kita atidavėme spręsti teisininkams, kuriais ji pasitikėjo. *In publicis nihil est lege gravius: in privatis firmissimum est testamentum*[285]. Nors nežinau, kodėl taip sakau. Ką bendra turi testamentas ir skyrybos? Naktiniai košmarai mane įveikia. Kad ir kaip ten būtų, *legum omnes servisumus, ut liberi esse possimus*[286], kitaip tariant, kad įvykdytume savo siekį būti laisvi, turime tapti įstatymų vergais.

Netikėtai pajutau energijos antplūdį. Pasijutau atjaunėjęs: mečiau rūkyti, rytais bėgiodavau, su įkarščiu dalyvavau trijose teisės konferencijose, dvi iš jų vyko senosiose Europos sostinėse. Mano žurnalas nesužlugo, veikiau atvirkščiai, poetai, kurie gėrė iš mano versmės, subūrė akivaizdžių simpatijų gretas. *Verae amicitiae sempieternae sunt*[287], prisiminiau mokytąjį Ciceroną. Vėliau, ėmęs aiškiai per daug pasitikėti savo jėgomis, nusprendžiau išleisti savo eilėraščių

280 Prasideda naujas gyvenimas. (Iš Dante's „Naujas gyvenimas")

281 Gyvenk ir būk sveikas. (Romėniškas linkėjimas, minimas Horacijaus satyroje, II. V. 110)

282 Teisė yra gėrio ir teisingumo menas. (Justiniano įstatymų sąvadas „Digestai", 1.1.1.1)

283 Laisvė yra galimybė daryti tai, ką teisėtai leidžiama daryti.

284 Ištartas žodis nemoka sugrįžti. (Ištrauka iš Horacijaus „Poezijos meno", 390 eilutė)

285 Viešuose reikaluose nieko nėra svaresnio už įstatymą: privačiuose tvirčiausias yra testamentas. (Ištrauka iš Cicerono „Filipikų", II. 109)

286 Visi esame įstatymų vergai, kad galėtume būti laisvi. (Ištrauka iš Cicerono kalbos „Už Kluencijų", 146 skyrius)

287 Tikros draugystės yra amžinos. (Iš Cicerono veikalo „Lelijus apie draugystę", 32 skyrius)

knygą. Leisti buvo brangu, o iš keturių kritikų pasisakymų trys buvo neigiami. Dėl visko kaltinau Ispaniją, savo optimizmą ir niekad nesikeičiančius pavydo įstatymus. *Invidia ceu fulminae summa vaporant*[288].

Kai prasidėjo vasara, su savo nameliu ant ratų nusprendžiau paklajoti po protėvių kraštus, kitaip tariant, po žaliuojančią, pirmykštę Galisiją. Išvykau puikios nuotaikos, ketvirtą ryto, pusbalsiu deklamuodamas nemirtingojo kandaus Kevedo sonetus. Keliavau po Galisiją, žvalgiausi po pakrantes, ragavau jauną vyną ir kalbėjausi su jūreiviais, nes *natura máxime miranda in minimis*[289]. Vėliau, sustiprėjusia siela ir skaidriais jausmais pasukau kalnų link, į kerėtojų žemę. Nakvodavau stovyklavietėse, nes vienas civilinės gvardijos seržantas mane perspėjo, kad pavojinga stovyklauti kur pakliūva, ypač dėl vasarą apskrityje besibastančių čigonų, klajojančių artistų ir visokių ūžautojų, ūkanotais nakties keliais traukiančių iš vienos vakaronės į kitą. *Qui amat periculum in illo peribit*[290]. Šiaip stovyklavietėse nebuvo blogai, ir netrukus įvertinau, kiek tokiose vietose galima atrasti ir stebėti emocijų, aistrų ir netgi jas klasifikuoti, neatitraukiant akių nuo savo žemėlapio. Taigi, kartą atsidūrus tokioje vietoje, man šis tas nutiko, ką ir dabar vertinu kaip esminę savo istorijos dalį. Arba tai buvo vienintelė dalis, kurioje perteikta nepaliesta visa mano liūdnos bei beprasmiškos istorijos laimė ir paslaptingumas. *Mortalium nemo est felix*[291], sako Plinijus. Taip pat: *felicitas cui praecipua fuerit homini, non est humani iudicii*[292]. Bet metas eiti prie esmės. Kaip minėjau, buvau apsistojęs stovyklavietėje netoli Kastroverdės, Lugo provincijoje, prie giraitėmis ir visokiausių rūšių krūmynais apaugusių kalnų. Daug skaitydavau ir gilinau žinias kai ką užsirašinėdamas. *Otium sine litteris mors est et homini vivi sepultura*[293]. Nors galbūt aš perdedu. Vienu žodžiu (ir sakau tai visiškai nuoširdžiai), mirtinai nuobodžiavau.

Vieną popietę bevaikštinėjant po apylinkes, kurios paleontologui būtų neabejotinai įdomios, nutiko nelaimė, apie kurią ir papasakosiu. Pamačiau nuo kalno pusės atskubančius kelis stovyklautojus. Nereikėjo didelio pastabumo, kad iš jų susijaudinusių veidų suprastum, jog nutiko kažkas negero. Sustabdžiau

---

288 Nuo pavydo kaip nuo žaibo aukščiausios vietos rūksta (t. y. rūksta kaip gaisras, trenkus žaibui; kai pasieki aukščiausią padėtį, kitų pavydas gali trenkti kaip žaibas). (Ištrauka iš Lukrecijaus poemos „Apie daiktų prigimtį", V giesmė, 1126 eilutė)

289 Gamta labiausiai stebina mažiausiuose dalykuose.

290 Kas mėgsta pavojų, nuo jo ir žus. (Vulgata, Siracido knyga, 3.26)

291 Iš mirtingųjų niekas nėra laimingas. (Plinijus Vyresnysis, „Gamtos istorijos", VII knyga, 130 skyrius)

292 Kuriam žmogui atiteko ypatinga laimė, ne žmogaus teismui spręsti. (t. y. žmogus iš tikrųjų nežino, kas yra laimė, o kas ne). (Plinijus Vyresnysis, „Gamtos istorijos", VII knyga, 130 skyrius)

293 Laisvas laikas be literatūros yra mirtis ir gyvo žmogaus palaidojimas. (Seneka, „Laiškai Lucilijui", 82 laiškas, 3 skyrius)

juos ir paklausiau, kas atsitiko. Pasirodo, kad vieno jų anūkas nugarmėjo į prarają, į kalnų tarpeklį ar tai į duobę. Mano kaip teisininko kriminalisto patirtis bylojo, kad reikia veikti nedelsiant, *acta, non verba*[294], ir tuo metu, kai dalis būrio pasuko į stovyklavietę, aš su likusiais užlipau į statų kalną, į nelaimės vietą.

Tarpeklis buvo gilus ir neįžvelgiamas. Vienas iš poilsiautojų pasakė, kad jis vadinamas Velnio nasrais. Kitas tvirtino, kad vietiniai gyventojai tiki, jog ten gyveno velnias, arba vienas iš jo žemiškųjų pavidalų. Aš paklausiau, kuo vardu dingęs vaikas, ir vienas iš stovyklautojų atsakė: Elifazas. Situacija ir taip buvo gana keista, tačiau išgirdus tokį atsakymą, viskas pakrypo tiesiog pavojinga linkme, juk ne kiekvieną dieną tarpeklyje prasmenga vaikas tokiu retu vardu. Ar tikrai Elifazas? – paklausiau pašnibždomis. Tikrai, toks jo vardas, atsakė pašnekovas. Kiti, nekultūringi Lugo biurų darbuotojai ir vyriausybės tarnautojai tik žiūrėjo į mane tylėdami. Aš esu ne tik sumanus ir mąstantis žmogus, bet ir veiklos žmogus. *Non progredi est regredi*[295], prisiminiau. Prisiartinau prie tarpeklio krašto ir pašaukiau vaiką vardu. Iš ten sulaukiau tik grėsmingo aido. Riksmas, *mano* riksmas, sugrįžo iš žemės gelmių kaip kraują stingdantis atsakas. Šiurpas perbėgo mano nugara, bet vargais negalais to neparodžiau, turbūt net pasijuokiau apie tarpeklio gylį, ir pasiūliau iš visų mūsų diržų susukti ką nors panašaus į virvę ir kad pats lengviausias iš mūsų nusileistų į duobę ištirti bent kelis pirmuosius metrus. Mes tarėmės. Rūkėme. Niekas mano pasiūlymui nepritarė. Po kurio laiko sugrįžo tie iš stovyklavietės su pirmuoju pastiprinimu ir būtinomis nusileidimo priemonėmis. *Homo fervidus et diligens ad omnia est paratus*[296], pamaniau.

Kaip galėdami stipriau pririšome vieną vaikinuką iš Kastroverdės ir tasai, penkiems vyrams iš visų jėgų laikant virvę, su žibintuvėliu pradėjo leistis žemyn. Netrukus jis pradingo iš akių. Mes jam iš viršaus šūkčiojome: ką ten matai? Iš gilumos mus pasiekdavo vis duslesnis jo atsakymas: nieko! *Patientia vincit omnia*[297], patariau žmonėms, ir mes kantriai laukėme. Nesimatė nieko, net žibintuvėlio šviesos, nors kartais šviesa trumpai šmėstelėdavo ant arčiausiai paviršiaus esančių sienų, tarsi vaikinas mosuotų žibintuvėliu sau virš galvos tikrindamas, kiek nusileido. Stebint tuos atšvaitus, staiga pasigirdo antžmogiškas staugimas, ir visi prisiartino prie tarpeklio krašto. Kas atsitiko? – surikome. Kažkas vėl užkaukė. Kas ten? Ką matai? Ar tu jį radai? Iš apačios niekas neatsakė. Kai kurios moterys pradėjo melstis. Aš nežinojau, ar man pradėti piktintis, ar svarstyti šį

294 Veiksmai, ne žodžiai. (Šiuolaikinis posakis)

295 Neiti pirmyn reiškia eiti atgal. (Šiuolaikinis posakis)

296 Užsidegęs ir rūpestingas žmogus viskam pasiruošęs. (Tomas Kempietis, „Kristaus sekimas", I. 25. 11)

297 Kantrybė nugali viską.

reiškinį. *Stultorum plena sunt omnia*[298], nurodė Ciceronas. Vienas mūsų tyrinėtojo giminaitis pareikalavo, kad jį iškeltume. Penki vyrai, laikantys virvę, nesugebėjo to padaryti, turėjome prisijungti ir mes. Riksmas iš gilumos pasigirdo dar kelis kartus. Galiausiai po įtemptų pastangų pavyko jį ištraukti į viršų.

Vaikinas buvo gyvas ir neatrodė sužeistas, išskyrus keletą nubrozdinimų ant rankų ir keliose vietose įplyšusių džinsų. Dėl šventos ramybės moterys apčiupinėjo jo kojas. Nebuvo nė vieno lūžusio kaulo. Ką ten matei? – paklausė jo giminaitis. Vaikinas nieko neatsakė, tik užsidengė veidą rankomis. Galbūt toje vietoje man derėjo įsikišti ir tarti žodį, bet kaip stebėtojas aš, kaip sakoma, buvau pakerėtas to šešėlių ir nereikalingų gestų teatro. Kiti irgi klausinėjo panašiai. Aš priminiau, gal netgi balsu, kad *occasion es namque hominem fragilem non faciunt, sed qualis sit ostendunt*[299]. Vaikinas neabejotinai buvo silpnavalis. Jam davė sriūbtelėti konjako. Nesispyriodamas jis gėrė taip, tarsi nuo to priklausė jo gyvenimas. Ką tu ten matei? – neatlyžo žmonės. Vaikinas kažką pasakė, bet jį išgirdo tik tas giminaitis, kuris darsyk pakartojo klausimą, lyg netikėdamas savo ausimis tuo, ką išgirdo. Vaikinas atsakė: mačiau velnią.

Nuo šios akimirkos gelbėjimo grupėje įsivyravo sąmyšis ir anarchija. *Quot capita, tot sententiae*[300], vieni sakė, kad reikia iš stovyklavietės paskambinti Civilinei gvardijai ir šiuo atveju geriausia būtų laukti. Kiti klausinėjo apie berniuką, ar vaikinas jį ten matė, ar bent girdėjo, bet atsakymas buvo neigiamas. Likusieji puolė domėtis tuo velniu, ar vaikinas jį matęs visu ūgiu, ar tik jo snukį, ir kaip jis atrodė, kokios spalvos, ir taip toliau. *Rumores fuge*[301], atsidusau ir apsižvalgiau aplinkui. Tada su kita grupe iš stovyklos atėjo sargas su grupele moterų, tarp kurių buvo ir dingusiojo motina. Ji ilgai nežinojo apie įvykį ir visiems, kurie jos klausėsi, pranešė žiūrėjusi televizijos konkursą. Kas buvo apačioje? – paklausė sargas. Tylomis jam buvo parodyta į vaikiną, vis dar gulintį ant žolės. Motina bejėgiškai priėjo prie angos į urvą ir šūktelėjo sūnaus vardą. Niekas neatsiliepė. Ji šūktelėjo dar kartą. Tada urvas sustugo, tarsi atsakydama jai.

Kai kurie išblyško. Daugelis atsitraukė nuo prarajos, išsigandę, kad iš rūko neišlystų ranka ir nenusitemptų jų į bedugnę. Atsirado ir tokių, kurie tvirtino, kad ten gyvena vilkas. Arba laukinis šuo. Tuo tarpu sutemo ir stovyklavietės dujiniai žibintai ir žibintuvėliai varžėsi tarp savęs makabriškame šokyje, kurio

---

298 Kvailių visur pilna. (Ciceronas, „Laiškai artimiesiems", IX knyga, 22 laiškas, 4 skyrius)

299 Nes atsitikimai žmogaus nepadaro pažeidžiamo, o atskleidžia, koks jis yra. (Tomas Kempietis, „Kristaus sekimas", I. 16. 4)

300 Kiek galvų, tiek nuomonių. (Parafrazė iš Terencijaus komedijos „Formijonas", 454 eilutė, arba Cicerono veikalo „Apie gėrio ir blogio ribas", I. 15)

301 Venk gandų (t. y. venk skleisti gandus, kad nebūtum laikomas jų kūrėju). (Dionisijaus Katono dvieiliai, kartais per klaidą priskiriami Katonui Vyresniajam, I. 2)

traukos centras buvo kalne žiojėjusi žaizda. Žmonės juokėsi arba bendravo galisų kalba, kurios nebemokėjau, nes buvau visiškai atitrūkęs nuo savo šaknų, ir virpančiomis rankomis rodė į bedugnės pusę. Čia jau nebuvo galima tvirtinti, kad *caelo tegitur qui non habet urnam*[302]. Civilinė gvardija vis nesirodė. Būtinai reikėjo kažką nuspręsti, nors aplink vyravo visiška painiava. Tada aš pamačiau stovyklos sargą, besirišantį virvę aplink juosmenį, ir supratau, kad jis pasirengęs leistis žemyn. Jo elgesys, prisipažinsiu, man atrodė pagirtinas ir nuėjau jo pasveikinti. Chosė Lendoiras, advokatas ir poetas, pasakiau, šiltai pakratęs jo ranką. Jis pažvelgė į mane ir nusišypsojo, lyg mes jau būtume seni pažįstami. Stebint visiems aplinkui jis pradėjo leistis į kraupią duobę.

Sakau nuoširdžiai: aš ir daugelis ten susirinkusiųjų baiminomės blogiausio. Stovyklavietės sargas leidosi tol, kol baigėsi virvė. Visi manė, kad tada jis norės būti iškeltas, ir tą akimirką jis, regis, trūktelėjo virvę iš apačios, o mes trūktelėjome iš viršaus, ir paieška sustingo ties gėdinga nesusipratimų ir riksmų virtine. Bandžiau visus raminti, *addito salis grano*[303]. Jeigu aš nebūčiau turėjęs patirties teismo salėje, šie įniršę žmonės galėjo nuleisti mane stačia galva į duobę. Bet vis dėlto galų gale man pavyko juos suvaldyti. Vargais negalais susisiekėme su sargu ir supratome jo šūksnius. Jis prašė paleisti virvę. Taip ir padarėme. Ne vienam sudrebėjo širdis, matant, kaip bedugnėje it žiurkės uodega gyvatės nasruose pranyksta virvės galas. Mes tarp savęs šnekėjome, kad sargas, be abejo, žino, ką daro.

Staiga naktis pasirodė mums dar gūdesnė, o juodoji duobė, jei tai įmanoma, tapo dar juodesnė. Kas prieš kelias minutes nekantriai sukiojosi aplinkui, tie liovėsi, nes galimybė užkliūti ir nugarmėti į bedugnę tapo reali, kaip kartais realios tampa nuodėmės. Kartais iš vidaus pasigirsdavo vis duslesnis kauksmas, tarsi velnias kartu su savo dviem naujomis aukomis traukėsi į žemės gelmes. Reikia pridurti, kad tarp mūsų, likusių žemės paviršiuje, negailestingai sklandė pačios rizikingiausios prielaidos. *Vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile*[304]. Buvo tokių, kurie neatitraukė akių nuo laikrodžio, sakytum, laikas šiame nuotykyje vaidino lemiamą vaidmenį. Kiti būriais sustoję rūkė, treti rūpinosi šoko ištiktais dingusio berniuko artimaisiais. Kiti

302 Dangus dengia tą, kas neturi urnos (t. y. kapo). (Lukanas, poema „Pilietinis karas", VII. 819)

303 Su trupinėliu druskos (t. y. su ironija). (Plinijus Vyresnysis, „Gamtos istorija", XXIII knyga, 149 skyrius)

304 Gyvenimas trumpas, menas ilgas, proga trumpalaikė. bandymas pavojingas, sprendimas sunkus. (Hipokrato aforizmas apie mediciną; jis reiškia: gyvenimas per trumpas medicinos menui tobulai išmokti, proga gydyti trumpalaikė (kol ligonio būklė nepablogėjo), eksperimentavimas su ligoniu pavojingas, sprendimas, ką reikia daryti, sunkus. Tai nebuvo sukurta lotyniškai, o išversta iš graikų kalbos. Originalas: Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Hipokratas, „Aforizmai" I.1)

keiksnojo vėluojančią Civilinę gvardiją. Staiga žiūrėdamas į žvaigždes pagalvojau, kad visa tai man siaubingai primena dono Pijo Barochos[305] apysaką, skaitytą studijų metais, kai dar mokiausi Salamankos universiteto Teisės fakultete. Apsakymas vadinasi „Bedugnė“, jame irgi piemenėlis įkrenta į kalnuose žiojėjusią prarają. Vaikinukas saugiai aprišamas virve ir nuleidžiamas jo ieškoti, bet jį išgąsdina velnio riaumojimas ir jis iškeliamas į paviršių be vaiko, kurio net nematė, tačiau aiškiai girdimos jo dejonės byloja, kad vaikas sužeistas. Istorija baigiasi visiško bejėgiškumo scena, kur baimė įveikia meilę, pareigą ir net artimųjų ryšius: nė vienas iš gelbėtojų grupės (kurią sudarė, reikia pažymėti, netašyti ir prietaringi baskų piemenys) neišdrįsta nusileisti žemyn išgirdę mikčiojamą pirmojo pasišovusio gelbėti piemens istoriją, kai jis pasako matęs velnią, o gal pajutęs ar girdėjęs jį, dabar neatsimenu. *In se semper armatus Furor*[306]. Paskutinėje scenoje piemenys, įskaitant ir išsigandusį berniuko senelį, išsiskirsto po namus ir turbūt kiaurą naktį (spėju, vėjuotą naktį) girdi iš prarajos berniuko dejones. Tokia tad dono Pijo istorija. Ankstyvasis mėginimas, manau, kai jo įstabioji proza dar nebuvo visiškai atsiskleidusi, bet tai vis tiek buvo geras apsakymas. Aš apie tai galvojau, kai man už nugaros kunkuliavo žmogiškos aistros, o mano akys skaičiavo žvaigždes: istorija, į kurią pakliuvau, buvo identiška Barochos istorijai, kitaip tariant, Ispanija tebėra Barochos laikų Ispanija, kur pavojingos prarajos tebebuvo atviros, kur vaikai elgėsi neatsargiai ir į jas įsmukdavo, kur žmonės per daug rūkė ir alpėjo, o Civilinė gvardija niekada nepasirodydavo, kai jos labiausiai reikėdavo.

Tada išgirdome riksmą, ne kažkokį neartikuliuotą riaumojimą, bet žodžius, maždaug „ei, ten viršuje, ei jūs, vėplos“, ir nors netrūko fantazuotojų, aiškinusių, kad tai velnias, kuris niekaip nepasisotina ir laukia dar vieno nelaimėlio, likusieji pažvelgėme į olos apačią ir pamatėme blausią sargo žibinto spingsulę, kuri atrodė it Polifemo sąmonėje pasiklydęs jonvabalis, ir paklausėme tos šviesos, ar viskas gerai. Anapus šviesos esantis balsas atsakė, viskas gerai, aš atmesiu jums virvę, ir tada kažkur prie bedugnės sienų išgirdome silpną bruzdesį. Po kelių nepavykusių bandymų balsas paragino numesti jam kitą virvę, ir netrukus ištraukėme dingusį vaiką, parištą už juosmens ir pažastų, ir jo pasirodymas buvo sutiktas raudomis ir džiaugsmo šūksniais, paskui atnarplioję vaiką, numetėme virvę ir iškėlėme sargą, o likusi nakties dalis, kaip dabar, kai jau nieko nebesitikiu, prisimenu, buvo lyg nesibaigianti šventė. *O quantum caliginis mentibus nostris obicit magna felicitas*[307], galisų šventė kalnų apsuptyje, nes čia stovyklavo Galisijos tarnautojai ir įstaigų darbuotojai, o ir aš taip pat buvau kilęs iš šio

305 Pío Baroja y Nessi (1872 -1956) – ispanų gydytojas, rašytojas, „1898-ųjų kartos“ atstovas.

306 Prieš save pačią visada apsiginklavusi Beprotybė. (Iš Senekos tragedijos „Pamišęs Herkulis“, 98 eil.)

307 O, kiek miglos ant mūsų protų užleidžia didelė laimė. (Seneka, „Apie gyvenimo trumpumą“, X. 13. 7)

krašto, kaip ir sargo, kurį jie vadino Čiliečiu, nes iš ten jis ir buvo kilęs, protėviai buvo juodadarbiai galisai, tą patvirtino ir jo pavardė – Belanas.

Ten praleidau dar dvi dienas, ir mes su sargu ilgai šnekėjomės, o svarbiausia – galėjau pasidalyti su juo savo nuotykiais ir literatūriniais bandymais. Paskui aš grįžau į Barseloną ir apie jį nieko negirdėjau, kol po dvejų metų jis pasirodė mano biure. Kaip dažniausiai būna tokiais atvejais, jam stigo pinigų, neturėjo darbo, taigi, atidžiau į jį įsižiūrėjęs ir pasvarstęs, ar išsiųsti jį lauk, *supremum vale*[308], ar numesti gelbėjimosi ratą, vis dėlto pasirinkau pastarąjį variantą ir pasakiau, kad galėčiau „suveikti" jam keletą recenzijų teisininkų mokyklos žurnale, kurio literatūros puslapius redagavau, pradžiai – tiek, o vėliau – pasižiūrėsime. Paskui aš jam padovanojau savo paskutinę išleistą poezijos knygą ir perspėjau, kad jo recenzijos turi apsiriboti tik poezija, nes proza užsiima mano kolega Josefas Chaumė, skyrybų ekspertas ir ilgametis homoseksualas, minios sukčių iš Ramblos alėjos atokesnių gatvelių lūšnynų pažinojo jį Mažojo Kankinio pravarde dėl jo žemo ūgio ir silpnybės smurtaujantiems ir ūmaus būdo sąvadautojams.

Nemanau, jog suklysiu sakydamas, kad Belano veide atsispindėjo kažkoks nusivylimas, galbūt jis tikėjosi mano literatūros žurnale publikuoti savo kūrybą, bet tuo metu aš negalėjau to pasiūlyti, nes darbuotojų profesionalumo kartelė buvo labai aukšta, laikas nebėgo tuščiai, mano žurnalas spausdino visą Barselonos literatūros pasaulio elitą, poezijos pasaulio grietinėlę, ir man nebuvo jokio reikalo kažkam daryti malonę dėl dviejų vasaros dienų draugystės ir iš esmės paviršutiniškų apsikeitimų nuomonėmis. *Discat servire glorians ad alta venire*[309].

Čia, galima sakyti, kad prasidėjo antrasis mano bendravimo su Belanu etapas. Matydavau jį kartą per mėnesį savo kontoroje, ten tvarkydavau įvairiausius teisinius reikalus ir tuo pačiu metu atlikdavau savo pareigas literatūrai. Anuomet (kiti buvo laikai) ten užsukdavo labiausiai išsilavinę ir garsiausi rašytojai ir poetai ne tik iš Barselonos, bet ir iš kitų Ispanijos vietų ir net iš Lotynų Amerikos. Kartais, pamenu, Belanas susitikdavo su vienu kitu iš mano žurnalo bendradarbių ar mano svečių, ir šio susitikimo rezultatai nebūdavo tokie geri, kaip tikėjausi. Tačiau, išsiblaškęs nuo darbo ir malonumo, neatkreipdavau į tai dėmesio ir nepaisydavau foninio triukšmo, kurį sukeldavo tokie susitikimai. Tas foninis triukšmas buvo panašus į automobilių koloną, motociklų būrį, į judėjimą viešbučių automobilių aikštelėse, ir tas ūžesys man bylojo, Chosė, būk atsargus, gyvenk savo gyvenimą, rūpinkis savo kūnu, laikas bėga, o šlovė greit praeina, tačiau aš,

---

308 Paskutinį „sudie". (Ovidijus, „Metamorfozės", VI. 509; X. 62; šį posakį mini ir kiti romėnų autoriai.)

309 Tegul išmoksta tarnauti tas, kas giriasi pasieksiąs aukštumas. (Sukurta ne klasikinio autoriaus, o viduramžiais arba vėliau.)

neišmanėlis, to neiššifravau arba maniau, kad tas artėjančios nelaimės gandas skirtas jam, o ne man, kad kažkas prarasta milžiniškoje Barselonos erdvėje. Ta žinia manęs nejaudino, buvau įsitikinęs, kad ji skirta ne man, o jam, nors iš tikrųjų buvo parašyta išskirtinai man. *Fortuna rerum humanarum domina*[310].

Belano susitikimai su žurnalo bendraautoriais niekada nestokojo žavesio. Kartą vienas iš mano vaikinų (kuris vėliau metė rašymą, atsidėjo politikai ir sulaukė nemažos sėkmės) net norėjo jį apkulti. Tiesa, maniškis kalbėjo nerimtai, nors to, beje, niekada nesužinosi, bet svarbiausia tai, kad Belaną tai apstulbino, regis, jis net paklausė, ar mano bendradarbis praktikuoja karatė (anas turėjo juodąjį diržą), o paskui pradėjo teisintis migrena ir nuo muštynių išsisuko. Tokiais atvejais aš kaip reikiant pasilinksmindavau. Ragindavau Belaną: ei, apgink savo nuomonę, įrodyk, atsilaikyk prieš literatūros elitą, *sine dolo*[311], bet jis mykdavo, kad jam skauda galvą, šypsodavosi ir prašydavo greičiau jam sumokėti mėnesio atlygį už darbą teisininkų žurnale ir pabrukęs uodegą spūdindavo lauk.

Man derėjo įtariai žiūrėti į tą pabruktą uodegą. Derėjo pamąstyti: ką reiškia ta pabrukta uodega, *sine ira et studio*[312]. Derėjo prisiminti, kokie gyviai turi uodegas. Derėjo pasiskaityti knygose ir vadovėliuose, kad teisingai suprasčiau tą gauruotą uodegą, kuri stirksojo tarp buvusio Kastroverdės stovyklavietės sargo kojų.

Bet aš to nepadariau ir gyvenau toliau. *Errare humanum est, perseverare autem diabolicum*[313]. Kartą užsukęs pas vyresniąją dukterį viduje išgirdau kažkokius garsus. Aišku savaime, raktus aš turėjau, juk dar visai neseniai, prieš skyrybas, šis butas priklausė man, ten gyvenome mudu su žmona ir abi dukterys. Po skyrybų nusipirkau namą Sarijoje, o žmona nusipirko mansardą Molinos aikštėje, kur apsigyveno su jaunyle dukterimi, todėl mūsų senąjį butą nutariau padovanoti vyresniajai dukteriai, poetei kaip ir aš, bei pagrindinei mano žurnalo bendradarbei. Kaip minėjau, aš turėjau raktus, nors dažnai ir nesilankiau, nebent pasiimti kokią knygą, be to, ten vykdavo mūsų žurnalo redkolegijos susitikimai. Taigi įėjęs vidun išgirdau kažkokius garsus. Atsargiai, kaip pridera tėvui ir šiuolaikiškam žmogui, kyštelėjau galvą į svetainę, bet ten nieko nebuvo. Garsai sklido iš koridoriaus galo. *Non vis esse iracundus? Ne fueris curiosus*[314], pakartojau du kartus. Bet vis tiek slankiojau po savo buvusią gyvenamąją vietą. Priėjau

310 Lemtis yra žmogiškųjų reikalų valdovė. (Apytikslė citata iš Cicerono kalbos „Už Marcelą", 7 skyrius)

311 Be klastos. (Frazę keletą kartų vartoja Ciceronas ir kiti romėnų autoriai)

312 Be pykčio ir šališkumo. (Tacitas, „Analai", I. 1)

313 Klysti yra žmogiška, o laikytis (klaidos) velniška. (Apytikslė citata iš šv. Augustino „Pamokslų", 164. 14, įvairiais variantais minima vėlesnių lotynų autorių, tai taip pat gali būti parafrazė iš Cicerono „Filipikų")

314 Nenori būti supykdytas? Nebūk smalsus. (Seneka, „Apie pyktį", III. 11)

dukters miegamąjį, žvilgtelėjau vidun, bet ten nieko nebuvo. Ant pirštų galų nustypčiojau toliau. Nors buvo jau rytas, kambariai skendėjo prieblandoje. Šviesos nedegiau. Tuomet supratau, kad garsai sklinda iš buvusio mano kambario, kuris išliko toks, koks buvo, kai dar gyvenome su žmona. Aš pravėriau duris ir pamačiau savo vyresniąją dukterį Belano glėbyje. Tai, ką jis su ja darė, iš pirmo žvilgsnio man pasirodė nenusakoma. Jis ją tampė po mano plačiąją lovą iš vieno krašto į kitą, jodė, vartaliojo, ir visa tai lydėjo siaubingos dejonės, urzgimas, bliovimas, burkavimas ir nešvankūs garsai, nuo kurių aš pašiurpau. *Mille modi Veneris*[315], prisiminiau Ovidijaus žodžius, bet to jau buvo per daug. Visgi slenksčio neperžengiau, tik tyliai stovėjau suakmenėjęs, tylus, apkerėtas, tarsi staiga vėl būčiau atsidūręs Kastroverdės stovyklavietėje, jaunasis galisas vėl būtų prasmegęs bedugnėje, o aš ir biurų tarnautojai vėl būtume atsidūrę pragaro nasruose. *Magna res est vocis et silentii tempora nosse*[316]. Aš nieko nepasakiau. Kaip buvau atėjęs, taip tyliai ir išėjau. Bet neįstengiau toli nueiti nuo buvusių namų, nuo savo dukters namų, ir kojos pačios mane nuvedė į kavinę netoliese, kurią kažkas, turbūt naujasis jos savininkas, buvo pertvarkęs į kur kas šiuolaikiškesnę užeigą su žvilgančiais plastiko stalais ir kėdėmis. Užsisakęs kavos ėmiausi svarstyti padėtį. Bangomis mano mintis užplūsdavo vaizdai, kur mano duktė elgiasi kaip šliundra, ir nuo kiekvieno tokio prisiminimo mane išpildavo prakaitas tarsi karščiuojant, todėl išgėręs kavos dar užsisakiau konjako, galbūt išlenkus šio to stipresnio galiausiai pavyks nusiraminti. Po trečiosios taurės pavyko. *Post vinum verba, post imbrem nascitur herba*[317].

Bet ne žodžiai ir ne poezija nubudo manyje, neužklydo nė menkiausia eilutė, mintyse sukosi vien neapsakomas keršto troškimas, noras nubausti ir negailestingas sprendimas priversti tą trečiarūšį Žiuljeną Sorelį[318] sumokėti už jo įžūlumą ir akiplėšiškumą. *Prima cratera ad sitem pertinet, secunda ad hilaritatem, tertia ad voluptatem, quarta ad insaniam*[319]. Ketvirta taurė sumaišo protą, sakė Apulėjus, o man dabar trūko kaip tik to. Tą akimirką aš tai žinojau labai aiškiai, ir šiandien man tai kelia vien švelnų graudulį. Iš anapus baro į mane žvilgčiojo padavėja, tokia dukters amžiaus mergina. Šalia jos gaivųjį gėrimą gurkšnojo moteris, tirianti viešąją nuomonę. Jiedvi gyvai šnekučiavosi, nors padavėjos akys kartkartėmis nukrypdavo į mano pusę. Kilstelėjęs ranką užsisakiau

---

315 Yra tūkstančiai Veneros (t. y. meilės) būdų. (Ovidijus, „Meilės menas", III. 787)

316 Didelis dalykas yra žinoti, kada kalbėti, kada tylėti. (Kai kurie šaltiniai priskiria Senekai)

317 Po vyno gimsta žodžiai, o po lietaus žolė.

318 Stendhalio romano „Raudona ir juoda" pagrindinis herojus.

319 Pirmoji taurė iš troškulio, antroji dėl linksmumo, trečioji dėl malonumo, ketvirtoji sukelia beprotybę. (Apulėjus, „Žiedai", IV. 20)

ketvirtą taurę konjako. Neperdedu sakydamas, kad padavėjos veide pastebėjau šmėstelint užuojautą.

Arturą Belaną nutariau sutraiškyti kaip tarakoną. Sutrikęs ir išmuštas iš pusiausvyros aš dvi savaites nesirinkdamas laiko užsukdavau į buvusius namus, kur dabar gyveno mano duktė. Keturis kartus juodu užklupau intymumo akimirką. Du kartus jiedu buvo mano miegamajame, kartą – dukters kambaryje, ir kartą – vonioje. Tą kartą man nepavyko jų pamatyti, nors kuo puikiausiai viską girdėjau, bet likusius tris sykius savo akimis regėjau siaubingą veiksmą, kuriam jiedu atsidavė su įkarščiu, pramuštgalviškai ir begėdiškai. *Amor tussisque non celatur*[320]: meilės ir kosulio neįmanoma paslėpti. Bet ar tai, ką tiedu jaunuoliai jautė vienas kitam, buvo meilė? – dar sykį susimąsčiau, kai karštinės krečiamas slapčia kiūtinau iš savo namų po to nenusakomo veiksmo, kurį mane vertė stebėti kažkokia paslaptinga jėga. Ar Belanas mylėjo mano dukterį? Ar mano duktė mylėjo tą pigią Žiuljeno Sorelio imitaciją? *Qui non zelat, non amat*[321], pasakiau, sukuždėjau ar pamaniau – nušvitimo akimirką – kad mano elgesys labiau panėšėjo ne į griežto tėvo, o į pavydaus meilužio elgesį. Aš dar nebuvau pavydus meilužis. Tai ką vis dėlto jaučiau? *Amantes, amentes.* Įsimylėjėliai, bepročiai, *dixit* Platonas.

Atsargumo dėlei nusprendžiau juos išklausyti ir suteikti jiems savotišką paskutinį šansą. Kaip aš ir baiminausi, mano duktė buvo įsimylėjusi čilietį. Ar tu tuo tikra? – paklausiau. Tai aišku, atšovė ji. Ir ką jūs ketinate daryti? Nieko, tėti, gūžtelėjo pečiais duktė, kuri šiuose dalykuose buvo visiška mano priešingybė, paveldėjusi savo motinos pragmatizmą. *Adeo in teneris consuescere multum est*[322]. Netrukus susitikau su Belanu. Kaip ir kas mėnesį jis atėjo į mano kabinetą atiduoti poezijos recenzijų teisininkų žurnalui ir pasiimti atlygio. Ką gi, Belanai, pasakiau, kai jis atsisėdo priešais mane ant žemos kėdės, užgožtas mano teisės diplomų svorio ir didžių poetų fotografijų sidabro rėmeliuose, puošusių mano masyvų trijų metrų ilgio ir pusantro metro pločio ąžuolinį stalą, auros. Manau, kad atėjo laikas šuoliui, pasakiau. Jis sužiuro į mane abejingai. Tavo kokybiniam šuoliui, patikslinau. Po akimirkos, kurią abu pratylėjome, paaiškinau, ką turiu mintyse. Aš norėjau (tokia mano valia, pasakiau), kad jis iš teisininkų mokyklos žurnalo recenzento taptų nuolatiniu bendradarbiu. Regis, vienintelis jo komentaras tebuvo apatiškai ištartas „oho“. Kaip supranti, paaiškinau, tau tenka didelė atsakomybė, nes žurnalo prestižas auga sulig kiekviena diena, jame bendradarbiauja daug įžymių Ispanijos ir Lotynų Amerikos poetų, neabejoju, kad tu jį skaitai ir pastebėjai, jog pastaruoju metu išleidome Pepę de Dijosą, Ernestiną

320 Meilės ir kosulio neįmanoma paslėpti. (Viduramžių patarlė)

321 Kas nepavydi, nemyli. (Šv. Augustinas, „Prieš Adimancijų“, 13 skyrius)

322 Įpratimas nuo vaikystės yra didelis dalykas. (Vergilijus, „Georgikos“, II. 272)

Buskaraons, Manolą Garsidiegą Ijaresą, jau nekalbant apie jaunuosius žodžio meistrus ir nuolatinius mūsų komandos bendradarbius: Gabrielį Kataluniją, kuris turi visus šansus netolimoje ateityje tapti visų mūsų taip laukiamu žymiu dvikalbiu poetu, Rafaelį Logronją, labai jauną, bet neapsakomai stiprų poetą, Izmaelį Seviliją, tikslų ir elegantišką, Ezekielį Valensiją, gebantį kurti įžūliai šiuolaikiškus sonetus apie nūdienos Ispaniją, liepsnojančio šiltumo ir šalto proto stilistą, žinoma, nevalia pamiršti ir dviejų poezijos kritikos gladiatorių, kone visada negailestingo Benio Algesiraso bei Autonominio universiteto profesoriaus ir šeštojo dešimtmečio poezijos žinovo Tonio Melijos. Tai – tie vyrai, užbaigiau savo prakalbą, kuriems turiu garbės vadovauti, kurių vardams lemta spindėti bronzos raidėmis šios šalies literatūroje (tėvyninėje literatūroje, kaip sakoma), kuri tave priėmė į savo glėbį ir su kuriais tau teks dirbti.

Kai nutilau, įsistebeilijome vienas į kitą, tiksliau pasakius, aš jį stebėjau, jo veide ieškodamas bent menkiausio ženklo, kuris išduotų tai, kas dedasi jo galvoje, o Belanas apžiūrinėjo mano fotografijas, meno kūrinius, diplomus, paveikslus, antrankių ir pančių kolekciją (dauguma jų buvo pagaminti prieš 1940 metus, toks rinkinukas neretai sukeldavo mano klientų susidomėjimą, šiek tiek atmieštą siaubu, iš kolegų teisininkų sulaukdavau prasto skonio replikų ar juokelių, o iš pas mane besilankančių poetų – susižavėjimo), nugarėles kelių kruopščiai atrinktų knygų, kurias laikiau savo kabinete, daugiausia tai buvo pirmieji XIX amžiaus romantizmo poetų leidimai. Kaip jau sakiau, jo žvilgsnis šmirinėjo po mano daiktus lyg kokia žiurkė, maža ir siaubingai nervinga žiurkė. Tai ką manai? – nutraukiau jo apmąstymus. Tada jis pažvelgė į mane, ir aš akimirksniu supratau, kad mano pasiūlymas buvo bergždžias. Belanas paklausė, kiek jam žadu mokėti. Pasižiūrėjau į jį ir nieko neatsakiau. Karjeristas jau galvojo apie pinigus. Jis irgi žiūrėjo į mane laukdamas, ką atsakysiu. Žvelgiau į jį nutaisęs mįslingą veido išraišką. Jis sumikčiojo, ar užmokestis bus tas pats kaip teisininkų mokyklos žurnale. Atsidusau. *Emere oportet, quem tibi oboedire velis*[323]. Neliko jokios abejonės, jo žvilgsnis panėšėjo į įbaugintos žiurkės. Užmokesčio nebus, pasakiau. Jis skiriamas tik įžymiems ir nusipelniusiems rašytojams, o tu kol kas būsi atsakingas už keletą recenzijų. Tada jis papurtė galvą, tarsi sakydamas: *O cives, cives, quarenda pecunia primum est, virtus post nummos*[324]. Galiausiai pasakė, kad pamąstys apie tai, ir išėjo. Kai durys užsidarė, pasirėmiau galvą rankomis ir susimąsčiau. Iš tikrųjų aš visai nenorėjau jam pakenkti.

Tai buvo panašu į miegojimą arba sapnavimą, tarsi iš naujo būčiau suvokęs save: aš buvau milžinas. Atsitokėjęs pasukau į dukters namus, pasirengęs ilgam

323 Jei nori, kad kas nors tau paklustų, turi jį nusipirkti. (Iš Plauto komedijos „Persas“, 273 eilutė)

324 O piliečiai, piliečiai, pinigai jums svarbiausi, o dorybė po pinigų. (Horacijus, „Laiškai“, I.1. 53 - 54)

tėviškam pokalbiui. Galimas daiktas, kad aš jau seniai nebuvau su ja kalbėjęs, nežinojau jos baimių, rūpesčių ir abejonių. *Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri*[325]. Tą vakarą mudu nuėjome vakarieniauti į gerą restoraną Provanso gatvėje. Nors kalbėjomės vien apie literatūrą, milžinas manyje buvo toks, kokio ir tikėjausi: elegantiškas, malonus, supratingas, kupinas planų, besidžiaugiantis gyvenimu. Kitą dieną aplankiau jaunylę dukterį ir pavėžėjau ją į Florestą pas draugę. Milžinas vairavo atsargiai ir nuotaikingai bendravo. Atsisveikinant duktė pakštelėjo man į skruostą.

Tai buvo tik pradžia, bet aš viduje, ant degančių savo smegenų gelbėjimosi plausto pradėjau jausti gydantį savo naujojo požiūrio poveikį. *Homo totiens moritur quotiens amittit suos*[326]. Aš mylėjau savo dukteris ir žinojau, kad tik per plauką jų nepraradau. Galbūt jos jausdavosi labai vienišos, mąsčiau, pernelyg daug laiko praleido su motina, supratinga ir linkusia nesivaržyti moterimi, todėl dabar milžinas turi joms parodyti, kad yra gyvas ir galvoja apie jas, tai buvo tiek nedaug ir taip paprasta, kad kėlė įsiūtį (o gal tiesiog apgailestavimą), kad nepadariau to anksčiau. Beje, milžino atsiradimas padėjo ne tik pagerinti santykius su dukterimis. Netrukus pastebėjau akivaizdžius pokyčius darbe ir bendraujant su klientais: milžinas nieko nebijojo, jis buvo drąsus, jis akimirksniu sugalvodavo netikėčiausių strategijų, galėjo be baimės, užmerktomis akimis ir be šešėlio abejonės vaikštinėti teisinių skardžių atbrailomis ir užkaboriais. Jau nekalbant apie bendravimą su literatais. Su didžiausiu pasitenkinimu supratau, kad čia milžinas buvo prakilnus, didingas, išradingas ir šmaikštus, kuriam niekada nestinga teiginių ir paneigimų, trykštantis gyvybės versme.

Aš lioviausi šnipinėti dukterį ir jos niekam tikusį meilužį. *Odero, si potero. Si non, invitus amabo*[327]. Tačiau ant Belano užgriuvo visa mano vadovavimo našta. Aš atgavau ramybę. Tai buvo geriausias mano gyvenimo laikotarpis.

Dabar aš mąstau apie eilėraščius, kuriuos galėjau parašyti, bet neparašiau, ir man norisi ir verkti, ir juoktis. Bet tada negalvojau apie eilėraščius, kuriuos parašysiu: aš juos rašiau ar įsivaizdavau juos rašantis. Tais laikais išleidau knygą: susitariau, kad ją išleistų viena didžiausią prestižą anuomet turėjusių leidyklų. Suprantama, aš padengiau visas išlaidas, jie tik išspausdino ir išplatino knygą. *Quantum quisque sua nummorum servat in arca, tantum habet ei fidei*[328]. Milžinas nesuko sau galvos dėl pinigų, priešingai, aš leisdavau juos, išlaidavau ir rodžiau savo pranašumą, kaip ir pridera milžinui, be baimės ar gėdos.

325 Už didelį nusižengimą tėvas pasitenkina maža bausme. (Iš Terencijaus komedijos „Andrietė", 903 eilutė)

326 Žmogus tiek kartų miršta, kiek kartų praranda artimuosius. (Publilijus Syras, „Sentencijos", H13)

327 Nekęsiu, jei galėsiu. Jei ne, prieš savo valią mylėsiu. (Ovidijus, „Apie meilę", III. 11b. 35)

328 Kiek kas turi pinigų savo skrynioje, tiek kelia ir pasitikėjimo (Juvenalis, „Satyros, III. 143–144)

Apie pinigus, žinoma, aš turiu neišdildomų prisiminimų. Jie žvilga it girtuoklis arba ligonis po lietumi. Žinau, jog kažkada mano pinigai buvo sąmojo ir pajuokos objektas. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum*[329]. Žinau, kad pačioje žurnalo gyvavimo pradžioje jaunieji bendradarbiai šaipėsi iš mano pinigų šaltinio. Tu moki poetams pinigais, buvo kalbama, kuriuos uždirbi iš nesąžiningų verslininkų, išeikvotojų, narkotikų prekeivių, moterų ir vaikų žudikų, pinigų plovėjų ir korumpuotų politikų. Bet aš nekreipiau dėmesio į paskalas. *Plus augmentantur rumores, quando negantur*[330]. Juk kas nors turi ginti žudikus ir sukčius, vyrus, kurie nori skirtis, bet nesiruošia žmonai atiduoti viso savo kapitalo, juk kažkas turi juos ginti. Mano kontora juos visus gindavo, milžinas juos išteisindavo ir paimdavo už tai teisingą užmokestį. Štai jums demokratija, besmegeniai, laikas būtų suprasti, kaliau aš jiems. Į gera ir į bloga. Už tuos pinigus aš nenusipirkau prabangios jachtos, bet įsteigiau literatūrinį žurnalą. Žinodamas, kad tie pinigai dirgino kai kurių jaunučių Madrido ir Barselonos poetų sąžinę, laisvą minutę tylutėliai prisiartinęs palytėdavau jų nugaras pirštų galiukais su tobulai atliktu manikiūru (tai ne dabar, kai net mano nagai nulaužyti) ir kuždėdavau jiems į ausį: *non olet*[331]. Nekvepia. Nei pinigai iš Barselonos ir Madrido pisuarų, nei paimti Saragosos išvietėse, nei gauti Bilbao kanalizacijoje. O jei ir kvepia – tai tik pinigais. Kvepia tik tuo, ką milžinas svajoja su tais pinigais nuveikti. Galbūt net nesupratę, ką jiems noriu pasakyti, jaunieji poetai tuomet pritarė ir perprato tą amžiną ir siaubingą pamoką, kurią stengiausi įkalti į jų paikas galvas. Ir jei bent kuris to nesuprato, nors labai tuo abejoju, kai pamatė savo išspausdintus tekstus, kai užuodė šviežiai dažais kvepiančius puslapius, kai išvydo ant viršelio arba turinyje savo vardą, tada jie iš tiesų užuodė, kuo kvepia pinigai: galia ir maloningu milžino gestu. Tada juokeliai baigėsi, visi suaugo ir nusekė paskui mane.

Visi, išskyrus Artūrą Belaną, o jis nesekė paskui mane dėl paprastos priežasties – nes nebuvo pakviestas. *Sequitur superbos ultor a tergo deus*[332]. O visi tie, kurie nusekė paskui mane, padarė rašytojo karjerą arba sutvirtino tai, kas jau buvo pradėta, tik dar pernelyg vaikiška, visi, išskyrus Arturą Belaną, įstrigusį pasaulyje, kur viskas dvokė išmatomis ir šlapimu, puvėsiais, skurdu ir ligomis, pasaulyje, kur kvapas dusino ir stingdė, ir tik vienintelis dalykas tame pasaulyje neturėjo kvapo – tai mano dukters kūnas. Aš nė piršto nepajudinau, kad nutraukčiau tuos nenormalius santykius, bet laukiau savo valandos. Vieną dieną atradau (tik neklausinėkit kaip, nes neprisimenu), kad netgi mano gražuolė vy-

329 Už auksą pigesnis sidabras, už dorybes auksas. (Horacijus, „Laiškai", I. 1. 52)

330 Nuo neigimo gandai sustiprėja. (Viduramžių patarlė)

331 Nekvepia.

332 Įžūliuosius iš paskos seka keršytojas dievas. (Iš Senekos tragedijos „Pamišęs Herkulis", 385 eil.)

resnioji duktė pradėjo dvokti varganam buvusiam Kastroverdės stovyklavietės sargui. Pradėjo dvokti jai iš burnos. Tas kvapas sklandė tarp vargano buvusio Kastroverdės stovyklavietės sargo namų sienų. Mano duktė, kurios higienos įpročiais niekam neleisiu abejoti, nuolat skalaudavo burną: atsikėlusi iš miego, vidurdienį, po valgio, ketvirtą valandą popiet, septintą valandą vakaro, po vakarienės, prieš eidama miegoti, bet to kvapo atsikratyti, panaikinti arba nepastebėti buvo neįmanoma, jį sargas gaudydavo ir užuosdavo kaip aptvare uždarytas gyvulys, kad ir kiek kartų mano duktė valydavosi dantis, o tarpuose dar skalaudavo burnos skysčiu „Listerin", kvapas neišnykdavo, retsykiais pradingdavo, bet atsirasdavo pačiais netikėčiausiais momentais: ketvirtą valandą ryto plačioje sargo gelbėjimosi lovoje, kai tas per miegus atsisukdavo į mano dukterį ir pradėdavo ją jodyti, tas nepakenčiamas kvapas, tas pinigų, poezijos ir galbūt net meilės kvapas prasismelkė į jo sąmonę ir blaivų protą.

Vargšė mano duktė. Tai protiniai dantys, tikino ji. Vargšė mano duktė. Man dabar kalasi paskutinis protinis dantis. Todėl dabar toks mano burnos kvapas, įrodinėjo ji buvusiam Kastroverdės stovyklavietės sargui, matydama vis didesnį jo šaltumą. Protinis dantis! *Numquam aliud natura, aliud sapientia dicit*[333]. Vieną vakarą pasikviečiau ją į restoraną. Kviečiu tave vieną, patikslinau, nors tuo metu ji su Belanu jau beveik nesusitikinėdavo, bet aš vis tiek pasakiau: kviečiu tave vieną, brangioji. Kalbėjomės iki trečios valandos nakties. Aš pasakojau apie tai, kokį kelią skinasi milžinas, kelią, vedantį į tikrąją literatūrą, ji pasakojo apie savo protinį dantį ir apie naujus žodžius, kuriuos tas prasikalęs dantis pastūmėjo jai ant liežuvio. Netrukus, vieno literatūrinio susitikimo metu, lyg tarp kitko, neteikdama tam reikšmės, duktė pasakė, kad su Belanu viskas baigta ir kad, gerai pagalvojusi, ji skeptiškai žiūri į jo tolesnį bendradarbiavimą garsiojoje žurnalo recenzentų komandoje. *Non aetate verum ingenio apiscitur sapientia*[334].

O, naivioji širdie! Tą akimirką man magėjo pasakyti, kad Belanas niekada ir nepriklausė recenzentų komandai, tai akivaizdžiai matyti pasklaidžius paskutinius dešimt žurnalo numerių. Bet aš jai nieko nepasakiau. Milžinas ją apkabino ir viską atleido. Gyvenimas vėl tekėjo savo vaga. *Urget diem nox et dies noctem*[335]. Žiuljenas Sorelis mirė.

Tuo metu, kai Arturas Belanas buvo jau kelis mėnesius visiškai išnykęs iš mūsų gyvenimų, sapne aš vėl išgirdau kauksmą, sklidusį iš bedugnės Kastroverdės stovyklavietėje. *In se semper armatus Furor*[336], kaip sakė Seneka. Nubudau

---

333 Niekada prigimtis ir išmintis viena kitai neprieštarauja. (Juvenalis, „Satyros", XIV. 321)

334 Ne amžiumi, bet gabumais įgyjama išmintis. (Plautas, komedija „Trigrašis", 367 eilutė)

335 Naktis veja dieną ir diena naktį. (Horacijus, „Epodai", XVII. 25)

336 Prieš save pačią visada apsiginklavusi Beprotybė. (Iš Senekos tragedijos „Pamišęs Herkulis", 98 eilutė)

tirtėdamas. Buvo ketvirta valanda ryto. Puikiai prisimenu, kad neapsisukau ant kito šono miegoti, o nuėjau į savo biblioteką ieškoti Pijo Barochos[337] apsakymo „Bedugnė", pats dorai nesuvokdamas, kodėl tą darau. Kol išaušo, perskaičiau jį du kartus. Pirmąsyk – lėtai, dar iki galo nepakirdęs iš miego, antrąsyk – labai greit, sugrįždamas prie tam tikrų vietų, kurios man atrodė itin reikšmingos ir kurias ne iki galo supratau. Su ašaromis akyse pamėginau skaityti trečią kartą, bet pervargimas įveikė milžiną ir aš užsnūdau bibliotekos fotelyje.

Kai devintą valandą ryto nubudau, man maudė visą kūną ir buvau sumažėjęs mažiausia trisdešimt centimetrų. Išsimaudžiau po dušu, pasiėmiau dono Pijo knygą ir išėjau į kontorą. Atlikęs keletą neatidėliotinų reikalų, *nil sine magno vita labore dedit mortalibus*[338], paprašiau manęs netrukdyti ir vėl pasinėriau į „Bedugnės" vienatvę. Pabaigęs skaityti užsimerkiau ir susimąsčiau apie žmonių baimes. Svarsčiau, kodėl niekas nenusileido gelbėti berniuko? Mąsčiau, kodėl jo senelis buvo toks įsibaiminęs? Kodėl, po šimts, jei laikė vaiką žuvusiu, niekas nesiėmė ieškoti jo kūnelio? Paskui užverčiau knygą ir tarsi liūtas narve žingsniavau pirmyn atgal po savo kabinetą, kol galiausiai nebeišlaikęs susmukau ant sofos ir leidau plūstelėti advokato, poeto ir milžino ašaroms, visoms vienu metu, susimaišiusioms liepsnojančios magmos srautais, deja, jos ne tik nesuteikė palengvėjimo, bet dar labiau pastūmėjo prie bedugnės krašto, prie to atviro plyšio, kuris mano akyse vis plėtėsi ir ryškėjo, nepaisant ašarų (kurios temdė akis ir sunkiai galėjau įžiūrėti daiktus kabinete), ir kuris, net nežinau kodėl (nes tokių minčių neturėjau), siejosi su bedante burna, su dantinga burna, su akmenine šypsena, su žiojinčia jaunos merginos lytimi, su akimi, stebinčia mane iš žemės gelmių, tokia tyra (ir kažkokia bauginančia prasme), nekalta, nes aš žinojau ją manant, kad kol ji nieko nemato, tol ir pati nebus matoma, – gana absurdiška situacija, nes kol ji stebi, ją neišvengiamai mato tokie milžinai arba buvę milžinai kaip aš. Net nežinau, kiek laiko taip išbuvau. Paskui atsikėliau, nuėjau į tualetą, nusiprausiau veidą ir savo sekretorei pasakiau, kad atšauktų visus tai dienai numatytus reikalus.

Kitas kelias savaites gyvenau tarsi sapne. Viską dirbau nepriekaištingai, kaip buvau pratęs, bet pats jaučiausi nebe savo kailyje, *facies tua computat annos*[339], žvelgiau į save tarsi iš šalies ir pats savęs gailėjau, šaipiausi iš savo juokingo pareigingumo, iš manierų ir beprasmių žodžių, kurie, puikiai žinojau, niekur manęs nenuves.

Netrukus supratau, kokios bergždžios buvo mano ambicijos, besikepurnėjančios paauksuotame įstatymų labirinte, kaip ir tos, kurias įsukau ties literatūros

---

337 Pío Baroja (1872–1956) – ispanų rašytojas, vienas žymiausių „1898-ųjų kartos" atstovų.

338 Nieko be didelių pastangų gyvenimas nedavė mirtingiesiems. (Horacijus, „Satyros", I. 9. 60)

339 Tavo veidas skaičiuoja (t. y. išduoda tavo) metus. (Juvenalis, „Satyros", VI. 199)

uolos krašto pačiu krašteliu. *Interdum lacrimae pondera vocis habent*[340]. Supratau, ką Belanas žinojo vos mane pamatęs: kad esu niekam tikęs poetas.

Bent meilės srityje man šiaip ne taip dar viskas veikė, kitaip tariant, dar atsistodavo, bet aš praradau ūpą seksui: man pradėjo nepatikti manęs besidulkinančio vaizdas, nepatiko įsivaizduoti save besiblaškantį ant beginklio moters kūno, su kuria tuomet susitikinėjau (vargšė nekalta siela!), ir kurios netrukus sugebėjau atsikratyti. Pamažu pradėjau teikti pirmenybę nepažįstamoms moterims baruose ir naktiniuose klubuose, kurias bent jau iš pradžių galėjau palaikyti begėdišku milžino pasipuikavimu. Apgailestauju turėdamas prisipažinti, bet kai kurios tiko man į dukteris. Tai ne kartą tvirtinau sau *in situ*[341] ir tai manyje sukeldavo sąmyšį, norą sprukti laukan, kaukti ir šokinėti, ir to nepadariau vien iš pagarbos savo kaimynams. Šiaip ar taip, *amor odit inertes*[342], miegodavau su moterimis ir padarydavau jas laimingas (dovanas, kuriomis anksčiau apipildavau jaunuosius poetus, dabar pradėjau dalinti jaunoms aikštingoms moterims), ir jų laimė atitolino mano nelaimės valandą, kuri ateidavo tada, kai būdavo laikas miegoti ir sapnuoti, arba sapnuoti, kad sapnuoji tai, ką sapnuodavau – iš bedugnės nasrų ataidintį kauksmą toje Galisijoje, kuri visa buvo tarsi masyvus ir žalias laukinio žvėries snukis, atsivėręs skausmingai giliai po liepsnojančiu dar neįvykusio Trečiojo pasaulinio karo dangumi, bent kol aš buvau gyvas, jis neįvyko. Kartais vilkas būdavo suluošintas Galisijoje, bet dažnai jo kančių fonas būdavo baskų kraštas, Astūrija, Aragonas ir net Andalūzija, o aš savo sapne, pamenu, rasdavau prieglobstį Barselonoje, civilizuotame mieste, bet vilkas staugdavo net ir Barselonoje, kol jam žandikaulis atkragdavo, dangus plyšdavo, ir viskas tapdavo nepataisoma.

Kas gi mane taip kankino?

Šį klausimą kartojau ne sykį. Kas vertė staugti vilką rytais ir naktimis, kai išsekęs griūdavau į savo lovą arba svetimas sofas?

Insperata accidunt magis saepe quam quae speres[343], tariau.

Aš galvojau, kad tai milžinas.

Kurį laiką bandžiau miegoti be miego. Užmerkti vieną akį. Klaidžioti po sapnų užkaborius. Bet man tepavykdavo tik didelėmis pastangomis pasiekti tą žiojėjusią bedugnę, *nemo in sese tentat descendere*[344], o ten sustodavau ir klausydavausi: savo neramaus knarkimo, tolimų garsų, kuriuos vėjas atnešdavo iš gatvės, duslaus praeities šurmulio, beprasmių išsigandusių stovyklautojų žodžių ir

340 Kai kada ašaros atstoja žodžius. (Ovidijus, „Laiškai iš Ponto", III. 1. 144)

341 Buvimo vietoje. (Minima Justiniano įstatymų sąvade „Digestai")

342 Meilė nemėgsta neryžtingų. (Ovidijus, „Meilės menas", II. 229)

343 Netikėti dalykai atsitinka dažniau nei tie, kurių tikiesi. (Plautas, komedija „Vaiduoklis", 197 eilutė)

344 Niekas nemėgina įsigilinti į save (t. y. pastebėti savo trūkumus). (Persijus, „Satyros", IV. 5. 23)

aplink besisukiojančių žmonių erzelio, balsus, liudijančius, kad iš stovyklavietės atvyko pastiprinimas, motinos raudos (kartais tai būdavo net mano motina!), neartikuliuotų savo dukters žodžių, atskilusių akmenų, krentančių žemyn it miniatiūrinės giljotinos ašmenys, kai sargas leidosi ieškoti berniuko.

Vieną dieną nusprendžiau susirasti Belaną. Tai padariau tik savo paties ir savo sveikatos labui. Regis, jį be pėdsakų pasiglemžė toks nesėkmingas jo žemynui devintasis dešimtmetis. Kartais į mano žurnalo redakciją užsukdavo panašaus amžiaus jo tautybės poetų, galinčių ką nors žinoti apie jį ir jo gyvenamąją vietą, bet iš tikrųjų ilgainiui jo vardas visiškai išsitrynė. *Nihil est annis velocius*[345]. Kai apie tai prasitariau dukteriai, atsakas buvo adresas Ampurdane ir priekaištingas žvilgsnis. Tuo adresu radau namą, kuriame seniai niekas nebegyveno. Vieną ypač beviltišką naktį aš netgi paskambinau į Kastroverdės stovyklavietę. Toji jau nebeveikė.

Laikui bėgant pradėjau galvoti, kad apsiprasiu gyventi su išprotėjusiu milžinu ir su staugimu, kiekvieną naktį sklindančiu iš bedugnės. Ieškojau ramybės, o jei ne ramybės, tai bent prasiblaškymo savo visuomeniniame gyvenime (kurį dėl visų tų aikštingų mergiočių buvau šiek tiek apleidęs), plėtodamas žurnalo veiklą, siekiau bent šiek tiek oficialios pagarbos ženklų, ko Generalitetas man visada šykštėdavo, nes buvau imigravęs galisas. *Ingrata patria, ne ossa quidem mea habes*[346]. Ieškojau nusiraminimo bendraudamas su poetais ir vyliausi atpažinti panašius į save. To neradau. Bet suradau tik vienatvę ir pasipriešinimą. Sutikau trapių moterų, pageidavusių, kad bendraučiau su jomis it su šilkinėmis pirštinėmis (ir visoms jau buvo per penkiasdešimt!), sutikau tarnautojų iš Kastroverdės stovyklavietės, kurie žiūrėjo į mane taip, kokie patys buvo: išsigandę galisai neišvengiamumo akivaizdoje, kurie man išspausdavo ašaras. Atsirasdavo vis naujų žurnalų, ir maniškio žurnalo egzistavimui nuolatos kybojo grėsmė. Ieškojau ramybės, bet nesuradau.

Turbūt tuo metu jau galėjau mintinai perpasakoti dono Pijo apsakymą, *periturae parcere chartae*[347], bet vis tiek nieko nesupratau. Iš pažiūros mano gyvenimas tekėjo toje pačioje vidutinybių aplinkoje kaip visada, bet aš žinojau, kad vaikštinėju po pragaištingą kraštą.

Galiausiai mane sugriebė mirtina liga, apleidau savo verslą. Norėdamas bent pavėluotai atgauti savo prarastą tapatybę, siekiau, kad mane apdovanotų Barselonos miesto premija. *Contemptu famae, contemni virtutes*[348]. Tie, kas žinojo apie

345 Nieko nėra greitesnio už metus. (Ovidijus, „Metamorfozės", X. 520)

346 Nedėkinga tėvyne, neturėsi mano kaulų (t. y. būsiu palaidotas kitur). (Valerijus Maksimas, „Įsimintini darbai ir posakiai", V. 3. 2b)

347 Pagailėti pražūsiančio pergamento. (Juvenalis, „Satyros", I. 18)

348 Niekinant šlovę, niekinamos dorybės. (Tacitas, „Analai", IV knyga, 38 skyrius)

mano sveikatos būklę, manė, jog ketinu išsirūpinti pripažinimą po mirties dar būdamas gyvas, ir mane šiurkščiai pasmerkė. O aš tenorėjau numirti būdamas pačiu savimi, o ne ausimi prie bedugnės krašto. Katalonai supranta tik tai, kas jiems paranku.

Surašiau testamentą. Savo turtą, kuris nebuvo toks gausus, kaip maniau, padalijau tarp savo šeimos moterų ir dviejų aikštingų merginų, kurioms puoselėjau švelnius jausmus. Negaliu įsivaizduoti, kaip ištįs mano dukterų veidai, sužinojus, jog mano pinigais teks dalintis su tomis dviem gatvės gėlelėmis. *Venenum in auro bibitur*[349]. Paskui atsisėdau savo kabineto prieblandoje ir kaip dioramoje stebėjau, kaip tarsi sutuoktiniai, neapkenčiantys vienas kito, drauge eina nusilpęs kūnas ir stiprus protas, stebėjau ir kitą pavyzdinę porelę, stiprų kūną ir silpną protą, mačiau juos vaikštinėjančius po Siudadelos parką (nors retsykiais tai būdavo Janikulo parkas netoli Džuzepės Garibaldžio aikštės), pavargę, bet nevarginantys jie eidavo kaip vėžininkai arba turintys prostatos negalavimų, puikiai apsirengę ir apgaubti gąsdinančio kilnumo aureole. Stiprus kūnas su nusilpusiu protu visad eidavo iš dešinės į kairę, o nusilpęs kūnas ir stiprus protas – iš kairės į dešinę, kaskart susitikę jie sveikindavosi, bet nestabtelėdavo, nežinia, ar iš mandagumo, ar dėl to, kad pažinojo vienas kitą tik iš matymo, iš ankstesnių pasivaikščiojimų, o aš galvodavau: dėl Dievo, kalbėkitės, kalbėkitės gi, bendraukite, juk pokalbis yra raktas nuo bet kokių durų, *ex abundantia cordis os loquitur*[350], bet jie, nusilpęs protas ir stiprus protas, tik linktelėdavo, o jų palydovės, išdidžios kaip kalės, linktelėdavo nebent vokais (vokais neįmanoma linktelėti, kartą man pasakė Tonis Melija, ak, kaip jis klydo, aišku, kad galima, vokai gali netgi suklupti), nusilpęs kūnas ir stiprus kūnas išmirkę likimo katile, jei galima taip pasakyti, beprasmis, bet mielas išsireiškimas, kaip kalnų šlaituose pasiklydusi kalė.

Paskui aš atsidūriau vienoje Barselonos klinikoje, vėliau – Niujorko klinikoje, ir vieną naktį man sukilo toks galisiškas įtūžis, kad bloškiau šalin visus tuos zondus, apsirengiau ir išvykau į Romą, tiesiai į Britų ligoninę, kurioje dirba mano draugas gydytojas Klaudijus Palermas Ricis (tais retais atvejais, kai turi šiek tiek laisvo laiko, jis – poetas) ir, pasmerkęs mane nesuskaičiuojamiems tyrimams bei pažeminimams (kuriuos jau buvau perėjęs Barselonoje ir Niujorke), pareiškė, kad gyventi man jau likę visai mažai. *Qui fodit foveam, incidit in eam*[351].

Taip ir laikausi, neturiu jokio ūpo grįžti į Barseloną, bet ir drąsos išeiti iš ligoninės nepakanka, nors kasnakt apsirengiu ir išeinu pasivaikščioti Romos mėnesienoje, tą mėnesieną pamačiau ir ja susižavėjau seniai, tolimoje praeityje, kurią

349 Nuodai geriami iš aukso (t. y. aukso taurės). (Seneka, tragedija „Tiestas", 453)

350 Burna kalba tai, ko pertekusi širdis. (Vulgata, Mato evangelija, 12.34)

351 Kas kasa duobę, įkris į ją. (Vulgata, Patarlių knyga, 26.27)

aš, svajotojas, laikiau laiminga ir niekad nesibaigsiančia, nors šiandien apie ją galiu pagalvoti tik su nepatiklumo spazmais. Žingsniai nenumaldomai veda mane Klaudijos gatve iki Koliziejaus, paskui pro Nerono auksinius namus iki Mecenatų gatvės, tada pasuku į kairę, praėjęs Botos gatvę atsiduriu Trajano termų gatvėje, ir štai – aš jau pragare. *Etiam periere ruinae*[352]. Tada įsiklausau į kauksmą, kurį vėjo gūsiai atneša nuo bedugnės, ir prisiekiu, stengiuosi perprasti tą kalbą, bet negaliu, kad ir kiek stengiuosi. Anądien papasakojau Klaudijui apie tai. Gydytojau, tariau jam, aš kas naktį išeinu pasivaikščioti ir patiriu haliucinacijas. Ką matai? – paklausė gydytojas-poetas. Nieko nematau, tai klausos haliucinacijos. O ką tu girdi? – su akivaizdžiu palengvėjimu paklausė kilmingasis Sicilijos ainis. Kauksmus, atsakiau. Ką gi, nieko keisto, turint omeny tavo būklę ir tavo jautrumą, nieko rimto, galima sakyti, kad tai netgi normalu. Irgi mat paguoda.

Šiaip ar taip, neapsakomajam Klaudijui nepasakoju visko, kas su manim dedasi. *Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat*[353]. Pavyzdžiui, aš jam nepasakiau, kad šeima net nenutuokia apie dabartinę mano sveikatos būklę. Pavyzdžiui, aš jam nepasakiau, kad esu jiems griežtai uždraudęs atvykti manęs lankyti. Pavyzdžiui, aš jam nepasakiau, kad absoliučiai aiškiai žinau, jog mirsiu ne jo Britų ligoninėje, o vieną naktį kur nors Trajano parko viduryje, pasislėpęs krūmuose. Ar aš pats atsirasiu paskutiniame augmenijos prieglobstyje, ar kokie Romos vagys, Romos prostitutės ir Romos psichopatai paslėps liepsnojančiuose krūmuose mano kūną kaip įkaltį? Bet tikrai žinau, kad mirsiu pirtyse arba parke. Žinau, kad milžinas arba milžino šešėlis susigūš, kai kauksmai išsiverš iš Nerono auksinių namų ir pasklis po visą Romą kaip juodas ir grėsmingas debesis, aš žinau, kad milžinas pasakys arba sukuždės: išgelbėkite vaiką, ir žinau, kad niekas neišgirs jo meldimo.

Štai tiek apie poeziją, toji Jezabelė, ilgus metus palaikiusi man klastingą draugiją. *Olet lucernam*[354]. Dabar pritiktų suskelti du tris anekdotus, bet dabar sukasi mintyse tik vienas vienintelis, ir tai galisų anekdotas. Gal jūs jį ir girdėjote. Vaikštinėja sau žmogus miške. Pavyzdžiui, kaip aš dabar vaikštinėju po mišką, tokį kaip Trajano parkas arba kaip Trajano termos, tik daug niūresnį ir gūdesnį. Eina žmogus, einu aš per tą mišką ir sutinku penkis šimtus tūkstančių raudančių galisų. Tada aš stabteliu (milžinas kilnus ir smalsus, nors ir paskutinį kartą) ir klausiu jų, kas nutiko. Vienas iš tų galisų sustojęs man ir sako: mes likome vieni ir pasiklydome.

---

352 Net griuvėsių nebėra. (Lukanas, poema „Apie pilietinį karą", IX. 969)

353 Nepatyrimas kelia pasitikėjimą, žinojimas baimę. (Šv. Jeronimas, „Laiškas Euagrijui", LXXIII. 10)

354 Atsiduoda žibintu (t. y. padaryta ilgai dirbant per naktį, be spontaniškumo). (Graikiškos patarlės λύχνον ὄζει vertimas. Minima Erazmo Roterdamiečio „Posakiuose")

21

Danielis Grosmanas, sėdint ant suolelio Alamidoje, Meksiko federalinė apygarda,1993-iųjų vasaris. Normano Bolcmano nebuvau matęs jau daugybę metų ir sugrįžęs į Meksiką pirmiausia puoliau jo ieškoti, klausinėti, kur jis, ką veikia. Jo tėvai pasakė, kad jis dirba dėstytoju MNAU ir daug laiko praleidžia išnuomotame name netoli Puerto Anchelio, kuriame net telefono nėra, ir ten Normanas atsideda rašymui ir apmąstymams. Pasiskambinau ir kitiems draugams. Pasiklausinėjau. Nuėjau vakarieniauti. Taip sužinojau, kad su Klaudija jau viskas baigta ir kad Normanas dabar gyvena vienas. Kartą sutikau Klaudiją pas tokį dailininką, su kuriuo mes visi trys, Klaudija, Normanas ir aš, susipažinome, kai mums dar nebuvo nė dvidešimties. Tais laikais minėtam dailininkui buvo, regis, vos šešiolika, ir mes visi tvirtinome, kad ateityje jis tikrai taps geru dailininku. Vakarienė buvo gardi, meksikietiški patiekalai turbūt parinkti specialiai man, po ilgo laiko grįžusiam į Meksiką, paskui mudu su Klaudija išėjome į terasą ir ėmėme šaipytis iš šeimininko. Klaudija atrodė labai gražiai ir atvirai šaipėsi iš tapytojo. Ar pameni, paklausė ji, kad tas idiotas žadėjo pranokti netgi Paleną? Bet jis net už Kuevasą prastesnis! Nežinau, ar ji kalbėjo rimtai, nes Klaudijai niekada nepatiko Kuevasas, bet su tapytoju Abraomu Mansuru ji susitikdavo dažnai, Abraomas jau turėjo vardą tarp Meksikos menininkų, jo kūriniai buvo perkami Jungtinėse Valstijose, žodžiu, jis jau nebebuvo tas daug žadantis jaunuolis, su kuriuo susipažinome aštuntajame dešimtmetyje ir tuomet žiūrėjome truputį atlaidžiai, nes tapytojas buvo už mus dvejais ar trejais metais jaunesnis, o tokiame amžiuje keleri metai labai daug ką reiškė, ir laikėme jį menininko arba jo pašaukimo įsikūnijimu. Kad ir kaip ten būtų, Klaudija jo tokiu nebelaikė. Aš irgi nelaikiau. Norėjau pasakyti, kad mes daugiau nieko iš jo nesitikėjome. Jis buvo tik kresnas, apvalainas Meksikos žydas, turintis gausybę draugų ir pinigų. Panašiai kaip aš – aukštas ir liesas bedarbis Meksikos žydas, ar Klaudija, gražuolė Meksikos ir Argentinos žydė, viešųjų ryšių atstovė vienoje svarbiausių Meksiko meno galerijų. Visi laukėme susigūžę tamsiame koridoriuje plačiai atmerktomis akimis. Bet neskubėkime daryti išvadų.

Tą vakarą bent jau aš nei kritikavau, nei šaipiausi iš tapytojo, kuris taip maloniai pasikvietė mane vakarienės, nors tenorėjo pasididžiuoti ir pašnekėti apie parodas Dalase arba San Diege, kiek man teko girdėti, tie miestai jau tapo kone Meksikos dalimi. Paskui išėjome su Klaudija ir jos palydovu. Jis buvo už ją vyresnis maždaug dešimt ar penkiolika metų, vienos vokiečių įmonės Meksikoje filialo vadovas, išsiskyręs, turintis studentiško amžiaus vaikų, ir nuolat atrodė viskuo susirūpinęs. Dabar jau nebepamenu to mažybinio vardo, kuriuo Klaudija kartais jį vadino, bet netrukus jiedu išsiskyrė, tokia jau ta Klaudija, ji su jokiu vaikinu neišbūdavo ilgiau nei metus, tad mes nedaug spėjome pasikalbėti ir išklausinėti vienas kito, ko derėjo išklausinėti. Iš to vakaro pamenu su pasimėgavimu valgytą vakarienę, tapytojo paveikslus ir keletą tapytojo draugų didžiulėje jo namų svetainėje, besišypsantį Klaudijos veidą, naktines Meksiko gatves ir trumpesnį nei maniau kelią į tėvų namus, kur buvau apsistojęs, kol susitvarkys mano padėtis.

Netrukus sumaniau nuvažiuoti į Puerto Anchelį. Iš Meksiko iki Oachakos važiavau autobusu, iš Oachakos iki Puerto Anchelio persėdau į kitą, ir kai pagaliau ten atsibeldžiau, jaučiausi išsekęs, maudė visą kūną ir tenorėjau vieno – griūti į lovą ir miegoti. Normanas gyveno pačiame pakraštyje rajono, kuris vadinosi Loma, dviejų aukštų name. Pirmas aukštas buvo mūrinis, o antras – medinis, su čerpių stogu ir nedideliu apleistu sodeliu, kuriame vešėjo bugenvilijos. Savaime aišku, Normanas manęs nelaukė, vis dėlto kai mes susitikome, mane apėmė jausmas, kad jis buvo vienintelis žmogus, kuris džiaugėsi mano sugrįžimu. Autobusui riedant Oachakos keliais, pamažu sklaidėsi keistas jausmas, neapleidęs manęs nuo pat akimirkos, kai išlipau Meksiko oro uoste, ir aš atsidaviau suvokimui, kad vėl esu Meksikoje ir kad viskas gali pasikeisti, nors iš tikrųjų nežinojau, ar tie pasikeitimai bus į gera ar į bloga, kaip paprastai būna su pasikeitimais ir kaip beveik visada būna Meksikoje. Bet Normanas mane sutiko labai šiltai, ir visas penkias dienas mes maudėmės, kaitinomės paplūdimyje, skaitėme namo verandoje pakabintuose hamakuose, palengva tįstančiuose žemyn, kol mūsų užpakaliai galiausiai atsidurdavo ant žemės, gurkšnojome alų ir leisdavomės į ilgus pasivaikščiojimus Lomos apylinkėmis, kur buvo pilna uolų, o paplūdimyje, kur baigiasi miškelis, – išsibarsčiusių medinių žvejų būdelių, į kurias galėjo įsibrauti bet kas, mikliai spyręs į sieną, ir tas spyris tikrai būtų išmušęs skylę, o gal ir visą lūšną nugriautų.

Kai dabar pagalvoju, tų trobelių trapumas ne sykį sukėlė man keistą jausmą, nors tada apie tai nesusimąsčiau, turbūt nesugebėsiu jo paaiškinti, tai buvo ne laikinumas ar skurdas, o veikiau neaiškus švelnumas ir nuojauta. Tą vietą Normanas vadino „kurortu“, nors per visą buvimo laiką, be mūsų, ten niekas

nesimaudė, nes paplūdimys šioje Puerto Anchelio dalyje atrodė gana netvarkingas ir apleistas. Likusią dienos dalį mudu šnekučiuodavomės apie politiką, apie situaciją šalyje, ir čia mūsų nuomonės skyrėsi, bet abiem ji atrodė vienodai niūri, paskui Normanas užsidarydavo savo studijoje ir Meksiko kolegijos žurnalui rašydavo esė apie Nyčę, kurią ruošėsi spausdinti „Revista del Colegio de México". Mes kalbėjomės visai nedaug, kai dabar pagalvoju. Kitaip tariant, nepasikalbėjome apie mus. Galbūt aš kažkiek ir pasakojau apie save, apie gyvenimą Izraelyje ir Europoje, bet, kaip sakoma, nuoširdaus ir atviro *pokalbio* tarp mūsų nebuvo.

Šeštą viešnagės dieną, sekmadienio rytą, mes išvažiavome į Meksiko miestą. Pirmadienį Normanas turėjo paskaitų universitete, o man reikėjo pradėti ieškotis darbo. Iš Puerto Anchelio išvažiavome Normano baltos spalvos reno, kuris jam buvo reikalingas tik kelionėms į Oachaką, nes Meksike jis mieliau važinėdavo viešuoju transportu. Kiek pamenu, iš pradžių kalbėjomės apie tą patį, ką ir per visas šešias dienas, apie Nyčės „Moralės genealogiją", kurią skaitydamas Normanas atrasdavo vis daugiau sąsajų (ir tai jį slėgė) tarp filosofo ir nacių, kurie netrukus įsiviešpatavo Vokietijoje, apie orą, apie metų laikus, kurių, maniau, jog pradėsiu ilgėtis, bet Normanas tikino, kad aš netrukus juos užmiršiu, apie žmones, kuriuos ten palikau, bet ketinau būtinai retsykiais išsiųsti jiems atvirukų. Net nežinau, kurią akimirką jis prašneko apie Klaudiją. Pamenu tik tiek, kad tai supratęs išsyk nutilau ir klausiausi. Normanas pasakė, kad jų santykiai nutrūko po to, kai jis pradėjo dirbti universitete, aš tai maždaug žinojau, ir kad jų išsiskyrimas nebuvo, kaip daugelis manė, skausmingas. Juk žinai, kokia ji, pasakė jis, jo, žinau, pritariau. Paskui prisipažino, kad nuo to laiko jo santykiai su moterimis atšalo. Ir nusijuokė. Tą jo juoką prisimenu labai aiškiai. Kelyje nesimatė nė vieno automobilio, aplinkui vien medžiai, kalnai ir dangus, dar reno burzgimas vėjyje. Normanas sakė, kad vis dar permiega su moterimis, kitaip tariant, jam patinka miegoti su moterimis, bet kažkodėl, jis ir pats nesupranta kodėl, jam tai kaskart sukelia vis didesnių nesusipratimų. Kokio pobūdžio nesusipratimų? – paklausiau. Bėdų ir tiek, nepanoro atsakyti Normanas. Tau nebesistoja? – spėjau. Normanas nusijuokė. Taip ir sakyk, kad tau nesukietėja,– pakartojau. Tai ne bėda, atrėmė jis, o simptomas. Tu jau man atsakei, tau tiesiog nepasistoja. Normanas vėl nusijuokė. Jis važiavo atsidaręs langelį, ir vėjas taršė jo plaukus. Jo oda buvo smarkiai įrudusi. Atrodė laimingas. Mudu abu nusijuokėme. Kartais man nesukietėja, tarė jis. Bet kas čia per žodis: sukietėti? Jo, kartais man nesustandėja, bet tai tik simptomas, o kartais net ir ne simptomas. Pasitaiko, kad tai būna tiesiog pokštas, pasakė jis. Paklausiau, ar jis per visą tą laiką nieko nesusirado, atsakymas į tokį klausimą buvo akivaizdus, bet Normanas atsakė, kad tam tikra prasme jis kai ką susirado, bet tiek jis, tiek ji (išsiskyrusi filosofijos

dėstytoja su dviem vaikais, kurią nežinia kodėl įsivaizdavau nepatrauklią, bent jau ne tokią gražią kaip Klaudija), abu linkę palūkėti ir neskubinti įvykių, tam tikra forma santykius įšaldyti.

Paskui jis prašneko apie vaikus, apie vaikus apskritai ir apie Puerto Anchelio vaikus konkrečiai. Jis paklausė, ką aš galvoju apie Puerto Anchelio vaikus, bet aš, tiesą sakant, *nieko* negalvojau apie to miestelio, kuris liko toli už mūsų, vaikus, maža to – aš jų net nepastebėjau! Tada Normanas pažvelgė į mane ir pasakė: kaskart kai pagalvoju apie juos, aš susiorientuoju. Tiesiog susiorientuoju. O aš pagalvojau: būtų geriau, jei jis žiūrėtų į kelią, o ne į mane, ir dar pamaniau: kažkas čia ne taip. Bet garsiai nieko nepasakiau. Nepasakiau jam: vairuok atsargiai, nepaklausiau: Normanai, kas tau yra? Tiesiog įsistebeilijau į atogrąžų peizažą: į medžius ir debesis, kalnus ir švelnaus nuolydžio kalvas, tuo tarpu Normanas jau šnekėjo apie ką kita, apie kažkokį Klaudijos regėtą sapną. Kada? Neseniai, vieną naktį ji jam paskambino ir papasakojo – akivaizdu, kad jie buvo labai geri draugai. O žinai, ką ji sapnavo? – paklausė jis. Kur tu suki, seni, ar nori, kad aš tau jį išaiškinčiau? Tas sapnas buvo apie spalvas, tolumoje vyko mūšis ir tas mūšis tolo, kartu nusinešdamas ir visus paaiškinimus. Bet Normanas pasakė: ji sapnavo vaikus, kurių mes nesusilaukėme. Tik neskiesk, kad tokia buvo sapno reikšmė, pasakiau. Vadinasi, tolstantis mūšis, anot tavęs, yra tie vaikai, kurių nesusilaukėte? Daugmaž taip, sutiko Normanas. Kovojantys šešėliai. O kaipgi spalvos? Tai viskas, kas liko, pasakė Normanas, suknista abstrakcija to, kas liko.

Tuomet aš pagalvojau apie tapytoją ir apie jo abstrakcionistinius paveikslus, ir nežinia kodėl man knietėjo Normanui pasakyti (nors tai veikiausia jau buvome apkalbėję Puerto Anchelyje), kad tas subinė Abraomas Mansuras visąlaik žaidžia antroje lygoje, galbūt norėjau pakeisti temą, o gal nieko geriau nesugalvojau pasakyti tuo momentu, kai nėra svarbu, ką kalbi, nes juk paradui dirigavo Normanas, o aš, kad ir ką sakyčiau, neginčijamos tiesos tai nepakeistų, tuštutėliu keliu reno lėkė daugiau nei šimto dvidešimties kilometrų per valandą greičiu. Ar matei jo paveikslus? – paklausė Normanas. Kai kuriuos, atsakiau. Ir kaip jie tau? – pasiteiravo, tarsi būtų užmiršta viskas, apie ką kalbėta Puerto Anchelyje. Geri, atsakiau. O ką apie juos sakė Klaudija? Ji man savo nuomonės neišsakė, atsakiau. Kurį laiką važiavome tylėdami. Paskui Normanas prašneko apie Meksikos tapytojus, apie kelių būklę, universiteto politiką, sapnų aiškinimą, apie Puerto Anchelio vaikus, apie Nyčę, ir aš tik retsykiais įsiterpdavau kokiu žodžiu ar klausimu, kurio reikėjo tik tam, kad būtų išsiaiškintos pagrindinės sąvokos, nors tiesą pasakius, man jos nėmaž nerūpėjo ir aš tetroškau vienintelio dalyko: kuo greičiau atvažiuoti į Meksiką ir daugiau niekada gyvenime nekelti kojos į Oachakos valstiją.

Tuomet Normanas ištarė: Ulisas Lima. Ar prisimeni Ulisą Limą? Na žinoma, kad prisimenu, kaip galėčiau pamiršti? O Normanas pasakė: pastaruoju metu aš apie jį galvojau. Sakytum Ulisas Lima būtų jo kasdienybės dalis, arba jo gyvenimo dalis, nors aš neabejotinai žinojau, kad tai buvo tik epizodas jo gyvenime, ir ganėtinai nemalonus epizodas. Normanas pažvelgė į mane, lyg laukdamas, kad jam mirktelčiau arba pažiūrėčiau taip, lyg žinočiau, apie ką kalbama, bet aš tepasakiau: vairuok atsargiau, žiūrėk į kelią, nes reno pernelyg nuklydo į dešinę ir mes jau kone lietėme kelkraštį, bet Normanas dėl to, regis, visai nesuko galvos ir vienu staigiu vairo pasukimu grąžino jį į vietą, tada vėl pažvelgė į mane, ir aš paklausiau: ką galvojai? Apie Ulisą Limą ir dienas, kai jis buvo apsistojęs pas mus Tel Avive. Ar tu nepastebėjai tada ko nors keisto ir neįprasto? – paklausė tas mūsų normalusis Normanas. Tuomet aš jam pasakiau: absoliučiai viską! Nes toks jau buvo Ulisas, ir mes slapčia norėjome, kad jis toks būtų, ne Normanas, kuris nebuvo jo draugas ir apie jį žinojo tik iš istorijų, kurias mes, dar paaugliai, pasakodavome apie Ulisą, o mudu su Klaudija anuomet tikėjome, kad būsime rašytojai, ir mes viską būtume atidavę, kad tik priklausytume tai gana beviltiškai grupei, realvisceralistams, et, jaunystė – tai gryna apgaulė.

Tada Normanas pasakė: seni, tu nieko nesupratai, aš kalbu ne apie viscetalrealistus. Tai apie ką gi? – gūžtelėjau pečiais. Mano didžiam palengvėjimui Normanas liovėsi spoksoti į mane ir kelioms minutėms susitelkė į kelią, o paskui tarė: apie gyvenimą, apie tai, ką, patys to nejausdami praradome, ir apie tai, ką dar galime susigrąžinti. O ką mes galime susigrąžinti? – paklausiau. Tai, ką praradome, mes galime susigrąžinti nepaliestą. Galima būtų buvę dėl to ginčytis, bet tada aš irgi atsidariau langelį ir leidau šiltam vėjui suvelti plaukus, tuo tarpu medžiai skriejo pro šalį stulbinamu greičiu. Ką gi mes galime susigrąžinti? – pagalvojau nekreipdamas dėmesio į tai, kad greitis darėsi vis didesnis, o kelias jau nebebuvo toks tiesus, galbūt dėl to, kad Normanas visada vairuodavo atsargiai ir gebėdavo tuo pačiu metu kalbėti, stebėti mane, dėtuvėje susirasti cigarečių, prisidegti, retsykiais netgi žvilgtelėti į priekį, ir visa tai darė neatitraukdamas kojos nuo akseleratoriaus. Mes galime kada tik panorėję įsitraukti į žaidimą, girdėjau jį sakant. Ar tu pameni dienas, kai Ulisas gyveno pas mus Tel Avive? Žinoma, kad pamenu, pasakiau. Ar žinai, ką jis ketino veikti Tel Avive? Jo, tas šmikis Ulisas buvo įsimylėjęs Klaudiją, atsakiau. Jis buvo beprotiškai įsimylėjęs Klaudiją, patikslino Normanas, taip beprotiškai, kad net nenutuokė, kas jam buvo ranka pasiekiama. Jis nė velnio nenutuokė, sakau, net nežinau, kaip jo iš tiesų nenužudė. Tu klysti, tarė Normanas (tiesą pasakius, jis tai išrėkė), tu klysti ir dar kartą klysti, jis negalėjo mirti, jei ir būtų norėjęs. Juk jis atvyko dėl Klaudijos, jis ieškojo Klaudijos, pasakiau, ir viskas

veltui. Jo, jis atvyko dėl Klaudijos, nusijuokė Normanas. Vargšelė Klaudija, ar pameni, kokia ji buvo graži? Žinoma, kad pamenu, atsakiau. O ar pameni, kur miegodavo Ulisas, kai gyveno pas mus? Ant sofos, pasakiau. Ant supistos sofos! – riktelėjo Normanas. Tai romantiškos meilės hipostazė. Tai riba. Niekieno žemė. Jis pradėjo murmėti, bet taip tyliai, kad tarp reno, lekiančio keliu it strėlė, burzgimo ir vėjo ūžesio pro mano dilbį, liečiantį kairįjį skruostą, man prireikė nežmoniškų pastangų, kad suprasčiau jo žodžius: kai kada naktimis jis verkdavo. Ką? – perklausiau. Kartais, nubudęs naktimis, aš girdėdavau žliumbimą. Uliso? Aha, o tu niekada negirdėjai? Ne, atsakiau, aš kietai miegu. Kaip tau gerai, atsiduso Normanas, nors iš to, kaip jis tai pasakė, veikiau nuskambėjo: kaip tau nepasisekė, bičiuli. O ko jis verkdavo? – paklausiau. Nežinau, niekada jo nepaklausiau, atsakė Normanas, eidamas į tualetą aš girdėdavau svetainėje garsus, ir viskas, gali būti, kad jis netgi neverkė, galbūt jis masturbuodavosi, ir tai buvo dejonės iš malonumo, supranti? Jo, daugmaž, atsakiau. Bet gal jis nei masturbavosi, nei verkė, svarstė Normanas. Tai kas tada? Gal jis miegojo, spėliojo Normanas, gali būti, kad Ulisas dejuodavo sapnuodamas. Jis verkdavo per miegus? O tu ar nieko negirdėjai? – paklausė Normanas. Tiesą pasakius, ne. Pirmąsias naktis man buvo baisu, pasakojo Normanas, aš bijojau stabtelėti svetainės prieblandoje ir tai išgirsti. Bet vieną kartą aš stabtelėjau ir akimirksniu viską supratau. O ką reikėjo suprasti? Tai, kas visų svarbiausia, atsakė Normanas ir nusijuokė. Ar apie ką sapnavo Ulisas Lima? Ne, visai ne, atsakė Normanas, ir tada reno trūktelėjo pirmyn.

Štai kaip viskas būna: tas trūktelėjimas man priminė milžiniško ūgio austrą, su kuriuo Ulisas atvyko pas mus po mėnesio, ir aš Normano paklausiau: ar pameni tą dičkį austrą, Uliso draugelį? Normanas nusijuokė, žinoma, kad pamenu, bet austras čia niekuo dėtas, nes į Tel Avivą Ulisas jau sugrįžo pasikeitęs, naktimis nebežliumbdavo, aš jį stebėjau ir žinau, arba galbūt šunsnukis Ulisas jau nebeleido sau tokio malonumo. Taip buvo iš pradžių, kai atvyko vienas ir miegodavo ant sofos, tęsė Normanas, o ne paskui. Žinoma, žinoma, pritariau. Prieš tą apsilankymą su austru. Ar jis nieko neužsiminė? Apie ką? – nesuprato Normanas. Po velnių, apie bet ką, burbtelėjau. Tada Normanas vėl nusijuokė ir tarė: Ulisas verkė, nes žinojo, kad niekas nesibaigė, kad jis darsyk turės grįžti į Izraelį. Amžinas sugrįžimas? Velniop tą amžiną sugrįžimą! Čia ir dabar! Bet Klaudija jau nebegyvena Izraelyje, pasakiau. Izraelis – tai ta vieta, kur gyvena Klaudija, pasakė Normanas, bet kuri suknista vieta, vadink ją kaip tinkamas, Meksika, Izraelis, Prancūzija, Jungtinės Valstijos, Žemės planeta. Nežinau, ar teisingai suprantu, sakau. Ar Ulisas žinojo, kad tavo santykiai su Klaudija nutrūks ir kad jis tada vėl turės šansą? Tu nieko nesupratai! – riktelėjo Normanas.

Aš čia niekuo dėtas. Ir Klaudija čia niekuo dėta. Retsykiais netgi šmikis Ulisas čia niekuo dėtas. Svarbiausia čia tos jo ašaros. Tu teisus, aš tikrai nieko nesuprantu, atsakiau.

Tada Normanas pažvelgė į mane ir, galiu prisiekti, pamačiau tą pačią jo veido išraišką, kai jam buvo penkiolika ar šešiolika, kai mes susipažinome mokykloje, jis tada buvo daug liesesnis, paukštiško veido, ilgesniais plaukais, jo akys tviskėjo ir šypsojosi taip, kad negalėjai jo išsyk nepamilti, regis, ta šypsena bylojo, kad vieną sekundę mes esame čia, o kitą jau mūsų čia nebebus. Tą akimirką pamatėme tiesiai į mus atlekiantį sunkvežimį, Normanas staigiu manevru pabandė jo išvengti, ir mes nuskriejome. Normanas nuskriejo, aš nuskriejau ir pažiro stiklai. Abu atsidūrėme kas kur.

Atsipeikėjau Pueblos ligoninėje, kur palatos sienomis slankiojo mano tėvai arba jų šešėliai. Paskui atėjo Klaudija, pabučiavo mane į kaktą ir, anot mačiusiųjų, ilgai prasėdėjo prie mano lovos. Po kelių dienų man pasakė, kad Normanas žuvo. Po pusantro mėnesio aš jau galėjau išeiti iš ligoninės ir apsigyvenau pas tėvus. Kartais aplankyti atvažiuodavo giminės, kurių aš nepažinojau, ir draugai, kuriuos buvau pamiršęs. Tokia padėtis manęs nevargino, bet nusprendžiau apsigyventi vienas. Ansureso rajone išsinuomojau namelį su vonios kambariu, virtuve bei vienu miegamuoju ir palengva, po truputį pradėjau vaikštinėti po Meksiko miestą. Šlubčiodavau, kartais net pasiklysdavau, bet tie pasivaikščiojimai buvo man į naudą. Vieną rytą nusprendžiau susirasti darbą. Ne iš būtinybės, nes tėvai žadėjo savo pagalbą, kol pakankamai sustiprėsiu. Aš nuvykau į universitetą pasikalbėti su Normano kolegomis. Regis, mano pasirodymas juos nustebino, paskui jie pareiškė, kad Normanas buvo vienas iš doriausių žmonių, kokių jiems teko pažinoti. Jie buvo filosofijos dėstytojai ir abu palaikė Kvautemoko Kardenaso[355] pažiūras. Paklausiau, ką Normanas manė apie Kardenasą? Jie atsakė, kad šis jį palaikė, kaip ir mes visi, savotiškai, bet palaikė. Tuomet supratau, kad iš tiesų ieškojau ne Normano politinių pažiūrų, o kažko kito, ko net nesugebėjau sau aiškiai suformuluoti. Aš keletą sykių vakarieniavau su Klaudija. Norėjau pasikalbėti apie Normaną, norėjau jai papasakoti tai, ką mes su Normanu kalbėjomės pakeliui iš Puerto Anchelio, bet Klaudija pasakė, kad jai per daug liūdna ir graudu apie tai kalbėtis. Be to, pridūrė ji, ligoninėje tu be paliovos kartojai paskutinį pokalbį su Normanu. O ką aš kalbėjau? Tą patį, ką kalba visi kliedintys, atsakė Klaudija, kartais kaip apsėstas kartodavai kelias frazes apie kraštovaizdį, paskui taip staiga keisdavai temas, kad neįmanoma buvo suprasti tavo minčių.

355 Cuauhtémoc Cárdenas Solórzano (g. 1934) – Meksikos politikas, Demokratinės revoliucijos partijos įkūrėjas, laikomas moraliniu jos lyderiu.

Kad ir kaip stengiausi, nieko aiškesnio iš jos išpešti nepavyko. Vieną naktį man prisisapnavo Normanas ir nuramino, kad jam viskas gerai. Nežinau, ar sapnuodamas, ar kai klykdamas nubudau, pamaniau, kad Normanas yra Meksikos rojuje, o ne žydų rojuje, juolab ne filosofų rojuje ir ne marksistų rojuje. Bet koks gi tas prakeiktas Meksikos rojus? Apsimestinis džiaugsmas? Ar tai, kas už jo slypi? Beprasmiai judesiai? Ar tai, kas buvo slepiama už jų (kad išgyventum)? Netrukus įsidarbinau reklamos agentūroje. Vieną naktį girtas kaip dūmas mėginau prisiskambinti Arturui Belanui į Barseloną. Kažkas pasakė, kad toks čia negyvena. Pasikalbėjau su jo draugu Felipe Miuleriu, jis pasakė, kad Arturas gyvena Italijoje. Ką jis veikia Italijoje? – nustebau. Nežinau, atsakė Miuleris, turbūt dirba. Pakabinęs ragelį leidausi po Meksiko miestą ieškoti Uliso Limos. Žinojau, kad privalau jį surasti ir paklausti, ką savo paskutiniame pokalbyje norėjo pasakyti Normanas. Bet ką nors surasti Meksike – darbelis ne iš lengvųjų.

Ištisus mėnesius aš naršiau miestą iš vieno galo į kitą, važinėjau metro ir sausakimšais autobusais, skambinėjau žmonėms, kurių nepažinojau ir neturėjau jokio noro susipažinti, tris kartus mane užpuolė. Iš pradžių apie Ulisą Limą niekas nieko nežinojo arba nenorėjo žinoti. Vieni tvirtino, kad jis tapo alkoholiku ir narkomanu. Banditu, kurio vengė netgi artimiausi draugai. Anot kitų, jis vedė ir visiškai pasiaukojo šeimai. Vieni sakė, kad jo žmona buvo japonų kilmės, o gal vienintelė kinų šeimos, valdančios kinų kavinių tinklą Meksike, paveldėtoja. Viskas buvo miglota ir slėgė.

Vieną kartą kažkokiame vakarėlyje mane supažindino su Uliso pirmąja žmona, su kuria šis kurį laiką gyveno. Ne kine, o ta, kuri buvo prieš ją.

Ji buvo liesa, žvilgsnis veriantis. Mes kurį laiką pasikalbėjome atsistoję kamputyje, kai jos bičiuliai tuo metu šniaukštė kokainą. Ji sakė turinti sūnų, bet jis buvo nuo kito vyro. Nepaisant to, Ulisas jam buvo kaip tėvas.

Kaip tėvas tavo sūnui? Panašiai, atsakė ji. Kaip tėvas mano sūnui ir kaip tėvas man. Įdėmiai pažvelgiau į ją, išsigandęs, kad ji iš manęs šaiposi. Išskyrus akis visa jos esybė dvelkė bejėgiškumu.

Paskui ji prašneko apie kvaišalus, turbūt jai tai buvo vienintelė įdomi tema, ir aš paklausiau, ar Ulisas vartojo kvaišalus. Ne, atsakė ji, iš pradžių tik pardavinėjo, bet su manimi pamažu įprato. Paklausiau, ar jis rašydavo. Arba ji manęs neišgirdo, arba nepanoro atsakyti. Paklausiau jos, kur galėčiau rasti Ulisą. Ji neturėjo žalio supratimo. Gal jis jau nebegyvas, burbtelėjo.

Tik tada supratau, kad ta moteris serga, galimas daiktas, kad labai rimtai serga, ir nesumojau, ką daugiau jai pasakyti, tetroškau nusisukti ir kuo greičiau ją pamiršti. Bet aš stovėjau šalia (arba tiesiog arti, nes ilgai būti šalia buvo nepakeliama), kol auštant vakarėlis baigėsi. Netgi paskui drauge ėjome iki artimiausios

metro stotelės. Takubajos gatve aukštyn. Visi metro keleiviai tą valandą atrodė kažkokie paliegę. Ji nuėjo viena kryptimi, o aš – kita.

Amadeo Salvatjera, Venesuelos Respublikos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Kurį laiką mes visi tylėjome. Vaikinai atrodė nuvargę, aš irgi jaučiausi pavargęs. O kas nutiko Enkarnasjonai Gusman? – staiga paklausė kažkuris. Tai buvo paskutinis klausimas, kurį tikėjausi išgirsti, ir vis dėlto tai buvo vienintelis klausimas, leidęs pratęsti pokalbį. Aš delsiau atsakyti. O gal, kaip įprasta seniems girtuokliams, pirmiausiai atsakiau mintyse. Paskui iš tikrųjų pražiojau savo koserę ir ištariau: nieko ypatingo, vaikinai, nieko jai nenutiko, kaip nieko nenutiko Pablitui Leskanui ir man, ir netgi Manueliui. Gyvenimas visus mus paliko ten, kur ir buvo mūsų tikroji vieta, o gal ten, kur jam buvo patogu mus visus palikti, o paskui mus pamiršo, kaip ir turėjo būti. Enkarnasjona ištekėjo. Ji buvo per daug daili moteris, kad liktų senmergė. Buvo didelė staigmena, kai ji kartą atėjo į kavinę, kurioje mes paprastai rinkdavomės, ir visus pakvietė į savo vestuves. Galbūt tas kvietimas buvo tik pokštas, iš tikrųjų ji užsuko tik pasipuikuoti, ir tiek. Aišku savaime, mes ją pasveikinome šūksniais: Enkarnasjona, kaip džiugu, kokia puiki staigmena, tačiau jos vestuvėse nedalyvavome, gal tik keli nuėjo. Kaip Enkarnasjonos Gusman Aredondo santuoka paveikė Sezarėją? Turbūt blogai, nors su Sezarėja niekada negalėjai žinoti, kaip iš tikrųjų buvo blogai, bet jai tas visiškai nepatiko, dėl to neabejoju. Tomis dienomis mes visi nenumaldomai slydome bedugnės krašto link net to nepastebėdami. O gal žodis „bedugnė“ čia nuskambės per stipriai. Tomis dienomis mes visi ritomės į nuokalnę, ir paskui jau niekas nebebandė kopti atgal, galbūt tik Manuelis, savotiškai, bet, išskyrus jį, daugiau niekas. Suknistas šunsnukis tas gyvenimas, ar net taip, vaikinai? – atsidusau. Panašu, kad taip, Amadeo, pritarė jie. Tada pagalvojau apie Pablitą Leskaną, kuris irgi netrukus vedė, ir aš dalyvavau (tai buvo civilinė ceremonija) tame pokylyje, kurį surengė nuotakos tėvas, tokia prašmatni erzelynė salėje, kurios jau nebėra, regis, Delisjaso gatvėje, netoli Arkos de Beleno, su mariačių[356] ansambliu, su prakalbomis prie vaišių stalo, ir vėl pamačiau Pablitą Leskaną, žvilgančia nuo prakaito kakta jis skaito eilėraštį, skirtą nuotakos šeimai, kuri nuo tos akimirkos tapo lyg ir jo paties šeima, kaip jis prieš skaitydamas eilėraštį pažvelgė į mane, paskui – į Sezarėją, sėdėjusią greta manęs, ir pamerkė mums akį, tarsi perspėdamas, nenusiminkite, mano mieli draugai, jūs visada liksite mano slapta šeima, čia aš taip pamaniau, bet gal ir klydau. Praėjus

356 Vieni iš labiausiai paplitusių liaudies muzikos atlikėjų Meksikoje. Paprastai ansamblį sudaro nuo 3 iki 12 muzikantų.

kelioms dienoms po Pablito vestuvių Sezarėja visam laikui išvyko iš Meksiko. Atsitiktinai vieną popietę sutikau ją prie kino teatro, juk dabar tai atrodo atsitiktinumas, ar ne? Aš buvau vienas, Sezarėja irgi atėjo viena, mes vaikštinėdami aptarinėjome kino filmą. Koks tai buvo filmas? Vaikinai, aš dabar jau nepamenu, būtų puiku, jei tai būtų buvęs Čarlio Čaplino filmas, bet tikrai nepamenu. Tik tiek pamenu, kad jis mums patiko ir kad kino teatras buvo priešais Alamedą, ir kad mudu su Sezarėja pirmiausiai perėjome per Alamedą, paskui pasukome į centrą, ir pamenu, kad vienu metu aš paklausiau Sezarėjos, kaip ji gyvena, ir tada sužinojau, kad ji išvyksta iš Meksiko. Paskui šnektelėjome apie Pablito vestuves, ir netikėtai buvo užsiminta apie Enkarnasjoną Gusman. Sezarėja dalyvavo jos vestuvėse. Nežinodamas, ką sakyti, paklausiau, ar gražios buvo iškilmės, ir ji atsakė, jo, labai gražios ir labai jaudinamos, tokie buvo jos žodžiai. Ir liūdnos, kaip ir visos vestuvės, pridūriau aš. Ne, anaiptol, paprieštaravo Sezarėja, tą pakartojau ir vaikinamas, ne, Amadeo, vestuvės būna ne liūdnos, o linksmos, tvirtino ji. Bet iš tiesų Enkarnasjona Gusman man nerūpėjo, aš norėjau kalbėtis apie Sezarėją. O kas bus su tavo žurnalu? – paklausiau. Kas laukia visceralinio realizmo? Ji nusijuokė iš mano klausimo. Vaikinai, sakau, aš prisimenu jos juoką, virš Meksiko temo naktis, o Sezarėja nusijuokė kaip vaiduoklis, kaip nematoma moteris, kuria ji netrukus turėjo pavirsti, man pasidarė kraupu nuo to juoko, knietėjo sprukti nuo jos kuo toliau, ir kartu neapsakomai aiškiai supratau, kad nėra tokios vietos, kur aš galėčiau pabėgti. Tada man toptelėjo mintis paklausti, kur ji išvyksta. Ne, ji man nepasakys, pamaniau, tokia jau ta Sezarėja, ji nenorės, kad aš tai žinočiau. Bet ji atsakė: į Sonorą, į savo gimtąsias vietas, ir ji tai pasakė taip paprastai, kaip kiti pasako, kuri dabar valanda, arba pasilabina. Bet kodėl, Sezarėja? – paklausiau. Nejau nesupranti, kad jeigu dabar išvyksi, visa tavo literatūrinė karjera nueis veltui? Ar bent įsivaizduoji, kokia dykvietė yra ta Sonora? Ką tu ten veiksi? Ir panašiai. Vaikinai, iš tikrųjų tokius klausimus žmonės užduoda tuomet, kai nežino, ką sakyti. Sezarėja žvilgtelėjo į mane ir pasakė, kad čia jos daugiau niekas nebelaiko. Gal išprotėjai? – sušukau. Sezarėja, gal tau galva susisuko? Juk čia turi darbą, turi savo draugus, Manuelis tave labai gerbia ir vertina, ir aš, ir Hermanas, ir Arkelesas, o generolas apskritai nežinos, ką be tavęs daryti. Tu kūnu ir dvasia esi stridentistė. Sezarėja, tu padėsi mums statyti Stridentopolį. Tuomet ji nusikvatojo, lyg būčiau pasakęs šaunų, bet seniai žinomą pokštą, ir pasakė, kad prieš savaitę metė darbą, be to, niekada nebuvo stridentistė, ji buvo realvisceralistė. Aš irgi, pasakiau ar sušukau, visi mes, meksikiečiai, esame labiau realvisceralistai negu stridentistai, bet koks gi skirtumas, ir stridentizmas, ir visceralinis realizmas tėra vien kaukės, kad galėtume pasiekti tai, ko norime. O ką gi mes norime pasiekti? – susidomėjo ji.

Modernumą, Sezarėja, prakeiktą modernumą. Tada, tik tada, aš paklausiau, ar ji iš tikrųjų metė darbą pas *mi general*. Ji patvirtino. Ir ką gi jis pasakė? – pasidomėjau. Jis stačiai pašėlo, nusikvatojo Sezarėja. Na ir?.. Nieko, jis netikėjo, kad aš kalbu rimtai, bet jeigu mano, kad sugrįšiu, tai tegu prisėda belaukdamas, nes labai pavargs. Vargšas žmogus, pasakiau. Sezarėja nusijuokė. Ar turi giminių Sonoroje? – paklausiau. Ne, regis neturiu, atsakė ji. Tai ką tu ten veiksi? – nusistebėjau. Ieškosiu darbo ir vietos, kur galėčiau gyventi, atsakė Sezarėja. Ir viskas? – nustebau. Tai visa tavo ateitis, mieloji mano mergaite? – paklausiau, nors iš tikrųjų gal ir nepasakiau „mieloji mano mergaite", gal tik taip pagalvojau. Tada Sezarėja trumpai žvilgtelėjo į mane, tarsi iš šalies, ir pasakė, kad tokia yra visų mirtingųjų ateitis – susirasti kur gyventi ir dirbti. Amadeo, iš tikrųjų tu esi reakcionierius, pasakė ji (bet ištarė tai maloniai). Mes dar šiek tiek šnektelėjome. Tarsi tai būtų ginčas, bet mes nesiginčijome. Tarsi kažkuo kaltinome vienas kitą, bet iš tikrųjų nekaltinome niekuo. Staiga pamėginau įsivaizduoti Sezarėją Sonoroje, tai nutiko beveik toje gatvėje, kur mes išsiskyrėme visam laikui, aš pamėginau įsivaizduoti Sezarėją Sonoroje, bet veltui. Regėjau dykumą, arba tai, ką įsivaizdavau esant dykuma, vaikinai, juk aš niekada nesu ten buvęs, esu tik matęs ją per televiziją ir kino filmuose, bet pats, dėkui Dievui, niekada nebuvau, ir toje dykumoje aš išvydau juodą, nesibaigiančia linija judantį tašką. Tas taškas buvo Sezarėja, o juoda linija – į kažkokį bevardį miestą ar kaimą vedantis kelias, ir tuomet aš, kaip melancholiškas suopis, nėriau žemyn ir nutupdžiau ant uolos savo įskaudintą vaizduotę, tada pamačiau einančią Sezarėją, bet tai jau buvo ne ta Sezarėja, kurią pažinojau, o visai kita moteris, apkūni, juodai apsirengusi indėnė po kaitria Sonoros dykumos saule, ir ištariau jai, o gal tik norėjau ištarti: sudie, Sezarėja Tinachero, realvisceralistų motina, bet man išsiveržė vien graudus atsikrenkštimas, nuoširdžiai sveikinu, bičiule Sezarėja, pamėginau ištarti, linkėjimai tau nuo Pablito Leskano ir nuo Manuelio Mapleso Arsės, linkėjimai nuo Arkeleso Velos ir beaistrio Listo Arsubidės, linkėjimai nuo Enkarnasjonos Gusman ir *mi general* Diego Karvachalio, bet man išsiveržė tik kažkoks gargaliavimas, lyg mane būtų ištikęs širdies smūgis, pabelskime tris kartus į medį, arba astmos priepuolis, o paskui aš vėl pamačiau šalia manęs einančią Sezarėją, tokią tvirtą ir drąsią, tokią ryžtingą kaip visada, ir jai pasakiau: Sezarėja, gerai pagalvok, nesielk kaip vėjavaikė, apsvarstyk savo veiksmus, pasakiau, o ji nusijuokusi atrėžė: Amadeo, aš žinau, ką darau. Paskui mes pradėjome šnekėtis apie politiką, ta tema Sezarėjai patiko, tiesa, kaskart vis mažiau, tarsi ir ji, ir politika būtų išprotėjusios vienu metu, Sezarėja apie politiką turėjo keistų idėjų, pavyzdžiui, ji sakydavo, kad Meksikos revoliucija įvyks XXII amžiuje, o toks absurdas nieko neguodė, tiesa? Kalbėjomės ir apie literatūrą, ir apie

poeziją, ir kas dėjosi Meksike, apie mėgstamas literatūrinių salonų paskalas, apie ką rašė Salvadoras Novas, apie kai kurių toreadorų ir politikų sąskaitas bei pritariančias dainininkes, žodžiu, tas temas, į kurias tiesiog nesigilinama arba neįmanoma gilintis. Paskui Sezarėja stabtelėjo, lyg staiga kažką atsiminusi, ramiai pastovėjo įsmeigusi akis į šaligatvį, o gal į praeivius, bet jų nematydama, suraukė antakius, paskui ji pažvelgė į mane, pirmiausia manęs nematydama, paskui – lyg staiga pamačiusi – nusišypsojo ir ištarė: sudie, Amadeo. Tai ir buvo paskutinis kartas, kai ją mačiau gyvą. Tai buvo puiku, kaip tik gali būti įmanoma. Tuo viskas ir baigėsi.

22

Siuzana Puig, Jozepo Taradeljaso gatvė, Kalelja de Maras, Katalonija, 1994-ųjų birželis. Jis man paskambino. Seniai nebuvau su juo kalbėjusi. Sako: privalai tokią ir tokią dieną, tokią ir tokią valandą ateiti į tokį ir tokį paplūdimį. Nieko nesupratau. Tu turi būtinai ateiti, pasakė jis. Gal pakvaišai? O gal tu girtas? Labai prašau, aš tavęs lauksiu, pasakė jis ir vėl pakartojo paplūdimio pavadinimą ir dieną bei valandą, kada jis manęs lauks. O ar negali ateiti pas mane į namus? – klausiu. Čia mes galėsime ramiai pasikalbėti. Aš jau nebenoriu kalbėtis, atsakė jis, viskas baigta ir nebėra apie ką kalbėtis. Panūdau pakabinti ragelį, bet susilaikiau. Pavakarieniavusi žiūrėjau prancūzų televizijos filmą, dabar jau nepamenu nei pavadinimo, nei režisieriaus, nei kas vaidino, tik pamenu, kad jis buvo apie tokią dainininkę, šiek tiek isterišką mergiotę, ir beviltišką vyruką, kurį ji įsimyli nežinia kodėl. Kaip visada, garsą buvau prisukusi ir kalbėdamasi su juo sekiau, kas dėjosi televizoriaus ekrane: kambarius, langus, žmonių veidus, aš net dorai nesupratau, ką tie žmonės tame filme veikia. Mano stalas jau buvo nukraustytas, ant sofos gulėjo knyga, kurią ketinau tą vakarą skaityti atsigulus, kai nusibos filmas. Tai ar ateisi? – vėl paklausė jis. O kam? – iš tikrųjų galvojau visai apie ką kita, apie dainininkės užsispyrimą, apie jos nesuvaldomai tekančias neapykantos ašaras, nors nežinau, ar taip sakyti prasminga, turbūt sunku verkti iš neapykantos, turbūt sunku taip smarkiai nekęsti, kad imtum raudoti kaip Magdalietė. Kad mane pamatytum, atsakė jis. Paskutinį kartą, tik paskutinį kartą, neatlyžo jis. Ar tu vis dar ten? – paklausiau. Vieną akimirką man pasirodė, kad jis pakabino ragelį, juk ne pirmas kartas, buvo aišku, kad jis skambino iš telefono automato, ir aš visai nesunkiai galėjau įsivaizduoti tą telefono automatą Pajūrio promenadoje, tame tolimame miestelyje, kurį nuo manęs skyrė tik dvidešimt minučių kelio traukiniu ir penkiolika minučių automobiliu, net nežinau, kodėl pradėjau galvoti apie tą atstumą, bet jis negalėjo būti pakabinęs ragelio, nes aš girdėjau tolimą automobilių burzgimą, nebent mano langai nebuvo sandariai uždaryti, ir tie garsai sklido iš gatvės. Ar tu dar ten? – klausiu. Jo, atsakė jis, tai ar ateisi? Koks įkyrumas, kodėl jis nori, kad ateičiau, jei mes net nekalbėsime? Jei neturime ko vienas kitam pasakyti? Tiesą pasakius, nė

pats nežinau, atsakė. Turbūt aš kraustausi iš proto. Aš pagalvojau lygiai tą patį, bet jam nieko nepasakiau. Ar matei savo sūnų? Mačiau, atsakė. Kaip jis laikosi? Puikiai, atsakė, jis labai gražus, auga sulig kiekviena diena. O kaip tavo buvusioji? Puikiai, atsakė jis. Kodėl tu pas ją negrįžti? Neklausinėk kvailysčių, atšovė. Aš turiu omenyje draugystę, kad ji šiek tiek tavimi pasirūpintų. Regis, pastarasis teiginys jam pasirodė juokingas, nes išgirdau jo juoką, o paskui paaiškinimą, kad jo žmona (nepasakė – buvusioji, jis pasakė – žmona) ir be jo puikiai laikosi ir jis tikrai negadins jai gyvenimo. Tu per daug rūpestingas, pasakiau. Juk ne ji sudaužė mano širdį, užbaigė jis. Kokia banalybė! Koks sentimentalumas! Aišku savaime, kad pačią istoriją aš žinojau mintinai.

Jis papasakojo ją trečią vakarą, maldaudamas suleisti į veną nolotilio, taip ir pasakė „į veną", ne intraveninio vaisto, nors iš esmės tai būtų vienas ir tas pats, bet vis tiek skamba kitaip. Suleidau be jokių prieštaravimų, viskas, o dabar – reikia pamiegoti, bet mes vis kalbėdavomės, ir kiekvieną vakarą vis ilgiau, kol galiausiai jis man papasakojo tą istoriją. Tada ji man nuskambėjo liūdnai, ne pati istorija, bet kaip jis ją pasakojo. Dabar jau nepamenu, kiek laiko jis gulėjo ligoninėje, gal dešimt ar dvylika dienų, tik pamenu, kad tarp mūsų nieko neįvyko, gal tik kartais pasižiūrėdavome vienas į kitą įdėmiau negu įprasta tarp ligonio ir slaugės, bet nieko daugiau, aš neseniai buvau nutraukusi santykius (nedrįstu vadinti jų draugyste) su vienu praktikantu, tarkime, kad aplinka tam buvo palanki, bet nieko neįvyko. Pamačiau jį po dviejų savaičių, budėjimo metu užėjusi į vieną palatą. Pamaniau, kad man vaidenasi! Tylutėliai priėjusi prie lovos jį apžiūrinėjau, ir tikrai, tai buvo jis. Susiradau ligos istoriją: jis turėjo kasos uždegimą, bet skrandžio zondavimas nebuvo paskirtas. Kai sugrįžau į palatą (nes greta paguldytas ligonis merdėjo nuo cirozės ir prie jo reikėjo nuolat budėti), jis atsimerkė ir pasisveikino. Kaip laikaisi, Siuzana? – paklausė ir ištiesė man ranką. Pati nežinau, kodėl neapsiribojau rankos paspaudimu, o pasilenkusi pakštelėjau jam į skruostą. Kitą rytą jo palatos kaimynas mirė, ir jis liko vienas. Tą naktį mudu pasimylėjome. Jis jautėsi truputį nusilpęs, nes buvo maitinamas vien fiziologiniu tirpalu, jo kasa vis dar buvo skausminga, bet mes vis tiek pasimylėjome, nors vėliau aš pradėjau graužtis, kad iš mano pusės tai buvo tikrai neatsakinga ir net beveik dvelkė nusikaltimu, nors iš tiesų niekada anksčiau nebuvau pasijutusi ligoninėje tokia laiminga, nebent tą dieną, kai įsidarbinau, bet tai buvo visai kitokio pobūdžio laimė, nesulyginsi su tuo, ką jaučiau su juo pasimylėjusi. Aš jau žinojau (pats man papasakojo, kai pirmą kartą gulėjo ligoninėje), kad jis vedęs ir turi sūnų, nors niekada neteko matyti, kad ligoninėje jį būtų aplankiusi žmona, bet dar buvo pasakojęs man ir apie kitą moterį, kuri „sudaužė jam širdį" – eilinė nuvalkiota istorija, nors to jis nė nenutuokė.

Bet kuri kita moteris (labiau patyrusi ir praktiška) tikrai būtų žinojusi, kad mūsų santykiai negali tęstis ilgai, tik tiek, kiek jis gulės ligoninėje, bet aš puoselėjau viltis ir neatsižvelgiau į kliūtis, kurios mūsų laukia. Tai buvo pirmas (ir vienintelis) kartas, kai permiegojau su žmogumi, net šešiolika metų vyresniu už mane, ir nekvaršinau dėl to galvos, priešingai, man patiko. Lovoje jis buvo labai švelnus ir taktiškas, rafinuotas, o kartais – visiškai pašėlęs, ir man negėda tai sakyti. Nors ilgainiui, kai ligoninės prisiminimai išblėso iš atminties, jis darėsi vis abejingesnis ir apsilankydavo vis rečiau. Jau minėjau, kad jis gyveno nedideliame pajūrio miestelyje, nuo manojo tik dvidešimt minučių kelio traukiniu ir penkiolika automobiliu, kartais jis atvažiuodavo pas mane vakarais ir prabūdavo iki ryto, o kartais aš pati nesustodavau ties savo namais ir važiuodavau tolyn pas jį, o tai prilygo galvos kišimui liūtui į nasrus, nes mano apsilankymai jam nepatiko, nors jis niekada to nepasakė, bet aš žinojau. Jis gyveno miestelio centre, daugiabutyje, kurio galinė siena ribojosi su kino teatru, ir kai rodydavo siaubo filmą ir garsas būdavo per stiprus, virtuvėje girdėjosi riksmai ir čaižūs garsai, ir jei filmas buvo matytas, maždaug galėjai atsekti, kurią vietą dabar rodo, ar jau žudikas surastas ir kiek dar truks iki pabaigos.

Po naktinio seanso namą apgaubdavo visiška tyla, tarsi daugiabutis būtų staiga atsidūręs giliausioje, vandens apsemtoje šachtoje ar povandeniniame pasaulyje, ir aš įsivaizdavau žuvis, tokias plokščias ir aklas giliavandenes žuvis. Jo namuose visada tvyrojo siaubinga netvarka: grindys apšnerkštos, svetainėje tilpo tik dvi kėdės, nes kone visa ji buvo užgriozdinta didžiuliu stalu, nukrautu popieriais, vonios kambarys atrodė siaubingai (nejau visų viengungių bičų tualetai tokie nevalyvi? Tikiuosi, kad ne), skalbiamosios mašinos jis neturėjo, patalynė buvo ne pirmo švarumo, kaip ir rankšluosčiai, virtuvės skuduras, jo drabužiai, pagaliau ir visa kita buvo tiesiog tragiški, ir aš tą pastebėjau jau mūsų bendravimo pradžioje, jei bent kartą mes bendravome iš tikrųjų; pasisiūliau paimti jo nešvarius skalbinius ir namuose išskalbti, nes turiu puikią skalbyklę, bet jam – lyg nuo žąsies vanduo, jis pareiškė, kad išsiskalbs pats, rankomis. Kartą mes užlipome ant stogo, to namo pirmame aukšte gyveno šeimininkė, jis buvo apsistojęs antrame, o trečias aukštas buvo tuščias, nors kartais naktimis, kai mylėdavomės arba kai jis mane dulkindavo (pastarasis žodis labiau atitiko tikrovę), aš girdėdavau garsus, tarsi kažkas stumdo kėdes ar lovą, vaikšto arba kažkas atsikelia iš lovos ir eina prie lango, bet jo neatidaro – turbūt tai buvo vėjas, visiems žinoma, kad senuose namuose būna keistų garsų ir žiemos naktimis dažnai kas nors girgžda; žodžiu, mes užlipome ant stogo, ir jis man parodė apdužusio ir ištrupėjusio cemento plautuvę, sakytum kažkas, galbūt prieš tai buvęs nuomininkas, įtūžio akimirką ją būtų suskaldęs kūju. Pasakė, kad jis skalbiasi čia ir jokios

skalbyklės jam nereikia, paskui mes žiūrėjome į miestelio panoramą, senosios miesto dalies stogai visada turi kažkokio nenusakomo žavesio, žiūrėjome į jūrą, į žuvėdras, bažnyčios varpinę, aplink vien šviesiai rudi ir geltoni atspalviai, kaip žvilganti žemė arba žvilgantis smėlis. Tik vėliau neišvengiamai man atsivėrė akys ir supratau, kad visa tai neturi prasmės. Juk negali mylėti to, kuris nemyli tavęs, ir palaikyti santykius vien dėl sekso. Aš jam pasakiau, kad tarp mūsų viskas baigta, ir jis neprieštaravo, tarsi nuo pat pradžių būtų to laukęs. Bet mes išlikome draugais ir retsykiais, kai pasijusdavau labai vieniša ar prislėgta, nuvažiuodavau pas jį. Kartu vakarieniaudavome, paskui mylėdavomės, bet aš jau nebelikdavau pas jį nakvoti. Paskui susipažinau su kitu žmogumi, nieko rimto, bet tų apsilankymų nebeliko.

Kartą mes susikivirčijome. Priežastis? Aš jau pamiršau. Tai nebuvo pavydas, tą tikrai pamenu, nes jis absoliučiai nebuvo pavydus. Jis ilgai man neskambino, aš irgi pas jį nevažiavau. Parašiau jam laišką. Parašiau, kad jam reikia subręsti, reikia rūpintis savimi, kad jo labai silpna sveikata (tulžies ir storosios žarnos negalavimai, siaubingai pažeistos kepenys, jis buvo ką tik išsigydęs hipertirozę, jį gan dažnai kamuodavo dantų skausmas!), kad nukreiptų savo gyvenimą tinkama linkme, juk jis dar jaunas, kad pagaliau užmirštų tą, kuri „sudaužė jo širdį", ir kad įsigytų skalbyklę. Plūkiausi visą popietę prie to laiško, o paskui suplėšiau ir apsižliumbiau. Galiausiai sulaukiau jo paskutinio telefono skambučio.

Vadinasi, tu nori mane pamatyti, bet mes nesikalbėsime? – pasitikslinau. Kalbėtis nereikės, man pakaks to, kad tu būsi šalia. Mes netgi nesimatysime. Gal pakvaišai? Ne, ne, nuramino jis. Tai labai paprasta. Bet paprasta nebuvo. Jis tiesiog norėjo, kad jį matyčiau aš. O tu manęs nematysi? – klausiu. Ne, aš neturėsiu nė menkiausios galimybės tave pamatyti, aš viską gerai apgalvojau, tu turi sustoti už posūkio į degalinę, kelkraštyje, iš ten galėsi mane matyti, tau netgi nereikės išlipti iš mašinos. Arturai, gal tu ketini nusižudyti? – paklausiau. Pasigirdo juokas. Ne, nieko panašaus, bent kol kas žudytis neketinu, tylutėliai ištarė jis. Aš po kelių dienų išskrendu į Afriką, jau turiu bilietą. Į Afriką? Į kurią šalį? – nustebau. Į Tanzaniją, atsakė, jau pasiskiepijau nuo ko tik įmanoma. Tai ar atvažiuosi? – jis buvo atkaklus. Aš tavęs nesuprantu, pasakiau, ir nematau jokios prasmės. Prasmė yra, nesutiko jis. Tik ne man, atkirtau. Prasmė esi tu, pasakė jis. Tai ką man reikia daryti? – atlyžau. Tiesiog sustoti pirmame posūkyje už degalinės ir palaukti. Kiek laiko? Nežinau, kokias penkias minutes, jei atvažiuosi tiksliai laiku, tada penkias minutes. O paskui kas? – klausiu. Paskui dar dešimt minučių palauksi ir nuvažiuosi. Ir viskas. O kaipgi Afrika? – klausiu. Afrika bus vėliau, pasakė jis, ateityje (jo balsas skambėjo kaip visuomet šiek tiek pašaipiai, bet jame tikrai nebuvo nė lašelio beprotybės). Ateityje?

Nieko sau ateitis. Ir ką ten ketini veikti? Jo atsakymas kaip visuomet buvo miglotas, regis, jis atsakė: viską, dirbsiu, panašiai kaip visur. Pakabinusi ragelį aš net nesupratau, kas mane labiau suglumino, ar jo keistas kvietimas, ar tai, kad jis palieka Ispaniją.

Susitikimo dieną kruopščiai atlikau visus jo nurodymus. Pasistačiau automobilį kelkraštyje, aukščiausioje kelio vietoje, iš kur galėjau matyti beveik visą užutėkį ir nedidelį paplūdimį, vasarą džiuginantį apylinkių nudistus. Man iš kairės driekėsi kalvos ir stačios uolos, kur ne kur riogsojo viena kita trobelė, dešinėje matėsi geležinkelio linija, krūmokšniai, o toliau, už įdubos – paplūdimio juosta. Diena buvo pilka, aplink, kiek užmatai, visiškai tuščia. Viename užutėkio gale pastebėjau barą „Laimingos krevetės" – suklypusį medinį namelį, nuteptą mėlynais dažais, kuriame iš pirmo žvilgsnio nebuvo nė gyvos dvasios. Kitoje pusėje dunksojo uolos, slepiančios mažesnius užutėkius, labiau apsaugotus nuo pašalinių žvilgsnių, vasarą sutraukiančius didžiausius būrius nudistų. Atvažiavau pusvalandžiu anksčiau, nei buvo sakyta. Nepanorau lipti iš automobilio, bet po dešimties minučių, kai surūkiau dvi cigaretes, viduje tapo trošku visomis prasmėmis. Atidariusi dureles, prie užeigos „Laimingos krevetės" pastebėjau sustojant automobilį. Atidžiai jį stebėjau: iš jo išlipo aukštas, liesas, iš pažiūros jaunas vyriškis ilgais lygiais plaukais, jis apsižvalgė į visas puses (manęs nepastebėjo, nes aš stovėjau aukštėliau), įėjo į barą ir dingo man iš akių. Nežinia kodėl mane apėmė jaudulys. Sugrįžau į automobilį ir sandariai uždariau dureles. Jau beveik buvau nusprendusi važiuoti iš čia, kai staiga prie baro sustojo kitas automobilis. Iš jo išlipo vyras ir moteris. Apžiūrėjęs pirmąjį automobilį vyras suriko, o gal sušvilpė sudėjęs rankas prie burnos – bet aš nieko neišgirdau, nes kaip tik tuo metu pro šalį praburzgė sunkvežimis. Kiek palūkėję vyras ir moteris nuėjo takeliu, vedančiu į paplūdimį. Netrukus iš nematomos baro „Laimingos krevetės" pusės išėjo anas vyriškis ir nuėjo pas juos. Matyt, jie buvo pažįstami, nes paspaudė vienas kitam ranką, o moteris jį pabučiavo. Paskui antrasis vyras mostelėjo kažkur į paplūdimį, ir tas judesys man pasirodė stebėtinai lėtas. Kartkartėmis sušmėžuodami tarp uolų paplūdimiu į baro pusę ėjo du vyrai, žengdami tiksliai ties ta linija, kur smėlyje pranykdavo bangos. Net ir iš tolo atpažinau, kad vienas iš jų yra Arturas. Kažkodėl skubiai išlipau iš automobilio, galbūt pirmoji mintis buvo nusileisti į paplūdimį, nors tą pat akimirką suvokiau, kad reikės padaryti didžiulį ratą, pravažiuoti tunelį po pėsčiųjų tiltu, ir turbūt jau ten nieko nerasiu. Todėl stebėjau juos stovėdama prie automobilio. Arturas ir jo palydovas sustojo paplūdimio viduryje. Atvažiavusieji vyrai patraukė jų link, o moteris prisėdusi ant smėlio laukė. Kai visi keturi susitiko, vienas iš jų, Arturo palydovas, ant žemės padėjo kažkokį

paketą ir jį išvyniojo. Paskui pasitraukė į šalį. Pirmasis vyriškis priėjo, kažką pasiėmė iš paketo ir taip pat pasitraukė į šalį. Paskui prie paketo priėjo Arturas, irgi kažką paėmė ir atsitraukė, kaip aniedu. Dabar Arturas ir pirmasis vyriškis laikė rankose kažkokius ilgus daiktus. Antrasis vyriškis priėjo prie pirmojo ir kažką jam pasakė. Pirmasis linktelėjo galva, ir antrasis pasitraukė į šalį, tarsi kažko sumišęs, nes nuėjo į jūros pusę, ir atsiritusi banga užliejo jo batus. Vyriškis staiga atšoko it įkastas piranijos ir kuo skubiau pasitraukė į priešingą pusę. Pirmasis į jį nė nepažvelgė, jis iš pažiūros draugiškai kalbėjosi su Arturu, o tasai klausydamasis judino kairę koją, lyg kažką braižytų drėgname smėlyje bato galu. Arturo palydovas atsitraukė kelis metrus į uolų pusę. Moteris prisiartino prie antrojo vyriškio, kuris sėdėjo ant smėlio ir valėsi batus. Paplūdimio viduryje liko stovėti tik Arturas su pirmuoju vyriškiu. Tada jie pakėlė tai, ką laikė rankose, ir sukryžiavo. Iš pirmo žvilgsnio pasirodė, jog tai lazdos, ir tada supratau, kodėl Arturas taip primygtinai mane kvietė – jis norėjo, kad pamatyčiau tą keistoką, bet galų gale vis tiek pasimaivymą. Bet paskui mano mintyse šmėstelėjo įtarimas. O jei tai buvo ne lazdos? O jeigu tai buvo špagos?

GIJEMAS PINJA, GASPARO PUCHOLIO GATVĖ, ANDRAČAS, MALJORKA, 1994-ŲJŲ BIRŽELIS. Mes susipažinome 1977-aisiais. Daug laiko praėjo, nutiko daug įvairiausių dalykų. Tais laikais aš kas rytą pirkdavau du laikraščius ir įvairių žurnalų. Skaičiau viską, domėjausi viskuo. Mes dažnokai matydavomės ir visada mano teritorijoje, pas jį turbūt buvau tik vieną kartą. Mes eidavome pietauti. Aš sumokėdavau. Daug laiko prabėgo. Barselona pasikeitė. Nepasikeitė tik Barselonos architektai, bet pats miestas – neabejotinai. Aš tapydavau kiekvieną dieną, ne taip kaip dabar, bet būdavo per daug susibūrimų, per daug vakarėlių ir draugų. Gyvenimas buvo įdomus ir jaudinantis. Tais laikais kiekvienas leisdavo savo žurnalą, ir man tai patiko. Surengiau parodų Paryžiuje, Niujorke, Vienoje ir Londone. Arturas dažnai ir ilgam dingdavo. Jam patiko mano žurnalas. Aš jam atiduodavau senus numerius, padovanojau ir vieną savo piešinį. Įrėminau ir padovanojau, nes žinojau, kad jis neturės pinigų įsirėminti. Koks tai buvo piešinys? Turbūt „Avinjono mergšių“[357]eskizas, kurio taip niekada ir nebaigsiu. Susipažinau su verslininkais, kurie domėjosi mano darbais. Bet pats dėl savo kūrinių galvos nekvaršinau. Tais metais atlikau tris Pikabijos[358] kopijas. Jos išėjo nuostabios. Dvi pardaviau, o trečią pasilikau sau. Tapydamas kopijas regėjau šviesą, silpną, bet vis dėlto šviesą, ir tai buvo svarbu. Už gautus pinigus įsigijau

357 Pablo Picasso paveikslas (1907), laikomas pirmąja kubistine kompozicija.

358 Francis Picabia (1879–1953) – prancūzų dailininkas avangardistas.

Kandinskio graviūrą ir daugybę *arte povera*[359], irgi galimai falsifikatų. Kartais nuskrisdavau į Maljorką. Aplankydavau tėvus Andrače ir ilgai vaikštinėdavau po apylinkes. Kartais stebėdavau tėvą, kuris irgi mėgo tapyti ir eidavo į kaimą su drobėmis ir molbertu, ir man kildavo keistų minčių. Jos panėšėjo į negyvas arba merdinčias žuvis jūros dugne. Bet paskui pradėdavau galvoti apie kitus dalykus. Tais laikais Palmoje turėjau studiją. Paveikslus gabendavau iš tėvų namų į studiją ir atgal. Kai nusibosdavo, grįždavau į Barseloną. Arturas ateidavo pas mane išsimaudyti. Namuose jis turbūt neturėjo dušo, tai ateidavo pas mane į Molinero gatvę šalia Kardonos aikštės.

Mes kalbėdavomės ir niekada nesipykdavome. Aš jam rodydavau savo paveikslus, o jis girdavo: nuostabu, man patinka, ir panašiai kalbėdavo jis, o mane tokios kalbos visada slegia. Neabejoju, kad jis tai sakydavo nuoširdžiai, bet mane vis tiek tai slėgė. Paskui jis tylėdamas rūkydavo, aš užplikydavau kavos ar arbatos, kartais ištraukdavau butelį viskio. Nežinau, nežinau, galvodavau, gal aš ir darau ką nors gero, galbūt einu teisingu keliu. Vaizduojamasis menas iš esmės yra nesuprantamas. Arba per daug suprantamas, kad niekas, visų pirma aš pats, nebesugeba suprasti paties akivaizdžiausio jo paaiškinimo. Arturas tais laikais susitikinėjo su mano drauge. Jis nežinojo, kad ji yra mano draugė. Tai yra jis žinojo ir kaip galėjo nežinoti, jeigu aš pats juos supažindinau, jis tiesiog nežinojo, kad ji yra mano *draugė*. Jie kokį kartą per mėnesį permiegodavo. Man tai kėlė juoką. Kartais jis galėdavo būti labai naivus. Mano draugė gyveno Denijos gatvėje, tik už kelių žingsnių nuo mano namų, aš turėjau raktus ir kartais ten užsukdavau aštuntą valandą ryto pasiieškoti ko nors savo pamokoms ir užklupdavau Arturą lovoje arba ruošiantį pusryčius, tada jis spoksodavo į mane ir turbūt svarstydavo, tai ar ji mano draugė, ar *draugė*? Man tai keldavo juoką. Labas rytas, Arturai, sakydavau, ir kartais turėdavau labai pasistengti, kad nesusijuokčiau. Aš permiegodavau su kita drauge, tik tai būdavo daug dažniau negu mano draugė permiegodavo su Arturu. Problemos. Gyvenimas kupinas rūpesčių, nors tais laikais Barselonoje gyvenimas buvo puikus, ir rūpesčius mes vadindavome staigmenomis.

Paskui užplūdo nepasitenkinimas. Aš skaitydavau paskaitas universitete, bet manęs tai netenkino. Nenorėjau savo kūrybos nagrinėti teoriniais terminais. Dėstydamas pastebėjau, kad mano kolegos pasidaliję į dvi aiškiai skirtingas grupes: vieni (niekšai ir vidutinybės) buvo sukčiai, o kiti ne šiaip dėstė, bet šalia darbo bandė prastumti ir savo meną, geresnį ar blogesnį. Staiga aš supratau, kad

359 Terminas (iš italų k.) „skurdusis menas" – 7-ojo dešimtmečio pabaigoje išryškėjusi srovė, kurios kūrėjai naudojo vadinamąsias paprastas, lengvai randamas medžiagas, pvz., medieną, lapus arba uolienas, švino plokštes, augalus, medžiagų skiautes, anglis, taip pat menkavertes atliekas (šiukšles).

nenoriu priklausyti nė vienai iš tų grupių, ir išėjau. Aš pradėjau dėstyti institute. Koks tai buvo atokvėpis! Ar tai buvo pažeminimas iš leitenanto į seržantus? Galimas daiktas. Gal net iki kapralo. Nors jaučiausi esąs ne leitenantu, seržantu ar kapralu, o tik griovių kasėju, kanalizacijos valytoju, kelių darbininku, atsilikusiu ar išmestu iš savo brigados. Žvelgiant atgal galima pasakyti, kad nors iš vienos būsenos į kitą paprastai pereinama staigiai ir negrįžtamai ir neišvengiama aštrumo bei žiaurumo, bet šių įvykių tempas buvo gerokai nuosaikesnis. Sutikau milijonierių, kuris pirko mano darbus, mano žurnalas žlugo dėl aplaidumo ir nepakankamo susidomėjimo, o aš rengiau parodas ir ėmiau leisti kitus žurnalus. Bet dabar viso to jau nebėra: žodžiai daug tikresni už realybę. Žodžiu, vieną gražią dieną viskas baigėsi, ir aš likau su savo Pikabijos kopija kaip vieninteliu kelrodžiu ir ramsčiu. Koks nors bedarbis gali man į veidą tėkšti kaltinimą, kad nesugebėjau būti laimingas, nors turėjau viską. Aš galėjau žudikui mesti kaltinimą dėl žudymo, o šis – savižudžiui dėl jo paskutinio beviltiško ar nesuprantamo veiksmo. Žodžiu, vieną gražią dieną viskas baigėsi, ir aš apsižvalgiau aplinkui. Daugiau nebepirkdavau tų žurnalų ir laikraščių. Neberengdavau parodų. Kukliai, rimtai ir netgi šiek tiek su humoru (nors negalėčiau juo pasigirti) institute pradėjau dėstyti piešimo pamokas. Arturas jau seniausiai buvo dingęs iš mūsų gyvenimų.

Jo dingimo priežastys man nežinomos. Vieną dieną jis pasibodėjo mano drauge, nes sužinojo, kad ji buvo mano *draugė*, o galbūt jis permiegojo su kita mano drauge ir ši jam pasakė, tu gal puskvaišis – nejau nesupratai, kad Gijemo draugė yra jo *draugė*? Ar panašiai, juk pašnekesiai lovoje svyruoja tarp mįslingumo ir skaidrumo. Aš nežinau, ir man nesvarbu. Žinau tik tiek, kad jis išvyko ir ilgai jo nemačiau. Tiesą pasakius, aš nenorėjau, kad taip nutiktų. Stengiuosi draugus išsaugoti. Stengiuosi būti malonus, bendrauti ir neskubinti perėjimo nuo komedijos į tragediją, gyvenimas pats viską puikiai sudėlioja į savo vietas. Žodžiu, vieną dieną Arturas pradingo. Metai bėgo, ir aš daugiau jo nesutikau. Bet kartą mano draugė pasakė: spėk, kas man šiąnakt paskambino? Norėjau pasakyti: Arturas Belanas, juk būtų buvę smagu atspėti iš pirmo sykio, bet aš vardijau kitus asmenis, kol galiausia pasidaviau. Vis dėlto nudžiugau, kai ji pasakė: Arturas. Kiek jau metų mes jo nematėme? Taip ilgai, kad nevertėjo nei skaičiuoti, nei prisiminti, nors aš visus juos prisimenu, nepamiršau nė vieno. Vieną dieną Arturas nelauktai pasirodė mano draugės namuose, ji man paskambino, ir aš atskubėjau su juo pasimatyti. Kone bėgte atbėgau, pats nežinau, kodėl. Buvo gana žvarbus vakaras, jau kone vienuolikta valanda, atėjęs pamačiau, tokį kaip aš keturiasdešimtmetį tipą ir, eidamas prie jo, jaučiausi kaip „Apnuoginta figūra, besileidžianti laiptais“[360], nors man nereikėjo lipti jokiais laiptais.

360 Marcelio Duchampo paveikslas (1911 m.)

Paskui mes dar ne sykį buvome susitikę. Kartą jis atėjo pas mane į studiją. Sėdėjau ir apžiūrinėjau vieną nedidukę drobę, pastatytą šalia didesnės nei trijų metrų ilgio ir dviejų metrų pločio drobės. Arturas pasižiūrėjo į mažąją drobę, paskui – į didžiąją drobę ir paklausė, kas tai. O kaip tu manai? – paklausiau. Tai kremavimo urnos, atsakė jis. Iš tiesų, tai buvo kremavimo urnos. Tuo metu aš beveik netapydavau ir nieko neeksponavau. Tie, kurie kaip ir aš buvo leitenantai, dabar tapo kapitonais, pulkininkais, o vienas netgi pakilo iki generolo ar maršalo, kaip mano brangusis Migelitas. Kiti mirė nuo AIDS, perdozavimo, kepenų cirozės ar tiesiog dingo užmarštyje. Aš tebebuvau grioviakasys. Žinau, kad ši situacija sukelia įvairių interpretacijų, daugiausia niūrių. O mano padėtis visiškai nebuvo niūri. Buvau ganėtinai laimingas, turėjau užsiėmimą, stebėdavau aplinką, stebėdavau save, stebintį aplinką, skaitydavau ir ramiai gyvenau. Kūryba užsiimdavau mažai. Tai galbūt yra svarbu. Arturas, priešingai, kūrė daug. Kartą jį sutikau išeidamas iš skalbyklos. Jis ketino pas mane užeiti. Ką veiki? – paklausė. Va, matai, nešuosi švarius skalbinius. Ar tu namuose neturi skalbyklės? – paklausė. Prieš kokius penkerius metus sugedo, numojau ranka. Tą popietę Arturas nuėjo į vidinį kiemą ir apžiūrėjo mano skalbyklę. Aš užsiplikiau arbatos (alkoholio tuo metu jau nevartojau) ir žiūrėjau, ką jis darys su ta mano skalbykle. Akimirką toptelėjo, kad jis ketina ją taisyti. Man tai nebūtų kažkoks stebuklas, bet, žinoma, būtų pradžiuginę. Bet galiausia skalbyklė liko kaip buvusi. Kartą aš jam papasakojau apie nelaimingą atsitikimą. Turbūt dėl to, kad jis akies krašteliu vis stebėdavo mano randus. Tai nutiko Maljorkoje. Automobilio avarijoje tik per plauką išsaugojau rankas ir žandikaulį. Kitur liko vos keli įbrėžimai. Keista avarija, ar ne? Labai keista, pritarė Arturas. Jis pasakė, kad per tuos dvejus metus šešis kartus gulėjo ligoninėje. Kokioje šalyje? – paklausiau. Čia, atsakė, Vaje Ebrone, o prieš tai Cheronoje, Josepo Truetos[361] ligoninėje. O kodėl mums nepranešei? Būtume aplankę. Et, nesvarbu. Kartą jis manęs paklausė, ar nesijaučiu prislėgtas. Ne, atsakiau, tik kartais jaučiuosi kaip „Apnuoginta figūra, besileidžianti laiptais“, o tai netgi malonu, kai esi kur nors su draugais, šiek tiek kebloka, kai, pavyzdžiui, žingsniuoji Grasijos bulvaru, bet apskritai jaučiuosi neblogai.

Vieną dieną, visai prieš paskutinį dingimą, jis atėjo pas mane ir sako: kai kas ruošiasi parašyti nepalankią mano knygos recenziją. Užplikiau jam ramunėlių arbatos ir tylėjau, turbūt kiekvienas taip elgiasi, pasirengęs išklausyti, ar tai būtų linksma, ar liūdna istorija. Bet jis irgi tylėjo, ir taip mes kurį laiką sėdėjome: jis stebėjo citrinos griežinėlį, plūduriuojantį arbatos puodelyje, o aš – rūkydamas „Ducados“ cigaretę, turbūt esu vienas iš nedaugelio savo kartos žmonių, kurie teberūko „Ducados“, net ir Arturas dabar rūko itin lengvas šviesaus tabako

361 Josep Trueta i Raspall (1897–1977) – žymus ispanų mokslininkas, gydytojas.

cigaretes. Reikėjo kažką sakyti ir aš paklausiau: ar liksi nakvoti Barselonoje? Jis papurtė galvą, Barselonoje jis likdavo nakvoti pas mano draugę (skirtinguose kambariuose, nors toks patikslinimas viską nupigina), bet ne mano namuose, nors mes sykiu vakarieniaudavome ir kartais visi trys draugės automobiliu apsukdavome ratą kitą. Galiausiai paklausiau, ar jis liks nakvoti, bet Arturui būtinai reikėjo grįžti į savo miestelį pajūryje, o iki jo reikia maždaug valandą važiuoti traukiniu. Abu vėl nugrimzdome į tylą, aš susimąsčiau apie jo žodžius, apie tą nepalankią recenziją, nors ir laužiau galvą, vis tiek nieko nesupratau, tad nusiteikiau laukti, būtent tai, priešingai visiems lūkesčiams, daro „Apnuoginta figūra, besileidžianti laiptais“, ir kaip tik dėl to keistumo jis kritikuojamas.

Kurį laiką girdėjosi vien Arturo arbatos siurbčiojimas, duslūs tolimi garsai iš gatvės ir lifto, kuris kelis sykius pakilo ir nusileido. Kai jau nieko negalvojau ir nesitikėjau, jis pasakė, kad vienas kritikas ketina jį sumalti į miltus. Tai menkniekis, numojau ranka. Tai profesiniai pavojai. O man tai svarbu, paprieštaravo jis. Bet tau niekada tas nerūpėjo, sakau. O dabar man rūpi, matyt, suburžuazėjau. Paskui jis pasakė, kad jo priešpaskutinė ir paskutinė knygos turi tam tikrų panašumų, kuriuos jau galima priskirti sunkiai iššifruojamų žaidimų sričiai. Priešpaskutinę jo knygą aš buvau skaitęs ir ji man patiko, bet nenutuokiau, apie ką yra paskutinė knyga, tad nieko negalėjau pasakyti. O kokie tie panašumai? – paklausiau. Tai žaidimai, Gijemai, atsakė jis. Žaidimai. Supista „Apnuoginta figūra, besileidžianti laiptais“, tavo supistos Pikabijos kopijos, žaidimai. Bet kurgi čia problema? Problema ta, kad yra toksai kritikas Injakis Ečevarnė ir jis – tikras ryklys. Tai jis – blogas kritikas? Ne, jis puikus kritikas, atsakė Arturas, bet jis yra supistas ryklys. O iš kur tu žinai, kad jis rašys recenziją, jeigu ta knyga dar net knygynuose nepasirodė? Todėl, kad kai buvau užėjęs į leidyklą, jis kaip tik skambino atstovei spaudai ir paprašė mano paskutinio romano. Na ir kas? – gūžtelėjau pečiais. Nes aš sėdėjau priešais, ir ji pasakė: Labas, Injaki, koks sutapimas, Arturas Belanas kaip tik sėdi priešais mane, ir tas subingalvis Ečevarnė nepasakė nė žodžio. O tai ką jis tau turėjo sakyti? Bent jau pasisveikinti, pasakė Arturas. Tai iš to, kad nepasisveikino, tu nusprendei, kad jis tave ketina sumalti į miltus? – nustebau. Na, o jei ir sumals? Kam tai svarbu! Klausyk, tarė Arturas, neseniai Ečevarnė susiriejo su Aurelijumi Baka, ispanų literatūros Katonu, žinai jį? Esu girdėjęs, bet neskaičiau jo darbų, sakau. Viskas prasidėjo nuo Ečevarnės kritinio straipsnio apie Bakos draugo knygą, nežinau, ar ta kritika buvo pagrįsta, ar ne, nes knygos neskaičiau. Žodžiu, tas rašytojas turėjo kreiptis į Baką, kad jį apgintų. Ir tas Bakos atsakymas kritikui buvo toks, kad galėtų žmogų privesti iki ašarų. Aš net neturiu jokio teisuolio draugelio, kuris mane gintų, absoliučiai nieko, todėl Ečevarnė ramiai sau gali ant manęs „atsigroti“.

Net Baka negalėtų manęs apginti, nes savo priešpaskutinėje knygoje aš pasišaipiau iš Aurelijo, nors abejoju, ar jis tą knygą skaitė. Ar tu pasišaipei iš Bakos? Tik truputį, atsakė Arturas, ir abejoju, kad jis ar kas nors kitas tai pastebėjo. Tada Baka būti pagrindiniu gynėju negali, nusprendžiau, pagalvojęs, kad aš irgi nepastebėjau to pasišaipymo, kuris dabar, regis, kėlė nerimą mano draugui. Taigi, tarė Arturas. Tai tegu tas Ečevarnė ir „atsigroja", pasakiau, ką jau čia padarysi, juk visa tai tėra niekniekiai, jau kas kas, o tu turėtum tai suprasti. Visi mes mirtingi, pagalvok apie tai, kas bus po to. Bet juk Ečevarnei turi labai knietėti kam nors atsilyginti tuo pačiu, svarstė Arturas. Ar jis toks nuožmus? – nustebau. Ne, ne, jis labai šaunus, tarė Arturas. Tai kas tuomet? Ne apie tai kalba, svarbiausia dabar – pramankštinti raumenis, pareiškė Arturas. Ar smegenų raumenis? – nustebau. Nesvarbu kokius, ir aš būsiu Ečevarnės treniruočių bokso kriaušė antrajame ar aštuntajame raunde su Baka, pasakė Arturas. Kaip suprantu, tariau, šita kova jau seniai tęsiasi, bet tu čia kuo dėtas? Niekuo, aš tiesiog būsiu bokso kriaušė, pasakė Arturas. Ilgokai tylėjome, liftas tuo tarpu kilo ir leidosi, ir jo keliamas dundesys priminė metų, per kuriuos mes nesimatėme, gausmą. Aš iškviesiu jį į dvikovą, pareiškė Arturas. Ar nori būti mano sekundantu? Taip ir paklausė. Pajutau, tarsi man kas adatą būtų įbedęs. Pirmiausia – dūrį, paskui skystį, srūvantį ne į veną, bet raumenimis, ir nuo to ledinio tirpalo aš pradėjau drebėti. Pasiūlymas man atrodė beprotiškas ir nereikalingas. Juk nekviečiama į dvikovą dėl to, kas dar neįvyko, pamaniau. Bet juk gyvenimas (arba jo miražas) mums nuolat meta iššūkius už tai, ko nesame padarę, o kartais net ir už tai, ko mums nė į galvą nešautų daryti. Mano atsakymas buvo teigiamas ir aš išsyk pamaniau, kad galbūt ateityje egzistuos „Apnuoginta figūra, besileidžianti laiptais" arba „Didysis stiklas"[362]. Paskui pagalvojau: o jeigu recenzija bus palanki? O jei Ečevarnei patiks Arturo romanas? Ar tuomet kviesti į dvikovą nebus nereikalinga ir nesąžininga?

Pamažu man pradėjo bręsti keletas klausimų, bet nusprendžiau, kad dabar ne laikas rodyti savo nuovokumą. Viskam savas laikas. Visų pirma aptarėme, kokius naudosime ginklus. Aš pasiūliau balionus, pripildytus raudonos spalvos dažų. Arba didžiulių sombrerų mėtymą. Bet Arturas užsispyrė, kad tai turi būti špagos. Tai kausimės iki pirmojo kraujo? – pasiūliau. Nenoromis jis sutiko su mano pasiūlymu, bet iš tikrųjų, manau, kad jam palengvėjo. Paskui pradėjome ieškoti špagų.

Mano pirmasis sumanymas buvo įsigyti jų turistams skirtose krautuvėlėse, kur parduodama viskas, nuo Toledo kalavijų iki samurajų kardų, bet mano draugė, išgirdusi apie tai, pasakė turinti kelias velionio tėvo špagas. Jas apžiūrėjęs

362 Marcelio Duchampo paveikslas „Nuotaka, išrengta partnerių, arba Didysis stiklas" (1915–1923).

nusprendėme, kad tai tikrų tikriausios špagos. Gerai jas nušveitėme ir paruošėme naudoti. Paskui ieškojome tinkamos vietos. Aš pasiūliau Siudadelos parką, dvyliktą valandą nakties, bet Arturas užsispyrė, kad tai būtų nudistų pliažas tarp Barselonos ir jo miestelio. Paskui susiradome Injakio Ečevarnės telefono numerį ir jam paskambinome. Teko sugaišti nemažai laiko, kol jį įtikinome, kad tai nėra pokštas. Iš viso Arturas su juo kalbėjosi tris kartus. Bet galų gale Injakis Ečevarnė sutiko ir paprašė pranešti dvikovos dieną ir valandą. Tą popietę Sant Pol de Maro užkandinėje užvalgėme keptų kalmarų su krevetėmis. Mano draugė (kuri mus palydėjo iki tos vietos, bet stebėti dvikovos nepanoro), Arturas ir aš. Pripažinsiu, pietūs išėjo šiek tiek gedulingi, o jų metu Arturas mums parodė lėktuvo bilietą. Pamaniau, kad jis ruošiasi į Čilę arba į Meksiką ir kad taip šią popietę jis atsisveikina su Katalonija ir Europa. Tačiau bilietas buvo į Dar es Salamą su persėdimais Romoje ir Kaire. Tada supratau, kad mano draugui visiškai protas pasimaišė ir jeigu kritikas Ečevarnė jo nenužudys kirčiu į galvą, tai jį suės juodosios arba raudonosios Afrikos skruzdės.

Chaumė Planelsas, „Salambo" baras, Torichoso gatvė, Barselona, 1994-ųjų birželis. Vieną rytą man paskambino draugas ir kolega Injakis Ečevarnė ir pareiškė, kad jam reikalingas sekundantas dvikovoje. Jaučiausi šiek tiek pagiringas, todėl iš pradžių nesupratau, ką Injakis nori tuo pasakyti, kita vertus, nebuvo įprasta, kad jis man skambintų ir dar tokiu ankstyvu metu. Klausydamasis pamaniau, kad jis mane mausto, visi dažnai taip daro, bet aš neimu į galvą, be to, Injakis yra keistokas tipas, keistas, bet įdomus, moterys tokį laiko patraukliu, o vyrai – simpatišku, gal net mažumėlę pavojingu, ir paslapčia juo žavisi. Neseniai jis buvo įsivėlęs į konfliktą su įžymiu Madrido romanistu Aurelijumi Baka, ir nors Baka jo adresu svaidėsi perkūnais ir žaibais, tik keiksmų betrūko, Injakis sugebėjo išlikti nenukentėjęs ir, tarkime, kad karingas susirėmimas baigėsi lygiosiomis.

Įdomiausia tai, kad Injakis kritikavo ne Baką, o jo bičiulį, tad galime tik įsivaizduoti, kas nutiktų, jei jis būtų palietęs pačią įžymybę. Mano kuklia nuomone, problema buvo ta, kad Baka buvo tiesiog Unamuno[363] tipo rašytojas, o jų pastaraisiais metais netrūko, tokių, kurie pirmai progai pasitaikius leisdavosi į pigų moralizavimą, tipišką ispanišką gražbyliavimą, pavyzdinį ir piktą, šventeiviškus postringavimus, bandant remtis sveiku protu, o Injakis buvo tipiškas provokatorius, kritikas kamikadzė, kuris mėgavosi vis didėjančiu priešų būriu ir labai dažnai pats įsdavo į kovą stačia galva. Anksčiau ar vėliau jie turėjo

363 Miguel de Unamuno y Jugo (1864–1936) – ispanų rašytojas, filosofas, visuomenės veikėjas, „1898-ųjų kartos" atstovas.

neišvengiamai susikirsti. Arba Baka turėjo susidurti su Ečevarne, paraginti laikytis tvarkos, patampyti už ausų, pašventinti šluotražiu ar panašiai. Bet to klano dugne jiedu abu priklausė tai kaskart vis labiau neaiškiai moliuskų rūšiai, kurią vadiname „kairiaisiais".

Kai Injakis pasakojo apie tą dvikovą, pamaniau, kad tai pokštas, juk negalėjo būti toks stiprus Bakos įtūžis, kad abu autoriai imtųsi vykdyti teisingumą savo rankomis ir dar taip melodramatiškai. Bet Injakis mane nuramino, kad nieko panašaus nėra, malė kažką, kad tai – kiti reikalai ir kad jis turėjo priimti iššūkį (ar dabar aš klystu, ar jis išties paminėjo „Apnuogintą figūrą, besileidžiančią laiptais", bet kuo čia dėtas Pikasas?), o mane ragino pagaliau apsispręsti, ar būsiu jo sekundantu, nėra kada gaišti, nes dvikova įvyks jau šią popietę.

Man nebeliko nieko kito, kaip sutikti, žinoma, pasidomėjau, kur ir kelintą valandą mes renkamės, bet kai Injakis padėjo ragelį, aš pradėjau galvoti, kad galbūt įmerkiau uodegą į mėšliną reikalą, juk gyvenu daugmaž gerai ir kaip kiekvienam normaliam bičui man patinka vykę pokštai, bet neperlenkiant lazdos, o dabar galbūt įsivelsiu į dar vieną makalynę, kurios niekada geruoju nesibaigia. Maža to, paskui pradėjau abejoti ir svarstyti (ko tokiais atvejais niekada, absoliučiai niekada negalima daryti) ir nusprendžiau, jog jau vien tai buvo keista, kad Injakis paskambino ir paprašė būti sekundantu dvikovoje, juk nesu vienas iš jo artimiausių draugų, mes esame kolegos tame pačiame dienraštyje, kartais susitinkame „Džardineto", „Salambo" arba „Lajės" baruose, bet artimais draugais, įprastine prasme, tikrai nebuvome.

Kadangi laiko iki dvikovos buvo likę nedaug, aš paskambinau Injakiui, tikėdamasis dar jį rasti, bet veltui, panašu, kad paskambinęs man jis skubiai kažkur išėjo, gal rašyti savo paskutinių straipsnių arba į artimiausią bažnyčią. Kad jau taip, paskambinau Kimai Monistrol į mobilųjį, tai buvo kaip blyksnis, perskrodęs mano mintis, kad jeigu eisiu su kokia moterimi, tai nieko blogo atsitikti negali, nors Kimai, savaime aišku, tiesos nepasakiau, sakau, Kima, brangioji, esi man reikalinga, mes su Injakiu Ečevarne turime numatę tokį susitikimą ir labai norime, kad eitum kartu. Kima paklausė, kurią valandą, dabar pat, širdele, sakau, Kima sutiko ir sako, užsuk į prekybos centrą „Korte Ingles" paimti manęs. Paskui pamėginau susisiekti su dar dviem trim draugais, galiausiai suvokiau, kad nervinuosi labiau nei įprastai, bet niekas neatsiliepė.

Pusę šešių pamačiau Kimą, rūkančią ties Urkinaonos aikštės ir Pau Klariso gatvės kampu, gan staigiai apsisukau, ir jau po sekundės drąsioji žurnalistė buvo įsitaisiusi ant galinės sėdynės. Tuo metu, kai mums signalizavo šimtai automobilių, o užpakalinio vaizdo veidrodėlyje jau pastebėjau vieną kelių patrulį, nuspaudžiau akseleratoriaus pedalą ir mes nukūrėme į A-19 greitkelį Maresmės

kryptimi. Kima pasidomėjo, kur aš paslėpiau Injakį (reikia pripažinti, kad tas žmogus nepaprastai veikia moteris), taigi teko jai pasakyti, kad jis mūsų laukia bare „Laimingos krevetės" Sant Pol de Maro apylinkėse, netoli užutėkio, kuriame pavasarį ir vasarą renkasi nudistai. Likusį kelio ruožą įveikėme trumpiau nei per dvidešimt minučių (mano pežo dūmė it eiklus elnias), aš apimtas nerimo klausiausi Kimos istorijų, taip ir nesuradęs tinkamos progos pasakyti jai tikrosios priežasties, ko mes beldėmės į tą Maresmę.

Lyg dar būtų maža rūpesčių, pasiklydome Sant Pole. Anot vietinių, reikėjo važiuoti taip, kaip į Kalelją, bet pravažiavus degalinę už dviejų šimtų metrų reikėjo pasukti į kairę, pavažiuoti keliu kalnų kryptimi, paskui dar kartą pasukti į dešinę, važiuoti tuneliu (kokiu dar tuneliu?) ir dar sykį išvažiuoti į plentą paplūdimio pusėje, ten ir pamatysime nuošalią ir apleistą užeigą „Laimingos krevetės". Pusvalandį mudu su Kima ginčijomės, net apsipykome, kol pagaliau suradome tą nelemtą barą. Atvažiavome pavėlavę, ir vieną akimirką pamaniau, kad Injakio jau neberasime, bet pirmiausia, ką pamačiau, buvo jo raudonos spalvos saabas, tiksliau, tas raudonas saabas buvo *vienintelis dalykas*, kurį pamačiau tarp smėlio ir krūmokšnių, o paskui – apleistą pastatą ir apmusijusius baro „Laimingos krevetės" langus. Sustojau šalia Injakio automobilio ir nuspaudžiau signalą. Mudu su Kima be žodžių nutarėme likti automobilyje. Netrukus kitoje užeigos pusėje pamatėme Injakį. Priešingai nei tikėjausi, jis nepasakė nė vieno priekaišto dėl mūsų vėlavimo ir net pamatęs Kimą, regis, nepyktelėjo. Paklausiau, kur yra jo varžovas, bet Injakis tik šyptelėjo ir patraukė pečiais. Paskui mes visi trys nuėjome į paplūdimį. Sužinojusi priežastį, dėl ko čia atsibeldėme (Injakis jai viską papasakojo trumpai ir aiškiai, aš nebūčiau taip mokėjęs), ji atrodė kaip niekad susijaudinusi, ir vieną akimirką man dingtelėjo, kad viskas baigsis geruoju. Netrukus mes visi trys juokėmės. Paplūdimyje nesimatė nė gyvos dvasios. Jis neatėjo, išgirdau sakant Kimą su nusivylimo gaidele.

Šiauriniame paplūdimio gale tarp uolų sušmėžavo dvi figūros. Mano širdis nusirito į kulnus. Paskutinėse muštynėse dalyvavau būdamas vienuolikos ar dvylikos metų ir nuo to laiko stengdavausi vengti bet kokios prievartos. Štai ir jie, pasakė Kima. Injakis pažvelgė į mane, paskui – į jūrą ir tik tuomet supratau, kad šioje scenoje yra kažkas nenumaldomai juokingo, o mano buvimas čia tik dar labiau sustiprino įspūdį. Dvi figūros, išnirusios iš už uolų, artėjo paplūdimiu ir galiausiai sustojo už maždaug šimto metrų – pakankamas atstumas pamatyti, kad jie nešėsi ryšulį, iš kurio kyšojo dviejų špagų smaigaliai. Bus geriau, jeigu Kima liks čia, pasakė Injakis. Išklausęs mūsų bičiulės protestus ir atsispyręs jiems, mudu iš lėto patraukėme tiems dviem pamišėliams pavymui. Vadinasi, šis spektaklis tęsis toliau? – pamenu, pasakiau eidamas smėliu, toji dvikova vyks

iš tikrųjų, tai ne prasimanymas? Ir mane tu pasirinkai šios beprotybės liudininku? – nes kaip tik tą minutę apėmė nuojauta arba apreiškimas, kodėl Injakis pasirinko mane – todėl, kad jo tikrieji draugai (jei tik jų turėjo, pavyzdžiui, Chordis Liovetas[364] ar panašaus tipo intelektualas) būtų griežtai atsisakę dalyvauti tokiame absurdo teatre, ir jis tai žinojo, ir visi tai žinojo, išskyrus neišmanėlį mane, ir dar pagalvojau: Dieve mano, tai tas subingalvis Baka dėl visko kaltas, kad užvirė ši košė, jeigu jis nebūtų puolęs Injakio, viso šito nebūtų, o paskui jau nieko neįstengiau mąstyti, nes mes priėjome prie anų dviejų ir vienas paklausė: kuris iš jūsų yra Injakis Ečevarnė? Aš pažvelgiau Injakiui į akis staiga apimtas baimės, kad jis nepasakytų, jog tai aš (tą akimirką buvau toks susijaudinęs, kad įsivaizdavau, jog Injakis gali pasielgti bet kaip), bet Injakis tik nusišypsojo tarsi laimingiausias pasaulyje žmogus ir pasakė, kad tai jis, tada kitas pažvelgė į mane ir prisistatė: labas, aš esu sekundantas Gijemas Pinja, ir aš išgirdau save sakant: labas, aš esu Chaumė Planelsas, antrasis sekundantas, ir prisiekiu, kai dabar visa tai prisimenu, mane pradeda pykinti arba norisi raitytis iš juoko, bet tuomet aš jaučiau vien drebulį ir skrandžio spazmus, nes oras staiga atvėso, ir paplūdimį apšvietė tik keli į sutemas brendančios saulės spinduliai, tą paplūdimį, kuriame pavasarį žmonės visiškai apsinuogindavo, tuos nedidukus užutėkius ir uolas, matomus tik pajūrio traukinio keleiviams, kuriems šis vaizdas buvo nė motais, nes tai yra demokratija ir civilizacija, o Galisijoje tie patys keleiviai būtų sustabdę traukinį ir išlipę iškastruoti nudistų, žodžiu, tokios mintys sukosi mano galvoje, kai ištariau: labas, aš esu Chaumė Planelsas, antrasis sekundantas.

Tuomet tasai Gijemas Pinja išvyniojo atsineštą ryšulėlį, ten buvo špagos, netgi galima buvo įžiūrėti blausų jų geležčių žvilgesį. Plienas? Bronza? Geležis? Aš nieko nenusimanau apie špagas, bet pakako suprasti, kad jos ne iš plastiko, tada ištiesiau ranką ir paliečiau pirštais ašmenis, aišku savaime, jie buvo iš metalo, o atitraukęs ranką vėl pamačiau tą vos matomą spindesį, kurį jie skleidė tarsi atgydami, kaip būtų pasakę Injakio draugai, jeigu šis būtų turėjęs drąsos arba padorumo pasikviesti palaikyti jam draugiją, ir jeigu šie būtų sutikę, kuo aš labai abejoju, ir man tai pasirodė per didelis sutapimas, bet kokiu atveju per daug miglotas sutapimas: už kalnų besislepianti saulė ir tas špagų spindesys, ir tik tada galų gale sugebėjau paklausti (kurio? Nepamenu, gal Pinjos, o gal paties Injakio), ar visa tai rimta? Ar dvikova vyks iš tikrųjų, ir garsiai, nors nelabai tvirtu balsu perspėjau, kad aš jokiu būdu nenoriu nemalonumų su policija. Visa kita prisimenu blankiai. Pinja kažką pasakė Maljorkos tarme. Paskui davė Injakiui išsirinkti špagą. Tasai neskubėdamas pasvėrė abi, pirma vieną, paskui kitą, galiausiai – abidvi, tarsi per visą gyvenimą nieko daugiau ir neveikė, tik žaidė

364 Jordi Llovet i Pomar (g. 1947) – žymus katalonų vertėjas ir literatūros kritikas.

muškietininkus. Špagos jau nebespindėjo. Tasai kitas, matyt, nukentėjęs rašytojas (bet nuo ko ir kodėl jis nukentėjo, jeigu ta prakeikta nepalanki recenzija dar net neišspausdinta?) palūkėjo, kol Injakis išsirinks. Dangus buvo balzganai pilkas, o nuo kalvų ir laukų ant jų leidosi tirštas rūkas. Mano prisiminimai labai painūs. Regis, girdėjau, kaip Kima šūktelėjo: laikykis, Injaki, ar kažką panašaus. Paskui bendru susitarimu mudu su Pinja pasitraukėme atokiau. Banga netikėtai užliejo man kelnes iki blauzdų. Pamenu, kad pamatęs savo mokasinus nusikeikiau. Prisimenu ir tą pasidygėjimo ir neteisybės jausmą, kurį man sukėlė drėgnos kelnės, ir kaip jos gurgždėjo man einant. Pinja nuėjo uolų link. Kima priėjo šiek tiek arčiau prie fechtuotojų. Šiedu skambiai sukryžiavo špagas. Pamenu, kaip atsisėdau ant kauburio, nusiaviau batus ir labai kruopščiai nosine valiau nuo jų drėgną smėlį. Paskui nusviedžiau nosinę šalin ir įsistebeilijau į vis tamsėjantį horizontą, kol pajutau ant peties Kimos ranką, o kita įdavė man į rankas kažką gyvą, drėgną ir šiurkštų, iš pradžių neatpažinau, kad ji man grąžino nosinę, it kokį prakeiksmą.

Pamenu, kad įsikišau nosinę į striukės kišenę. Vėliau Kima pasakė, kad Injakis špagą valdė kaip tikras žinovas, ir nuo pat pradžių dvikovoje jis pirmavo. Bet aš to paties tvirtinti negalėčiau. Iš pradžių jie kovėsi daugmaž tolygiai. Injakio kirčiai buvo nedrąsūs, jis savo špaga tik atrėmė varžovo puolimą. Jis vis traukėsi atatupstas, tik nežinia, ar iš baimės, ar norėjo jį išmėginti. O štai varžovo smūgiai darėsi vis drąsesni, vienu metu jis net perėjo į puolimą, sugriebė špagą ir žengtelėjo dešiniąja koja pirmyn, ir dešiniuoju dilbiu ir špagos krašteliu kone lietė Injakio kelių siūles. Tas, regis, tik tada pakirdo iš absurdiško sapno, kuriame nežinia kaip atsidūrė, ir strimgalviais pasinėrė į kitą sapną, kur pavojus buvo realus. Nuo to laiko jo žingsniai tapo vikresni, jis judėjo greitai, vis atsitraukdamas, bet ne tiesia linija, o ratu, nes kartais aš matydavau jo veidą, o kartais – profilį arba nugarą. Ką tuo metu veikė kiti stebėtojai? Kima nusisukusi nuo manęs sėdėjo ant smėlio ir retsykiais šūksniais paskatindavo Injakį. O Pinja stovėjo atokiau nuo fechtuotojų ir jo veidas panėšėjo į žmogaus, pratusio prie tokių dalykų, ar į miegančiojo veidą.

Vieną akimirką mane persmelkė suvokimas, kad visi mes čia išprotėjome. Bet tą aiškumo sekundę užgožė superaiškumo supersekundė (jei taip galima pasakyti), kai aš pagalvojau, jog ši scena yra logiškas mūsų absurdiškų gyvenimų rezultatas. Tai buvo ne bausmė, o nauja gudrybė, suteikusi mums galimybę pažvelgti, kaip mes atrodome bendrajame žmogiškume. Tai buvo ne mūsų tuščiagarbiškos kaltės pripažinimas, o mūsų stebuklingo ir beprasmiško nekaltumo ženklas. Tačiau buvo ne taip. Visiškai ne taip. Mes buvome sustoję, o jie judėjo, ir paplūdimyje pustė smėlį ne vėjas, o jų judesiai, mūsų veiksmai, tai yra

nieko neveikimas, vien žiūrėjimas, ir visa tai kartu buvo gudrybė, superaiškumo akimirka. Vėliau – nieko. Mano atmintis visada buvo pusėtina. Tokia, kokios pakanka žurnalistui. Injakis puolė savo varžovą, tas puolė Injakį, aš pamaniau, kad tai gali tęstis valandų valandas, kol špagos galiausiai jiems pradės sverti rankas, išsitraukiau cigaretę, bet neturėjau kuo prisidegti, iškuitęs visas kišenes, atsistojau ir priėjau prie Kimos, vien tam, kad sužinočiau, jog ji seniai, prieš metus ar net visą amžinybę metusi rūkyti. Vieną akimirką jau ketinau paprašyti ugnies iš Pinjos, bet tai pasirodė kažkaip nederama. Prisėdęs šalia Kimos stebėjau varžovus. Jie vis dar strapaliojo ratu, bet jau daug lėčiau. Dargi man pasirodė, kad jie tarpusavyje kalbasi, bet jų balsus nustelbė jūros ošimas. Pasakiau Kimai, kad tai man primena nevykusį spektaklį. Nieko panašaus, atkirto ji. Vėliau pridūrė, kad jai tai atrodo labai romantiška. Keista moteris toji Kima. Mane tiesiog pašėlusiai užvaldė noras rūkyti. Tolėliau Pinja atsisėdo ant smėlio, kaip ir mes, ir išpūtė šviesiai žydrą dūmą. Daugiau nebeištvėriau. Atsistojau ir nuėjau prie jo, darydamas lankstą, kad jokiu būdu neatsidurčiau šalia fechtuotojų. Nuo kalvos mus stebėjo kažkokia moteris. Ji stovėjo atsirėmusi į automobilio kapotą, rankomis prisidengusi akis. Iš pradžių pamaniau, kad ji žiūri į jūrą, bet paskui supratau, kad ji, žinoma, stebi mus.

Pinja be žodžių atkišo man žiebtuvėlį. Pažvelgiau jam į veidą. Jis verkė. Man kilo noras su juo šnektelėti, bet pamačius jį tokį mano noras netikėtai pradingo. Grįžau atgal pas Kimą ir vėl pažvelgiau į tą moterį ant kalvos, paskui į Injakį ir jo varžovą, kurie dabar tik sukiojosi ratu sukryžiavę špagas, įsistebeilijęs vienas į kitą. Kai susmukau ant smėlio šalia Kimos, mano kūnas žnektelėjo tarsi maišas. Tada pamačiau Injakio špagą, iškeltą aukščiau negu leido atsargumas arba kaip filmuose apie muškietininkus, ir mačiau jo varžovo špagą, kurios smaigalys atsidūrė per kelis milimetrus nuo Injakio širdies, ir nors tai mažai tikėtina, bet man pasirodė, kad Injakis išblyško, ir išgirdau Kimą sakant „o, Dieve“ ar kažką panašaus, ir kaip Pinja nusviedė nuorūką kaži kur toli, į kalvos pusę, ir tada aš pamačiau, kad ant kalvos jau nieko nebėra, nei moters, nei automobilio, tuomet anas staigiu judesius atitraukė špagos smaigalį, Injakis žingtelėjo į priekį ir, man regis, atsikeršydamas už patirtą išgąstį dūrė jam į petį, Kima atsiduso, ir aš atsidusau ir išpūčiau keletą dūmų žiedų į apsunkusį to siaubingo paplūdimio orą, ir vėjas akimirksniu juos išsklaidė, o Injakis su savo varžovu kaip du maži vaikai tęsė savo „tuoj aš tau kaip duosiu, ne, tai aš tau kaip duosiu“.

23

Injakis Ečevarnė, „Džardineto“ baras Granada del Penedeso gatvėje, Barselona, 1994-ųjų liepa. Iš pradžių Kūrinį lydi Kritikai, paskui Kritikai pamažu pasitraukia, ir tada jį lydi tik Skaitytojai. Ta kelionė gali būti ilga arba trumpa. Vėliau Skaitytojai vienas po kito miršta, ir Kūrinys lieka vienas, nors kelionėje ilgainiui atsiranda kitų Kritikų ir kitų Skaitytojų. Skaitytojai ir Kritikai vėl miršta, o tuo kaulais nusėtu keliu Kūrinys tęsia savo kelionę vienatvės link. Priartėti prie jo, plaukti paskui jį – tai neginčijamas užtikrintos mirties ženklas, tačiau kiti Kritikai ir Skaitytojai atkakliai ir nepermaldaujamai iriasi prie jo, kol juos pasiglemžia laikas ir greitis. Galiausiai Kūrinys Begalinėje Erdvėje lieka beviltiškai vienas. Vieną dieną Kūrinys miršta, kaip miršta ir baigiasi visi dalykai: Saulė ir Žemė, Saulės sistema, visa Galaktika bei slapčiausi žmonių prisiminimai. Visa, kas prasideda kaip komedija, galiausiai baigiasi kaip tragedija.

Aurelijus Baka, Knygų mugė, Madridas, 1994-ųjų liepa. Ne tik sau pačiam, ne tik stovėdamas prieš veidrodžius ar mirties valandą, kuri, tikiuosi, dar negreit ateis, bet savo vaikams ir žmonai ir savo kuriamam ramiam gyvenimui turiu pripažinti: 1) Kad Stalino epochoje aš nebūčiau švaistęs savo jaunystės gulage ar baigęs savo dienų su kulka pakaušyje; 2) Kad Makarčio[365] laikais nebūčiau praradęs darbo ir nebūčiau priverstas degalinėje pilstyti benziną; 3) Hitlerio valdymo metais aš būčiau vienas iš tų, kurie pasirinko tremtį, o Franko epochoje nebūčiau kūręs sonetų nei vadui, nei Skaisčiausiajai Mergelei, kaip visą gyvenimą elgiasi daugybė demokratų. Viena yra taip pat teisinga kaip ir kita. Mano drąsa, suprantama, turi ribas, bet taip pat jas turi ir tai, ką aš trokštu praryti. Visa, kas prasideda kaip komedija, baigiasi kaip tragikomedija.

Perė Ordonjesas, Knygų mugė, Madridas, 1994-ųjų liepa. Anksčiau Ispanijos (ir Lotynų Amerikos) rašytojai prisidėdavo prie visuomenės neramumų,

---

365 Joseph McCarthy (1908–1957) – JAV respublikonų senatorius, 5-ajame dešimtmetyje pagal jo pavardę JAV susikūrė visuomeninis judėjimas makartizmas, pasižymėjęs antikomunistinėmis nuotaikomis.

kad juos pamintų, pakeistų, įkurtų ugnį ar sukeltų revoliuciją. Ispanijos (ir Lotynų Amerikos) rašytojai buvo kilę daugiausia iš pasiturinčių šeimų ar su nebloga socialine padėtimi ir vos paėmę plunksną nusigręždavo arba konfliktuodavo su ta padėtimi: rašyti – reiškė atsisakyti, neigti, o kartais ir nusižudyti. Tai reiškė – pasipriešinti šeimai. Šiandien Ispanijos (ir Lotynų Amerikos) rašytojai stulbinamai dažnai kilę iš žemiausių sluoksnių, iš proletarų arba liumpenproletarų, ir linkę rašymą naudoti kaip priemonę palypėti keletą socialinės padėties laiptelių, kaip būdą įsitvirtinti, labai atsargiai, stengiantis neperžengti jokių ribų. Nesakau, kad jie nėra išsilavinę. Jie išsilavinę, kaip ir ankstesniais laikais. Arba beveik tokie pat. Nesakau, kad jie sunkiai nedirba. Jie kur kas sunkiau dirba nei ankstesnių laikų rašytojai! Tačiau jie taip pat daug vulgaresni. Jie elgiasi kaip verslininkai arba gangsteriai. Kritikuoja tik tai, ką galima, bet labai atsargiai, kad neįgytų priešų, arba pasirenka tuos, kurie nesugeba apsiginti. Jie žudosi ne dėl idėjos, o iš beprotybės ir įniršio. Pamažu jiems visur nenumaldomai atveriamos durys. Taigi, literatūra yra tokia, kokia yra. Viskas, kas prasideda kaip komedija, neišvengiamai ir baigiasi kaip komedija.

Chulijus Martinesas Moralesas, Knygų mugė, Madridas, 1994-ųjų liepa. Kad jau vaikštinėju po Knygų mugę, tai pasakysiu jums kai ką apie poetų garbę. Aš esu poetas. Rašytojas. Sulaukęs tam tikros šlovės ir kaip kritikas. Apytikriai 7 x 3 = 22 stendai, bet iš tikrųjų kur kas daugiau. Mūsų regėjimas ribotas. Vis dėlto man pavyko rasti vietą po šios mugės saule. Toli praeityje liko sudaužyti automobiliai, rašymo ribojimai, 3 x 3 = 9. Nepigiai man atsiėjo. Toli praeityje liko A ir E, nukraujavusios kabančios balkone, prie kurio kartais sugrįžtu mintimis. Aš esu išsilavinęs žmogus, pažįstu tik subtilius kalėjimus. Kita vertus, poezija ir kalėjimas visada buvo artimi. Tačiau mano traukos šaltinis yra melancholija. Ar septintajame sapne, ar kitame mugės gale aš iš tikrųjų girdėjau giedant gaidžius? Visaip gali būti. Bet gaidžiai gieda apyaušriu, o dabar, anot mano laikrodžio, lygiai dvylika, vidurdienis. Slankioju po mugę ir sveikinuosi su tokiais pat slampinėjančiais užsisvajojusiais kaip aš kolegomis. Svajingas x svajingas = kalėjimas literatūros rojuje. Vaikštinėju. Žiūrinėju. Poetų garbė – tai giesmė, kurios klausomės kaip blankaus nuosprendžio. Regiu jaunus veidus, kurie apžiūrinėja išdėliotas knygas, o paskui tamsiose kaip viltis kišenėse rausiasi monetų. 7 x 1 = 8, sakau, akies krašteliu stebėdamas jaunuosius skaitytojus, ir ant jų nutolusių besišypsančių veidelių lėtai kaip ledkalnis užsikloja beformis vaizdas. Mes visi einame po balkonu, kur kabo raidės A ir E, iš jų lašantis kraujas mus sutepa amžiams. Bet balkonas yra blankus kaip ir mes, o blankumas blankumo niekada

neužpuls. Aš norėdamas pasiteisinti sakau, kad balkonas irgi slankioja su mumis. Kitur tai vadinama mafija. Aš regiu įstaigą, regiu įjungtą kompiuterį, regiu tuščią koridorių. Blyškumas x ledkalnis = tuščias koridorius, kurį lėtai užpildo mūsų baimės, Knygų mugėje slankiojantys asmenys, kurie ieško ne knygų, o tikrumo, pabrėžiančio mūsų tikrumo tuštumą. Taip mes didžiausią nevilties akimirką suvokiame gyvenimą. Bandos. Pakaruokliai. Skalpelis pjausto kūnus. A ir E x Knygų mugė = kiti kūnai; lengvi kaip oras, įkaitę, tarsi praėjusį vakarą redaktorius būtų mane galutinai užpisęs. Kaip pasakytų Blanšo[366], mirtis galėtų būti patenkinamas atsakymas. 31 x 31 = 962 svarios priežastys. Vakar ant miesto aukuro paaukojome jauną Pietų Amerikos rašytoją. Kol jo kraujas varvėjo mūsų ambicijų bareljefais, mąsčiau apie savo knygas ir apie užmarštį, ir pagaliau tai įgavo prasmę. Nusprendėme, kad rašytojas negali atrodyti kaip rašytojas. Jis turėtų atrodyti kaip bankininkas, kaip tėvelio sūnelis, kuris auga be jokių rūpesčių, kaip matematikos mokytojas ar kalėjimo pareigūnas. Kaip medis. Paradoksalu, bet mes slankiojame. Mūsų mediškumas x balkono blankumas = mūsų sėkmės koridorius. Ir kaip nesuvokia jaunimas, antonomaziškai pavadinti skaitytojai, kad mes esame melagiai? Užtenka vien pažvelgti į mus! Mūsų veidai paženklinti apgaulės! Tačiau jie nesupranta, ir mes galime deklamuoti absoliučiai nebaudžiami: 8, 5, 9, 8, 4, 15, 7. Galime sau slankioti ir sveikintis (pavyzdžiui, aš sveikinuosi su visais: su teisėjais, su budeliais, su geradariais ir studentais), galime girti gėjų už jo nežabotą heteroseksualumą, impotentą už jo vyriškumą, o „raguotą" vyrą – už jo nesuteptą garbę. Ir niekas net nedejuoja: jokios kančios. Tik mūsų tylėjimas naktį, kai mes keturiomis ropojame prie savo židinių, kuriuos kažkas mums užkūrė paslaptingą valandą su nesuvokiamu užbaigtumu. Mus veda likimas, nors mes nieko nepalikome atsitiktinumui. Rašytojas turi atrodyti kaip cenzorius, tvirtino mums senoliai, ir mes iki priešpaskutinio rezultato tikėjome tuo išminties perlu. Rašytojas turi panėšėti į laikraščio žurnalistą. Rašytojas turi būti tylus kaip pelė ir TURI išgyventi. Be to, jei neturėtume ko skaityti, mūsų darbas būtų it tuštumoje įstrigęs taškas, it susitraukusi iki mažiausio prasmingumo mandala arba kaip mūsų tylėjimas ir žinojimas, kad viena koja jau esame įžengę į mirtį. Fantazijos. Vien fantazijos. Kažkur prarastos praeities kloduose mes norime būti liūtais, o esame tik iškastruoti katinai, sukergti su papjautomis katėmis. Visa, kas prasideda kaip komedija, baigiasi kaip kriptografinis pratimas.

Pablas del Vajė, Knygų mugė, Madridas, 1944-ųjų liepa. Kai ką jums pasakysiu apie poetų garbę. Buvo tokie laikai, kai aš neturėjau nei pinigų, nei vardo,

366 Maurice Blanchot (1907–2003) – prancūzų intelektualas, rašytojas ir literatūros kritikas.

kaip dabar: buvau bedarbis ir mano vardas buvo Pedras Garsija Fernandesas. Bet aš buvau draugiškas ir talentingas. Susipažinau su moterimi. Pažinojau daugybę moterų, bet susipažinau su dar viena. Toji moteris, kurios vardą norėčiau išsaugoti paslaptyje, mane pamilo. Ji dirbo pašte. Ji pašto tarnautoja, sakydavau aš, kai mano draugai klausinėdavo, ką veikia mano moteris. Tai buvo eufemizmas, kad nereiktų sakyti, jog ji yra tiesiog paštininkė. Kurį laiką mudu gyvenome kartu. Mano moteris iš ryto išeidavo į darbą ir negrįždavo iki penktos popiet. Išgirdęs tyliai uždaromas duris (ji labai rūpinosi mano poilsiu) keldavausi ir sėsdavau rašyti. Rašydavau apie didingus dalykus. Apie sodus, dingusias pilis ir panašiai. Pavargęs imdavausi skaitymo: krimtau Pijo Barochą, Unamuną, Antonijų[367] ir Manuelį[368] Mačadą, Asoriną[369]. Pietų eidavau į miestą, į restoranėlį, kur visi mane pažinojo. Popietėmis taisydavau savo rašinius. Kai ji grįždavo iš darbo, mes trumpai šnekteldavome, bet apie ką rašantysis laiškus gali kalbėtis su paštininke? Pasakodavau jai, ką parašiau ir ką dar ketinu parašyti: komentarą apie Manuelį Mačhadą, eilėraštį apie Šventąją Dvasią, esė, kurioje pirmasis sakinys bus paimtas iš Unamuno: man taip pat skaudu už Ispaniją. O ji pasakojo apie gatves, kuriomis ėjo ir išnešiojo laiškus. Apie pašto ženklus, kai kurie jų buvo itin reti, ir apie veidus, matytus per visą ilgą darbo dieną. Kai daugiau nebegalėdavau tverti, atsisveikinęs su ja patraukdavau po Madrido barus. Kartais eidavau į knygų pristatymus. Ypač – dėl nemokamo vyno ir užkandžių. Eidavau į „Casa de América“ pasiklausyti pasipūtusių Lotynų Amerikos rašytojų. Eidavau į „Ateneumą“[370] klausytis savimi patenkintų ispanų rašytojų. Vėliau draugų būryje mes aptarinėdavome savo kūrybą arba visi kartu aplankydavome maestro. Bet visą literatūrinį plepėjimą man užgoždavo mano moters žemakulnių batelių kaukšėjimas, kai ji praeidavo pro šalį, tyliai vilkdama savo geltoną maišą arba krepšį ant ratukų, nelygu, ar daug reikėjo išdalyti tos korespondencijos, ir mane tai išmušdavo iš vėžių, mano liežuvis, dar prieš keletą sekundžių buvęs toks šmaikštus ir aštrus, tapdavo lyg nesavas, ir aš nugrimzdavau į niūrią ir nevalingą tylą, kurią kiti, įskaitant ir maestro, laimei, palaikydavo mano polinkiu į apmąstymus, susikaupimą ir filosofiją. Kartais grįždamas namo, jau gerokai po pusiaunakčio, stabtelėdavau tuose kvartaluose, kur ji dirbo, ir pakartodavau jos maršrutą, pamėgdžiodamas ją, žingsniuodamas eisena, kuri kartu buvo ir kariška, ir vaiduokliška. Galų gale mane supykindavo ir aš

367 Antonio Machado (1875–1939) – ispanų poetas, dramaturgas, eseistas, „1898-ųjų kartos“ atstovas.

368 Manuel Machado (1874–1947) – ispanų poetas, „1898-ųjų kartos“ atstovas, A. Machado brolis.

369 José Augusto Trinidad Martínez Ruiz (1873–1967), geriau žinomas slapyvardžiu Azorín, ispanų prozininkas, eseistas, vienas garsiausių to laikotarpio literatūros kritikų, „1898-ųjų kartos“ atstovas.

370 Privati kultūros institucija Madride, įkurta 1835 m.

atsirėmęs į medį verkdavau, klausdamas savęs, kaip galėjo nutikti, kad gyvenu su ta moterimi. Aš niekada neradau atsakymų, o tie, kurie man ateidavo į galvą, neatrodė teisingi, bet iš tikrųjų aš jos nepalikau. Kartu mes pragyvenome daug metų. Kartais, išvargintas rašymo, guosdavau save, kad būtų buvę blogiau, jeigu ji dirbtų mėsinėje. Aišku, aš būčiau norėjęs, vien dėl mados, kad ji dirbtų policijoje. Būti policininke geriau negu paštininke. Tačiau paštininkė vis dėlto geriau nei mėsininkė. Paskui aš rašiau ir rašiau, kartais įsiaudrinęs, kartais vos ne iki nualpimo, ir vis labiau įvaldžiau to amato pradmenis. Taip bėgo metai, ir visą tą laiką buvau savo moters išlaikytinis. Galų gale man pasisekė pelnyti Madrido tarybos premiją „Naujieji balsai“, ir vieną rytą laimėjau tris milijonus pesetų bei gavau pasiūlymą dirbti viename žymiausių sostinės laikraščių. Hernandas Garsija Leonas parašė pagyrų kupiną recenziją apie mano knygą. Pirmieji du knygos leidimai buvo išparduoti mažiau nei per tris mėnesius. Dalyvavau dviejose televizijos programose, nors man susidarė įspūdis, kad į vieną iš jų mane pakvietė vien palinksminti žiūrovų. Dabar rašau antrąjį romaną. Tą moterį aš palikau. Pasakiau jai, kad mūsų charakteriai nesuderinami ir aš nenoriu jos skaudinti, tikiuosi, kad viskas jai klostysis gerai, ir ji bet kada gali į mane kreiptis, jei tik ko prireiktų. Paskui susikroviau savo knygas į kartonines dėžes, susimečiau į lagaminą drabužius ir išėjau. Nepamenu, kuris iš klasikų yra pasakęs, kad meilė šypsosi nugalėtojams. Netrukus aš apsigyvenau su kita moterimi. Lavapieso kvartale išsinuomojau butą, kurį išlaikau pats, gyvenu ten laimingas ir produktyviai kuriu. Dabartinė mano moteris studijuoja anglų filologiją ir rašo eiles. Mes dažnai šnekamės apie knygas. Kartais ji išsako labai gerų minčių. Man regis, kad esame puiki pora, ir žmonės tam pritaria, mes įkūnijame ateitį ir optimizmą savitu būdu, pragmatiškai ir apgalvotai. Tačiau kai naktimis savo kabinete užbaiginėju savaitinę skiltį arba peržiūrinėju romano puslapius, gatvėje girdžiu žingsnius ir neapleidžia nuojauta, beveik tikrumas, kad tai paštininkė, kuri tokiu netinkamu metu turi išnešioti paštą. Pasižiūriu pro balkoną, bet nematyti nieko, išskyrus kokį grįžtantį namo girtuoklį, kuris tuoj pat pradingsta už kampo. Nieko nevyksta. Nieko nėra. Bet kai grįžtu prie rašomojo stalo, žingsniai pasikartoja, ir tuomet aš žinau, kad paštininkė dirba, nors aš jos ir nematau, bet ji apeina savo rajoną blogiausiu įmanomu paros metu. Tada aš atidedu į šalį savaitinę skiltį ir romano skyrių, bandau parašyti eilėraštį arba likusią vakaro dalį skirti dienoraščiui, bet negaliu. Mano galvoje aidi jos žemakulnių batelių kaukšėjimas. Tas garsas vos girdimas, ir aš žinau, kaip reikia jo atsikratyti: pakylu nuo kėdės, einu į miegamąjį, nusirengiu ir guluosi į lovą, prisitraukiu iškvepintą savo moters kūną, myliuosi su ja, kartais labai švelniai, o kartais grubiai, paskui užmiegu ir sapnuoju, kad esu priimtas į akademiją. Arba

ne. Čia tik toks kalbėjimo būdas. Kartais aš iš tikrųjų sapnuoju, kad atsidūriau pragare. Arba nieko nesapnuoju. Arba kad mane iškastravo, bet po kiek laiko tarp kojų pajuntu smulkutes sėklides, kaip dvi bespalves alyvuoges, ir kad aš jas glostau su meile, bet ir išsigandęs nuo visų slepiu. Dieną vaiduokliai pradingsta. Suprantama, niekam to nepasakoju. Už buvusius santykius su paštininke aš atsiperku keliais košmarais ir keliomis garsų haliucinacijomis. Galėjo būti it blogiau. Aš tai ištversiu. Esu tikras, jeigu būčiau ne toks jautrus, tikriausiai jos net neprisiminčiau. Kartais man net kyla noras jai paskambinti, pasekti ją ir pirmą kartą pamatyti jos kasdienį darbą. Kartais aš noriu susitikti su ja kur nors jos kvartalo bare, kuris jau nebėra mano kvartalas, ir pasidomėti apie gyvenimą: ar ji turi naują meilužį, ar buvo laiškų iš Malaizijos ar Tanzanijos, ar per Kalėdas ji dar tebegauna paštininkų premiją. Bet to nedarau. Aš tiesiog klausausi jos žingsnių, nors jie kaskart vis tylesni. Aš tiesiog mąstau apie visatos didybę. Viskas, kas prasideda kaip komedija, baigiasi kaip siaubo filmas.

Markas Antonijus Palasijus, Knygų mugė, Madridas, 1994-ųjų liepa. Štai ką pasakysiu apie poetų garbę. Man buvo septyniolika metų, kai užvaldė nenumaldomas troškimas tapti rašytoju. Aš mokiausi. Bet ir kol mokiausi, nesėdėjau rankų sudėjęs, nes supratau, kad kitaip nieko nepasieksiu. Disciplina ir tam tikras pataikavimas – tai raktas pasiekti viską. Disciplina: rašyti ne mažiau kaip šešias valandas kiekvieną rytą. Rašyti kiekvieną rytą, po pietų – taisyti, o naktimis godžiai skaityti. Pataikavimas: lankytis rašytojų namuose arba užkalbinti juos per knygų pristatymus ir tiesiog visiems sakyti tai, ką jie nori išgirsti. Ką jie desperatiškai nori išgirsti. Ne visada tai suveikia, reikia turėti kantrybės. Būna tokių šmikių, kurie jums plekšnos per nugarą, o paskui elgsis taip, lyg tave matytų pirmąkart gyvenime. Būna šiurkščių, žiaurių ir piktų tipų. Bet ne visi jie tokie. Reikia turėti kantrybės ir ieškoti. Geriausi iš jų yra gėjai, bet būk atsargus, privalai žinoti, kada reikia sustoti, labai aiškiai žinoti, ko nori, kitaip liksi už dyką iškruštas kokio nors seno kairuolio pydaro. Tas pats taikoma ir trim ketvirtadaliams moterų: ispanės rašytojos, kurios galėtų jums pagelbėti, dažniausiai yra senos ir bjaurios, kartais net prasidėti neverta. Geriausi yra į penktą dešimtį įkopę arba jau senstelėję heteroseksualai: su jais trūks plyš reikia užmegzti ryšį. Reikia puoselėti jų nepasitenkinimo ir apmaudo šešėlyje augantį sodą. Savaime suprantam, jūs turite išnagrinėti visą jų kūrybą. Per kiekvieną pokalbį turite juos pacituoti mažiausiai du ar tris kartus. Apskritai juos turite cituoti be paliovos! Norite patarimo? Niekada nekritikuokite maestro draugų. Jo draugai yra šventi, o kokia nors neapgalvota pastabėlė gali sudirbti visą jūsų

ateitį. Norite patarimo? Bjaurėkitės ir dėkite į šuns dienas užsienio, ypač JAV, anglų ir prancūzų, rašytojus. Ispanų rašytojai neapkenčia savo amžininkų, rašančių kitomis kalbomis, ir visada bus pagirtina, jei neigiamai atsiliepsite apie vieną iš jų. Žodžiu, tylėkite ir stebėkite. Nusistatykite aiškią dienotvarkę. Rytais rašykite, popietėmis redaguokite, vakarais skaitykite, o likusį laiką skirkite diplomatijai, slaptumui ir žavesiui. Būdamas septyniolikos aš panorau tapti rašytoju. Dvidešimties išleidau savo pirmąją knygą. Dabar man dvidešimt ketveri ir, prisimenant praeitį, man galva kartais ima suktis. Aš įveikiau ilgą kelią, išleidau keturias knygas ir patogiai gyvenu (nors turiu pripažinti, kad pragyvenimui man niekada nereikėjo daug, pakanka stalo, kompiuterio ir knygų). Kartą per savaitę bendradarbiauju dešiniosios pakraipos Madrido laikraštyje. Šiuo metu pamokslauju, keikiu ir pliekiu įvairius politikus (suprantama, neperžengdamas ribų). Jaunuoliai, kurie svajoja tapti rašytojais, laiko mane sektinu pavyzdžiu. Kai kurie tvirtina, kad esu geresnis Aurelijaus Bakos variantas. Ką aš galiu atsakyti? (Mums abiem skaudu dėl Ispanijos, nors dabar manau, kad jam skaudžiau negu man.) Gal jie kalba nuoširdžiai, bet galbūt tikisi, kad imsiu pasitikėti jais ir atleisiu vadžias. Jei taip ir būtų, aš nesiruošiu suteikti jiems tokio malonumo: kaip ir anksčiau tebedirbu atkakliai, užsiimu kūryba ir rūpestingai saugau savo draugus. Aš dar neperžengiau trisdešimties slenksčio, ir ateitis skleidžiasi prieš mane kaip kvapni rožė, vienintelė ir nepakartojama. Kas prasideda kaip komedija, baigiasi kaip triumfo žygis, tiesa?

Hernandas Garsija Leonas, Knygų mugė, Madridas, 1994-ųjų liepa. Kaip ir visi didingi dalykai viskas prasidėjo nuo svajonės. Neseniai vienoje iš labiausiai literatūrines tradicijas puoselėjančių kavinių su keliais autoriais kalbėjausi apie mūsų numylėtą Ispaniją. Tarp įprastų svaičiojimų visi, su kuriais bendravau, sutartinai tvirtino (ir man tai įtarimų nekelia), kad paskutinis mano kūrinys buvo jei ne perkamiausias, tai tikrai skaitomiausias. Gal ir taip, prekyba man nerūpi. Tačiau pro liaupsių šydą aš pastebėjau šmėstelint šešėlį. Bendraamžiai mane gyrė, jaunimas manyje matė mokytoją ir tuo didžiavosi, bet už to liaupsių šydo pajutau kažkieno alsavimą ir neišvengiamai artėjant kažką neaiškaus. Aš nežinojau kas tai. Po mėnesio kuriam laikui išvykau iš mūsų piktos Ispanijos, ir oro uosto laukiamojoje salėje mane užkalbino trys jaunuoliai, aukšti, liekni ir dailūs. Jie visiškai aiškiai pareiškė, kad mano paskutinė knyga pakeitė jų gyvenimus. Keista, nors jie toli gražu nebuvo pirmieji. Kelionė tęsėsi. Romoje persėdau į kitą lėktuvą. Neapmuitintų prekių krautuvėlėje į mane įsistebeilijo vienas įdomios išvaizdos žmogus. Jis buvo austras ir keliavo verslo reikalais (aš

nepaklausiau, kuo jis užsiima), Hermaną Kiunstą (taip vadinosi austras) pavergė mano paskutinė knyga, kurią jis perskaitė ispaniškai, nes, kiek man žinoma, vokiečių kalba ji dar nėra išleista, ir jis troško gauti mano autografą. Jo komplimentai nemenkai mane apstulbino. Atvykus į Nepalą viešbutyje kokių penkiolikos metų berniokas paklausė, ar aš ne Hernandas Garsija Leonas. Atsakiau teigiamai ir jau rengiausi duoti arbatpinigių, kai vaikis pareiškė dievinąs mano kūrybą, ir aš nejučia jau raičiau parašą ant nučiurusio „Tarp bulių ir angelų“ egzemplioriaus, jeigu tiksliau, tai buvo aštuntasis ispaniškas 1986 m. leidimas. Deja, tuo metu įvyko nelaimė, apie kurią čia kalbėti nedera, ir sutrukdė išklausinėti jaunąjį skaitytoją, kokiais keliais ir klystkeliais jam į rankas pakliuvo mano knyga. Tą naktį aš sapnavau Joną Krikštytoją. Viešbutyje, priėjęs prie mano lovos, šventasis be galvos kalbėjo: Hernandai, keliauk į Nepalą, ir tau atsivers nuostabios knygos puslapiai. Aš jau esu Nepale, vos apversdamas liežuvį atsakiau per miegus. Bet Jonas Krikštytojas it koks literatūros agentas vis kartojo: keliauk į Nepalą, Hernandai, ir taip toliau, ir panašiai. Kitą rytą tą sapną pamiršau. Ekskursijos po Katmandu kalnus metu netikėtai susidūriau su grupele turistų iš mūsų persekiojamosios Ispanijos. Buvau atpažintas (tenka pridurti, kad tuomet sėdėjau vienas ant uolos ir meditavau) ir tarsi kokioje televizijos laidoje įtrauktas į įprastų klausimų ir atsakymų srautą. Tautiečių smalsumas buvo nenumaldomas, impulsyvus ir neišsenkamas. Pasirašiau ant dviejų egzempliorių. Viešbutyje tą naktį aš vėl sapnavau Joną Krikštytoją, bet šįkart kažkaip paslaptingai, jį lydėjo kažkoks šešėlis, kuris, kol šventasis kalbėjo, prisidengęs stovėjo atokiau. Jo kalba iš esmės buvo tokia pat kaip praėjusią naktį. Jis ragino aplankyti Nepalą ir pažadėjo man nuostabią knygą, vertą drąsiausios plunksnos. Šie sapnai kartojosi bemaž kas naktį, kol buvau Rytuose. Grįžęs į Madridą nenoriai sutikau duoti kelis privalomus interviu ir įsikūriau kalnų kaimelyje Orechuela de Argandoje, tvirtai pasiryžęs atsidėti kūrybai. Aš ir vėl susapnavau Joną Krikštytoją. Hernandai, seni, to jau per daug, pamaniau per miegus ir sutelkus visas dvasines pastangas, o tai gali išdrįsti tik tie, kurie užgrūdinę savo nervus panašiose situacijose, man pavyko staigiai pabusti. Kambaryje viešpatavo sodri kastiliškos nakties tyla. Aš atidariau langus ir įkvėpiau gryno kalnų oro. Nesigailėjau tų tolimų laikų, kai kasdien surūkydavau po du pakelius, nors vieną sekundės dalį pagalvojau, kad sutraukti cigaretę būtų visai neprošal. Kaip žmogus, negalintis švaistyti laiko, savo nemigos valandas paskyriau dokumentų peržiūrai, užbaigiau rašyti laiškus, rengti straipsnių ir paskaitų projektus, tokia tad sėkmės lydimo autoriaus našta, ko niekada nesupras pikčiurnos ir pavyduoliai, kurių knygos spausdinamos ne daugiau nei tūkstančiu egzempliorių. Paskui grįžau į lovą ir, kaip esu įpratęs, tuojau pat užmigau. Iš

tamsos, tarsi Surbarano[371] drobėje, išniro Jonas Krikštytojas ir pažvelgė man į akis. Jis linktelėjo galva ir pasakė: Hernandai, aš tave palieku, bet tu nelieki vienas. Aš pažvelgiau į palengva ryškėjantį rytmečio peizažą, tarsi vėjelis arba angeliškas kvėpavimas būtų išsklaidęs miglas ir tamsą, nors ir liko, tarkim, rytui įprastas niūrumas. Tolėliau, per tris metrus nuo mano lovos, šalia uolos, šešėlyje kantriai laukė prisidengęs šešėlis. Kas tu toks? – paklausiau. Mano balsas virpėjo. Aš tuoj pradėsiu raudoti, nustebęs pamaniau per miegus tokį ūkanotą ryto metą. Bet nedrąsiai pakartojau klausimą: kas tu toks? Tada šešėlis suvirpėjo arba staigiu judesiu (ir visu kūnu) nusipurtė rytmečio rasą, ar tik mano išsprogintos akys privertė mane pajusti it drebulį kažką, kas nebuvo drebulys, o paskui pradėjo artėti link mano lovos, jo kojos, regis, nelietė žemės, bet aš vis tiek girdėjau po jo kojomis gurgždančius akmenis, girdėjau palaimingą akmenų giesmę, kai juos lietė jo pėdos, girgždėjimą ir dzingsėjimą, kuždesį ir šnarėjimą, tarsi akmenys būtų žolė laukuose, o pėdos – oras ar vanduo, ir tada aš neapsakomomis valios pastangomis pasikėliau lovoje ir pasirėmęs ant vienos alkūnės paklausiau: kas tu esi, šešėli, ko tau iš manęs reikia, kas slepiasi po ta skara? Bet šešėlis artinosi per pelenų spalvos akmenis ir sustojo prie mano lovos, tada akmenys liovėsi giedoti, burkuoti ar ulbėti, ir neapsakoma tyla įsivyravo mano kambaryje, slėnyje ir kalnų papėdėje, aš užsimerkiau ir tariau sau: drąsiau, Hernandai, buvo ir blogesnių sapnų, ir vėl atsimerkiau. Tada šešėlis nusimetė skarą, o gal tai buvo tik gobtuvas, ir prieš mane radosi Mergelė Marija, bet jos šviesa buvo ne akinanti, kaip teigė mano draugė Patrisija Fernandes Garsija Erasuris, keletą kartų tai patyrusi, bet maloni, deranti su rytmečio aušra. Netekęs žado dar įstengiau paklausti: ponia, ko panorai iš savo vargšo tarno? O ji atsakė: Hernandai, sūnau mano, noriu, kad parašytum knygą. Likusios mūsų pokalbio dalies negaliu atskleisti. Bet knygą aš parašiau. Kibau į darbą pasirengęs plušėti iki devinto prakaito, ir po trijų mėnesių ant leidėjo stalo padėjau tris šimtus penkiasdešimt puslapių. Knyga vadinasi: „Naujoji era ir Iberijos kopėčios“. Girdėjau, kad jau parduota daugiau kaip tūkstantis egzempliorių. Suprantama, aš visų jų nepasirašiau, nesu Supermenas. Viskas, kas prasideda kaip komedija, neišvengiamai baigiasi kaip misterija.

Pelajus Barendoinas, Knygų mugė, Madridas, 1994-ųjų liepa. Pirma: čia aš, prifarširuotas antidepresantų, kurie baigia išlįsti per ausis, vaikštinėju po šią iš pažiūros gražią mugę, kur tiek daug skaitytojų turi Hernandas Garsija Leonas, ir palaimintasis Baka, visiška Garsijos Leono priešingybė, ir net mano

371 Francisco de Zurbarán (1598–1664) – ispanų dailininkas, Sevilijos mokyklos atstovas.

senas bičiulis Perė Ordonjesas turi keletą skaitytojų, nereikia toli ieškoti, aš taip pat turiu savo dalį skaitytojų, išsekusių, skaudžiai nukentėjusių, kurių galvose – mažutės ličio bombos, prozako upės, epaminolio ežerai, negyvosios rohipnolio jūros, užakę trankimazino šuliniai, jie – mano broliai ir seserys, mintantys mano beprotybe, idant pasotintų savąją. O aš čia esu su savo slauge, nors gal ji visai ne slaugė, o socialinė darbuotoja, ugdymo specialistė ar net advokatė, kad ir kaip ten būtų, esu čia su savo moterimi, kuri panaši į slaugę, veikiausiai dėl to, kad ji vis pasiūlo man stebuklingų piliulių, tų mano smegenis atakuojančių bombų, kurios man neleidžia krėsti kvailysčių, šalia manęs eina moteris, kurios grakštus šešėlis atsisukus paliečia mano šešėlį, tokį nerangų ir didelį, kad mano šešėliui, regis, gėda slinkti įkandin jos šešėlio, bet jeigu pasižiūrėsi atidžiau, kaip darau aš, tai šalia jos šešėlio jis atrodo visiškai laimingas. Mano šešėlis panašus į trečiojo tūkstantmečio meškiną Jogį, o jos šešėlis – į Hipatijos[372] mokinio šešėlį. Kaip tik tada man čia pradeda patikti, ir mano slaugytojai patinka tokia daugybė knygų ir buvimas šalia garsiausio vadinamosios ispanų poezijos ar vadinamosios Ispanijos literatūros bepročio. Kaip tik tada, kai man norisi mįslingai šypsotis arba mįslingai niūniuoti, ji manęs klausia, kodėl aš šypsausi ir niūniuoju, ir aš sakau, kad šypsausi dėl to, jog viskas aplink man atrodo juokinga, juokingas Hernandas Garsija Leonas, vaidinantis Joną Krikštytoją, šventąjį Ignacą Lojolą arba pašventintąjį Eskrivą[373], ir man juokingai atrodo visų šių rašytojų, užsibarikadavusių asbesto kabinose, didžioji kova dėl pripažinimo ir skaitytojų. Ji žiūri į mane ir klausia, o kodėl aš niūniuoju. Aš jai sakau, kad tai eilėraščiai, kad mano niūniavimas yra eilėraščiai, kuriuos aš sukūriau ir stengiuosi įsiminti. Tada mano slaugytoja nusišypso ir linkteli, ji patenkinta mano atsakymais, ir tokiomis akimirkomis, kai žmonės grūdasi ir kai minia ima atrodyti šiek tiek grėsmingai (tai Aurelijaus Bakos stendas, paaiškina slaugytoja), jos ranka ieško mano rankos ir nesunkiai suranda, susikibę už rankų mes neskubėdami praeiname svilinančios saulės ir ledinių šešėlių lopus, ir ne tik mano šešėlis velkasi paskui jos šešėlį, bet ir aš pats velkuosi jai iš paskos. Nesvarbu, kad yra priešingai (aš šypsausi, kad nepradėčiau klykti, o niūniuoju, kad nepradėčiau melstis), slaugytoją toks mano atsakymas visiškai tenkina, nors tai neatskleidžia jos, kaip psichologės, gabumų, bet daug pasako apie jos troškimą gyventi, mėgautis Retiro parke plieskiančia saule ir apie nenumaldomą norą būti laimingai. Tuo metu aš mąstau apie dalykus, kurie iš tam tikros perspektyvos neatrodo labai poetiški, pavyzdžiui, nedarbą (kuris dėl mano beprotybės slaugytojai jau nebegresia)

372 Hipatija (375–415) – senovės graikų filosofė, matematikė, astronomė, Platono filosofijos šalininkė.

373 Escrivá de Balaguer (1902–1975) – ispanų teologas, teisininkas, 2002 m. paskelbtas šventuoju. 1928 m. įkūrė organizaciją „Opus Dei".

arba teisės studijas (kurias dėl mano beprotybės advokatė pakeitė ispaniškų romanų skaitymu), ir tiek nedarbas, tiek prarastos valandos ryškėja man prieš akis kaip įstabus raudonas balionas, kylantis vis aukštyn, kol išspaudžia ašaras, kaip pasmerktam Dedalui arba kaip Dedalui, apraudančiam Ikaro likimą, paskui aš vėl leidžiuosi Žemėn, į Knygų mugę, ir šypsausi puse lūpų jai vienai, bet mano šypseną mato ne ji, o mano skaitytojai, tie mušami ir skerdžiami bepročiai, kuriuos maitinu savo beprotybe ir kurie galiausiai pribaigs mane arba mano neišmatuojamą kantrybę, mane mato kritikai, kurie nori drauge nusifotografuoti, bet jie neiškęstų mano buvimo šalia ilgiau kaip aštuonias valandas, tai rašytojų televizijos laidų vedėjai, kurie supratingai linguoja galvas ir žavisi Barendoino beprotybe, bet tik ne ji, ji – kvaila, paika, naivi, kuri atsirado pernelyg vėlai, kuri domisi literatūra, nė nenutuokdama apie pragarą, slypintį po supuvusiais ar nesuteptais puslapiais, kuri mėgsta gėles, nežinodama, kokios pabaisos veisiasi vazos dugne, ji vaikštinėja po Knygų mugę ir vedžioja mane, ji šypsosi į mane nusitaikiusiems fotografams ir velka iš paskos mano šešėlį, jos naivus, nuskurdintas ir apiplėštas šešėlis mane pergyvens, bet dabar jis – mano vienintelė paguoda. Viskas, kas prasideda kaip komedija, baigiasi kaip laidotuvių giesmė tuštumoje.

Felipė Miuleris, Centro baras, Tajerso gatvė, Barselona, 1995-ųjų rugsėjis. Tai oro uosto istorija, nes Arturas ją man pasakojo Barselonos oro uoste. Tai istorija apie du rašytojus. Su painia ir miglota pabaiga. Oro uostuose girdėtos istorijos labai greit pasimiršta, nebent jos būtų apie meilę, bet ši – ne iš tokių. Manau, mes buvome sutikę tuos rašytojus. Bent jau jis tikrai buvo. Barselonoje, Meksike, Paryžiuje? Šito aš nežinau. Vienas buvo perujietis, kitas – kubietis, nors šimtu procentų to tvirtinti negaliu. Arturas tada minėjo vardus, bet aš jų neįsidėmėjau. Spėju, kad jie yra mūsų bendraamžiai, žodžiu, gimę šeštajame dešimtmetyje. Anot Arturo, jų likimai buvo pamokantys. Perujietis buvo marksistas, tai galėjai nuspėti iš jo skaitinių: jis žinojo Gramšį[374], Lukačą[375], Altjuserį[376]. Buvo skaitęs ir Hėgelį, Kantą bei kai kuriuos graikus. Kubietis buvo laimingas pasakotojas. Tai reikia užrašyti didžiosiomis raidėmis: Laimingas Pasakotojas. Jis skaitė ne teoretikus, o literatus, poetus ir prozininkus. Ir perujietis, ir kubietis buvo kilę iš vargingų šeimų, pirmasis iš darbininkų, o antrasis – iš valstiečių. Abu jie vaikystėje buvo linksmi vaikai ir trokšte troško būti laimingi. Arturas

374 Antonio Gramsci (1891–1937) – italų filosofas, marksizmo teoretikas, politikas ir žurnalistas. Įkūrė Italijos komunistų partiją.

375 György Lukács (1885–1971) – žydų kilmės vengrų filosofas neomarksistas, literatūros kritikas.

376 Louis Althusser (1918–1990) – prancūzų filosofas marksistas, vienas struktūralistinio marksizmo teoretikų.

tikino, kad jiedu turėjo būti labai gražūs vaikai. Ką gi, mano manymu, visi vaikai yra gražūs. Polinkį į literatūrą jie atrado labai anksti: perujietis rašė eilėraščius, o kubietis – apsakymus. Abu tikėjo revoliucija ir laisve. Maždaug kaip visi šeštajame dešimtmetyje gimę Lotynų Amerikos rašytojai. Paskui jie užaugo: netrukus perujietis ir kubietis pažino šlovės skonį, jų knygos buvo išleistos, kritikai juos vienbalsiai gyrė, apie juos imta kalbėti kaip apie geriausius jaunuosius žemyno rašytojus, poetą ir prozininką, ir nors tai niekad nebuvo garsiai įvardyta, tačiau visi ėmė laukti jų iškiliausių darbų. Bet tuomet nutiko tai, kas dažniausiai nutinka geriausiems Lotynų Amerikos rašytojams, arba geriausiems rašytojams, gimusiems šeštajame dešimtmetyje: kaip Trys karaliai juos aplankė jaunystės, meilės ir mirties trejetas. Kaip jis paveikė jų kūrybą? Iš pradžių – vos pastebimai: kaip stiklas, uždėtas ant kito stiklo, nežymiai slysteli į šalį. Tą pastebėjo tik keli draugai. O patys jie neišvengiamai artėjo prie katastrofos ar bedugnės. Perujietis laimėjo stipendiją ir išvyko iš Limos. Kurį laiką jis keliavo po Lotynų Ameriką, tačiau netrukus apsistojo Barselonoje, o vėliau – Paryžiuje. Regis, Artūras su juo susipažino Meksikoje, bet jų draugystė sutvirtėjo Barselonoje. Tuo metu viskas rodė, kad jo literatūrinė karjera sušvis kaip meteoritas, bet dievažin kodėl ispanų redaktoriai ir rašytojai jo darbais nesusidomėjo, išskyrus kelis. Tada jis išvyko į Paryžių ir ten užmezgė kontaktus su Peru studentais maoistais. Anot Arturo, perujietis visada buvo maoistas, žaidžiantis, neatsakingas saloninis maoistas, bet Paryžiuje kažkaip jį įtikino, tarkim, kad jis esąs Mariategio[377] reinkarnacija, kūjis arba priekalas, tiksliai negaliu pasakyti, kuriais ketinama sunaikinti popierinius tigrus, klajojančius po Lotynų Ameriką. Kodėl Arturas manė, kad jo draugas perujietis tik žaidžia? Ką gi, priežasčių tam netrūko: vieną dieną jis galėjo rašyti piktą propagandą, o kitą – jau beveik nesuvokiamą tekstą apie Oktavijų Pasą, kuriame liejosi liaupsės ir pagyros Meksikos poetui. Kaip maoistui tai atrodė nerimta. Atrodė nenuoseklu. Tiesą pasakius, perujietis visada buvo beviltiškas eseistas, nesvarbu, ar būtų vaidinęs nuskurdintų valstiečių ruporą, ar šlovinęs Oktavijaus Paso poeziją. Tačiau jis vis dar buvo geras poetas, net labai geras, drąsus, novatoriškas. Vieną gražią dieną perujietis nusprendė grįžti į Peru, galbūt tikėjo, kad naujajam Mariategiui jau pats laikas grįžti į tėvynę, gal tiesiog paskutines savo stipendijos santaupas norėjo išleisti ten, kur pragyvenimas pigesnis, ir netrukdomai padirbėti prie naujų kūrinių. Bet jam nepasisekė. Vos jis spėjo išlipti Limos oro uoste, sakytum, tik jo ir laukęs, „Švytintis kelias“[378] sukilo ir metė realų iššūkį, kaip jėga, gresianti išplisti po visą Peru, su kuria reikėjo skaitytis. Su-

377 José Carlos Mariátegui (1894–1930) – Peru žurnalistas, filosofas, marksizmo teoretikas.

378 „Švytintis kelias“ (isp. *Sendero Luminoso*, kečua *K'anchaq Ñan*), oficialiai – Peru komunistų partija, partizaninė maoistų organizacija, Peru veikianti nuo 1980 m.

prantama, perujiečiui nepavyko nusišalinti kalnų kaimelyje ir atsidėti ramiam rašymui. Nuo tos dienos viskas ėjo tik blogyn. Iš jaunosios nacionalinės poezijos vilties liko tik baikštus išsigandęs tipas, kuriam pamažu temo protas, vargšelis kentėdavo vos pagalvojęs apie tai, kad Paryžių ir Barseloną iškeitė į Limą, kur vieninteliai žmonės, neniekinę jo poezijos, mirtinai nekentė jo paties, kaip revizionisto ir išdaviko, kur, policijos akimis žiūrint, jis buvo vienas iš tūkstantmečio partizaninio judėjimo ideologų, ir tai, žinoma, buvo beveik tiesa. Žodžiu, perujietis staiga atsidūrė šalyje, kur jį galėjo nužudyti tiek policija, tiek „Švytintis kelias". Ir vieni, ir kiti turėjo tam pakankamai priežasčių, nes visi jautėsi užgauti ir pažeminti jo rašinių. Nuo tol visa, ką jis darė mėgindamas išgelbėti savo gyvybę, tik dar labiau klampino jį į pražūtį. Trumpai tariant, perujietis visiškai pasiuto. Tas, kuris kažkada buvo „Ketverto gaujos"[379] ir Kultūrinės revoliucijos entuziastas, įtikėjo ponios Blavatskajos teorijomis. Sugrįžo į Katalikų bažnyčią. Tapo karštu Jono Pauliaus II pasekėju ir aršiu išsilaisvinimo teologijos priešu. Tačiau policijos ši metamorfozė neįtikino, ir jo vardas išliko potencialiai pavojingų žmonių sąrašuose. Bet draugai poetai, laukę iš jo kažko ypatingo, juo patikėjo ir nustojo su juo kalbėtis. Netrukus jį paliko žmona. Bet perujietis atkakliai laikėsi savo ir grimzdo vis giliau į pamišimą. Pinigų, žinoma, jis neuždirbdavo. Persikraustė gyventi pas tėvą, kuris jį išlaikė. Po tėvo mirties jį išlaikė motina. Žinoma, jis be paliovos rašė ir leido milžiniškas padrikas knygas, kuriose kartais prasiskverbdavo virpulingas ir puikus humoras. Kartais jis girdavosi, kad nuo 1985-ųjų išliko skaistus. Be to, jis prarado bet kokią gėdą, santūrumą bei takto jausmą. Tapo įžūlus akiplėša (labai įžūlus, turint omeny, kad Lotynų Amerikos rašytojai ir taip pakankamai įžūlūs) ir besaikis pagyrūnas, dėl ko buvo pajuokos objektu. Tačiau kartais jis vis dar parašydavo labai gražių eilėraščių. Anot Arturo, perujietis dviem iškiliausiais Amerikos poetais laikė Vitmeną ir save. Itin retas atvejis. Kubiečio istorija buvo visiškai kitokia. Kubietis jautėsi laimingas, jo tekstai buvo džiugūs ir radikalūs. Bet kubietis buvo homoseksualus, o revoliucinė valdžia netoleravo homoseksualų, todėl po neilgo literatūrinės šlovės laikotarpio, kurio metu jis parašė du trumpus, bet puikius romanus, kubietis netrukus suprato įklimpęs į mėšlą ir beprotybę, kuri vadinosi revoliucija. Pamažu iš jo pradėta atiminėti viskas, ką turėjo: jis neteko darbo, niekas nespausdino jo kūrybos, mėginta priversti jį tapti policijos informatoriumi, jis buvo persekiojamas, tikrinama jo korespondencija, galiausiai – buvo įkalintas. Revoliucionierių tikslai, matyt, buvo du: išgydyti kubietį nuo homoseksualumo ir kad pasveikęs jis dirbtų savo šaliai. Abu šie tikslai kelia juoką. Kubietis ištvėrė. Kaip geras (ar blogas)

379 Kinijos komunistų partijos kairiųjų frakcija, atėjusi į valdžią per Kinijos kultūrinę revoliuciją 1966–1976 metais, vėliau apkaltinta daugybe nusikaltimų ir kontrrevoliucine veikla.

lotynų amerikietis jis neišsigando nei policijos, nei skurdo, nei nespausdinimo. Saloje jis patyrė begalę nuotykių ir iš visų išėjo nepraradęs sveiko proto. Vieną dieną jis pabėgo į Jungtines Valstijas. Jo knygas pradėjo spausdinti Majamyje. Jis kibo į darbą su dar didesniu įkarščiu nei anksčiau, jei tai įmanoma, bet jis ir Majamis tiesiog nederėjo tarpusavyje. Jis išvyko į Niujorką. Ten turėjo meilužių. Užsikrėtė AIDS. Kuboje pradėta kalbėti: va, matote, jei jis būtų pasilikęs, dabar būtų gyvas. Šiek tiek pagyveno Ispanijoje. Jo paskutinės dienos buvo labai sunkios: jis norėjo užbaigti rašyti knygą, bet net klavišų spaudyti nepajėgė. Visgi jis ją užbaigė. Kartais sėdėdavo prie lango savo bute Niujorke ir mąstydavo, ką galėjo nuveikti ir ką galiausiai nuveikė. Jo paskutinės dienos buvo kupinos vienatvės, skausmo ir įniršio dėl visko, kas negrįžtamai prarasta. Jis atsisakė merdėti ligoninėje. Užbaigęs paskutinę knygą nusižudė. Tai man papasakojo Arturas, kai laukėme lėktuvo, kuris visam laikui jį išskraidins iš Ispanijos. Svajonė apie Revoliuciją ir karštligiškas košmaras. Mes su tavimi esame čiliečiai, sakau, ir mes nesame dėl to kalti. Jis pasižiūrėjo į mane ir nieko neatsakė. Paskui nusijuokė. Pakštelėjo broliškai į abu skruostus ir nuėjo. Viskas, kas prasideda kaip komedija, baigiasi kaip komiškas monologas, tik mums kažkodėl nejuokinga.

24

KLARA KABESA, HUNDIDO PARKAS, MEKSIKO FEDERALINĖ APYGARDA, 1995-ŲJŲ SPALIS. Aš buvau Oktavijaus Paso sekretorė. Net neįsivaizduojate, kiek turėjau darbo. Tai laiškus parašyk, tai surask nesurandamus rankraščius, tai paskambink į žurnalo redakciją, tai gauk knygas, kurias galima rasti vos viename kitame JAV universitete. Po dvejų metų darbo pas doną Oktavijų mane jau nuo vienuoliktos valandos ryto pradėdavo kamuoti chroniškas galvos skausmas ir niekaip nepraeidavo iki šeštos valandos vakaro, kad ir kiek aspirino begerčiau. Labiausiai man prie širdies būdavo namų ruošos darbai, pavyzdžiui, paruošti pusryčius arba padėti tarnaitei gaminti pietus. Tada pasijusdavau gerai, mano iškankintoms smegenims tai buvo poilsis. Į jo namus dažniausiai atvažiuodavau septintą valandą ryto, kol transporto spūstys nebūdavo tokios siaubingai ilgos kaip piko valandomis. Jo pusryčiai būdavo paprasti: paruošdavau kavos, arbatos, apelsinų sulčių, keletą skrebučių, paskui nunešdavau padėklą į dono Oktavijaus miegamąjį ir žadindavau: kelkitės, donai Oktavijau, išaušo nauja diena. Bet pirmoji akis pramerkdavo ponia Marija Chosė. Ji visada nubusdavo džiaugsmingai nusiteikusi, ir iš prieblandos pasigirsdavo jos balsas: Klara, padėk pusryčius ant stalelio, o aš sakydavau jai: labas rytas, ponia, jau išaušo nauja diena. Sugrįžusi į virtuvę ir sau pasiruošdavau tokius pat lengvus pusryčius: kavos, apelsinų sulčių, vieną du skrebučius, apteptus marmeladu, paskui eidavau į biblioteką ir kibdavau į darbą.

Jūs neįsivaizduojate, kokias devynias galybes laiškų gaudavo donas Oktavijus ir kaip sunku būdavo juos surūšiuoti. Kaip suprantate, jam rašydavo įvairiausi žmonės iš viso pasaulio, nuo Nobelio premijos laureatų iki jaunųjų anglų, italų ar prancūzų poetų. Aš nesakau, kad donas Oktavijus į visus tuos laiškus atsakydavo, turbūt tik kokie penkiolika ar dvidešimt procentų sulaukdavo jo atsakymo, bet likusius balažin kam vis tiek reikėdavo surūšiuoti ir saugoti, nors aš mielu noru būčiau juos išmetusi. Kita vertus, rūšiavimo sistema buvo labai paprasta: laiškus skirstydavome pagal siuntėjo tautybę, o jei tautybė neaiški (dažniausia taip atsitikdavo su laiškais, parašytais ispaniškai, angliškai ir prancūziškai), tuomet – pagal kalbą. Kartais dirbdama su korespondencija susimąstydavau apie

popmuzikos arba roko dainininkų sekretorių darbo valandas, ar joms irgi reikia tiek plūktis su galybe laiškų? Tik turbūt joms neateidavo tiek laiškų įvairiomis kalbomis. Kartais donas Oktavijus gaudavo laiškų netgi kinų kalba, patys suprantate, ką čia bepridursi? Tokiais atvejais aš turėdavau atidėti laiškus į atskirą krūvelę, kurią mes vadindavome *marginalia excentricorum*, ir donas Oktavijus kartą per savaitę ją peržiūrėdavo. Paskui, bet tai nutikdavo itin retai, jis man sakydavo: Klarita, sėsk į automobilį ir nuvažiuok aplankyti mano draugo Nagahiro. Gerai, donai Oktavijau, atsakydavau, bet nebūdavo taip paprasta. Pirmiausia, visą rytmetį skambinėdavau tam Nagahirui, ir kai pagaliau man pasisekdavo jį rasti, sakydavau: pone Nagahirai, turiu keletą dalykėlių, kuriuos reikia išversti, ir jis man paskirdavo susitikimą. Kartais nusiųsdavau jam medžiagą paštu arba per kurjerį, o jei raštai būdavo svarbūs – tai nustatydavau iš dono Oktavijaus veido išraiškos – tada važiuodavau pati ir nepajudėdavau iš vietos bent jau iki tol, kol ponas Nagahiras pasakys, apie ką tas laiškas, pasižymėdavau tai knygutėje, paskui išspausdindavau mašinėle ir palikdavau ant dono Oktavijaus Paso stalo, kairėje pusėje, kad jis galėtų patenkinti savo smalsumą.

Toliau buvo paties dono Oktavijaus siunčiami laiškai. Tai ne juokų darbas, nes jis buvo pratęs parašyti per savaitę maždaug šešiolika laiškų į neįtikėtinas pasaulio vietas, ir tai pamačius keldavo nuostabą, kaip tas žmogus sugebėjo įgyti tiek draugų tokiose skirtingose ir nesusijusiose vietose kaip Triestas ir Sidnėjus, Kordoba ir Helsinkis, Neapolis ir Bokas del Toras (Panamoje), Limožas ir Naujasis Delis, Glazgas ir Monterėjus. Ir kiekvienam jis rasdavo paskatinantį žodį arba mintį, kurią jis paprastai sumurmėdavo sau, ir manau, kad tos mintys gavėją dažnai priversdavo pasukti galvą. Neleisiu sau daryti klaidos ir neatskleisiu, kas būdavo rašoma tuose laiškuose, pasakysiu tik tiek, kad jis kalbėdavo daugmaž tą patį kaip savo esė ir eilėraščiuose: apie gražius dalykus, apie liūdnus dalykus ir apie kitoniškumą, kuris mane privertė pasukti galvą, turbūt kaip ir daugelį Meksikos intelektualų, bet taip jo ir nesupratau. Kitas mano užsiėmimas, kurį mielai atlikdavau, – būti jo slaugytoja, juk ne veltui esu baigusi keletą pirmosios pagalbos teikimo kursų. Donas Oktavijus jau ir anuomet nebuvo sveikuolis ir kiekvieną dieną turėjo gerti vaistus, o kadangi jis visada būdavo įsigilinęs į kitus dalykus, tai užmiršdavo, kada jam kokius vaistus reikia gerti, ir išeidavo visiška painiava: ar aš šituos vaistus jau gėriau vidurdienį, o šituos ar tik nebūsiu gėręs aštuntą ryto, visiška netvarka, kurią aš, nesigirdama galiu pasakyti, pagaliau pabaigiau, nes pasirūpinau, kad precizišku tikslumu būtų geriami net ir tie vaistai, kuriuos privalėjo vartoti, kai manęs jau nebebūdavo. Tada skambindavau jam iš namų, kad ir kur būčiau, ir tarnaitės klausdavau: ar donas Oktavijus jau išgėrė aštuntos valandos piliulę? Tarnaitė nueidavo pasižiūrėti, ir

jeigu piliulę rasdavo plastikiniame indelyje, kur būdavau palikusi, jai liepdavau: nunešk jam ir kad tučtuojau išgertų. Kartais kalbėdavau ne su tarnaite, o su ponia, bet ir jos klausdavau lygiai taip pat: ar donas Oktavijus išgėrė savo vaistus? Ponia Marija Chosė nusijuokusi man sakydavo, ach, Klarisa (kartais ji nežinia kodėl mane vadindavo Klarisa), galų gale aš tapsiu pavydi, ir kai ponia Marija Chosė tai sakydavo, aš lyg ir nukaisdavau, lyg ir išsigąsdavau, kad ji nepastebėtų mano nukaitimo, įsivaizduojate? Kaip gi ji gali mane pamatyti, jeigu mes kalbamės telefonu? Bet aš vis tiek skambindavau ir reikalaudavau, kad jis laiku išgertų savo vaistus, nes kitaip iš jų – jokios naudos, ar ne?

Dar viena iš mano pareigų buvo tvarkyti dono Oktavijaus dienotvarkę, kuri buvo kupina įvairiausių visuomeninių įsipareigojimų – nuo vakarėlių ir konferencijų iki kvietimų į meno parodų atidarymus, gimtadienių ir garbės daktaro laipsnio teikimo ceremonijų, tiesą pasakius, jeigu jis dalyvautų visuose renginiuose, vargšelis neturėtų laiko parašyti nė eilutės, jau nekalbant apie esė. Kai parengdavau jo dienotvarkę ir jiedu su ponia Marija Chosė kruopščiai ją patikrindavo ir kai ką atmesdavo, aš iš savo kampelio juodu stebėdavau ir galvodavau: puiku, donai Oktavijau, nubausk juos savo abejingumu.

Vėliau atėjo Hundido parko laikotarpis, ir jeigu jums rūpi mano nuomonė – tai absoliučiai neįdomi vieta, galbūt anksčiau buvo kitaip, o dabar tai – džiunglės, kuriose glaudžiasi vagys ir žagintojai, girtuokliai ir prastos reputacijos moterys. Žodžiu, viskas buvo taip. Vieną rytą, dar prieš aštuonias, aš atvykau pas juos ir radau doną Oktavijų jau laukiantį manęs virtuvėje. Vos išvydęs mane pasakė: Klarita, ar padarytum man paslaugą? Nuvežk automobiliu ten ir ten. Kaip jums atrodo? Tarsi aš kada nors būčiau atsisakiusi ką nors daryti, ko jis manęs prašo. Aš atsakiau: done Oktavijau, sakykite, kur važiuoti. Bet jis tik pamojo be žodžių, ir mes išėjome lauk. Automobilyje jis atsisėdo šalia manęs, ir tenka pasakyti, kad tai buvo folksvagenas, tai yra jame nebuvo itin patogu. Pamačius jį taip sėdint man pasidarė šiek tiek gaila, kad neturiu geresnio automobilio, bet jam nieko nesakiau, pagalvojusi, kad jei imsiu atsiprašinėti, jis gali tai palaikyti priekaištu, nes juk galų gale jis man moka algą, ir jei aš neturiu už ką įsigyti geresnio automobilio, vadinasi, tai irgi jo kaltė, o to net sapne nesu jam prikišusi. Taigi aš nutylėjau dėdamasi, kad viskas gerai, ir įjungiau variklį. Pirmiausia važiavome be konkrečios krypties, paskui pasukome į Kojoakaną, ir galiausiai įsiliejome į Insurchentesą. Kai pasirodė Hundido parkas, jis liepė man sustoti kur nors netoliese. Mes išlipome, ir donas Oktavijus apsižvalgęs patraukė į parką, kuriame tuo dienos metu nebuvo daug žmonių, bet ir nebuvo tuščia. Turbūt jam tai ką nors priminė, pamaniau. Kuo toliau ėjome, tuo parkas atrodė tuštesnis. Pastebėjau, kad dėl nerūpestingumo, tinginystės arba lėšų stokos parkas tapo

nenusakomai apleistas. Kiek paėjėję prisėdome ant suolelio parko gilumoje, ir donas Oktavijus pradėjo apžiūrinėti medžių vainikus arba dangų, paskui kažką sumurmėjo, bet aš nesupratau. Prieš išeinant dar spėjau pasiimti vaistus ir buteliuką vandens, kaip tik atėjo vaistų laikas, ir kai atsisėdome, padaviau donui Oktavijui juos išgerti. Jis pažvelgė į mane taip, lyg būčiau ne viso proto, bet nesipriešindamas juos išgėrė. Paskui man sako: Klarita, likite čia, o pats nuėjo suplūktu, spygliais nuklotu takeliu; aš paklusau. Turiu pripažinti, buvo smagu ten sėdėti. Kartais gretimu takeliu praeidavo tarnaitės, trumpindamos kelią, arba studentai, tą rytą nusprendę praleisti paskaitas, oras buvo gaivus, matyt, tą dieną nebuvo stipraus užterštumo, man regis, retsykiais net girdėjau čiulbant kažkokį paukštuką. Tuo tarpu donas Oktavijus vaikštinėjo. Kaskart suko vis didesnius ratus ir kartais išklysdavo iš takelio į žolę, sunykusią nuo dažno mindžiojimo, kad net sodininkai jos nebeprižiūrėjo.

Štai tuomet ir pamačiau tą vyrą. Jis irgi vaikščiojo aplinkui ir pasuko tuo pačiu takeliu, tik iš kitos pusės, taigi su donu Oktavijumi jie turėjo neišvengiamai susitikti. Aš suklusau, krūtinėje suspurdėjo nerimas. Atsistojau ir visi mano raumenys įsitempė, jei kartais tektų įsikišti, juk ne veltui prieš kelerius metus lankiau karatė ir dziudo kursus pas poną Keną Takešį, kurio tikrasis vardas yra Chesusas Garsija Pedrasas ir kuris buvo federalinės policijos narys. Tačiau to neprireikė: eidamas pro doną Oktavijų tas vyras net nepakėlė akių. Aš stovėjau nejudėdama ir pamačiau štai ką: donas Oktavijus eidamas pro tą vyrą tarsi stabtelėjo ir susimąstė, paskui norėjo eiti toliau, bet jau nebe taip energingai ir abejingai kaip prieš kelias minutes, bet lyg svarstydamas, kurią akimirką jų su nepažįstamuoju keliai susikirs. Kai nepažįstamasis dar sykį praėjo pro doną Oktavijų, šis atsisuko ir su neslepiamu susidomėjimu įsistebeilijo į jį. Nepažįstamasis irgi pasižiūrėjo į doną Oktavijų ir netgi, sakyčiau, jį atpažino, nors, kita vertus, čia nėra nieko keista, nes juk jį pažįsta visi, turiu omenyje, absoliučiai visi. Kai grįžome namo, dono Oktavijaus nuotaika pastebimai pasikeitė. Jis atrodė guvesnis, energingesnis, sakytum ilgas rytinis pasivaikščiojimas būtų suteikęs jam jėgų. Pamenu, važiuojant jis angliškai padeklamavo labai gražų eilėraštį, ir aš paklausiau, kieno šios eilės, jis pasakė kažkokią pavardę, galimas daiktas, kažkokio anglų poeto, bet aš ją užmiršau. Paskui lyg norėdamas pakeisti temą jis paklausė, kodėl aš tokia susijaudinusi, ir pamenu, kad iš pradžių jam nieko neatsakiau, galbūt tik atsidusau, et, donai Oktavijau, o paskui paaiškinau, kad Hundido parkas nėra rami vietelė, kur galima ramiai vaikštinėti ir medituoti, nesibaiminant būti užpultam. Tada donas Oktavijus pažvelgė į mane ir balsu, tarsi einančiu iš širdies gelmių, pasakė: manęs net respublikos prezidentas neišdrįstų užpulti. Jis tai pasakė su tokiu tvirtu įsitikinimu, kad aš nesumojau, ką atsakyti.

Kai kitą dieną atvažiavau, donas Oktavijus jau manęs laukė. Tylėdami išėjome iš namų, ir aš naiviai pasukau automobilį į Kojoakaną, bet pastebėjęs tai donas Oktavijus įsakė laikytis Hundido parko krypties ir daugiau nebesukti į šalį. Istorija pasikartojo. Donas Oktavijus, palikęs mane sėdėti ant suoliuko, vaikštinėjo kaip ir vakar. Prieš tai dar padaviau išgerti vaistų, ir jis išgėrė juos be jokių prieštaravimų. Netrukus pasirodė žmogus, kuris irgi vaikštinėjo lyg niekur nieko. Pastebėjęs jį donas Oktavijus nesusilaikė ir iš tolo pažvelgė į mane, tarsi sakydamas: matai, Klarita, aš niekada nieko nedarau šiaip sau. Nepažįstamasis irgi pažvelgė į mane, paskui – į doną Oktavijų, ir vieną sekundę man pasirodė, kad jis dvejoja, o jo žingsniai tapo kažkokie netvirti ir neryžtingi. Bet jis nepasuko atgal, kaip aš bijojau, jiedu su donu Oktavijumi ir vėl nesustodami praėjo vienas pro kitą, tik eidami pro šalį pakeldavo akis nuo žemės ir pažvelgdavo vienas kitam į veidą, ir aš supratau, kad jie iš pradžių žiūrėjo vienas į kitą lyg ir nepatikliai, bet trečią sykį prasilenkdami atrodė labai susikaupę ir vienas į kitą net nežvilgtelėjo. Turbūt tada man kažkodėl toptelėjo, kad nė vienas iš jų nekalbėjo, jiedu murmėjo ne *žodžius*, o kažkokius skaičius, abu jie kažką skaičiavo, galbūt ne žingsnius, kas dabar man atrodo vienintelis protingas paaiškinimas, bet buvo kažkas panašaus, galbūt tai buvo atsitiktiniai skaičiai, sudėties, atimties, daugybos ar dalybos veiksmai. Kai važiavome namo, donas Oktavijus atrodė gana išvargęs. Jo akys, tos gražios jo akys, spindėjo, bet apskritai jis atrodė lyg po lenktynių. Prisipažinsiu, kad vieną akimirką aš sunerimau ir pamaniau, kad jeigu jam kas atsitiktų, tai būtų mano kaltė. Nenumanau, kas būtų, jeigu jį ištiktų širdies smūgis, įsivaizdavau jį negyvą, o paskui – ir visus Meksikos rašytojus, kurie jį be galo myli (ypač – poetai), kaip jie apsupa mane ligoninės, kur donas Oktavijus paguldytas tyrimams, lankymų salėje ir atvirai priešiškais žvilgsniais klausiamai stebeilijasi į mane, kokį velnią aš iškrėčiau vieninteliam Meksikos Nobelio premijos laureatui, kaip čia nutiko, kad donas Oktavijus buvo rastas susmukęs Hundido parke, absoliučiai nepoetiškoje ir tolimoje nuo mano šefo miestietiškų įpročių vietoje. Neįsivaizdavau, ką jiems būtų reikėję pasakyti, išskyrus tiesą, nors, kita vertus, aš žinojau, kad jų įtikinti nepavyktų, tad nereikia nė sakyti, kad man verčiau patylėti, todėl ir tylėjau, važiuodama kaskart labiau nepakenčiamomis Meksiko gatvėmis, ir įsivaizdavau save situacijose, kupinose karčių žodžių ir priekaištų, kai išgirdau doną Oktavijų sakant, Klarita, važiuojam į universitetą, turiu pasitarti su vienu bičiuliu. Nors tuo metu donas Oktavijus man atrodė kaip paprastai, pasitikintis savimi kaip visada, iš tikrųjų man jau nebepavyko atsikratyti širdies gilumoje diegiančio nerimo ir juodžiausios slogios nuojautos. O ypač kai donas Oktavijus maždaug penktą valandą pasikvietė mane į biblioteką ir

paprašė sudaryti sąrašą poetų, gimusių po 1950-ųjų, prašymas nebuvo keistesnis už kitus, tai tiesa, tačiau atsižvelgiant į reikalą, į kurį mes įsipainiojome, tas prašymas buvo siaubingai gluminantis. Matyt, donas Oktavijus pastebėjo mano nerimą, kita vertus, tai nebuvo sunku, nes man drebėjo rankos ir pati virpėjau kaip išgąsdintas paukštelis. Po pusvalandžio jis vėl mane pasikvietė, o kai atėjau, pažvelgė man į akis ir paklausė, ar aš juo pasitikiu. Koks klausimas, done Oktavijau, atsakiau, kaip galite tuo abejoti? Jis pakartojo klausimą, tarsi manęs neišgirdęs. Na, žinoma, atsakiau, pasitikiu jumis labiau nei bet kuo kitu. Tada jis ir sako: kad niekam neprasitartum apie tai, ką tau dabar pasakysiu ir ką matei ar pamatysi rytoj, niekam – nė žodžio. Sutarta? Prisiekiu motina, kuri ilsisi ramybėje, pasakiau jam. Tada jis mostelėjo ranka, tarsi baidydamas muses, ir pasakė: tą vaikiną aš pažįstu. Tikrai? – nustebau. Klarita, prieš daug metų pakvaišėlių grupelė iš kraštutinių kairiųjų norėjo mane pagrobti. Ką jūs sakote, donai Oktavijau? – aš pradėjau tirtėti iš baimės. Tai va, kokie netikėtumai gresia žmogui, jei jis gyvena kaip viešas asmuo, Klarita, liaukis drebėjusi, nueik ir įsipilk viskio ar ko surasi, bet nusiramink. Tai šis žmogus – vienas iš tų teroristų? – pasidomėjau. Regis, taip, linktelėjo jis. O kodėl jiems prireikė jus pagrobti, donai Oktavijau? – paklausiau. Man taip ir liko mįslė, gūžtelėjo pečiais jis, galbūt juos įžeidė tai, kad nekreipiau į juos jokio dėmesio. Gali būti, pritariau, žmonės kaupia neapykantą dėl keisčiausių priežasčių. Bet gal to nė nebūtų atsitikę, gal tai buvo tik pokštas? Nieko sau pokštas, nusistebėjau. Tiesą pasakius, jie niekada nebandė manęs grobti, tiesiog kur galėdami apie tai skelbė. Ir kai tai supratote, ką jūs tuomet darėte? – paklausiau. Nieko, Klarita, aš skaniai pasijuokiau, o paskui ir visai juos pamiršau, pasakė jis.

Kitą rytą mes vėl nuvažiavome į Hundido parką. Jaučiausi siaubingai, naktį beveik nemiegojau, nervai pertempti tiek, kad net Amado Nervo skaitiniai nebūtų galėję nuraminti (beje, aš niekada neužsiminiau donui Oktavijui, kad skaitau Amadą Nervą, minėjau tik Karlosą Peljiserį[380] ar Chosė Gorostisą[381], kuriuos, žinoma, esu skaičiusi, bet jūs man pasakykite, kokia prasmė skaityti Peljiserį arba Gorostisą, kai nori nusiraminti ir užmigti? Galbūt tokiais atvejais geriausia visiškai nieko neskaityti, netgi Amado Nervo, o pasižiūrėti televizorių (ir kuo kvailesnė programa – tuo geriau), mano akis juosė tamsūs ratilai, kurių net makiažas negalėjo paslėpti, ir balsas buvo kažkoks prikimęs, sakytum, nakčia būčiau surūkiusi pakelį cigarečių, padauginusi alkoholio ar panašiai. Bet donas Oktavijus nieko nepastebėjo, mes sėdome į folksvageną ir be žodžių pasukome į Hundido parką, lyg visą gyvenimą nebūtume darę nieko kito, tai buvo

380 Carlos Pellicer (1897–1977) – Meksikos poetas, visuomenės veikėjas, pedagogas.

381 José Gorostiza (1901–1973) – Meksikos poetas, diplomatas, Meksikos kalbos akademijos narys.

vienas iš dalykų, kurie labiausiai mane nervino: kaip lengvai žmogus prie visko prisitaiko. Kitaip tariant, jei būčiau pradėjusi ramiai mąstyti, kaip ir priklauso, ir būčiau sau pasakiusi, kad į Hundido parką mes važiavome tik du kartus, ir šis buvo trečiasis, ką gi, man būtų sunku tuo patikėti, nes *iš tikrųjų* atrodė taip, tarsi mes jau ten būtume važiavę begalę kartų, ir jei įtikėčiau tuo, kad važiavome tik du kartus, man būtų tik blogiau, nes tada man kiltų noras klykti arba įsirėžti savo folksvagenu į kokią sieną, todėl turėjau įveikti save, susikaupusi vairuoti ir negalvoti nei apie Hundido parką, nei apie nepažįstamąjį, besilankantį ten tuo pačiu metu kaip ir mes. Trumpai tariant, tą rytą aš buvau ne tik išsekusi ir su ratilais paakiuose, bet ir nepaaiškinamai sudirgusi. Bet tą rytą, priešingai mano būgštavimams, viskas buvo visiškai kitaip.

Mes atvažiavome į Hundido parką. Bent jau tai aišku. Nuėjome į gilumą ir atsisėdome ant to paties suolelio po dideliu ir kupliu medžiu, nors manau, kad jis buvo toks pat ligotas, kaip ir visi Meksiko medžiai. Tada donas Oktavijus nepakilo nuo suolelio, palikęs mane sėdėti, kaip buvo prieš tai, bet paklausė, ar aš atlikau vakardienos užduotį, ir aš atsakiau, taip, donai Oktavijau, aš sudariau ilgiausią pavardžių sąrašą, tada jis nusišypsojo ir paklausė, ar aš tas pavardes įsiminiau. Pažvelgiau į jį klausiamai, ar jis iš manęs nesišaipo, išsiėmiau sąrašą iš rankinės ir parodžiau jam, tada jis ir sako: Klarita, išsiaiškink, kas tas vaikinas. Taip ir pasakė. Tada aš kaip kokia kvailė atsistojau ir pradėjau lūkuriuoti nepažįstamojo, vaikštinėjau, kad neprailgtų laukimas, ir pati nepastebėjau, jog atkartoju dono Oktavijaus ankstesnių dienų kelią, ir nedrįsdama į jį pažvelgti, sustojau, įsmeigusi akis į ten, iš kur turėtų pasirodyti nepažįstamasis, kurio tapatybę man reikia išsiaiškinti. Nepažįstamasis pasirodė tuo pačiu laiku, kaip ir praėjusius du kartus, ir pradėjo vaikštinėti. Tada nusprendžiau nedelsti, pastojau jam kelią ir paklausiau, kas jis toks. Ulisas Lima, atsakė, priešpaskutinis Meksikoje likęs poetas realvisceralistas, še tau kad nori, ir ką aš galėjau pasakyti? Jo vardas man buvo negirdėtas, nors dono Oktavijo paliepimu buvau peržvelgusi daugiau nei dešimt šiuolaikinės poezijos antologijų, tarp jų ir garsiąją Sarko antologiją, kurioje pristatomi daugiau nei penki šimtai jaunųjų poetų. Bet jo pavardė man buvo negirdėta. Paklausiau, ar jis žino, kas yra tas ponas, sėdintis antai ten? Jis atsakė: žinau. Tada paklausiau (nes reikėjo įsitikinti): kas jis? Oktavijus Pasas, atsakė. Gal norite prie jo trumpam prisėsti? Jis gūžtelėjo pečiais ar nežymiai linktelėjo, ką aš palaikiau sutikimu, ir mes pasukome prie suolo, kur donas Oktavijus susidomėjęs sekė kiekvieną mūsų judesį. Atėjus man atrodė neprošal juos oficialiai pristatyti, todėl pasakiau „donas Oktavijus Pasas“ ir „poetas realvisceralistas Ulisas Lima“. Donas Oktavijus pakvietė tąjį Limą prisėsti ir pasakė: realvisceralistas... realvisceralistas (sakytum, stengėsi

prisiminti tą pavadinimą), ar tai ne Sezarėjos Tinachero grupė? Tasai Lima atsisėdo šalia dono Oktavijaus ir atsiduso, o gal keistai sušvogždė, ir atsakė: jo, taip vadinosi Sezarėjos Tinachero grupė. Jie taip pratylėjo minutę ar dvi žiūrėdami vienas į kitą. Jei atvirai, tai buvo siaubingai nepakenčiama minutė. Iš tolėliau esančių krūmų pamačiau išlendančius du valkatas. Regis, ne juokais susinervinau, ir tada toptelėjo nevykusi mintis dono Oktavijaus paklausti, kokia buvo toji grupė ir ar jis juos pažinojo. Lygiai taip pat galėjau lepteleti ką nors apie orą. Tada donas Oktavijus pažvelgė į mane savo gražiomis akimis ir pasakė: Klarita, realvisceralistų laikais man buvo viso labo dešimt metų, tai maždaug 1924-ieji, ar ne? – paklausė atsisukęs į Limą. Jo, atsakė tas, trečias dešimtmetis, bet ištarė tai su tokiu liūdesiu balse, taip... graudžiai ar jausmingai, kad aš pamaniau, jog liūdnesio balso dar nebuvo tekę girdėti. Regis, net susverdėjau, man pradėjo svaigti galva. Dono Oktavijaus akys, nepažįstamojo balsas ir rytmetis Hundido parke, tokioje apleistoje vietoje, suprantate? Net negaliu paaiškinti kodėl, bet tokia nyki vieta žeidė mane iki pat širdies gelmių. Todėl palikau juos ramiai šnekučiuotis ir nuėjau prisėsti atokiau, ant kito suolelio, atsiprašiusi, jog turiu panagrinėti dienotvarkę, kartu pasiėmiau jaunųjų Meksikos poetų sąrašą ir peržvelgiau nuo pirmos pavardės iki paskutinės, bet Uliso Limos tarp jų nebuvo. Kiek laiko jiedu kalbėjosi? Neilgai. Tiesa, iš tos vietos, kur aš sėdėjau, buvo galima spėti, kad pokalbis buvo atviras, nuoširdus ir pagarbus. Paskui poetas Ulisas Lima atsistojo, padavė ranką donui Oktavijui ir nuėjo. Mačiau jį nutolstantį parko vartų link. Valkatų, kuriuos pastebėjau išlendančius iš krūmų, dabar buvo trys ir jie artinosi prie mūsų. Eime, Klarita, išgirdau dono Oktavijaus raginimą.

Kitą dieną, kaip ir tikėjausi, į Hundido parką mes nebevažiavome. Donas Oktavijus atsikėlė dešimtą valandą ryto ir ėmė redaguoti straipsnį artimiausiam savo žurnalo numeriui. Vieną akimirką panūdau daugiau paklausinėti apie mūsų mažąjį trijų dienų nuotykį, tačiau kažkas manyje (veikiausiai tai buvo sveikas protas) privertė tos minties atsisakyti. Kas buvo – pražuvo, ir jeigu aš, vienintelė liudininkė, nežinau, kas buvo iš tikrųjų, geriau bus ir nežinoti. Maždaug po savaitės jie su ponia išvyko skaityti paskaitų Šiaurės Amerikos universitete. Savaime suprantama, kad aš sykiu nevykau. Vieną rytą, kai jis dar nebuvo grįžęs, nuvažiavau į Hundido parką, vildamasi ir bijodama, kad vėl pasirodys Ulisas Lima. Vienintelis skirtumas, kad šįkart manęs niekas negalėjo matyti, nes aš gerai pasislėpiau krūmuose, bet iš ten vieta, kur pirmąsyk buvo susitikę donas Oktavijus ir nepažįstamasis, matėsi kuo puikiausiai. Pirmomis laukimo akimirkomis mano širdis daužėsi kaip pašėlusi. Jaučiausi lyg sukaustyta ledo, bet palietus skruostus atrodė, kad mano veidas tuojau sprogs. Paskui užplūdo

nusivylimas, ir kai maždaug dešimtą valandą ryto išėjau iš parko, galėčiau tvirtinti, kad jaučiausi laiminga, bet verčiau manęs neklauskite kodėl, nes negalėčiau to paaiškinti.

Marija Teresa Solsona Ribot, Chordžio sporto salė, Josepo Taradėjo gatvė, Malgratas, Katalonija, 1995-ųjų gruodis. Tai liūdna istorija, bet ją prisiminusi aš visada kvatoju. Buvau priversta išnuomoti vieną iš kambarių savo bute, ir jis atsiliepė pirmasis, nors pietų amerikiečiai man kelia šiokį tokį nepasitikėjimą, bet jis pasirodė padorus žmogus, ir aš sutikau jį priimti. Jis sumokėjo už du mėnesius į priekį ir užsidarė savo kambaryje. Tais laikais dalyvaudavau visuose Katalonijos čempionatuose ir pasirodymuose, taip pat dirbau padavėja „Undinės“ alaus bare, turistinėje Malgrato dalyje, prie pat jūros. Paklausiau, kuo jis užsiima, esu rašytojas, atsakė, ir nežinia kodėl man šmėstelėjo mintis, kad jis dirba kokiame nors laikraštyje, o anuomet aš kažkodėl jaučiau silpnybę žurnalistams. Nusprendžiau būti mandagi, pirmąjį vakarą pasibeldžiau į jo kambario duris ir pakviečiau drauge su manimi ir Pepe pavakarieniauti pakistaniečių restorane. Ten mes su Pepe, žinoma, nieko neužsakinėjome, gal tik salotų ar kažką lengvo, bet restorano savininkas ponas Džonas buvo mūsų draugas, ir tai suteikė tam tikrų privilegijų.

Tą vakarą sužinojau, kad jis jokiame laikraštyje nedirba, o tiesiog rašo romanus. Pepę tai labai sužavėjo, nes Pepė buvo tikras detektyvinių romanų fanatikas, ir jie gana ilgai kalbėjosi. Tuo tarpu aš knaibiau savo salotas, stebėjau jį besikalbantį su Pepe ir bandžiau įsivaizduoti, kas jis per žmogus. Pirmiausia, jis valgė su pasigardžiavimu ir buvo labai mandagus. Kuo ilgiau jį stebėjau, tuo daugiau aiškėjo kitų dalykų, kurie paprastai praslysta pro akis kaip žuvys, kurios nusekus vandeniui plaukia prie pat kranto, ir įbridęs pastebi kažką tamsaus (tamsesnio už vandenį), šmėstelinčio pro tavo kojas.

Kitą dieną Pepė išvyko į Barseloną dalyvauti Katalonijos „Misteris Olimpija“ varžybose ir daugiau nebegrįžo. Tą patį rytą labai anksti mes su rašytoju susitikome svetainėje, kai mankštinausi. Aš tai darau kiekvieną dieną. Sezono metu treniruotis pradedu labai anksti, tuomet lieka mažiau laiko, ir dieną turiu išnaudoti kiek galima naudingiau. Taigi svetainėje ant grindų darau atsilenkimus, kai staiga pasirodo jis ir sako: labas rytas, Teresa, ir užsidaro vonios kambaryje, regis, aš jam net neatsakiau, o gal tik ką nors sumurmėjau, nes nesu pratusi, kad kas nors man trukdytų, paskui vėl išgirdau jo žingsnius, uždaromas vonios kambario ar virtuvės duris, o netrukus išgirdau klausimą, ar norėčiau arbatos. Jo, atsakiau, ir kurį laiką mes žiūrėjome vienas į kitą. Man regis, kad

jis niekada nėra matęs tokios moters kaip aš. Gal nori šiek tiek pasimankštinti? – paklausiau. Žinoma, pasakiau tai tik dėl akių, kad ką nors pasakyčiau. Jis atrodė išėjęs iš veido, be to – jau rūkė. Kaip ir tikėjausi, jis mankštintis atsisakė. Žmonės savo sveikata susirūpina tik tuomet, kai atsiduria ligoninėje. Ant stalo padėjęs puodelį arbatos jis užsidarė kambaryje. Paskui pasigirdo rašomosios mašinėlės klavišų taukšėjimas. Tądien mudu daugiau nesimatėme. Bet kitą rytą apie šeštą valandą jis vėl pasirodė svetainėje ir pasisiūlė paruošti pusryčius. Tokiu paros metu aš nieko negeriu ir nevalgau, bet man kažkodėl buvo gaila pasakyti jam „ne", taigi sutikau, kad jis užplikytų man arbatos ir kad iš virtuvės spintelės išimtų „Amino Ultra" ir „Burner" indelius, tuos maisto papildus man reikėjo išgerti iš vakaro, bet pamiršau. Tai ką, klausiu aš jo, niekada neteko matyti tokios moters kaip aš? Ne, atsakė jis, niekada. Atsakė gana nuoširdžiai, bet tas nuoširdumas buvo toks, kad nežinojai, ar jis įžeidžiantis, ar pamaloninantis.

Tą vakarą pabaigusi savo pamainą nuėjau pas jį ir pasiūliau pasivaikščioti. Jis atsakė, kad verčiau liksiąs namuose padirbėti. Kviečiu tave išlenkti taurelę, pasakiau. Jis padėkojo ir atsisakė. Kitą rytą mes kartu pusryčiavome. Aš mankštinausi ir mąsčiau, kur jis prasmego, nes jau buvo be penkiolikos aštuonios ryto, o jis dar nepasirodė. Kai treniruojuosi, paprastai leidžiu mintims laisvai klajoti. Iš pradžių mąstau apie ką nors konkretaus, pavyzdžiui, apie darbą arba varžybas, bet vėliau mintys pradeda tekėti savo vaga ir galiu mąstyti ir apie vaikystę, ir apie tai, ką čia veiksiu po metų. Tą rytą aš galvojau apie Manolį Salabertą, kuris, kad ir kur pasirodydavo, susižerdavo visus apdovanojimus, ir svarsčiau, kaip Manoliui tai pavyksta, kai staiga išgirdau prasiveriančias jo kambario duris ir klausimą, ar gersiu arbatos. Žinoma, kad gersiu, atsakiau. Kai jis atnešė arbatos, aš prisėdau už stalo. Šįkart mes prakalbėjome su juo apie dvi valandas, iki pusės dešimtos, vėliau išskubėjau į „Undinės" barą, nes administratorius, geras mano bičiulis, buvo paprašęs pakalbėti su valytojomis. Kalbėjomės po truputį apie viską. Paklausiau, ką jis dabar rašo. Jis atsakė, kad rašo knygą. Paklausiau, ar tai knyga apie meilę. Jis nežinojo, ką atsakyti. Aš dar kartą paklausiau, bet jis atsakė: nežinau. Jeigu jau tu pats nežinai, atrėžiau, tai kas gali žinoti? O galbūt tai pasakiau vakare, kai tarp mūsų jau buvo atsiradęs pasitikėjimas vienas kitu. Šiaip ar taip, meilė buvo viena iš tų temų, kurios man patiko, ir apie tai prašnekėjome, kol man atėjo metas išeiti. Pasakiau, kad galiu jam papasakoti visokių istorijų apie meilę. Kai buvau susidėjusi su Cheronos provincijos kultūrizmo čempionu Nani, ir kad po šito jaučiausi tokia patyrusi, kad galėčiau dėstyti kursuose. Jis pasidomėjo, ar jau seniai su juo nesusitikinėju. Maždaug keturis mėnesius. Ar jis tave paliko? – paklausė. Jo, teko tai pripažinti. Bet tu dabar draugauji su Pepe, pasakė jis. Paaiškinau jam, kad Pepė buvo šaunus žmogus, tikra Dievo

dovana, jis net musės nenuskriaustų. Bet tai nėra tas pats, atsakiau. Arturas turėjo tokį įprotį, kurį nežinojau ar laikyti geru, ar blogu. Jis klausėsi ir nepalaikė nė vienos pusės. Man patinka, kai žmonės išsako savo nuomonę, nesvarbu, kad ji yra priešinga nei mano. Vieną vakarą pakviečiau jį ateiti į „Undinės“ barą. Jis atsakė, kad negeria ir kažkaip paika tiesiog šiaip sau sėdėti bare. Užplikysiu tau žolelių arbatos, pasakiau. Jis neatėjo, ir aš daugiau jo nebekviečiau. Esu svetinga ir maloni, bet nemėgstu būti įkyri.

Visgi netrukus jis atėjo į barą, ir aš pati užplikiau jam ramunėlių arbatos. Nuo to laiko jis ateidavo kasdien. Kita padavėja, Rosita, pagalvojo, kad mudu kažkas sieja. Aš net nusikvatojau, kai ji man tai pasakė. Po kiek laiko apie tai pagalvojau ir man atrodė dar juokingiau. Kaip galėjo kas nors tarp mūsų būti. Bet vėliau aš nei iš šio, nei iš to pagalvojau ir supratau, jog *norėčiau* būti jo drauge. Iki to laiko man buvo tekę bendrauti tik su dviem pietų amerikiečiais, ir gana nemaloniais, todėl to pakartoti visai netroškau. Bet su rašytoju dar neteko susidurti. Šis buvo pietų amerikietis, rašytojas, ir aš supratau, kad noriu būti jo draugė. Be to, visada geriau gyventi su draugu negu su nepažįstamu žmogumi. Tačiau ne vien dėl praktinių sumetimų norėjau būti jo drauge. Aš tiesiog to norėjau ir per daug nesigilinau kodėl. Labai greitai pastebėjau, kad ir jam buvo reikalingas kitas žmogus. Vieną rytą paprašiau ką nors apie save papasakoti. Nes kalbėdavau visada tik aš. Tąkart jis nieko nepasakojo, tik pasakė, kad galiu klausti visko, kas mane domina. Sužinojau, kad jis gyveno netoli Malgrato ir kad visai neseniai išėjo iš namų. Jis nepasakė kodėl. Sužinojau, kad yra išsiskyręs ir turi sūnų. Jo sūnus gyveno Arenis de Mare. Aplankydavo juos kartą per savaitę, šeštadieniais. Kartais mes sykiu važiuodavome traukiniu. Aš – į Barseloną susitikti su Pepe, su draugėmis arba draugais iš „Muscle Gym“ sporto salės, o jis važiuodavo į Arenisą aplankyti sūnaus. Vieną vakarą, kai jis „Undinės“ bare siurbčiojo savo ramunėlių arbatą, paklausiau, kiek jam metų. Per keturiasdešimt, atsakė, nors aš nebūčiau tiek davusi, daugiausia – trisdešimt penkerius. Paskui net neklausiama pasakiau savo amžių. Man – trisdešimt penkeri. Tada jis nusišypsojo, ir ta jo šypsena man absoliučiai nepatiko. Kažkokia kompleksuoto ar viskam abejingo žmogaus šypsena. Žodžiu, tokia, kuri man nepatiko. Aš iš esmės esu kovotoja. Stengiuosi įžvelgti pozityvią gyvenimo pusę. Kai kurie dalykai nebūtinai *turi* būti blogi ar neišvengiami. Tą vakarą, net nežinau kodėl, aš pasakiau, kad neturiu vaikų, nors visai jų norėčiau, kad nebuvau ištekėjusi ir, kaip nesunku pastebėti, nesu aptekusi pinigais, bet manau, kad gyvenimas gali būti gražus ir mielas ir kad gyvenime reikia siekti būti laimingam. Net nežinau, kodėl prišnekėjau jam tokių paistalų. Išsyk to pasigailėjau. Žinoma, jis viskam pritarė: tai aišku, tai aišku, tarsi kalbėtųsi su kvaiša mergele. Šiaip ar taip – mes kalbėdavomės. Kaskart vis

daugiau. Rytais pusryčiaudami ir vakarais, kai jis po darbo dienos užsukdavo į „Undinės“ barą. Arba per pertraukas darbo įkarštyje, nes panašu, kad rašytojai dirba visada: pamenu, kaip apie ketvirtą ryto per miegus girdėdavau rašomosios mašinėlės taukšėjimą. Mes kalbėdavomės apie viską. Kartą stebėdamas, kaip kilnoju svarmenis, jis paklausė, kodėl aš užsiimu kultūrizmu. Nes man patinka, pasakiau. Nuo kada? – paklausė. Nuo penkiolikos metų, atsakiau. Ar tau nepatinka? Atrodo nemoteriška? Nenormalu? Ne, bet tokių merginų nedaug. Jo, kartais jis mane išties išvesdavo iš kantrybės. Norėjau jam atrėžti, kad aš ne mergina, o moteris, bet vietoj to pasakiau, kad atsiranda vis daugiau moterų, kurios užsiima kultūrizmu. Paskui nežinia kodėl tąsyk jam papasakojau, kaip prieš dvi vasaras Pepė man pasiūlė dalyvauti vakariniuose pasirodymuose klube Gramaneto rajone. Visiems dalyviams buvo suteikti sceniniai vardai. Mane pavadino Samsona. Man reikėjo estradoje atlikti naktinio klubo šokėjų judesius ir kilnoti svarmenis. Ir viskas. Bet man nepatiko vardas. Nesu aš jokia Samsona, esu Teresa Solsona Ribot, ir taškas. Bet tai buvo geras šansas, mokėjo pakenčiamai, ir Pepė pasakė, kad bet kurį vakarą gali užsukti tipas, kuris ieško modelių specializuotiems žurnalams. Galiausiai niekas taip ir nepasirodė, o jei ir pasirodė, man niekas nepranešė. Šiaip ar taip, tai buvo darbas ir aš jį atlikau. O kas tau tavo darbe nepatiko? – paklausė jis. Šiek tiek pasvarsčiusi atsakiau, kad man nepatiko mano sceninis vardas. Nesu prieš scenininius vardus, bet manau, kad jei kas nors sumano pasivadinti kitu vardu, tai turi teisę jį pasirinkti pats. Aš niekada nebūčiau pasivadinusi Samsona. Aš neatrodau kaip Samsona. Tas vardas yra pigus, galų gale nešvankus, ir aš niekada nebūčiau jo pasirinkusi. O kokį būtum pasirinkusi? Kim, atsakiau. Dėl Kim Beisindžer? – paklausė. Žinojau, kad jis manęs to paklaus. Ne, atsakiau, dėl Kim Čiževski[382]. Kas ta Kim Čiževski? Ji – viena iš šio sporto čempionių, atsakiau.

Tą vakarą, jau vėliau, parodžiau jam nuotraukų albumą su Kim Čiževski, tobuląja Lenda Miurei[383], Sju Prais[384], Lora Krival[385], Debi Mulji[386], Mišele Ralabat[387] ir Natalija Murnikoviene, o paskui išėjome pasivaikščioti po Malgratą, gaila, kad neturėjome automobilio, nes būtume galėję nuvažiuoti į kitą vietą, pavyzdžiui, į kokią nors diskoteką Jorete, nes ten pažįstu daugybę žmonių. Aš jam pasakiau: esu sociali ir nusiteikusi būti laiminga, o kurgi daugiau rasti laimę, jei

382 Kim Čiževski (g. 1968) – JAV kultūrizmo čempionė.

383 Lenda Murray (g. 1962) – JAV kultūrizmo čempionė.

384 Sue Price (g. 1965) – JAV kultūristė, aktorė.

385 Laura Creavalle (g. 1959) – Gajanos kultūristė.

386 Debbie Muggli – JAV kultūristė, aktorė.

387 Michele Ralabate – JAV kultūristė.

ne tarp žmonių? Galiausiai taip mes susidraugavome, taip aš tai pavadinčiau. Gerbėme vienas kitą ir gyvenome kiekvienas savo gyvenimą, bet kiekvieną dieną vis daugiau kalbėdavomės. Kitaip tariant, kalbėtis mums tapo įpročiu. Dažniausiai kalbą pradėdavau aš, nežinia kodėl, galbūt dėl to, kad jis buvo rašytojas. O paskui demokratiškai pratęsdavo jis. Taip aš sužinojau daug jo gyvenimo faktų. Jį paliko žmona, jis dievino savo sūnų, buvo metas, kai jis turėjo begales draugų, bet dabar nebeliko beveik nė vieno. Vieną vakarą jis man pasakė, kad buvo susidėjęs su moterimi iš Andalūzijos. Aš kantriai jo išklausiau, paskui paguodžiau, kad gyvenimas ilgas, o pasaulyje yra daugybė moterų. Čia buvo pirmasis kartas, kai dėl svarbių dalykų mūsų nuomonės išsiskyrė. Jis paprieštaravo, kad jam nebuvo daug, o paskui padeklamavo eilėraštį, kurį aš iškaulijau užrašyti ant užrašų knygutės lapelio, kad galėčiau išmokti mintinai. Eilėraštis buvo tokio prancūzo. Maždaug apie tai, kad tą eilėraštį parašęs poetas jau perskaitė visas knygas ir kad jo kūnas liūdi. Net nežinau, ką galvoti, pasakiau jam, aš esu labai mažai skaičiusi, bet man vis tiek atrodo neįmanoma, kad kas nors galėtų perskaityti visas pasaulio knygas, kurių, mano įsivaizdavimu, turėtų būti gausybė. Nesakau, kad visas knygas, geras ir blogas, aš kalbu tik apie geras knygas. Jų turėtų būti gausybė! Reikėtų skaityti dvidešimt keturias valandas per parą! Jau nekalbant apie blogas knygas, kurių turėtų būti kur kas daugiau negu gerų, bet kaip dažniausiai pasitaiko gyvenime, galbūt tarp jų bus viena kita geresnė, kurią irgi verta perskaityti. Paskui mes įsišnekėjome apie „liūdintį kūną" ir ką tuo norėta pasakyti? Kad jis jau dulkinosi su visomis pasaulio moterimis? Kad jis perskaitė visas pasaulio knygas ir permiegojo su visomis pasaulio moterimis? Atleisk, Arturai, bet man tai atrodo gryniausia kvailystė. Tiek viena, tiek kita yra neįmanoma. Jis nusikvatojo, matyt, jam patiko su manimi kalbėtis, ir jis pasakė, kad viskas *yra* įmanoma. Ne, paprieštaravau, tai neįmanoma, o tas, kas visa tai parašė, – tiesiog debilas. Veikiausiai jis permiegojo su labai nedaug moterų, ir net neabejoju, kad jis neperskaitė tiek knygų, kaip bando įteigti. Mielai būčiau išpoškinusi jam dar keletą panašių „tiesų", bet sunku buvo išlaikyti minties siūlą, kadangi man nuolat reikėdavo pasitraukti nuo baro ir aptarnauti klientus. Arturas sėdėjo prie baro, o aš iš tolo stebėjau jo, vargšelio, nugarą, kaklą arba ieškodavau jo veido atspindžio ant butelių, išrikiuotų lentynose. Paskui mano darbo valandos baigėsi, išėjau trečią nakties, ir mes grįžome namo pėsčiomis, pasiūliau jam užsukti į naktinį klubą pakrantėje, bet jis pasakė esąs pavargęs ir mes pasukome į namus, beeinant tarsi pratęsdama mintį paklausiau, ką reikėtų daryti po to, kai perskaitai visas knygas ir permiegi su visomis moterimis, kaip anas prancūzų poetas, jis atsakė: keliauti, išvykti. O aš jam atšoviau: o tu pats nenuvažiuoji net į Pinedą; į tai jis nieko neatsakė.

Bet svarbiausia, kad nuo tada negalėjau pamiršti to eilėraščio, nesakau, kad apie jį galvodavau nuolat, bet tikrai dažnai. Nors ir atrodė visiška paikystė, bet negalėjau jo išmesti iš galvos. Vieną vakarą Arturas į „Undinės" barą neatėjo, ir aš išvažiavau į Barseloną. Kartais man taip „užplaukia" ir aš nesusilaikau. Grįžau kitą dieną, dešimtą valandą ryto, jaučiausi siaubingai. Kai įėjau pro duris, jis buvo savo kambaryje. Griuvau į lovą ir užmigau, klausydamasi rašomosios mašinėlės taukšėjimo. Vidurdienį išgirdau beldimą į duris, o kadangi neatsakiau, jis užėjo į vidų ir pasiteiravo, ar man viskas gerai. Ar tu šiandien neisi į darbą? – paklausė. Velniop tą darbą. Einu, paruošiu tau arbatos, tepasakė jis. Tada aš atsikėliau, apsirengiau, užsidėjau saulės akinius ir atsisėdau svetainėje. Maniau, kad eisiu išsivemti, bet nenuėjau. Ant skruosto turėjau mėlynę, kurios niekaip nepavyks nuslėpti, todėl laukiau jo klausimų. Bet jis nieko neklausinėjo. Tąkart iš „Undinės" baro manęs neatleido tik per stebuklą. Tą vakarą norėjau kur nors su draugais išgerti, ir Arturas ėjo su manimi. Mes nuėjome į alaus barą promenadoje, paskui sutikau daugiau draugų, ir išgertuvės tęsėsi Blanese ir Jorete. Vienu metu Arturui pasakiau, kad metas jam liautis kvailioti ir atsidėti tam, ko jis iš tiesų nori: savo sūnui ir rašymui. Daryk tai, kas tau prie širdies, pasakiau. Jam ir patiko, ir nepatiko kalbėti apie sūnų. Jis man parodė maždaug penkerių metų labai į jį panašaus berniuko nuotrauką. Kaip tau pasisekė, šmiki, pasakiau. Jo, man labai pasisekė, sutiko jis. Tai kodėl tu nori išvažiuoti, kvaily? Kodėl tau taip patinka žaisti su savo sveikata, juk žinai, kokia ji silpna? Kodėl tau nepasiaukojus darbui ir laimingam gyvenimui su sūnumi, juk gali susirasti moterį, kurią iš tikrųjų mylėtum. Įdomiausia buvo tai, kad jis negėrė, bet elgėsi lyg apgirtęs. Jis tikino, kad jį veikia kitų girtumas, o gal aš pati buvau tiek išgėrusi, kad jau nepajėgiau atskirti, kuris girtas, o kuris ne.

O tu anksčiau gerdavai? – paklausiau jo vieną rytą. Žinoma, atsakė jis, kaip ir visi, nors dažniausiai stengdavausi išlikti blaivas. Galiu įsivaizduoti, pasakiau.

Vieną vakarą susikivirčijau su vienu tipu, kuris peržengė mandagumo ribas. Tai nutiko „Undinės" bare. Tas tipas mane iškoneveikė, tada pakviečiau jį išeiti lauk ir pakartoti, ką pasakęs. Aš nepastebėjau, kad jis atėjęs ne vienas. Tokie karštakošiai vieną kartą išves mane iš kantrybės. Tipas nusekė paskui mane, ir aš vikriu judesiu pargrioviau jį ant žemės. Jo draugeliai dar bandė jį ginti, bet „Undinės" administratorius su Arturu juos numaldė. Iki tos akimirkos aš nieko nesupratau, bet kai pamačiau Arturą ir administratorių, net nežinau, kas man pasidarė, visų pirma aš pasijutau laisva, aš jaučiausi mylima, apgaubta dėmesiu ir saugi, jaučiau, kad buvau šio to verta, ir mane tai pradžiugino. Taip jau nutiko, kad tą pačią naktį pasirodė Pepė ir maždaug penktą valandą ryto mes pradėjome mylėtis ir tai buvo nepakartojama, absoliuti laimė. Mes gulėjome lovoje, aš

užsimerkiau ir galvojau apie viską, kas tą naktį nutiko, apie žiaurius dalykus, o paskui – apie mielus dalykus, ir kaip tie mieli dalykai nustelbė žiauriuosius, patys netapdami pernelyg žiaurūs, galvojau apie visa tai ir kuždėjau Pepei į ausį dar kai ką, ir staiga, bac, pradėjau galvoti apie Arturą, aš *girdėjau* jo rašomosios mašinėlės taukšėjimą, bet nepriėmiau šio vaizdo ir nepasakiau sau „Arturui irgi viskas gerai", nepasakiau „visiems mums gerai, pasaulis vis dar sukasi", vietoj to pradėjau mąstyti apie savo buto draugą, apie jo dvasinę būseną ir apsisprendžiau jam padėti. Kitą rytą, kai mudu su Pepe darėme raumenų tempimo pratimus, o Arturas sėdėjo įprastoje vietoje ir stebėjo mus, aš pradėjau jį pulti. Net nežinau, ko tada jam prišnekėjau. Gal kad pasidarytų sau laisvą dieną, juk jis pats sau šeimininkas, ir praleistų ją su sūnumi. Turėjau kalbėti labai įtaigiai, nes galiausiai Arturas pasidavė ir Pepė pasisiūlė jį pavėžėti iki Areniso.

Tą vakarą Arturas „Undinės" bare nepasirodė.

Namo išėjau trečią valandą nakties, ir jį pastebėjau vienoje promenados telefono automato būdelėje. Iš tolo jį pastebėjau. Grupė girtų turistų stoviniavo aplink telefoną automatą, iš pažiūros neveikiantį. Prie kelkraščio stovėjo automobilis atlapotomis durimis, iš kurio visu garsu plėšė muzika. Kuo mes labiau artėjome (ėjau su Kristina), tuo aiškiau įžiūrėjau Arturą. Dar nepamačiusi jo veido (jis stovėjo būdelėje atsukęs nugarą), aš supratau, kad jis verkia arba tuoj pravirks. Ar gali būti, kad jis girtas? O gal apkvaitęs? Visa tai sukosi mano mintyse, kai paspartinau žingsnį ir, palikusi Kristiną, priėjau prie jo. Kaip tik tada, kai nustebę užsieniečiai spoksojo į mane, pamaniau, kad gal tai visai ne jis. Jis vilkėjo havajietiškais marškinėliais, kurių niekada nebuvau mačiusi. Paliečiau jo petį. Arturai, sakau, maniau, kad šiąnakt tu nakvosi Arenise. Jis atsisuko ir man pasakė *labas*. Paskui pakabino ragelį ir pradėjo šnekėtis su manimi ir Kristina, kuri pagaliau mane prisivijo. Man toptelėjo, kad jis pamiršo pasiimti monetas. Ten buvo daugiau nei tūkstantis penki šimtai pesetų. Kai tą naktį mes likome vieni, paklausiau, kaip jam sekėsi Arenise. Puikiai, atsakė jis. Jo žmona dabar gyveno su kitu tipu, regis, basku, ji laiminga su juo, ir sūnus laikosi puikiai. Kas dar? – paklausiau. Tai viskas, pasimuistė jis. O kam tu dabar skambinai? Arturas pakėlė į mane akis ir nusišypsojo. Tai supistai andalūzei, ar ne? Tai kvaišai, kuri tau praplovė smegenis? Jo, atsakė jis. Kalbėjaisi su ja? Labai trumpai, atsakė jis, anglai be paliovos šūkaliojo ir buvo sunku susikalbėti. Jeigu nesikalbėjai su ja, tai kokį velnią veikei prilipęs prie to telefono? – paklausiau. Jis gūžtelėjo pečiais ir pasakė, kad mėgino dar sykį jai prisiskambinti. Tai skambink iš namų, pasakiau. Ne, atsakė jis, mano pokalbiai būna ilgi, paskui gausi didelę sąskaitą. Tu susimokėsi savo dalį, o aš – savo, sumurmėjau. Ne, atsakė jis. Kai ateis sąskaita, tikiuosi jau būti Afrikoje. O Dieve, na tu ir trenktas,

pasakiau, ateik ir ramiai paskambink jai, aš einu išsimaudyti, kai baigsi kalbėtis, šūktelėk.

Pamenu, kad išsimaudžiau po dušu, paskui išsitepiau kremu visą kūną, netgi pakako laiko priešais aprasojusį vonios veidrodį atlikti keletą pratimų. Kai išėjau, Arturas sėdėjo už stalo, buvo užsiplikęs sau ramunėlių, o man – balintos arbatos ir pridengęs mano puodelį lėkštele, kad neatšaltų. Paskambinai? Jo, atsakė. Pavyko? Ji pakabino ragelį. Ji daug prarado, pasakiau. Jis atsiduso. Norėdama pakeisti temą paklausiau, kaip sekasi rašyti knygą. Gerai, atsakė. Ar galėčiau žvilgtelėti? Leistum užeiti į tavo kambarį ir pasižiūrėti? Jis pažvelgė į mane ir linktelėjo. Jo kambarys netviskėjo švara, bet ir prišnerkštas nebuvo. Nepaklota lova, ant grindų išmėtyti drabužiai, kelios knygos. Maždaug kaip pas mane. Rašomąją mašinėlę pasidėjęs prie lango, ant nediduko stalelio. Atsisėdau ir pradėjau apžiūrinėti jo popierius. Savaime aišku, aš nieko nesupratau, bet ir nesitikėjau ką nors suprasti. Žinau, kad gyvenimo paslaptis – ne knygose. Bet mūsų nuomonės sutapo, kad skaityti yra geras ir naudingas užsiėmimas, tai suteikia žinių arba nuramina. Jis skaitė knygas, o aš – tokius žurnalus kaip „Muscle“, „Muscle & Fitness“ arba „Bodyfitness“. Paskui pradėjome kalbėti apie jo didžiąją meilę. Aš ją taip vadinau, norėdama patraukti jį per dantį, tavo didžioji meilė, moteris, su kuria susipažino prieš daug metų, kai jai tebuvo aštuoniolika, ir kurią jis neseniai vėl susitiko. Kelionės į Kataloniją visada buvo pragaištingos. Pirmąsyk traukinys vos nenuvažiavo nuo bėgių, antrąkart jis sugrįžo pasiligojęs, karščiuojantis, išpiltas prakaito visą kelią pratūnojo susigūžęs ant gulto, susisupęs į antklodes, net nenusivilkęs palto. Tai toji persona leido tau tokios būklės lipti į traukinį? – paklausiau apžiūrinėdama jo daiktus, nors iš tikrųjų tų daiktų buvo visai nedaug. Arturai, ji tavęs nemyli, pagalvojau. Pamiršk ją, pasakiau. Man reikėjo išvažiuoti, tarė jis, man reikėjo pamatyti sūnų. Norėčiau su juo susipažinti, pasakiau. Aš juk tau rodžiau nuotrauką, atsakė jis. Žinai, sakau, aš vis tiek nesuprantu. Ko tu nesupranti? – paklausė. Aš niekada nebūčiau leidusi pasiligojusiam draugui, kurio jau galbūt ir nebemyliu, išvažiuoti su keturiasdešimt laipsnių karščio, tariau. Pirmiausia būčiau jį slaugiusi, pasirūpinusi, kad jis sustiprėtų, o paskui būčiau jį išgrūdusi pro duris. Kartais mane apninka sąžinės priekaištai, pamaniau, bet keisčiausia yra tai, kad aš nė nežinau, kodėl taip būna, ką padariau, kad jie mane kamuoja. Tu esi geras žmogus, tarė jis. O tau, matau, tik blogi žmonės patinka? Iš pradžių ji bijojo su manimi apsigyventi, atsiduso jis, tada buvo tik aštuoniolikos. Nereikia, nepasakok, nes pradėsiu ant tavęs niršti. Ta merga – bailė, o tu – kvailys, pagalvojau. Man jau čia nėra ko veikti, tarė jis. Kodėl esi toks melodramatiškas? Aš ją mylėjau, pasakė. Stop! – sušukau, aš daugiau nebenoriu klausytis absurdų. Vakare kalba vėl pasisuko apie tą suknistą

bailę andalūzę ir apie jo sūnų. Ar tau trūksta pinigų? – paklausiau. Tu išvyksti, nes neturi pinigų? Ar tu pakankamai „užkali"? Aš galiu paskolinti pinigų. Nemokėk man šio mėnesio nuomos. Nei ateinančio mėnesio nuomos. Nemokėk man tol, kol pinigų turėsi pakankamai. Ar turi už ką nusipirkti vaistų? Ar eini pas gydytojus? Ar turi pinigų nupirkti sūnui žaislų? Aš galiu tau paskolinti. Turiu draugę, kuri dirba žaislų parduotuvėje. Turiu draugę medikę. Visur galima rasti išeitį.

Kitą rytą jis vėl man pasakojo istoriją apie tą andalūzę. Regis, jis net nebuvo užmigęs. Tai paskutinis kartas, kai aš su kuo nors prasidedu, pasakė. Kodėl paskutinis kartas? – nusistebėjau. – Nejau esi miręs? Kartais tu mane išties siutini, Arturai.

Andalūzės istorija buvo labai paprasta. Jie susipažino, kai jai buvo aštuoniolika. Tą aš jau žinojau. Paskui ji atsiuntė jam atsisveikinimo laišką, bet išliko keistas jausmas, kad iš tiesų jų santykiai niekada nebuvo nutrūkę. Ji kaskart jam paskambindavo. Taip praėjo dveji metai. Kiekvienas gyveno savo gyvenimą, kiekvienas sukosi kaip sugebėjo. Arturas susipažino su kita moterimi, ją pamilo, jiedu susituokė, susilaukė sūnaus, išsiskyrė. Paskui Arturas susirgo. Buvo atsidūręs kone prie mirties: įvairūs kasos ir storosios žarnos negalavimai, visai sumaitotos kepenys. Kartą po ilgos tylos jis paskambino andalūzei, galbūt todėl jai skambino, kad tądien jautėsi labai blogai ir labai liūdėjo. Tuo numeriu niekas neatsiliepė, buvo praėję ne vieneri metai, ir jam teko jos ieškoti. Netrukus gavo jos naują numerį ir su ja susisiekė. Bjauriosios mergiotės savijauta geriausiu atveju buvo panaši į jo. Dialogas netrukus užsimezgė iš naujo. Regis, praėjęs laikas nieko nereiškė. Arturas iškeliavo į Ispanijos pietus. Jis jau pamažu sveiko ir nusprendė važiuoti su ja pasimatyti. Jos būklė daugmaž panėšėjo į jo, tik jos nekamavo jokie fiziniai skausmai, bet kai Arturas pas ją atvažiavo, ji leido laiką lovoje, nes jos galvoje buvo visiška suirutė. Ji buvo įsitikinusi, kad kraustosi iš proto, visur regėjo žiurkes, girdėjo jas savo bute šmirinėjančias sienomis, ją kamavo košmarai, ji negalėjo miegoti ir nė už ką nesutiko kelti kojos iš namų. Ji irgi buvo išsiskyrusi. Jos santuoka taip pat buvo nevykusi, ir jos meilužiai buvo nevykę. Drauge jiedu sugebėjo išbūti savaitę. Tąkart, kai Arturas vyko atgal į Kataloniją, greitasis traukinys vos nenuvažiavo nuo bėgių. Anot Arturo, mašinistas sustojo kažkur vidury laukų, o prižiūrintys transportą darbininkai blaškėsi po geležinkelį, kol pastebėjo, kad viena traukinio apačioje atplyšusi plokštė vos laikosi. Atvirai kalbant, aš nelabai supratau, kaip jie anksčiau to nepastebėjo. Arba Arturas kažką netiksliai paaiškino, arba visi traukinį prižiūrintys darbininkai buvo girtutėliai. Arturas pasakojo, kad jis buvo vienintelis keleivis, išlipęs iš traukinio pasižiūrėti. Galbūt tą akimirką, kai darbininkai ieškojo

tos atsikabinusios plokštės ar kažkokios detalės traukinio apačioje, jam pradėjo temti protas ir jis ėmė galvoti apie pabėgimą. Bet blogiausia prasidėjo vėliau: penkias dienas prabuvęs Katalonijoje, Arturas pradėjo mąstyti apie grįžimą į Andalūziją, arba įsismelkė suvokimas, kad kitos išeities jis neturi ir reikia grįžti. Visas tas dienas jis telefonu kalbėjosi su andalūze bent sykį, o kartais – net septynis kartus per dieną. Dažniausiai jiedu ginčydavosi. Kartais vienas kitam kalbėdavo apie ilgesį. Už telefoninius pokalbius jis paklojo pasakiškas sumas. Galiausiai, nepraėjus nė savaitei, jis vėl sugrįžo. Ši paskutinė kelionė, kad ir kaip Arturas stengėsi viską pagražinti, buvo tokia pat nesėkminga kaip pirmoji, arba dar blogesnė. Jis buvo tikras tik dėl vieno dalyko – dėl savo meilės suknistai andalūzei. Tada jis apsirgo ir sugrįžo į Kataloniją, arba andalūzė jį išvijo, o gal jis pats daugiau neapsikentęs nutarė grįžti namo, svarbiausia, kad jis buvo pasiligojęs, o ta šiknė leido jam išvažiuoti siaubingai karščiuojančiam; Arturai, aš net su savo priešu nebūčiau taip pasielgusi, pasakiau jam, nors priešų aš neturiu. O jis atsakė: mes turėjome išsiskirti, mes tiesiog žudėme vienas kitą. Neaiškink, atšoviau. Ta mergiotė tavęs niekada nemylėjo. Jai trūksta vieno šulo, ir tai, matyt, tave nerealiai žavi, bet ji niekada tavęs nemylėjo iš tikrųjų.

O kitą dieną, kai pamačiau jį „Undinės" bare, pasakiau: tau dabar svarbiausi yra tavo sūnus ir tavo sveikata. Rūpinkis savo sūnumi ir savo sveikata, bernužėli, ir baik veltis į visokias istorijas. Regis, sunku patikėti, kad toks protingas žmogus tuo pat metu gali elgtis kaip visiškas idiotas.

Paskui aš dalyvavau kultūrizmo čempionate, tai buvo nedidelis renginys La Bisbalio miestelyje, ten iškovojau antrąją vietą ir tuo labai džiaugiausi, ten susipažinau su tokiu Chuanma Pačeku iš Sevilijos, kuris kadaise irgi buvo kultūristas, o dabar dirbo apsaugininku klube, kur vyko čempionatas. Sugrįžusi į Malgratą Arturo neberadau. Prie jo kambario durų buvo prisegtas raštelis, kad tris dienas jo nebus. Jis neparašė, kur išvyko, bet aš pamaniau, kad pas sūnų. Vėliau gerai pagalvojusi supratau, kad pas sūnų jis tris dienas neužsibūtų. Parsiradęs po keturių dienų jis atrodė linksmesnis negu paprastai. Aš nenorėjau klausinėti, kur jis buvo, pats man irgi nieko nepasakojo. Tiesiog vieną vakarą atėjo į „Undinės" barą ir mes įsišnekėjome, tarsi jis net nebuvo niekur išvykęs. Bare prasėdėjo iki pat uždarymo, o paskui mes pėsčiomis pasukome namo. Turėjau ūpo su juo pasikalbėti, todėl pasiūliau užsukti į pažįstamų draugų barą išlenkti po taurę, bet jis pasakė norintis grįžti namo. Šiaip ar taip, mes ėjome neskubėdami, tokiu metu pajūrio promenadoje žmonių jau beveik nesimatė, nakties oras buvo labai malonus, nuo jūros dvelkė švelnus vėjelis, o iš kelių vis dar atvirų užeigų atsklido muzikos garsai. Man labai norėjosi pasišnekėti, ir aš jam papasakojau apie Chuanmą Pačeką. Na, ką pasakysi? – paklausiau. Mielas vardas, atsakė. Jo tikras vardas – Chuanas

Manuelis, pasakiau. Taip ir maniau, teištarė. Regis, aš jį įsimylėjau, prisipažinau. Jis prisidegė cigaretę ir atsisėdo ant suolelio promenadoje. Prisėdau šalia ir tą akimirką, regis, supratau, arba man atrodė, kad suprantu visą Arturo beprotybę ir kvailystes, kurių jis pridarė ir kurių dar pridarys, aš irgi mielai būčiau tokią naktį keliavusi į Afriką, kai mes žiūrėjome į jūrą ir žvejų valtelių šviesas tolumoje; jaučiau, kad padaryčiau bet ką, o ypač jaučiau, kad galiu pabėgti kažkur labai toli. Kaip norėčiau, kad dabar kiltų audra, pasakiau. Neburk, juokais perspėjo jis, bet kurią akimirką gali prapliupti lietus. Aš nusijuokiau. Ką tu veikei visas šias dienas? – paklausiau. Nieko, atsakė jis, mąsčiau, žiūrėjau filmus. Kokius filmus matei? „Švytėjimą“[388], atsakė jis. Koks siaubingas filmas, sakau, mačiau jį seniai, tada vos įstengiau užmigti. Aš irgi seniai jį buvau matęs, tarė Arturas, tada nemiegojau visą naktį. Puikus filmas, sakau. Labai geras, pritarė jis. Paskui abu tylėjome ir žiūrėjome į jūrą. Mėnulio nesimatė, ir šviesų žvejų laiveliuose jau nebebuvo. Ar tu pameni tą romaną, kurį rašė Torensas? – staiga paklausė Arturas. Koks Torensas? – nesupratau. Piktasis filmo „Švytėjimas“ personažas, Džekas Nikolsonas. Jo, tas kalės išpera rašė kažką, nors iš tiesų vargiai atsimenu. Daugiau nei penkis šimtus puslapių, pasakė Arturas, ir nusispjovė į jūros pusę. Niekada neteko matyti jo spjaudantis. Atleisk, man blogai su skrandžiu, pasakė. Nieko tokio, nuraminau. Jis buvo parašęs daugiau nei penkis šimtus puslapių, kur kartojosi vienas vienintelis sakinys, daugiau nieko: didžiosiomis raidėmis, mažosiomis raidėmis, dviem stulpeliais, pabrauktu šriftu, visąlaik tas pats sakinys, daugiau nieko. Koks sakinys? Ar tu jo nepameni? Ne, nepamenu, mano atmintis – siaubinga, pamenu tik kirvį ir kad vaikas su motina filmo pabaigoje išsigelbėja. „Daug dirbsi, mažai žaisi – tapsi nuoboda“, – pasakė Arturas. Jis buvo beprotis, pasakiau, ir tą akimirką atsisukau į šalimais sėdintį Arturą, norėjau pamatyti jo veidą, varge, jis atrodė taip, lyg tuoj susmuks. Gali būti, kad tas romanas – labai geras, tarė jis. Tu manęs negąsdink, sakau, kaip tai gali būti geras kūrinys, jei jame kartojasi vienintelis sakinys? Tai lyg nepagarba skaitytojui, gyvenime ir taip pakanka šūdo, kad dar pirktum knygą, kurioje parašyta vien „Daug dirbsi, mažai žaisi...“, tai lyg paduoti arbatos vietoj viskio, ar tau neatrodo, kad tai melaginga reklama ir kartu pasityčiojimas? Teresa, tavo sveikas protas tiesiog stebina, tarė jis. Ar tu bent žvilgtelėjai, ką aš rašau? – paklausė jis. Į tavo kambarį aš užeinu tik kviečiama, sumelavau. Paskui jis man papasakojo tokį sapną, gal tai jau buvo ryte, kai mankštinausi, o jis stebėjo mane sėdėdamas už stalo prie ramunėlių arbatos puodelio, o iš veido atrodė kaip kiaurą savaitę nemiegojęs.

Sapnas man patiko, todėl aš jį ir prisimenu. Arturas buvo arabas berniukas, jis paima už rankos savo broliuką ir jiedu eina į vieną indoneziečių gyvenvietę

388 Režisieriaus Stanley Kubricko filmas.

tiesti transatlantinių komunijacijų linijos. Jį prižiūri du indoneziečių kariai. Arturas vilki arabiškais drabužiais. Sapne jam kokie dvylika metų, o broliukui – kokie šešeri ar septyneri. Juos iš tolo stebi motina, bet vėliau jos atvaizdas išnyksta. Arturas su broliuku lieka vieni, abiem prie juosmens kabo trumpi ir sunkūs durklai riestais galais. Jie neša kabelį, kuris atrodo kažkoks savadarbis. Taip pat jie nešasi baką kažkokio tiršto, žalsvai rudo skysčio, o tai yra pinigai, kuriuos reikės sumokėti indoneziečiams. Belaukiant broliukas Arturo klausia, kiek metrų ilgio tas kabelis. Metrų? – nusistebi Arturas, – jis – kilometrinis! Medinė kariškių būdelė stovi ant jūros kranto. Jiems belaukiant prisijungia vienas vyresnio amžiaus arabas ir Arturui knieti jį sustabdyti arba tiesiog pasipiktinti jo nepagarbiu elgesiu, jis įsitikina, kad jo lenktasis durklas yra ten, kur ir turi būti, bet netrukus jį pakeri to arabo indoneziečiams pasakojama istorija ir jis užsimano ją išgirsti. Tai istorija apie vakarėlį Sicilijoje. Arturas sakė, kad jos klausydamiesi jiedu su broliuku pasijuto laimingi, pakylėti, tarsi arabas būtų deklamavęs eilėraštį. Sicilijoje yra toks ledkalnis iš smėlio. Marga žiūrovų minia jį stebi iš tolo, išskyrus du: pirmasis užsilipa į aukščiausią kalvos vietą, ant kurios laikosi ledkalnis, o kitas lieka stovėti papėdėje. Nelauktai tasai viršuje pradeda trypti, šokti ar kojomis daužyti žemę, ir ledkalnio viršutinis sluoksnis pradeda griūti, išjudindamas didelius smėlio gabalus, ir tasai smėlis šliaužia tiesiai ant stovinčiojo apačioje. Žmogus nejuda iš vietos. Vienu metu atrodo, kad jis liks palaidotas po smėliu, bet paskutinę akimirką liuokteli į šalį ir išsigelbėja. Štai toks tasai sapnas. Indonezijos dangus buvo kone žalias, o Sicilijos dangus buvo beveik baltas. Jau seniai Arturas buvo sapnavęs tokį gražų sapną. Galbūt ta Indonezija ir Sicilija buvo kitoje planetoje. Mano manymu, pasakiau, šis sapnas reiškia pasikeitimus ir nuo šiol tau viskas klosis gerai.

Ar žinai, kas toks buvo tavo broliukas iš sapno? Numanau, atsakė jis. Tai tavo sūnus! Arturas nusišypsojo tą išgirdęs. Bet po kelių dienų jis vėl prašneko apie andalūzę. Jaučiausi nekaip, todėl pasiunčiau jį velniop. Dabar suprantu, kad taip nederėjo, bet ir nesigraužiu, kad taip pasielgiau. Regis, prikalbėjau jam visko apie atsakomybę gyvenime, apie dalykus, kuriais aš pati tikėjau ir kurie man padėjo išgyventi. Dėjausi ant jo supykusi, nors iš tiesų nieko panašaus nebuvo. Jis dėl to neįsižeidė.

Tą naktį jis negrįžo nakvoti. Gerai prisimenu, nes tada Chuanma Pačekas pirmąsyk atėjo pas mane į svečius, jis kartą per dvi savaites turėjo laisvadienį ir atvažiavo į Malgratą nusiteikęs jį turiningai praleisti. Mes užsidarėme mano kambaryje ir pabandėme mylėtis. Bet man nepavyko. Kelis sykius mėginau, bet negalėjau, galbūt dėl suglebusių Chuanmos raumenų, nes jis jau kadai nesilankė sporto salėse. Nors turbūt pati buvau kalta. Aš vis eidavau į virtuvę atsigerti

vandens. Vieną kartą kažkodėl nuėjau į Arturo kambarį. Ant stalo stovėjo jo rašomoji mašinėlė ir pluoštas tvarkingai sukrautų popieriaus lapų. Prieš skaitinėdama juos prisiminiau „Švytėjimą" ir pajutau, kaip kūnas nueina pagaugais. Bet Arturas nebuvo beprotis, aš tai žinojau. Paskui apsižvalgiusi kambaryje atidariau langą ir atsisėdau ant lovos, koridoriuje pasigirdo žingsniai, ir tarpduryje pasirodė Chuanma Pačekas, jis paklausė, ar man kas negerai, ne, ne, viskas gerai, nusiramink, pasakiau, aš tik susimąsčiau, ir tuomet pastebėjau sukrautus lagaminus ir supratau, kad Arturas išvyksta.

Jis man padovanojo keturias knygas, kurių dar neperskaičiau. Po savaitės mes atsisveikinome, ir aš jį palydėjau į Malgrato stotį.

25

CHAKOBAS URENDA, ŠERŠ MIDI GATVĖ, PARYŽIUS, 1996-ŲJŲ BIRŽELIS. Šią istoriją pasakoti sudėtinga. Ji atrodo paprasta, bet, pakapstęs bent kiek giliau, išsyk supranti, kad ji sudėtinga. Apie tą vietą apskritai sudėtinga pasakoti. Aš į Afriką keliauju bemaž triskart per metus, dažniausiai – į karščiausius taškus, o kai grįžtu į Paryžių, man atrodo, kad tebesapnuoju ir man labai sunku nubusti, nors bent jau teoriškai manoma, kad mūsų, pietų amerikiečių, baisumai taip nešokiruoja kaip kitų.

Ten, Luandos pašto skyriuje, ir susipažinau su Arturu Belanu, vieną karštą popietę, kai neturėjau ką veikti, išskyrus švaistyti pinigus skambučiams į Paryžių. Jis stovėjo prie fakso langelio ir atkakliai ginčijosi su darbuotoju, kuris norėjo nulupti per daug, ir aš ištiesiau jam pagalbos ranką. Išsiaiškinę, kad mes abu iš Pietų Amerikos, jis – čilietis, o aš – iš Argentinos, likusią dienos dalį nusprendėme praleisti drauge, galimas daiktas, kad aš jam pasiūliau, nes visada mėgau bendrauti, man patinka susipažinti su naujais žmonėmis, nesunku išklausyti kitus, nors kartais tik deduosi besiklausančiu, o iš tikrųjų galvoju apie savo reikalus.

Netrukus mudu pajutome turį daugiau bendrumo, nei manėme. Bent aš tai tikrai, manau, kad Belanas taip pat: mūsų gimtadieniai buvo kone tuo pat metu, nors mes to vienas kitam nesakėme ir nepasveikinome vienas kito, abu mes buvome išnešę kudašių iš savo šalių, kai ten vyko tas, kas įvyko, abu mėgome Kortasarą, mėgome Borchesą, nė vienas nebuvo aptekęs pinigais ir abu šiek šiek graibėmės portugališkai... Galų gale buvome tipiški pietų amerikiečiai, ketvirtą dešimtį perkopę vyrukai, susitikę vienoje Afrikos šalyje, kuri atsidūrė ant bedugnės krašto arba ties žlugimo riba, vadinkite tai kaip norite. Vienintelis skirtumas buvo tas, kad pabaigęs savo darbą (esu agentūros „La Luna" fotografas) aš grįšiu į Paryžių, o vargšelis Belanas pabaigęs savąjį liks Afrikoje.

Kodėl gi tau, brolau, negrįžus su manimi į Europą? – paklausiau jo kažkurią naktį. Aš netgi priskiedžiau, kad jeigu jam trūksta pinigų bilietui, paskolinčiau, ir panašių dalykų, ko tik neprišneki girtutėlis, o naktis buvo ne tik svetima, bet ir labai didelė, tokia didelė, kad jei tik truputį neapsižiūrėsi, ji kaipmat praris

ir tave patį, ir viską aplink tave, bet jūs nieko apie tai nenutuokiate, nes niekada nesate buvę Afrikoje. Aš ten buvau. Belanas – irgi. Mudu abu esame laisvai samdomi darbuotojai. Kaip jau sakiau, aš dirbu agentūrai „La Luna“, o Belanas – vienam Madrido laikraščiui, kuris už straipsnius jam mokėjo grašius. Nors jis man taip ir nepasakė, kodėl nevaro iš čia, mes maloniai leidome laiką, kol vedami Luandos nakties arba ramybės (čia tik toks posakis, nes Luandoje nuo tikros ramybės slėptumėmės po lova) atsidūrėme tokio šimto dvidešimties kilogramų afrikiečio Žoano Alveso klube, kur sutikome keletą pažįstamų žurnalistų ir fotografų, policininkų ir sąvadautojų, ir ten pratęsėme pokalbį. O gal ir ne. Galbūt ten mes išsiskyrėme, cigarečių dūmuose pamečiau jį iš akių, kaip ir daugelį žmonių, su kuriais susipažįsti darbe, su jais kalbiesi, o paskui jie dingsta iš akiračio. Paryžiuje būna kitaip. Žmonės tolsta, išnyksta, ir tu turi laiko bent nenoromis ištarti sudie. Tik ne Afrikoje. Ten žmonės *kalba*, iškloja tau savo *rūpesčius*, o paskui juos pasiglemžia dūmų debesis, ir jie pradingsta staiga, kaip tą naktį Belanas. Tu netgi nesvarstai tikimybės sutikti tą ar kitą bičą oro uoste. Tikimybė išlieka, nesakau, kad ne, bet vilčių nededi. Žodžiu, tą naktį, kai Belanas dingo, aš tiesiog jį pamiršau, lioviausi galvoti, kad paskolinsiu jam pinigų, aš gėriau ir šokau, vėliau užsnūdau ant kėdės, o nubudęs (veikiau ne dėl pagirių, o iš baimės, kad mane apvogė, nes nedažnai lankausi tokiose skylėse kaip Žoano Alveso), jau buvo išaušę, aš išėjau į gatvę pramankštinti kojų ir ten jį radau – jis rūkydamas lūkuriavo manęs galiniame kieme.

Iškalbinga smulkmena, nieko nepasakysi.

Nuo to laiko mudu susitikdavome kasdien, kartais aš pavaišindavau jį pietumis, kartais jis vaišindavo mane vakariene, atsieidavo nebrangiai, jis nebuvo iš tų žmonių, kurie daug valgo, rytais jis siurbčiodavo savo ramunėlių arbatėlę, jei nebūdavo ramunėlių, užsisakydavo liepžiedžių, mėtų ar kokių pakliuvo vaistažolių, o kavos, arbatos neimdavo nė į burną ir nevalgė nieko kepto, jis lyg musulmonas vengė kiaulienos ir alkoholio ir visada nešiodavosi krūvą piliulių. *Če*, Belanai, kartą pasakiau jam, tu kaip vaikščiojanti vaistinė, jis nenoriai nusijuokė, tarsi sakytų: neknisk man proto, Urenda, aš nenusiteikęs kvailioti. O dėl moterų, kiek žinau, tai jis tiesiog apsieidavo be jų. Vieną naktį amerikiečių žurnalistas Džo Rademacheris kai kuriuos iš mūsų pakvietė į šokių vakarėlį Paros rajone atšvęsti savo misijos Angoloje pabaigą. Šokiai vyko galinėje privataus namo pusėje, suplūktos žemės kieme, o merginų susirinko tiek, kad gražu žiūrėti. Kaip šiuolaikiški vyrukai mes visi uoliai nešiojomės krūvas prezervatyvų, visi, išskyrus Belaną, kuris prie mūsų prisijungė paskutinę minutę tik mano atkakliai kviečiamas. Negaliu teigti, kad jis nešoko, nes iš tiesų jis šoko, bet kai jo paklausiau, ar turi gumyčių, galiu perleisti keletą savo, jis griežtai atsisakė

tokiais žodžiais: Urenda, man tokie niekniekiai nereikalingi, ar kažkaip panašiai, taigi iš to darau išvadą, kad jam pakako šokių.

Kai grįžau į Paryžių, jis pasiliko Luandoje. Buvo sumanęs keliauti į šalies gilumą, kur dar nevaldomai tebesiautėjo ginkluotos gaujos. Prieš man išvykstant turėjome paskutinį pokalbį. Jo istorija buvo gana miglota. Viena vertus, man susidarė įspūdis, kad gyvenimas jam nėmaž nerūpėjo, kad darbą jis susirado tik tam, kad galėtų gražiai numirti, ne taip kaip visi, ir panašios kvailystės. Visi žino, kad mūsų karta prisiskaitė Markso ir Rembo iki apsišikimo (tai anaiptol ne pasiteisinimas, bent jau ne toks, kaip manote, šiuo atveju aš nesiimu vertinti, kas ką skaito). Kita vertus, ir tai mane glumino, jis labai rūpinosi savimi ir dievobaimingai kasdien gerdavo savo vaistukus. Kartą palydėjau jį į kažkokią vaistinėlę Luandoje nusipirkti ko nors panašaus į ursocholį, o tai yra ursodeoksicholinė rūgštis, kuri padėjo palaikyti sklerozės apimtos tulžies pūslės funkcijas, kaip supratau, ir tokiais atvejais Belanas elgėsi taip, tarsi jam siaubingai rūpėtų jo sveikata, aš stebėjau, kaip jis vaistinėje bando susišnekėti savo tragiška portugalų kalba, mačiau, kaip jis apžiūrinėja lentynas, iš pradžių – pagal abėcėlę, paskui – viską iš eilės, o kai nesuradęs to medikamento išėjo, aš ir sakau: *če*, Belanai, nesirūpink (pamačiau, kad jo veidas niaurus kaip debesis), aš tau jų atsiųsiu iš Paryžiaus, bet jis atsakė, kad vaistas parduodamas tik su gydytojo receptu, ir aš prapliupau kvatoti. Pamaniau, kad tas bičas tikrai trokšta gyventi ir mirti nesiruošia?

Žodžiu, tas dalykas man taip ir liko neaiškus. Jam reikėjo vaistų. Tai buvo faktas. Ne vien ursocholio, bet ir mesalazino ir omeprazolio, du pirmuosius reikėjo gerti dienomis, keturis mesalazino nuo kolito ir šešis ursocholio nuo sklerozės. Be omeprazolio galėdavo apsieiti, nežinau, ar jį gėrė dėl dvylikapirštės žarnos ar skrandžio problemų, o gal dėl stemplės uždegimo, šiaip ar taip, jis jų negerdavo kasdien. Įdomiausia buvo tai, kad jis labai *rūpinosi* dėl tų vaistų, kruopščiai rinkdavosi maistą, kad niekas jam nesukeltų pankreatito (jau tris kartus buvo juo sirgęs Europoje, bet jeigu pasigautų jį Angoloje, tai tikrai kojas pakratytų), užtat jis rūpinosi savo sveikata, ir vis dėlto, kai mes kalbėdavomės vyriškai, kaip sakant, skamba siaubingai, bet taip vadinami tie nykūs pokalbiai, jis leido man suprasti, kad čia atvyko nusibaigti – įsivaizduoju, kad tai nėra tas pats, kaip nusižudyti arba būti nužudytam, tiesiog tu nesivargini to daryti pats, nors iš esmės tai vienodai šiurpu.

Sugrįžęs į Paryžių apie tai papasakojau savo žmonai, ji prancūzė vardu Simona. Kaip tas Belanas atrodo? – paklausė ji ir paprašė smulkiai nusakyti jo išvaizdą, o paskui pareiškė puikiai jį suprantanti. Bet kaip tu gali jį suprasti? Aš jo neperprantu. Tai buvo antroji naktis po mano grįžimo, mes gulėjome lovoje,

šviesos buvo užgesintos, ir tada aš jai viską papasakojau. O vaistų jam jau nupirkai? – paklausė Simona. Ne, dar ne, sumurmėjau. Tai rytoj būtinai nupirk, reikia kuo greičiau išsiųsti. Gerai, sakau, o pats galvojau, kad kažkas šioje istorijoje negerai. Afrikoje dažnai išgirsti keistų istorijų. Ar tu tiki, kad kas nors gali nusibelsti į atokiausias vietas ieškodamas mirties? – paklausiau žmonos. Dar ir kaip gali, atsakė ji. Net ir tipas, kuriam per keturiasdešimt? Jeigu jis – nuotykių ieškotojas, visiškai įmanoma, atsakė žmona, kuri visada buvo šiek tiek romantiškos natūros, o tai paryžietėms nėra būdinga, jos dažniau būna taupios ir pragmatiškos. Žodžiu, aš nupirkau ir išsiunčiau jam tuos vaistus į Luandą, netrukus atėjo atvirukas, kuriame jis pareiškė padėką. Aš apskaičiavau, kad jų turėtų pakakti dvidešimčiai dienų. O ką jis darys paskui? Manau, kad arba grįš į Europą, arba pasimirs kur nors Angoloje. Paskui apie jį pamiršau.

Po kelių mėnesių aš vėl jį sutikau Kigalio „Grand Hotel“, kur kartkartėmis užsukdavau pasinaudoti faksu. Mes džiugiai pasisveikinome. Paklausiau, ar jis tebedirba tam Madrido laikraščiui, patvirtino, kad taip, o dabar pagrečiui rašantis dar keliems Pietų Amerikos laikraščiams, ir gali užsidirbti truputį daugiau pinigų. Mirti jau nebetroško, bet grįžimui į Kataloniją neturėjo pinigų. Tą vakarą mes vakarieniavome pas jį namuose (Belanas niekada neapsistodavo viešbučiuose, kaip kiti užsienio žurnalistai, jis rinkdavosi privačius namus, kur už menkas sumas nuomodavosi kambarį, lovą arba kampą, kur galėtų pernakvoti), ten mes kalbėjomės ir apie Angolą. Jis pasakojo, jog teko apsilankyti Uambe, kad keliavo Kvanzos upe, apsilankė Kuito Kuanavale ir Uižėje, kad jo straipsniai sulaukė nemenko pasisekimo ir kad jis pats buvo nusibeldęs sausuma iki Ruandos (visų pirma tai kažkas neįmanomo, tiek dėl geografinės padėties, tiek dėl politinės situacijos), pirmiausia iš Luandos vyko į Kinšasą, o iš ten – kartais Kongo upe, o kartais – nepatikimais džiunglių keliais iki Kisanganio, o vėliau – iki Kigalio, iš viso be sustojimo keliavęs trisdešimt dienų. Jam baigus pasakoti aš nežinojau, ar tikėti, ar ne. Iš pradžių tai atrodė neįtikėtina. Kita vertus, kalbėdamas jis puse lūpų šypsojosi, kas vertė abejoti jo pasakojimu.

Paklausiau apie jo sveikatą. Angoloje buvau apsirgęs, viduriavau, atsakė jis, bet dabar jau viskas susitvarkė. Pasigyriau, kad mano nuotraukos vis geriau perkamos, ir jei tik jis nori, regis, šįkart visai rimtai pasiūliau jam paskolinti pinigų, bet jis nenorėjo nė girdėti, nė kalbėti apie tai. Paskui tarsi tarp kitko pasiteiravau, ar jis dar ieško tikrosios didingos mirties, bet jis numojo ranka, kad dabar vien mintis apie tai jam kelia šypseną ir kad jis jau matė tikrą mirtį, ir man pačiam jau rytoj teksią ją išvysti savo akimis. Jis atrodė pasikeitęs, sakyčiau. Galėjo dienų dienas išbūti be savo piliulių, ir nepastebėjau, kad dėl to nervintųsi. Nors kai susitikome, jis buvo ką tik gavęs vaistų siuntą iš Barselonos. Kas tau juos

atsiuntė? Moteris? – pasidomėjau. Ne, vienas draugas, toks Injakis Ečevarnė, su kuriuo kartą teko susiremti dvikovoje. Muštynėse? – nesupratau. Ne, tikroje dvikovoje, paaiškino Belanas. O kas laimėjo? Nežinau, ar aš jį nužudžiau, ar jis mane nužudė, šyptelėjo Belanas. Nuostabu! – sušukau. Jo, nuostabu, pritarė jis.

Dar į akis krito tai, kad jis pradėjo atsižvelgti į aplinką, kas man niekada nepavykdavo, ir apskritai tai nepavyksta niekam, išskyrus didžiųjų dienraščių žurnalistus, žmones su ypač tvirtu užnugariu ir vieną kitą laisvai samdomą darbuotoją, kuriems pinigų stygių atstoja galybė pažinčių ir ypatingas gebėjimas suktis Afrikos sąlygomis.

Iš pažiūros jis buvo labiau sulysęs negu Angoloje, tiesą pasakius, iš jo buvo likę vieni kaulai, bet jis neatrodė pasiligojęs, o atrodė sveikai, arba man taip pasirodė ten, kur aplinkui viešpatavo mirtis. Buvo atsiauginęs plaukus, galbūt pats juos ir kirpdavosi, drabužiai – tie patys, dar nuo Angolos laikų, tik siaubingai nešvarūs ir sudriskę. Netrukus supratau, kad jis puikiai įvaldė šių kraštų keiksmažodžius ir žargoną, kraštų, kur gyvybė buvo nieko verta, o kalbėsena – podraug su pinigais – vienintelis raktas į viską.

Kitą dieną aš išvykau į pabėgėlių stovyklas, o grįžęs jo jau neberadau. Viešbutyje buvo paliktas raštelis, kuriame jis man linkėjo sėkmės ir prašė grįžus į Paryžių atsiųsti vaistų, jeigu tai nesudarys man vargo. Ten pat buvo nurodytas ir jo adresas, bet nuėjęs ten, Belano jau neberadau.

Kai viską papasakojau savo žmonai, toji nėmaž nenustebo. Betgi, Simona, patikinau ją, yra gal kokia viena galimybė iš milijono, kad aš jį dar kada nors sutiksiu. Pasitaiko tokių atvejų, toks buvo jos mįslingas atsakymas. Kitą dieną ji paklausė, ar ketinu jam nusiųsti vaistų. Jau išsiunčiau, atsakiau.

Šį kartą Paryžiuje neužsibuvau. Į Afriką grįžau tvirtai tikėdamas, kad su Belanu susitiksiu, bet mūsų keliai nesusikirto, klausinėjau apie jį seniai tose vietose dirbančių žurnalistų, bet jo niekas nepažinojo, o ir tie keli, kurie jį prisiminė, neturėjo supratimo, kur jis išvykęs. Tas pats nutiko ir kitos kelionės metu, ir trečios. Ar tu jį matei? – vis klausinėdavo žmona, kai grįždavau. Nemačiau, atsakydavau, gal jis grįžo į Barseloną, arba į savo šalį. O galbūt jis tiesiog kitoje vietoje, spėliodavo žmona. Galbūt, pritariau, to niekada negali žinoti.

Kartą man teko keliauti į Liberiją. Ar žinote, kur yra Liberija? Jo, tai Vakarų Afrikos pakrantė, maždaug tarp Siera Leonės ir Dramblio Kaulo Kranto. Puiku. Bet ar jūs žinote, kas valdo šalį? Kairieji ar dešinieji? Esu tikras, kad nežinote.

Į Monroviją atvykau 1996-aisiais iš Siera Leonės miesto Fritauno vienos humanitarinės pagalbos organizacijos, kurios pavadinimo jau nepamenu, laivu. Jos misija buvo evakuoti šimtus europiečių, kurie glaudėsi JAV ambasados teritorijoje – tai buvo vienintelė gana saugi vieta Monrovijoje, pasak ten buvusiųjų

arba girdėjusiųjų apie tai, kas ten vyko, iš pirmų lūpų, bet paaiškėjo, kad tai tebuvo pakistaniečiai, indai, šiaurės afrikiečiai ir vienas kitas juodaodis anglas, visi kiti, taip sakant, europiečiai jau kadai buvo išnešę kudašių iš tos skylės, palikę tik savo sekretores. Lotynoamerikiečiui mintis, kad JAV ambasada yra saugi vieta, buvo sunkiai suvirškinamas paradoksas, bet juk laikai pasikeitė, ir kas gali žinoti, pamaniau, galbūt ir man teks glaustis JAV ambasadoje, bet, šiaip ar taip, ta mintis man nuskambėjo kaip bloga pranašystė ir aiškus ženklas, kad viskas baigsis bloguoju.

Grupelė Liberijos kareivių, iš kurių nė vienam nebuvo dvidešimties, mus palydėjo iki trijų aukštų pastato Naujosios Afrikos prospekte, anksčiau tai buvo liberiškas „Ritz“ ar „Crillon“ viešbučio variantas, o dabar ten šeimininkavo užsienio žurnalistų organizacija, apie kurią man iki šiol nebuvo tekę girdėti. Viešbutis dabar vadinosi Spaudos korespondentų centru ir buvo vienas iš nedaugelio sostinėje dirbančių vietų, daugiausia dėl penkių JAV jūrų pėstininkų, kurie eidavo sargybą, bet dažniausiai laiką leisdavo vestibiulyje, gerdavo su savo šalies televizijos žurnalistais ir atliko tarpininkų vaidmenį tarp žurnalistų ir grupelės jaunų mandingų[389] kareivių, kuriuos žurnalistai samdydavo gidais ir apsauginiais, kai reikėdavo vykti į Monrovijos karštus taškus arba, nors tai būdavo reta užgaida, į už sostinės ribų esančias vietas, į bevardžius kaimus (nors kiekvienas turėjo pavadinimą, gyventojų, vaikų ir darbo), kurie, anot pasakojimų arba kas vakarą rodomų CNN reportažų, tobulai įkūnijo pasaulio pabaigą, visą tą beprotybę ir blogį, kuris slypi kiekvieno žmogaus širdyje.

Žurnalistų centras veikė ir kaip viešbutis, todėl atvykę ten turėjome užrašyti savo pavardes registracijos knygoje. Kai atėjo mano eilė, aš jau gurkšnojau viskį ir plepėjau su prancūzų kolegomis, ir nežinia, kas mane pastūmėjo atversti atgal kelis puslapius ir paieškoti jo pavardės. Net nenustebau radęs Arturą Belaną.

Jis čia buvo apsistojęs prieš dvi savaites. Atvyko su grupele vokiečių, dviem vyrukais ir moterimi iš Frankfurto laikraščio. Norėjau tučtuojau su juo susisiekti, bet neradau. Vienas meksikiečių žurnalistas man pasakė, kad centre jis jau nesirodo šešias dienas, ir jei aš norįs ką nors apie jį sužinoti, reikia teirautis JAV ambasadoje. Susimąsčiau apie tolimą mūsų pokalbį Angoloje, apie jo troškimą prisišaukti mirtį, ir man šmėstelėjo mintis, kad pagaliau jam gali pavykti. Man pasakė, kad tie vokiečiai jau išvykę. Žinodamas, kad kitos išeities neturiu, sukandęs dantis nuėjau jo ieškoti JAV ambasadoje. Ten niekas nieko apie jį nežinojo, bet aš pasinaudojau proga padaryti kelias nuotraukas. Įamžinau Monrovijos gatves, ambasados kiemelius, vieną kitą veidą. Pakeliui į centrą sutikau

389 Viena iš Liberijos etninių grupių.

vieną austrą, pažinojusį tokį vokietį, kuris matė Belaną prieš išvykstant. Bet tas vokietis kiauras dienas iki saulės laidos būdavo išvykęs, ir man tekdavo ilgokai jo laukti. Pamenu, ta proga apie septintą valandą vakaro su keliais prancūzų kolegomis sumanėme palošti pokerį, apsirūpinę žvakėmis tam atvejui, jeigu bus išjungta elektra, nes sakė, kad dažnai taip nutinka sutemus. Bet elektra nedingo, ir pokerio partiją netrukus įveikė bendra apatija. Pamenu, kad gurkšnodami kalbėjomės apie padėtį Ruandoje ir Zaire ir apie paskutinius Paryžiuje matytus kino filmus. Dvyliktą valandą nakties, kai vaiduokliškame viešbučio „Ritz" vestibiulyje likau tik aš vienas, pagaliau grįžo vokietis, ir jaunasis samdinys Džimis (neaišku tik kieno samdinys?), dirbęs ir durininku, ir barmenu, man šūktelėjo, kad fotografas ponas Linkė jau pakeliui į savo kambarį.

Aš jį pasivijau ant laiptų.

Linkė sunkiai vogravo angliškai, nemokėjo nė žodžio prancūziškai ir iš pažiūros atrodė padorus vyras. Kai pagaliau man pavyko jam išaiškinti, kad noriu ką nors sužinoti apie savo draugą Arturą Belaną, jis mandagiai paprašė (daugmaž mandagiai, jeigu nekreipsime dėmesio į grimasas, kuriomis jis palydėjo savo prašymą), kad palaukčiau jo vestibiulyje arba bare, jis išsimaudys duše ir netrukus ateis. Po dvidešimties minučių jis atėjo, nuo jo dvelkė losjonu ir dezinfekuojamuoju skysčiu. Nors ir sunkiai, kalbėjomės ilgai. Linkė nevartojo alkoholio, jis pasakė, kad būtent dėl to jo dėmesį patraukė Arturas Belanas. Tuo metu. Spaudos centre žurnalistų buvo tikra galybė, daug daugiau nei dabar, ir jie kas vakarą nusigerdavo iki sąmonės netekimo, netgi kai kurie garsūs televizijos veidai, tie žmonės, kurie turėjo būti atsakomybės ir rimties pavyzdžiai, anot Linkės, o paryčiais vemdavo tiesiai iš balkonų. Arturas Belanas negėrė, ir tai paskatino užmegzti su juo pokalbį. Linkė prisiminė, kad iš viso centre jis prabuvo tris dienas, kas rytą išeidavo, o vidudienį arba sutemus grįždavo. Vieną vienintelį kartą sykiu su dviem amerikiečiais jis praleido naktį kitur, mėgindamas surengti interviu su jauniausiu ir kruviniausiu Ruzvelto Džonsono generolu Džordžu Kensiu iš krahnų genties, bet jų gidas buvo mandingas, kuris veikiausiai išsigando ir paliko juos rytiniuose Monrovijos kvartaluose, ir jie visą naktį bandė parsikasti iki viešbučio. Kitą dieną, anot Linkės, Arturas ilgai miegojo, o po dviejų dienų išvyko iš Monrovijos su tais pačiais amerikiečiais, kurie norėjo paimti interviu iš Kensio, galimas daiktas, kad šiaurės kryptimi. Prieš išvykstant Linkė jam padovanojo pakelį ledinukų nuo kosulio, pagamintų vienoje Berno natūralių produktų bendrovėje, bent jau aš taip supratau, ir daugiau jie nesimatė.

Aš paklausiau, kas buvo tie amerikiečiai. Vieną jis prisiminė: Rėjus Pasteras. Pamaniau, kad Linkė juokauja, ir paprašiau pakartoti, gal net susijuokiau, bet vokietis kalbėjo rimtai, be to, jis jautėsi per daug pavargęs pokštauti. Prieš

einant miegoti jis susirado užpakalinėje džinsų kišenėje popiergalį ir man užrašė: Rėjus Pasteras. Regis, jis iš Niujorko, pridūrė. Kitą dieną Linkė persikraustė į JAV ambasadą, jis bandysiąs išvykti iš Liberijos, aš jį palydėjau, turėdamas vilčių, kad galbūt kas nors ką nors žinos apie tą Pasterą, bet ten vyravo visiškas chaosas, ir man tai pasirodė bergždžias sumanymas. Kai išėjau, Linkė fotografavo ambasados sodelyje. Jis nufotografavo mane, paskui aš jį nufotografavau. Maniškėje nuotraukoje – Linkė su fotoaparatu rankoje žiūri į žemę, tarsi staiga žolėje būtų pastebėjęs kokį spindintį daiktą, ir jis taip stipriai patraukė jo dėmesį, kad privertė nusisukti nuo objektyvo. Jo veido išraiška buvo liūdna ir rami. Jo nuotraukoje aš pasikabinęs ant kaklo savo „Nikoną" įdėmiai žvelgiu į objektyvą. Galbūt net šypsojausi, pirštais rodydamas V – pergalės ženklą.

Po trijų dienų aš taip pat pamėginau išvykti iš šalies, bet nepavyko. Vienas ambasados darbuotojas pranešė, kad situacija pastebimai gerėja, tačiau transporto srityje vyraujantis chaosas gilėja tuo labiau, kuo stabilesnė tampa šalies politinė situacija.

Iš ambasados išėjau apimtas dvejonių. Ieškojau Linkės tarp šimtų gyventojų, įsikūrusių erdviame sode, bet neradau. Susidūriau su nauja grupe žurnalistų, ką tik grįžusių iš Fritauno, ir dar keliais, kuriems dievai žino kaip pavyko atskristi į Monroviją sraigtasparniu iš kažkurios Dramblio Kaulo Kranto vietos. Tačiau dauguma, kaip ir aš, svajojo tik apie išvykimą ir kas dieną ateidavo į ambasadą apsižiūrėti, ar neatsiras vietelės kokiame nors laive, plaukiančiame į Siera Leonę.

Tomis dienomis, kai nebuvo ko nusigriebti, kai jau buvome viską parašę ir nufotografavę kas tik įmanoma, man ir dar keliems buvo pasiūlyta išvyka į šalies gilumą. Nenuostabu, kad daugelis tokio pasiūlymo atsisakė, o kolega prancūzas iš „Paris Match", italas iš agentūros „Reuter" ir aš sutikome. Išvyką organizavo vienas tipas, kuris dirbo centro virtuvėje ir norėjo ne tik prasimanyti šlamančių, bet nuvažiuoti aplankyti savo kaimo, esančio tik dvidešimt, gal trisdešimt kilometrų nuo Monrovijos, bet jis nesilankė ten daugiau nei pusę metų. Kelionės metu (dardėjome suklerusiu ševroletu, kurį vairavo virėjo bičiulis, apsiginklavęs šautuvu ir dviem granatomis) jis pasakė, kad priklauso manų genčiai, o jo žmona yra iš danų genties, kuri draugauja su mandingų gentimi (vairuotojas buvo mandingas) ir yra krahnų priešai, nes pastaruosius laiko kanibalais, ir jis nežinojo, ar jo šeima dar tebėra tarp gyvųjų. Šūdas, nusikeikė prancūzas, geriau būtų grįžti, bet jau buvome sukorę daugiau nei pusę kelio, ir mes su italu važiavome smagiai nusiteikę, pleškindami paskutinius mums likusius kadrus.

Taip nė sykio nesusidūrę su kelių kontrolės postais pravažiavome Samerso gyvenvietę ir Tomas Kriko kaimelį, retsykiais mums iš kairės šmėstelėdavo Sen

Polo upė, kartais mes pasiklysdavome, kelias buvo prastas, kartais vedė tiesiog per mišką, galbūt per buvusias kaučiukmedžių plantacijas, kartais plytėjo ištisai lyguma, iš kurios veikiau nuspėdavai negu matydavai pietų pusėje besidriekiančias švelnaus nuolydžio kalvas. Tik vieną kartą mes kirtome Sen Polo upę, važiavome puikiai išsilaikiusiu mediniu tiltu, ir mūsų fotoabjektyvai fiksavo tik augmeniją, ne itin vešlią ir netgi ne egzotišką, ir nežinia kodėl man tai priminė vaikystėje patirtą kelionę į Korjenteso provinciją, aš netgi pasakiau Luidžiui: man tai primena Argentiną, pasakiau prancūziškai, nes tą kalbą mes visi trys supratome, o tipas iš „Paris Match“ nužvelgė mane ir pareiškė: būtų gerai, kad tai tik *primintų* Argentiną; tie žodžiai mane ne juokais suglumino, juk aš net ne su juo kalbėjau, ar ne? Ką jis tuo norėjo pasakyti? Kad Argentina – didesnė dykynė ir pavojingesnė už Liberiją? Kad jei liberiečiai būtų argentiniečiais, mes jau būtume negyvi? Aš nežinau. Šiaip ar taip, jo pastaba man kaipmat išsklaidė visą palaimą ir aš mielai būčiau pareikalavęs jo tučtuojau paaiškinti, bet iš patirties žinau, kad įsivėlęs į tokius ginčus nieko nepeši, juolab kad prancūziokas jau ir taip sėdėjo susiraukęs dėl mūsų prieštaravimo grįžti ir turbūt norėjo nuleisti garą, nes jam nepakako to, kad be paliovos keiksnojo tuodu vargšus juodukus, norėjusius tik užsidirbti keletą grašių ir pasimatyti su artimaisiais. Taigi apsimečiau nesupratęs, nors mintyse palinkėju, kad beždžionė jį iškruštų, ir lyg niekur nieko toliau kalbėjausi su Luidžiu, aiškinau dalykus, kuriuos iki šiol tariausi užmiršęs, nežinau, galbūt medžių pavadinimus, kurie man panėšėjo į senus Korjenteso medžius ir vadinosi kaip Korjenteso medžiai, nors veikiausiai nebuvo tie patys medžiai kaip Korjenteso provincijoje. Turbūt mane apėmęs įkarštis leido pasijusti šauniu, šiaip ar taip, šaunesniu ir įdomesniu, negu esu iš tikrųjų, sprendžiant iš Luidžio šypsenos ir kartkartėmis pasigirsdavusio bendrakeleivių juoko, ir mes visi buvome draugiškai atsipalaidavę, išskyrus, žinoma, kaskart vis labiau paniurusį prancūzą Žaną Pjerą, kol galiausiai tokie man pažįstami iš vaikystės medžiai baigėsi ir mes įvažiavome į vien piktžolėmis apaugusią zoną, kur nebuvo nė vieno medžio, tik amaru apėję krūmai ir tyla, kurią kartkartėmis perskrosdavo vienišo paukščio klyksmas, tas paukštis klykė ir klykė, bet niekas jam neatliepė, ir tuomet mes su Luidžiu pasijutome nejaukiai, deja, buvome jau visai arti tikslo, taigi teko važiuoti toliau.

Šūviai nuaidėjo anksčiau, nei pasirodė kaimelis. Viskas įvyko taip greit, kad net nepastebėjome, kas šaudė, nes visa tai truko ne ilgiau nei minutę, bet kai mes skubiai įsukome į Blek Kriką, mano draugas Luidžis buvo nebegyvas, o centre dirbusio tipo ranka plūdo kauju ir nelaimėlis tyliai dejavo, susigūžęs keleivio sėdynėje.

Mes irgi mašinaliai suguleme ant ševroleto grindų.

Aš puikiai pamenu, ką dariau: stengiausi atgaivinti Luidžį, atlikau širdies masažą ir dirbtinį kvėpavimą burna į burną, bet prancūzas palietė mano petį ir drebančiu smiliumi parodė į kairį italo smilkinį, kur žiojėjo alyvuogės didumo skylė. Kai pagaliau supratau, kad Luidžis mirė, šūvių jau nesigirdėjo, tylą trikdė tik orą skrodžiančio automobilio garsas ir iš po ratų skriejantys akmenukai ir žvirgždas kelyje į kaimelį.

Vieta, kurioje sustojome, panėšėjo į Blek Kriko centrinę aikštę. Mūsų gidas atsisukęs pasakė, kad eina ieškoti savo šeimos. Jo ranka buvo aprišta skudurais iš suplėšytų jo paties marškinių. Numanau, kad tai jis padarė pats vienas arba padedamas vairuotojo, bet net negaliu įsivaizduoti kada, nebent jų laiko suvokimas staiga ėmė visiškai skirtis nuo mūsiškio. Gidui pasišalinus, turbūt išgirdę automobilio burzgimą, netrukus pasirodė keturi seniai. Iš po apgriuvusios pašiūrės pastogės jie žiūrėjo į mus netardami nė žodžio. Jie buvo labai sulysę ir judėjo lėtai, kaip leisgyviai, vienas iš jų buvo nuogas, kaip kai kurie krahnų genties Kensio ir Ruzvelto Džonsono partizanai, nors buvo aišku, kad tas senis nėra partizanas. Atrodė, kad jie ką tik nubudo, kaip ir mes. Vairuotojas juos pamatė, bet nepajudėjo iš savo vietos, jis sruvo prakaitu ir nervingai rūkė, nuolat žvilgčiodamas į laikrodį. Netrukus jis atidarė dureles ir mostelėjo seniams kažkokį ženklą, į kurį šie atsakė nekeldami kojos iš saugaus pašiūrės prieglobsčio, paskui jis išlipo ir pradėjo apžiūrinėti variklį. Sugrįžęs pabėrė mums nesuprantamų žodžių tiradą, kažką aiškino, tarsi automobilis priklausytų mums. Jis norėjo pasakyti, kad priekinė dalis suvarpyta kaip rėtis. Prancūzas tik patraukė pečiais ir pastūmėjo Luidžį taip, kad būtų galima šalia jo atsisėsti. Man pasirodė, kad jį ištiko astmos priepuolis, bet iš pažiūros jis atrodė ramus. Mintyse aš jam padėkojau už tai, nes negaliu pakęsti isterikuojančių prancūzų. Netrukus pasirodė kažkokia paauglė, kuri praeidama pasižiūrėjo į mus, o paskui matėme, kaip ji pradingo vienoje iš nesuskaičiuojamų siauručių gatvelių, vedančių į aikštę. Paskui įsivyravo absoliuti tyla, ir tik smarkiai įtempę klausą galėjome išgirsti kažką panašaus į virpėjimą ant saulėje įkaitusio automobilio stogo. Nebuvo nė menkiausio vėjelio.

Įkliuvome, tarė prancūzas. Kadangi jis tai ištarė maloniai, atkreipiau jo dėmesį, kad šūviai jau seniai nutilo, ir galbūt surengusiųjų mums pasalą buvo tik vienas kitas, keli tokie pat išsigandę banditai. Šūdas, nusikeikė prancūzas, šitas kaimas visai tuščias. Aš tik tada pastebėjau, kad aikštėje nematyti nė gyvos dvasios, kas neatrodo normalu, ir kad prancūzas buvo visiškai teisus. Baimės nejutau, vien įtūžį.

Išlipau iš mašinos ir ilgai šlapinausi ant artimiausios sienos. Paskui priėjęs prie ševroleto žvilgtelėjau į variklį, bet nepastebėjau nieko, kas būtų trukdęs išvažiuoti iš čia taip pat sėkmingai, kaip atvažiavome. Padariau keletą vargšo

Luidžio fotografijų. Prancūzas su vairuotoju be žodžių mane stebėjo. Paskui Žanas Pjeras tarsi po ilgų apmąstymų paprašė jį nufotografuoti. Nesimuistydamas jo prašymą įvykdžiau. Nufotografavau ir jį, ir vairuotoją, paskui paprašiau vairuotojo, kad nufotografuotų Žaną Pjerą ir mane, paskui – kad Žanas Pjeras nufotografuotų mane prie Luidžio, bet jis griežtai atsisakė, burbtelėjęs, kad tai jau visai liguista, ir ta mūsų beužsimezganti draugystė vėl žlugo. Regis, aš jį apšaukiau. Paskui jis atsikirto. Paskui abu sugrįžome į ševroletą, Žanas Pjeras atsisėdo šalia vairuotojo, o aš – šalia Luidžio. Turbūt lūkuriavome ten ilgiau kaip valandą. Per tą laiką mes su Žanu Pjeru kelis sykius siūlėme pamiršti tą virėją ir kuo greičiau dingti iš kaimelio, bet vairuotojas buvo nepalenkiamas mūsų įtikinėjimų.

Regis, kažkuriuo metu buvau nugrimzdęs į trumpą ir neramų miegą, bet galų gale vis tiek pamiegojau, turbūt sapnavau Luidžį ir siaubingą dantų skausmą. Tas skausmas buvo stipresnis už italo mirties suvokimą. Kai nubudau šlapias nuo prakaito, pamačiau, kad Žanas Pjeras miega padėjęs galvą ant mūsų vairuotojo peties, o šis tuo metu rūkė kažkelintą cigaretę, įsistebeilijęs į apmirusią tuščią aikštę priekyje, ant kelių pasidėjęs šautuvą.

Galų gale pasirodė mūsų gidas.

Šalia jo ėjo liesa moteris, kurią iš pradžių palaikėme jo motina, bet paaiškėjo, kad tai jo žmona, ir maždaug aštuonerių metų berniukas, vilkintis raudonais marškinėliais ir mėlynos spalvos šortais. Reikės Luidžį palikti čia, pasakė Žanas Pjeras, visi nesutilpsime. Kelias minutes mes ginčijomės. Gidas su vairuotoju palaikė Žaną Pjerą, ir galiausia aš turėjau nusileisti. Nukabinau Luidžio fotoaparatus ir išnaršiau kišenes. Drauge su vairuotoju iškėlėme Luidžį iš mašinos ir paguldėme šiaudinio stogo šešėlyje. Gido žmona mums kažką pasakė savo kalba, tai buvo pirmieji jos ištarti žodžiai, ir Žanas Pjeras paprašė virėją išversti. Tas iš sykio lyg ir priešinosi, bet vėliau pasakė, kad jo žmona patarė lavoną įnešti į kurį nors namą šalia aikštės. Kodėl? – vienu balsu paklausėme mudu su Žanu Pjeru. Tos moters, nors ir išsekusios, laikysena panėšėjo į karalienės, tokia ji buvo rami ir giedra, arba taip mums tą akimirką pasirodė. Nes čia jį suės šunys, ištarė ji, rodydama į lavoną pirštu. Mudu su Žanu Pjeru susižvalgę nusijuokėme, na žinoma, tarė prancūzas, kaip mums tai neatėjo į galvą, normalu. Taigi mes vėl pakėlėme lavoną, vairuotojas koja paspyrė silpniausiai atrodančias duris, ir įnešėme Luidžio kūną į vieną kambarį su plūktine asla, kur buvo prikrauta tuščių kartono dėžių ir demblių ir taip dvokė, kad pametę italo kūną kaip galima greičiau sprukome lauk.

Kai vairuotojas įjungė ševroleto motorą, visi krūptelėjome, išskyrus senius, kurie nenuleido nuo mūsų akių iš po pastogės. Kuriuo keliu važiuosime? – paklausė Žanas Pjeras. Vairuotojas mostelėjo, tarsi liepdamas jam netrukdyti,

arba – kad jis nežino. Kitu keliu, atsakė gidas. Tik tuo metu mano dėmesį patraukė berniukas: jis miegojo apsikabinęs tėvo kojas. Važiuosime, kur jie pasakys, tariau Žanui Pjerui.

Kažkiek laiko sukinėjomės po ištuštėjusias kaimelio gatves. Išvažiavę iš aikštės įsukome į tiesią gatvę, pasku pasukome į kairę, ševroletas judėjo labai iš lėto, kone braukdamas per namų sienas, šiaudinius pašiūrių stogus, kol atsidūrėme atviroje aikštelėje, ten riogsojo vieno aukšto cinkuotas angaras, didžiulis kaip sandėlis, su didelėmis raudonomis raidėmis ant sienos: „CE–RE–PA, Ltd.“, o žemiau: „Blek Kriko ir Braunsvilio žaislų fabrikas“. Tai šitas supistas kaimas vadinasi Braunsvilis, o ne Blek Krikas, išgirdau sakant Žaną Pjerą. Vairuotojas, gidas ir aš nuleidome tai negirdomis ir tebežiūrėjome į angarą. Šis kaimelis buvo Blek Krikas, Braunsvilis turėjo būti tolėliau, į rytus, bet Žanas Pjeras nesiliovė kartojęs, kad mes esame Braunsvilyje, o ne Blek Krike, kaip buvo sutarta. Ševroletas kirto atvirą erdvę ir įsuko į kelią, einantį per tankų mišką. Dabar jau tikrai esame Afrikoje, pasakiau Žanui Pjerui, bergždžiai mėgindamas pakelti jam ūpą, bet jis tik burbtelėjo kažką nerišlaus apie žaislų fabriką, likusį toli už mūsų.

Kelionė truko tik penkiolika minučių. Ševroletas tris kartus sustojo, ir vairuotojas pareiškė, kad variklis vargiai trauks iki Braunsvilio. Kai netrukus pamatėme, Braunsvilis – tai vos trisdešimt namų laukymėje. Joje atsidūrėme apvažiavę keturias plikas kalvas. Kaimas, kaip ir Blek Krikas, atrodė pustuštis. Mūsų ševroletas su užrašu „Spauda“ ant priekinio stiklo patraukė vienintelių gyventojų dėmesį, šie mums rodė kažkokius ženklus prie ilgo, į dirbtuves panašaus medinio namo, jis buvo pats didžiausias šiame kaime. Prieangyje pasirodė du ginkluoti tipai ir pradėjo kažką mums šūkalioti. Automobilis sustojo maždaug už penkiasdešimt metrų, ir gidas su vairuotoju išlipo pasitarti. Jiems artėjant prie namo, pamenu, kad Žanas Pjeras burbtelėjo, kad jei mes norime išlikti gyvi, reikia dumti į mišką. Paklausiau moters, kas yra tiedu vyrai. Mandingai, atsakė ji. Berniukas miegojo padėjęs galvą jai ant kelių, ir iš jo burnos nutyso seilės siūlelis. Žanui Pjerui pasakiau, kad bent jau teoriškai esame tarp draugų. Prancūzas kažką ironiškai atsakė, bet iš tikrųjų pastebėjau, kaip kiekvieną jo veido raukšlę užliejo ramybė, tokia vaiski ir tiršta. Gerai tą prisimenu ir jaučiuosi bjauriai, bet tada jaučiausi gerai. Gidas ir vairuotojas juokavo su nepažįstamaisiais, paskui iš ilgojo namo išėjo dar trys, irgi iki dantų ginkluoti tipai, kurie spoksojo į mus, kai gidas su vairuotoju bei dviem pirmaisiais grįžo prie automobilio. Tolumoje pasigirdo šūviai, ir mes su Žanu Pjeru prisidengėme galvas. Paskui aš išlipau iš automobilio ir pasisveikinau su vienu iš juodukų, kitas tuo tarpu į mane net nepažvelgė, nes atidengęs kapotą apžiūrinėjo beviltiškai užgesusį variklį, ir

tada aš supratau, kad mūsų jie nenudės, pasižiūrėjau į ilgąjį namą ir pamačiau šešis ar septynis ginkluotus vyrus, tarp jų – du baltaodžius, kurie artinosi prie mūsų, vienas jų, barzdotas, krepšyje ant peties nešėsi keletą fotoaparatų, nesunku buvo spėti, kad jo profesija buvo tokia pat kaip mano, nors tuo metu jis dar buvo toli ir aš nežinojau, kokia šlovė visur kur lydėjo jį, kitaip tariant, žinojau jo pavardę ir jo darbus, bet niekada nebuvau matęs, kaip jis atrodo, net nuotraukoje. Kitas buvo Arturas Belanas. Chakobas Urenda, virpėdamas ištariau, nežinau, ar mane prisimeni.

Jis prisiminė. Kaip galėtų neprisiminti. Bet tuomet jis man pasirodė toks nutolęs nuo šio pasaulio, kad suabejojau, ar jis išvis ką nors atsimena, juoba mane. Tai visiškai nereiškia, kad jis atrodė labai pasikeitęs, priešingai, jis *visiškai* nebuvo pasikeitęs, tai – tas pats asmuo, kurį buvau sutikęs Luandoje ir Kigalyje, nežinau, galbūt aš pasikeičiau, viena, ką pagalvojau, tai kad niekas negali būti taip pat kaip anksčiau, įskaitant ir Belaną, ir prisiminimus apie jį. Vieną akimirką maniau, kad neišlaikys nervai. Regis, Belanas tai pastebėjo, paplekšnojo man per nugarą ir ištarė mano vardą. Paskui mes paspaudėme vienas kitam rankas. Su siaubu pamačiau, kad mano rankos išteptos krauju. Belano rankos, ir tai pamatęs dar labiau pasibaisėjau, buvo švarutėlės.

Supažindinau jį su Žanu Pjeru, o jis mane – su fotografu. Tai buvo Emilijus Lopesas Lobas, fotografas iš Madrido agentūros „Magnum", gyvoji savo srities legenda. Aš nežinau, ar Žanas Pjeras buvo apie jį girdėjęs (Žanas Pjeras Buasonas, iš „Paris Match", nė nemirktelėjęs prisistatė Žanas Pjeras, turbūt jis to iškilaus asmens nepažinojo arba tomis aplinkybėmis jam buvo nė motais), o kadangi aš esu fotografas, mums Lopesas Lobas buvo kaip Donas Delilo[390] rašytojams, nuostabus fotografas, akimirkų pirmuosiuose laikraščių puslapiuose medžiotojas, avantiūristas ir žmogus, susižėręs visas įmanomas premijas Europoje, kuriam pavyko įamžinti fotografijose visas, kokios tik gali būti, žmogiško kvailumo ir pramuštgalviškumo formas. Kai teko paspausti jam ranką, pasakiau: Chakobas Urenda, iš agentūros „La Luna", ir Lopesas Lobas nusišypsojo. Liesas, kiek per keturiasdešimt, kaip ir mes, jis atrodė kaip girtas, išsekęs arba nepastovintis ant kojų, o gal ir viskas sykiu.

Namo viduje būriavosi kariai ir civiliai. Iš pirmo žvilgsnio buvo sunku juos atskirti. Oras viduje buvo drėgnas ir rūgštokas – tai laukimo ir nuovargio kvapas. Mano pirma mintis buvo išeiti iš tos tvankybės laukan, tačiau Belanas įspėjo per daug nešmėžuoti, nes kalvose budi grupelės krahnų genties šaulių, kurie gali ištaškyti mums smegenis. Mūsų laimei, bet tai aš sužinojau daug vėliau, jie nesugebėjo sekti mūsų visą dieną, o ir taiklumu nepasižymėjo.

390 Don DeLillo (g. 1936) – JAV rašytojas postmodernistas.

Name su dviem pailgais kambariais vieninteliai baldai buvo trys ilgos eilės skirtingų lentynų, vienos buvo metalinės, kitos – medinės, bet visos tuščios. Grindis atstojo plūktinė asla. Belanas man paaiškino esamą situaciją. Pasak kareivių, Braunsvilį apsupę krahnai ir tie, kurie mus apšaudė Blek Krike, priklausė generolo Kensio armijos avangardui, kurio žmonės išskirstę puldinėjo Kakatą ir Harbelį, o paskui turėjo užimti tuos Monrovijos rajonus, kuriuos dar kontroliavo Ruzveltas Džonsonas. Kareiviai planavo rytojaus rytą keliauti Tomas Kriko link, anot jų, vienas iš Teiloro generolų, Timas Elis, buvo ten apsistojęs. Mudu su Belanu netrukus supratome, kad kareivių planas buvo beviltiškas ir neįgyvendinamas. Jei tiesa buvo tai, kad generolas Kinsis šioje zonoje pergrupuoja savo žmones, mandingų kariai neturės nė menkiausios galimybės grįžti. Civiliams vadovavo moteris, kas Afrikoje buvo keista ir neįprasta, ir jų planas buvo kur kas geresnis. Kai kurie ketino likti Braunsvilyje ir laukti, kas bus toliau. O kiti, kurių buvo dauguma, siekė išsiveržti į pietryčius ir, mandingų moters vadovaujami, pereiti Sen Polo upę ir pasiekti Brevervilio kelią. Civilių planas buvo visai pagrįstas, nors Monrovijoje sklandė kalbos apie žudynes kelyje tarp Bopolu ir Brevervilio. Tačiau mirties zona buvo toliau į rytus, arčiau Bopolu nei Brevervilio. Jų išklausę mes su Belanu ir Žanu Pjeru nutarėme prisijungti. Jeigu mums pavyks pasiekti Brevervilį, pasak Belano, būsime išgelbėti. Mums reikės dvidešimt kilometrų eiti per apleistas kaučiuko plantacijas ir džiungles, paskui – persikelti per upę. Kai pasieksime plentą, iki Brevervilio bus likę tik dešimt kilometrų, o nuo ten iki Monrovijos – dvidešimt penki kilometrai plentu, kuris turbūt tebėra kontroliuojamas Teiloro kareivių. Išvyksime kitą rytą, kai mandingų kariai bus išėję priešinga kryptimi pasitikti neišvengiamos mirties.

Tą naktį aš negalėjau užmigti.

Pirmiausia šnekučiavomės su Belanu, paskui trumpai šnektelėjau su mūsų gidu, paskui vėl kalbėjomės su Arturu ir Lopesu Lobu. Turbūt tai buvo maždaug tarp dešimtos ir vienuoliktos valandos vakaro, ir namo viduje jau buvo sunku orientuotis tamsoje, sušvelnintoje tik smilkstančių cigarečių, kurias kai kurie rūkė vien tam, kad numalšintų baimę ir nemigą. Pravirų durų tarpduryje mačiau du kareivių siluetus, jie atsitūpę budėjo, bet kai prisiartinau prie jų, net neatsisuko. Mačiau ir žvaigždes, ir kalvas, ir vėl prisiminiau savo vaikystę. Galbūt todėl, kad vaikystė man susijusi su kaimu. Paskui vėl grįžau į namo gilumą, apgraibomis ieškodamas lentynos, bet savo vietos neradau. Turbūt buvo vidurnaktis, kai prisidegiau cigaretę ir susiruošiau miegoti. Žinau, kad jaučiausi patenkintas (arba maniau, jog esu patenkintas), kad rytojaus dieną pajudėsime atgal link Monrovijos. Pamenu, kad jaučiausi patenkintas, nes buvau įvykių

sūkuryje ir išlikau gyvas. Mano mintys nukrypo apie žmoną ir namus, o paskui pradėjau galvoti apie Belaną, kad jis atrodė daug geriau nei Angoloje, kai troško mirties, ir geriau negu Kigalyje, kai jau nenorėjo mirti, bet niekur negalėjo dingti iš šio Dievo pamiršto žemyno, kai cigaretė baigėsi, pasiėmiau kitą, kuri tikrai jau buvo paskutinė, ir norėdamas pakelti ūpą net pradėjau tylutėliai, o gal net mintyse niūniuoti Ataualpos Jupankio[391] dainelę, o, Dieve, Ataualpa Jupankis, ir tik tuomet suvokiau, kad aš siaubingai nervinuosi, ir jeigu noriu užmigti, man būtinai reikia su kuo nors pasikalbėti. Atsistojau ir žengiau tamsoje kelis žingsnius, pirmiausia mirtinoje tyloje (vieną sekundės dalį man atrodė, kad mes visi jau nebegyvi, o mus palaikanti viltis tėra iliuzija, ir mane užvaldė nenumaldomas noras bėgti iš to sudvisusio namo), paskui išgirdau knarkimą, vos girdimus šnabždesius tų, kurie dar nemiegojo ir tamsoje kalbėjosi danų arba manų, mandingų arba krahnų, anglų, ispanų kalbomis.

Visos tos kalbos man tada pasirodė bjaurios.

Dabar tai skamba kaip visiška nesąmonė. Visos kalbos, visi tie kuždesiai – tėra aplinkinių kuriamas būdas neribotą laiką išsaugoti mūsų tapatybę. Galų gale net nežinau, kodėl jos man tada pasirodė bjaurios, gal aš paikiausiu būdu buvau pasiklydęs tuose ilguose kambariuose, pasiklydęs nepažįstamame nepažįstamos šalies ir nepažįstamo žemyno regione, toje ištįsusioje keistoje planetoje, o gal mane erzino žinojimas, kad turiu miegoti, bet negaliu. Apgraibomis susiradau sieną, atsisėdau ant žemės ir, išplėtęs akis kiek tik įmanoma, bergždžiai mėginau ką nors įžvelgti, paskui susirangiau ant grindų ir užsimerkęs meldžiau Dievą (kuriuo aš netikiu), kad tik nesusirgčiau, nes rytoj manęs laukia ilgas kelias, o paskui užmigau.

Kai nubudau, turbūt buvo kokia ketvirta valanda ryto. Netoli tos vietos, kur miegojau, Belanas kalbėjosi su Lopesu Lobu. Mačiau jų smilkstančias cigaretes, ir mano pirmasis impulsas buvo atsikelti ir pasidalinti su jais savo nuogąstavimais dėl ateinančios dienos, kad ir ropomis prisijungti prie tų dviejų šešėlių, kuriuos įžvelgiau smilkstančių cigarečių šviesoje. Bet aš susilaikiau. Kažkas mane sustabdė jų balsuose, tuose kampuotuose šešėliuose, kartais tirštuose, pritūpusiuose, karinguose, o kartais – fragmentiškuose ir pakrikusiuose, tarsi tuos šešėlius metantys kūnai jau būtų dingę.

Taigi aš susivaldžiau, apsimečiau miegančiu ir klausiausi.

Lopesas Lobas su Belanu šnekučiavosi kone iki aušros. Atpasakoti, ką jie kalbėjo – reikštų tam tikra prasme sumenkinti tai, ką jaučiau tuomet, kai jų klausiausi.

---

391 Atahualpa Yupanqui, tikrasis vardas Hector Chavero Aramburo (1908–1992) – Argentinos gitaristas ir poetas, žymiausias folklorinės muzikos atlikėjas.

Pirmiausia jie aptarinėjo žmonių vardus ir kalbėjo nesuprantamus dalykus, jų balsai panėšėjo į dviejų sąmokslininkų ar gladiatorių balsus, jie kalbėjo pakuždomis ir beveik dėl visko sutarė, nors Belano balsas vyravo ir jo argumentai (nors girdėjau tik jų nuotrupas, tarsi pusę to, ką jie sako, būtų nunešusi tame ilgame name tekanti garso srovė ar būtų sugėrusios bet kaip išmėtytos širmos) buvo karingi, šiurkštūs, vadintis Lopesu Lobu – nedovanotina, neatleistina vadintis Belanu, ir panašiai, bet galbūt aš klystu ir jie kalbėjosi absoliučiai apie kažką kitką. Paskui jie kalbėjosi apie kitus dalykus: minėjo miestus, moterų vardus, knygų pavadinimus. Belanas pasakė: visi mes bijome sužlugti. Paskui jis nutilo, ir tik tada man toptelėjo, kad Lopesas Lobas beveik neįsiterpė, o Belanas šnekėjo stebėtinai daug. Vieną akimirką man pasirodė, kad jis ruošiasi miegoti, ir aš nusiteikiau padaryti tą patį, man maudė visus šonus, diena buvo pilna įspūdžių. Kaip tik tada vėl išgirdau jų balsus.

Iš pradžių nieko nesupratau, galbūt dėl to, kad pakeičiau padėtį, o gal jie kalbėjo dar tyliau. Apsisukau atgal. Vienas rūkė. Vėl atpažinau Belano balsą. Jis sakė, kad atvykęs į Afriką jis *irgi* norėjo, kad jį nužudytų. Išklojo man jau girdėtas istorijas apie Angolą ir Ruandą, kurias daugmaž žinojo visi čia esantys. Tada jį pertraukė Lopeso Lobo balsas. Jis paklausė (girdėjau tai labai aiškiai), kodėl jis tuomet norėjo numirti. Belano atsakymo neišgirdau, bet jį nujaučiau, nežinau, kaip tai paaiškinti, gal tiesiog tai žinojau. Jis buvo kažką praradęs, todėl ir norėjo mirti, štai ir viskas. Lopesas Lobas nusijuokė. Regis, jis pasakė: vaje, dėl Dievo, ar kažką panašaus. Paskui sekė tyla.

Vėliau, tik negaliu pasakyti kada, išgirdau Lopeso Lobo balsą, galbūt jis klausė kiek valandų. Kiek valandų? Šalia manęs kažkas apsisuko. Kažkas neramiai sujudėjo per sapnus, ir aš išgirdau gomuriniu balsu tariamus žodžius, tarsi jis dar sykį klaustų kiek valandų, bet esu tikras, kad šį kartą jis klausė kažko kito.

Ketvirta ryto, atsakė Belanas. Teko susitaikyti su mintimi, kad užmigti negalėsiu. Tada prašneko Lopesas Lobas, ir jo kalba, retsykiais pertraukiama neaiškių Belano klausimų, užtruko beveik iki kol prašvito.

Jis pasakojo turėjęs du vaikus ir žmoną, kaip Belanas ir kaip beveik mes visi, ir namus, ir knygų. Paskui jis pasakė kažką, ko nesupratau. Galbūt ką nors apie laimę. Vardijo gatves, metro stoteles, telefono numerius. Sakytum kažko ieškotų. Paskui – tyla. Kažkas atsikosėjo. Lopesas Lobas pakartojo turėjęs žmoną ir du vaikus. Gyvenimu buvo visai patenkintas. Aštuntajame dešimtmetyje – aktyvi antifrankistinė veikla ir jaunystė, kai netrūko nei sekso, nei draugysčių. Fotografu jis tapo atsitiktinai. Jam nelabai rūpėjo nei jo šlovė, nei prestižas, nei dar kas nors. Jis vedė iš meilės. Jo gyvenimą buvo galima vadinti laimingu. Vieną dieną netikėtai pastebėjo, kad vyresnysis sūnus serga. Tai buvo labai sumanus

berniukas, pasakė Lopesas Lobas. Liga buvo sunki, būdinga atogrąžų kraštams, ir, savaime suprantama, kad Lopesas Lobas pamanė, jog vaiką užkrėtė jis. Visgi, atlikę tyrimus, gydytojai jo kraujyje nerado jokių ligos pėdsakų. Kurį laiką Lopesas Lobas tyrinėjo galimus užkrato šaltinius tarp nedaugelio bendravusiųjų su vaiku, bet nieko nerado. Galiausiai Lopesas Lobas išprotėjo.

Jiedu su žmona pardavė namą Madride ir išvyko gyventi į Jungtines Valstijas. Su abiem vaikais – ir su sergančiu, ir su sveikuoju. Ligoninė, į kurią paguldė mažąjį, buvo brangi, gydymas ilgas, ir Lopesas Lobas turėjo grįžti į darbą, taigi žmona liko prižiūrėti vaikų, o jis ėmėsi dirbti laisvai samdomu fotografu. Daug kur teko apsilankyti, kalbėjo jis, bet aš visada grįždavau į Niujorką. Kartais berniukas atrodydavo sveikesnis, sakytum būtų pradėjęs nugalėti ligą, kitąsyk jo sveikatos būklė būdavo pakenčiama, o sykiais – pablogėdavo. Kartais Lopesas Lobas sėdėdavo sergančio sūnaus palatoje ir mąstydavo apie abudu vaikus: regėdavo jų suglaustus veidelius, besišypsančius ir nerūpestingus, ir tuomet, nežinia kodėl, jis įsikalbėjo, kad jam, Lopesui Lobui, reikia liautis egzistuoti. Jo žmona išsinuomojo butą Vakarų 81-ojoje gatvėje, sveikasis berniukas mokėsi netoli esančioje mokykloje. Kartą, Paryžiuje belaukiant vizos į vieną arabų šalį, jam paskambino telefonu iš Amerikos ir pranešė, kad ligoniuko sveikata smarkiai pablogėjo. Metęs visus darbus jis sėdo į pirmą lėktuvą ir grįžo į Niujorką. Atvykus į ligoninę jam pasirodė, kad visur tvyro kažkoks siaubingas normalumas, ir išsyk suprato, kad viskas baigta. Po trijų dienų vaikas mirė. Lopesas Lobas pats apsiėmė tvarkyti visus laidojimo reikalus, nes jo žmona atrodė visai sugniužusi. Iki šiol Lopeso Lobo pasakojimas dar buvo daugmaž suprantamas. Vėliau – tik kažkoks atskirų frazių ir vaizdų kratinys, kurį pamėginsiu sudėlioti paeiliui.

Tą pačią dieną, kai berniukas mirė, į Niujorką atvyko žmonos tėvai. Vieną popietę visi rimtai susiginčijo. Uošviai, jaunylis sūnus ir jiedu su žmona sėdėjo viename Brodvėjaus viešbučio bare, netoli 81-osios gatvės, ten Lopesas Lobas pravirko ir pasakė mylėjęs abu savo vaikus ir kad jis kaltas dėl vyresniojo sūnaus mirties. Nors galbūt jis nieko to nesakė ir jokio ginčo nebuvo, o viskas įvyko tik Lopeso Lobo vaizduotėje. Paskui Lopesas Lobas pasigėrė, pamiršo urną su sūnaus pelenais Niujorko metro vagone ir niekam nieko nesakęs grįžo į Paryžių. Po mėnesio jis sužinojo, kad jo žmona grįžo į Madridą ir pareikalavo skyrybų. Lopesas Lobas pasirašė visus dokumentus, galvodamas, kad visa tai tebuvo sapnas.

Daug vėliau išgirdau Belano balsą, klausiantį, kada nutiko „toji nelaimė". Man jis panėšėjo į Čilės kaimiečio balsą. Prieš du mėnesius, atsakė Lopesas Lobas. Paskui Belanas paklausė, kaip laikosi jaunėlis, sveikasis berniukas. Jis gyvena su motina, atsakė Lopesas Lobas.

Tuo metu aš jau galėjau įžiūrėti jųdviejų, atsirėmusių į medinę sieną, siluetus. Abudu rūkė ir atrodė išvargę, bet gal pastarasis įspūdis susidarė dėl mano paties nuovargio. Lopesas Lobas daugiau nekalbėjo. Kalbėjo tik Belanas kaip iš pradžių ir, keistas dalykas, bet jis vėl ir vėl pasakojo savo paties istoriją, absurdišką ir nesuprantamą, ir sulig kiekvienu pakartojimu smulkmenų vis mažėdavo, kol galiausiai jis tepasakė: aš norėjau numirti, bet supratau, kad geriau bus to nedaryti. Tik tada mane perskrodė aiškumas, kad Lopesas Lobas iš ryto keliaus su kareiviais, o ne su civiliais, ir kad Belanas neketina išleisti jo vieno į mirtį.

Paskui aš turbūt užmigau.

Manau, kad bent kelias minutes snūstelėjau.

Kai pabudau, į namo vidų jau sroveno naujos dienos šviesa. Girdėjau knarkimą, atodūsius, žmones, kurie kalbėjo per miegus. Paskui pamačiau kareivius, kurie jau ruošėsi išeiti. Šalia jų sukiojosi ir Lopesas Lobas su Belanu. Pakilęs priėjau prie Belano ir paprašiau jo neiti. Belanas tik patraukė pečiais. Lopeso Lobo veidas buvo abejingas. Jis žino, kad netrukus mirs, ir jaučiasi ramus, pamaniau. Belano veidas, priešingai, atrodė kaip kokio bepročio: per kelias sekundes jame galėjai išvysti ir siaubingą išgąstį, ir neapsakomą džiaugsmą. Paėmiau jį už parankės ir be kalbų išsivedžiau į lauką.

Rytas buvo nuostabus, toks lengvas ir žydras, kad net kūnas nuėjo pagaugais. Lopesas Lobas ir kareiviai matė mus išeinančius, bet nieko nesakė. Belanas šypsojosi. Pamenu, kaip ėjome link mūsų nebeveikiančio ševroleto ir kelis kartus jam pakartojau, kad apsigalvotų ir nedarytų kvailystės. Aš girdėjau jūsų pokalbį, prisipažinau, ir darau išvadą, kad tavo draugelis – ne viso proto. Belanas manęs nepertraukė. Jis žiūrėjo į miškų pusę ir Braunsvilį juosiančias kalvas ir retsykiais pritariamai linkčiojo. Kai priėjome ševroletą, aš prisiminiau snaiperius ir staiga pajutau paniką. Man tai pasirodė absurdiška. Atidariau dureles, ir mes įlipome į automobilį. Belanas pastebėjo Luidžio kraują, likusį ant apmušalų, bet nieko nepasakė, o ir aš nemačiau reikalo jam ką nors aiškinti. Kurį laiką abu tylėjome. Sėdėjau užsidengęs rankomis veidą. Paskui Belanas paklausė, ar aš pastebėjęs, kokio jauno amžiaus yra kariai. Visi jie supisti vaikai, atsakiau, ir žudo vieni kitus tarsi žaisdami. Vis tiek tame yra kažkas gražaus, atsakė Belanas, žvelgdamas pro langelį į miškus, įstrigusius tarp miglos ir šviesos. Paklausiau, kodėl jis nori eiti su Lopesu Lobu. Kad jis neliktų vienas, atsakė. Tai aš jau žinojau, bet tikėjausi kito atsakymo, ko nors įtikinamesnio, bet jam nepasakiau. Mane apėmė liūdesys. Norėjau dar kažką pasakyti, bet neradau žodžių. Paskui mes išlipome iš automobilio ir sugrįžome į ilgąjį namą. Belanas pasiėmė savo daiktus ir išėjo su kareiviais ir ispanu fotografu. Palydėjau jį iki durų. Žanas Pjeras stovėjo šalia manęs ir nieko nesuprasdamas žiūrėjo į Belaną.

Kareiviai pamažu tolo, ir mes tiesiog ten atsisveikinome. Žanas Pjeras paspaudė jam ranką, aš stipriai apkabinau. Lopesas Lobas jau buvo nutolęs, ir mes su Žanu Pjeru supratome, kad su mumis atsisveikinti jis nenorėjo. Belanas pasileido bėgte, tarsi paskutinę akimirką būrys galėtų išeiti be jo, pasivijo Lopesą Lobą, regis, jie kalbėjosi, juokėsi, lyg išsiruošę į ekskursiją, ir, perėję laukymę, pradingo tankmėje.

Mūsų grįžimas į Monroviją buvo beveik be nutikimų. Kelionė buvo varginanti ir ilga, bet mes nesutikome nė vienos šalies kareivių. Brevervilį pasiekėme jau sutemus. Ten atsisveikinome su dauguma bendrakeleivių, o kitą rytą humanitarinės pagalbos organizacijos džipas mus parvežė į Monroviją. Žanas Pjeras jau kitą dieną išvyko iš Liberijos. Aš užsibuvau dar dvi savaites. Spaudos centre įsikūrė virėjas, jo žmona ir sūnus, su kuriais susidraugavau. Moteris dirbo kambarine, klojo lovas ir valė grindis, ir aš kartais pažvelgęs pro langą matydavau berniuką, žaidžiantį su kitais vaikais arba su viešbutį saugančiais kareiviais. Vairuotojo daugiau nebemačiau, bet Monroviją jis pasiekė gyvas, bent šiokia tokia paguoda. Be abejo, per visą tą laiką mėginau susirasti Belaną, išsiaiškinti, kas nutiko Braunsvilio, Blek Krikoir Tomas Kriko zonoje, bet taip nieko aiškaus ir nesužinojau. Vieni pasakojo, kad toje teritorijoje dabar siautėja ginkluotos generolo Kinsio gaujos, anot kitų – generolo Lebono kariams, regis, taip vadinosi devyniolikos metų generolas, pavyko atkurti Teiloro valdžią tarp Kakatos ir Monrovijos, kuriai priklausė ir Braunsvilis bei Blek Krikas. Bet aš taip ir nesužinojau, ar tai tiesa, ar melas. Vieną kartą dalyvavau konferencijoje šalia JAV ambasados esančiame pastate. Konferenciją surengė toks generolas Velmanas, kuris savaip bandė paaiškinti padėtį šalyje. Galų gale visi galėjo jo klausti ko tik nori. Kai daugelis išsiskirstė arba pavargo klausinėti, nors žinojome, kad iš esmės tai beprasmiška, aš jo paklausiau apie generolą Kinsį, apie generolą Leboną, apie situaciją Braunsvilyje ir Blek Krike, kokia ispanų kilmės fotografo Emilijo Lopeso Lobo ir žurnalisto iš Čilės Arturo Belano lemtis. Prieš atsakydamas generolas Velmanas įdėmiai pažvelgė į mane (bet jis taip žiūrėjo į visus, gal buvo trumparegis ir nežinojo, kur įsigyti akinius). Trumpai paaiškino, kad, jo žiniomis, generolas Kinsis jau savaitė kaip nebegyvas. Jį nužudė Lebono kariai. Generolas Lebonas irgi nebegyvas, šįkart pasidarbavo užpuolikų gauja viename Monrovijos kvartale. Apie Blek Kriką tepasakė tiek: „Blek Krike viešpatauja ramybė." Žodis į žodį. Apie Braunsvilio gyvenvietę jis niekada nebuvo girdėjęs, nors vaizdavo priešingai.

Po dviejų dienų aš išvykau iš Liberijos ir daugiau niekada ten negrįžau.

26

Ernestas Garsija Grachalesas, Pačukos universitetas, Pačuka, Meksika, 1996-ųjų gruodis. Pone, nusižeminęs jums pasakysiu, jog esu vienintelis realvisceralistų ekspertas Meksikoje ir, jei leisite pridurti, visame pasaulyje. Su Viešpaties pagalba svajoju apie juos išleisti knygą. Profesorius Rejesas Arivalas užsiminė, kad galbūt ją galėtų išleisti mūsų universiteto leidykla. Savaime suprantama, profesorius Rejesas Arivalas apie realvisceralistus nieko nėra girdėjęs ir iš esmės mieliau būtų rinkęsis Meksikos modernistus arba leidinį apie puikų Pačukos poetą Manuelį Peresą Garabitą. Tačiau savo atkaklumu aš jį pamažu įtikinau, kad nėra blogai studijuoti tam tikrus aršiausio modernizmo mūsų poezijoje aspektus. Taip, manau, Pačuką tik dar labiau priartinsime prie XXI amžiaus. Žodžiu, galima sakyti, kad esu žymiausias tyrinėtojas, autoritetingas specialistas, bet tai joks išskirtinumas ar nuopelnas. Gali būti, kad esu *vienintelis*, besidomintis šia tema. Vargu ar dar kas nors prisimena visceralrealistus. Daugelis jų jau miręs. Kiti dingo ir niekas nežino, kas jiems atsitiko. Bet kai kurie dar tebėra veiklūs. Pavyzdžiui, Chasintas Rekena dabar yra kino kritikas ir vadovauja Pačukos kino draugijai. Jo dėka aš ir susidomėjau šia grupe. Marija Font gyvena Meksike. Netekėjusi. Rašo, bet nieko nespausdina. Ernestas San Epifanijus miręs. Čočil Garsija dirba sostinės žurnalų ir sekmadieninių priedų redakcijose, regis, poezijos jau neberašo. Rafaelis Barjosas pradingo Jungtinėse Valstijose. Nežinau, ar jis gyvas, ar miręs. Anchelika Font neseniai išleido antrąją poezijos knygą, ji – ne daugiau nei trisdešimties puslapių. Knygelė nebloga, ir leidimas labai skoningas. Dieviškoji Oda miręs. Pančas Rodrigesas miręs. Ema Mendes nusižudė. Moktesuma Rodrigesas įsipainiojęs į politiką. Girdėjau, kad Felipė Miuleris tebegyvena Barselonoje, jis laimingai vedęs, turi sūnų, o vietiniai draugeliai kartais išspausdina vieną kitą jo eilėraštį. Ulisas Lima tebegyvena Meksike. Per praeitas atostogas nuvykau su juo susitikti. Tai reikėjo pamatyti. Prisipažinsiu, kad iš pradžių net šiek tiek išsigandau. Visą laiką, kol buvau su juo, jis mane vadino profesoriumi. Bičiuli, sakau jam, juk aš už tave jaunesnis, tai kodėl negalime vienas kito vadinti vardais? Kaip pasakysite, profesoriau, atsakė jis. Ak, tas Ulisas. Apie Arturą Belaną nieko nežinau. Ne, su juo man

neteko susipažinti. Kaip ir su dauguma. Nepažįstu Miulerio, Pančo Rodrigeso nei Dieviškosios Odos. Nepažįstu ir Rafaelio Barjoso. O kas tas Chuanas Garsija Maderas? Ne, tokio nesu girdėjęs. Greičiausiai jis niekada nepriklausė grupei. Žmogau, patikėk tuo, ką sakau, aš šioje srityje esu didžiausias specialistas. Visi jie buvo labai jauni. Turiu jų žurnalus, pamfletus ir dokumentus, kurių šiomis dienomis neįmanoma niekur gauti. Buvo toks septyniolikmetis berniukėlis, bet jo pavardė buvo ne Garsija Maderas. Palauk... jo pavardė buvo Bustamantė. Jis išspausdino tik vieną eilėraštį mimeografu Meksike spausdintame žurnale, ir pirmasis numeris buvo išleistas ne daugiau nei dvidešimties egzempliorių tiražu. Jis ne meksikietis, o čilietis, kaip Belanas ir Miuleris, pabėgėlių sūnus. Ne, kiek man žinoma, tasai Bustamantė jau neberašo eilių. Bet jis priklausė Meksiko realvisceralistams. Žinoma, prieš tai, trečiajame dešimtmetyje, buvo kita realvisceralistų grupė – šiaurės realvisceralistai. Jūs nežinojote? Tai va, buvo tokie. Nors apie pastaruosius šaltinių beveik neišliko. Ne, tai nebuvo sutapimas. Greičiau pagarba jiems. Pagarbos ženklas. Atsakymas. Kas gali žinoti? Žodžiu, verčiau neklaidžiosiu tais labirintais. Aš remiuosi esama medžiaga, o skaitytojai ir studentai tegul padaro savo išvadas. Manau, mano knygelė turės pasisekimą. Blogiausiu atveju atvesiu Pačuką į šiuos laikus.

Amadeo Salvatjera, Venesuelos gatvė, netoli Inkvizicijos rūmų, Meksiko federalinė apygarda, 1976-ųjų sausis. Vaikinai, visi ją pamiršo, išskyrus mane, pasakiau jiems. Dabar, kai mes nusenome ir praradome viltį, galbūt kas nors dar ją prisimena, bet anuomet visi ją pamiršo, o paskui pamažu pamiršo ir pačius save, taip dažniausiai nutinka, kai pamirštami draugai. Tik ne man. Bent dabar taip manau. Aš išsaugojau jos žurnalą ir prisiminimus. Gal mano gyvenimas taip susiklostė. Kaip daugelis meksikiečių aš apleidau poeziją. Kaip tūkstančiai meksikiečių aš irgi nusisukau nuo poezijos. Kaip šimtai tūkstančių meksikiečių aš taip pat tam tikru metu lioviausi rašyti ir skaityti poeziją. Nesunku įsivaizduoti, kad nuo to laiko mano gyvenimas tapo daug pilkesnis. Aš išmėginau viską, griebiausi ko tik pakliūva. Vieną dieną atsitokėjau po Santo Domingo aikštės arkadomis rašantis laiškus ir nesuprantamus dokumentus. Darbas ne blogesnis už bet kurį kitą, bent jau ne blogesnis už daugelį, kuriuos teko dirbti, bet netrukus supratau, kad čia liksiu ilgam, prie savo rašomosios mašinėlės, rašiklio ir baltų popieriaus lapų. Tai nėra blogas darbas. Kartais net juokas ima. Rašiau viską – nuo meilės laiškų iki peticijų, teisinių pareiškimų, finansinių pretenzijų, maldavimų, kuriuos nusivylusieji siunčia į respublikos kalėjimus. Man pakanka laiko paplepėti su energingais kolegomis raštininkais

(mes – nykstanti rūšis) arba paskaityti paskutinius mūsų literatūros perliukus. Meksikos poetai – beviltiški: anądien skaičiau, kad vienas populiariausių poetų manė, jog *Pensil Florido* yra spalvotas pieštukas, o ne sodas, parkas ar net gėlėse skendinti oazė. *Pensil* taip pat reiškia „tabaluojantis", „kabantis", „pakabintas". Vaikinai, ar jūs tai žinojote, sakau jiems, ar žinojote, juk taip? Jie susižvalgė ir abejojančiais balsais atsakė „nu jo", kas lygiai taip pat galėtų reikšti ir „na ne". Iš Sezarėjos neturėjau jokių žinių. Kartą vienoje užeigoje susidraugavau su senioku iš Sonoros. Jis kuo puikiausiai žinojo Hermosilją, Kananea ir Nogalesą[392], ir aš paklausiau, gal jam kada nors teko girdėti apie Sezarėją Tinachero. Jis atsakė neigiamai. Nežinau, ką jam buvau pasakęs, bet jis suprato, kad kalbu apie žmoną, seserį arba dukterį. Po jo žodžių pagalvojau, kad iš tikrųjų jos beveik nepažįstu. Regis, nuo tada pradėjau ją pamiršti. O dabar jūs man pasakykite, vaikinai, ką jums pasakojo apie Sezarėją Tinachero Maplesas Arsė? Listas arba Arkelesas, nesvarbu kuris. Kas jums pasakė mano adresą? – paklausiau. Tada vaikinai sužiuro į mane, o gal net nepažvelgė, jau senokai buvo prašvitę, garsai iš Venesuelos gatvės bangomis veržėsi į mano namus, ir tą akimirką pamačiau, kad vienas iš vaikinų ant sofos užsnūdo, tiesus kaip styga, sakytum šiaip sėdėtų, o kitas sklaidė Sezarėjos žurnalą, bet irgi atrodė lyg miegotų. Tada aš pasakiau: vaikinai, nauja diena išaušo, regis, jau rytas. Miegantysis pravėrė burną ir patvirtino: aha, Amadeo. O tas, kuris nemiegojo, priešingai, net nesureagavo ir toliau sau vartė žurnalą šypsodamasis puse lūpų, lyg užsisvajojęs apie nepasiekiamą merginą, ir neatitraukė akių nuo vienintelio Meksikoje egzistuojančio Sezarėjos Tinachero eilėraščio. Išvargintas tų minčių ir išgerto alkoholio staiga pamaniau, kad kalbėjo tasai, kuris nemiegojo. Aš jam ir sakau: sūnau, gal tu pilvakalbys? Miegantysis atsakė: „ne, Amadeo", o gal jis pasakė „jokiu būdu, Amadeo" arba „nel" arba „nelsonas" arba „nelazo", o gal „ ne, pone" arba „nieko panašaus" arba „niekai", o gal tiesiog pasakė „ne". Tasai, kuris nemiegojo, laikė įsitvėręs žurnalą, tarsi kas nors kėsintųsi jį atimti, paskui liovėsi į mane žiūrėti ir skaitė toliau, tarsi ten būtų ką skaityti, pamaniau aš tuomet, tame varganame Sezarėjos Tinachero žurnale. Nusisukau ir linktelėjau. Bet neišleidau jų iš akių. Amadeo, nesikuklink, pasakė vienas. Nenorėjau į juos žiūrėti. Bet pasižiūrėjau. Pamačiau du vaikinus, vieną miegantį, kitą ne, ir tas, kuris miegojo, pasakė: nesirūpinkite, Amadeo, mes surasime Sezarėją, nors mums tektų pažiūrėti po kiekvienu akmeniu Meksikos šiaurėje. Aš išplėčiau akis ir įsistebeilijau į juos: aš nesirūpinu, vaikinai, dėl manęs negaiškite laiko. Miegantysis pasakė: tai jokia gaišatis, Amadeo, mums bus malonu. Tada aš pradėjau įtikinėti, kad dėl manęs

392 Meksikos Sonoros valstijos miestai.

nieko nereikia daryti. Miegantysis nusijuokė ir išleido kažkokį gerklinį garsą, kuris galėjo būti palaikytas gargaliavimu, knarkimu arba paskutiniu dūstančiojo švokštimu, ir pasakė: mes tai darysime ne dėl tavęs, Amadeo, o dėl Meksikos, Lotynų Amerikos, viso trečiojo pasaulio ir dėl mūsų merginų, nes mes to norime. Gal jie juokavo? Nejuokavo? Tasai, kuris miegojo, labai keistai, sakytum, iš paskutiniųjų atsiduso ir sako: mes surasime Sezarėją Tinachero ir visus jos „Rinktinius raštus", tiesą pasakius, mane tada nupurtė šiurpas, pažvelgiau į nemiegantįjį, kuris tebespoksojo į vienintelį pasaulyje Sezarėjos Tinachero eilėraštį, ir pasakiau: regis, tavo draugeliui kažkas negerai. Skaitantysis pakėlė akis ir pažvelgė į mane taip, tarsi stovėčiau už lango ar tarsi jis pats būtų kitapus lango, ir pasakė: nesijaudink, jam viskas gerai. Suknisti psichai! Tarsi kalbėti per miegus būtų viskas gerai! Tarsi per miegus ką nors žadėti būtų viskas gerai! Tada aš apžvelgiau savo svetainės sienas, savo knygas, nuotraukas, dėmes ant lubų, paskui pažvelgiau į juos ir pamačiau juos tarsi pro langą, vienas – užsimerkęs, kitas – atsimerkęs, bet abu žiūrėjo, gal į lauką? Gal į vidų? Negaliu pasakyti, tik pastebėjau, kad jų veidai išblyško, tarsi būtų atsidūrę Šiaurės ašigalyje, taip jiems ir pasakiau, tada miegantysis garsiai atsiduses pasakė: nebent Šiaurės ašigalis būtų atsiradęs Meksiko viduryje, va, ką jis pasakė, ir aš paklausiau: vaikinai, ar jums nešalta? Retorinis arba praktiškas klausimas, nes jeigu atsakymas būtų teigiamas, jausčiau pareigą tuoj pat užplikyti jiems kavos, bet iš tikrųjų tai buvo tik retorinis klausimas, nes jeigu jiems šalta, pakaktų toliau pasitraukti nuo lango, tai aš ir sakau: vaikinai, bet ar verta? Ar iš tiesų verta? Miegantysis atsakė: *Simonelis.* Tada aš pakilau nuo kėdės (ir visi mano kaulai subraškėjo), priėjau prie lango, esančio valgomajame prie stalo, ir jį atidariau, paskui priėjau prie lango svetainėje ir jį atidariau, galiausiai nukėblinau prie jungiklio ir išjungiau šviesą.

3

Sonoros dykuma

(1976)

Sausio 1

Šiandien pastebėjau, kad tai, ką parašiau vakar, iš tiesų mano parašyta šiandien: gruodžio trisdešimt pirmosios nutikimus aš aprašiau sausio pirmąją. O tai, ką parašiau apie gruodžio trisdešimtą, iš tikrųjų parašyta trisdešimt pirmąją, kitaip tariant, vakar. Tai, ką dabar rašau, iš tikrųjų rašau rytoj, o man tai bus ir šiandien, ir vakar bei tam tikra prasme rytoj: nematoma diena. Bet pakaks.

Sausio 2

Išvažiavome iš Meksiko. Norėdamas prablaškyti savo draugus uždaviau jiems keletą suktų klausimų, juos galima vadinti ir uždaviniais, mįslėmis (ypač šiandieniame Meksikos literatūriniame gyvenime) ir netgi spėlionėmis. Pradėjau nuo pačio lengviausio: kas yra laisvosios eilės? Mano balsas automobilyje nuskambėjo taip, tarsi kalbėčiau per mikrofoną.

– Kai skiemenų skaičius nepastovus, – tarė Belanas.

– O kas dar?

– Kai nesirimuoja, – pridūrė Lima.

– Kas dar?

– Kai nėra taisyklingai išdėstytų kirčių, – vėl pasakė Lima.

– Puiku. O dabar – šiek tiek sunkesnis. Kas yra tetrastichas?

– Kas kas? – perklausė Lupė, sėdinti šalimais.

– Tai keturių eilučių rimavimo būdas, – pasakė Belanas.

– O sinkopė?

– O Jėzau, – teištarė Lima.

– Nežinau, gal kažkas sinkopuoto?

– Šalta, šalta. Pasiduodate?

Lima įsistebeilijo į mane pro galinio vaizdo veidrodėlį.

Belanas irgi žvilgtelėjo, bet paskui pasižiūrėjo man už nugaros. Lupė irgi pažvelgė man už nugaros. Aš žiūrėti nenorėjau.

– Sinkopė – atsakiau, – tai skiemens arba garso, vienos ar kelių fonemų praleidimas žodyje: pavyzdžiui, *ne'pleisk* vietoj *neapleisk*, *išs'ilgo* vietoj *išsiilgo*. Gerai, einam toliau. Dabar lengvesnis. Kas yra sekstina?

– Šeši posmai po šešias eilutes, – pasakė Lima.

– O kas dar? – paklausiau.

Lima su Belanu kažką pasakė, bet aš nesupratau. Jų balsai, regis, plaukė impalos viduje. Tai va, yra dar kai kas, pasakiau jiems. Vėliau dar paklausiau, ar jiems žinoma, kas yra glikonėjas (tai klasikinės eilėdaros eilutė, kurią galima apibrėžti kaip logaedinę tetrapodiją, katalektinę *in syllabam*), ir kas yra hemiepis (graikų eilėdaroje – tai pirmoji daktilinio hegzametro pėda) ir kas – garsų simbolizmas (tai atskira emocinė reikšmė, kurią gali turėti garsiniai žodžio arba eilutės elementai). Nei Belanas, nei Lima nežinojo nė vieno teisingo atsakymo, jau nekalbant apie Lupę. Tada jų paklausiau, ar jie žino, kas yra epanortozė, o tai yra logikos sąvoka, kurios esmė – sugrįžti prie to, kas jau pasakyta, norint patikslinti teiginį ar netgi jam prieštarauti, paskui paklausiau, ar jie žino, kas yra pitijambas (jie nežinojo), mimijambas (jie nežinojo), homoteleutonas (jie nežinojo) ir paragogė (šitą žinojo), be to, jie manė, kad visi Meksikos poetai ir dauguma Lotynų Amerikos poetų priklausė paragogikams, tada aš paklausiau, ar jie žino, kas yra *hapax* arba *hapax legomenon*[393], o kadangi jie nežinojo, tai aš pasakiau. Hapaksas buvo leksikografijoje arba tekstinės kritikos darbuose vartojamas techninis terminas, reiškiantis, kad žodis arba išsireiškimas vieno autoriaus darbuose, kalboje arba tekste pavartotas tik vieną kartą. Tai mums suteikė peno kelių minučių apmąstymams.

– Dabar paklausinėk ko nors lengviau, – paprašė Belanas.

– Gerai. Kas yra zechelis?

– Velniava, aš nežinau, aš apskritai nieko nežinau, – atsiduso Belanas.

– Ulisai, o tu?

– Panašu į arabišką žodį.

– O tu, Lupe?

Lupė pažvelgė į mane ir nieko neatsakė. Turbūt nuo patirto susijaudinimo mane suėmė juokas, bet aš vis tiek jiems paaiškinau, kas yra zechelis. Kai pagaliau lioviausi juoktis, pasakiau Lupei, kad juokiausi ne iš jos vienos nežinojimo (ar neišsilavinimo), bet iš visų mūsų.

– Aha, o kas yra saturnijus?

– Neturiu supratimo, – patraukė pečiais Belanas.

– Saturnijus? – perklausė Lupė.

– O chiazmas? – paklausiau.

393 Iš graikų k. „paminėtas tik kartą".

– Kas kas? – nesuprato Lupė.

Neužsimerkęs ir matydamas juos abu, aš regėjau automobilį, it strėlė gatvėmis skriejantį iš Meksiko. Jaučiausi lyg plūduriuočiau ore.

– O kas tas saturnijus? – paklausė Lima.

– Paprasta. Tai iki šiol nenustatytos eilėdaros senoji lotynų poezija. Kai kas mano, kad ji yra kiekybinė, kiti – kad ji buvo paremta kirčiais. Laikantis pirmosios hipotezės, saturnijus turi būti nagrinėjamas kaip dviejų ir keturių pėdų katalektinis jambas ir itifalikas, nors galimi ir kiti variantai. Kirčio atveju jį sudaro du hemistichai, pirmasis – su trimis toniniais kirčiais, o antrasis – su dviem.

– Kokie poetai naudojo saturniją? – paklausė Belanas.

– Livijus Andronikas ir Nevijus. Religinė ir memorialinė poezija.

– Daug visko išmanai, – tarė Lupė.

– Tikra tiesa, nemažai, – pritarė Belanas.

Man vėl užėjo juoko priepuolis. Juokas akimirksniu buvo išsviestas iš automobilio. Našlaitis, pamaniau.

– Tiesiog gera atmintis. Aš įsidėmiu apibrėžimus, ir tiek.

– Tu nepasakei, kas yra chiazmas, – priminė Lima.

– Chiazmas, chiazmas, chiazmas... Žodžiu, jo esmė ta, kad dviejų sekų elementai pateikiami atvirkščia tvarka.

Buvo vėlu. Vėlus sausio pirmosios vakaras. Sausio pirmosios naktis. Atsisukau ir man nepasirodė, kad mus kas nors sektų.

– Na, dabar pasakykit, – tariau. – Kas yra prokeleusmatikas?

– Turbūt tavo fantazijos vaisius, Garsija Maderai, – pasakė Belanas.

– Visai ne, – paprieštaravau, – tai klasikinio metro pėda, kurią sudaro keturi trumpi skiemenys. Jis neturi apibrėžto ritmo ir todėl gali būti laikoma paprasta metro figūra. O kas yra molosas?

– Šįkart jau tikrai išgalvojai? – pasišaipė Belanas.

– Ne, prisiekiu. Molosas – tai šešių taktų klasikinės metrikos pėda, sudaryta iš trijų ilgų skiemenų. Iktas gali kristi ant pirmojo ir trečiojo skiemens arba tik ant antrojo. Kad susidarytų metras, jis turi derėti su kitomis pėdomis.

– Kas yra iktas? – paklausė Belanas.

Lima pravėrė burną, bet paskui vėl užsičiaupė.

– Iktas – tai laiko ritmas ir pulsas. Dabar turėčiau jums papasakoti apie arsį, lotynų metrikoje – tai stiprioji pėdos dalis, kitaip tariant, skiemuo, ant kurio krenta iktas, bet verčiau pratęsiu klausimus. Dabar bus vienas iš lengvesnių, klausimas kiekvieno jėgoms. Kas yra bisilabas?

– Eilutė iš dviejų skiemenų, – atsakė Belanas.

– Puiku, pagaliau, – pagyriau jį. – Iš dviejų skiemenų. Labai retas atvejis,

maža to, trumpiausias galimas ispanų metrikoje. Jis beveik visada būna susijęs su ilgesnėmis eilutėmis. Na, o dabar – sunkesnis. Kas yra asklepiadėjas?

– Nenutuokiu, – atsakė Belanas.

– Asklepiadėjas? – pasitikslino Lima.

Jo pavadinimas kilo nuo Asklepiado iš Samo, kuris jį dažniausiai naudojo, nors jį mėgo ir Sapfo, ir Alkajas. Jis turi dvi formas: mažasis asklepiadėjas turi dvylika skiemenų, padalintų į du eolinius elementus, pirmąjį sudaro spondėjas, daktilis ir ilgasis skiemuo, antrąjį – daktilis ir katalektinė trochėjinė dipodija. Didysis asklepiadėjas – tai šešiolikos skiemenų eilutė, sudaryta iš dviejų eolinių elementų, tarp kurių įterpta katalektinė daktilinė dipodija *in syllabam*.

Regis, Meksikas pagaliau baigėsi. Dūmėme ne mažesniu kaip šimto dvidešimties kilometrų per valandą greičiu.

– Kas yra epanalepsė?

– Neturim supratimo, – išgirdau sakant draugus.

Automobilis vinguriavo tamsiomis gatvėmis, neapšviestais kvartalais, skersgatviais, kuriuose šmėsčiojo vien moterys ir vaikai. Paskui įsukome į rajonus, kuriuose tebešventė Naujuosius metus. Belanas su Lima žiūrėjo į priekį, į kelią. Lupė sėdėjo pripaudusi galvą prie lango stiklo. Man pasirodė, kad ji užmigo.

– O kas yra epanadiplozė? Niekas man neatsakė. Tai sintaksės figūra, kai tas pats žodis kartojamas sakinio, eilutės ar kelių eilučių pradžioje ir pabaigoje. Pavyzdžiui, Garsija Lorka rašė: „Žalia, o kaip aš myliu tave, žalia."

Kurį laiką tylėdamas spoksojau pro langą. Man susidarė įspūdis, kad Lima pasiklydo, tačiau mūsų bent jau niekas nepersekiojo.

– Tęsk, – paragino Belanas, – ką nors vis tiek žinosime.

– Kas yra katachrezė? – paklausiau.

– Tą tai žinojau, bet pamiršau, – pasakė Lima.

– Tai metafora, tokia paplitusi ir taip plačiai vartojama kasdienėje kalboje, kad jau nebelaikoma metafora. Pavyzdžiui, adatos auselė, butelio kaklelis. O kas yra archilochijas?

– Na, šitą aš žinau – pasakė Belanas. – Tai metras, naudotas Archilocho.

– Didis poetas – pridūrė Lima.

– Bet kuo jis ypatingas? – neatlyžau.

– Nežinau. Galiu mintinai padeklamuoti Archilocho eilėraštį, bet negaliu pasakyti, kas yra archilochijas, – tarė Belanas.

Papasakojau jiems, kad archilochijas yra dviejų eilučių strofa (distichas), kuris gali būti įvairios formos. Pirmoji eilutė yra daktilinis hegzametras, sudarytas iš daktilinio katalektinio *in syllabam* trimetro. Antroji... tuomet aš pradėjau snūduriuoti ir išgirdau save kalbantį, arba išgirdau savo balso aidą impaloje,

kalbantį apie jambinį dimetrą, daktilinį tetrametrą ir trochėjinį katalektinį dimetrą. Išgirdau Belaną deklamuojant:

> Širdie, o širdie, jei tave nerimas slegia
> sunkus, tu sukilk, pasipriešinki jam,
> atstatyki krūtinę sunkumams, ir priešui
> aršiam atsikirski narsiai. Jeigu pavyks tau
> laimėti, valdykis, širdie, nesididžiuok,
> o pralaimėjusi tu nesižemink ir neraudok.

Tada sukaupęs visas jėgas atsimerkiau, ir Lima paklausė, ar tai buvo Archilocho eilės. Belanas patvirtino: *simón*, o Lima pasakė: koks didis poetas, ar koks supistai didis poetas. Paskui Belanas atsisukęs paaiškino Lupei (tarsi jai tai bent kiek būtų rūpėję), kad Archilochas iš Paro buvo poetas ir samdinys, gyvenęs Graikijoje apie 650-uosius metus prieš Kristų, bet Lupė tylėjo, ir man tai pasirodė tinkamiausias atsakymas. Paskui aš užsnūdau, atsirėmęs galva į langą, klausiausi, kaip Lima su Belanu kalbasi apie poetą, kuris paspruko iš mūšio lauko, nepaisydamas jį lydėsiančios nešlovės ir gėdos, priešingai, jis tuo didžiavosi. Tada pradėjau sapnuoti kažkokį tipą, einantį per kaulais nuklotą lauką, ir tas tipas neturėjo veido, ar iš tolo aš negalėjau jo įžvelgti. Aš stovėjau kalvos papėdėje, ir tame slėnyje trūko net oro. Tipas buvo nuogas, ilgais plaukais, ir iš pradžių pamaniau, kad tai bus Archilochas, bet iš tikrųjų galėjo būti kas tik nori. Kai praplėšiau akis, tebetvyrojo gūdi naktis ir jau buvome išvažiavę iš Meksiko.

– Kur mes? – paklausiau.

– Keretaro kelyje, – atsakė Lima. Lupė jau irgi buvo pakirdusi ir žiūrėjo akimis, kurios panėšėjo į du jonvabalius tamsoje.

– Ką ten matai? – paklausiau.

– Alberto automobilį, – atsakė ji.

– Mūsų niekas neseka, – pasakė Belanas.

– Albertas – kaip šuo. Jis užuodžia mano kvapą, ir jis mane suras, – tarė Lupė. Belanas su Lima nusijuokė.

– Kaip jis gali tave rasti, jei visą kelią varom ne mažiau nei šimtas penkiasdešimt kilų per valandą? – nustebo Lima.

– Greičiau negu išauš, – Lupė buvo tvirta.

– Nagi, verčiau pasakykit, kas yra „alba“[394]?

---

394 Viduriniųjų amžių poezijos žanras – strofinė daina apie slaptą riterio ir mylimosios pasimatymą naktį ir išsiskyrimą auštant. Labiausiai ją ištobulino Provanso trubadūrai.

Nei Belanas, nei Lima nepravėrė burnos. Nujaučiau, kad jie mąsto apie Albertą, taigi aš irgi pradėjau mąstyti apie Albertą. Lupė nusijuokė. Jos spindinčios kaip jonvabaliai akys susirado mane.

– Ei tu, visažini, pasakyk kas yra *prix*?

– „Įpūsti“ marihuanos, – neatsisukdamas tarė Belanas.

– O kas yra *muy carranza*?

– Kažkas labai seno, – pasakė Belanas.

– O *lurias*?

– Leiskite man atsakyti, – įsiterpiau, nes iš tiesų visi klausimai buvo skirti man.

– Gerai, – sutiko Belanas.

– Nežinau, – šiek tiek pamąstęs turėjau pripažinti.

– O tu – žinai? – paklausė Lima.

– Ne, – atsakė Belanas.

– Kuoktelėjęs, – burbtelėjo Lima.

– Teisingai, beprotis. O kas yra *jincho*?

To nė vienas iš mūsų trijų nežinojo.

– Taigi – paprasta, *jincho* yra indėnas, – juokdamasi atsakė Lupė. – O kas yra *la grandiosa*?

– Kalėjimas, – atsakė Lima.

– O kas yra *Javier*?

Meksiko kryptimi kairiąja kelio puse pravažiavo penki furgonai. Kiekvienas iš jų panėšėjo į apdegusią ranką. Tvokstelėjo svylančia mėsa, ir kurį laiko girdėjosi tik ratų bildesys. Tada kelias vėl nugrimzdo į tamsą.

– Tai kas tas *Javier*? – paklausė Belanas.

– Policija, – atsakė Lupė. – O *macha chacha*?

– Marihuana, – atsakė Belanas.

– O šitas – Garsijai Maderui, – tarė Lupė. – Kas yra *guacho de orégano*?

Belanas su Lima susižvalgę nusišypsojo. Lupės jonvabališkos akys žvelgė ne į mane, o į sutemas, grėsmingai atsivėrusias pro galinį langą. Iš tolo pastebėjau kažkokio automobilio šviesas, paskui – dar vieno.

– Aš nežinau, – atsakiau ir įsivaizdavau Alberto veidą: tą didžiulę nosį, sekančią paskui mus.

– Auksinis laikrodis, – atsakė Lupė.

– O *carcamán*? – paklausiau.

– Taigi automobilis, – tarė Lupė.

Užsimerkiau: aš nenorėjau matyti Lupės akių ir atrėmiau galvą į langą. Per miegus mačiau nesustabdomą juodą *carcamán*, kuria važiavo Alberto nosis ir vienas ar du tuo metu nedirbantys policininkai, pasiryžę mums nurauti kiaušus.

– Kas yra *rufo*? – paklausė Lupė.

Mes jai nieko neatsakėme.

– Mašina, – tarė Lupė ir nusijuokė.

– Nagi, Lupe, dabar man pasakyk, kas yra *la manicure*? – įsiterpė Belanas.

– Paprasta. Tai – beprotnamis, – nesutriko Lupė.

Vieną akimirką man pasirodė nesuvokiama, kad aš mylėjausi su šia mergina.

– O ką reiškia *dar cuello*? – paklausė Lupė.

– Nežinau, aš pasiduodu, – nežiūrėdamas į ją ištarė Belanas.

– Tas pats kaip *dar caña*, tik kitaip. Kai jūs *dar cuello*, vadinasi, kažką „išjungiate", o jeigu *dar caña*, gali būti, kad jį „išjungiate", o galbūt ir dulkinate, – jos balsas skambėjo grėsmingai, lyg būtų pasakiusi *antibakchis* ar *palimbakchis*.

– Lupe, o kas yra *dar labiada*? – paklausė Lima.

Aš pagalvojau apie kažką seksualaus, apie Lupės putę, kurios nebuvau matęs, bet liečiau, pagalvojau apie Marijos putę ir apie Rosarijos putę. Regis, mes dūmėme daugiau negu šimto aštuoniasdešimt kilometrų per valandą greičiu.

– Reiškia suteikti galimybę, – pasakė Lupė ir pažvelgė į mane lyg atspėjusi mano mintis: – O tu ką pagalvojai, Garsija Maderai?

– Ką reiškia *de empalme*? – paklausė Belanas.

– Kas nors linksmo, bet skaudaus, nes tai teisybė, – Lupė buvo nepralenkiama.

– O *chavo giratorio*?

– Tipas, kuris rūko suktines, – atsakė Lupė.

– O *coprero*?

– Tas, kuris prasideda su kokainu, – pasakė Lupė.

– O *echar pira*? – paklausė Belanas.

Lupė pažvelgė į jį, paskui į mane. Jaučiau, kaip jonvabaliai strykteli iš jos akių ir po vieną nutupia ant mano kelių. Pro šalį Meksiko kryptimi prašvilpė toks pat baltas fordas kaip mūsų impala. Nutolęs jis kelis kartus pyptelėjo, linkėdamas mums sėkmės.

– *Echar pira*? – gūžtelėjo pečiais Lima. – Pasiduodu.

– Kai keli vyrai prievartauja vieną moterį, – pasakė Lupė.

– Na taip, grupinis išprievartavimas, kam geriau žinoti, Lupe, jei ne tau, – tarė Belanas.

– O ar žinai, ką reiškia *entrado en la rifa*? – įsismarkavo Lupė.

– Aišku, kad žinau, – ramiai atsakė Belanas. – Reiškia, kad jau esi įklimpęs į bėdą, nori tu to ar ne. Dar galima suprasti tai kaip paslėptą grėsmę.

– Arba nepaslėptą, – pridūrė Lupė.

– O tu ką pasakysi? – paklausė Belanas. – Mes turime *entrado en la rifa* ar ne?

– Be jokios abejonės, – atsakė Lupė.

Paskui mus važiavusio automobilio šviesos staiga dingo. Susidarė įspūdis, kad mes vieninteliai tokiu metu klajojome Meksikos keliais. Tačiau po kelių minučių aš vėl jas pamačiau tolumoje. Atomobilių buvo du, ir mus skyręs atstumas sumažėjo. Pažvelgiau į kelią, ant priekinio stiklo buvo gausybė prisitrėškusių vabzdžių. Lima buvo suėmęs vairą abiem rankomis, ir mašina vibravo taip, tarsi važiuotume žvyrkeliu.

– Kas yra episedijus? – paklausiau.

Niekas man neatsakė.

Kurį laiką visi tylėjome, o impala skriejo tamsiu keliu.

– Pasakyk, kas yra tas episedijus? – neatsisukdamas paprašė Belanas.

– Tai elegija, skaitoma prie mirusiojo, – atsakiau. – Tik nereikia jo painioti su rauda. Episedijus yra choralo formos dialogas. Kūrinyje naudojamas metras – daktilepitritas, po jo eina eleginė eilutė.

Be komentarų.

– Šakės, koks gražus šitas supistas kelias, – po kiek laiko tarė Belanas.

– Užduok mums daugiau klausimų, – paprašė Lima. – Garsija Maderai, kaip tu apibūdintum raudą?

– Na, ji panaši į episedijų, tik neskaitoma per laidotuves.

– Dar klausimų, – paragino Belanas.

– Kas yra alkajikas? – paklausiau.

Mano balsas nuskambėjo keistai, tarsi jis būtų ne mano.

– Tai strofa iš keturių alkajiko eilučių, – pasakė Lima. – Ją sudaro dvi vienuolikos skiemenų, viena devynių skiemenų ir viena dešimties skiemenų eilutė. Ją naudojo graikų poetas Alkajus, nuo jo ir kilo jos pavadinimas.

– Ne dvi vienuolikos skiemenų, – paprieštaravau, – o dvi dešimties skiemenų eilutės, viena devynių ir trochėjinė dešimties.

– Gali būti, – sutiko Lima. – Galų gale koks skirtumas?

Mačiau, kaip Belanas prisidega cigaretę su automobilio žiebtuvėliu.

– Kas pirmas panaudojo alkajiko strofą lotyniškoje poezijoje? – paklausiau.

– Žmogau, tai visiems aišku, – burbtelėjo Lima. – Arturai, o tu ar žinai?

Belanas laikė rankoje žiebtuvėlį ir įdėmiai į jį žiūrėjo, nors pridegta cigaretė jau ruseno.

– Žinoma.

– O kas? – paklausiau.

– Horacijus, – pasakė Belanas, padėdamas žiebtuvėlį į vietą, paskui atsidarė langelį. Plūstelėjęs vėjas sutaršė man ir Lupei plaukus.

Sausio 3

Pusryčiavome vienoje Kuljakano priemiesčio degalinėje: kiaušinienė kaimiškai, kiaušinienė su kumpiu, kiaušinienė su šonine ir virti kiaušiniai. Išgėrėme kiekvienas po du puodelius kavos, o Lupė – didelę stiklinę apelsinų sulčių. Užsisakėme keturis sumuštinius su kumpiu ir sūriu – bus užkandis kelionėje. Paskui Lupė nuėjo į moterų tualetą, o mes su Lima ir Belanu – į vyrų, ten nusiprausiau veidą, rankas, kaklą ir atlikau savo reikalus. Kai išėjome, dangus buvo skaisčiai mėlynas, retai tokį bepamatysi, netrūko šiaurės kryptimi dumiančių automobilių. Lupės niekur nesimatė, tad dar šiek tiek palūkėję nuėjome jos ieškoti į moterų tualetą. Ją radome besivalančią dantis. Ji dėbtelėjo į mus, ir mes be žodžių išspūdinome lauk. Šalia Lupės, prie kitos kriauklės, maždaug penkiasdešimties metų moteris prieš veidrodį šukavosi juodus tankius plaukus, siekiančius jai iki juosmens.

Belanas pasakė, kad privažiavus Kuljakaną reikia nuspirkti dantų šepetėlius. Lima patraukė pečiais, burbtelėjęs, kad jam vienodai. Paprieštaravau, kad negalime gaišti laiko, nors iš tiesų jei ko mes ir turėjome pakankamai, tai laiko. Galiausiai nulėmė Belano pasiūlymas. Nusipirkome du dantų šepetėlius ir kitokių kūno priežiūros priemonių, kurių netrūko Kuljakano priemiesčio prekybos centre, paskui apsisukome ir, neužsukę į miestą, išvažiavome.

Sausio 4

Lyg vaiduokliai pravažiavome Navochoją, Siudad Obregoną ir Hermosilją. Mes jau buvome Sonoros provincijoje, nors man nuo pat Sinaloa susidarė įspūdis, kad mes jau Sonoroje. Abipus kelio vidurdienio saulėje stūksojo daug stulpenių, figavaisių opuntijų ir didžiųjų karnegijų. Viešojoje Hermosiljo bibliotekoje mes su Belanu ir Lima ieškojome Sezarėjos Tinachero pėdsakų. Nieko nepavyko rasti. Sugrįžę prie automobilio radome Lupę, miegančią ant užpakalinės sėdynės, ir du vyrus, kurie nejudėdami stovėjo ant šaligatvio ir stebėjo ją. Belanas pamanė, kad tai gali būti Albertas ir vienas iš jo sėbrų, todėl mes išsiskirstėme, kad nesusidurtume su jais. Lupės suknelė buvo užsivertusi iki juosmens, o vyrai susikišę rankas į kišenes masturbavosi. Dinkit iš čia, pasakė Arturas, ir tiedu tipai nuėjo, vis atsisukdami į mus. Paskui mes nuvažiavome į Kaborką. Jeigu Sezarėjos žurnalas vadinosi „Caborka", tai turėtų kažką reikšti, svarstė Belanas. Kaborka – tai nedidukas miestelis į šiaurės vakarus nuo Hermosiljo. Norėdami

ten patekti važiavome federaliniu keliu iki Santa Anos, o nuo Santa Anos pasukome į vakarus asfaltuotu keliu. Pravažiavome Pueblo Nuevą ir Altarą. Prieš įvažiuodami į Kaborką pastebėjome kelio atsišakojimą ir iškabą su kito miestelio pavadinimu: Pitikitas. Bet važiavome toliau, kol pasiekėme Kaborką, ten sukiodamiesi aplink rotušę ir bažnyčią, kalbinome visus sutiktuosius, bergždžiai ieškodami ko nors, kas galėtų mums suteikti žinių apie Sezarėją Tinachero, kol galiausiai pradėjo temti ir mes vėl sugrįžome prie automobilio, nes Kaborkoje nebuvo nė menkiausio pensiono ar viešbutuko, kur galėtume apsistoti (o jei ir buvo, tai jo neradome). Taigi tą naktį miegojome automobilyje, o ryte grįžome į Kaborką, pasipildėme degalų ir išvažiavome į Pitikitą. Turiu nuojautą, pareiškė Belanas. Pitikito kaimelyje mes labai gardžiai pavalgėme ir nuėjome į San Diego bažnyčią, kurią apžiūrėjome tik iš išorės, nes Lupė pareiškė eiti vidun nenorinti, mes irgi nedegėme noru.

Sausio 5

Važiuojame šiaurės rytų kryptimi iki Kananea, kelias geras, vėliau – pietų kryptimi vieškeliu iki Bakanučio, paskui – iki Rugsėjo 16-osios ir galiausiai – iki Arispės. Aš jau nebeeinu į paieškas su Lima ir Belanu. Pasilieku automobilyje su Lupe arba drauge einame išgerti alaus. Arispėje kelias vėl pagerėja, ir mes nusileidžiame iki Banamičio ir Huepako. Iš Huepako vėl užvažiuojame į Banamičį, šįkart grįžtame į Arispę, iš ten košmarišku žvyrkeliu pasukame į rytus, iki Hojoso, o nuo Hojoso jau daug geresniu keliu privažiuojame Nakosari de Garsiją.

Išvažiuojant iš Nakosario mus sustabdo patrulis ir pareikalauja automobilio dokumentų. Pareigūne, ar jūs – iš Nakosario? – klausia Lupė. Ne, nieko panašaus, žvilgtelėjęs į ją atsako patrulis, iš Hermosiljo. Belanas su Lima nusijuokia. Jie išlipa pramankštinti kojas. Lupė – jam iš paskos ir kažką pakužda Belanui į ausį. Kitas patrulis irgi išlipa iš automobilio šnektelėti su kolega, kuris tuo metu bando iššifruoti Kimo automobilio dokumentus ir Limos vairuotojo pažymėjimą. Patruliai spokso į Lupę, stovinčią už kelių metrų, kelkraštyje, kalvoto ir gelsvo peizažo fone, kur kartkartėmis matyti tamsesnės dėmės, smulkučiai vemti verčiančios rudai žaliai violetinės spalvos augalėliai. Ruda, žalia ir violetinė spalvos susipynusios nuolatiniame užtemime.

O jūs iš kur? – klausia antrasis patrulis. Iš Meksiko – girdžiu Belano atsakymą. *Mexiquillos*? – pašmaikštauja patrulis. Panašiai, atsako Belanas su šypsena, nuo kurios pašiurpstu. Kas per bukagalvis? – mąstau, bet ne apie policininką, o

apie Belaną, taip pat apie Limą, kuris pasirėmęs į variklio gaubtą įsistebeilija į vieną tašką horizonte, kažkur tarp debesų ir baltųjų kvebrachų.

Paskui policininkai grąžina mums dokumentus, ir Lima su Belanu jų klausia, kaip trumpiausiu keliu nukakti į Santa Teresą. Antrasis patrulis grįžta prie automobilio ir susiranda žemėlapį. Mums išjudant, patruliai atsisveikindami kilsteli rankas. Grįstas kelias netrukus tampa žvyrkeliu. Nėra nė vieno automobilio, tik retsykiais pravažiuoja vienas kitas furgonas su maišais arba su žmonėmis. Pravažiuojame Aribabio, Huačineros, Baserako ir Bavispės kaimus, kol galiausiai susivokiame, jog pasiklydome. Dar nesutemus staiga tolumoje pastebime kaimelį, gal tai Viljavisjosa, o gal ir ne, bet jau nebėra jėgų ieškoti kelio atgal. Pirmąsyk matau Belaną ir Limą susinervinusius. Lupė visiškai abejinga kaimelio traukai. O aš net nežinau, ką apie tai galvoti: galbūt kad keistai jaučiuosi, galbūt noriu miego, netgi galbūt jau sapnuoju. Paskui mes vėl patekome į siaubingai duobėtą kelią, kuris, regis, niekada nesibaigs. Belanas su Lima prašo užduoti jiems sunkių klausimų. Kiek suprantu, jie turi omeny klausimus iš metrikos, retorikos ir stilistikos. Vieną uždavęs aš vėl užsnūstu. Lupė irgi miega. Dar giliai neįmigęs girdžiu Belaną kalbantis su Lima. Jie prisimena Meksiką, kalba apie Laurą Damian ir apie Laurą Chauregi, kalba apie kažkokį man iki šiol negirdėtą poetą ir juokiasi, tas poetas atrodo visai mielas, šaunus tipelis, jie kalbasi apie žmones, kurie leidžia žurnalus, ir iš jų kalbos susidaro įspūdis, kad tai naivūs ir paprasti, arba tiesiog nusivylę žmogeliai. Man patinka klausytis jų šnekos. Belanas kalba daugiau negu Lima, bet jie abu be paliovos juokiasi. Užsimena ir apie Kimo impalą. Kartais, kai kelias itin duobėtas, automobilis taip kresteli, kad Belanui atrodo nenormalu. O štai Limai atrodo, kad variklis burzgia ne visai normaliai. Prieš giliai įmigdamas aš suprantu, kad nė vienas jų apie automobilius nieko neišmano. Kai nubundu, mes jau esame Santa Teresoje. Belanas su Lima rūko, impala sukinėjasi centrinėmis miesto gatvėmis.

Apsistojame Chuareso gatvėje esančiame Chuareso viešbutyje, Lupė – viename kambaryje, o mes trise – kitame. Vienintelis mūsų kambario langelis išeina į akligatvį. Jo gale, į Chuareso gatvės pusę, kažkokie šešėliai tariasi prislopintais balsais, nors retsykiais kas nors nusikeikia arba nei iš šio, nei iš to užrinka, ir po ilgoko stebėjimo, vienas iš šešėlių pakėkęs ranką mosteli į Chuareso viešbučio langą, pro kurį aš juos stebiu. Kitame akligatvio gale prisikaupę šiukšlių, o tamsa, jei taip galima pasakyti, nors į akį durk, išsiskiria tik vienas blausiai apšviestas galinis „Santa Elenos“ viešbučio fasadas su siauromis durimis, kuriomis niekas nesinaudoja, nebent kuris iš virtuvės darbuotojų išneša šiukšles, o grįždamas stabteli prie jų ir ištempęs kaklą mėgina įžiūrėti, kas dedasi Chuareso gatvėje.

SAUSIO 6

Visą rytą Belanas su Lima praleido Savivaldybės registre, gyventojų surašymo biure, keliose bažnyčiose, Santa Teresos bibliotekoje, universiteto ir vienintelio laikraščio „El Centinela de Santa Teresa" archyvuose. Mes susitikome pietų metu centrinėje aikštėje prie keistos statulos, įamžinusios vietinių pergalę prieš prancūzus. Po pietų Belanas su Lima tęsė savo tyrinėjimus, pasakė, kad turi susitikimą su svarbiausiu žmogumi universiteto Literatūros fakultete, kažkokiu pašlemėku vardu Horacijus Gera, kuris (staigmena!) buvo kaip nulietas Oktavijus Pasas, tik mažiukas, o kai pagalvoji, tai tinka netgi jo vardui, pasakė man Belanas, taigi dabar pasakyk man, Garsija Maderai, ar Horacijus gyveno tais pačiais laikais kaip ir Cezaris Augustas? Nežinau, leisk pagalvoti, sakau. Bet jie skuba ir pradeda plepėti apie ką kita, o jiems išėjus, aš vėl likau su Lupe, iš pradžių norėjau pakviesti ją į kiną, bet pinigus turėjo jie, o man visai iš galvos išdulkėjo paprašyti, taigi Lupės pakviesti į kiną negalėjau, kaip buvau sumanęs, ir mums nebeliko nieko kito, kaip slankioti po Santa Teresą ir apžiūrinėti centre esančių parduotuvių vitrinas, paskui sugrįžus į viešbutį spoksoti teliką vestibiulyje. Ten mes radome dvi senutes, kurios apžiūrėjusios mus pasiteiravo, ar mudu vedę. Lupė atsakė teigiamai. Man nebeliko kitos išeities, kaip pritarti. Nors aš be paliovos mąsčiau apie Belano ir Limos klausimą, ar Horacijus gyveno Cezario Augusto valdymo laikais, ir man atrodė, kad tai tiesa, iš pradžių aš būčiau atsakęs teigiamai, bet nuojauta man kuždėjo, kad Horacijus, jei taip galima sakyti, nebuvo didelis Augusto šalininkas, o Lupė plepėjo su pagyvenusiomis poniomis, tiesą pasakius, jos pasirodė kaip reta įkyrios, o aš, nežinia kodėl, tebemąsčiau apie Augustą ir Horacijų, kairiąja ausimi klausydamasis per televiziją rodomos muilo operos, o dešiniąja – Lupės plepėjimo su senikėmis, kai staiga mano atmintyje kažkas *sprogo*, tarsi sugriuvo silpnutė siena, ir aš pamačiau Horacijų, kovojantį *su* Augustu ar Oktavianu drauge su Brutu ir Kasijumi, kurie nužudė Cezarį ir norėjo atgaivinti Respubliką, velniava, net pavartojęs LSD nebūčiau regėjęs keistesnio reginio – dvidešimt ketverių metų Horacijaus Filipe, tik truputį vyresnio už Belaną su Lima, ir tik septyneriais – už mane, o šmikis Horacijus, stebeilijęs į tolius, be jokio perspėjimo atsisuko ir pažvelgė tiesiai į mane! Sveikas, Garsija Maderai, pasisveikino jis (nors aš nė velnio nesupratau lotyniškai), esu Horacijus, gimiau Venuzijoje 66 metais prieš Kristų, esu atleistinio[395] sūnus (tokio gero ir mylinčio tėvo visi pavydėtų), esu Bruto kariuomenės tribūnas, pasirengęs eiti į Filipų mūšį, kurį mes pralaimėsime, bet

395 Buvęs vergas, kuriam šeimininkas suteikė laisvę.

jame kautis mane pastūmėjo lemtis, ir ten bus sprendžiamas žmonijos likimas, tada viena senikė netikėtai palietė mano ranką ir paklausė, kokie vėjai mus atnešė į Santa Teresą, aš pamačiau besišypsančias Lupės ir kitos senikės akis, smalsiai blizginančias į mudu su Lupe, ir atsakiau, kad mes – povestuvinėje kelionėje, medaus mėnuo, ponia, sakau, paskui atsistojau ir daviau ženklą Lupei sekti paskui mane, mes nuėjome į jos kambarį ir puolėme dulkintis kaip išprotėję, tarsi rytoj tektų mirti, iki sutemų, ir išgirdome Belaną ir Limą, kurie grįžo į savo kambarį ir šnekėjosi, šnekėjosi, šnekėjosi...

Sausio 7

Viena aišku: Sezarėja Tinachero yra čia buvusi. Neaptikome jokių įrašų nei registre, nei universitete, nei parapijos archyve, nei bibliotekoje, kurioje nežinia kuriam galui saugomi archyvai iš senosios Santa Teresos ligoninės, dabar pavadintos revoliucijos didvyrio generolo Sepulvedos vardu. Bet „Centinela de Santa Teresa" redakcijoje Limai su Belanu leido pasiknisti tarp senų laikraščių ir 1928 metų naujienose jie rado birželio 6-os dienos žiniose paminėtą matadorą Pepę Aveljanedą, kuris pasirodė Santa Teresos koridoje su dviem įmitusiais buliais iš dono Chosė Forkato ganyklos ir pelnė nemažą pergalę (dvi ausis), o birželio 11-osios dienos numeryje buvo interviu su juo ir pasakojimas, kur paminėta, kad jis keliauja kartu su moterimi vardu Sezarėja Tinacha [*sic*], atkakusia į šiuos kraštus iš sostinės Meksiko. Straipsnį iliustruojančių fotografijų nėra, bet vietinis žurnalistas apibūdina ją kaip „aukštą, dailią ir santūrią", nežinia, ką jis tuo ketino pasakyti, galbūt norėjo pabrėžti neatitikimą tarp matadorą lydėjusios moters ir jo, pristatyto šiek tiek tiesmukai: liesas, žemaūgis, gunktelėjęs, ne aukštesnis kaip metro penkiasdešimties vyrukas. Toks aprašymas Belanui su Lima labai priminė Hemingvėjaus matadorą (gaila, bet šio autoriaus dar nesu skaitęs), tipišką Hemingvėjaus matadorą, kurį vis aplenkia sėkmė – narsų ir liūdną, netgi mirtinai liūdną, nors aš nedrįsčiau tiek daug spręsti iš tokio menko aprašymo, be to, vienas dalykas yra Sezarėja Tinachero ir visai kitas – Sezarėja Tinacha, bet į tai mano draugai nesigilino, gal žurnalistas klaidos nepastebėjo, gal prastai išgirdo ar užsirašė pavardę, ar net pati Sezarėja Tinachero jį sąmoningai suklaidino, juokais neteisingai pasakiusi pavardę, toks kuklus būdas nuslėpti kuklius pėdsakus.

Likusi straipsnio dalis nereikšminga, Pepė Aveljaneda kalba apie bulių kautynes: jis pasakoja nesuprantamus ir netinkamus dalykus, bet taip švelniai, jog neatrodo pedantiškas. Paskutinė nuoroda – liepos 10-ąją „Centinela de Santa Teresa" praneša apie matadoro (veikiausiai ir jo palydovės) išvyką į Sonoitą, kur

jis koridos aikštėje pasirodys su matadoru iš Monterėjaus Chesusu Ortisu Pačeku. Vadinasi, Sezarėja su Aveljaneda Santa Teresoje prabuvo maždaug mėnesį, turbūt nieko per daug neveikdami, kaip turistai aplankė gretimas vietoves arba tiesiog leido laiką viešbutyje. Šiaip ar taip, anot Limos su Belanu, pagaliau pavyko rasti kažką, kas gerai pažinojo Sezarėją Tinachero, ir jis tikriausiai dar tebegyvena Sonoroje, nors dėl tų matadorų niekada negali būti tikras. O mano argumentą, kad tas Aveljaneda galbūt jau seniai miręs, jie atrėmė, kad vis tiek turi būti kokių nors jo artimųjų ar draugų. Vadinasi, dabar jau ieškosime Sezarėjos ir matadoro. Jie pripasakojo piktinančių istorijų apie Horacijų Gerą. Tvirtino, kad jis iš tiesų yra kaip Oktavijus Pasas. Ne visai suprantu, kaip įmanoma per tokį trumpą laiką tiek daug apie jį sužinoti, bet jie tvirtina, kad jo sekėjai šiame atokiame Sonoros valstijos užkampyje yra tiksli Oktavijaus Paso sekėjų kopija. Tarsi pamirštoje provincijoje tokie pat pamiršti poetai, eseistai ir profesoriai atkartoja tą elgesį, kurį žiniasklaida priskiria jų stabams.

Iš pradžių, pasakojo jie, Gerą nepaprastai sudomino, kas tokia buvo Sezarėja Tinachero, bet kai Lima su Belanu papasakojo apie avangardistinį jos kūrybos pobūdį ir kad jis menkutis, jo susidomėjimas kaipmat išgaravo.

Sausio 8

Sonoite nieko nepavyko rasti. Grįždami atgal vėl stabtelėjome Kaborkoje. Belanas tvirtino, kad Sezarėja taip pavadino savo žurnalą ne šiaip sau. Bet mes ir vėl nepešėme nieko, kas patvirtintų, kad šios poetės čia būta.

Užtat Hermosiljo laikraščių archyve pirmąją paieškų dieną netikėtai užtikome žinią apie Pepės Aveljanedos mirtį. Seni pageltę puslapiai liudijo, kad matadoras mirė Agva Prietos koridos aikštėje, persmeigtas buliaus, nepataikęs įsmeigti jam mirtinos banderilės, ko dėl žemo ūgio Aveljaneda niekada neatlikdavo itin gerai: norint pribaigti bulių reikėjo pašokti, ir to šuolio metu jo nedidukas kūnas buvo beginklis, pažeidžiamas menkiausio gyvūno bakstelėjimo.

Agonija nebuvo ilga. Aveljaneda mirtinai nukraujavo viešbučio „Agua Prieta Excelsior“ kambaryje, ir po dviejų dienų buvo palaidotas vietinėse kapinėse. Mišių nebuvo. Laidotuvėse dalyvavo meras ir vietos savivaldos atstovai, Monterėjaus matadoras Chesusas Ortisas Pačekas, dar keli koridos mėgėjai, kurie atėjo pareikšti paskutinę pagarbą. Naujiena suteikė peno apmąstyti du tris abejonių kėlusius klausimus, taip pat nuspręsti aplankyti Agva Prietą.

Visų pirma, anot Belano, tikėtina, kad žurnalistas kliovėsi nuogirdomis. Žinoma, buvo tokia tikimybė, kad pagrindinis Hermosiljo dienraštis turėjo savo

korespondentą Agva Prietoje ir šis apie tragišką įvykį pranešė telegrafu, bet buvo aišku (nors nežinau kodėl), kad Hermosiljo žmonės šią istoriją pagražino, papildė, nugludino ir suliteratūrino. Klausimėlis: o kas lydėjo į paskutinę kelionę Aveljanedos kūną? Įdomu: o kas buvo tasai matadoras Ortisas Pačekas, kurio šešėlis, regis, neatšlyja nuo Aveljanedos? Ar jie drauge keliavo po Sonorą, ar jo buvimas Agva Prietoje buvo grynas atsitiktinumas? Kaip mes ir baiminomės, daugiau naujienų apie Aveljanedą Hermosiljo archyvuose nepavyko rasti, tarsi paskelbus apie matadoro mirtį, jis buvo visiškai užmirštas. Kita vertus, to ir reikėjo tikėtis – informacijos srautas išseko. Tada nuvykome į Pilo Janjeso koridos mėgėjų draugiją, įsikūrusią senamiestyje, iš tikrųjų tai buvo šeimos baras su vos pastebima ispaniška atmosfera, kuriame rinkdavosi Hermosiljo koridos gerbėjai. Niekas ten nežinojo apie mažių matadorą Pepę Aveljanedą, bet kai mes pasakėme jo mirties datą ir kad jis aktyviai reiškėsi trečiajame dešimtmetyje, mums nurodė senolį, kuris viską žinojo apie matadorą Ortisą Pačeką (ir vėl!), nors jo numylėtinis buvo Pilas Janjesas, Kaborkos sultonas (ir vėl Kaborka), mums, mažai išmanantiems apie Meksikos koridos labirintus, slapyvardis atrodė labiau tinkantis boksininkui.

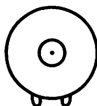
Senukas vardu Chesusas Pintadas prisiminė Pepę Aveljanedą, a, Pepinas Aveljaneda, teištarė, jam niekados per daug nesisekė, bet buvo narsus kokių reta, jis turbūt sonorietis, o gal iš Sinaloa arba iš Čihuahua, bet išgarsėjo Sonoroje, vadinasi, tikrai turėjo būti sonorietis, tegul ir atvykėlis, o pasimirė jis 1930-ųjų gegužę, per didžiausią Agva Prietos šventę, lūšnelėje, kur gyveno kartu su Ortisu Pačeku ir Efrenu Salasaru. Pone Pintadai, gal ką nors žinote apie jo artimuosius? – paklausė Belanas. Seneliukas nieko nežinojo. Gal žinote, ar jis keliavo su moterimi? Seneliukas nusijuokė ir žvilgtelėjo į Lupę. Visi keliaudavo su moterimis arba susirasdavo jų ten, kur apsistodavo, pasakė, tais laikais vyrai elgėsi kaip bepročiai, kai kurios moterys – irgi. Bet jūs to nežinote? – neatlyžo Belanas. Seneliukas to nežinojo. Ar Ortisas Pačekas dar gyvas? – paklausė Belanas. Senukas patvirtino, kad gyvas. Pone Pintadai, kur mes galėtume jį rasti? Seneliukas pasakė, kad anas turįs rančą netoli Kvatro. Kas tai, nesuprato Belanas, miestas, kelias, užkandinė? Seneliukas dėbtelėjo taip, tarsi tik dabar būtų mus atpažinęs; paskui pasakė, kad tai miestas.

Sausio 9

Kad kelionė neprailgtų, aš pripiešiau piešinėlių-mįslių, kurių prieš daugelį metų buvau išmokęs mokykloje. Nors šiose vietose nerasi kaubojų. Čia niekas

nenešioja kaubojiškų skrybėlių. Čia yra tik dykuma, miražus primenantys miestai bei pliki kalnai.

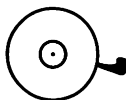
– Kas čia? – paklausiau.

Lupė žvilgtelėjo į piešinėlį nenoromis, tarsi žaisti jai būtų neįdomu, ir tylėjo. Belanas su Lima irgi nežinojo.

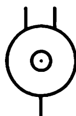
– Elegijos eilutė? – spėjo Lima.

– Ne, tai meksikietis, kurį matai iš viršaus, – pasakiau. O čia?

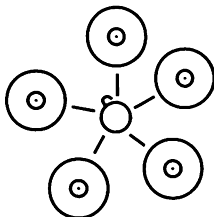
– Meksikietis, rūkantis pypkę, – atsakė Lupė.

– O čia?

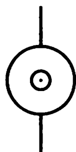
– Meksikietis ant triračio, – tarė Lupė. – Meksikiečių vaikas ant triratuko.

– O čia kas?

– Penki meksikiečiai myža į vieną pisuarą, – atsakė Lima.

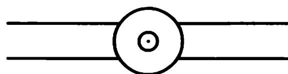
– O čia?

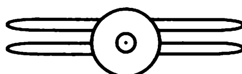
– Meksikietis važiuoja dviračiu, – tarė Lupė.

– Arba meksikietis, einantis lynu, – pridūrė Lima.

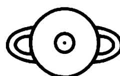
– O čia?

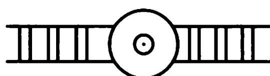
– Meksikietis eina tiltu, – pasakė Lima.
– O čia?

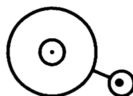
– Meksikietis čiuožia slidėmis, – tarė Lupė.
– O čia?

– Meksikietis, kuris tuoj išsitrauks pistoletus, – spėjo Lupė.
– Šakės, Lupe, tu žinai visus atsakymus, – nusistebėjo Belanas.
– O tu – nė vieno, – atkirto Lupė.
– Tai kad aš ne meksikietis, – atsakė Belanas.
– O čia kas? – paklausiau, pirmiausia parodęs piešinį Limai, o paskui kitiems.

– Meksikietis lipa kopėčiomis, – atspėjo Lupė.
– O čia?

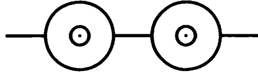

– Na, šitas tai sunkus, – atsiduso Lupė.

Mano draugai liovėsi juokauti ir įsistebeilijo į piešinėlį, o aš apsižvalgiau aplinkui. Pamačiau kažką, kas iš tolo panėšėjo į medį. Kai jį pravažiavome, supratau, kad tai augalas, didžiulis nudžiūvęs augalas.

– Pasiduodame, – atsakė Lupė.

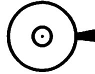
– Meksikietis kepa kiaušinį, – pasakiau. – O šičia?

– Du meksikiečiai važiuoja dviviečiu dviračiu, – suskubo Lupė.

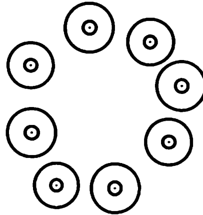
– Arba du meksikiečiai eina lynu, – pridūrė Lima.

– O dabar laukia kai kas sunkesnio, – perspėjau.

– Paprasta: tai suopis su kaubojiška skrybėle, – atsakė Lupė.

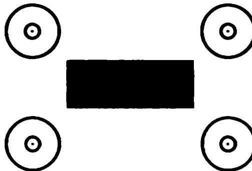
– O čia?

– Aštuoni meksikiečiai kalbasi, – tarė Lima.

– Aštuoni meksikiečiai miega, – pridūrė Lupė.

– Net gali būti, kad aštuoni meksikiečiai stebi nematomas gaidžių peštynes, – pajuokavau. – O čia kas?

– Keturi meksikiečiai atsisveikina su mirusiuoju, – pasakė Belanas.

Sausio 10

Kelionė į Kvatrą buvo varginanti. Kone visą dieną praleidome kelyje, pirmiausia ieškodami Kvatro, kuris, kaip mums sakė, buvo maždaug šimtas penkiasdešimt

kilometrų į šiaurę nuo Hermosiljo, pirmiausia reikia važiuoti federaliniu keliu, paskui ties Benchamin Hiliu sukti į kairę rytų kryptimi, į tokį vieškelį, kuriame pasiklydome ir vėl atsidūrėme federaliniame kelyje, tik šįkart dešimt kilometrų piečiau nuo Benchamin Hilio, kas mums sukėlė įtarimų, kad Kvatras išvis neegzistuoja, bet pagaliau mes vėl patekome į Benchamin Hilio aplinkkelį (po teisybei, norint prisikasti iki Kvatro reikia sukti ties pirmuoju atsišakojimu, už dešimties kilometrų nuo Benchamin Hilio) ir sukinėjomės po kažkokias vietoves, kurios kartais panėšėjo į mėnulio peizažą, kartais pasirodydavo nedideli žali ploteliai, bet niekur nesimatė nė gyvos dvasios, paskui privažiavome kaimelį, pavadintą Felikso Gomeso vardu, tenai vienas tipas atsistojo prieš mūsų automobilį išsižergęs, rankas laikydamas ant juosmens, ir pradėjo mus plūsti, paskui kiti vietiniai mums paaiškino, kaip nuvažiuoti į Kvatrą, pirmiausia pasukti šen, paskui ten, kol pagaliau mes privažiavome kaimelį pavadinimu Oazisas, kuris ne tik nepriminė oazės, o veikiau įkūnijo savo fasadais visą dykumos skurdą, paskui vėl patekome į autostradą, ir tada Lima pareiškė, kad Sonoros dykumos – tikras mėšlas, o Lupė atkirto, kad jeigu jai būtų leista vairuoti, jie jau seniai būtų vietoje, o vietoj atsakymo Lima staigiai sustojo ir išlipo iš mašinos, taręs Lupei, kad ji galinti vairuoti. Tada aš nežinau, kas nutiko, nes mes visi išlipome iš impalos ir pramankštinome kojas, iš tolo matėsi magistralė ir automobiliai, dumiantys šiaurės kryptimi, veikiausiai į Tichuaną arba Jungtines Valstijas, o kiti – į pietus, link Hermosiljo, Gvadalacharos arba Meksiko, tada pradėjome kalbėti apie sostinę, kaitintis saulėje (lyginti, kieno rankos labiau nudegusios), mes rūkėme ir kalbėjomės apie Meksiko miestą, kai Lupė pasakė, kad ten jau nieko nebesiilgi. Kai ji taip pasakė, pamaniau, keista, bet ir aš nieko ten nesiilgėjau, nors balsu to nepasakiau. Paskui jie vėl sulipo į automobilį, o aš delsiau ir svaidžiau akmenukus kur pakliūva, kiek galima toliau, nors girdėjau, kad jie mane šaukia, aš neatsisukau ir nė menkiausiu judesiu nesiruošiau pas juos grįžti, kol galiausiai Belanas pasakė: Garsija Maderai, arba lipk į vidų, arba pasiliksi čia, tada aš apsisukau ir grįžau prie impalos, nejučiomis buvau nuėjęs gana toli, eidamas žiūrėjau į Kimo mašiną ir pagalvojau, kad ji ganėtinai murzina, įsivaizdavau Kimą mano akimis žiūrintį į savo impalą, arba Mariją, žiūrinčią į tėvo impalą mano akimis, ir iš tiesų ji atrodė nekaip, net spalvos beveik nebesimatė po dykumos dulkių sluoksniu.

Paskui grįžome pro Oazisą ir Feliksą Gomesą ir pagaliau Trinčeraso apygadoje prisikasėme iki Kvatro, ten papietavome ir padavėjo bei sėdinčiųjų už gretimo stalo paklausėme, ar jie nežino, kaip rasti Ortiso Pačeko rančą, bet jiems šis vardas nebuvo girdėtas, taigi nusprendėme paklaidžioti po kaimelį, mudu su Lupe nepravėrėme burnos, o Belanas su Lima plepėjo neužsičiaupdami, bet ne

apie Ortisą Pačeką, ne apie Aveljanedą ir ne apie poetę Sezarėją Tinachero, o apie Meksiko gandus, apie Lotynų Amerikos knygas ir žurnalus, kuriuos buvo skaitę prieš šią vingiuotą kelionę, apie filmus ir galų gale apie dalykus, kurie man, turbūt ir Lupei, atrodė lengvabūdiški, nes mes visą laiką tylėjome, paskui po ilgo klajojimo atsidūrėme turguje (kuris šiuo dienos metu buvo tuštutėlis), ten sutikome vieną tipą, kuris turėjo tris kartonines dėžes su viščiukais, ir jis mums nupasakojo, kaip nuvažiuoti iki Ortiso Pačeko rančos. Ką gi, vėl sėdome į impalą ir nudūmėme toliau.

Vidurkelyje, kur Kvatras jungiasi su Trinčerasu, mums reikėjo pasukti į kairę keliuku, vedančiu apskrito, nediduko it putpelė kalno papėde, bet kai juo pasukome, visi kalnai ir kalvos ir netgi dykuma mums atrodė putpelės formos, putpelė įvairiausiomis pozomis, ten mes klajojome takais, kurių net keliais nepavadinsi, gadinome automobilį ir kankinomės patys, kol galiausiai takas nuvedė prie namo, primenančio XVIII amžiaus misionierių pastatą, kuris netikėtai išdygo iš dulkių debesies, mūsų pasitikti išėjo seniokas ir patvirtino, kad tai iš tikrųjų buvo Ortiso Pačeko ranča, ji vadinosi „Buena Vida", o jis pats ir esąs matadoras Ortisas Pačekas (bet tai pasakė tik įdėmiai apžiūrėjęs kiekvieną iš mūsų).

Tą vakarą mėgavomės buvusio matadoro svetingumu. Septyniasdešimt devynerių metų Ortisas Pačekas turėjo puikią atmintį, kurią sustiprino, anot mūsų, gyvenimas dykumoje, o anot jo, gyvenimas kaime. Jis kuo puikiausiai prisiminė ir Pepę Aveljanedą (ech, Pepinas Aveljaneda, liūdniausias mažius, kokį teko kada sutikti, pasakė), ir tą dieną, kai bulius jį pribaigė Agva Prietos aikštėje. Jis dalyvavo ir šermenyse viešbučio salėje, kur ištarti paskutinio „sudie" susirinko beveik visi, kas tik buvo gyvi Agva Prietoje, dalyvavo ir laidotuvėse, į kurias gausiai susirinko žmonių, tokia niūri epiškos šventės pabaiga. Savaime aišku, jis prisiminė ir su Aveljaneda keliavusią moterį. Ji buvo aukštaūgė, tokios paprastai mažiams patinka, tyli, bet ne iš kuklumo ar santūrumo, o tarsi ne savo noru, atrodė paliegusi ir nekalbi, juodaplaukė, indėniškų bruožų, liekna ir tvirta moteris. Ar ji buvo Aveljanedos meilužė? Dėl to nebuvo jokių abejonių. Tikrai ne sutuoktinė, nes Aveljaneda buvo vedęs, jo seniai palikta žmona gyveno Močise, Sinaloa. Anot Ortiso Pačeko, matadoras kiekvieną mėnesį, ar kas du mėnesius (ar kaskart, kai galėjo, velniai rautų!) siųsdavo jai pinigų. Matadorai anksčiau gyveno kitaip, tai ne dabar, kada net naujokai praturtėja. Tiesa tokia, kad Aveljaneda tada gyveno su moterimi. Jis prisiminė tik tiek, kad ji iš Meksiko, o ne jos vardą, moteris buvo išsilavinusi, kažkada dirbusi mašininke ar stenografuotoja. Kai Belanas paminėjo Sezarėją, Ortisas Pačekas patvirtino, kad tai ji. Ar toji moteris domėjosi korida? – paklausė Lupė. Aš nežinau, atsakė Ortisas Pačekas, galbūt domėjosi, o gal ir ne, bet jei moteris ilgą laiką visur keliauja paskui

matadorą, šis pasaulis jai pradeda patikti. Šiaip ar taip, Ortisas Pačekas buvo ją matęs vos du kartus, paskutinįsyk – Agva Prietoje, iš ko ir nusprendė, kad jie jau ilgai gyvena kaip meilužiai. Visgi Aveljanedai jos daroma įtaka buvo pastebima, pareiškė Ortisas Pačekas.

Pavyzdžiui, kai jo mirties išvakarėse abu matadorai sėdėjo Agva Prietos bare ir gėrė, prieš išeidamas į viešbutį Aveljaneda prašneko apie Actlaną[396]. Iš pradžių Avejaneda kalbėjo tarsi patikėdamas kažkokią paslaptį, tarsi be didelio noro, bet po kelių minučių jis kaip reikiant įsismagino. Ortisas Pačekas neturėjo supratimo net ką reiškia tas žodis „Actlanas“, niekada gyvenime nebuvo jo girdėjęs. Tada Aveljaneda jam paaiškino viską nuo pradžių, papasakojo apie šventąjį pirmųjų meksikiečių miestą, neatrastą mitinį miestą, tikrą Platono Atlantidą, ir kai jie pusgirčiai grįžo į viešbutį, Ortisas Pačekas buvo įsitikinęs, kad tokias beprotiškas idėjas jis galėjo perimti tik iš Sezarėjos. Per šermenis didžiąją laiko dalį ji buvo viena, užsidariusi viešbučio kambaryje arba sėdėjo kamputyje viešbučio „Excelsior“ vestibiulyje, kuris buvo dekoruotas kaip prašmatni šarvojimo salė. Jokia moteris nepareiškė jai užuojautos. Nebent vyrai, ir tai ne viešai, nes visi puikiai žinojo, kad ji – tik meilužė. Per laidotuves ji neištarė nė žodžio. Kalbėjo miesto iždininkas, kuris buvo ir oficialusis Agva Prietos poetas, ir koridos draugijos prezidentas, bet ji – ne. Ji net ašaros neišliejo, pridūrė Ortisas Pačekas. Tiesa, ji pasirūpino, kad marmuro meistras iškaltų ant Aveljanedos antkapio žodžius, Ortisas Pačekas jų neprisiminė, tačiau jie buvo keisti, regis, irgi kažkas apie Actlaną, kuriuos ji veikiausiai *prasimanė* šia proga. Jis pasakė ne *padiktavo*, o *prasimanė*. Belanas su Lima paklausė, kokie tai buvo žodžiai. Ortisas Pačekas valandėlę mąstė, bet galų gale pasakė jų neprisimenantis.

Tą naktį apsistojome rančoje. Belanas su Lima įsitaisė svetainėje (nors kambarių buvo begalė, visi jie – negyvenami), o aš su Lupe – automobilyje. Vos išaušus atsikėliau ir nusišlapinau kieme, stebėdamas pirmuosius blyškiai gelsvus (o gal žydrus) šviesos spindulius, tykiai plūstančius dykuma. Prisidegiau cigaretę ir įsistebeilijęs į horizontą valandžiukę giliai kvėpavau. Iš tolo man pasirodė, jog matau dulkių kamuolį, bet paskui supratau, kad tai žemai pakibęs debesis. Jis kabėjo nejudėdamas. Pamaniau, kad kažkaip keista, jog nesigirdi jokių gyvūnų. Visgi gerai įsiklausius galima buvo išgirsti vienišo paukščio giesmę. Atsisukęs pamačiau Lupę, žvelgiančią į mane pro impalos langelį. Jos trumpi plaukai buvo išsitaršę, ji atrodė dar liesesnė nei anksčiau, tarsi pamažu darytųsi nematoma, tarsi rytas ją būtų neskausmaingai ištirpdęs, bet kartu ji buvo gražesnė negu anksčiau.

Drauge užėjome į namą. Svetainėje odiniuose foteliuose įsitaisę miegojo Lima, Belanas ir Ortisas Pačekas. Senasis matadoras miegojo apsisupęs šaliu,

396 Mitinė actekų protėvynė.

o veide atsispindėjo nustebimas. Kol Lupė plikė kavą, aš pažadinau draugus. Ortiso Pačeko žadinti neišdrįsau. Regis, jis nebegyvas, sukuždėjau. Belanas išsitiesė, traškindamas kaulus, ir pasakė, kad jau seniai taip gerai nėra miegojęs, o paskui pats ėmėsi žadinti mūsų šeimininką. Pusryčiaujant Ortisas Pačekas papasakojo savo keistą sapną. Gal sapnavote savo draugą Aveljanedą? – paklausė Belanas. Ne, nieko panašaus, atšovė Ortisas Pačekas. Sapnavau, kad man dešimt metų ir mano šeima persikėlė iš Monterėjaus į Hermosilją. Tais laikais tai turbūt buvo ilgų ilgiausia kelionė, įsiterpė Lima. Jo, labai ilga, atsakė Ortisas, bet labai smagi.

Sausio 11

Nusibeldėme į Agva Prietos miestelio kapines. Pirmiausia iš rančos „Buena Vida" į – Trinčerasą, iš Trinčeraso – į Pueblo Nuevą, Santa Aną, San Ignasijų, Imurisą, Kananea ir prie pat sienos su Arizona – į Agva Prietą.

Kitapus sienos – Amerika, miestelis Daglasas, o viduryje – muitinė ir pasienio policija. Už kokių šešiasdešimties kilometrų į šiaurės rytus nuo Daglaso yra Tumstounas, kuriame rinkdavosi geriausi Šiaurės Amerikos šauliai. Pietaudami vienoje kavinėje girdėjome pasakojant dvi istorijas: vienoje pabrėžiamas pranašumas visko, kas meksikietiška, o kitoje – visko, kas amerikietiška. Vienos istorijos herojus kilęs iš Agva Prietos, o kitos – iš Tumstouno.

Kai ilgaplaukis pražilęs tipas, pasakojęs istorijas vangiai, tarsi jam skaudėtų galvą, išėjo iš kavinės, jo pašnekovas kažkodėl nusikvatojo, tarsi tik po kiek laiko perpratęs esmę to, ką išgirdo. Iš tikrųjų tai tebuvo du anekdotai. Pirmasis apie tai, kaip šerifas ir jo padėjėjas išveda iš kameros kalinį ir išveža į atokią vietą sušaudyti. Kalinys tai žino ir yra daugmaž susitaikęs su savo likimu. Dykumoje išaušus negailestingam žiemos rytmečiui sužvarbęs ne tik kalinys, bet ir jo budeliai. Bet staiga kalinys prapliumpa juoktis, ir šerifas jo klausia, kokio velnio jam čia taip linksma, gal jis pamiršo, kad netrukus bus pakastas, kur niekas negalės jo surasti, o gal jam protas pasimaišęs? Kalinys atsako, ir čia slypi visas anekdoto smagumas, kad jis džiaugiasi, jog po kelių minučių jam jau nebereikės kęsti šalčio, o teisėsaugos tarnai dar turės parsirasti atgal.

Antroji istorija apie pulkininko Gvadalupės Sančeso, dosnaus Agva Prietos sūnaus, sušaudymą. Kai reikėjo stoti prie sienos, jis išreiškė paskutinį norą – surūkyti cigarą. Būriui vadovavęs karininkas jo norą, žinoma, patenkino. Liepė atnešti cigarą. Gvadalupė Sančesas ramiai jį prisidegė ir su pasimėgavimu rūkė stebėdamas saulėtekį (ši istorija, kaip ir Tumstoune, vyksta auštant, net

gali būti, kad tą patį rytmetį, 1912 metų gegužės 15-ąją), pulkininkas Sančesas apgaubtas dūmų debesies buvo toks ramus, toks svajingas arba tylus, kad net pelenai nenukrito nuo cigaro, galbūt pulkininkas kaip tik to ir siekė, savo akimis pamatyti, ar pulsas padažnėjęs, ar drebulys išduos, kad paskutinio atodūsio akimirką, jam pristigo narsos, bet cigaras susmilko, o pelenai taip ir nenukrito ant žemės. Tada pulkininkas Sančesas numetė nuorūką ir ištarė: kada tik norit.

Štai tokia istorija.

Kai istorijos klausytojas liovėsi juoktis, Belanas garsiai uždavė kelis klausimus: ar kalinys, kurį vedė mirti Tumstouno apylinkėse, buvo vietinis? Ar šerifas su padėjėju buvo kilę iš Tumstouno? Ar pulkininkas Gvadalupė Sančesas buvo kilęs iš Agva Prietos? Ar šaulių būrio vadas buvo vietinis, iš Agva Prietos? Kodėl kalinį iš Tumstouno nudėjo kaip šunį? Kodėl kaip šunį nudėjo *mi coronel* [*sic!*] Lupę Sančesą? Visi kavinėje sužiuro į jį, bet niekas neatsakė. Lima uždėjo jam ranką ant peties ir ištarė: eime, seni. Belanas pažvelgęs į jį šyptelėjo ir padėjo ant baro keletą banknotų. Paskui nusibeldėme į kapines ieškoti kapo Pepės Aveljanedos, kuris mirė perdurtas buliaus arba dėl to, kad per žemo ūgio matadoras negebėjo vikriai valdyti banderilių, kapo su Sezarėjos Tinachero epitafija, bet mes jo nesuradome, kad ir kiek ieškojome. Agva Prietos kapinės labiausiai panėšėjo į labirintą, o seniausias duobkasys, kuris vienintelis tiksliai žinojo, kur kas palaidotas, arba atostogavo, arba susirgo.

Sausio 12

Jei moteris ilgą laiką visur lydi matadorą, ilgainiui korida jai pradeda patikti? – paklausė Lupė. Turbūt, atsakė Belanas. O jei moteris susitikinėja su policininku, tai ir jo gyvenimas ilgainiui jai pradeda patikti? Turbūt, atsakė Belanas. O jei moteris turi sąvadautoją, ilgainiui ir jo pasaulis pradeda jai patikti? Belanas nieko neatsakė. Keista, nes jis visada stengiasi atsakyti į visus klausimus, nors tie atsakymai nereikalingi arba tai nieko nekeičia. Lima, priešingai, kalba vis mažiau, tiesiog vairuoja bereikšmiu veidu. Kokie mes vis dėlto akli, nes net nepastebėjome, kaip pradėjo keistis Lupė.

Sausio 13

Šiandien pirmąsyk skambinome į Meksiką. Belanas kalbėjosi su Kimu Fontu. Kimas pasakė, kad Lupės sąvadautojas žino, kur mes esame, ir seka mūsų

pėdsakais. Belanas atšovė, kad tai neįmanoma. Albertas mus sekė, kol išvažiavome iš Meksiko, paskui mums pavyko jo atsikratyti. Jo, atsiduso Kimas, bet paskui jie sugrįžo pas mane ir grasino nužudyti, jeigu nepasakysiu, kur jūs važiuosite. Paėmiau telefono ragelį ir pasakiau, kad noriu pasikalbėti su Marija. Išgirdau Kimo balsą. Jis verkė. Alio, pasakiau. Aš norėčiau pasikalbėti su Marija. Ar tai tu, Garsija Maderai? – sukūkčiojo Kimas. Maniau, kad grįžai į namus. Esu čia, pasakiau. Man pasigirdo, kad Kimas prunkštelėjo. Belanas su Lima pusbalsiu kalbėjosi. Jie pasitraukė nuo telefono, atrodė susirūpinę. Lupė liko stovėti šalia manęs, tarsi tirtėtų nuo šalčio, nors visai nebuvo šalta, ir, nusisukusi stebėjo degalinę, kur stovėjo mūsų automobilis. Sėsk į pirmą pasitaikiusį autobusą ir grįžk į Meksiką, išgirdau sakant Kimą. Jeigu neturi pinigų, aš tau atsiųsiu. Pinigų turim kaip šieno, atsakiau. Ar Marija yra? Nieko nėra, aš vienas, sukūkčiojo Kimas. Kurį laiką abu tylėjome. Kaip mano automobilis? – staiga paklausė jis, o balsas nuskambėjo kaip iš ano pasaulio. Gerai, sumurmėjau, viskas gerai. Mes jau artėjame prie Sezarėjos Tinachero, sumelavau. O kas ta Sezarėja Tinachero? – paklausė Kimas.

Sausio 14

Hermosiljo miestelyje kiekvienas nusipirkome drabužių ir maudymosi kostiumus. Paskui nuvažiavome paimti Belano iš bibliotekos (kur jis praleido visą rytą, įsitikinęs, kad bet kuris poetas visada palieka rašytinių pėdsakų, įsitikinimas, kol kas neparemtas nė vienu faktu) ir nudūmėme į paplūdimį. Bahia Kino įlankos pensione išsinuomojome kambarius. Jūra – tamsiai mėlynos spalvos. Lupė dar niekada jos nebuvo mačiusi.

Sausio 15

Pasidarėm ekskursiją: mūsų impala dūmė Punta Čuekos kryptimi, Kalifornijos įlankos puse, priešai dunksojo Tibiurono sala. Paskui nuvažiavome į Dolarą, esantį priešais Patoso[397] salą. Lima ją vadina Antino Donaldo sala. Tysojome tuštutėliame paplūdimyje ir ilgai rūkėme suktinę. Punta Čueka–Tibiuronas, Dolaras–Patosas, suprantama, tai tik pavadinimai, bet nuo jų mano sielą užplūsta baimė, kaip pasakytų vienas Amado Nervo amžininkas. Bet kas iš tiesų tuose pavadinimuose verčia mane jaustis sutrikusiu, nusiminusiu, fatalistu,

397 *Patos* (isp.) – antis.

verčia žvelgti į Lupę taip, tarsi ji būtų paskutinė moteris Žemėje? Beveik prieš sutemstant jau dūmėme šiaurės kryptimi tolyn, link Desembokės. Mano sieloje tamsu. Aš turbūt drebėjau. Paskui grįžome į Bahia Kiną tamsiu keliu, kuriame kartkartėmis prasilenkdavome su sunkvežimiais, pilnais traukiančių dainas serisų[398] žvejų.

Sausio 16

Belanas nusipirko peilį.

Sausio 17

Mes vėl Agva Prietoje. Aštuntą valandą ryto išvažiavome iš Bahia Kino. Artimiausias maršrutas buvo iki Punta Čuekos, iš Punta Čuekos į Dolarą, iš Dolaro į Desembokę, iš Desembokės – į Estrelją ir iš Estreljos – į Trinčerasą. Maždaug 250 km kratymosi neapsakomai prastu keliu. Jei būtume pasirinkę maršrutą Bahia Kino įlanka, Triunfas, Hermosiljas, iš Hermosiljo federaliniu keliu važiavę iki San Ignasijaus, o iš ten – į Kananea ir Agva Prietą, be jokios abejonės, būtume atvykę greičiau, mūsų kelionė būtų buvusi daug patogesnė. Šiaip ar taip, mes visi nusprendėme, kad geriau keliauti mažiau žinomais arba išvis nevažinėjamais keliais, be to, mus viliojo galimybė darsyk apsilankyti rančoje „Buena Vida“. Bet mes pasiklydome Kvatro, Trinčeraso ir Sjenagos trikampyje, ir galiausiai nusprendėme važiuoti į Trinčerasą, o pas senąjį matadorą apsilankyti kitąkart.

Prie Agva Prietos kapinių vartų sustojome jau temstant. Belanas su Lima paskambino sargo varpeliu. Neilgai trukus pasirodė saulėje įdegęs žmogus, kuris atrodė vos ne juodaodis. Jis buvo su akiniais ir kairėje veido pusėje turėjo ryškų randą. Paklausė, ko mums reikia. Belanas atsakė, kad mes ieškome duobkasio Andreso Gonsaleso Aumados. Tipas pašnairavo į mus ir pasiteiravo, kas mes tokie ir ko mums reikia? Belanas paaiškino, kad mus domina matadoro Pepės Aveljanedos kapas. Mes norime jį pamatyti, pasakėme. Aš esu Andresas Gonsalesas Aumada, tarė duobkasys, bet dabar ne visai tinkamas metas lankyti kapus. Padėkit, būkit supratingas, paprašė Lupė. O iš kur tas smalsumas, jeigu galima paklausti? – susidomėjo duobkasys. Belanas priėjo prie grotelių ir prislopintu balsu kelias minutes tam vyrui kažką aiškino. Duobkasys kelis kartus

398 Meksikos Sonoros valstijos vietiniai gyventojai.

linktelėjęs dingo savo būdelėje ir netrukus pasirodė su didžiuliu raktu, kuriuo mums atrakino vartus. Nusekėme paskui jį pagrindiniu kapinių keliu, apsodintu kiparisais ir senais ąžuolais. Kai įsukome į šalutinius takus, aš pastebėjau net kelis šioms vietovėms būdingus kaktusus: lazduvius ir karnegijas, vieną kitą figavaisę opunciją, turbūt kad mirusieji nepamirštų, jog yra palaidoti Sonoros dykumoje, o ne kur kitur.

Štai matadoro Pepės Aveljanedos kapas, mostelėjo duobkasys į nišą apleistame kampe. Belanas su Lima priėjo arčiau ir bandė perskaityti įrašą, bet niša buvo ketvirtame aukšte, o naktis jau buvo pradėjusi leistis ant kapinių takų. Niekur nesimatė gėlių, išskyrus vieną kapą, kur styrojo įsprausti keturi plastikiniai gvazdikai, ir daugumos užrašai jau buvo apnešti dulkėmis. Tada Belanas sunėrė abiejų rankų pirštus, padarė tokią kėdutę arba kilpą, ir Lima užlipo, veidu kone atsitrenkęs į stiklą, saugantį Aveljanedos fotografiją. Paskui jis ranka nuvalė apnašas ir perskaitė užrašą „Chosė Aveljaneda Tinacheras, matadoras, Nogalesas 1903 – Agva Prieta 1930“. Ir tai viskas? – išgirdau klausiant Belaną. Viskas, atsakė Lima kimiu kaip niekada balsu. Paskui jis vienu šuoliu stryktelėjo žemyn ir padarė tą patį: rankomis suformavo laiptelį, kad Belanas galėtų pasilypėti. Lupe, duok man žiebtuvėlį, išgirdau jį sakant. Lupė priėjo prie tos patetiškos figūros, kurią sudarė du mano draugai, ir be žodžių padavė jam degtukų dėžutę. O kur mano žiebtuvėlis? – paklausė Belanas. Aš jo neturiu, dranguži, atsakė Lupė labai švelniu balsu, prie kurio aš dar niekaip negalėjau priprasti. Belanas brūkštelėjo degtuką ir prikišo jį prie nišos. Kai tas užgeso, jis užsidegė kitą, paskui trečią. Lupė stovėjo atsirėmusi į sieną, sukryžiavusi savo ilgas kojas. Ji žiūrėjo į žemę ir atrodė susimąsčiusi. Lima irgi žiūrėjo į žemę, bet jo veide atsispindėjo vien tai, kad jis iš visų jėgų stengėsi išlaikyti Belano svorį. Išdeginęs kokius septynis degtukus ir kelissyk nusvilęs pirštų galus, Belanas pagaliau atsisakė savo užmačios. Prie kapinių vartų grįžome tylėdami. Tenai Belanas padavė kelis banknotus duobkasiui, ir mes išvažiavome.

Sausio 18

Santa Teresoje užėjome į vieną kavinę su dideliu veidrodžiu už baro, ir aš galėjau įsitikinti, kokie mes pasikeitę. Belanas nežinia kiek dienų nesiskutęs. Limai barzda neželia, bet galėčiau prisiekti, kad plaukai šukų nematę maždaug tiek pat laiko, kiek Belanas nesiskutęs. Iš manęs belikę kaulai ir oda (nes kiekvieną naktį aš vidutiniškai tris kartus dulkinuosi). Tik Lupė atrodo puikiai, noriu pasakyti: dabar ji atrodo geriau nei tada, kai išvažiavome iš Meksiko.

Sausio 19

Ar Sezarėja Tinachero buvo žuvusio matadoro pusseserė? Ar kokia tolima giminaitė? Ar ji pasirūpino, kad ant paminklo būtų įrašyta jos pavardė, ar ji suteikė savo pavardę Aveljanedai, tuo pabrėždama, kad tas vyras buvo jos? Ar ji juokais pridėjo savo pavardę prie matadoro pavardės? Tarsi sakydama *čia buvo Sezarėja Tinachero*? Dabar tai nesvarbu. Šiandien vėl skambinome į Meksiką. Kimo namuose viskas ramu. Belanas kalbėjosi su Kimu, Lima kalbėjosi su Kimu, o kai panorau pasikalbėti aš, ryšys nutrūko, nors monetų mes turėjome apsčiai, susidarė įspūdis, kad Kimas nepanoro su manimi kalbėtis ir išjungė. Paskui Belanas paskambino savo tėvui, Lima – savo motinai, o paskui Belanas paskambino Laurai Chauregi. Du pirmieji pokalbiai buvo palyginti ilgi, formalūs, o paskutinis – labai trumpas. Tik mudu su Lupe neskambinome į Meksiko miestą, sakytum nebūtų buvę ūpo arba neturėtume su kuo kalbėtis.

Sausio 20

Šįryt mes pusryčiavome Nogaleso kavinėje ir pastebėjome Albertą, sėdintį savo kamaro prie vairo. Jis vilkėjo ryškiai geltonais marškiniais, tos pačios spalvos kaip automobilis, o šalia jo važiavo į policininką panašus tipas odiniu švarku. Lupė išsyk jį atpažino: ji išblyško ir ištarė, ten Albertas. Ji tvardėsi, kad niekas jos baimės nepastebėtų, bet aš žinojau, kad ji bijo. Lima pažvelgė į tą pusę, kurlink krypo Lupės akys, ir pasakė, kad iš tikrųjų tai Albertas su savo sėbru. Belanas matė pravažiuojantį automobilį pro kavinės langus ir pasakė, kad mums haliucinacijos. Aš irgi visiškai aiškiai mačiau Albertą. Varom iš čia kuo greičiau, paraginau. Belanas pasižiūrėjo į mus ir tarė: jokiu būdu. Pirmiausia mes turime apsilankyti Nogaleso bibliotekoje, o vėliau, kaip ir planavome, grįšime į Hermosilją ir tęsime paieškas. Lima sutiko. Seni, man patinka tavo atkaklumas, pasakė. Taigi mes baigėme pusryčiauti (nei aš, nei Lupė daugiau neįstengėme praryti nė kąsnelio), paskui išėjome iš kavinės, sėdome į automobilį ir išleidome Belaną prie bibliotekos durų. Būkit drąsesni, po velnių, nereikia visko prisigalvoti, pasakė prieš nueidamas. Lima kelias sekundes stebėjo bibliotekos duris, tarsi svarstydamas, ką čia atsakius Belanui, o paskui vėl įjungė variklį. Ulisai, juk tu jį matei, tarė Lupė, ten buvo jis. Atrodo, atsakė Lima. Ką darysime, jeigu jis mane suras? – paklausė Lupė. Lima nieko neatsakė. Sustojome vienoje tuščioje gatvėje, viduriniosios klasės gyvenamajame kvartale, aplinkui, išskyrus vieną vaisių

krautuvėlę, nesimatė nei jokio baro, nei parduotuvių, ir Lupė pradėjo pasakoti prisiminimus iš savo vaikystės, paskui ir aš pasakojau istorijas iš tų laikų, kai buvau vaikas, tiesiog kad užmuščiau laiką, nieko daugiau, nors Ulisas nepravėrė burnos ir nepaleisdamas vairo skaitė knygą, buvo aišku, kad jis klausosi, nes kartais pakeldavo akis, pažvelgdavo į mus ir nusišypsodavo. Po dvyliktos valandos nuvažiavome ieškoti Belano. Lima pastatė automobilį netoli artimiausios aikštės ir liepė man nueiti į biblioteką. Jis su Lupe liks automobilyje, jei kartais pasirodytų Albertas ir tektų sprukti iš čia. Nesižvalgydamas į šalis paskubomis sukoriau tuos keturis kvartalus iki bibliotekos. Belaną radau sėdintį už ilgo nuo laiko patamsėjusio medinio stalo, ant kurio riogsojo šūsnis įrištų vietinio Nogaleso laikraščio numerių. Jis buvo vienintelis bibliotekos lankytojas, kai atėjau, jis pakėlė galvą ir pamojo man prieiti arčiau ir prisėsti šalia.

Sausio 21

Iš Pepino Aveljanedos nekrologo, anuomet paskelbto Nogaleso laikraštyje, man išliko tik Sezarėjos Tinachero vaizdas, kai ji eina nykiu dykumos vieškeliu, susikibusi rankomis su žemaūgiu matadoru, tuo nelaimingu mažium, kuris iš paskutiniųjų stengėsi nesumažėti ir dar šiek tiek paaugti, ir iš tikrųjų ūgteli, tarkime, net iki metro šešiasdešimties, o paskui išnyksta su visam.

Sausio 22

Kubas. Norint iš Nogaleso patekti į Kubą reikia federaliniu keliu nusileisti iki Santa Anos, o iš Santa Anos važiuoti į vakarus, iki Pueblo Nuevo, iš ten – į Altarą, iš Altaro – į Kaborką, iš ten – į San Isidrą, o iš San Isidro važiuoti toliau Sonoitos kryptimi, link pasienio su Arizona, bet prieš tai reikia įsukti į vieškelį ir juo sukarti kokius dvidešimt penkis–trisdešimt kilometrų. Nogaleso laikraštyje buvo rašoma apie „jo ištikimą draugę, pasiaukojančią mokytoją iš Kubo". Miestelyje nuėjome į mokyklą, ir užteko vien užmesti akį, kad suprastum, jog ji pastatyta po 1940-ųjų. Sezarėja Tinachero čia negalėjo dirbti. Bet jeigu sumanytume pasikasti po naująja mokykla, neabejoju, kad surastume ir senąją.

Pasikalbėjome su mokytoja. Ji moko vaikus ispanų ir papagų[399] kalbų. Papagai gyvena Arizonoje ir Sonoroje. Mokytojos paklausėme, ar ji kilusi iš papagų. Ne, atsakė ši. Aš esu iš Gvaimaso, o mano senelis buvo majų indėnas. Pasidomėjome, kodėl ji moko papagų kalbos. Kad kalba neišnyktų, atsako ji. Meksikoje

399 Papagai – Šiaurės Amerikos indėnų gentis, gyvenanti Meksikoje, Sonoros valstijoje.

likę tik maždaug du šimtai papagų. Mums teko pripažinti, kad tikrai nedaug. Arizonoje jų gyvena apie šešiolika tūkstančių, bet Meksikoje – tik du šimtai. O kiek papagų gyvena Kube? Maždaug dvidešimt, atsako mokytoja, bet man nesvarbu, aš tęsiu savo darbą. Paskui ji paaiškina, kad papagai save vadina to'odhamais, pimai save vadina oobais, o seriai – konkaakais. Pasakėme, jog lankėmės Bahia Kino, Punta Čuekoje bei Dolare ir girdėjome žvejus, dainuojančius serių kalba. Mokytoją tai nustebina. Konkaakų tėra vos septyni šimtai, sako ji, ir jie neužsiima žvejyba. Vadinasi, tie žvejai buvo išmokę dainą serių kalba. Gali būti, sutiko mokytoja, bet greičiausia mes apsigavome. Vėliau ji pakvietė į savo namus kartu papietauti. Mokytoja gyvena viena. Paklausiame, ar ji nenorėtų apsigyventi Hermosiljo miestelyje arba Meksike. Ji papurto galvą. Jai ši vieta patinka. Paskui mes einame susitikti su viena sena papagų indėne, kuri gyvena už kilometro nuo Kubo. Senolės namas – iš nedegtų plytų, trys kambariai, du iš jų tušti, o trečiame gyvena ji ir jos gyvuliai. Bet kvapo beveik nesijaučia, viską išvėdina dykumos vėjas pro neįstiklintus langus.

Mokytoja senolei jos kalba paaiškina, kad mes norime ką nors sužinoti apie Sezarėją Tinachero. Senolė išklauso mokytojos, pasižiūri į mus ir ištaria: ui. Belanas su Lima susižvalgo, ir aš žinau, kad jie svarsto, ar tas senolės „ui" papagų kalba reiškia ką nors skirtingo, ar tai, ką mes visi pagalvojome – nustebimą. Gera moteris, sako senolė. Gyveno su geru vyru. Abu buvo geri. Mokytoja šypsodamasi žiūri į mus. Kaip tas vyras atrodė? – klausia Belanas, ranka rodydamas įvairius ūgio variantus. Vidutinis, sako senolė, liesas, nedidukas, šviesių akių. Ar tokios spalvos? – paklausia Belanas, paėmęs nuo sienos šviesiai rudą šakelę. Aha, tokios. Vidutinio ūgio – toksai? – klausia Belanas, rodydamas gana žemą ūgį. Aha, linguoja senolė, nedidukas. O Sezarėja Tinachero? – klausia Belanas. Ji išėjo su savo žmogum, o grįžo viena, atsako senolė. Kiek laiko ji čia pragyveno? Tiek, kiek trunka mokykla, gera mokytoja, tvirtina senolė. Metus? – paklausė Belanas. Senolė žiūri į Limą su Belanu tarsi jų nematydama. Ji meiliai žiūri į Lupę. Kažko jos paklausia papagų kalba. Mokytoja išverčia: kuris iš jų – tavo vyras? Lupė šypsosi, aš jos nematau, ji nusisukusi, bet aš žinau, kad ji šypsosi ir atsako: nė vienas. Ji irgi neturėjo vyro, atsako senolė. Vieną dieną išėjo su juo, bet sugrįžo viena. Ar paskui ji vėl dirbo mokytoja? – klausia Belanas. Senolė kažką atsako papagų kalba. Ji gyveno mokykloje, išverčia mokytoja, bet jau nebedirbo. Dabar viskas daug geriau, sako senolė. Nebūk tokia tikra, taria mokytoja. O kas nutiko paskui? Senolė papagų kalba pasakoja, rezga žodžius, kuriuos supranta tik mokytoja, bet žvelgia į mus ir galiausiai nusišypso. Kurį laiką ji gyveno mokykloje, o paskui – išvyko, išverčia mokytoja. Iš pažiūros ji atrodė labai sulysusi, iš jos buvo likę vien kaulai ir oda, bet aš nesu tikra, ji kai kuriuos dalykus painioja, sako mokytoja.

Kita vertus, nepamirškime, kad ji nedirbo ir neturėjo pragyvenimo šaltinio, gal ji iš tiesų labai sulyso, svarsto mokytoja. Gal maistui pinigų neturėjo. Pavalgydavo ji, staiga ištaria senolė, net mes visi krūptelime. Aš ją pamaitindavau, ir mano motina duodavo jai pavalgyti. Ji buvo labai sulysusi. Akys įkritusios. Panėšėjo į gyvačiukę. Kokią gyvačiukę? – nesuprato Belanas. Tai *Micruroides euryxanthus*, sako mokytoja, nuodinga gyvatė. Supratau, kad jūs buvote draugės, sako Belanas. O kada ji išvyko? Netrukus, atsako senolė, nepatikslinusi, kokį laiko tarpą ji turi omeny. Mokytoja paaiškina, kad papagams laiko skaičiavimas tokia pat beprasmė sąvoka kaip amžinybės matavimas. O kaip ji atrodė, kada iš čia išvyko? – paklausė Belanas. Plona kaip gyvačiukė, atsakė senolė.

Vėliau, jau veik sutemus, senolė palydėjo mus į Kubą ir parodė namą, kuriame gyveno Sezarėja Tinachero. Jis stovėjo netoli kelių nuo senumo griūvančių aptvarų, jų mediniai kuolai jau visiškai sutrešę, šalia lūšnos, veikiausiai žemės ūkio padargams laikyti, bet dabar ji buvo tuščia. Namas buvo nedidukas, su išdžiūvusiu vidiniu kiemeliu, ir kai priėjome arčiau, pamatėme šviesą vieninteliame priekiniame lange. Pasibelskime? – pasiūlė Belanas. Nėra jokios prasmės, atsakė Lima. Grįžome atgal pėsčiomis per kalveles iki senosios papagų indėnės namų, padėkojome jai už viską, ką dėl mūsų padarė, palinkėjome labos nakties ir parsiradome į Kubą vieni, nors iš tikrųjų viena pasiliko ji.

Tą naktį apsistojome mokytojos namuose. Po vakarienės Lima pradėjo skaityti Viljamą Bleiką, Belanas su mokytoja išėjo pasivaikščioti po dykumą, o grįžę užsidarė jos kambaryje. Mudu su Lupe suplovę indus išėjome supešti po cigartę žiūrėdami į žvaigždes ir automobilyje pasimylėjome. Sugrįžę radome Limą miegantį ant grindų su knyga rankoje, o iš mokytojos kambario sklido pažįstami balsai, iš ko supratome, kad nei Belanas, nei mokytoja daugiau čia nepasirodys iki ryto. Limą apklojome antklode, sau pasiklojome guolį ant grindų ir užgesinome šviesą. Aštuntą valandą ryto mokytoja užėjo į kambarį ir pažadino Belaną. Tualetas buvo galiniame kiemelyje. Kai sugrįžome, visi langai buvo atlapoti, o ant stalo garavo karšta kava.

Gatvėje mes atsisveikinome. Mokytoja nesutiko, kad pavėžėtume ją iki mokyklos. Kai sugrįžome į Hermosilją, jaučiausi taip, tarsi šios suknistos vietos ne tik man atrodė iki skausmo pažįstamos – aš netgi jaučiausi kaip čia gimęs.

Sausio 23

Mes aplankėme Sonoros kultūros institutą, Nacionalinį indėnų institutą, Liaudies kultūros biurą (Sonoros regioninį filialą), Nacionalinę švietimo tarybą,

Švietimo ministerijos Sonoros regiono archyvą, Nacionalinio antropologijos muziejaus Sonoros regioninį centrą ir dar sykį – Pilo Janjeso koridos mėgėjų draugiją. Tik šį kartą jau buvome priimti maloniai.

Sezarėjos Tinachero pėdsakai tai atsiranda, tai vėl pradingsta. Hermosiljo dangus – kruvinai purpurinis. Iš Belano pareikalavo dokumentų, kai jis paprašė senųjų kaimo mokytojų registrų, kuriuose turėjo būti įrašas apie Sezarėjos paskyrimo vietą jai išvykus iš Kubo. Belano dokumentai nėra visai tvarkingi. Universiteto sekretorė perspėjo, kad jį mažų mažiausiai gali deportuoti. Kur? – suriko Belanas. Į savo šalį, jaunuoli, kur gi daugiau? – atšovė sekretorė. Gal jūs beraštė? – užsiplieskė Belanas. Nematote, kad esu čilietis? Jau geriau nušaukite mane vietoje! Jie paskambino į policiją, ir mes paskubomis išsinešdinome. Aš nė neįsivaizdavau, kad Belanas šioje šalyje yra nelegalas.

Sausio 24

Belanas kaskart atrodo nervingesnis, o Lima – susimąstęs. Šiandien mes matėme Albertą ir jo draugelį policininką. Belanas jo nematė arba nenorėjo matyti. Lima jį matė, bet jam vienodai rodo. Tik mums su Lupe kelia nerimą (ir smarkiai) numatomas susitikimas su jos buvusiu sąvadautoju. Nieko baisaus neatsitiks, pasakė Belanas, norėdamas užbaigti diskusiją, galų gale juk mūsų dvigubai daugiau. Aš nervingai nusikvatojau. Nesu bailys, bet nesu ir savižudis. Jie – ginkluoti, pasakė Lupė. Aš irgi, nesutriko Belanas. Popiet jie nusiuntė mane į Švietimo archyvą, pasakiau, jog rašau straipsnį vienam Meksiko žurnalui apie ketvirtojo dešimtmečio Sonoros provincijos mokyklas. Koks jaunas žurnalistas, nusistebėjo sekretorės, besilakuodamos nagus. Suradau tokių pėdsakų: 1930–1936 metais Sezarėja Tinachero dirbo mokytoja. Jos pirmoji darbo vieta buvo Kubas. Vėliau ji dėstė Hermosilje, Pitikite, Babake ir Santa Teresoje. Po to jau nebepriklausė Sonoros valstijos mokytojų kontingentui.

Sausio 25

Anot Lupės, Albertas jau žino, kur mes esame, kuriame pensione apsistojome, kokiu automobiliu važiuojame, ir tik laukia tinkamos akimirkos mus pričiupti. Nuvažiavome apžiūrėti Hermosiljo mokyklos, kurioje kažkada dirbo Sezarėja. Paklausinėjome apie senuosius ketvirtojo dešimtmečio mokytojus. Mums davė buvusio direktoriaus adresą. Jo namas stovėjo greta buvusių valstijos pataisos

namų. Akmeninis trijų aukštų pastatas su bokštu, kuris pranoksta visus kitus stebėjimo bokštus ir kelia slogų jausmą tiems, kurie jį stebi. Architektūrinis kūrinys, kuriam lemta išlikti ilgai, pasakė direktorius.

Sausio 26

Važiavome į Pitikitą. Šiandien Belanas prasitarė, kad galbūt jau vertėtų grįžti į Meksiką. Limai – vienodai. Jis sako, kad iš pradžių labai pavargdavo vairuoti, bet dabar jam tai visai patinka. Jis net miegodamas sapnuoja, kad vairuoja Kimo impalą šitais keliais. Lupė apie grįžimą į Meksiką nekalba, bet pritaria, kad būtų geriau pasislėpti. Aš nenoriu su ja skirtis. Bet ir jokių planų neturiu. Tada – pirmyn, paragino Belanas. Pasilenkęs arčiau priekinės sėdynės paprašau jo cigaretės ir pastebiu, kad jam dreba rankos.

Sausio 27

Pitikite nieko neradome. Kažkiek laiko sėdėjome automobilyje ties keliu į Kaborką, kuris paskui atsišakoja į Kubą, svarstydami, ar aplankyti mokytoją dar sykį, ar ne. Paskutinis žodis priklausė Belanui, ir mes be jokio nekantravimo laukėme, stebėjome kelią, retsykiais juo pravažiuojančius automobilius ir baltutėlius debesis, vėjo atbloškiamus nuo Ramiojo vandenyno. Pagaliau Belanas ištarė: važiuojam į Babaką, ir Lima netaręs nė žodžio įjungė variklį, pasuko į dešinę ir mes nurūkome.

Kelionė buvo ilga, po vietas, kuriose anksčiau nesame buvę, nors manęs neapleidžia jausmas, kad visa tai jau esu matęs. Iš Pitikito pasukome į Santa Aną ir įsiliejome į federalinį kelią. Juo pasiekėme Hermosilją. Iš Hermosijo važiavome iki Masatano, į rytus, o iš Masatano – į Estrelją. Toje vietoje asfaltuotas kelias baigėsi, ir toliau teko dardėti vieškeliu iki Bakanoros, Sahuaripos ir Babako. Iš Babako mokyklos mus pasiuntė atgal į Sahuaripą, nes tai – municipalinis centras, ir tenai mes galimai turėtume rasti registracijos knygas. Tačiau atrodė, kad Babako mokykla, ketvirtojo dešimtmečio Babako mokykla, būtų prasmegusi skradžiai. Mes vėl nakvojome automobilyje kaip pirmosiomis dienomis. Naktis buvo kupina plėšriavorių, skorpionų, lūpakojų, tarantulų, juodųjų našlių ir dykumos rupūžių garsų. Visi nuodingi, visų įkandimai mirtini. Alberto buvimo pojūtis (verčiau reikėtų sakyti, neišvengiamybė) kartais atrodo toks realus, kaip tie nakties garsai. Babako priemiestyje, kur nežinia kodėl sugrįžome, įjungę

automobilio žibintus prieš miegą kalbamės apie viską, išskyrus Albertą. Kalbėjomės apie Meksiką ir apie prancūzų poeziją. Paskui Lima užgesina šviesas. Babakas irgi skendi tamsoje.

Sausio 28

O jeigu Albertą sutiksime Santa Teresoje?

Sausio 29

Štai ką ten radome: viena dar tebedirbanti mokytoja pasakė pažinojusi Sezarėją. Tai buvo 1936-aisiais, ir mūsų pašnekovė tuomet buvo dvidešimties metų. Ji ką tik buvo paskirta į šią vietą, o Sezarėja ten dirbo dar tik kelis mėnesius, taigi, suprantama, jos susidraugavo. Ji nieko nežinojo nei apie matadorą Pepę Aveljanedą, nei apie jokį kitą vyriškį. Ji ilgai nesuprato, kodėl Sezarėja metė darbą, bet palaikė tai viena iš keistenybių, kurių draugei netrūko.

Kelis mėnesius, galbūt metus, Sezarėja buvo dingusi. Bet vieną dieną ji vėl pamatė draugę prie mokyklos slenksčio ir jų draugystė atsinaujino. Tuomet Sezarėjai buvo trisdešimt penkeri ar trisdešimt šešeri, ir mokytoja palaikė ją senmerge, nors dabar dėl to gailisi. Ji įsidarbino pirmajame Santa Teresos konservų fabrike. Gyveno Rubeno Darijaus gatvėje, kuri anuomet buvo toli už gyvenamųjų rajonų, ir ten gyventi vienišai moteriai buvo pavojinga ar bent jau neteikė garbės. Ar ji žinojo, kad Sezarėja buvo poetė? Ne, ji to nežinojusi. Kai jos abi dirbo mokykloje, ne sykį matė ją rašančią tuščioje klasėje į storą sąsiuvinį juodais viršeliais, su kuriuo Sezarėja niekada nesiskirdavo. Ji numanė, kad tai buvo jos dienoraštis. Tais laikais, kai Sezarėja dirbo konservų fabrike, jei jos susitardavo susitikti Santa Teresos centre ir eiti į kiną arba apsipirkti, o ji pavėluodavo, visada rasdavo Sezarėją, rašančią į sąsiuvinį juodais viršeliais, panašų į ankstesnįjį, tik mažesnį, tai buvo maldaknygės dydžio sąsiuvinis, kuriame smulkutė jos draugės rašysena panėšėjo į vabzdžių debesį. Niekada jai nieko neskaitydavo. Kartą ji draugės paklausė, apie ką ji rašo, ir Sezarėja atsakė rašanti apie vieną graikę. Jos vardas buvo Hipatija. Po kiek laiko mokytoja iš enciklopedijos sužinojo, kad Hipatija buvo Aleksandrijos filosofė, kurią 415 metais nužudė krikščionys. Ji nevalingai pagalvojo, kad galbūt Sezarėja save tapatino su Hipatija. Daugiau jos neklausinėjo, o jei ir klausė kažko – dabar jau nepamena.

Panorome sužinoti, ar Sezarėja mėgo skaityti, gal ji prisimena bent kelis jos knygų pavadinimus. Ji iš tikrųjų labai mėgo skaityti, bet mokytoja neprisiminė nė vienos knygos, kurias Sezarėja parsinešdavo iš bibliotekos ir jas visur tampydavosi su savimi. Konservų fabrike ji dirbdavo nuo aštuonių ryto iki šešių vakaro, taigi skaityti nelabai likdavo kada, bet mokytoja buvo įsitikinusi, kad ji net miego valandas aukodavo skaitymui. Paskui konservų fabriką uždarė, ir Sezarėja ilgai neturėjo darbo. Tai nutiko apie 1945-uosius. Vieną vakarą, po kino seanso, ji palydėjo Sezarėją namo. Tuo metu mokytoja jau buvo ištekėjusi ir su Sezarėja matydavosi rečiau. Jai tik kartą teko lankytis šiame kambarėlyje Rubeno Darijaus gatvėje. Jos vyras, nors buvo auksinės širdies žmogus, į žmonos draugystę su Sezarėja žiūrėjo nepalankiai. Rubeno Darijaus gatvė anuomet panėšėjo į kloaką, kurion suteka visos Santa Teresos pamazgos. Ten buvo keletas barų, kuriuose bent kartą per savaitę vykdavo muštynių su kraujo praliejimu; nuomojamuose kambariuose gyveno bedarbiai proletarai ir ką tik į miestą atvykę valstiečiai; daugelis vaikų nelankė mokyklos. Mokytoja tą gerai žinojo, nes pati Sezarėja kelis vaikus buvo atvedusi ir įrašiusi į mokyklą. Ten gyveno ir kelios kekšės su savo sąvadautojais. Toji gatvė nebuvo tinkama padoriai moteriai (galbūt todėl jos vyras nusistatė prieš Sezarėją), o ji pati anuomet neteikė tam reikšmės, nes kai pirmąsyk ten lankėsi, dar buvo netekėjusi, ir, anot jos, buvo naivi ir nerūpestinga.

Bet antrąjį kartą buvo kitaip. Rubeno Darijaus gatvės nykumas ir skurdas pribloškė ją tarsi mirtina grėsmė. Kambarys, kuriame gyveno Sezarėja, buvo švarus ir tvarkingas, toks, kaip ir derėjo buvusiai mokytojai, bet jame tvyrojo kažkas tokio, kas uždavė jai širdį. Tas kambarys buvo skausmingas įrodymas tos veik neperžengiamos ribos, kuri atsirado tarp jos ir draugės. Ne todėl, kad kambarys būtų netvarkingas ar skleistų negerą kvapą (ko ir paklausė Belanas), ar būtų kažkoks itin skurdus ir kiekvienoje Sezarėjos kambario kertėje akis badytų Rubeno Darijaus gatvės purvas, bet buvo kažkas neapčiuopiamo, tarsi tikrovė tame užmirštame kambaryje būtų kažkokia iškreipta, arba dar blogiau, tarsi kažkas, galbūt net pati Sezarėja (kas daugiau – jeigu ne ji?), lėtai bėgant laikui, būtų nepastebimai nusisukus nuo tos realybės. Egzistavo ir dar blogesnė galimybė: kad pati Sezarėja realybę iškreipė sąmoningai.

Ką mokytoja ten pamatė? Ji pamatė geležinę lovą, stalą su šūsnimi popierių, ant kurių į dvi krūvas buvo sukrauta daugiau nei dvidešimt sąsiuvinių juodais viršeliais, ji matė kelias Sezarėjos sukneles, sukabintas ant virvės, ištemptos nuo vieno kambario galo iki kito, indėnišką kilimą, naktinį staliuką, o ant jo – parafino žibintą, tris iš bibliotekos paimtas knygas, kurių pavadinimų jau nepamena, kelias poras žemakulnių batelių, juodas kojines, kyšančias iš po lovos, odinį

lagaminą kertėje, juodai nudažytą šiaudinę skrybėlę, kabančią ant nediduko stovo už durų, ir maisto produktus: duonos riekę, stiklainiuką kavos ir kitą – cukraus, taip pat pusę plytelės šokolado, kuria Sezarėja pasiūlė pasivaišinti, bet ji atsisakiusi, taip pat matė ginklą – lenktinį peilį kauline rankena, ant kurio geležtės buvo išraižytas žodis „Kaborka". Kai ji Sezarėjos paklausė, kam jai reikalingas peilis, ši tepasakiusi, kad jai grasinama susidorojimu, ir nusijuokė. Tas juokas, prisiminė mokytoja, prasiskverbė pro kambario sienas, nuskardėjo laiptine iki pat gatvės ir ten nutilo. Tą akimirką mokytojai pasirodė, kad Rubeno Darijaus gatvėje staiga įsivyravo kruopščiai surežisuota tyla, radijo imtuvų garsas pritilo, balsai lauke staiga tapo kuždesiais, liko tik Sezarėjos balsas. Tada mokytoja pamatė, ar jai atrodė, jog pamatė, ant sienos prisegtą konservų fabriko planą. Klausydamasi Sezarėjos žodžių, nei skubotų, nei neryžtingų, tuos žodžius mokytoja mielai užmirštų, tačiau ji juos kuo puikiausiai prisimena ir netgi supranta, dabar supranta, ji sulaikė žvilgsnį ties Sezarėjos nupieštu konservų fabriko planu, kai kurios vietos buvo atliktos labai kruopščiai, su visomis smulkmenomis, kitos – daugmaž, su pastabomis paraštėse, nors rašysena vietomis buvo neįskaitoma, o kitur užrašyta didžiosiomis raidėmis ir netgi su keliais šauktukais, tarsi Sezarėja tame ranka pieštame plane būtų įžiūrėjusi save arba pastebėjusi kokius nors iki tol nematytus savo bruožus. Tada, nors ir nenoromis, mokytojai teko prisėsti ant lovos krašto, užsimerkti ir išklausyti Sezarėjos. Nors jautėsi vis prasčiau, ji išdrįso griežtai paklausti, kodėl ji nupiešė tą fabriko planą? Tada Sezarėja pradėjo kažką postringauti apie ateinančias dienas, nors mokytoja manė, kad Sezarėjos sumanymas nupiešti tą planą buvo ne dėl ko kita, kaip iš vienatvės, bet Sezarėja kalbėjo apie laikus, kurie netrukus ateis, ir mokytoja norėdama pakeisti temą paklausė, apie kokius laikus ji kalba ir kada jie ateis. Sezarėja nedvejodama pasakė datą: maždaug 2600-aisiais. Du tūkstančiai šešišimtaisiais su trupučiu. Tokia keista data mokytojai sukėlė juoką, ji vos girdimai nusijuokė. Sezarėja irgi nusijuokė, bet šįkart jos skardus juokas susigėrė į kambario sienas.

Mokytoja pamena, kad nuo tos akimirkos Sezarėjos kambaryje tvyrojusi įtampa, kurią ji jautė vos įėjusi, pradėjo sklaidytis, kol visiškai pranyko. Paskui ji išėjo, ir vėliau jos susitiko tik po dviejų savaičių. Tada Sezarėja jai pasakė, kad palieka Santa Teresą. Atsisveikinimo proga atnešė jai dovaną – vieną iš sąsiuvinių juodais viršeliais, turbūt patį ploniausią. Ar jį išsaugojote? – paklausė Belanas. Ne, ji neišsaugojo. Jos vyras perskaitęs išmetė į šiukšlyną. Arba sąsiuvinis paprasčiausiai pasimetė, dabar ji gyvena kitame name nei tais laikais, o kraustantis dažnai pasimeta daugybė smulkių daiktų. Bet ar jūs skaitėte tą sąsiuvinį? – paklausė Belanas. Taip, ji perskaitė jį, daugiausia tai buvo įvairūs

komentarai ir pastabos apie Meksikos švietimo sistemą, kai kurie – labai taiklūs, kai kurie – visai ne vietoje. Sezarėja negalėjo pakęsti švietimo sekretoriaus Vaskonseloso, nors kartais ta neapykanta labai panėšėjo į meilę. Buvo planas apie visuotinį švietimą, kurį mokytoja vargiai supratusi, nes jis buvo chaotiškas, o vaikams, paaugliams ir jaunuoliams rekomenduojamos literatūros sąrašai prieštaringi, jeigu ne akivaizdžiai priešingi. Pavyzdžiui: pirmajame vaikams skirtame skaitinių sąraše buvo įtrauktos La Fonteno ir Ezopo „Pasakėčios". Antrajame sąraše La Fonteno jau nebėra. Trečiajame sąraše atsirado populiarios knygos apie gangsterius Jungtinėse Valstijose, kas galbūt (tik galbūt) tiktų paaugliams, bet jokiu būdu ne mažamečiams, o ketvirtame sąraše jų jau nebėra, jie pakeisti Viduramžių pasakojimais. Visuose sąrašuose išliko Stivensono „Lobių sala" ir Marti „Aukso amžius", nors tos knygos, mokytojos nuomone, labiau tinkančios paaugliams.

Po to susitikimo praėjo daug laiko ir apie Sezarėją nieko nebuvo girdėti. Kiek laiko? – paklausė Belanas. Keleri metai, atsakė mokytoja. Bet vieną dieną nelauktai vėl ją pamatė. Tai buvo per Santa Teresos šventes, kai į miesto mugę priguža prekeivių iš visų valstijos kampelių.

Sezarėja stovėjo už prekystalio, nukrauto vaistažolėmis. Mokytoja praėjo pro šalį, bet ji buvo ne viena, o su vyru ir kita pora, ir pasigėdijo sveikintis. Galbūt tai buvo ne gėda, o drovumas. O gal nei gėda, nei drovumas: tiesiog ji sudvejojo, ar toji vaistažoles pardavinėjanti moteris – tikrai jos buvusi draugė. Sezarėja jos irgi neatpažino. Ji sėdėjo už savo stalo – ant keturių medinių dėžių padėtos lentos – ir kalbėjosi su kažkokia moterimi apie parduodamas prekes. Iš išvaizdos labai pasikeitusi: dabar ji buvo stora, neapsakomai stora, ir nors mokytoja sakė įsidėmėjusi, kad ji neturėjo nė vieno žilo plauko, jie liko juodi, bet aplink akis buvo susimetusios raukšlės ir gilūs, tamsūs ratilai, sakytum kelias iki Santa Teresos mugės jai būtų užtrukęs mėnesius, gal net metus.

Kitą dieną mokytoja atėjo į mugę viena ir vėl ją pamatė. Sezarėja stovėjo ir atrodė daug didesnė, nei ji prisiminė. Turbūt ji svėrė kokį šimtą penkiasdešimt kilogramų, o dar segėjo pilką sijoną iki pat kulkšnių, dar labiau pabrėžiantį jos stambumą. Jos nuogos rankos atrodė kaip rąstai. Kaklo nesimatė per stambų pagurklį, bet galva dar buvo išlaikiusi Sezarėjos Tinachero taurumą: didelis veidas su išsišovusiais skruostikauliais, plačia ir vaiskia kakta bei apvaliu pakaušiu. Šįkart mokytoja priėjo prie jos ir pasisveikino. Sezarėja pažvelgė į ją, bet neatpažino, o gal apsimetė nepažįstanti. Tai aš, tavo draugė Flora Kastanjeda, pasakė mokytoja. Išgirdusi šį vardą Sezarėja suraukė antakius ir atsistojo. Apėjusi prekystalį su žolėmis priėjo arčiau, tarsi per atstumą jai buvo sunku įžiūrėti. Ji uždėjo rankas (dvi letenas, anot mokytojos) jai ant pečių ir kelias sekundes stebeilijo į jos veidą.

Ak, Sezarėja, kokia tu užuomarša, nežinodama, ką sakyti, ištarė mokytoja. Tik tada Sezarėja nusišypsojo (kaip kokia kvaiša, anot mokytojos) ir ištarė: kaipgi aš galiu tave pamiršti? Paskui susėdusios už to prekystalio jos šiek tiek pasikalbėjo, mokytoja prisėdo ant sudedamos medinės kėdutės, o Sezarėja – ant dėžės, ir atrodė, kad jos abi čia prekiauja vaistažolėmis. Nors mokytoja labai greitai suprato, kad jos turi mažai apie ką kalbėtis, ji papasakojo, kad susilaukė trijų vaikų, pati vis dar dirba mokykloje, paskui – visokius nereikšmingus Santa Teresos įvykius. Norėjo paklausti, ar Sezarėja ištekėjo, ar turi vaikų, bet neuždavė jai jokio klausimo, nes greitai pati suprato, kad ji netekėjusi ir vaikų neturi, taigi pasiteiravo, kur ji gyvenanti, ir Sezarėja atsakė: kartais Viljavisjosoje, kartais – Palite. Mokytoja žinojo, kur ta Viljavisjosa, nors niekada ten nebuvo, bet Palito pavadinimą ji girdėjo pirmą karą. Paklausė, kur toks kaimas yra, ir Sezarėja atsakiusi, kad Arizonoje. Tada mokytoja nusijuokė ir pasakė, kad turėjusi tokį įtarimą, jog Sezarėja kada nors gyvens Jungtinėse Valstijose. Štai ir viskas. Jos atsisveikino. Kitą dieną mokytoja į mugę nėjo ir ilgokai mąstė, ar tinka pakviesti Sezarėją į svečius. Ji pasikalbėjo su vyru, jie susiginčijo, bet viršus vis tiek buvo jos. Kitą dieną ji anksti išsiruošė į turgų, bet atėjusi Sezarėjos vietoje rado jau kitą moterį, prekiaujančią spalvotomis skarelėmis. Daugiau Sezarėjos niekada nematė.

Belanas paklausė, ar, jos manymu, Sezarėja mirusi? Visko gali būti, atsakė mokytoja.

Štai ir viskas. Po šio susitikimo Belanas su Lima ilgas valandas atrodė susimąstę. Mes apsistojome Chuareso viešbutyje. Sutemus visi keturi sėdėjome Belano ir Limos kambaryje ir tarėmės, ką darysime toliau. Anot Belano, pirmiausia mums reikia varyti į Viljavisjosą, o paskui bus matyti, ar grįžti į Meksiką, ar vykti į Palitą. Tik su Palitu tokia bėda, kad jis negali įvažiuoti į Jungtines Valstijas. Kodėl? – paklausė Lupė. Todėl, kad aš – čilietis. Manęs irgi neįleis, nors aš ir ne čilietė. Garsijos Madero – irgi. O kodėl manęs neįleis? – nustebau. Ar kas nors turi pasą? – įsiterpė Lupė. Niekas, išskyrus Belaną, paso neturėjo. Vakare Lupė nuėjo į kiną. Grįžusi į viešbutį ji pareiškė nė nemananti grįžti į Meksiko miestą. O ką manai daryti? – paklausė Belanas. Apsigyventi Sonoroje arba Jungtinėse Valstijose.

Sausio 30

Vakar naktį mus užtiko. Mes su Lupe dulkinomės viešbučio kambaryje, kai staiga atsidarė durys ir įėjo Ulisas Lima. Greičiau renkitės, pasakė, Albertas prie registratūros kalbasi su Arturu. Netarę nė žodžio mes padarėme kas liepta.

Susigrūdome savo daiktus į plastikinius maišus ir, stengdamiesi nekelti triukšmo, nusileidome į pirmą aukštą. Išėjome pro atsarginį išėjimą. Akligatvis skendėjo tamsoje. Varom prie automobilio, pasakė Lima. Chuareso gatvėje nebuvo nė gyvos dvasios. Nukūrėme tris kvartalus nuo viešbučio iki vietos, kur stovėjo mūsų impala. Lima baiminosi, kad kas nors gali prie jo lūkuriuoti, bet aplinkui buvo tuščia ir mes skubiai susėdome į vidų. Pravažiavome pro Chuareso viešbutį. Iš gatvės matėsi dalis vestibiulio ir apšviestas viešbučio baro langas. Ten sėdėjo Belanas, o priešais jį – Albertas. Jį lydėjusio policininko niekur nesimatė. Belanas mūsų irgi nematė, ir Lima nusprendė, kad jam signalizuoti neprotinga. Apvažiavome kvartalą. Jo sėbras turbūt ieško mūsų kambariuose, ištarė Lupė. Lima papurtė galvą. Ant Belano ir Alberto galvų krito gelsva šviesa. Kalbėjo Belanas, bet lygiai taip pat galėjo kalbėti ir kitas. Jie neatrodė pikti. Kai vėl sugrįžome, abudu rūkė cigaretes. Gėrė alų ir rūkė. Atrodė kaip draugeliai. Kalbėjo Belanas: mojavo ranka, tarsi piešdamas ore pilį arba moters siluetą. Albertas nenuleido nuo jo akių ir retsykiais šypsodavosi. Pasignalizuok jam, paraginau Limą. Apvažiavome dar vieną ratą. Kai vėl pasirodė Chuareso viešbutis, Belanas žvelgė pro langą, o Albertas pridėjo prie lūpų „Tecate" alaus skardinę. Prie paradinio įėjimo kažkoks vyras ginčijosi su moterimi. Maždaug už dešimties metrų, atsirėmęs į automobilio kapotą, juos stebėjo Alberto draugelis policininkas. Lima tris sykius spustelėjo signalą ir sulėtino greitį, Belanas jau buvo mus pastebėjęs anksčiau. Jis apsisuko, priėjo prie Alberto ir kažką jam pasakė. Albertas čiupo jį už marškinių, Belanas jį pastūmė ir leidosi bėgti. Jam pasirodžius tarpduryje, policininkas patraukė prie jo, vieną ranką laikydamas švarko kišenėje. Lima dar tris kartus spustelėjo signalą ir maždaug už dvidešimties metrų nuo Chuareso viešbučio sustabdė impalą. Policininkas išsitraukė pistoletą, o Belanas bėgo pas mus. Lupė atidarė automobilio dureles. Albertas išdygo viešbučio tarpduryje su pistoletu rankose. Aš tikėjausi, kad jis turės peilį. Vos tik Belanas įsėdo į automobilį, Lima šovė pirmyn, ir mes visu greičiu nutolome apšviestomis Santa Teresos gatvėmis. Nežinia, kaip mums pavyko, bet išvažiavę atsidūrėme Viljavisjosos kelyje ir tai palaikėme geru ženklu. Trečią valandą nakties mes visiškai pasiklydome. Kai išlipome iš automobilio pramankštinti kojų, aplinkui nesimatė jokio žiburėlio. Dar niekada nesu matęs tokios daugybės žvaigždžių danguje.

Miegojome impaloje. Aštuntą valandą ryto pabudome tirtėdami nuo šalčio. Be paliovos sukome ratus dykumoje, ieškodami bent kokio kaimelio ar varganos rančos. Kartais pasiklysdavome tarp plikų kalvų. Kartais kelias vinguriuodavo tarp daubų ir uolų, paskui vėl nusileidome į dykumą. Čia 1865 ir 1866 metais buvo imperatoriaus būrys. Vien užuomina apie Maksimiliano armiją priverčia

mus raitytis iš juoko. Belanas su Lima, kurie dar prieš kelionę žinojo šiokių tokių istorinių faktų apie Sonoros valstiją, sako, kad buvo toks belgų pulkininkas, kuris bandė užimti Santa Teresą. Belgas, vadovavęs belgų pulkui. Mes juokėmės iki ašarų. Belgų ir meksikiečių pulkas. Savaime aišku, kad jie pasiklydo, nors Santa Teresos istorikai linkę tikėti, kad juos sutriuškino vietinės miestelio pajėgos. Tiesiog žavu. Užfiksuotas netgi vienas susišaudymas Viljavisjosoje, veikiausiai tarp belgų ariergardo ir kaimelio gyventojų. Lima su Belanu puikiai žino tą istoriją. Jie kalbasi apie Rembo. O, jei mes būtume klausę savo nuojautos, sako jie. Tiesiog žavu.

Šeštą valandą vakaro vienoje kelio pusėje pagaliau pastebėjome namą. Mus vaišino tortilijomis, įdarytomis pupelėmis, už kurias dosniai sumokėjome, ir šaltu vandeniu, kurį gėrėme tiesiai iš moliūginio puodelio. Kaimiečiai žiūrėjo į mus valgančius nė nekrustelėdami. Kur yra Viljavisjosa? Kitapus kalvų, atsakė jie.

Sausio 31

Mes radome Sezarėją Tinachero. Albertas su draugeliu policininku savo ruožtu rado mus. Viskas buvo daug paprasčiau, nei galima įsivaizduoti, bet aš niekada nieko panašaus neįsivaizdavau. Viljavisjosa – tai kaimas vaiduoklis. Šiaurės Meksikoje pasiklydusių žudikų vieta, artimiausias Actlano atitikmuo, pareiškė Lima. Nežinau. Veikiau tai pavargusių ir nuobodžiaujančių žmonių kaimas.

Namai čia iš nedegtų plytų, nors, skirtingai nuo kitų kaimelių, kuriuos pravažiavome per šį beprotišką mėnesį, čia kiekvienas namas turi priekinį ir galinį kiemelius, kai kurie net išcementuoti, o tai išties atrodo neįprastai. Medžiai kaimelyje baigia nunykti. Kiek pastebėjau, čia yra keli barai, maisto prekių krautuvėlė, ir nieko daugiau. Vien tik namai. Prekyba vyksta gatvėje, ant kelkraščių aikštėje arba po aukščiausio kaimelyje pastato skliautais – prie mero namo, kuriame, regis, niekas negyvena.

Sezarėją surasti buvo nesunku. Paklausinėjome šen bei ten, ir mums nurodė skalbyklą rytinėje kaimo dalyje. Akmeniniai loveliai čia įtaisyti taip, kad vandens srovelės, atitekančios mediniu grioveliu iš pirmojo lovelio, pakanka skalbtis dešimčiai moterų. Atėję ten radome tik tris skalbėjas. Viduriniooji buvo Sezarėja, išsyk ją atpažinome. Atsukusi nugarą ir pasilenkusi prie lovelio Sezarėja visai neatrodė poetiškai. Veikiau panėšėjo į kalną arba į dramblį. Jos šlaunys buvo neapsakomai didelės ir judėjo ritmingai su rankomis – dviem ąžuolo rąstais, kurie grumdė, trynė ir skalavo drabužius. Jos plaukai siekė juosmenį. Stovėjo basnirčia. Į mūsų šūktelėjimą ji atsisuko visai nenustebusi. Kitos dvi

skalbėjos irgi atsisuko. Kelias akimirkas Sezarėja ir jos draugės tylėdamos spoksojo į mus: skalbėja Sezarėjai iš dešinės buvo maždaug trisdešimties metų, bet taip pat galėjo būti ir keturiasdešimties ar penkiasdešimties, o stovėjusi iš kairės – ne daugiau nei dvidešimties. Sezarėjos akys buvo juodos ir, regis, sugėrė visą kiemelio saulę. Pažvelgiau į Limą, jis nebesišypsojo. Belanas mirksėjo, tarsi jam į akis būtų pakliuvusi smiltis ir trukdžiusi regėjimui. Negaliu tiksliai pasakyti kada, bet mes visi patraukėme Sezarėjos Tinachero namų link. Pamenu, kai ėjome tuščiomis gatviūkštėmis, nenumaldomai spiginant saulei, Belanas bandė kažką paaiškinti, vėliau pamenu ir jo tylėjimą. Paskui tiek žinau, kad kažkas mane nuvedė į vėsią ir tamsią patalpą, kur aš griuvau ant čiužinio ir užmigau. Kai nubudau, šalia miegojo Lupė, apsivijusi mane kojomis ir rankomis. Šiek tiek užtruko, kol susivokiau kur esu. Išgirdęs balsus atsikėliau. Gretimoje patalpoje Sezarėja kalbėjosi su mano draugais. Kai atėjau, niekas į mane net nepažvelgė. Pamenu, kad atsisėdau ant grindų ir prisidegiau cigaretę. Kambario sienos buvo nukabinėtos džiovintų augalų ryšeliais. Belanas su Lima rūkė, bet kvapas, kurį užuodžiau, buvo ne tabako.

Sezarėja sėdėjo prie vienintelio lango ir retsykiais pasižiūrėdavo laukan, pažvelgdavo į dangų, tada ir aš, balažin kodėl, mielai būčiau apsiverkęs, bet to nepadariau. Šitaip mes sėdėjome ilgai. Kažkuriuo metu kambaryje pasirodė Lupė ir be žodžių atsisėdo šalia manęs. Paskui mes penkiese pakilome iš savo vietų ir išėjome į gelsvą, kone baltą gatvę. Turbūt jau vakarėjo, nors kartais dar nusirisdavo karščio bangos. Ėjome į tą vietą, kur buvome palikę automobilį, pakeliui sutikome tik dvi žmogystas: senį, kuris nešėsi radijo imtuvą, ir maždaug dešimties metų vaikiūkštį, įsikandusį cigaretę. Impalos viduje tvoskė karčiu. Belanas su Lima atsisėdo į priekį. Aš buvau įspraustas tarp Lupės ir neaprėpiamo Sezarėjos Tinachero kūno. Paskui automobilis aimanuodamas nuriedėjo plūktomis Viljavisjosos gatvikėmis iki plento.

Jau išvažiavę iš kaimelio pastebėjome iš priekio atlekiantį automobilį. Galimas daiktas, kad jis ir mūsiškis buvo vieninteliai automobiliai daug kilometrų aplinkui. Vieną akimirką pamaniau, kad mes susidursime, bet Lima pasuko į šoną ir sustojo. Dulkių debesis apgaubė mūsų be laiko susenusią impalą. Kažkas nusikeikė. Turbūt Sezarėja. Jaučiau, kaip Lupės kūnas prisišliejo prie manojo. Kai dulkių debesis išsisklaidė, iš kito automobilio jau buvo iššokę Albertas su sėbru policininku ir nusitaikę į mus pistoletus.

Pasijutau nei gyvas, nei miręs: sunkiai girdėjau, ką jie šneka, mačiau tik judančias burnas ir nujaučiau, kad jie liepia mums išlipti. Jie mus užgaulioja, nepatikliai ištarė Belanas. Ot šunsnukiai, pridūrė Lima.

Vasario 1

Va kaip viskas buvo. Belanas atidarė dureles ir išlipo. Lima irgi atidarė dureles ir išlipo. Sezarėja Tinachero pasižiūrėjo į mus su Lupe ir liepė nesijudinti iš vietos. Jokiu būdu neišlipkit. Ne tais žodžiais, bet ji norėjo pasakyti būtent tai. Puikiai pamenu, nes tai buvo pirmas ir paskutinis kartas, kai ji su manimi kalbėjo. Niekur neik, tarė ji, paskui atidarė savo dureles ir išlipo.

Pro langą mačiau Belaną, kuris eidamas rūkė, kitą ranką laikydamas kišenėje. Šalia jo mačiau Ulisą Limą ir šiek tiek toliau – šarvuotą Sezarėjos Tinachero nugarą, linguojančią it karo laivas vaiduoklis. Vėliau kilo kažkokia sumaištis. Turbūt Albertas juos koneveikė ir reikalavo grąžinti jam Lupę, o Belanas turbūt atšovė, kad pats tegu eina ir ją pasiima. Galbūt tada Sezarėja pasakė: jie mus nudės. Policininkas nusijuokė ir tarė: ne, jiems reikia tik mažosios kekšės. Belanas susigūžė. Lima nudelbė akis į žemę. Tada Albertas nukreipė savo karingą žvilgsnį į impalą ir bandė mus įžiūrėti, bet nesėkmingai. Turbūt saulė, spiginanti tiesiai tam niekšui į akis, trukdė jam aiškiai mus matyti. Ranka, kuria laikė cigaretę, Belanas parodė į mus. Jie ten, eržile, gali pasiimti. Gerai, eisiu pasižiūrėti, kaip laikosi mano moteris, tarė Albertas. Lupė prisispaudė prie manęs, ir nors mūsų kūnai buvo jauni ir stangrūs, viskas pradėjo braškėti. Jos buvęs sąvadautojas spėjo žengti vos du žingsnius. Einant pro Belaną, šis bloškėsi ant jo.

Viena ranka jis sugriebė Alberto ranką, laikančią pistoletą, o kita žaibiškai ištrūko iš kišenės su Kaborkoje pirktu peiliu. Anksčiau nei abu ims raičiotis dulkėse, Belanas suvarė peilį jam į krūtinę. Pamenu, kaip policininkas pravėrė burną, tokią didelę, tarsi dykumoje staiga būtų pradingęs visas deguonis. Negalėjo patikėti, kad juos sutvarkys keli studenčiokai. Paskui pamačiau, kad jį puola Ulisas. Išgirdau šūvį ir spėjau pasilenkti. Kai vėl pakėliau galvą nuo galinės sėdynės, pamačiau, kad Lima su policininku raičiojasi ant žemės, kol sustojo prie kelkraščio, policininkas užgulęs Limą, o jo rankoje – pistoletas, įbestas Limai į smilkinį, ir pamačiau Sezarėją, kūningąją Sezarėją Tinachero, kuri vos įstengė bėgti, bet ji bėgo ir bloškėsi ant jų, tada pasigirdo du šūviai, ir aš išlipau iš automobilio. Vargais negalais atitraukiau Sezarėjos kūną, užgulusį policininką ir mano draugą.

Visi trys buvo susitepę krauju, bet tik Sezarėja nebegyva. Jos krūtinėje žiojėjo žaizda. Policininkui kraujavo peršautas pilvas, o Lima atsipirko įbrėžimu ant dešiniojo dilbio. Paėmiau pistoletą, kuriuo buvo nušauta Sezarėja ir sužeisti kiti du, ir užsikišau už juostos. Kol bandžiau padėti Ulisui atsistoti ant kojų,

pastebėjau Lupę, raudančią prie Sezarėjos kūno. Ulisas pasakė, kad negali pajudinti kairės rankos. Turbūt ji lūžusi, tarė jis. Ar skauda? paklausiau. Ne, neskauda. Vadinasi, ji – nelūžusi. Kur, po velnių, prasmego Arturas? – susirūpino Lima. Lupė išsyk liovėsi rypuoti ir atsigręžė atgal: Belaną pamatėme maždaug už dešimties metrų, apsižergusį nejudrų sąvadautojo kūną. Ar viskas gerai? – sudejavo Lima. Belanas be žodžių atsistojo. Nusipurtė dulkes ir žengė keletą netvirtų žingsnių. Jo plaukai nuo prakaito buvo prilipę prie kaktos, ir jis be paliovos šluostėsi akis, nes nuo kaktos ir antakių ritosi prakaito lašai ir temdė jas. Kai pasilenkė prie Sezarėjos kūno, pastebėjau, kad jam kraujuoja nosis ir lūpos. Ką mes dabar darysime? – pagalvojau, bet nieko nepasakiau, tik pradėjau vaikštinėti, kad išjudinčiau savo sušalusį kūną (bet nuo ko sušalusį?), kelias akimirkas spoksojau į Alberto kūną ir vienišą Viljavisjosos kelią. Retsykiais pasigirsdavo policininko dejonės, jis maldavo nuvežti jį į ligoninę. Atsisukęs pamačiau Belaną su Lima, jiedu kalbėjosi atsirėmę į kamaro. Girdėjau Belaną sakant, kad mes viską sušikome, kad suradome Sezarėją tik tam, jog prišauktume jai mirtį. Paskui aš jau nieko negirdėjau, kol kažkas palietė mano petį ir liepė lipti į automobilį. Impala ir kamaro nuriedėjo nuo kelio ir įsuko į dykumą. Dar prieš sutemstant mes sustojome ir išlipome. Dangus buvo nusėtas žvaigždėmis ir nieko daugiau nesimatė. Išgirdau Belaną kalbantis su Lima. Girdėjau mirštančio policinininko dejones. Paskui jau nieko nebegirdėjau. Pamenu, kad užsimerkiau. Vėliau mane pasikvietė Belanas, ir mes dviese įkėlėme Alberto ir policininko kūnus į kamaro bagažinę, o Sezarėjos kūną paguldėme ant galinės sėdynės. Pastarasis darbas užsitęsė visą amžinybę. Paskui mes rūkėme arba miegojome impaloje, arba tiesiog mąstėme, kol galiausiai išaušo.

Tada Belanas su Lima pasakė, kad bus geriau, jeigu mes išsiskirsime. Jie mums atidavė Kimo impalą. Sau pasiliko kamaro ir lavonus. Belanas pirmąsyk nusijuokė: teisingos dalybos. Ar tu dabar grįši į Meksiką? – paklausė jis Lupės. Nežinau, atsakė Lupė. Viskas nuėjo velniop, atleisk, tarė Belanas. Manau, kad jis tai pasakė ne Lupei, o man. Bet dabar pasistengsime viską sutvarkyti, pridūrė Lima. Jis irgi nusijuokė. Paklausiau, ką jie ketina daryti su Sezarėja. Belanas patraukė pečiais. Kitos išeities nėra, teks palaidoti ją šalia Alberto ir policininko, pasakė. Nebent norėtume kurį laiką patupėti šaltojoje. Ne, ne, sušuko Lupė. Tai aišku, kad ne, pritariau aš. Mes atsisveikinome, ir mudu su Lupe įsėdome į impalą. Mačiau, kaip Lima bandė sėstis į kamaro vairuotojo vietą, tačiau Belanas jam neleido. Mačiau, kad jie dar kažką aptarinėjo. Paskui mačiau, kaip Lima sėdasi į keleivio vietą, o Belanas suima vairą. Vieną begalinę akimirką nieko neįvyko. Du automobiliai, įstrigę dykumos vidury. Garsija Maderai, ar sugebėsi grįžti į kelią? – paklausė Belanas. Žinoma, atsakiau. Paskui pamačiau, kaip kamaro nerangiai pajuda iš

vietos, ir netrukus abu automobiliai jau skriejo per dykumą sykiu. Paskui mes išsiskyrėme. Aš pasukau ieškoti plento, o Belanas pasuko į vakarus.

Vasario 2

Nežinau, ar šiandien vasario 2 ar 3. Galbūt 4, o gal net 5. Arba 6. Bet man tai nieko nekeičia. Tai mūsų rauda prie kapo.

Vasario 3

Lupė man pasakė, kad esame paskutiniai Meksikoje likę realvisceralistai. Aš rūkiau tysodamas ant žemės ir pažvelgęs į ją ištariau: atstok.

Vasario 4

Kartais aš pradedu mąstyti ir įsivaizduoju Belaną su Lima, ilgai ilgai kasančius dykumoje kapo duobę. Paskui, jau sutemus, regiu, kaip jie nutolsta ir pradingsta Hermosilje, kur pirmoje pasitaikiusioje gatvėje palieka kamaro. Toliau mano fantazija nebesiekia. Žinau, kad į sostinę Meksiką jie grįš autobusu, žinau, kad jie ten tikisi susitikti ir mus. Bet nei Lupei, nei man nėra noro sugrįžti. Susitiksime Meksike, pasakė jie. Susitiksime Meksike, pritariau, prieš automobiliams išsiskiriant dykumoje. Jie mums atidavė pusę likusių pinigų. Paskui, kai likome vieni, pusę jų atidaviau Lupei. Dėl viso pikto. Vakar vakare mes grįžome į Viljavisjosą ir nakvojome Sezarėjos Tinachero namuose. Susiradau jos sąsiuvinius. Jie buvo aiškiai matomoje vietoje, tame kambaryje, kur aš miegojau, kai pirmąjį kartą čia lankėmės. Namuose nėra elektros. Šiandien pusryčiavome viename bare. Žmonės žiūrėjo į mus, bet nepratarė nė žodžio. Anot Lupės, galime čia pasilikti ir gyventi kiek tik norime.

Vasario 5

Šiąnakt sapnavau, kad Belanas su Lima paliko Alberto automobilį Bahia Kino paplūdimyje, o paskui įbrido į jūrą ir plaukė iki Žemutinės Kalifornijos. Aš jų klausiau, kodėl jie sumanė keliauti į Žemutinę Kaliforniją, o jie atsakė: norime

pabėgti, ir tada man juos užgožė didžiulė banga. Kai papasakojau tą sapną Lupei, ji pareiškė, kad tai kvailystė. Man nėra ko jaudintis, nes Limai su Belanu veikiausia viskas klostosi puikiai. Pietauti nuėjome į kitą barą. Žmonės buvo tie patys. Niekas mums nieko nesakė, kad gyvename Sezarėjos name. Regis, niekam mūsų buvimas kaimelyje nerūpi.

Vasario 6

Kartais apie tą susirėmimą galvoju taip, lyg tai būtų buvęs sapnas. Aš vėl regiu Sezarėjos Tinachero nugarą, iškylančią kaip laivagalis ten, kur prieš šimtą metų sudužo laivas. Aš ir vėl regiu, kaip ji bloškiasi ant policininko ir Uliso Limos. Regiu, kaip ją pasiekia šūvis į krūtinę. Galiausia matau, kaip ji nušauna policininką arba nukreipia paskutinį šūvį. Aš regiu, kaip ji miršta, ir jaučiu jos kūno svorį. Paskui susimąstau. Galbūt Sezarėja niekuo dėta dėl policininko mirties. Tada pagalvoju apie Belaną su Lima, kaip vienas kasa duobę palaidoti trims asmenims, o kitas stebi visa tai su parišta dešine ranka, ir tada man kvošteli, kad tai Lima sužeidė policininką, nes netikėtas Sezarėjos antpuolis jį išmušė iš vėžių, ir Ulisas pasinaudojo ta akimirka nukreipdamas policininko ginklą jam pačiam į pilvą. Įvairumo dėlei kartais aš bandau galvoti apie Alberto mirtį, bet negaliu. Tikiuosi, kad juos palaidojo sykiu su jų ginklais. Arba užkasė juos kitoje dykumos duobėje. Bet vienaip ar kitaip jų atsikratė! Pamenu, kai įkėlėme Alberto kūną į bagažinę, aš išnaršiau jo kišenes. Ieškojau peilio, su kuriuo jis matuodavosi savo penį. Bet neradau. Įvairumo dėlei kartais mąstau apie Kimą ir jo impalą, kurios jis turbūt niekada nepamatys. Kartais man tai atrodo juokinga. O kartais – ne.

Vasario 7

Maistas čia pigus. Bet nesurasi jokio darbo.

Vasario 8

Aš perskaičiau Sezarėjos sąsiuvinius. Pagalvojau, kad anksčiau ar vėliau išsiųsiu juos į Meksiką, Belanui arba Limai į namus. Dabar žinau, kad to nedarysiu. Turbūt mano draugus dabar medžioja visa Sonoros policija.

Vasario 9

Grįžtame į impalą, grįžtame į dykumą. Šiame kaimelyje aš buvau laimingas. Prieš išvykstant Lupė pasakė, kad į Viljavisjosą galime grįžti kada tik panorėję. Kodėl? – paklausiau. Todėl, kad žmonės mus priima. Nes jie – žudikai, kaip ir mes. Mes nesame žudikai, sakau jai. Tie iš Viljavisjosos – irgi ne žudikai, čia tik toks posakis, nuramino Lupė. Vieną dieną policija sučiups Belaną ir Limą, bet mūsų ji niekada nesuras. Ak, Lupe, kaip aš tave myliu, bet kaip tu smarkiai klysti.

Vasario 10

Kukurpė, Tvapė, Meresičikas, Opodepė.

Vasario 11

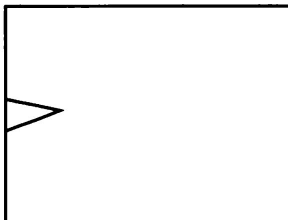
Karbo, Oasisas, Feliksas Gomesas, Kvatras, Trinčerasas. La Sieniga.

Vasario 12

Bamuris, Pitikitas, Kaborka, San Chuanas, Maraviljas, Kalenturasas.

Vasario 13

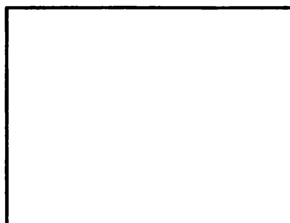
Kas ten už lango?

Žvaigždė.

VASARIO 14

Kas ten už lango?

Ištiesta paklodė.

VASARIO 15

Kas ten už lango?

R. B.

Sekso, poezijos ir revoliucijos kupinas nuotykių romanas „Pašėlę detektyvai“ (*Los Detectives Salvajes*, 1998) Čilės rašytojui Robertui Bolaño nutiesė kelią į literatūrinę šlovę ir padarė jį, ko gero, madingiausiu Lotynų Amerikos autoriumi Vakarų Europoje. Už prozos kokybę ir novatorišką pasakojimą knyga apdovanota Herralde ir tarptautine Rómulo Gallegoso premija, dažnai vadinama Lotynų Amerikos literatūros Nobelio premija.

Du Meksikos poetai avangardistai – Arturas Belanas (autoriaus *alter ego*) ir Ulisas Lima – leidžiasi į kelionę ieškoti po revoliucijos dingusios meksikietės rašytojos Sezarėjos Tinachero. Jų klajonės, užtrukusios net dvidešimt metų, nusidriekia per Meksiką, Izraelį, Paryžių, Barseloną, Los Andželą, San Franciską ir virsta tikra istorine epopėja, įtaigiai parodančia revoliucingų XX a. 8-ojo dešimtmečio Lotynų Amerikos jaunimo idealų gimtį ir žūtį.

Šio milžiniško romano istorija pasakojama pirmuoju asmeniu, tačiau net 52 veikėjų lūpomis. Postmodernistiniu užmoju išplaudamas ribas tarp literatūros ir biografijos, tarp kūrybos ir gyvenimo, tarp fikcijos ir realybės, R. Bolaño sukūrė etaloninį XXI a. romaną, įkvėpsiantį dideliems žygiams dar daug skaitytojų ir rašytojų kartų.

